

VI-3

l. a. 8.4.

1/879

aliorum loquacis, et sermo de mortibz.

238526305

... Grande Man...
... Man...
... Man...

+   30
Soy del licen^{do} Velazquez de
mampaso

† 1596 del collegio de la comp^{ta} de Jesus de Gran^{da}

ALLEGORIAE

SIMVL ET TROPOLOGIAE IN LOCOS VTRIVSQUE

Testamenti selectiores iudicio collectæ ac

propensiore studio depromptæ, & in

ordinem digestæ, è monumentis

vnius & triginta Authorum.

Bz-9504

*His accessit vice coronidis, Epitome venerabilis Bedæ
Presbyteri de schematibus & tropis.*

PARISIIS,

Apud Carolam Guillard, sub Sole
aureo, in via Iacobæa.

1551.

Diolo el licenciado Mampago.

EXTRAICT DV
PRIVILEGE.

L est defedu à tous Imprimeurs & Libraires de non imprimer ne faire imprimer, ny exposer en vente ce present liure intitulé Allegorie simul & Tropologia in locos utriusque testamenti selectiores iudicio collecta, ac propensiore studio deprompta, & in ordinem digesta, è monumentis vnus & triginta authorum. Auquel liure sont adionstex Ottomarus Luscinus in Psalmos, Beda de tropis & Schematibus. Jusques au bout & terme de six ans venants, ensuiuants, & consecutifs: commenceants du iour & date de ce present liure acheué d'imprimer. Simon par le congé & permission de Sebastian Niuelle Imprimeur & Libraire de Paris. Et ce sur peine de confiscation desdictz liures, & d'amende arbitraire: ainsi que tout est plus amplement contenu au priuilege surce donné & oetroyé. Donné à Paris le huietiesme iour de Nouembre L'an de grace mille cinq cens cinquante, Et de nostre Regne le quatriesme. Ainsi signé par le conseil, & scellé de cire raulne sur simple queue.

Signe Guiot.

AD CLARISSIMUM ET
CVM PRIMIS ILLVSTREM VI-

rum Antonium des Essars, Liriaci dominum, &
in prætorio ciuili Suppræfectum Re-
gium, Godefridi Tilmanni 1596
Cartusie Parisiensis mo-
nachi Præfatio.

Iquando aliàs, vel nunc ma-
ximè re ipsa experior æquif-
sime Iudex, quid veri senten-
tia illa habeat, vetustate qui-
dem & laconismo, hoc est
concisa breuitate memora-
bilis, quam vni è censu septè
sapientium Græciæ, tribuit
antiquitas, nèpe Chiloni Lacedæmonio: *Εγγοῦν νά ἐσ-
τ' ἄμ.* Veram prorsus, necesse sit nunc, vt fatear esse,
meo vnus edoctus periculo. Ante siquidem men-
ses plus, minúsque quatuor, sedulò à me contédit Se-
bastianus Niuellius Trecassinus, Typographicæ ar-
tis candidatus, hanc illi vt còmodarem operam, è tã
multis qui locos præcipuos Testamenti vtriusque
insigniter edisseruerunt, & ad Allegorię candorem,
amœnitatémve detracto cortice literæ reuocarunt:
vnum & alterum seligerem, à quibus per prelum
euulgandis sui tyrocinijs sumeret auspicium. Efflagi-
tationem eiusmodi etsi nihil obscure intelligerem
vehementer esse accommodam prouehendis pio-
rù studiis, visa tamen est intempestiua admodum.
Duo siquidem occurrebant, ne hanc in me prouita

PRÆFATIO.

ciam reciperem. Primum, prolixitas diuini operis, cui ex ordinis instituto ac voto solenni necesse est ad sim per diu & pernox: alterum, distinebar tum pia quapiam cōmentatione nec minus salutari, in qua succisuis horis erā totus. Ad umbilicū enim plenis velis contendebat. Quid tandem? Omnem hanc remoram semel abruptit tuus hic Sebastianus & euicit precum importunitate, immò extorsit quod efflagitabat. Et ecce dum conuerro bibliothecam qualencunque nostram, incidi in aliquot exempla scriptorum superioris ætatis, quæ etsi argumento pulchrè responderent, nullius tamen operæ pretij fuerit ea commemorare, quando toties ad hominū manus per prelum exierunt. Denique ad manus duo venerunt digna prorsus quæ in exemplorum myriadas propagentur. Quod priore loco damus, recentioris monetæ est è triginta autorum monumentis selectum & exscriptum. Ad alterius recognitionem proximè accingor. Malè me habet, quòd utrunque in publicum prodit *ἀπόρρητον καὶ ἀδέσποτον*. Siquidem magni refert nosse, à quo doctrina queuis profecta sit: etiamsi à quocunque tandem pronuntietur veritas, intelligatur nō nisi à Spiritu Sancto dirigiari. Quis enim nesciat a sinam auguris Balaam vera protulisse? Aut Saulè pro asinis patris sollicitum, à Samuele vnctum in Regem, in frequenti corona prophetarum medium mox prophetasse? Adedò vt in vulgus exierit iambicus ille dimeter, **הַנֶּם שָׂאֵל בְּנֵי אִיִּם** Num & Saul inter prophetas? Quin & Caiphas quum esset pontifex anni illius, de Christi morte oraculum reddidit: Necesse est, vt vnus moriatur pro populo. Quod itaque quæritur
in

PRÆFATIO.

in tropica locutione, nempe metaphora, homœofi,
 allegoria, & harū specieb' quę innumerę propè sūt,
 primū est hoc, vt veritate nitatur. alioqui corruet fa-
 brica omnis, si illius substructionē in arena instabi-
 li & lubrica collocaris, in fabulis videlicet & mytho-
 logiis. Hinc & Plato è manibus adolescentū extor-
 quendas censuit fabellas Homeri & Hesiodi, ceu
 sunt de Cælio, Saturno, Ioue: dialogo 2. lib. de Rep.
 quanquam & in Philebo, ἢ ἀπὸ τῆς ἰσοθυρίας, & aliis ali
 quot locis, secus videri possit sensisse. Si quis enim
 ad veritatis æquilibrium laudes illas expenderit,
 quas in Homerum congefisse scribitur, nimirum
 intelliget eas, non è mente Platonis profectas, ab iis
 veriùs quibuscum dissertabat, ceu assolet ferè sub
 formula dialogismi. Neque tamen contenderim
 in typica loquutione oportere typum veritati per
 omnia adæquari. Ita enim non iam typus sed veri-
 tas esset: sed neque conuenit typum alienum esse à
 veritate, quando historiæ veritas crepido est totius
 figuratæ locutionis. Vt igitur typus sit, partē verita-
 tis, partem adumbratæ figuræ retineat. Dicit huius
 ratio dilucidior fiet propositis duobus exemplis. Canon
pro tro-
pis.
 Prioris loco sit illud Apostoli 1. ad Corinth. 10.
 Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in ma-
 ri. Ecce illic aqua, & hinc aqua. Proinde illi à seruitu-
 te Aegyptiorum liberati, nos itidem à seruitute sed
 dæmonum redempti. Hinc planè typus est. eó-
 que subnectit tanquàm *συμπέρισμα*, quo typum
 claudit: Hæc autem in figura sunt nostri. Et item,
 Hæc autem omnia in figura contingebant illis. Al-
 terum mihi sumo è gentili poëta, nempe ex idylliis
 Theocriti, quando ad manum est & obuium. Pa-

PRÆFATIO.

ræneticum est carmen sanè quàm elegans quo sub allegorica allusione, ex collatione rosæ, lilij, violæ, atque niuis, docet quàm decidua & versatilis sit vita mortalium. Id autem est,

Καὶ τὸ ῥόδον καλὸν ἐστὶ, καὶ ὁ χέρος αὐτὸ μαραίνει·

Καὶ τὸ ἴον καλὸν ἐστὶν ἐν εἴσει, καὶ τὰ γὰρ γρησά·

Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἀνίκα πίπτει·

Ἄδὲ γὰρ λευκὰ καὶ τὰ κεταὶ ἀνίκα παχθῆ·

Καὶ ἄλλος καλὸν ἐστὶ τὸ παιδικόν, ὅμ' ὀλίγον ζῆ.

Porro vsus Allegoriæ quàm creber fuerit ac frequens nostris maioribus, in sensibus eruèdis vtriusque testamēti, & enarrandis potissimùm Prophetarum oraculis, quæ de Christi in carnem aduentu erāt, & eius sponsæ nascentis Ecclesiæ, ac eiusdem arcanis mysteriis, quo primùm tempore lux Euāgelicæ veritatis se quaquauersum in orbem effudit, vnus ille Philo quem Platonem Iudæum superior ætas vocauit, dignatæque est pulcherrimo illo elogio; ἢ πλάτων φιλονίξει, ἢ φίλων παλατιονίξει: quòd Platonis eloquentiam vix alioqui mortalium vlli imitabilè, ac summæ eruditioni cōiunctam, à puero studuerit suo penicillo exprimere. In vtroque enim teste Hieronymo, eminet similitudo & intelligentiæ, & eloquij. Is, inquam, Philo inter cætera ingenij monimenta quæ permulta trāsmissit ad posteros, librum edidit de Apostolicis viris, de his nimirum qui initio surgentis Ecclesiæ sub Apostolorum disciplinam instituendos se contradiderant Hierosolymæ primùm, dein Antiochiæ, & mox Alexandriæ, inque finitimis circunquaque locis, sub Marco Euangelista, Petri discipulo. Id operis inscripsit, πρὸς βίου θεωρητικῶν, ἢ ἱκετῶν. Ita enim

legi

PRÆFATIO.

legi oportere satis indicat Sophronius Metaphra-
 ses Hieronymi expressis verbis: *τουτέστιν, ὅτι τὰ ἐπι-
 ρήνια ἀπενίξουσι καὶ ἀεὶ ἔνχοιται τῷ θεῷ.* Hoc est, Quod
 celestia presius contemplantur, ac Deum orant
 semper. Eo in opere præter admodum multa, quæ
 vt eruditissimus, ita & eloquentissimus, in illorum
 laudes expatiatus edisserit, hæc insuper de eisdem
 addit, quos aliquantò prius vocarat Therapeutas,
 pietatis scilicet cultores & monachos: mulieres
 Therapeutridas, monachas siue Nonnas: τὸ δ' ἐξ
*ἑωδίνου μέγρις, ἐσπέρας διάστημα σύμπαν ἀντοῖς ἐστὶν ἀσκη-
 σις. Ἐντυγχάνοντες γὰρ τοῖς ἱερεῖς γράμμασι, φιλοσοφοῦσι τὴν
 πάτριον φιλοσοφίαν ἀληθροεῦντες.* Hoc est, Id spatium
 omne quod ab exoriente diluculo adusque vespe-
 ram interiacet, illis est exercitatio spiritualis. Circa
 enim sacræ scripturæ lectionē attenti, pro maiorū
 suorū more, magno studio cōtendunt eā traducere
 ad allegoricū siue spiritualē sensum. Et hoc quidem
 fragmentū cū aliis aliquam multis Eusebius Cæsari-
 æ Palestinæ episcopus κατὰ λέξιν trāsumpsit ex ipso
 Philone. En habes (lector) capite 17. lib. 2. historiae
 Eccles. Visum est sesquihorā impendere collationi
 versionis cum exemplari Græco. Quàm bona fide
 verterit interpres, penes te esto iudicium. Mihi sat
 fuerit indicasse locum. Hæc eò mihi dicuntur, quod
 nostra ætas nondum promeruisse videtur Græco-
 rum operum Philonis excusionem, vel saltem li-
 bri huius qui de istis edisserit, qui Alexandriae sub
 Marco stipendia meruerunt militiæ spiritualis &
 Christo dignæ. Quin & in primis optarim (si quid
 modò votis profici possit) vt quæ illi aspirate pro-
 fusissima Spiritussancti gratia in literas trāsmiserūt

PRÆFATIO.

Colla-
tio 1.

² *τὸ ἀλλήλων ἐπιπέτα*, vel tandē ad nosperueniant: quan-
do viuidū illud ac vocalissimū Spiritussancti orga-
nū, Paulus docet quęcunq; scripta sunt, ad nostram
doctrinam scripta esse, vt per patientiam & consola-
tionem scripturarum spem habeamus. Scribit idem
rectissimē vt omnia, literam occidere, spiritum con-
trā, viuificare. Si enim iuxta literę sensum scriptu-
ram interpretere perpetuò, deuius aberras à linea
veritatis. Habent enim literę sacrę decentissimam
cum humani corporis fabrica analogiam. Habent
cutim, carnem, ossa, & præpinguem introsum deli-
tescentem medullam. Qui cuti, id est literę fixiùs
acquiescunt: cutis imitantur naturā, quę sensu om-
ni priuata est, idque in capite præsertim. Et quidem
cutis nulli est non conspicua: est & historia rei ge-
stę quę nō semper tropum admittit, vt neque præ-
cepta diuinę legis quę nobis præscribunt quid fa-
ciendum, quid vitandum. Non tam multis in pro-
spectu est caro, deradenda enim priùs venit cutis:
² itidem detracto literę tectorio requirenda est in-
telligentia peramcænæ & spiritualis allegorię. Ossi-
³ bus non iniuria quis comparet Tropologiam, quę
formandis moribus formulā præscribit, tēpericm-
que indicit moderādis affectibus. Anagogicus por-
⁴ rō scripturę sensus qui & diuinus, quām paucis cō-
tigit? Medulla hæc est, pinguis planè & quę ossium
sepimento ambitur, nequā pereffluat. Ab apostolis
Christi ac discipulis, quām pauci ad hanc vsque me-
dullam penetrarunt? In his meo arbitrato fuit Dio-
nysius ille Areopagites, qui per Paulū diuini verbi
præconem eminentissimum audiuit arcana verba
quę non licet homini loqui. Sanè peculiaris gratia
hæc

PRÆFATIO.

hæc obtingere solet, iis qui ad apicem promoti iam sunt exemplarium virtutum. Ea theoricæ vitæ perfectio sensim obsoleuit propè, per eos qui contempta simplicitate orthodoxæ fidei, nimio plus amplectati sunt ramenta philosophicorum dogmatum. In his fuit Origenes, qui ob indefessum & infatigabile studium Adamantii cognomentum & Chalcenteri publico præconio commeruit. Dum enim hic vir tantus literam occidentem primùm constituit omnibus ingenii neruis cōsectari, profuit Ecclesiæ Dei. Dein ubi à litera transcendit ad Allegoriam & Anagogen, gustata troporum suavitate, illic præter omnem modum hæsit ac stitit ingenii acumen, & repudiata prorsus litera, scripturam reclamantem violenta interpretatione pertraxit ad tropos. Hinc factum, vt ab Hieronymo toties dictus sit, nunc, semper allegoricus: nunc, semper anagogicus. Quàm fœdè lapsus sit in excutiendis 70. annorū hebdomadib⁹, id est, quadringētis nonaginta annis. 10. τῶν ἑβδομάδων volumine testis idem Hiero. in ca. 9. Daniëlis, dum repugnantem scripturam ad Allegoriam trahit, ubi locum non habebat Allegoria. Pellicias illas tunicas quas legimus Dominum fecisse Adæ & vxori eius, traxit blasphemus ad Allegoriam. Sed quid attinet ista commemorare, quando tam multa sunt? Quisquis plura nec toleranda volet nosse, libros Paschales adeat Theophili Alexandrini Latinos, interprete Hieronymo, cuius operibus vltima editione iussimus apprimi. Aut certè Epiphanium consulat, cuius opera etiam Græcè per excusionem exierūt. Hæreses 80. quas hic fufissimè perstringit & nominatim sugillat, Ioannes Damascenus vir sanctimonia

P R Æ F A T I O .

Cimonía vitæ & eruditione singulari in Epitomen
 contraxit, cuius quidē vsum precariū impetravi ni-
 hil inuitē ab Ioanne Tilio, lingua vtraq; insigniter
 docto, necnō Regineo Eleemone, Eleemosynariū
 dicūt. Spes est propediē liberali opera illius emissū
 iri in lucē, cū aliis Græcis nec paucis (quos habet) in
 vsum cōmunē studioforū. Ut igitur rē hęc in pauca
 cōferā, ex eo opere visum est hanc de Origenianis
 huius discipulis pericopē decerpere: *οι την των νεκρων
 αναστησιν αποθεδημενοι χειρον δε κτισμα και το αγιον πνευ-
 μα ειστηρουμενοι, παρ εδειςον τε και ουρανοις και τα αλλα
 παντα αλληγορουντες. Χρισου δε ποτε πεπυδου την βασιλεί-
 αν ληρουντες, και ομου των αγγους παιδισεσαι. Χειρον δε
 σιδ διαβολω βασιλειδισομβρον, και δαμοσι σωρωθεντα
 Χειρον τερατευονται.* Hoc est, Hi, nempe Origeniani,
 mortuorū resurrectionē abiurāt & pernegāt: Chri-
 stū verō ac spiritū sanctū nouè introducunt, ac do-
 cēt esse creaturas. Paradisum, cœlos, alia insuper id
 genus pleraq; omnia iuxta Allegoriā interpretan-
 tur. Regnū proinde Christi finē aliquādo habitu-
 rū, simul & tandē desituros esse angelos deliri isti
 cōminiscuntur. Christū quoq; cū diabolo sub Dei
 ditionē redactū iri. Christū itē cruci suffixum fuisse
 redimēdis aliquādo dæmonibus, portētose tradunt
 & ementiūtur. Hęc planē opinionū portenta sunt,
 ac plena blasphemix in Deū ac cœlites, quę ex vna
 falsi nominis sciētia eruperūt, & ex eodē fōte corri-
 uata sunt. Huius germē Arius, initio scintilla fuit: &
 quia in ipso fomite extincta nō est, teste Hierony-
 mo, totū incendit orbē. Nam supra trecētos annos
 afflixit Ecclesiā Arianism⁹. Ex eodē Origene ena-
 ta est viperina soboles Anomœorū, & ex his alij nec
 pauci,

PRÆFATIO.

pauci, nihil minùs cõplices impietatis. Nec mirum, Hydra enim multiceps (quã excetrã ipsi dicimus) est heresis. Vno recifocapite, alia enascùtur. Tã multa huc cõgesi, hoc sanè consilio, vt admoneatur lector (si quis fortè lector contigerit) vt ne cù Verpis illis & Gazitis Iudæis literæ hareat fixiùs q̃ par sit: neu Origenis exèplo, repugnãtè ex diametro literæ veritatem pertrahat ad Allegorias & Tropologias. En habes Iudex integerrime qualécunq; præfatiùculã nomini tuo peculiariter consecratã, in Allegorias diuinæ scripturæ: cui⁹ operis secũda hæc (quòd certò sciã) est editio. Ante annos enim plus minùsue triginta in publicũ prodiuit impressore & recognitore Iodoco Badio. Quòd autè in ea emissionè esset pollicitus editurũ se Allegorias in Psalterium Regij, pphetę David, & vno seorsim cõplexurũ volumine, nec ea pollicitatio sortita sit exitũ: visum est (nequid desyderaretur ad operis integritatem) è re præsentis & in tẽpore oblata alicunde supplementũ asciscere ac mutuari. Authoris nomen aliis triginta adlegimus ac subscripsimus. Adiecimus & calci operis, Epitomen venerabilis Bedæ presbyteri de Schematibus & tropis, non quòd hisce docearis, qui ea vel à puero edoct⁹ es, sed Coronidis vice. Venerabilis Pater noster Prior D. Ioãnes Parceualus te iussit salute plurima impertiri. Tibi deniq; de meliore nota notum Sebastianum Niuellium commendo. Dominus Iesus Christus quàm diutissimè feruet te incolumem suæ Reipublicæ in æquitate & iustitia administrandæ. E cellula nostra Carusiæ Parisiensis, 1550. Pridie Idus Nouembreis.

AD EVNDEM D. SVPPRAE-
fectum, fratris Claudij Morelli Cathalaunatis, Car-
thusij Parisini carmen elegiacum.

O quem te memorem vir præstantissime, regni
Florentis semper gloria liligeri?
Immortale decus patriæ, velut anchora sacra es,
Vindice te, nulli fas glomerasse dolos.
Tu mira caussas dirimis grauitate forenses,
Nestoreúsque tuo manat ab ore lepos.
Stemmata si coner gracili celebrare camcena,
Pondere sub tanto cymbula nostra gemet.
Iure, tuis igitur tenues volitare per auras
Auspiciis, gestit floridus iste liber.
Abdita qui retgens oracula sacra tonantis,
Nectareos latices spirat & ambrosiam.
Sumptibus ista suis veterum monumenta, Niuellus
Vulgauit summa dexteritate patrum.

אֵל יְרֻעוֹת יְהוָה: 1. Regum, 2.

Amici in Deo aut propter Deum, omnes: familiares, pauci.

AD LECTOREM.

Fontibus è sacris veterũ monimẽta virorũ
Eximia sunt hæc nobilitata fide. ✚
Aurea sunt hæc, & variis decorata figuris:
Sensus inest multus, nec minus eloquium.
Vt sine diuinis spernuntur inania rebus
Verba, subest si vis, quĩ reprobare potes?
Aurea quæ nullo perierunt temporis æuo
Dogmata, in extremos nec peritura rogos.
Dic vbi marmoreis extent monumenta fi-
guris?
De quibus authorum nomina sola viget.
In cineres nõ versa leuis? nõ terra dehiscit
Hæc? nostris semper quin adolescit honos.
Ediderat Badius, solerte Niuellius egit
Conatu, vt veteri luce fruatur opus.
Ergo illi Superos (Lector) bene fausta pre-
care,
Interea rebus dum studet ipse tuis.

NE QUID NIMIS.

NOMINA AVTHORUM
sequentis operis.

+ Adamde Perseua.	Hildebertus.
Ailredus.	Hugo de sancto Victore.
Aithardus.	Hugo de Foilleto.
Balduinus.	Ysaac.
Bernardus.	Odo de Morim.
Bruno.	Odo Tusculanus.
Cantica sine titulo.	Petrus Rauennas.
Cassianus.	Petrus Damianus.
Drogo.	Petrus Longobardus.
Ernaldus.	Petrus Cantor.
Galfridus.	Radulphus.
Gillebertus.	Ricardus de S. Victore.
Gregorius.	Sello.
Guilielmus de Cailloe.	Stephanus Cantuariensis.
Guilielmus de sancto	Vverricus.
Theodo.	Ottomarus Luscinius.

ALLEGORICA-
RVM ET MORALIVM
sententiarum in vtrunque di-
uinæ legis instrumentum ex
sanctis & laudatis aucto-
ribus collectanea.

RICARDVS DE S. VICTORE.

Quomodo prima mundi creatio mo-
raliter agatur in nobis.

*I*n principio creauit Deus cælum & terram. Cælum spiritus. Terra corpus. quia sicut cælum terra sublimius & solidius sic excellentior & dignior est corpore spiritus. Mundus in prima confusione est homo in sua iniquitate. Et Deus in media confusione lucem primariam creat, quado peccatorem diuersis confusum sceleribus lucis intempe radiis illustrat, vt quid sit, quid esse debeat, agnoscat: & ad normam rectè viuendi semetipsum disponat. Significat itaque lux primaria cognitionem peccati.

BERNARDVS.

Quòd carnalis cogitatio cõbèrçenda sit, vt spiritualis amplius augmentetur.

Terra autem erat inanis & vacua. Vsq;e hodie in ciuibus Babylonis. Aquarum confusio, id est confusio cogitationum, terram facit inanem & vacuam. Dum nanque fluitat circa carnem cogitatio vniuersa, nullum ex ea sperare est fructum salutis. Diuidantur ergo aquæ ab aquis: quatinus anima quoque partem sibi vendicet sollicitudinis & medi-

Cap. i.
A

B

SUPER GENESIM.

tationis. Sanè inferiores certis limitibus coërceantur, certos contineantur alucis: vt necessitatis terminos non excedant, vt perinde superiores copiosius dilatentur. Ex hoc sanè dominus dat benedictionem, & terrâ nostrâ dat fructum suum.

STEPHANVS.

De spiritali scientia.

- C *Et tenebrae erant super fa. ab.* Abyllus sacra scriptura. Tenebrae sunt non in abyssu, sed super faciem abyssi: quia obscuritas non est in medulla, sed in cortice. Et spiritus id est spiritalis intelligentia, fere super fa. a. Quod tertur, de loco ad locum mouetur: quia spiritalis intelligentia huc & illuc dimoueri potest, at litera, quasi fundamentum immobilis manet.

HUGO DE S. VICTORE.

Quòd spiritalis vir diiudicat omnia.

- D *Et vidit Deus lucem quòd esset bo. & di. lu. à te.* Non negligenter transeundum est quod dicitur: Vidit Deus lucem quòd esset bo. & di. lu. à te. &c. Fecit & vidit, deinde diuisit & vocauit. Quare vidit? Noluit prius diuidere quàm vidisset, prius vidit si esset bona: & tunc demum diuisit lucem à te. & vo. lu. di. & te. noctem. Adducet enim omne opus suum in iudicium. Non solum opera alia quæ in luce fecit, vidit Deus quòd essent bona: sed ipsam quoque lucem vidit Deus quòd esset bona: & diuisit lucem à te. Nam ipse angelus malus, transfiguratur se aliquando in angelum lucis, & ingerit se ad decipiendam mentem, quasi lux vera. Sed hæc lux non est diuidenda à tenebris, nec dies vocanda, sed nox. Propterea prius vidit Deus lucem si esset bona: vt non statim credamus. o. sed probemus. si ex Deo sunt. Sed si cætera opera sua in luce vidit si essent bona, in qua luce vidit lucem si esset bona? Nihil enim sine luce videri potest: sed nec tenebrae sine luce videntur, quanto magis lux non videtur sine luce? Verum alia lux fuit increata, in qua ista lux creata videbatur quòd esset bona: quia illam imitabatur quæ semper est bona. Quod enim ab ipsa discordare videtur, malum esse videtur: & quod ei simile esse videtur, bonum esse videtur: & vtrunque non nisi in ipsa & per ipsam videtur. Hæc ipsa lux est, qua & nos videre oportet omnem lucem si bona est: nec poterimus iudicare

iudicare verè de luce si bona est, donec ista luce fuerimus illuminati quæ verè bona est. Spiritualis enim diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur: & si spiritus Dei in nobis verè habitat, nō nos poterunt decipere spiritus erroris, etiam si in luce veniant ad nos: quia habebimus lucem in nobis, in qua nobis manifestum erit de omni luce si bona est: & sic fiducialiter diuidemus lucem à tenebris, & iudicabimus non solum inter tenebras & lucem, sed etiam inter lucem & lucem. Parum est ad perfectum inter lucem & lucem diuidere, hoc est virtutes à vitiis sequestrare, nisi sciamus inter diem & diem iudicare, & sciamus omnem diē iudicare, vt sapiamus qui sunt illi motus, qui sub virtutum specie, quasi luce aliena ad nos veniunt: & qui rursus illi sint, qui veram virtutis claritatem prætendunt, & in ipsis quoque virtutibus non solum quæ bona sint, sed quæ sint etiam potiora probemus. Spiritualis enim diiudicat omnia, &c. Itaque geminum est iudicium. Primum in quo lux iudicatur & videtur si bona est, vt diuidatur à te. Secundum quando opera ipsa quæ in luce facta sunt ad iudicium vocantur, & videtur quia ipsa quoque bona sunt.

HUGO DE S. VICTORE.

Quòd nullum testem bona conscientia vereatur.

Fiat lux: & facta est lux. Incipiens Deus opera sua vt perficeret; primum fecit lucem, vt cætera omnia postmodum faceret in luce. Significauit enim nobis se non amare opera quæ in tenebris fiunt, quoniam mala sunt: quia omnis qui malè agit, odit lucem, & non ve. ad lu. vt non ar. o. e. quoniam mala sunt. Qui autem fa. verita. ve. ad lu. vt ma. o. e. quia in Deo sunt facta. Ipse autem qui veritatem facturus fuit, in tenebris operari noluit, sed venit ad lucem: & fecit lucem, vt manifestaret se per lucem. Deus enim auctor tenebrarum non est, sed lucis: quia peccatum tenebræ est, & peccatum nihil est, & sine ipso factum est nihil.

HUGO DE S. VICTORE.

Quòd ad videndum tenebras nostras oportet nos gratiæ lumine præueniri.

Es dimisit lucem à tenebris. Ego puto hic magnum ali-

SVPER GENESIM.

quod sacramentum commendari : quia omnis anima quandiu in peccato est , quasi in tenebris est & quadam confusione: sed non potest euadere confusionem suam, & ad ordinem iustitiæ formamque disponi , nisi illuminetur primum videre mala sua , & discernere lucem à tenebris: hoc est virtutes à vitis : vt se disponat ad ordinem, & veritati conformet. Hæc igitur anima in confusione iacens, facere non potest sine luce : & propterea necesse est primum vt lux fiat : vt videat semetipsam , & suæ turpitudinis horrorem intelligat : & applicet se atque coaptet ad illam rationabilem disputationem & ordinem veritatis. Postquam sese ordinauerit , statim incipiet ei lucere sol iustitiæ: quia sic in promissione dictum est: Beati mundo corde : quoniam ipsi deum videbunt. Prius ergo in rationabili illo mundo cordis humani creatur lux , & illuminatur confusio : vt in ordinem redigatur. Post hæc cum fuerint purificata interiora eius : venit lumen solis clarum , & illustrat eam. Sic lex præcessit gratiam: sermo spiritum. Ioannis x. lux lucem, lucerna solem. & ipse Christus prius humanitatem suam demonstrauit , vt post manifestaret diuinitatem : & vbique lux lucem præcedit : lux quæ peccatores ad iustitiam illuminat , illam lucem quæ iustificatos ad beatitudinem illustrat.

HVG O DE S. VICTORE.

Qui sunt tres dies qui diem contemplationis præcedant.

- G** *Quarta die sol illuxit.* Sic nullâ anima meretur lumen solis accipere & summæ veritatis claritatem contemplari, nisi tres dies isti in ea præcedant. Prima quidem die fit lux. Secunda firmamentum. Tertia congregantur aquæ. quæ omnia spiritualia præferunt documenta. Primum in corde peccatoris creatur lux, quando semetipsum agnoscere incipit, vt diuidat inter lucem & tenebras : & non sit de quibus iam dicitur: Væ qui dicunt bonum malum, & malum bonum : ponentes lucem tenebras, & te. lucem. Post hæc autem cum cœperit inter lucem & tenebras diuidere & lucem diem, tenebras quoque appellare noctem: id est, cum mala sua veraciter per iudicium rationis improbare, & laudabilia lucis opera eligere cœperit : restat vt fiat in eo firmamentum : hoc est in bono proposito corro-

corroboretur, diuidens inter aquas superiores & inferiores, id est desideria carnis & spiritus: vt medius & mediator duo sibi aduersantia, nec permisceri sinat, nec transponi. Nouissimè sequitur in dispositionis ordine dici opus tertix: vt congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in vnum locum, ne carnis desideria fluxa sint, & vltra metam necessitatis se expandant: vt totus homo ad statum naturæ reuocatus, in vnum locum omne desiderium colligat: quatinus & caro spiritui, & spiritus subiectus sit creatori. Quisquis sic ordinatus est, dignus est lumine solis, vt mente sursum erecta, & desiderio in superna defixo, lumen summæ veritatis contemplant irradiet: & non iam per speculum in ænigmate, sed in seipsa, vt est, veritatem agnoscat & sapiat.

STEPHANVS CANTVA.

De differentia peccatorum.

Et diuisit lucem à te. Peccatum mortale à gratia. Sol enim secum non sustinet in eodem hemisphærio noctem: sed quando nox est superius, sol est inferius: quia dum mortale peccatum regnat in homine, homo solem nescit: id est Christi gratiam contemnit, & hunc conculcat sub pedibus. Quando verò sol in eo regnat, diabolus conculcat, & habet sub pedibus suis. Verùm sicut sol nebulam sustinet, sic gratia veniale peccatum.

De misericordia Dei.

Factum est vespere & mane. Quando iustus errat, cadit, I & est vesper gratiæ: quando resurgit, mane. Nec fit mentio de nocte: quia si fueris iustus, & cadas & resurgas: Deus ex vespere & mane vnum diem reputat: non noctem mortalis peccati computat: iuxta promissionem suam: Quacunque hora ingemuerit peccator.

De humilitate nostra.

Item bene post vespere sequitur mane: quia vespere K significat perfectionem operis, mane inchoationem. vnde cum consummatur homo, tunc incipit. Hier. 3. Patrem me vocabis: & post me ingredi non cessabis. hoc est: quasi semper te inchoantem reputabis. Item: Tota die contrista. ingre. In signum huius rei vestimenta filiorum Israël non erant attrita. semper enim debemus habere vestes recentes, qui volumus nuptiis interesse.

SVPER GENESIM.

RADVLPHVS.

Quòd anima dum subiacet tempori, agendi & contemplandi vicissitudinibus sit addicta.

- L *Factum est vespere & mane dies vnus.* Mane fit animæ, quotiens per contemplationis & meditationis studium, æterno lumini se ingerit. Vesperam autem patitur, mox vt ad tenebras exterioris actionis relabitur. Quæ tamen ne in noctem tenebrosam descendat, opus est vt lumen omissum citius repetat, & studii spiritualibus se restituat. Vnde Moyès post vesperam statim factum mane subiungit dicens: Factum est vespere & mane dies vnus. Quod per omnes sex dies repetitur. Necessè est enim, vt per omnes sex mundi huius ætates humana anima has vicissitudines patiatur, donec septima illucescente, nulla amplius vespera subsequatur. Nam & Salomon nos ammonet dicens: Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua, quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud. Quòd si vtrunque simul, melius erit. Et quasi illam mane partem collaudans, Dulce (inquit) lumen & delectabile est oculis videre solem.

HVGO DE S. VICTORE.

Quòd sit inter spiritum & carnem ratio firmamentum.

- M *Et vidit Deus quòd esset bonum, & ait, Fiat firmamentum in medio a.* Noluit Deus ad sequens opus transire, donec diiudicasset primum. In illo qui in terris fabricatus est mundo, terra scilicet sensualis natura hominis deorsum consistit. Sursum autem in cælum scilicet puritas intelligentiæ fertur. Duas verò istas dissimiles in vno homine naturas, magna quidem desideriorum moles hinc inde fluctuantium sæpe oberrat: quia & aliud est quòd subtrus caro ex infirmitate pressa appetit, & aliud quòd spiritus sursum per contemplationem veritatis eleuatus intendit. Tunc ratio mediã interueniens, quasi firmamentum quoddam in medio sese collocat, atque hic supercelestes à quas, id est desideria spiritus: illic autem eas quæ sub cælo sunt, carnis scilicet appetitus separatim disponit: & ita non potest inferior corruptela superiorem animæ purita-

tem inficere: neque ipsa quæ sursum est sinceritas, ad ea quæ subter sunt abiecta & vilia sese finitur inclinare.

STEPHANVS CANTVA.

De prælatis.

Et diuisit aquas ab aquis. Ecclesia est firmamentum, quasi N in bono confirmata, quæ habet aquas superiores, id est prælatos: & inferiores, id est subditos. Et diuisit aquas ab aquis, quia vita prælatorum longè debet esse à vita subditorum.

Contra inanem gloriam.

Et vocauit Deus firmamentum cælum. Mens iusti, quæ per bona opera firmamētum est, rectè cælum dicitur, quia & sculpta est virtutum floribus, & conscientiæ gloriam celat.

HVGO DES. VICTORE.

Quòd dilatanda sit charitas, cupiditas
coërcenda.

Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum vnum. P

Hoc mirum videtur, quòd aquæ quæ sub cælo sunt, congregantur in loco vno: & illæ quæ sunt super cælum, non congregantur, sed relinquuntur diffusæ, atque expansæ, quasi quæ coarctari nolint, vel colligi. Quid putas hoc sibi vult, nisi quòd charitas dei diffusæ est in cor. n. per spiritum sanctum qui datus est nobis? Et istæ sunt supercelestes aquæ: Quia adhuc excellentiorem (ait Apostolus) vobis viam demonstro. Si linguis hominum & angelorum, &c. Iam videmus quare aquæ istæ non debuerunt colligi, & in vnum coarctari: quoniam charitas amplificanda est semper & dilatanda: & quanto latius panditur, tanto celsius sublimatur. Quæ autem sunt sub cælo, congregandæ sunt & constringendæ in vnum locum: quoniã affectus animæ inferior, nisi certa lege constringatur, non potest apparere arida, nec germina producere. sicut Apostolus castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne forte cum aliis, & cætera.

BRVNO.

Cur maris & terræ prima vocabula
sunt mutata.

Et vocauit Deus aridam terram: congrega. q; a. appel. ma. Q
Quare mutato nomine aridam Deus vocauit terrâ,

SUPER GENESIM.

nisi quia iam tunc sanctam ecclesiam, quæ per terram designatur, flagellandam, conterendam, multisque modis affligendam significabat? Terra enim à terendo dicitur: quam & colendo, & calcando homines & cuncta animalia terunt. Aquarum verò congregationes, maria dixit: quoniam etiam audire & intelligere sacras scripturas dulce sit & suave: facere tamen quod iubent, asperum est & amarum. Mare enim ab amaritudine nomen accepit.

STEPHANVS.

De conuersatione sanctorum.

R. *Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem & noctem: & sint in signa & tempora & dies & annos: vt luceant in fir. & illu. ser.* Ecclesia est firmamentum luminaria viri iusti, qui bonos & peccatores diuidunt: & sunt in signa & tempora, id est in signa temporum, id est temporalis miseriarum. Omnes enim qui pie volunt viuere per. pa. Itē duo tempora sunt. Vnum amatorum Dei, aliud amatorum mundi. In signum horum temporum sunt: vt vnum expectemus, aliud caueamus. Præterea in signum sunt peccatorum reprobatorum: quia si illi in vita præsentis sic puniuntur, signum est quod reprobi in futuro plurimum puniantur. Item sunt in dies & annos. Per septem dies, septem opera misericordiarum designantur, quæ debent exerceri in præsentis vita, quæ diebus vij. voluit. Sex sunt in euangelio, septimum in Thobia. Per annos verò vita æterna designatur.

AILREDVS.

Quod tam regnum, quam sacerdotium sit corruptum.

S. *Fecit Deus duo magna luminaria: luminare maius, vt præesset diei: & luminare minus, vt præesset nocti.* Sunt in sanctæ ecclesiæ firmamento à domino creata duo magna luminaria: sacerdotium scilicet & regnum, rex & episcopus, princeps & clericus. Dies spiritualia, nox secularia præfiguratur. Ita luminare maius, sacerdotium, vt præsit diei, id est spiritualibus: luminare minus, regnum, vt præsit nocti, id est secularibus. Contra naturam proinde est, si sol nocti, si præsit luna diei: Si princeps ad spiritualia se ingerat, si sacerdos secularium negotiorum tenebris conscientiarum suarum serenum obnubilet. Væ nobis qui in ista infelicia tempora incidimus, in quibus sol in tenebras est conuersus. Eis, videant

ipſi pontifices quorum vices gerunt, quorum obtinuerunt cathedras, quorum infulis glorientur: & iudicent ipſi, ſi non eſt ita vt cernimus. Conſiderent quos ſcientiæ radios, quæ virtutum lumina, quas charitatis ſcintillas, quæ ſpiritualium corruptionum fulgura, ſuis emittebant temporibus, Gregorius, Ambroſius, Aug. Hilarius, Martinus, & mille alij. Felicia tempora, in quibus tam raro malus, quàm nunc bonus in eccleſia inuenitur. Nunc etiã luna verſa eſt in ſanguinem. Nam manus principum plenæ ſunt ſanguine, exactioibus, & veſtigialibus, effundentes viscera miſerorum, iuſtificantes impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferentes ab eo.

HUGO DE S. VICTORE.

Quod de maſſa generis humani alij tolluntur ad cœlos, alij relinquuntur in infimis.

Producant aquæ rep. animæ viuentis. Duo ſunt genera animantium, quæ ex vna origine prodeunt: ſed non vnâ manſionem fortiuntur. Piſces in originali ſede permanent. Volatilia ſurſum tolluntur, quaſi ſupra id quod facta ſunt. Sic de vna maſſa corruptibilis naturæ, vniuerſa generis humani propago trahitur. Sed aliis deorſum in ea in quæ nati ſunt corruptione iuſtè relictis: alij ſurſum dono gratiæ ad fortè cœleſtis patriæ eleuantur.

STEPHA. CANTVA.

De duplici lætitia.

Nota quod ludus ceti, ſignū eſt tempeſtatis: ita gaudium diuinitum, ſignū eſt tēpeſtatis æternæ. Vel in bono ſic. Cetus gaudet in tempeſtate, & ſancti in tribulatione.

De compunctione.

Crescite & multiplicamini. Semper incrementum bonorum operum & multiplicationem deſiderat Deus. Et replete aquas maris: quia in omnibus bonis deſiderat amaritudinem cordis. Vnde myrrha & aloës cum vniuer. vn. quia cum bonis operibus noſtris oportet quod aſſit carnis mortificatio, & amaritudo cordis.

De hominis dignitate.

Faciamus hominem. In tribus notatur dignitas hominis. Y In deliberatione creationis. In dignitate prælationis. In excellentia formationis. Per hoc quod cum deliberatione fecit Deus hominem, innuiget nobis vt omnia cum conſilio

SUPER GENESIM.

filio faciamus.

HUGO DE S. VICTORE.

Cur ab vno omne genus hominum sit creatum.

Z *Creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.* Creauit Deus primum hominem vnum, vt vnum esset generis humani principium: quatenus & in hoc diaboli superbia confunderetur, & humanæ naturæ humilitas diuinæ imaginis similitudine glorificaretur. Diabolus nanque aliud adeo principium concupierat. & idcirco vt magis eius superbia confunderetur, hoc homo in dono accepit, quod ipse peruerse rapere voluit, & obtinere non potuit: vt in hoc etiam imago dei in homine appareret: quod sicut Deus omnibus rebus creationis principium extitit, ita ille omnibus principium esset generationis: & omnes homines dum se ab vno, & vnum esse cognoscerent, omnes se quasi vnum amarent, & sic in dei amore veraciter permanerēt: siquidem sine vnitatis nihil subsistere potest.

A ILREDVS.

Quod per septem dies virtutes totidem
designantur.

Caput 2.

A

Ompleuit Deus die septimo omne opus quod fecerat, & requieuit ab omni opere quod pat. Sit nobis fides quasi primus dies, quo fideles ab infidelibus, quasi lux à tenebris separamur. Sit spes secundus, per quam in cœlestibus habitantes, & pro fidei meritis sola sperantes cœlestia, ab iis qui terram sapiētes, & a Deo sola terrena flagitantes, sub cœli firmamento aquarum instar dilabuntur & fluitant, deo promovente, discernimur. Temperantia nobis quasi dies tertius illucescat, in quo nobis carnales concupiscentias quasi aquas amarissimas, necessariis terminis coërcentibus, appareat terra cordis nostri arida & inaquosa, sitiens dominum deum suū. Tam verò prudentia quasi diei quarti lumen erumpat, in quo sol sapientiæ, luna scientiæ, sed & exempla sanctorum, tanquam stellæ nobis appareant. Sit nobis fortitudo quasi dies quintus, per quam huius maris magni & spatiosi toleremus procellas, ac pisces spirituales effecti, vitam nostram inter vndas seruemus, ac mentis no-

stra

stræ desideria, quasi volatilia pennata ad cœlestia erigentes, multiplices bonorum operum fructus deo benedicente reddamus. Porro diem sextum nobis iustitia dicet, per quam diuinam similitudinem reinduti atrocissimis vitiorum bestiis terrenisque desideriis, quasi reptilibus, corporis que moribus, quasi iumentis, generosa auctoritate impetremus, agentes, vt corpus menti, mens Deo subdatur: sicque dicente iustitia cuique quod suum est tribuatur.

Cur solis auius seclusis, ceteris animantibus dei benedictio tribuatur.

Notandum verò quòd nec bestiis nec iumentis siue reptilibus, sicut piscibus ac volatilibus cœli benedictionem Dei legimus accessisse, & tamen crescunt sicut & ipsa, ac multiplicantur super terram. hominibus enim datur benedictio, non iumentis. Nimirum sanctis affectibus quos piscibus volatilibus credimus comparandos, debetur benedictio, debetur spirituali generationi successio. Verum sicut homini ad Dei imaginem & similitudinem creato, bestix & iumenta Deo benedicente subduntur: sic in ipsam imaginem & similitudinem iustitiæ meritis reparato, spirituales bestix quibus successio nec debetur, Dei imperio substernuntur. Restat septimus dies, id est sabbatum, in quo omnia opera ista consummantur, in quo requies vera suscipitur, in quo labori nostro terminus ac finis indicitur. Ipsa est charitas omnium virtutum consummatio, sanctarum animarum suavis refectio, honesta morum compositio. Ipsa radix & ramus, arbor & fructus, solatium in pugna, præmium in corona. Ipsa ergo dies septimus in quo diuina gratia nos reficit. Ipsa septimus mensis, in quo post tentationis diluuium arca cordis nostri suauiter requiescit.

STEPHANVS.

De humilitate.

Benedixit Deus dici septimo. Omne opus bonum ex fine pensatur. Et nota quòd dies septimus non legitur habuisse vespere, sed mane: quia homo debet semper reputare quòd

SVPER GENESIM.

fit in mane, & non in vespere: id est in initio boni operis, non in consummatione: & semper esse in portis filia: Sion: id est in ingressu boni operis. vnde beatus homo qui inue. sa. & qui afflu. pru. quia reuera beatus est, qui habet bonorum affluentiam: & tamen se reputat inuenire: id est nunc primo habere. Item quantum distat ortus ab hoc. l. f. a. n. ini. n. quia debet se reputare in oriente: id est in initio boni: & peccatum in occasu: & hoc est vt tu sis in ortu, & peccatum in occasu.

GALFRIDVS.

Quod Christus fons vitæ in quatuor flumina diuiditur, cum per quatuor euangelia prædicatur.

D Fons ascendebat à terra irrigans vniuersam superficiem terræ. Sepultus est Christus in terra, sed ascendit de corde terræ viuus & fons vitæ vt omnem terræ superficiem irrigaret: id est omnes qui habitant super terram. Quique terrigenæ haurite aquas de fonte sal. Idem est fons & fluuius de loco voluptatis, de sinu patris egrediens: & diuiditur in quatuor capita, dum per quatuor euangelia prædicatur. Nomen vni Physon: quod dicitur os pupillæ: & Matthæo congruere potest: qui quod vidit, id loquitur: plura de humanis Christi actibus scribens. Nam Ioannes intentus iis potius quæ audiuit. Reliqui duo non ipsius domini, sed apostolorum discipuli fuisse creduntur. Circuit terram Eulath, qui est parturiens. Iudæis dicitur Hebræo sermone scripsisse Matthæus, & nouellæ illi ecclesiæ ex Iudæis vix quidem parienti, sed magnos viros habenti: qui per aurum optimum & bdellium & onychinum siue prasinum & carbunculum commendatur. Gion secundus præruptum sonat: & Marcus nobis non tam scribit historiam, quam prærupto quodam sermone sparsim videtur carpere quæ spiritus suggererat. Circuit autem omnes terminos Aethiopiæ: primus scribens ad Gætes: primus vt legitur in passione ipsius, in toto Ægypto & finitimis nationibus euangelizans. Tygris, id est sagitta vadens contra Assyrios: qui dirigentes interpretantur: Lucæ nobis exhibet scribentem ex ordine veritatem contra eos qui conabantur ordinare narrationem, & quæ erant diuina, humano sensu dirigere præsumebant. Quartus ex paradisi fluminibus: euangelista Ioannes Euphraten nobis, id est frugiferum representat: diuini ver

bi fruges afferens cæteris vberiores. sed nec dicitur quò vadat. Non enim per terram graditur ille eum cæteris. Denique & aquila est. Et quis diceret quò volauit? An adhuc de eisdem haurire fontibus, de eisdem fluminibus bibere libet? Bibite & inebriamini charissimi.

Item moraliter vnde vt supra.

Itaque & si aliter eadem considerare delectat: Physon E nobis oris mutatio, hiatus terræ Gion interpretatur. Tygris & Euphrates non mutantur. Sagittam ille, ille frugiferum sonat. Et forte si fuerit qui aduertat, concinunt iis quatuor æquè quatuor illa de psalmo: Dominus soluit cõpeditos, Dominus illuminat cæcos. Dominus erigit elisos, Dominus dirigit iustos. Et de Apostolo: Qui factus est nobis sapientia a deo patre, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Et Propheta: Vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis. Cæterum oris mutatio, vitæ correctio est. Hæc circuit omnem terram Eulath: quia quicumque à timore domini concipientes parturiunt spiritum salutis, per hunc saluantur. Ibi aurum optimum nascitur: vt superabundet gratia, vbi peccatum abundauerat. Ibi inuenitur bdellium: arbor nigra, sed aromatica: & lapis onychinus vngui similis: qui in carne ortus desit esse caro: siue etiam prasinus & carbunculus: hoc est viri quique perfecti: vt non desperet peccator se quoque in eandem eminentiam gratiæ posse pertingere per hanc mutationem dexteræ excelsi per quam & ille. Gion hiatus terræ absorbens omnia delicta: velut in profundum mersa, pœnitentiæ satisfactio est. Circuit autem omnes angulos conscientiæ, & vitæ tenebrôsæ: singula quæque explorat: tanquam terminos Aethiopiæ. Sagitta subtiliter penetrans, & cito volans prudentia: contra Assyrios vadit cogitationes fatanæ & eius astutias non ignorans. Euphrates ferens fructus iustitiæ, non dicitur quò vadat: quia iustitia omnibus debetur, reddens vnicuique quod suum est: & omnis fructus noster in amore boni. Tam vt quaternarios sibi conferas: in oris mutatione soluit compeditos redemptor admirabilis. Maius enim hoc quàm mortuos suscitare. In hiatu terræ elisos erigit sanctificator Deus. Solus enim peccata remittit. In sagitta cæcos illuminat sapiens consiliarius: qui docet hominem scientiam. In frugibus iustitiæ diligit iustos

iusti-

SUPER GENESIM.

Iustificator fortis, qui operatur in nobis non solum velle, sed perficere pro bona voluntate.

Quid sit Deum in faciem hominis vitæ spiraculum inspirante.

- F *Formauit igitur Deus hominem de li. ter. & inspi. in faciem eius spi. vi.* Ad hoc referunt qui studiosius eadem facta vel verba scrutantur, quod rationis capacem fecerit & virtutis. Quod autem alibi dicitur, Veruntamen in imagine pertransibit homo: quâuis intelligitur fati iuxta literam quod nostræ nos mortalitatis admoneat, quod instar somnii vel cuiuslibet phantasiæ transeat vita nostra: nonnulli tamē sic intelligere volunt, quod similitudine virtutis amissa, in imagine tamē rationalitatis transeat homo: videlicet quod animæ est retinens etiam cum amiserit quod ad spiritum pertinebat. Veruntamen ex quo assumpsit hominem deus, dignum prorsus vt aliquatenus etiam deum sapiat homo, & omnis eius operatio, sermo, cogitatio, diuini aliquid timoris habeat & amoris.

Quomodo vitæ fluius ab vtero virginis erumpens in quatuor flumina deriuetur.

- G *Fluius egrediebatur de loco voluptatis.* Locus voluptatis, vterus virginis. Vnde fluius ipse miserationis, fluius voluptatis latificans ciuitatem dei in quatuor capita diuiditur, quando saluator natus ex matre factus est nobis à Deo patre sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. Redemptio, soluens à vinculis peccatorum. Sanctificatio, ad resistendum tentationibus. Iustitia, dirigens iustos in viam salutis per custodiam mandatorum. Sapientia, illuminans cæcos ad intelligentiam mysteriorum.

STEPHANY S. CANTVA.

De compunctione.

- H *Fluius egrediebatur, &c.* Fluius iste est gratia spiritus sancti, quæ fluit per loca, id est corda humilia. Hunc fluium contemnant diuites, sed pauperes de eo hauriunt. omnibus est enim communis. Item aqua fluminis est dulcis, & tamen in mare fluit; & gratia spiritus sancti dulcis est, & tamen germinat amaritudinem in corde. Vnde liber deuoratus à Ioanne, dulcis erat in ore, & tamen amaricatus est in ventre.

HYGO DE S. VICTORE.

Quòd vt homo gratiam Dei agnosceret in paradiso sit positus non creatus.

Tulit dominus Deus hominem, & pos. e. in pa. vo. In tali loco & talibus referto delitiis, positus est homo non creatus, quatenus beneficium Dei non naturæ imputaret, sed gratiæ.

IOMBARDVS.

Quòd instrumento triplici diabolus vsus sit ad hominem capiendum.

De ligno scientiæ boni & mali non com. Lignum scientiæ K boni & mali quasi instrumentum fuit diaboli ad hominem supplantandum. & vide versuti hostis astutiam. Ad capiendum enim genus humanum misit hamum, sagenam, rete. Vnde Abachus: Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagna sua, & congregauit in rete suum. Quasi hamum misit cum ait ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, vt non com. de o. l. pa. Cui mulier: De fructu lignorum paradisi vescimur, vsque ne forte moriamur. Explorato ergo per hamum versutæ interrogationis quid mulier timeret, illud per sagenam falsæ promissionis remouit dicens: Nequaquam moriemini. Addidit etiam rete, cum ait: Quocunquē die com. aperientur oc. ve. & e. s. d. sci. bo. & ma. Vides quàm artificiosa malitia genus nostrum piscator ille pessimus irretiuit? Quasi hamus fuit interrogatio, sagna negatio, rete promissio deitatis.

ISAAC.

Quòd tria in vnoquoque homine consideranda sunt.

Quacunque hora com. mo. moriemini. Tria in quocunque I homine consideranda sunt. Concupiscentia carnis. Sensus animalis. Mens rationalis. Hæc sunt in vno vniuscuiusque hominis paradiso, vir, mulier, serpens. Concupiscentia prurit. Delectatur animalitas. Consentit rationalis voluntas, & peccatum perficitur, & à semetipso peccator foras eiicitur. Hoc quotidie agitur ab homine in hominem cum peccat. Tentatur enim quis à propria concupiscentia aliqua vii. principalium. Delectatur sensus animalis, & concipitur peccatū. Consentit voluntas rationalis, & parituritur. Peccatum autem cum fuerit consummatum, id est

SUPER GENESIM.

per plenum voluntatis consensum natum: occidit vtrunque parentem: & sic operatur mortem. Quacunq; enim die veritum comederint, morte morientur. Tentatur ait Apostolus à propria concupiscentia abstractus & illectus. Cōcupiscentia cum conceperit, per delectationem scilicet, parit peccatum: peccatum autem cum fuerit consummatum per consensum, parit mortem consentienti & delectanti viro & mulieri.

BERNARDVS.

Quòd Adæ dormitio non somnus corporis fuit, sed mentis excessus.

- M *Immisit dominus soporem in Adam.* Mihi videtur incommutabilis veritatis intuitum & abyssum diuinæ sapientiæ, corporeis excedens sensibus obdormisse. Quod ex verbis eius conici potest, dum tanquam ebrius de cella vinaria veniens, & eructans illud magnum sacramentum, quod tanto post in Christo & in ecclesia Apostolus commendauit: Hoc nunc os (inquit) ex ossibus meis: & propter hoc, relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Neque enim communem arbitror fuisse soporem, aut nostris similem somnis: quos nec contemplationis excessus, nec miserationis affectus, sed infirmitatis defectus immittit: quos nec veritas, nec charitas, sed cessitas parit. Graue siquidem iugum non quidem in principio super Adam, sed iam super filios eius.

GILBERTVS.

Quòd tunc spiritualiter in infirmo mollescat sexum, cum prælatus discipulo condescenderit.

- N *Tulit dominus vnā de costis Adam, & edificauit eam.* Contemplationis gratia, compassionem non euacuat, sed informat: & mentis excessus temperantem reddit infirmis. Denique dum dormit Adam, virilis costa in infirmo mollescit sexum: & propter socialem copulam de latere viri formata est mulier. Imò in sociam mulierem Adam ipse conuertitur, & conformatione quadam transit in coniugem. Ideo dum euigilat, charitatis vocem primam emit in compari sua seipsum agnoscens. Hoc nunc (inquit) os ex ossibus &c. An non Paulus tibi videtur virilem dignitatem in humiliorem sexum deflectere, cum dicit se factum infirmis infirmum? Quasi spiritualis Adam Eua efficitur, dum

dum subiectis comparatur apostolica firmitas, & sublimitas virtutis & scientiæ, sobrietate quadam capacitati temperatur infirmorum.

BRVNO.

Quòd qui carnis amorem vicerint, tanquam qui propriam naturam transcenderint, merito cæteris hominibus præferantur.

Tulit Dominus vnam de costis Adam, & edificauit eam in mulierem, & repleuit carnem pro ea. Vt maior inter hominem & mulierem dilectio foret, non aliunde, sed de viri costa facta est. Vnde fit, vt naturali quodam amore viri insectantes costam suam mulieri adhærere cupiant, quasi carni suæ. Cuius amoris appetitum, qui diuinitus in se adiuti, vincere queunt, quasi propriam naturam dimicando vicerunt, & merito cæteris hominibus præferuntur. Subtracta quoque costa locus eius non osse, sed carne repletur. vt ex eo etiam nos infirmiores & molliores esse sciamus, quòd mulieribus adhæremus.

GALFRIDVS.

Quòd anima à Christo receperit vt ossea sit per virtutem, carnea per amorem.

Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne. De qualibet fidei anima vel ecclesia electorum potest hoc intelligi. Os ex ossibus Christi, est ecclesia, vt sit pudica. Caro de carne, vt sit amica. Os ex ossibus, vt resistat vitiiis. Caro de carne, vt respondeat beneficiis. Os ex ossibus, vt custodiat fortitudinem. Caro de carne, vt obtineat pulchritudinem, & in vtroque dignantissimi sponsi dignam præferat similitudinem. Sicut enim ille decorem induit & fortitudinem, sic de illa legimus: Quia fortitudo & decor indumentum eius. Vnde & subditur: Hæc vocabitur virago, quia de viro sumpta est. Nec immerito fidelis anima dum resistit viriliter, virago vocatur. De viro siquidem nihil de similitudine eius haberet, nisi de plenitudine eius acciperet.

ODO DE MORIM.

Quòd sancta Ecclesia in contemplatiuis sit ossea, in actiuis carnea.

Hoc nunc os ex ossibus meis. Quod factum est de carne, &

SUPER GENESIM.

carneum est : & quod de osse, osseum. Ossea est ecclesia in contemplatiuis, qui mente excedunt Deo. Carnea in actiuis, qui sobrii pro Christo.

BERNARDVS.

Quòd viris religiosi non tam vires diaboli, quàm astutia sit timenda.

Cap. 3.

R

Serpens erat callidior c.a.ter. Non est quòd vobis timeam à viribus satanæ fratres mei, & satellitum eius, cum nouerim illius fortitudinem traductam per vulnera redemptoris, & deductam ad nihilum à versutiis & astutiis eius. Timeo vobis, in quibus partim subtilitate naturæ, partim experientia temporum, sub tot annorum millibus cruditus, fragilitatem humanæ naturæ quaqua versum se verterit non ignorat. Sic enim ille insatiabilis homicida non vrsos, non leones, non fortia terræ animalia delegit, sed tortuosum & callidum serpentem, qui per sinuosa volumina, nunc caput cauda, nunc caudam capite tegere consuevit. Denique & serpens erat non fortior, sed callidior c.a.ter. Mentem mulieris explorans, sciens ingenio, non viribus laborandum. Cur, inquit, præcepit vobis Dominus ne comederetis? Quæ respondit, Ne forte moriamur. Quod Deus affirmavit, ista sub dubio iam ponit. Nequaquam, inquit, moriemini. Deus affirmat, mulier dubitat, satan negat.

HUGO DE S. VICTORE.

De serpentis astutia & corpore in quo protoplasto apparuit.

S *Serpens erat callidior c.a.ter.* Venit ad hominem in serpente callidus hostis, qui fortassis si permissus fuisset, in forma columbæ venire maluisset, sed hoc vas sibi spiritus sanctus reseruauit: quia profecto dignum non erat, vt spiritus malignus formam homini odiosam faceret, in qua postmodum eidem spiritus sanctus apparere debuisset.

Quòd nequitia etiam in diabolo timida sit inuenta.

T *Cur præcepit vobis Deus vt non eo.* Vide quanta est confusio & timiditas nequitie in conspectu virtutis. Stans coram, & coram scæmina hostis superbus ex sola malitia cogitata nondum dicta confunditur, & quasi se iam priusquam etiam loqueretur deprehensum metuens, non audet exire in verba persuasionis, donec animum tentans interroga-

tetrogatione presentiat. Cur, inquit, præcepit vobis Deus, vt non com. de. l. pa. Respondit mulier, De fructu l. quod est in me. pa. præ. nobis Deus ne com. & ne tan. illud, ne forte mo. Nouissimè serpens dixit, Nequaquam morie. Deus affirmavit, mulier dubitavit, diabolus negavit. Nequaquam autem diabolus coram muliere verba Dei negare præsumpsisset, si non prius ipsam mulierem dubitantem inuenisset.

GALFRIDVS.

Quòd disciplinæ censura lignum sit sanans morbum à ligno scientiæ boni & mali contractum.

De fructu lignorum que sunt in para. ves. Primus hortolanus Adam omnibus sibi paradisi lignis & eorum fructibus concessis solum legitur gustasse lignum scientiæ boni & mali, quod solum ei fuerat interdictum. Inde nobis concupiscentia innata per quam nitimur in vetitum semper cupimusque negata. Vt ergo contraria contrariis curentur, tanquam lignum scientiæ boni & mali Dominus tribuit ad medelam, disciplinam. s. de qua legitur, primum quòd non sit gaudij, sed mæroris. deinde quòd exercitatis per eam peccatissimos afferat fructus. Et quàm melior à malo ad bonum transitus, quàm à bono ad malum?

Quomodo homo per veritatem Dei moritur, per misericordiam conseruatur.

Scit enim Deus quòd in quocunque die com. ex eo ape. o. v. X
Ec. Ergo inuidus est, iniquus est, crudelis est. Videte laqueos, videte versutiam, si sententiam tenuerit Deus, ait ille versutus, bonitas eius non apparebit: si mutauerit, veritas eius peribit. Quid facies domine Deus? Cito mendax appares de imposito tibi mendacio. Sed vbi est bonitas tua? Vbi sunt misericordiæ tuæ? Ille te nec timeri voluit nec amari. Habemus iam vnde timeamus, sed timor solus solam habet poenam. Vnde amabimus? vnde sperabimus? Ille vtranque molam tulit à nobis, & spem videlicet & timorem. Sed adhuc nobis vna non sufficit, neutram pro pignore accipi tu iussisti. Innotuit veritas, incussit timorem: quia stultus timere nesciuit donec acciperet. Veniat super nos misericordia tua Domine, vt amemus te. Vexatio dedit intellectum, miseratio mutet affectum. Manet veritas, qua morior. Veniat mihi miserationes tuæ, & viuam. Et quo modo illæ su-

SVPER GENESIM.

perueniāt isti? Nam & istā manere necesse est. Nisi steterit veritas, misericordia vera non erit. Angustiaē vndique. Vāh peccatis nostris, quæ in istas nos angustias detruferūt. Quid faciet nobis Deus? Incipit mentiri. An obliuiscetur miseris? Laudate dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi: laudate semel, laudate iterum. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius, & ve. domini manet in æternum. Per aliam viam reducit nos in patriam. Inuenit consilium magni consilij angelus. Non subuertit iudicium, sed misericordiam superexaltat. Non mortem quam minatus est auferit, sed facit eam ianuam vitæ. Nam peccatum gratis remittit, sed ipse portat. Vtrunque nobis in eodem opere probat, quantum peccata oderit, & quantum diligit homines.

BERNARDVS.

De mendacio,

Quod primis parentibus diabolus persuasit.

Y Eritis sicut dij sci. bo. & ma. In primo opere conditionis nostræ de limo terræ plasmavit Deus hominem, & inspi. in sa. e. spi. vi. Mira commixtio. Limus terræ, & spiritus vitæ. Limus quidem iam creatus erat, quando in principio creauit Deus cælum & terram. At spiritus non communem planè, sed singularem habet conditionem. Nec in massa creatur, sed singulari quadam excellentia inspiratur. Compacta & confederata sunt in homine caro & anima. Illa plasmata, hæc inspirata. Sed cui hac vnione præstatur? Iuxta sapientiam filiorum huius seculi, vbi sociantur summis inferiora, prævalent qui potestatem habent, & humilioribus vtuntur pro libito. Non sic in opere tuo Deus, non ad hoc sociasti spiritum limo. Quis non videat quantum præstet corpori anima? Siquidem omnis sensus in anima est. Charitatem mihi conditio ista commendat. Charitatem in propriæ conditionis pagina lego. Et quidem magna hæc coniunctio, sed si stabilis permanisset. Nunc autem diuino licet sit signata sigillo, siquidem ad. i. s. f. cre. Deus ho. heu diruptum est sigillum. Accedens ille pessimus larro recens adhuc sigillum fregit. Eritis, inquit, sicut dij scientes bonum & malum. O maliuole, ô maligne, ad quid eis huius similitudo scientiæ?

tia? Sint certè sicut dij recti, iusti, veraces. Sint sicut deus, in quem peccatum non cadit. hoc quippe sigillo stâte stabit vnitas illa. Iâ experimur miseri quid nobis persuaserit versutia diabolicæ fraudis. Fracto nanque sigillo sequitur dissidium amarum, triste diuortium. Vbi est quod dixisti nequam: Nequaquâ moriemini? ecce omnes morimur, & non est homo qui viuet, & non videbit mortem.

GALFRIDVS.

Quòd ad malû nos trahere vniuersus diaboli sit conatus. *Eritis sicut dij sci. bo. & ma.* Ad scientiam boni & mali Z nos prouocat inimicus, licet malit nos malum semper & malum, vel malum & peius nosse: videlicet malis initiis peiores progressus, pessimû finè dare. alioquin si bona nobis omnimodis dissuadere nō potest, prima esse maluerit, etiâ in hoc ipso ad exitum viæ pergens, & calcaneo magis insidians.

BERNARDVS.

Quanti mali fiti non exteriorum sensuum curiositas cōpescatur.

Vidit mulier lignum. O Eua quid tam intentè tuam mortem intueris? Quid spectare liber, quod manducare nō licet? Oculos, inquit, tendo non manum: non est interdictum ne videam, sed ne comedam. Etsi culpa non est, culpæ tamen indicium est. nisi mens se minus curiose seruaret, tua curiositas tempus vacuum non haberet. Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor tuum illabitur serpens, blandiens alloquitur. Blanditiis rationem, mendaciis timorem compescit: Nequaquam, inquiens, morie. Auget curam, dñi incitat gulam. Acuit curiositatem, dum suggerit cupiditatem. Offert prohibitum, & aufert concessum. Porrigit pomum, & subripit paradysum. Haurit virus peritura, & perituros paritura. Perit salus, non desistit partus. Nascimur, morimur. Ideoque nascimur morituri, quia prius morimur, nascimur. Propterea graue iugum super omnes filios tuos vsque in hodiernum diem.

HVGODEFOILL.

Quòd propter tria pomum carnis illecebris comparetur. *Tulit mulier de fructu lig. & com. & de. vi. f.* Eua quoti- die primo parenti offert pomum, quia caro spiritui suggerit voluntatis affectum. Pomo enim voluptas carnis per similitudinem comparatur. In pomo enim tria sunt: odor, co-

SUPER GENESIM.

lor, & sapor. Et in voluptate tria. i. fauor, honor, & amor. Fauor itaque mundi, est quasi odor pomi. Color, honor. Sapor, amor. Sicut enim naribus dulcis odor attrahitur: sic totis desideriis animi, famæ secularis fauor affectatur. Sed caret pomum pulchritudine coloris, si voluptas priuetur honore mundanæ potestatis. Odorem verò sapor sequitur, quando opere desiderium voluptatis impletur. Monstrat diabolus Eux pomi colorem per suggestionem. Odo- rat Eva per delectationem. Consentit Adam per delectationis amorem. Hæc in nobis quotidie fiunt. Suggerit enim diabolus, delectatur caro, spiritus consentit.

G A L F R I D V S.

Quòd ex facto Domini arguuntur qui cunctantur ad gratiam, & saluunt ad vindictam.

B *Cum deambularet Dominus in paradiso. ad au. &c.* Non sic postea venit ad sponsam, quæ in magno se gaudens amore præuentam in eo quòd venientem cum celeritate conspiceret: Ecce, inquit, venit hic saliens in montibus. Nunc verò deambulare dicitur, quærens latentem inter fructus peccatorum. Sic enim sanctus quidam exponens quod de Ioseph legitur, quia inuenit eum vir errantem in agro: Errabat, inquit, quia errantes quærebat. Sic velut cunctabundus & mutare paratus quod intrédebat Dominus, deambulabat, nec ferebatur impetu, sed quasi moras nectens retrahendo & expectando an pœnitere peccator vellet, hinc inde pergebat. Retardabatur & lentis gradibus incedebat, utpote qui veniebat tristem mortalibus inferre sententiam. Ad sponsam verò veniens festinat, & lætis admodum saltibus aduolat, æternæ reparationis afferens medicinam. Nihil ergo mirum, si saltus istos præuidens, ante arcam fœderis propheta Dauid saltauit. Nihil mirum si & Michol sterilitate damnata est, quæ mysticos saltus, sacramentum videlicet huius exultationis irritit. Adhuc enim hodie plebs reproba Iudeorum dum nobis saluatoris aduentum inuidet, Dauidicos saltus irridet, tanto proinde subdita maledicto, ut cum sterilitatis damno, legitimi quoque viri sit damnata diuortio. Nobis autem ut ex his morale aliquid sumamus, sicut in saltibus istis vigor charitatis inuivitur, sic in deambulatione illa fraternæ correptionis grauitas commendatur, ut discamus ex istis cuiuslibet indigenti

cum

cum omni festinatione & alacritate succurrere: ex illa verò cuiuslibet offensæ vindictâ cum multâ deliberationis pondere retractare. Absit autem vt similes eorum simus, qui cû petuntur suffragari, dissimulando deambulant: & cum sitiunt vindicari, saliant & festinant.

BRVNO.

Quòd timenda nequitia dat testimonium condemnata. Et cum audissent vocem Domini deam. in pa. ad au. post me. C abscondit se Adam & vxor eius. Quam vocem Domini? fortasse minantis, & quia peccauerant terrorem significantis. Siue enim quia nudi erant ei apparere erubescerent. Sed quare ad auram deambulasse dicitur? Qui enim aurâ quærit, æstuationis calorem se passum esse demonstrat. Vnde datur intelligi, quòd primi hominis peccatum, Deum in iram commouerat: nò quòd istæ passionis in Deû sint, sed quòd eius voluntas nisi humanis affectionibus significari non potest. Quòd autem hora erat post meridiem, eorum occasum significabat & mortem. Propinquabant enim nocti, quia ad mœrorem de lætitia properabant. Hoc autè quasi hæreditarium nobis reliquerunt, vt peccantes nos abscondamus, & impia quadâ excusatione nostra facinora semper occultare conemur.

HVGO DES. VICTORE.

Quòd Deus quandoque fugam simulat, vt auidius reuocetur.

Cum deambulare Dominus in para. ad au. post me. vocauit & dixit: Adam ubi es? Non ambulauit, sed deambulauit, huc & illuc quasi errabundus & vagus in directû nò vadens, sed pergès quocunque: hoc est deambulauit. Et quare deambulare itaque voluit? Vt ostenderet se talem foris, qualis intus cœperat ille esse. Iam enim in eo mota erat veritas & fluctuabat, & ideo veritas foris deambulabat. deambulabat tamen, & non discedebat. Neque abiit in directum, elanguès quasi irreuocabilis, nec reuersurus amplius: sed propè gyràs & iuxta deambulans, abiit, & non abiit, modo vadens, modo rediens, & magno quodam incerto æstuans, quasi nolès sedem suam deserere, nec valens pollutam mansionem sustinere. Quid facis Adam? Quare files? Voca discedentem, sequere fugientem, quoniam adhuc propè est, & expectat in forte reuocetur, & ideo moram facit, & blandè minay

tur abscessum læsum se dolens & violenter eicctum : & redire velle si forte inuitetur vt veniat . Sed heu non est qui memor sit amoris, qui charitatis recordetur , cui cordi sit societatis affectus. Vbi es Adam? Adam vbi es? Audiui, inquit, vocem t., & abscondi me. O abscondite vbi es? Quam longè es, & quàm propè es, Quàm longè es ab illo, & quàm propè es illi. Quærit te Deus tuus, vt tu ipsum inuenias. & quærit te vt & tu ipsum quæras, & dicas: Domine vbi es? Et tu ergo quid facis? Nam ipse perdidit, tamè quærit. Si perdidit, non totum perdidit, quia videt quod perdidit . Non enim quæreret, nisi videret. Tu autem quid? Adam vbi es? Tu totum perdidisti, quia perdidisti ne habeas : & videre desisti, ne requiras. O infidelis Adã vbi est recordatio tua? dure, indurate, & obdurate, non te emollire potuit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor dilectionis, vt liquefieres & curreres post eam? Tu verò quid facis? Audiui, inquit, vocem tuam, & abscondi me. Quare? Ideo quòd nudus essem. Ergo fugis veritatem, quia amas prauitatem.

B E R N A R D V S .

Quòd excusatio peccati celat turpitudinè, sed nò aufert. **E** Vocem tuam audi in pa. & ti. Quid ne timeat sermonem veritatis, qui letari vult cum malè fecerit, & in rebus pessimis exultare? Sed friuolum nimis tegimen quæris anima mi fera, prorsus inutile tegumentum folia sunt ista quæ consuis . Operiunt, sed non calefiunt . Celant vulnera, sed non sanant . An verò diu tegere poterunt? Absit . Fluent certè, & effluent folia, ad primum radium solis siccabuntur, & disperget ea flatus tenuis auræ. Nihil enim occultum, quod non reue, &c. Non enim erit vbi lateant miseri. Nudi astabunt ante tribunal Christi, vt audiãt vocem iudicij, qui ad vocem consilij aures obturauerunt.

De primorum parentum quadruplici vestimento. **F** Timui eo quòd nudus essem. Videre mihi videor quatuor virtutibus amictum hominem primum. Misericordia scilicet & veritate, iustitia & pace, ab ipso suæ creationis exordio. & vt Propheta meminit: Vesti, sc. indutum . Est enim in his quatuor salutis integritas. Nec sine his omnibus potest constare salus. Præsertim cum nec possint esse virtutes, si ab inuicem separentur. Acceperat ergo homo misericordiam, custodem, s. atque pedisse quam, vt ipsa

præue

præueniret atque sequeretur eum, ipsa protegeret & conser-
 uaret vbique. Vides qualem nutricium contulit paruulo
 suo Deus, qualem dedit pedissequam homini recens orto:
 sed illi necessarius est eruditor, tanquam ingenuæ & ratio-
 nabili creaturæ, vt non sicut iumentum aliquod custodi-
 retur, sed tanquam paruulus educaretur. Cui sane in my-
 sterio nemo poterat aptior inueniri quàm veritas ipsa, qua
 eum in agnitionem summæ perduceret aliquando verita-
 tis. Interim verò ne sapiens inueniretur vt faceret malum,
 essetque peccatum & tanquam scienti bonum & non fa-
 cienti, iustitiam quoque qua regeretur accepit. Adhuc
 autem & pacem qua foueretur & delectaretur addidit ma-
 nus benignissima creatoris. Pacem vtique duplicem, vt nec
 intus pugnæ, nec foris timores: id est nec caro concupi-
 sceret aduersus spiritum, nec esset ei creatura vlla formi-
 dini. Quid huic deerat, quem misericordia custodiebat, do-
 cebat veritas, regebat iustitia, pax fouebat? Sed heu homo
 iste descendit ad Hierusalem in Hiericho, & incidit in
 latrones, à quibus & ante omnia legitur despoliatus. An
 non despoliatus qui domino veniente nudum se esse con-
 queritur? Timui, inquit, eo quòd nudus essem. Nec verò
 poterat reuestiri, nisi sua Christus amitteret vestimenta.
 Sicut enim iustificari in anima nisi interueniente corpora-
 li morte non potuit, ita nec reuestiri sine eius spoliati-
 one. Sed spoliatum quatuor virtutibus hominem dixi-
 mus, quonam modo sit spoliatus singulis videamus. Perdi-
 dit homo iustitiam, quum Eua serpentis, Adam mulieris
 voci potius obediuit, quàm diuinæ. Erat tamen residuum
 aliquid quod apprehendere possent, idque Dominus suo
 illo scrutinio innuebat. Prior enim iustitiæ portio, non
 peccare. Secunda per pœnitentiã damnare peccatum: sed
 abiecerunt etiam illud, conuersi in verba malitiæ ad ex-
 ec. in pec. Perdidit & misericordiam, cum sic exarsit E-
 ua in concupiscentia sua, vt nec sibi, nec viro, nec filiis
 parceret vniuersis. Adam quoque indignationi diuinæ mu-
 lierem pro qua peccauerat obiecit, quasi post tergum eius
 volens declinare sagittam. Priuata est etiam veritate mu-
 lier. Primò quidem malè detorquens quod audierat, Mor-
 te morieris: dicens, Ne forte moriamur. Demum serpenti
 credens penitus abneganti & dicenti, Nequaquam morie-
 mini.

SVPER GENESIM.

mini. Priuatus etiam & Adam veritate, vbi eam erubuit confiteri, volatilia excusationum operimenta pratendens. Pacem quoque protinus amiserunt, quia non est pax impiis, dicit Dominus. Nonne enim contrariam legem inuenérât in membris suis, quos de nouo pudere cœperat nuditatis, Timui, inquit, eo quòd nudus essem. Nò sic miser, non sic paulo ante timebas, non querebas folia, licet nudus corpore sicut modo.

PETRVS RAVENNAS.

Quòd merito dolet, qui incipit à mœrore.

- G *In dolore paries filium.* Qualis finis est vbi origo pœnalis? In vita lætitiã quam tenebit, qui vitæ sumit exordia de mœrore? Ecce inquit, in iniquitatibus conceptus sum, & c. Inde est quòd ab utero in via peccatorum proiicimur, & delictorum iter totas currimus per ætates.

HVGO DE FOILL.

De quatuor vocibus & obediendi forma.

- H *Quia obedisti voci vxoris tuæ potius quàm meæ.* Quatuor sunt voces, vxoris, mundi, diaboli, & Dei. Audiam ergo quid loquatur in me dominus Deus. Nūquid loquatur diabolus, nūquid loquatur caro, aut mundus. Vox vxoris, vox carnis. Vox autè carnis, voluptas. Vox mundi, vanitas. Vox diaboli, iniquitas. Vox Dei, bonitas. Voci igitur vxoris obediunt, qui carnis suggestionibus nò còtradicunt: & plus voci vxoris, quàm voci creatoris. Est autè vox creatoris ad subiectos de prælatis, dicēs: Quæ dicunt facite, & c. Vt peruersis obediã prælatis, monuit, qui etiã male operantibus obedire iussit: vt sic ingrediaris cum Dauid sub Saule, & eundem honores licet reprobum cum Samuele. Inobedientes ergo & superbos seipfos esse testantur, qui prælatis licet peruersis non obediunt, & eos non venerantur. Nec bonis tamen obediã in malum, nec peruersis contradicã in bonũ.

BERNARDVS.

Quòd primi hominis pœna multa sit misericordiã temperata.

- I *Terra es, & in terram ibis.* Grauis equidem sententiã sed non sine grandi misericordiã temperamento. Dura admodum, sed si merita penfes, indulgentiã plena. Siquidem non minùs iuste peccanti diceretur, Terra es, sed ex hoc,

hoc, Sub terram ibis. Iustus foret etiam tunc iustus dominus, & laudabilis nimis: sed non ego idoneus qui laudare. Tunc quoque nihilominus dicerem, si tamen dicere possem, Iustus es domine, & rec. iu. t. At non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: sed nos qui viuimus benedicimus domino. Pepercisti ergo creaturam tuam, pepercisti gloriae nominis tui, vt descendentem de Hierusalem, non tamen vsque in Hiericho patereris abduci. Semiuuius adhuc in via semilaudare possum. Vbi totus vixero, ibo totus in laudem, & dicent omnia ossa mea: Deus quis similis tibi? Propter hoc cum iratus fuisses, misericordiam meministi, non dānans hominem in loco perditionis, sed in loco afflictionis humilians. Quid caufaris o homo, quid sententiam quereris duriorem? Terrae addictus es, factus es terra, vt ipsa tibi sit patria, quae materia fuit. Sed audire, inquires, velim, Spiritus es, & ad spiritum ibis. Siquidem etiam spiritus sum. Audiuī autem ab Apostolo, quia dominus spiritus est, & ab ipso, quia spiritus est Deus, & spirituum pater. Vt quid ergo tenet me mater carnis, quia caro ex parte, spirituum pater non recipi, cum ex parte spiritus sim? Agit hoc non tā substantia quam culpa. Traxit animam corpus in regionem suam, & ecce praualens opprimit peregrinam. Factum nāque est talentum plumbi, non aliud tamen, nisi quia sedet iniquitas super illud. Corpus enim aggrauat animam, sed quod corrūpitur. Corrūpitur, imò etiā mortuū est propter peccatū. Itaque licet quodammodo caelum sit homo, caelestibus spiritibus similis, substantia, quia spiritalis, & forma quia rationalis, minime tamē iam leuare eū ista sufficiunt, nec audire mereatur. Caelum es & in caelum ibis. Frustra gloriatur de libertate arbitrij quae in mente est, captiuus ducitur in legem peccati, quae in carne est. Nam etsi forte videretur duplex funiculus posse alteri aequae duplici praualere, vt videlicet quid si bi terra gemino quodam iure tanquam patria & materia vendicat, ob geminam nihilominus quae praedicta substantiae & formae similitudinem caelum quoque recipiat, vt caelestem. Sed iam triplicatus inferior ille & deorsum trahens peccatū. scilicet accedente funiculus, nisi illinc quoque occurrerit gratia, non rūpetur. Itaque ibo mihi ad montem gratiae & colles miserationum, quarum thesauros omnes repositos audio penes Christum, Denique propter salutem

SVPER GENESIM.

salutē quā operatus erat in medio terræ, nō confestim sub terra posuit hominem vt peccando meruerat, sed in terra.

RICARDVS DE S. VICTO.

- Quanta sint erga nos diuinæ viscera pietatis.
- K *Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis.* Pensa homo Dei pietatem si potes. Contemptus à nobis, contemptū nostrum sustinere non potuit. Reiecit homo ad quam formatus est similitudinem diuinam. Deus euestigio conformauit se ad illam qua homo transformauerat similitudinem humanam. O qualis reformatio honoris. O qualis deterfio exprobrationis, transformatum similitudini iumentum habere iam Deum similem sui. Cesset ergo iam vetus opprobrium. Ecce enim audio vnā aliquam ex tribus in trinitate personis, personare in vocem exprobrationis: *Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis.* Merito certe exprobrastis, sed nūquid semper exprobraturi estis? Certe si ironicè dicitis, Quia homo factus est quasi vnus ex nobis: nos decerāo dicemus tam fidenter quā veraciter, Quia Deus factus est quasi vnus ex nobis. Dictum est illud in voce exprobrantis & obloquentis. Dicamus nos istud in voce exultationis & confessionis. Quod igitur dictum est per ironiam de Adam primo, iam dicere possumus ex sententia de Adam secundo: *Ecce factus est Adam quasi vnus ex nobis, sciens bonum & malum.*

BRVNO.

Quōd flammeus sententiæ gladius peccatorem vel illuminat vel condemnat.

- L *Eiecit Dominus Adam de paradiso voluptatis, & collocauit ante p. a. ro. Cherubin & flammeum gladium atque versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ.* Cherubin plenitudo scientiæ interpretatur, ecclesiæque doctores significat, in quibus sapientiæ & scientiæ thesauri sunt reconditi. Cum autem quis de paradiso, id est de sancta ecclesia, propter peccatum suum eiicitur, ne ad lignū vitæ, id est ad carnem Christi participandā accedere præsumat, ab his interdicatur. Stant enim cum gladio spiritus, quod est verbum Dei: & ab ecclesiæ introitu peccatores constanter repellunt. Est autē iste gladius lucens, & flāmeus, splendidus & sine rubigine: quō qui percussus fuerit, aut illuminatur aut exuritur. Est autē versatilis, facilis & velox ad feriendū. Vndiq; circa
- se

se delinquentes percutit, pauperes & diuites condemnat.

BERNARDVS.

Quòd fides sine operibus mortua reputetur.

I recte offeras, & recte non diuidas, peccasti. In- Cap. 4.
uisibilis animi statum nunciat fides & actio. **M**
Rectum iudica, si fide catholicum & rectum
opere comprobaris. Si quo minus, curuum
censere non dubites: sic nempe habes: Si re-
cte offeras, & recte non diuidas, peccasti. Recte quidem
quodcumque horum offers. Recte autem ab alterutro non
diuidis. Noli esse rectus oblator, & prauus diuisor. Quid
diuidis actum à fide? Iniquè diuidis fidem perimens tuam.
Nam fides sine operibus mortua est. Munus mortuum of-
feres Deo. Si enim quædam fidei anima ipsa deuotio est,
quid fides quæ non operatur ex dilectione nisi cadauer ex-
anime? Bene honoras Deum munere scetido? Non mirū si
Cain infurrexit in fratrem, qui suā prius occiderat fidē. Quid
miraris o Cain, si ad tua nō respicit munera, qui te despicit?
Si manum deuotioni, quid animum das liuori? Non concilias
tibi Deum discors tecum. Non placas, sed peccas: etsi
nondum impiè feriendo, sed tamen diuidendo nō recte. Si
nondū fratricida, iā tamē fideicida. Nūquid rectus vel quā-
do manum porrigis Deo, cuius cor in terram trahit liuor
& fraternum odium? Quomodo rectus, cuius fides mor-
tua, cuius opus mors, cuius nulla deuotio, amaritudo mul-
ta? Erat quidem in offerente fides, sed non in fide dilectio.
Mors fidei, separatio charitatis.

A I L R E D V S.

Quòd in bono opere tria deceat inueniri.

Si directe offeras, recte au. n. di. pec. Recte offert qui bo- **N**
num agit. Sed non recte diuidis, si modus in agendo non
excedit. Vnde patet, quia in omni opere bono tria obser-
uanda sunt. Virtus discretionis. Puritas intentionis. Fun-
damentum humilitatis. Discretio spectat ad modum actio-
nis, intentio ad causam, humilitas ad fructum.

S T E P H A N V S.

De sumenda eucharistia.

Vbi est Abel frater tuus? Hoc ei non incongruè dicitur, **O**
qui sumpto Christi corpore redit continuo ad sordes pri-
stinas, & seculi vanitates.

De

SVPER GENESIM.

De charitate.

P Nunquid custos fratris mei sum ego? Qui aliorum contemnit salutem, non solum Cain, sed & diuite qui sepultus est in inferno peior est. Nā Abrahæ dixit: Rogo te vt mitas Lazarum in do. pa. m. & c. Andreas non contentus propria salute, adduxit Petrum ad Iesum, & Philippus Nathanaelem, vt sic cortina trahat cortinam, & qui audit di. ve. Propter societatem & charitatem commendandam præcipitur in Leuitico, vt offeratur par turturum, aut duo pulli columbarum. Turtures contemplatiuam, columbæ actiuam vitam designant. Et quia in vtraque debet esse charitas, quæ inter pauciores quā duos esse nō potest, ideo & duo turtures, & duo pul. col. offerri iubentur. Et quia in vtraque vita duplex continentia. s. mentis & corporis esse debet. Verum cum in vtraque vita sit vinculum & vnio charitatis, tamen quia maius vinculum & est & esse debet in contemplatiua quā in actiua, vnde in ea non dicitur meū sed nostrum, & in actiua ecōtrario: ideo dicitur par turturū, & duo pul. col. Expressius enim designatur amor per hoc nomē par, quā per duo. Itē postquā beata virgo cōcepit saluatore, abiit in mōr. cū fest. vt Helisabeth patriō Ioannē præstaret obsequiū. Vade & tu fac similiter.

HUGO DE S. VICTO.

Quod cor hominis in tot diuisum sit, quot sunt ea quæ concupiscit.

Vagus & profugus in terra homo propter peccatū suum. Quia facie domini proiectus, ab intima contemplationis illius luce foras venit, eo quod profundius ad terrena desideria mentem inclinat, quod magis superiorū dulcedinem, quorū iam gustum perdidit, incipit obliuisci, sicque fit vagus & profugus super terram. Vagus scilicet per inordinatā concupiscentiā. Profugus per peccatricē conscientiā. Cuius e-tiam voce illud aptē subiungitur: Quisquis inuenerit me, occidet, quia mentē diuino deserta auxilio, quæcunque ten-ratio impetierit, subuertit. Cor autē hominis quod prius a-mori diuino affixū stabile perstitit, & vnū amādo, vnū per-māsr, postquā per desideria terrena diffluere cœpit, quasi in tot diuisum est, quot sunt ea quæ concupiscit. Ecce mor-bus hominis, cor. s. inquietum & fluctuans. Causa morbi, a-mor mundi. Remedium morbi, amor Dei.

Quod

BERNARDVS.

Quòd reprobī maiores estimāt corporis, quā aīe lēsiones;
Maior est iniquitas m. quā ut ve. me. Quid ergo? Renuat R.
 consolari anima t. si non meretur veniam. Hoc solum de-
 plora. Hoc solum plange, aliud ne cogites quidē. Sed nunc
 inquit: Omnis qui inue. me, occi. me. Graue. s. damnum si
 puniatur corpus, quādoquidem anima iam perit. Sic enim
 occidendum se criminabatur infelix tanquam pro magno
 beneficio habiturus, si prohiberetur occidi. Quod factum
 est, consolationem miseram obtinuit quam quærebat, obli-
 tus est cōsolationis maximæ, pro qua multo studiosius sup-
 plicare & remedium quærebat oportebat.

GILBERTVS.

Quòd mala conscientia semper timeat deprehendi.

Omnis qui inue. me, occi. me. Quā dissimilis Cain sponsæ, S
 quæ se inuentā gloriatur, & dicit: Inue. me. &c. Nihil enim
 tam refugiunt fallaces & ficti, quā ab his custodibus in-
 ueniri. Et si deprehenduntur, non facillē conuertuntur.
 Cain siquidem factus vagus & profugus super terrā, & in-
 ueniri formidans, ait: Omnis qui inue. me, occi. me. Nō vult
 peccatū occidi, non vult pati salutarem in confessione ve-
 recundiā, medicinalem castigationem magistri. Non vult
 inueniri, quia non vult mori. Nam vbi non veretur inter-
 fici, sed magis se foueri confidit, imprudenter se iactat indi-
 sciplinatus affectus.

STEPHANVS.

De cupiditate.

Omnis qui inue. me, &c. Per Cain q̄ interpretatur possessio, T
 intellige diuites hui⁹ mūdi qui timēt amittere se & sua. Vn
 de illic: Tre. ti. vbi nō er. i. pro amissione tēporaliū, nō eter-
 norum. Vnde qui timet pruinam, veniet super eum nix.

PETRVS RAVENNAS.

Quòd amissis cœlestibus reprobi ad consolationē tem-
 poralium se conuertunt.

Et egressus Cain à facie domini b. a. in ter. pro. ad O. p. Eden. V
 Eden, locus est voluptatis. Reprobi igitur de loco per vo-
 luptatis eiecti, in Orientali se parte cōstituunt, dū trāsitoria
 prosperitate decepti quid perdiderint nō aduertunt, sed
 quasi in luce magnæ felicitatis attēdunt. Hinc est q̄ homo
 dū mortē suā non sentit, nullā sollicitudinē sui gerit: sicque
 in breui dam negligit, ad illos dolores pertrahitur, quod

pro.

SVPER GENESIM.

præ sui magnitudine dissimulare non patiatur, & quibus iudicandæ exitus non reperiatur.

STEPHANVS.

De duplici generatione.

- X *Lamech accepit duas uxores.* Bigamus est qui vult gaudere cum seculo, & regnare cum Christo. Contra quod dicitur: Nemo potest duobus dominis seruire: Nota quod in generatione iustorum non fit mentio de femina. Item generatio iustorum denario, impiorum clauditur in denario, quia mali sunt in transgressione decalogi, boni verò in eius obseruatione. Item in generatione malorum vltimò ponitur Noëma, quæ interpretatur mors, siue stupor. In bonorum Noë, qui interpretatur requies. Item in generatione malorum septimus ponitur Lamech, qui interpretatur humiliatus, qui erat pessimus. In bonorum Enoch, qui interpretatur dedicatio. quia boni in fine dedicabuntur Deo. Mali humiliabuntur in gehenna. Item in generatione malorum primus ponitur Enoch, qui interpretatur dedicatio. In bonorum vltimus Noë, quia mali hinc volunt dedicari, sed boni in futuro.

HVGODEFOILLETO.

Quæ sit disciplinæ vtilitas, & quod ex ea mentis requies generetur.

Cap. 5.

Y

Lamech genuit Noë. Id est disciplina requiem. Interpretatur enim Lamech percutiens: quod est proprium disciplinæ. Noë verò requies interpretatur: qui tunc nascitur, quando mens ab exterioribus per disciplinam reprimitur.

Hic est Noë qui construit arcam, id est ædificat animam: qui irrationabilia animalia in inferioribus ordinat, homines & volatilia in superiore parte locat: id est motus carnales subiicit, spirituales superponit. Si autem inundauerit diluuium carnis, tunc intrat arcam mentis. & licet circumfluant torrentes iracundiæ, fluentia luxuriæ, voragines gulæ: licet ebulliant fontes delectationum, abyssi cupiditatum, maria conturbationum: intrat tamen securus ad arcam, id est quietus animus clauso à foris silentij ostio, possidet animam. Sed & Lamech interfecisse Cain legitur. Cain autem possessio interpretatur. cuius? diaboli, non Dei sui, non magistri proprii, non communis. Inter folia iacens Cain occidi-

occiditur: quia peruersus in leuitate cordis, & in multipl-
 citate verborum volutatur. Sic ergo per Lamech Cain oc-
 ciditur, & ex alio Lamech Noë nascitur, vel per discipli-
 nam nutritus quiete mentis afficitur. Accusatur Cain de
 morte fratris. Qui enim nulli obediunt; qui seipfos possi-
 dent, qui exemplum prauæ operationis fratribus ostendunt,
 quid aliud quàm fratris animam propriis manibus, id est
 propriis actibus occidunt? Quid igitur vtilius disciplina,
 quæ quietem generat, peruersos necat?

HVGO DE S. VICTORE.

Quatum Deus diligit homines, quorū interitu cruciatur.

Videns Deus quod multa malitia hominum esset Cap. 6:
in terra, & cuncta co. cor. intenta esset ad ma. o. Z
nni tempore: pœnituit eum quod hominem fece-
rat in terra, & tacuit do. cor. intrin. & præca-
uens in su. de. inquit homi. quem cre. Primùm
 considera quod non facile pietas prouocatur, nisi multa
 fuerit malitia nostra. Verùm pœnitentia Dei non est muta-
 tio intentionis à primo proposito, sed mutatio operis à pro-
 prio instituto. Et nota quod pereunte homine, Deus dolo-
 re cordis intrinsecus tangi dicitur. Ibi enim dolor fuit, ubi
 amor. Amat enim vniuersa quæ fecit. Sed amor hominis
 intus in corde creatori fuit, quoniam in tantum homo ab
 ipso dilectus est, vt ab ipso esset bonus, & in ipso beatus. Sed
 quid quod dicitur, Præcauens in futurum? Nunquid Deus
 aliquando vt faceret quæ facienda non erant? Sed scien-
 dum quod cautela Dei non est præfidentis circumspectio,
 sed subiectorum correctio. Nam in malo faciendo tam cau-
 tet qui terret ne fiat, quàm qui timeret ne faciat.

BERNARDVS.

Quomodo Deum pœniteat hominem se fecisse.

Pœnitet me fecisse hominem. Pœna me tenet, mihi incum-
 bit sustinere pœnam, pœnitentiam agere pro homine
 quem creauit. Non potest hic calix transire, nisi bibam illū.

HVGO DE S. VICTORE.

Quare per arcam ecclesia figuretur.

Fac tibi arcam de lignis leuiga. Arca Noë est ecclesia, quam
 verus Noë, id est Dominus noster Iesus Christus gubernator
 & portus inter procellas huius vitæ regens per se ducit
 ad se. Trecentorum cubitorum longitudo præfens seculum

SUPER GENESIM.

designat, quod tribus tēporibus decurrit. i. tēpore naturæ
 lis legis, tēpore scripturæ, tēpore gratiæ, per quæ sancta ec-
 clesia à principio mūdi vsq; ad finē, à præsentī vita ad futu-
 rā gloriā tēdit. Quinquaginta cubitorū latitudo vniuersos
 fideles designat qui sub vno capite sunt cōstituti. i. Christo.
 Nā l. constat ex septies vij. xlix. qui numerus vniuersitatem
 fidelīū designat, & vno superaddito, quod Christū signifi-
 cat, qui est caput ecclesiæ suæ, & finis desideriorū nostrorū.
 Propter quod in vno cubito arca consummatur. Altitudo
 xxx. cubitorum, xxx. volumina diuinæ paginæ significat, id
 est xxij. veteris testamenti, & viij. noui. In quibus summa om-
 niū cōtinetur, quæ Deus vel fecit, vel facturus est per ec-
 clesiā suā. Tres mansiones significāt tres ordines fidelīū. In-
 ferior arcæ latitudo, maiore numerū carnalium significat.
 Quod enim in superioribus cōtrahitur, spiritualīū paucita-
 tē designat. Tūc fabricata est arca, quādo de latere Christi
 profluxit sanguis & aqua. Quōd si altitudo in quinq; man-
 siones intrinsecus distinguitur, arca est ecclesia. Quinque
 mānsiones sunt quinq; status, tres præsentis vitæ, & duo fu-
 turæ. Primus est carnaliū, de quibus Apostolus: Non potui
 loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, &c. Se-
 cūdus eorū qui animales vocantur, de quibus dicitur: Ani-
 malis homo nō percipit &c. Tertius spiritualīū, de quibus
 dicitur: Spiritualis diiudicat omnia, &c. Quartus animarum
 corpore exutarū. Quintus in anima & corpore resurgētū,
 qui supremus est, & cubito supremo contiguus. Quōd tres
 inferiores mansiones secundū altitudinē parietū in directū
 ascendūt, & versus supremū cubitū non inclinātur, hoc si-
 gnificat, quōd quantūlibet in hac vita proficimus, adhuc tamē
 in facie conditoris nostri quasi aduersi sumus: quia per
 meritū ascēdimus fidei, sed per præsentīā contēplationis ad
 ipsum nō inclinamur. Vnde & spōsa dilectū suum stare post
 parietē memorauit. Quōd autē arca in tecto suo sursum in
 vnū colligitur, quid aliud significat, nisi q̄ quū ab huius vi-
 tæ tenebris educū fuerimus, tūc omniū desideriorū nostro-
 rū finē ad vnū referemus? quādo, sicuti est, Deū videre cœ-
 perimus, vt iam nil libeat nisi eius faciē sine intermissione
 intueri, eius dulcedine sine fastidio satiari, eius amore sine
 defectū perfrui. Hoc est enim ad ipsum tēdere & ad ipsum
 pertingere, semper eum & per desiderium quærere, & per
 cogni

cognitionem inuenire, & per gustum tangere.

Quòd per arcam, mens hominis moraliter designetur.
 Moraliter autè quisquis se ab huius mudi delectatione se-
 parare, & virtutibus operá dare còtendit, cooperáte gratia, **C**
 Dei edificare debet intus edificiũ virtutũ, cuius longitudo
 in fide trinitatis ecc. cubitos habeat. In latitudine charita-
 tis I. In altitudine spei quæ est in Christo xxx. vt fit cum bo-
 na operatione lógus, in dilectione amplus, in desiderio al-
 tus, vt cor sursum habeat, vbi Christus in dextera Dei se-
 det. Vnde & ipsius crucifixi caput in altitudine crucis posi-
 tũ est. Manus in latitudine expansæ sunt, vt affectus cordis
 nostri vsq; ad inimicos diligédos extédatur. In longitudine
 crucis corpus Christi positũ est, vt non sit remissá operatio
 nostra, sed extensa, & perseueret vsquè in finem. Tres verò
 mäsiones, sunt tres voluntates, quas vnusquisq; nostrũ in se
 habet. Prima est carnalis. Secũda animalis. Tertia spiritua-
 lis. Carnalis est, laxare frana còcupiscẽtiæ. Spiritualis, sic spi-
 ritualibus studiis inhære, vt etiam necessarios carnis vsus
 optet excludere. Inter has autè volútas animæ còsistēs, nec
 vitii oblectatur, nec virtutũ doloribus acquiescit, castitatē
 sine carnis maceratione, cordis puritatē sine vigiliarũ labo-
 re cupiēs obtinere, humilitatē Christi sine honoris mudi
 iactura exhibere. Postremò sic vult futura consequi bona,
 vt nõ amittat præsentia. Sed aculei carnis nequaquã nos in
 hac teporis noxia puritate stare permittũt, sed ad illam quã
 horremus frigidam & plenã sentibus vitiorum pertrahunt.
 Rursum cum succēsi feruore spiritus sine vllò respectu fra-
 gilitatis humanæ operá carnis volumus extinguere, & nos-
 metipsos totos ad immoderata virtutum studia cordis ela-
 tionē cõferre, carnis imbecillitas interpellans ab illa nimie-
 tate nos reuocat ac retardat, & ita fit vt animæ voluntas
 quodam iusto moderamine temperetur, vt nec à dextris
 mens spiritus ardore succensa, nec à læua carõ præpondera-
 re vitii permittatur: & sic ad illud quartum quod volumus
 salubriter peruenimus, vt virtutes non otio, sed iugi su-
 dore & contritione spiritus acquiramus. De hac lucta
 dicit Apostolus: Spiritu ambulate & de. c. non per. Ca-
 ro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus ad-
 uersus car. Hæc autem sibi inuicem aduersantur, & cetera.
 Nunc de arca sapientiæ disseramus. Si per studium medita-

tionis assidue cor nostrum inhabitare coeperimus, iam quodammodo temporales esse desistimus, & quasi mundo mortui intus cum Deo vivimus. Tunc quicquid fortuna extramolitur facile contemnimus, si ibi fixum est cor nostrum, ubi verum est gaudium, & nunquam eripiendum. Tales igitur habeamus cogitationes, quia de tali materia fabricamus arcam nostram. Ista sunt ligna quae in aqua missa natant, in igne posita ardent: quia tales cogitationes fluxus carnalium cogitationum deorsum non premit, sed flamma charitatis incendit. Ne timeas hunc ignem tectis tuis. Vah tibi si non arserit hoc igne tabernaculum tuum. Postea bituminabis eam intus & extra. Intus, ut charitatem non amittas: extra, ut mansuetudinem exhibeas. Bitumen calidae naturae est, & nascitur de terra fulminata. Et charitas procreatur in anima timore diuini iudicij percussa. Trecenti cubiti, consideratio mirabilium, quae Deus ab initio seculi vsque in finem per suos operatur electos. Cubita I. vita fidelium, quam tibi ad exemplum proponis. Triginta vero, scientia scripturarum. Isti sunt termini patrum t. quos tibi transgredi non licet. In hac ergo arca, id est in secreto cordis nostrilatiere debemus a strepitu huius mundi. Sed quia nostra infirmitas diu in silentio nos intimae contemplationis pausare non patitur, exitum habemus, ostium & fenestram. Ostium significat exitum per operationem. Fenestra exitum qui fit per cogitationem. Ostium deorsum est, fenestra sursum: quia actiones pertinent ad corpus, ad animam cogitationes. Hinc est quod per fenestram aues exierunt, per ostium bestiae & homines. Quod autem per aues anima significetur, & per hominem corpus, habemus in libro Iob. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum: quoniam si volumus ad contemplationem animam subleuare, necesse est corpus per exercitia laboris atterere. Quod ostium in latere ponitur, hoc significat, quod nunquam a secreto cordis nostri per operationem exire debemus ex proposito intentionis, sed ex accidenti occasione necessitatis. & ideo de fenestra hic tacuit, quia etsi per cogitationem aliquando voluntate, nunquam tamen per operationem, nisi ex necessitate exire liceat.

Quod de arca mentis ad actionem modis quatuor exeamus.

Quatuor

Quatuor modis eximus per actionem. Pro vsu corporis, pro instructione mentis, & pro vtroque dupliciter. Nam ad vtrunque boni & mali exeunt. Mali pro explenda voluptate, similes immūdis animalibus. Boni pro necessitate, similes mundis. Boni praelati qui ex quiete, non ex ambitione, sed ex obedientia ad publicum prodeunt, similes sunt Noë, qui exiens de arca sacrificium obtulit: quia per fructum prædicationis damna recuperant contemplationis. Illi verò qui in honore positi subiectos despiciunt, similes sunt Cham, qui denudati patris verenda derisit, & ob hoc meruit sententiam maledicti.

Quòd ad contemplationem quadrupliciter exeatur.

Quatuor modis eximus per contemplationes. Primus **E** modus quando consideramus omnem creaturam quid ex se sit. Secundus quid ex dono creatoris. Tertius quomodo vtatur Deus ministerio creaturarū ad sua explenda iudicia. In hac consideratione audimus omnem tribus vocibus creaturam nobis loquentem. Prima vox dicit, Accipe. Secunda, Redde. Tertia, Fuge. Beneficiū, debitum, supplicium. Prima famulantis. Secunda admonentis. Tertia cominantis. Vox famulantis, Cælum dicit: Ministro tibi lucem in die vt vigiles, tenebras in nocte vt pauses. Ego ad oblationem gratas temporū vicissitudines pario, teporem veris, æstatis feruorē, autumnī plenitudinem, algorem hyemis. Aer dicit: Vitalem tibi præbeo flatum, & omne genus auīū ad tuum mitto obsequiū. Aqua: Tibi potum præbeo, sordes purgo, aërentia rigo, & diuersorū genera pisciū ad tuum esum ministro. Terra: Ego te porto, nutrio pane, cōsorto, vino lætifico. Vox admonētis, Mūdus: Seruio tibi, quia factus sum propter te, vt & tu seruias illi qui fecit & me & te. Si sentis beneficiū, redde debitū. Vox cominantis, Ignis: A me cōbureris. Aqua: In me submergeris. Terra: A me absorberis. Infern^o: A me deglutieris. Quart^o modus cōtéplationis, quādo inspiciamus creaturas ad explendā carnalis cōcupiscentiæ voluptatē. Hoc oculo Eua lignū vidit quòd esset pul. vi. &c. Qui sic exeūt, similes sunt coruo qui reuersus nō est: quia dū quod foris malè delectat inueniūt, ad arcā cōscientiæ amplius redire nolunt. Reliqua verò tria cōtéplationū genera in exitu columbæ figurata sunt, quæ quum emissā esset, & non inue. v. re. pes eius re. est ad ar.

por. ra. oli. vi. in. o. f. Vacua exiuit, sed vacua non rediit: quia foris inuenit quod intus nō habuit, nec tamen foris amauit quod intus detulit. Ramus oliuæ virentis bonū mentis affectum demonstrat, quia sæpè viri sancti, quanto magis opera diuina foris aspiciunt, tanto magis intus in amore conditoris viridescunt. Tres mansiones sunt, tria genera cogitationum. Rectum, vt bonum sciam. Vtile, vt quod scio, operibus expleā. Necessariū, vt quod foris hominibus exhibeo, Deo interius representem. & tunc in supremo ad vnum, id est charitatem arca colligitur, vt iam vnum cogitemus, vnum expectemus, vnum desideremus dominum Iesum Christū. Columna in medio arcæ erecta in altitudinem xxx. cubitorū cui vniuersa fabrica innitur, cuius præcisio sursum per quadrum in singulis lateribus vnus cubiti mēsuram habet: ipsa est lignum vite, quod plantatum est in medio paradisi, id est, dominus Iesus Christus in medio ecclesiæ suæ quasi præmium laboris, merces operis, meta itineris, corona certaminis. Iste est mons domus domini præparatus in vertice montium, ad quem fluunt omnes gentes, & de iij. angulis arcæ, quasi de iij. partibus mundi ascendunt. Alij de calore Orientis, id est feruore spiritus. Alij de calore Occidentis, id est cæcitate ignorantia.

STEPHANVS.

De memoria passionis.

Vox patris ad filium: Ostium arcæ facies in latere tuo. Arca Christus. Ostium arcæ, vulnus lateris. Et bene dicit deorsum, quia quū duæ naturæ sint in Christo, in inferiori vulneratus est. De hoc ostio dicit Ioannes: Vidi ostiū apertum in cælum, id est vulnus in latere Christi. Vel sic, vt dicatur Christiano: Pone ostium arcæ in latere tuo. id est, in corde tuo reponere vulnere Christi memoriam.

BRUNO.

Quòd mundi pericula quanto de sublimiori, tanto liquidius contemplamur.

Cap. 8.

Eaperiens Noe testum arca aspexit, viditque quæ exsiccata esset superficies terra. Cū hoc per se nestram satis cognoscere posset, ad hoc tamē intuendum super rectum arcæ descendere maluit. Quia quanto virtutum gradibus altius quilibet ascenderit, tanto magis mundi huius aquas, aduersitatēque

statésque despiciens spem sibi prosperitatis in futurú promittit.

Quòd nullum immundum animal Deo debeat immolari.

Tollens de cunctis volucibus & pecoribus mundis, obtulit holocausta super altare: odoratusq; est do. o. su. Quia omnis caro corruerat vitam, totúsque mundus aquis diluuij purificatus fuerat, ideo de mūdis omnibus animantibus Deo offerre holocaustum necesse erat: quatinus qui cunctis hostiis offensus fuerat, cunctorum sacrificio placaretur. Solus autem homo hoc sacrificio non est immolatus, quia restabat vt Christus suo tempore immolaretur verus agnus qui tollit peccata mundi. Tamen & Noë quodam modo immolatus est, cuius deuotione & pia voluntate magis quam illo animalium fumo delectatus est Deus. Vnde dicitur, *Odoratusque, est &c.* Nullum animal immundum immolatur Deo, quia soli sancti & à peccatis mundati Domino placent.

STEPHANVS.

De virtute pœnitentiæ.

Onam arcum meum &c. Arcus fit ex percussione radiorum solis, & nube humida. Nubes humida fuit Maria Magdalena, quādo pedes domini lauit, & capillis terfit. Fuit etiam solis radius percussus, id est gratia resperſa, & lachrymis resoluta. Color igneus refertur ad dilectionem. Et dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cæruleus, ad pœnitentiā. Vnde lachrymis rigauit pedes domini. Item fuerat prius in cœno luxuriæ, sed modo ponitur in nubibus cœli, & sic est fœdus inter nos & Deū. Quis enim desperare potest vbi tam peccatrix, tam gloriosa effecta est? Vnde Osee: Dabo vobis vallem Achor ad aperendam spem. De hoc arcu iacitur sagitta, vt infigat vulnus amoris in cordibus auditorum.

De passione Domini.

Plantauit Noë vineam, bibensq; vi. & inebri. est. Bene dicitur inebriatus, quod non facit vna potatio, sed plures. & Christus pro nobis multiplices sustinuit passiones.

HVGO DES. VICTORE.

Quomodo de carnis vitiiis excamus.

Cap. 9.

I

Cap. 12.

L *Xi de terra, & de cog. & de do. pat. & ve. in terram quam monstra. tibi.* Per timorem eximus de terra nostra. Per gratiam de cognitione. Per dolorem de domo patris no. Per fidem & dilectionem dominum cōsequimur, & sic in sexto gradu terra nobis promissā per compunctio- nem demonstratur. De terra nostra eximus, cū exteriora relinquimus. De cognatione, cū vitiis in nobis & ex nobis natis abrenunciamus. De domo pa. no. cū mundum cum suis omnibus à corde nostro sequestramus, & ipsum cor in sola æterna defigimus. Pater noster, secundum illam natiuitatem qua in peccatis nati sumus, est diabolus qui peccati est auctor. Et ita egressis alia à domino terra ostē- ditur, quando nobis perfectē mundo mortuis, etiam quid- dam iam de futuris gaudiis quasi de longē odorare conce- ditur. Afflatur enim spiritu sancto, in solio animus gaudio hilarescit, & miratur quale ad gustandum esse possit, quod tam mirē etiam per odorem reficit.

PETRVS RAVENNAS.

De tribus abrenunciacionibus.

M *Exi de terra & de cog. & de do. pat.* Tres esse abrenunciaciones, scripturarum sanctarum demonstrat aucto- ritas. Prima est qua vniuersas diuitias mundi facultatesque contemnimus. Secunda qua mores ac vitia affectūque pri- stinos animi carnisque respicimus. Tertia qua mentem no- stram de præsentiis vniuersis ac visibilibus euocantes, su- tura tantummodo ac inuisibilia contemplamur. Quæ tria vt simul perficiantur, etiam Abrahæ legimus dominū præ- cepisse cum dicit ad eum: Exi de terra t. &c. De terra tua. i. de facultatib⁹ mūdi, operib⁹que terrenis. De cognatione tua, hoc est de cōuersatione & moribus vitis⁹que prioribus, quæ nobis à natiuitate cohærentia, velut affinitate quadā ac consanguinitate cognata sunt. De domo patris. hoc est om- ni memoria mundi huius, quæ oculorum occurrit ob- tutibus.

HVGO DE FOILL.

N Quod quidā religionis affectū pulchritudinē, nō virtutē, *Ecce vxor tua ante te, accipe eam & vade.* Religio assi- milatur mulieri castæ, quæ ab aliquo diligitur, vt in vxorē ducatur, ideo scilicet quod pulchra sit, quod nobilis, quod

quòd abundans diuitiis, quòd sapiens videatur: vt in illius pulchritudine delectetur, & de nobilitate filiorum gloriatur: vt augeantur sua illius censu, & seruentur sensu. Huic mulieri potest assimilari religio, quæ pulchra est in contemplatione. Sapiens in sui circumspectione. Nobilis, quia libera est à peccati seruitute. Diues hæreditate, cuius hæreditas est regni cœlestis æternitas. Amat luxuriosus pulchram, sed nõ amat castam. Sic quandoque carnalis animus tactus pulchritudine religionis, religionis induit habitum. Cùm autem castitatis munditiam reperit, displicet quod placuerat. Sic vxorem Abrahamæ, quam rex Aegypti propter pulchritudinem rapuerat, intactam reddidit marito dicens: Ecce vxor tua, &c. Quid hoc, inquit, fecisti mihi? Quare non dixisti mihi quia vxor tua est? hoc est quòd non perfunctoriè, sed legitimè teneatur coniugio. Sed dixisti sororem tuam nullis legibus astrictam & naturæ sociam. Quis & hoc ignorat nostris temporibus in ecclesiis euenisse? Sût enim quidam qui delicatam ac voluptuosam fore credunt religionem expertem laboris, vacantem ocio, & adeo habitum religionis indiscretè rapiunt, votum faciunt, professionis vinculo constringuntur. Cùm autem religionis ordinem & consuetudines eiusdem aduersantes carni nouerint, in hæc verba prorumpunt: Putauimus, inquit, pondus religionis leuius esse. Quis enim potest ferre claustrum tædium, diuturnitatem silentij, pondus laboris, asperitatem vestis, parsimoniam cibi? Sic ergo vxorem suam reddunt Abrahamæ expellentes eam, vt liberi remaneant in Aegypto. Abraham verò ascendit ab Aegypto in Bethel, id est carnalium voluptatum cõfortia deferens, in domo Dei manet: hoc enim Bethel interpretatur,

Quòd tria pacem cohabitantium soleant conturbare.

Caput 13.

Non sit rixa inter me & te. Abraham cuius hæc verba sunt, religionis est forma, exemplum cohabitantium. Tria sunt verò quæ pacem cohabitantium turbare solent, i. quando aliquis mouetur ad iram pro seipso, & pro amico, vel pro cõmodo. Hæc tria remouit Abraham dum habitauit cum nepote. Primùm remouit dicens: Non sit rixa inter me & te. Secundum cum diceret: Neque inter pastores tuos & pastores meos. Tertium posuit: Ecce, inquit, tota terra ante te est.

hoc

SVPER GENESIM.

hoc est, si de me, si de amico, si de possessione dissensio est, omnibus cedo. si autē de morib⁹ nō cōuenit, discede à me.

STEPHANVS.

Quid debet respicere homo.

P *Leua oculos tuos de loco in quo nunc stas, & vide ad Ori. & Occi. & Meri. & Aqu.* Ad Oriētem respicit, qui aduentum Christi primum vel secundum attendit. Ad Occidentem, qui peccata considerans plangit. Ad Austrum, qui Christi erga nos beneficia prospicit. Ad Aquilonem, qui sibi præcauens dæmonis insidias repellit.

RICARDVS DE S. VICTORE.

Quòd ex perceptione præsentium munerū firma sit expectatio futurorum.

Cap. 15.

*S*ume mibi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Fecit Abraham quod ex diuina institutione accepit, & super hostias suas accepto cœlitis igne, signum quod optarat obtulit: quod & magnæ dilectionis fuit indicium, & maioris spei præbuit incentiuum. Minora nanque beneficia libeter impensa dant ausum absque dubio præsumendi maiora. Sic arras accipimus, vt inconcussam conuentionis certitudinē teneamus. Igitur & nos si ignem cœlitis missum acceperimus, puto quòd de diuinis promissionibus iam vterius omnino dubitare non poterimus. Ignem, inquit, veni mittere in terram &c. Absque dubio qui hunc ignem accepit, de æternæ hæreditatis promissione dubitare nō poterit. Perfectò vbi charitatis abundantia est, diffidentia locus esse non potest. Perfecta enim charitas foras mittit timorem.

De terra lacte & melle manante.

R Videamus ergo quæ sit terra, quæ lacte & melle manat quam cum Abraham in hæreditatem accipere, & de manibus Chanaanorum debemus violenter eripere. Sed vbi quærēda est terra, quæ tanta dulcedine tota redundat? De regno autem cœlorū credimus, quòd intra nos sit. Vnde & sui generis terrā viuētū, s. nihilominus intra nos esse credere debemus. Spiritualis enim est hæreditas, quæ spiritualib⁹ promittitur. Si vultis, terra est propter stabilitatē. Si vultis, cœlū ppter sublimitatē. Si spirituales sumus, si spiritualiter sapiamus, terrā hāc intus, nō exterius requiramus. Hęc terra multa

multa profus dulcedine manat, quia cordis iucunditatē cōscientiæ securitas parat. Promissionis terra, conscientia securitatis. Terra melliflua, iucunda conscientia. Merito terra talis Chananeis qui pessimi omnium erāt aufertur: & Iudæis, qui tunc tēporis fuerūt optimi, cōfertur. hæc enim terra aut valde malorū, aut valde bonorū. Perfectō securitatē cōscientiæ nō valent vel solēt nisi aut valde boni, aut valde mali habere. Sunt enim impij qui ita securi sunt, ac o. h. ius. impius enim cūm venerit in profundum malorum contēnit. Denique perfecta charitas foras mittit timorem, & euellit intro mittit securitatem. Si enim cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum. In lacte & melle intellige duplex gaudium conscientia securā & bonę. Geminum sanē gaudium integra conscientia parit, de beatitudine. s. mentis & corporis. Lac de carne profluit, mel cum rore de cælo descendit. lactea quidem dulcedo de carne trahitur, quando ex corporis beatitudine gaudium generatur. Melliflua dulcedo velut è cælo defluit, quando de incorruptibilitate mentis inestimabilis quædā gratulatio surgit. In lacte dulcedo sola, non tamen summa. In melle & summa & sola. In contemplanda enim Christi humanitate iucunditas quidem magna, non tamen summa. In contemplanda autē eius diuinitate, iucunditas & sola & summa. Quid per sacrificium Abrahæ spiritualiter designetur.

Iubetur itaque Abraham, vt dictum est, sumere vaccam &c. Quid est quod dominus à summo patriarcha non bouem, sed vaccam quærit? Nunquidnam in hoc genere hostiarū plus fœminam quàm masculum diligit? Fortè sic est. Neque enim à tanto amico exigeret, quod minus ipse diligeret. Sed scimus de boue quia iugum portare potest, lac autem dare non potest. Vacca verò vtrunque facit. O quale sacrificium & obedientiæ iugum humiliter portare, & inter quælibet obedientiæ ardua cordis dulcedinem seruare, & nil aliud per verba quàm dulcorem lacteum distillare. Bouem quoque facit obedientia fortis. Vaccam quoque obedientia dulcis. Bouem offerre, est obedire viriliter. Vaccam, obedire grantanter. Prompti ergo & parati simus quātum in nobis est, non solū melioribus vel æqualibus, verum etiā peioribus talē obedientiam exhibere, & constabit nos vaccam triennem iuxta imperium

perium domini obtulisse. Nunc de capra videndum. Patet autem ex superioribus, cur capra potius quàm hircus ad sacrificandum exigatur. In hirco ergo vel capra voluntarius intelligitur contemptus. Et quia lac capra præbet, capram offerre, est contemptum suum cum magna cordis dulcedine sustinere. Si ergo contemptus patientiã amplecteris, offers hœdum de capris. Offers caprum contemnendo cõceptum tui. Offers capram, exhilarescendo ad illatam iniuriam. Contempti ergo à superioribus & coequalibus & ab inferioribus libenter, imò & gratulãter illatas iniurias & opprobria sustineamus, & sic capram trimam domino offerimus. Nunc de ariete videamus. Arietem offerimus, si in spiritu lenitatis delinquentes corripimus, & pro domino zelãtes cõtra præuaricatores piæ feueritatis cornibus sæuimus. Agnum offers humiliter acquiescendo. Ouem deuotè blandiendo. Arietẽ piè increpando. hoc siquidem verè magnum est, corpus mã fuetum sibi extorquet zelare pro domino, & ferire cornibus delinquentes. Ille trium annorum arietem domino immolat, qui non solũ impotentiores vel æquè potẽtes, sed etiã potentiores liberã increpationis cornibus impugnat, quoties regula veritatis hoc dicit. Sed si mensam locupletem domino volumus exhibere, debemus ad similitudinẽ Abrahamæ ex turture & columba adhuc quartum vel quintum ferculum superaddere. Studiis igitur perfectæ operationis adiugamus etiam studia contẽplationis. Per actionem quasi in terra cõuersamur. Per cogitatum & desiderium in sublimibus subleuamur. Quasi ergo pennata animalia Deo offerimus, quoties ex deuotionis officio ad futurorum considerationem penna contẽplationis volamus. Per turturem & columbam intellige contẽplationem geminam. In turture contẽplationem omnium malorum, in columba eternorum bonorum. Turtur enim solitudinem diligit, & soliuagus incedit: & in hoc formam timoris gerit, qui semper diuerticulum quærit. Columba gregatim volat: & ex eo formam dilectionis ostentat, quæ corda semper conciliat, & in vnã pacis concordiam ligat. Verum quia quæ intus agimus fiunt propter solum Deum, & quæ exterius partim propter Deum tantum, & partim propter proximum: rectè dicitur quòd Abraham animalia diuisit, aues verò non diuisit. Debemus verò non solum hostiam nostram

fic diuidere, sed etiam diuisiones ipsas altrinsecus contra se inuicem ponere, & vtranque partem alterna consideratione pensare. Nam in his quæ propter proximum facimus, offensam Dei cum omni cautela cauere debemus. Et in his quæ propter Deum, in quantum possumus, scandalum proximi vitare debemus. Vtranque autem hostiam iuxta exemplum Abraham oportet à volucrum rapacitate defendere, quas (vt scriptum est) Abraham abigebat. Debemus ergo ineptas cogitationes & quaslibet immisiones per angelos malos per increpationem ferire, & hoc erit huiusmodi volucres abigere. Et vtinam vnusquisque nostrum huiusmodi studiis eo vsque insistat, donec sol occumbat, & vanitatis amor paulatim deficiat, & carnalis prudentiæ radio subducto, feruor concupiscentiæ tepescat.

HVGODEFOILLETO.

Quòd spiritualibus vnitas, carnalibus diuisio soleat euenire.

Descendebant volucres super cadauera, & abi. e. a. Animatum **T** corpus Abraham diuisit, aues verò indiuisas dimisit. Aues sunt spirituales. Animalia corda carnalia. Aduersus se inuicem animalia diuiduntur, dum per diuersa desideria carnalia distrahuntur. Porro aues indiuisæ remanēt, quia spirituales semper vnitatis vinculum tenent. Super corpora verò diuisa volucres descendunt, quia in diuisione carnalium demones desiderij sui pastum quærunt. Sunt & aliæ volucres, importunæ scilicet cogitationes, quæ in ipso nostræ orationis sacrificio quandoque se ingerunt, & quod in nobis Deo immolamus, hoc rapere vel comaculare volunt. Sed Abraham abigente defugiunt volucres, quia manus sanctæ discretionis intus fugat immundos spiritus & peruersas cogitationes. Non solum autem volucres, sed & muscæ de Aegypto venientes sacrificantes in deserto sequuntur.

De tribus muscis Aegypti.

Tres sunt muscæ Aegypti: id est vanitas, curiositas, & voluptas. **V** Musca vanitatis inquietat & maculat sacrificium humiliati cordis. Musca curiositatis sacrificium orationis. Musca voluptatis sacrificium mortificatæ carnis.

HILDEBERTVS.

Quòd pro tentationum incurfibus non debeat sacerdos
à sa-

à sacrificiis abstinere.

X *Descendebant vo. s. c. a. & a. e. a.* Mille sunt occurfantium phantasmata cogitationum. Mille suggestiones diaboli. Quæ dum se sacrificantium mentibus importuno ingerunt illapsu, dum eas ad diuersa distrahunt, dum hæreticam moluntur inducere prauitatem, quid aliud faciunt, quàm velut quædam muscæ sacrificantes altaris ministros infestant & impediunt? Talium portenta muscarum propulsanda Abraham præsignauit, cum à sacrificiis aues abigeret incurstantes. Et quia super sacrificia tantum descendisse leguntur, non etiam interrupisse ceptum officium: sacerdotes Christi tentationes quas perferunt ita docentur abigere, vt à sacramentis altaris talis eos lapsus non cogat abstinere. hic enim defectus infirmitas est quæ virtutem perficiat, non quæ virtutis opera in irritum deducat.

RICARDVS DE S. VICTORE.

Quanta in contemplationis sopore
diuinitus reuelentur.

Y *Cum sol occubisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum.* Solis itaque occasum sopor, soporem sequitur horror. Sopor irruit, quando spiritualis quispiam repentino impetu in mentis alienationem transit. In quo sopore multa sæpè conspicit, quæ sine horrore videre non possit. Videt enim quàm sint bona quæ perdidit, quàm sint horrenda mala quæ meruit, quàm facile sit omni hora cadere, quàm impossibile semel lapsu per seipsum resurgere. Denique attēde quid Abraham quasi per soporem didicerit, & animaduertes quæ merito inhorruit. Scito, inquit, prænosces, quod peregrinum sit futurum semetuum in terra non sua, & subiicient eos seruituti, & affligēt quadringentis annis. Per semen Abraham intellige ipsas virtutes vel virtutum æmulatores. Nonne virtutes ipsæ Pharaoni deseruiunt, quando sinistra intentione sunt, & per hypocrisim deprauatæ nil nisi mortis lucra conquirunt? Nonne semen Abraham Pharaoni in luto & latere seruit, quando quilibet fortis æmulator virtutum in modum Dauid, in aliquod flagitiū cadit? Valde siquidem est rarū, & verè paucorum magna agere, nec se magnū putare, multis præminere, neminem despiciere. Vasa itaque misericordie
dia

dix cum incipiunt de suis meritis intumescere, pia dispensatione cadere permittuntur, vt discant humiliter sapere, & de sua infirmitate vera sentire. Et eo vsq; oportet te Pharaoni Aegyptiisque subesse, vitiis vitiorumque incentoribus deseruire, donec plenæ experientia magisterio docearis in cauendis vel corrigendis malis, in obtinendis vel conseruandis bonis, nil omnino de tua virtute præsumere. Quod est quadringentis annis Aegyptiis deseruire. Per quatuor nanque nostra infirmitas, plenitudo per annum, per c. vniuersitas designatur. Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo, & post egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad populum tuum in pace, sepultus in senectute bona. Generatione quarta reuertetur huc. Necdum impletæ iniquitates Amorrhæorum sunt vsque ad præsens tempus. Siue vitia, siue incentores vitiorum intelligas, vtrosque habet Deus atterere, & de bonorum cordibus exturbare. Et illa quidem sic atterendo, vt quandoque omnino non sint: istos verò damnâdo, vt de cætero semper miseri sint, & bonis in aliquo inæternum præualere non possint. Et post hoc, inquit, egredientur cum magna substantia. Scimus quidem quia filij reconciliationis ex casu suo erudiuntur ad discretionem, ad circumspectionem, ad humilitatem, ad patientiam, & compassionem. Tu ibis ad patres tuos. Quid est ad patres suos ire, nisi eodem virtutum tramite quo alij in vitæ via præcessere ad intimæ quietis tranquillitatem agilitate bonorum operum properare? Ergo ad pacem properabat, qui in pace iturus erat. Sepultus in senectute bona. Prius homo moritur, vt postmodum sepeliatur. Mortuus quidem desinit videre, sed non statim videri. Sepultus verò desinit videre simul & videri. Qui vult ergo huic mûdo mortuus esse, oportet illum oculos illos claudere, quos in primis parentibus legimus apertos fuisse, & oblectamenta sensuum nec attédere, nec aduertere. Sed & tunc qui eiusmodi est, quasi post mortem sepulturam inuenit, quando per sapientiæ studium, æternitatisque desiderium in talem statum proficit, qualem carnalis quilibet non dicam scire, sed nec suspicari possit. Et quarta generatione reuertetur huc. Prima generatio seruientiũ, nec reclamantiũ. Secunda reclamantiũ, nec prævalentiũ. Tertia prævalentiũ & laborantiũ. Quarta prævalentiũ & quiescentiũ.

SUPER GENESIM.

quiescentium . In solitudine nanque commorantibus, cl-
 bōque cœlesti vicitatibus, quod aliud esse oportuit officij
 genus quàm vacare & videre quā suavis est dominus? Nec-
 dum enim impletæ sunt iniquitates Amorrhæorum : Secun-
 dum differentiam morum dispensantur merita singulorū.
 Amorrhæorum itaque iniquitates tunc completæ videntur,
 quando pro enormitate sceleris ad imprudentiam & cor-
 dis duritiam abundanter sufficiunt conterendam . Adhuc
 repetit scriptura, quod superius iam dixerat, vt qui sint qui
 solis occasum sequi soleant, plenius ostendat. Cum ergo, in-
 quit, occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit
 clibanus fumās, & lāpas ignis trāsiens inter diuisiones illas.
 Ad hoc ignē clibano immittimus, vt eius interiora nō exte-
 riora calefaciamus . Incendio itaq; clibani, intellige amorē
 spiritualium, amorem internū. Quando ergo sine respectū
 mercedis virtus propter seipsam diligitur, quando etiam
 sine retributionis intentione bonitas ipsa propter semeti-
 ipsam amatur, verè & absque dubio amoris incendium in
 intimis succendi, & ne ad exteriora erumpat in intimis co-
 ērceri videtur. Verūm fumans idcirco dicitur, quia quan-
 tumcunque homo in hac vita in charitate profecerit, si fu-
 turæ vitæ plenitudinem cogitet, non videbitur nisi quæ-
 dam amoris inchoatio extitisse . Fumus etiam oculos vrīt,
 lachrymāsque producit. Et charitas secundum vitæ præ-
 sentis statum ex conscientia recordatione animum com-
 pungit.

B R V N O.

Quòd ignis gehennæ incendere poterit corpora repro-
 borum.

Z Cum occubisset sol, facta est caligo te. & ap. cli. fu. & lig.
 transf. di. illas. Solis occasus qui finis est dici, huius secu-
 li finem designat. Caligo tenebrosa ipsa de qua dicitur:
 Quia sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Si-
 ue etiam tenebræ quas in infernō patientur iniqui. Cliba-
 nus fumans & lampas ignis, huius seculi conflagratio est:
 quia vltimo iudicio totus mundus terribiliter succēdetur.
 Bene autem ignis inter diuisiones transisse, non tantum ca-
 dauera consumpsisse dicitur: quia iam peractō iudicio, cun-
 ctisque immortalibus factis, transire per eos ignis poterit,
 penitus tamen incendere & consumere non poterit. Si ve-
 rō

rō per solis occasum mors Christi intelligatur, per caliginē verō tenebrę que in eius passione factę sunt, quid erit clibanus & lapas ignis? spiritus sanctus qui die quadragesima descendens super Apostolos venit, atque per eos transiit.

RICARDVS DES. VICTO.

Quid caro lasciuens pariat, quid afflicta.

Mngredere ad ancillam meam. Toties Sara ancillam suam viro suo copulat, quoties mens ad explenda carnis desideria rationis consensum inclinat. Sed ex hoc ancillę dominio homo ferox Ismaël nascitur, qui postea Sarę filium persequitur: quia ex indulta carnis libertate violentus & ferē intolerabilis concupiscentiæ motus surgit, qui penē mētis statum, rectę intentionis studium penē subuertit. Sed debet Sara contumaciam Agar reprimere, quia docet nos lasciuientem carnem inedię & laboris exercitio mentis dominio subiugare. Sed quo difficilius vsus prauę consuetudinis vincitur, tanto mens nostra de potita tandem victoria gloriatur. Nam postquam Agar humiliata dominę subditur, ex Sara Isaac nascitur: quia si semel sibi carnem subdiderit, magnum, nec mirum, de se mens gaudium parit.

STEPHANVS. De abstinentia.

Ingredere ad ancillam meam &c. Abraham ingreditur ad ancillam ex auctoritate vxoris, cum Dominus per gratiam inspiratam homini aliquid bonum opus elicit ex maceratione carnis.

De scientia spirituali.

Vtere ea vt libet. Per Saram gra. no. t. per Agar lex intelligitur. Gratia siquidem vtitur lege vt libet, quia multis modis frangit literam, & exponit, & sic per diuersas expositiones affligit. Cerimonię fractę sunt, & panes dum franguntur multiplicati sunt. Vetus enim lex est quasi cera quę quamlibet formam suscipit. Vnde venis Agar, & quō vadis? quasi à Deo venis, & in terram miserię & tenebrarum vadis. hoc potest cuilibet peccatori dici.

Contra inanem gloriam.

Hic erit ferus homo. Ex carne nascitur ferus homo, id est primus motus qui nulli subiicitur. Nā velit, nolit ratio, surgit primus motus. Vel aliter, Semen quod nascitur ex Agar.

Cap. 16.

A

B

C

D

SVPER GENESIM.

opera sunt iustorum, quæ adeo fera sunt, vt etiam hominis subterfugiant visum, ne manibus hominum capi possint.

De gemino desiderio.

E Notandum quòd ante centenariũ Abrahamæ natus est Ismaël filius carnalis. Centenario autem Isaac filius spiritualis, qui risus interpretatur. Centenarius designat perfectionem desiderij vitæ æternæ. Quæcunque ergo opera facias circa desiderium beatitudinis æternæ, carnalia sunt, nec sunt meritoria æternæ iucunditatis. Quæ verò centenarius, quasi habens in desiderio æternam gloriam, illa erunt spiritualia, & merebuntur peruenire ad illum risum, de quo dicitur: Et ridebis in die nouissimo.

De spiritali circuncisione.

Cap. 17.

F

Ircuncidite ex vobis omne masculinum. Abraham est vir iustus, qui debet circuncidere omne masculinum, id est, omne opus bonum purgare. Nō enim est aliquid bonum opus, quod non indigeat purgatione. Pulvis enim Apostolorum pedibus adhæsit. vnde: Sedebit, & emūdabit, & purgabit filios Leui. Item iustitiæ nostræ quasi pannus menstruata. In circūcisione autem parum est quod abscinditur, respectu illius quod remanet. Ita magnum est bonum quod remanet, licet malum excutiat. At fœmininum opus nullatenus debet circuncidi, sed ex toto deleri. Isaac de senibus natus est, & Christus in fine temporis incarnatus. vespere enim mundi ortus est sol iustitiæ.

De pœnitentia.

G Abraham in senectute circuncisus est, & quilibet homo à spiritali circuncisione gravitate ætatis nō debet reuocari.

RICARDVS DE S. VICTO.

Quomodo electi ad aduentum visitationis dominicæ sint suspensi.

Cap. 18.

H

Pparuit Deus Abraham in conualle Mambre se in .o. .ia. in ipso fer. di. Quidam exemplo Abrahamæ de corpore suo quasi tabernaculum faciunt, & ad domini se accingunt militiam, & quòd viuunt patienter tolerant, vt domini lucris deseruiant etiam cum propriæ quietis detrimento: dominicum tamen aduentum in ostio præstolantur, & ad suæ visitationis horam suspensi suspirant cum desiderio & expectant

expectant. Quid est autem de habitaculo suo domini transitum attendere, nisi ex his quæ circa se diuinitus geruntur; diuinæ dispositionis moderamen, cooperationis eius gratiam subtiliter intelligere? Tunc verò mactatur vnde paciscatur dominus, quando mens aliquid de propria voluntate abscidit, quod prius libenter fouit: quando id de propriis studiis amputat, vnde domino altius separare se sperat.

STEPHANVS. De discretione.

Festinauit Abraham in taber. ad Saram. Tabernaculum est conscientia. Primò debet homo carnis infirma discutere, & post dicere Saræ, id est carni: Misce tua fata similia. Similia est cogitatio pura, quæ procedit ex duabus molis suis spe & timore. Panis est operum consummatio. Aqua qua reficitur, lachrymarum effusio. Coctio, charitatis ardor: Cinis, abiectio nostræ conditionis.

De humilitate.

Cucurrit ad armentum. Id est ad exempla sanctorum. Et tulit inde vitulum. Vitulus, minimus est respectu bouis. Ita & opera nostra minima reputare debemus, quantum ad merita antiquorum.

RICARDVS DE S. VICTO.

In quibus quatuor fragilitas humana deficiat.

Loquar ad Dominum m. cum sim p. & ci. Puluis ad omnem flatum de loco suo excutitur, & quocumque eiicitur, nunquam nisi alieno impulsu leuatur. Substrata nanque protectione diuina, homo ad inimici suggestionem in quocumque malum deiicitur, & semel reiectus ad status rectitudinem nunquam rectitudine propria roboratur. Cinis ex se omnino nullum germen producit, & aliunde susceptum, nõ dicã ad incrementũ, sed ad sustentamentum nutrire vlla sua pinguedine omnino non sufficit. Nullũ siquidẽ boni operis germẽ potest homo ex seipso sine operãte gratia producere: & cum gratia operante habere iam cœperit, per semetipsum sine eius cooperatiõe omnino nõ poterit custodire.

STEPHANVS. De contingentia.

Iri ciuitatis vallauerunt domũ. Sodomitæ vallauerunt domum tuam, quando tentationes & maximè luxuriæ te impugnãt. Loth est ratio, quæ tunc domum egreditur, cum temporalibus se immiscet. Verũ tunc debet ostiũ

Cap. 19.
M

SVPER GENESIM.

mētis claudere, ne aditus ostij pateat hosti.

BRVNO.

Quòd sancti tam carnem quàm substantiam pro defensione legis disperdere non formident.

- N *Habeo duas filias, qua necdum cognouerunt vi. &c.* Per has duas filias carnem nostram & substantiam quam possidemus arbitrari figurari. Has autem sancti despiciunt, has iniquorum furori subiiciunt, magisque his priuari volunt, quàm peccare in lege Dei, & testamentorum non defendere puritatem. Duo nanque angeli, duo significant testamenta.

STEPHANVS. De exemplis bonorum.

- O *Apprehenderunt manum eius.* Qui apprehendit manum alicuius, manus eius manui suæ annectit, quod est dare exemplum bene agendi. Manus Loth apprehenditur, per exemplum maiorum operum: manus filiarum, per continua opera & minora.

De pœnitentia.

- P *Ne stes in omni circa regione.* Id est, omnes circumstantias peccatorum deuita. hinc in Ecclesiastico: Numis odito execrationem. id est peccatum quod est opus execrabile. Quidam enim peccatum odiunt, sed non nimis: quia peccata fugiunt, sed occasiones sequuntur. Item mulier Chananea egressa est à finibus suis. Item superbiam vanitatis loquentes pelliciunt eos qui parum fugiunt. Item in Ecclesiastico: Noli circumspicere in vicis ciuitatis, ne oberres in plateis eius.

De exemplis malorum.

- Q *Versa est vxor Loth retro respiciens in statuam salis.* Quod bene congruit mysterio. Statua enim quasi homo liniamēta corporis habet, sed sensu caret. Similiter qui retro respicit, & ad carnalia suspirat desideria, quasi formam habet hominis, sed ab omni sensu mentis penitus est alienus. Denique sicut sal cibos condit, sic casus malorum cautio est bonorum. hoc est quòd Sanson in ore leonis mortui mel inuenit & comedit.

Canticum sine titulo.

Quòd aliud sit conuiuium carnalium, aliud perfectorum.

Fecit

Etis Abraham grande conuiuium in die ablac. Cap. 21.
Isaac. Habent carnales aliquando qualescun- R
 que conuiuium ex delectatione rerum spiri-
 tualium, cum sacris eloquiis vel audiendo vel
 legendo delectantur. Sed grande conuiuium
 non est, quia citius carnalia repetentes spiritualia deserunt,
 & ideo usque ad satietatem refectiois internæ peruenire
 non possunt. Dies autem ablactationis Isaac, id est animæ ad
 superna gaudia spe alacri properantis, illustratio est diuinæ
 contemplationis, vbi ineffabile conuiuium non simplicitate
 lactis, sed apparatus diuinæ dulcedinis celebratur.

Quod puteus est sacra scriptura.

Puteus est sacra scriptura, quam auferunt Abraham, id est
 Christo: & ei iniuriam faciunt serui, id est ambitiosi,
 dum profectum diuinæ paginæ ad ambitionem & lucrum
 retorquent.

BERNARDVS.

Quod de immolatione voluntatis propriæ non moria-
 tur gaudium, sed nascatur.

Olle filium tuum vnigenitum quem diligis Isaac, Cap. 22.
&c. Oblatus Isaac sanctificatus est non ma- T
 ctatus. Et tu ergo si vocem Domini audieris
 intus in animo, & dicatur tibi vt offeras Isaac,
 tuum quodcunque gaudium immoles Deo:
 interpretatur enim gaudiū siue risus: fideliter obedi, ne ti-
 meas. Nimirum etsi rem grandem dicit tibi propheta, face-
 re debes, & obtemperandum est ei per omnia, etiā si oportu-
 erit ipsum Isaac iugulari. Nunc autem quicquid affectio
 propria iudicet, securus est, nõ Isaac sed aries morietur. Nõ
 peribit tibi lætitia, sed contumacia, cuius vtique cornua ve-
 pribus hærent, & sine punctioibus anxietas esse non po-
 test. Tentat enim te Dominus, nec mactatur Isaac, vt opi-
 naris. Viuens viuet, sed eleuatus vtique super ligna vt in
 sublime gaudeas, nec in carne propria, sed in cruce domini
 glorieris, per quem nimirum crucifixus & ipse es, sed mudo.

GALFRIDVS.

Quod gustata Dei suauitas feruentiores ad pœniten-
 tiam nos remittat.

Expectate hic cū asino, ego & puer, &c. Asinus noster pœ- V
 nitentia est, cui vniuersa onera nostra imponimus, cum de
 d ij

peccatis quibuslibet pœnitemus. Quicquid enim deliqueris, vnde restat consilium? vnde remedium? vt pœnitentiam agere non moreris. Porro pueri duo, timor pœnæ, & desiderium vitæ. his duobus sanctus Abraham dicit: Expectate hic cum asino, ego & puer illuc properantes, cum adorauerimus reuertemur ad vos. Illius enim adorationis, illius deuotionis, illius gaudij spiritualis, & rara hora & breuis est mora: silentium fortassis vix dimidia die, vix dimidia hora. Reuertitur itaque Abraham sanctus ad pueros, reuertitur & ad sinum affectuosius perinde & præmia desiderans, & supplicia metuens, & peccata deplorans. Cæterum quàm libentius exinde est rediturus ad dominum, quàm desiderabilis gaudium repetiturus expertum, postremò quàm studiosus illum velut redeuntem ad propria secutus, ad ampliorem notitiam veritatis, ad tolerantiam cuiuscunque molestiæ temporalis & contemptum mortis, ad purissimam denique similitudinem Dei in plena iam & perfecta abolitione peccati. Erit enim hoc, cum exhibuerit sibi Christus gloriosam ecclesiam non habentem maculam neque rugam, vel aliquid huiusmodi.

D R O G O.

Quodd sancti in spelunca duplici debeant sepeliri.

Cap. 23.
X

Nelectis sepulcris nostris sepe. mor. t. Habet mundus electa sepulcra, illos vtique quos elationis fastigium, vel superstitionis operositas perspicuos reddit. Denique tota Ægyptus sepulcris plena est. Neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus. Illa sepulcra filij Israël cupierant in deserto cum dicerent, Forte deerant nobis sepulcra in Ægypto, &c. In talibus sepulcris noluit Abraham mortuum suum sepelire. Sed vbi? in spelunca duplici, vbi spes bonorum operum, & amor contemplatiuæ deuotionis requiescit.

STEPHANVS. De incarnatione domini.

Cap. 24.
Y

Gressus est Isaac ad me in agrum. Alia litera, ad exercitadū. Hebræo, vt loqueretur. i. vt oraret. Similiter Christus egressus est de sinu patris. vnde, Exiui à pa. & ve. in mūdū. Tūc egressus est, cū incarnatus est, vt loqueretur. i. annūcia-

ret regnū Dei, vel vt oraret, quia solus ascēdit in montē orare, & vt meditaretur, sicut dicit Hieremias: Dicit dominus, Ego cogito cogitationes pacis, & non afflic. s. vt pacem reformem omnimodam inter Deum & hominem, inter hominem & angelum. Et excogitauit nouas & admirabiles adinventiones. sicut legitur: Notas facite in populis adinventiones eius. Hæ sunt adinventiones inaudite, quod mor. mo. destru. & vi. re. re. Item: Annūciat e inter gentes studia eius. Ipse enim studio suo talē adinuenit nouitatem, & quāto homo subtilior est, tāto magis concluditur. Quāto enim quis diligentius beneficia passionis attendit, tanto magis contumditur, eo quod nihil dignū tantis beneficiis repēdere possit: denique ad exercitandū egressus est. Ipse enim exercitatus fuit in armis, quibus diabolu expugnauit. Et in agro, id est in mundo, inclinata iam die. i. in vespera mundi.

A I I R E D V S.

Quanta sit sacrarum efficacia lectio num.

Exit ad me Isaac in a. Quæcunque scripta sunt, ad nostrā Z doctrinam scripta sunt, vt per patie. & con. scrip. spē habeamus. Dico vobis fratres, nihil poterit aduersi cōtingere, nihil tam triste vel amarum emergere, quod non mox vt pagina nos sacra exceperit, aut euanescat citius, aut facilius tolleretur. Hic est ager in quem sanctus Isaac inclinata iam die pergit ad meditandum, vbi ei occurrens Rebecca illum qui acciderat sua lenit suauitate dolorē. Quoties mihi Iesu bone dies vergit in vesperam, quoties parua alicui consolationi quasi diurnæ luci intolerabilis dolor velut nocturna caligo succedit, vertuntur in fastidium onera. Oneri sunt cuncta quæ video. Siquis loquitur, vix audio. Vix sentio, in modum silicis cor obduratur, hæret lingua, oculorū vena siccat. Quid tunc? Exeo certè ad meditandum in agrum, sacrum reuoluo codicē. Meditationes meas ceris imprimo, cū subito mihi occurrens Rebecca. s. tua gratia Iesu bone sua luce tenebras discutit, pellit fastidiam, duritiā frāgit. Mox suspiriis cedunt lachrymæ, & lachrymas cœleste gaudium comitatur. Infelices, quos cū tristitia quæque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur, vt gaudeant.

S T E P H A N V S. De humilitate.

Viso Isaac Rebecca de camelo descēdit. Camelum ascendit, & qui carnem affligit. Sed viso Isaac descendere, est confid
d iij

derata passione Christi sua bona paruipendere.

Idem. De amore temporalium.

Cap. 26.

A

*Alter plantam fratris manu tenebat. Id est spiri-
rituales, qui sicut carnales non egrediuntur
primi, nec festinant ad hereditatem terrenam,
sed expectant aeternam. Et ipsi tenent plan-
tam malorum, ne pes eorum ad malum cur-
rat, & semper a malo volunt eos retrahere. Vel tenent pla-
tam in manu quidem. illud quod sub planta est conculcatur,
& quod boni praetendunt & praeligunt in opere, mali illud
conculcant & abiiciunt.*

HUGO DE S. VICTO.

Super Ibo mihi.

Quomodo Iacob & Esau spiritus & carnis proprietates
designatur.

B

*Factus est Esau vir gnarus venandi, & homo ag. Iacob autem
vir simplex habi. in taber. Esau venator, & studiosus agrestibus
deditus erat. Iacob vir simplex domi habitabat. Quid hi
duo fratres, nisi duos motus qui in homine sunt designant,
hoc est concupiscentiam carnis & spiritus? Scimus autem
quod dicit Apostolus, Non prius quod spiritale, sed quod
carnale, hoc est quod Esau prius nascitur. Cum ergo concu-
piscencia spiritus roboratur, concupiscencia carnis marcescit,
hoc est, Esau a postgenito Iacob supplantatur. Item concu-
piscencia carnis quasi Esau venator foris pascitur. Concupi-
scentia vero spiritus, quasi Iacob vir simplex, intus delecta-
tur. Est ergo Seyr pilosus carnis motus turpis, & indecorus.
Et bene pilosus, in carne radicem figit, sed excrecendo car-
nem excedit. Ita carnis motus de necessitate oritur, sed ex-
crescendo usque in voluptatem profluit. Et sicut pilus praeci-
di, sed euelli sine dolore non potest: sic superfluitas sine
detrimento carnis praeciditur, sed non necessitas.*

GILBERTVS.

De quatuor puteis Isaac.

Cap. 26.

C

*Possetus inde Isa. fo. a. p. Isaac post, calumniae
puteum, post puteum inimicitarum duos puteos
effodit, puteum latitudinis, & puteum satietatis.
In illo cepit homo rixari cum viuis. In isto coe-
pit fructu delectari virtutis. Noluit cum Phy-
listeis puteum habere communem, qui interpretantur po-
tion*

tionem cadentes. Puteos inimicitiarum & calumnie reliquit
Phylisteis. Corruunt planè qui bibunt de erroris & schisma-
tis puteo, bonus autem puteus de cuius aquis qui biberit
exaltabit caput, non potione cadet. Quasi foueam fodit, qui
terreni sensus acumine scripturæ soliditatem penetrat &
violenter scindit, ecclesiæque incognitum dogma produ-
cens & obscura mysteria. Sed & qui subtili scrutinio & do-
losa machinatione fraternæ vnanimitatis solida perforat,
& discordiæ venam aperit, qui se conspirationum claudit &
signat in puteo, Phylistinorum est hic puteus. Nihil tibi
sit commune cum illo. Non hæ aquæ fideles sunt, non aquæ
viuæ: non potest sibi constare discordia, non potest inter
parietes schismata perpetua pax seruari. Ipsum schisma in-
fidum est sibi. Si potes, has aquas pestilentes exicca. Sed &
seculi oblectamenta vniuersaliter falsam præferunt refrige-
rii speciem, & similem concupiscentiam sedant ad horam:
sed quasi sub ipso ortu statim arefcunt, nec fluunt vena per-
enni. has etiam aquas assidue deuita. Sectare verò puteos
cælestium deliciarum, puteos aquarum viuentium, quæ flu-
unt impetu de Libano.

RICARDVS DE S. VICTO.

Quòd gratum Deo sacrificium offerat, qui tam iustum
quàm iniustum sui contemptum potest æquanimiter to-
lerare.

Affer mibi duos hædos op. vt ex e. sa. es. pa. tu. Cap. 27
quibus li. ves. Vides quòd duos eum hædos D.
parare oporteat, qui ad patris benedictione
anhelat. In hædo contemptus voluntarius
intelligitur: certè cum malè agis, iustè contem-

neris: sed si patientiam amplecteris, hædinis carnibus patre
pascis. Qui autè inter bona opera contemnitur, & tamen
patientiam amplectitur, fercula geminare videtur. Gemi-
nos itaque hædos offerre, est tam iustum quàm iniustum
patienter sufferre contemptum.

BRVNO.

Quòd Christus patri suo quasi duos hædos obtulit, dū
pro nobis carnè & sanguinem immolauit.

Pelliculas hædorum circundedit manus. Hoc Rebecca E
fecit Iacob, hoc multa sapientia Christo. Venit ergo Chri-
stus hædorum pellibus inuolutus, id est carnis peccati simi-
litudine

litudine vestitus. Hoc enim primum fuit hominis indumentum, quando de paradiso expulsus est. Tali igitur veste indutus venit Christus ferens secum duos hædos optimos, alterum pro peccato, alterum in holocausto, carnem videlicet & sanguinem suum. his enim & peccatum originale soluitur, & deus ab indignatione placatur. Hos autem hædos coxit Rebecca, quæ interpretatur multa patientia. Multa enim patientia hoc fecit, quod Christus pro nobis se coqui & occidi permisit.

BERNARDVS.

Quod Christus homo factus non culpam assumpserit, sed naturam.

F *Vox quidem vox Iacob est, ma. autem &c.* Iacob in hoc loco typum Christi habuisse Christiana pietas non ignorat. Tuum est domine Iesu quod auditur, quod videtur nostrum. Quod loqueris, spiritus & vita: quod videtur, mortale & mors. Agnosco denigratæ formam naturæ. Agnosco tunicas illas pelliceas protoplastorum peccantium habitum. Denique temetipsum denigrasti formam serui accipiens in simi. homo factus, & ha. in. vi. ho. Agnosco sub pelle hædi, qui peccatum significat, & manum quæ peccatum non fecit, & collum per quod mali contagium non transiuit. Ideoque non est inuensus dolus in ore eius. Noui quod sit lenis natura, mitis & humilis corde, blandus aspectu, suavis spiritu, & quidem vnctus oleo lætitiæ præ consort. Vnde ergo nunc adinstar Esau pilosus & hispidus? Cuiusnam rugosa & terra imago hæc, & vnde hi pilus? Mei sunt. Nam pilosæ manus similitudinem expriment peccatoris. Meos agnosco hos pilos, & in pelle mea video Deum saluatorem meum. Non tamen Rebecca sic illum induit, sed Maria, tanto digniorem qui benedictionem acciperet, quanto sanctior qui peperit. Et bene in meo habitu, quia mihi benedictio postulatur.

Quod cælestis consolatio sola sapit, si sola capiat.

G *Num vnam tantum benedictionem habes pater?* Preciosa est diuina consolatio, nec omnino tribuitur admittentibus alienam. Infelix Esau qui dixisti: Num vnam benedictionem habes pater? Quanto melius diceres cum propheta: Vnam petij à domino, hanc requiram. Indignus enim benedictione cælesti conuincitur, qui dubio quærit affectu. duplici petit intentione aliud sibi refugium parans, si forte eam non obtinere contingat.

GALFRIDVS.

Quomodo peccator de vitiis egrediens
proficiscitur ad virtutes.

Caput 28

Gressus Iacob de Bersabee pergebat Haram.

Expedit vt Iacob de Bersabee luctator .f. H
de puteo satietatis exeat in nobis. Expedit vt
& ipsi pergamus Haram, quod interpretatur
res cum arca. Et forsitan sine arca thesaurus,
qui in vasis fictilibus habetur. Res cum arca, possessio iam
secura. Sed accedendum prius ad puteum, sed ingrediendū,
sed bibendum ex eo, & bibendum vsque ad satietatem. Ni
mirum aqua profunda sensus in corde viri intrarat ad hunc
puteum, & satis biberat qui dicebat, Ad me ipsum anima
mea turbata est. Intrat nec gustat, qui conscientiam pro-
priam discutere incipit, sed continuo resilit, & quasi nec-
dum potatus egreditur, vt in curis exterioribus occupe-
tur. Bibit, sed non satis, qui mediocriter dolet & deslet
quod vehementius oporteret, Bibit & satis, qui iuxta mo-
dum reatus sui modum compunctionis ostendit. Bibit
vltra quam satis, qui modum desperatus & absinthio ine-
briatus excedit. De puteo satietatis luctator egreditur, quo
tjens ex sufficienti cōtritione cordis ad resistendum vitiis
animatur. Nec sufficit egredi, nisi pergat Harā, quod inter-
pretatur res cum arca, & intelligi potest nucleus cum testa,
mel cum cera, Christus cum litera, vel interna deuotio cum
disciplina exteriori, quam necesse est interim varia cum
vicissitudine nunc oriri per internam illuminationem, nūc
occidere per dispensatoriam eius subtractionem. Locum
ybi quiescat inuenit in scriptura sacra præteritorum in
actiua vita, vel præsentium exempla sanctorum. Ipsi sunt
lapides, quos supponens capiti suo, velut reponens in
gorde suo, & dormit & quiescit, à secularibus sese nego-
ciis faciens alienum. Videt scalam quæ est vita nostra, Hu-
ius summitas cœlos tangit, tam deuotione præsentis, quam
remuneratione futura. Duobus eius lateribus patientia
& obedientia commendatur. Gradus scalæ, profectus vitæ.
Ascendunt per eos angeli, & descendunt, dum sectato-
res angelicæ puritatis, & amulatores societatis eorum
quanto

SUPER GENESIM.

quanto magis proficiunt, tanto humiliores existunt. Huic innixus dominus respicit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum.

BRVNO.

Quòd semper virtutum baculo debeamus inniti.

- I *Tulit Iacob lapidem vnum, & sup. ca. f. dor. in. e. l. & c.* Dicamus quid lapis, quid scala, quid angeli significant. Lapis iste super quem Iacob dormiuit, Christus est, qui pluribus in locis lapis vocatur. Super cuius pectus Ioannes quoque euangelista non minora quàm Iacob videre meruit. Super hunc enim lapidem dormit. Beati enim mortui qui in domino moriuntur, quicumque videre cœlestia desiderant. Scala verò quæ cœlos tangit, virtutum & bonorum operum concatenatio intelligitur. Sicut enim per scalam quibus gradibus ad altiora conscenditur, ita de virtute in virtutē proficiscentibus videbitur Deus Deorū in Sion. Angeli verò qui per hanc scalā ascendebant & descendebant, sanctos viros significant, qui virtutum gradibus & bonis operibus ad cœlestia regna conscendunt. Sic enim itur ad astra. Quòd autem & descendere dicuntur, hoc significat, quia sancti viri in hac vita sine peccato esse non possunt. Benè autem huic scalæ innixus siue obfirmatus dominus stare videretur, ut nos quoque doceat, quòd semper virtutū baculo debeamus inniti.

STEPHANVS. De accidia.

- K *Supposuit lapidem capiti suo.* Quidam dormientes lapidem non supponunt capiti. Multi enim quiescunt ab operibus exterioribus, sed non supponunt lapidem capiti, id est non faciunt hoc pro amore Christi, & ideo non merentur frui visione angelorum. Vnde viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius.

De triplici titulo.

- L Triplex est titulo. Præcordialis in ore. Memorialis in corde. Triumphalis in opere.

BERNARDVS.

Quòd ad virtutum culmen sit iugiter annitendum.

- M *Vidit Iacob scalam.* Vidit in scala sanctus Iacob angelos ascendentes. Nunquid sedentem quempiam siue stantem? Non est stare omnino in pendulo fragilis scalæ. Neque in incerto mortalis vitæ quicquam in eodem statu permanet.

Non

Non habemus hęc manentem ciuitatem, nec futuram adhuc possidemus, sed inquirimus. Aut ascendas necesse est, aut descendas. Si attentas stare, ruas necesse est. Minimè quidem bonus est, qui melior esse non vult. Et vbi incipis nolle fieri melior, ibi desinis esse bonus. Inter profectum & defectum mortalis vitę nil medium inuenitur. Sed quo modo ipsum corpus nostrum continuè aut crescit aut decrescit, sic necesse est semper spiritum proficere aut deficere. Interest tamen, quòd nequaquam iuxta ordinem corporalium vicissitudinum etiã spiritus sua vel incrementa capit vel detrimenta patitur. Nam semper in robusto & vegeti corpore animus mollior atque tepidior iacet. Et rursus in corpore debili & infirmo fortior viget promptiorque spiritus. Quod se expertum contestatur Apostolus dicens: Quando infirmor, tunc fortior sum & potens.

Quòd in humilitate veritas cognoscatur.

Illud quoque, quòd in scala quę in typo humilitatis Iacob monstrata est, dominus desuper innixus apparuit, quid nobis aliud innuit, nisi quòd in culmine humilitatis cognitio constituitur veritatis? Dominus quippe de summitate scale prospiciebat super filios hominum tanquam veritas: cuius oculi sicut fallere nolunt, ita falli non possunt. An nõ tibi videtur de alto clamare & dicere requirentibus se? no uit enim qui sunt eius: Transite ad me qui cõcupiscitis me, & à gene.me.imple.

RICARDVS DE S. VICTORE.

Quòd relinquenti carnales illecebras virtutum possessio promittatur.

Dilataberis ad Orientẽ & ad Occi. & Septent. & Me. Id est, O perfecte cognosces quid sit sperandum, quid timendũ, quid odiendum, quid amandum.

BRVNO.

Quòd decimis suis homo decimus redimatur.

Cunctorum quę de m. de. of. s. Nondum de decimis lex scripta erat, & iam se Iacob decimas daturum esse promittit. Hoc autem Abraham fecisse legitur. Mirum nisi per hoc significare volebant, vt quia decimus est homo. Nouem enim sunt ordines angelorũ, illuc quasi pro pignore sui decimas mitterent, vbi se quasi decimas venturos esse sperabant.

SVPER GENESIM.

STEPHANVS.

De osculo & amplexu Dei.

Cap. 29.

Vens Iacob in oscula Rachel amplexatus est eam.
Tunc Deus osculatus est hominem, cum habet
tranquillitatem conscientiae & latioribus praec
ceptis insilit. Tunc vero eum amplectitur, cum
arctioribus consiliis eum astringit.

RICARDVS.

Quid per Liam & Rachelem mysticè designetur.

R *Seruiam tibi pro Rachel si. t. nu. 7. annis.* Duas Iacob vxores
habuisse legitur, quarum vna Lia, Rachel altera dicebatur.
Lia fecundior, Rachel formosior. Lia secunda, sed lippa:
Rachel ferè sterilis, sed forma singularis. Rachel doctrina
veritatis, Lia disciplina virtutis. Rachel studium sapientiae,
Lia desiderium iustitiae. Septem annis Iacob pro Rachel
seruit, & videntur ei dies pauci p. a. m. Quid miraris? Quid
sapientia ardentius diligitur, dulcius possidetur? Eius decor
omnem superat pulchritudinem, eius dulcor omnem exce-
dit suauitatem. Hinc est enim quod sapientes omnes esse
volunt. Pauci tamen admodum sapientes esse possunt. Nec
mirum si domina tantum diligitur, cum eius pedissequa, s.
mundi sapientia tanto amore à mundi philosophis requi-
ratur. Nunquid de iustitia similiter dicimus? Nunquid æ-
què iusti omnes esse volumus, & non possumus? Imò omnes
vique iusti esse potuissent, si perfectè voluissent. Iustitiam
enim perfectè amare, est iam iustum esse. Sapientiam & mul-
tum diligere potes, & ipsa carere. Hinc est quod ferè om-
nes Lia tantum abhorrent coniugia, qui in Rachelis am-
plexus vehementer suspirant. Perfecta enim iustitia iu-
bet inimicos diligere, illata mala patienter portare, obla-
tam gloriam declinare. Sed ab huius mundi amatoribus
quid stultius, quid laboriosius reputatur? Hinc est quod ab
eis Lia & lippa creditur, & laboriosa vocatur. Quotiens
igitur in lectione diuina pro contemplatione compunctio-
nem reperio, in cubiculo Rachel non ipsam, sed Lia me du-
bito reperisse. Nam sicut Rachelis est meditari, discernere,
contemplari: sic ad Liam pertinet flere, gemere, suspirare. Sed
licet adhuc de his duab⁹ vxoribus Iacob diligētius inquire-
re & exprimere quod sentimus. Omni spiritui rationa-

li gemina quædam vis data est ab illo Patre luminum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum. Vna est ratio, altera affectio. Ratio qua discernamus, affectio qua diligimus. Ratio ad veritatem, affectio ad virtutē. Hæ sunt duæ illæ sorores à domino despōsatæ colla colibæ. Hierusalem & Samaria. Hæ sunt spiritus rationalis vxores geminæ, ex quibus oritur generosa proles, & regni cœlestis conciuis & hæres. Ex ratione oriuntur consilia recta, ex affectione desideria sancta. Spiritualis Liæ, id est afflictionis proles, vii. sunt virtutes. Siquidem nil aliud est virtus, quàm animi ordinatus affectus & etiam moderatus. Ordinatus ad id quod esse debet. Moderatus, quando tantus est quantus esse debet. Principales ergo affectus, vii. sunt, qui ab vna animi affectione alternatim surgunt, spes scilicet & timor, gaudium & dolor, odium, amor & pudor.

Quibus studiis in nobis oriatur Dei timor.

Vidit Deus hu. m. Initium sapientiæ timor domini. Hæc **S** est prima virtutum proles, sine qua cæteras non potes habere. Qui talem filium habere desiderat, mala quæ fecit, nō solum frequenter, sed & diligenter attendat. Hinc magnitudinem sui sceleris, illinc potentiam iudicantis. Ex tali consideratione timor nascitur, filius. Ille qui iure Ruben, hoc est fili⁹ visionis vocatur. Et eo nato certè mater exclamat, Vidit Deus humilitatem meā. eo quòd tunc veraciter incipiat videre & videri Deum cognoscere & à Deo cognosci, videre per intuitū formidinis, videri à Deo per respectum pietatis.

Quòd verè dolens facilè veniam consequatur.

Modo confitebor domino. Post Ruben Simeon nascitur, **T** quia timorem necesse est vt dolor sequatur. Vnde & hic filius Simeon, id est exauditio iure vocatur. Qui enim verè pœnitet, qui veraciter dolet, absque dubio & absque mora intelligentiam accipiet. O ratio enim quæ ex corde cōtrito & humiliato profertur, citius exauditur. Humiliato per timorem, & per dolorem contrito.

Quòd spei & amoris fibula spiritus electorum domino copuletur.

Sed quæ consolatio pœnitentibus, verè & amarè lugentibus, nisi vna spes veniæ? Hic est tertius filiorum, qui additio vocatur vel additus. Qui iure nō datus, sed additus nominatur,

minatur, ne ante timorem & condignum dolorem pœnitentiæ de spe veniæ quis præsumat. Et quia extunc incipit quædam familiaritas inter Deum & animam fieri, & amicitia confœderari, rectè mater nato Leui proclamat: Nunc copulabitur mihi vir meus. Verus animæ sponsus Deus est, quem tunc nobis veraciter copulamus, quando ei per verum inhaeremus amorem, Imò verò tunc sibi nos ille connectit, quâdo nos quibusdam internis commerciis ad suum amorem accendit, & arctius astringit. Quod est enim cor tam ferreum, quod diuina pietas sua præsentia non emolliat, & sua dulcedine non alliciat? Post talem ergo amorem quarto loco Iudas iure nascitur, qui confitens nominatur. Quod enim quisque approbat hoc amat, & quo plus amat, amplius approbat. Illa utique est vera laudatio; illa pura cõfessio, quæ ex casta dilectione surgit, quæ ex laudis admiratione procedit.

Quòd veraciter diligens semper laudat.

X Quid dicis Lia? Quid clamas pro Iuda? Nunc, inquit, confitebor domino. Semper enim laudas, si semper amas; semperque desideras, quem semper amas. Ecce de 4. filiis Liæ primus est timor pœnæ. Secundus dolor pœnitentiæ. Tertius spes veniæ. Quartus amor iustitiæ, & post hoc desinit pârere. Sufficere enim sibi existimat, cum se vera bona veraciter amare considerat.

Quòd proprium sit amantis velle videre quod diligit.

Cap:

30
Y

A mihi liberos, al. mor. Quid putas in corde Rachel agitur? quibus putas desideriorû estibus agitur, cum videat sororem suam matrem filiorum lætam, se autem sterilem permanentem? Quid ergo dicit viro? Da mihi, inquit, liberos, alioquin moriar. Absque dubio studium sapientiæ si non proficit, deficit. Sed quid est quòd Iuda nato Rachel ad amorem prolis solito amplius inardescit? Per Iudam intelligimus amorem ordinatum, amorem cœlestium. Nato itaque Iuda, id est bonorum desiderio inuisibilem exurgente atq; feruente, incipit Rachel amore prolis estuare, quia incipit velle. vbi amor, ibi oculus. Libenter enim respicimus, quem multum diligimus.

Quòd imaginari consueuimus quæ purè intelligere non valemus.

Habeo

Habeo famulam Balam, ingre ad il. Sicut per Rachel rationē, sic per eius ancillam intelligimus imaginationē. Facit ergo quod potest. Cogitat per imaginationem, quia necdum valet per intelligentiæ puritatem. Et quia duplex est imaginatio, duos Bala filios, Dan. s. & Neptalim generavit. Ad Dan pertinet consideratio futurorum malorū. Ad Neptalim futurorum bonorum. Verūm quia per officium Dan illecebras cogitationis deprehendimus, arguimus, & damnamus, recte Dan iudiciū appellamus. Neptalim etiam est per considerationem præmiorum animos accendere ad superna. Qui ex eo quod præsentium bonorum multitudine vel magnitudine, quot vel quanta esse possint futuræ vitæ gaudia colligit, comparatio vel conuersio merito appellatur.

STEPHANVS. De memoria passionis.

Accipit Balā in coniugium. Bala inueterata interpretatur. Rachel sterilis erat, quæ dedit Iacob Balam ancillam suam in coniugem, vt ex ea saltem filios suscipere. Sic debet facere claustralis, cum præ accidia cōtemplationi vacare non potest. Accipiat Balam, id est Christi passionem, vel vetera peccata reducat ad memoriam. Hic est panis subcinericius qui datus est Helix dormienti sub iunipero, nostræ scilicet abiectiois memoria.

RICARDVS.

Quod vnde sensualitas foris atteritur, inde ad puritatem cordis affectio præparatur.

Sentiens Lia quod parere desisset, Zelpham ancillam suam ma.tra. Si per Zelpham sensualitas accipitur, quam aliam quæso virtutis prolem potest ipsa gignere, nisi quod discat in rebus prosperis temperanter viuere, & in aduersis patientiam habere? Isti sunt Gad & Aser duo filij Zelphæ, rigor scilicet abstinentiæ & vigor patientiæ. Gad prior nascitur, Aser posterior: quia prius est vt temperantes simus ad bona propria, postea vt fortes simus ad toleranda mala aliena. Hæc est gemina virtutum proles, quam Zelpha quidem parit in dolore, veruntamen ad magnam beatitudinem dominæ suæ. Hinc est quod Gad nato Lia exclamat dicens, Feliciter: & iterum pro Aser dicit: Hoc pro beatitudine mea. Mea, inquit, non sua. vnde enim sensualitas exterius per carnem atteritur, inde ad pu-

SVPER GENESIM.

ritatem cordis affectio præparatur. Denique duo sunt ex quibus constat gaudium beatitudinis, carere scilicet eo quod nolis, & habere quod velis. Qui ergo pro cœlestium desiderio voluptatem odit, profectò per abstinentiam hostem suum vbique poterit declinare. Vnde & vigor abstinentiæ Gad, id est felicitas dicitur, qui vbique seculi blandimenta quæ detestatur conculcat. Denique si beatus creditur, qui vbique quod amat inuenit, iustè vigor patientiæ Aser, hoc est beatus nominatur, cùm vndique obuiat in corporis afflictione quod optat.

STEPHANVS. De utilitate prædicationis.

- C *Videns Lia quòd pave. desi. &c.* Cùm Lia non potest amplius parere, dat Iacob Zelpham ancillam suam: quia ecclesia quando per veros prædicatores non potest habere filios, placet vt per mercenarios habeat. Zelpha enim os hians interpretatur. Et tales os amplum quandoque habent ad prædicandum, etsi per auaritiam habeant cor constrictum. Hoc est quod Apostolus dicit: Siue ex occasione, siue ex veri. Christus annun. in hoc g. & gau. Boni verò os & patulum habent, & cor nihilominus dilatatum. Os nostrum patet ad nos ocho. & cor nostrum dilatatum est. Tolerandi sunt itaque in ecclesia mercenarij: quia quandoque generant Gad, quod interpretatur felicitas, & Aser, qui beatus.

De contemplatione.

- D Nota, quandiu Lia fœcunda fuit, Iacob non suspirat ad patriam: sed quàm citò de Rachele generat filium, tam citò suspirat ad reditum. Ita & vir iustus dum actiue laboribus exercetur, ad cœlestem patriam non anhelat. Sed quàm cito se contulit ad contemplationis requiem, & fruatur contemplatione diuina, tunc totis mentis affectibus ad superna suspirat. Inde Gregorius: Dum considerantur cœlestia, vilescunt terrena.

RICARDVS.

Quòd mentem quæ se ab appetitu laudis vanæ non temperat, sancti spiritus copula non fœcundet.

- E *Egressus Ruben tempore messis triticea in a. rep. mandra.*
Timere

Timere Deum propter seipsum, homines autem propter Deum, est Ruben nunc intus morari, nunc exterius inueniri. Exit ergo tempore messis triticeæ, quando ex imperio exercet se in operibus iustitiæ. Sed quantus qualisque bonæ opinionis odor de ipso circumquaque spargitur, qui nulla molestia, nulla inopia à studio obedientiæ præpeditur? Hæ sunt mandragoræ quas Ruben inuenit, quas ab ipso mater eius Lia accepit. Has quidem tunc accepit, quando oblata laus affectum tangit, & in aura popularis fauoris delectatur peruersè. Harum partem Rachel petit, Lia concedit vt virum accipiat, quæ prolis desiderio flagrat. Mentem enim quæ suadente ratione appetitum vanæ laudis non temperat, ad virtutis prolem spiritus sanctus proculdubio non fœcundat. Suadet ergo affectioni ratio humani fauoris appetitum sub suo moderamine temperare, si ad virtutis multiplicandam sobolem cupit de diuina spiritus copula exultare. Mandragorarum itaque possessio sub Rachel potestate redigitur, quando laudis appetitus sub rationis dominio moderatur. Notandum sanè quòd Rachel non omnes, sed partem petit: quia difficile est vt animus quantis renitens, ex oblata laude non aliquantulum hilarescat. Debet itaque amor humanæ laudis non solum temperari, sed &, si fieri potest, abscidi. Vnde & Lia non de sola parte gloriatur dicens ad Iacob: Ad me, inquit, intrabis, mercede enim conduxisti te pro mandragoris filij mei. Absente adhuc viro vix Lia partem concedit, sed in eius aduentu desiderio eius succensa vberius nil sibi ex eis vterius voluit reseruari. Sic nimirum mens hominis dum spirituali dulcedine tangitur, quicquid prius cor humana laude concupierat, libenter obliuiscitur. Quia ergo singulari laude solemus efferre, quem videmus etiam post virtutum opera non solum de Dei, sed de hominum parua offensâ nò parum tremere, rectè Ruben mandragoras post natos Gad & Aser inuenisse dicitur: quia quemlibet ex operibus præclaris ad timorem non ad tumore profecisse miramur. Iure ergo pro tali prole, id est pro interno gaudio Lia mandragoras contempsit, vt talem filium habere posset. Mens etenim quæ in laude hominum delectatur, experiri quod sit internum gaudium non meretur. Rectè ergo post natiuitatem Gad & Aser, Lia talè filium genuit:

SVPER GENESIM.

quia nisi per abſtinentiam & patientiam ad verum gaudium non pertingit. Patet iam ratio cur hic filius Isaac dicatur, qui merces interpretatur. Huius autem mercedis totiens quasi quasdam primitias accipimus, quotiens ad illud internum domini nostri gaudium intrōimus, & ex parte aliqua deguſtamus.

BERNARDVS.

Quòd non metet qui minimè ſeminauit.

Cras respondebis mihi iuſtitia m. Hodie iuſtitia colitur, cras respondebis. Hodie exercetur, cras fructificabit. Alioquin **F** quod non ſeminauerit homo nec metet, nec illucet dies craſtina, cui non luxerit hodierna.

GALFRIDVS.

Quòd per tria virgarum genera tres eccleſiæ ordines deſignentur.

Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalas, & ex platanis, poſuit eas in canalibus aquarum. Canales vel ſcripturarū codices vel decurfus trāſeuntū ſignificant populorum. Virgæ ex populis, vnde ſuauiſſima conficiuntur vnguenta, miſericordiæ in populis viros cōmendāt. Virgæ ex platanis, quarū ſolida pulchritudo & læuigata planities ædificiis præſtat gratiam & decorō, religioſorum hominum irreprenſibilis eſt ſanctitudo probabilibus domū Dei ædificans & illuſtrans exemplis. Virgæ ex amygdalis, tertium ordinem ſignificant prælatorum. Quarum vtinam ſingula die altera poſt præſentem vitam, vt illa quondā Aaronica fecundior cæteris innotefcat. Vtinam frondes proferat ad obumbrandum reis vtilius, quàm ex foliis ficuum perizomata primi texuere parentēs. Vtinam flores gratiæ & deuotionis exhibeat, quibus interim fulciantur amore languentes. Vtinam producat amygdalas, id eſt nuces longas, fructum ſcilicet qui non tranſeat, fructum ſalutis & ſatiætatæ æternæ. Quanuis & aliter intelligere liceat, & referre frondes ad verba doctriinæ, flores ad exempla vitæ, ſummum fructum ad orationis effectum.

BRVNO.

Quòd mundi delitias ad nos, nec nos ad ipſas aſcendere permittamus.

Veni,

Veni, ineamus fœdus, vt sit testimonium inter me & te. Ponamus fœdus cum Laban, ponamus hoc fœdus cum mundi delitiis & voluptatibus, vt neque ipsæ ad nos, neque nos ad ipsas vltius reuertamur. Huius autem fœderis testis sit Galaad. Interpretatur enim Galaad acruus testimonij, per quem scripturas sacras intelligimus, in quibus sanctorum testimonia sunt coaceruata. Hęc autem separant nos à mundo. Hęc sunt quæ nos separant ab huius seculi vanitate.

STEPHANVS.

Veni, ineamus fœdus. Mundus cum viro iusto vult inire fœdus, vt peruersam cum eo concordiam habeat & amorē. Iustus autem hoc fœdus iniit cum mundo, vt tātū ab eo percipiat necessaria, & superflua abiiciat. Sed videtur quod vir iustus cum mundo conuenire non possit, nec facere pactum, quia contrarij sunt. Potest autem, sed eo modo quo Deus cum diabolo fœdus iniit. Vnde in Iob: Nunquid feriet tecum pactum? In pacto duarum conuenit conuenientia personarum. Diabolus itaque vult illud, quod vult Deus, sed intentione diuersa. Sic & mundus in pefecutione iusti suam exequitur volūtatem, nihilominus & iustus qui in sua tribulatione lætatur. Vel aliter: Iacob iniit fœdus cum Laban in monte Galaad. Galaad acruus testimonij, per quē sacra scriptura designatur. Per Laban auūculum Iacob, carnalem intellige parentelam. Debemus itaque fœdus inire cum parentibus nostris, sed in monte Galaad, id est in testimonio scripturarum, vt. f. eos diligamus, quo modo & quatenus nobis de eorum auctoritate præscribitur. Non enim abiicere debent penitus hunc affectum, etiam pefectionem professi. Nā & Christus pefectionis forma, in cruce positus curam habuit matris suę, nec tamen propter eam descendit de cruce, sicut nec Iacob propter Labā de mōte.

BRVNO.

Quod qui mūdū fugiūt, mox in Dei militia cōputantur.

Lacob abiit itinere quo cæperat, su. q. ei ob. an. Dei. quos cum vi. ait. Castra Dei sunt hęc. K Meritō Iacob postquam separatus est à Labā angelos obuiam habet, quoniam qui mūdū relinquunt, mox in Dei militia cōputantur: &

SVPER GENESIM.

qui fugiunt castra seculi, castra Dei videre & habitare mere-
rentur.

ODO TVSCVLANVS.

Quomodo cenobialis congregatio castris militaribus
comparetur, & aciebus eorum.

L *Castra Dei sunt hæc.* Ego si exaltatus fuero à terra, ait
Christus, omnia traham ad meipsum. Sic & nos cum inci-
pimus exaltari à terra, id est cum spirituales efficitur, om-
nia debemus trahere ad nos ipsos, & in omnibus nostram
ædificationem inquirere. Si ergo quid agatur in castris mi-
litantium consideremus attentius, inueniemus proculdu-
bio in castris nostris multa similia actitari. In castris nihil
otiosum, nihil luxuriosum, nihil superfluum, nihil inor-
dinatum. Hæc omnia in castris sanctæ congregationis ma-
nifestū est inueniri. Procul ab eis est otiositas, de qua dicitur:
Inimica est otiositas a. quæ etiam legitur extitisse ini-
quitas Sodomæ & Gomorræ. Nihil in eis luxuriosum, quo-
niam omnibus amica est castitas, quam etiam professi estis.
Vnde hæc castra? Castra non immerito à castrando dicun-
tur, in quibus nemo dignè militare potest, nisi seipsum ca-
strauerit propter cælorum regnum. Nihil superfluum,
quoniam nobis multa necessaria desunt. Nihil inordina-
tum, quoniam iuxta Apostolum, omnia honestè & securum
ordinem sunt in nobis. Hunc ordinem obseruari in
castris quærebat legislator cum diceret: Homo secundum
ordinem suum incedat in castris. Omnia quidem fecit
Deus in pondere, & numero, & mensura, nec aliquid inor-
dinatum reliquit, siue in cælo, siue in mundo. Vnde & bea-
ti illi angelici spiritus ordines appellantur. Solus infer-
nus sine ordine est, ubi umbra mortis, & nullus ordo. In
castris vniuersalis ecclesiæ, cuius ordinem spiritus san-
ctus in Canticis admiratus ait: *Quis est iste qui progre-*
quasi au. con. ter. vt. c. a. or. Et item: *Quid videbis in*
Sunamite nisi choros castrorum? Non sunt hæc castra Phy-
listinorum, sed filiorum Israël. Et sicut de castris præcep-
it Moyses, vt hæc ponerentur ad Orientem, & hæc ad
Occidentem, hæc ad Aquilonem, & hæc ad Meridiem. Sic
& nostra possumus ordinare. Sint ergo nouitij & nouiter
professi ad Orientem, quibus de nouo incipit oriri sol ius-
titie, in quibus rutilare incipit initium quoddam con-

uersa.

uersionis honesta. Vel ideo ad Orientem, quia ortū solis & iustitiæ & veri orientis, de quo dicitur: Vobis timentibus no. m. ori. sol iustu. Et ecce vir oriens no. illi. in memoria habet. Affectiones enim nouiter conuerforum præcipuè circa Christi incarnationem versantur. Ad Occidètem vbi dies clauditur sint infirmi, quibus iam iamque imminet dies mortis. Ad Aquilonem sint conuersi & obedientiales. Hi sunt saga cilicina, quæ pluuias & tempestates arcent à tabernaculo. Ipsi enim impetus mundi & tempestates sustinent, vt alij libera mente Deo vacare possint. Ad Meridiem vbi clarior & feruentior dies, sint prælati & claustrales, in quibus amplior fidei calor esse debet, qui & præ cæteris maiori cognitione Dei replentur.

GVILIELMVS DE CAILL.

Quid per Iacob & eius baculum mysticè designetur.

In baculo m. tran. Iov. istum, & cum duabus tur. reg. Solet M dici, quòd dulce loqui miseris, veteresque reuolucere questus. Sed mihi videtur à miseria liberatis id multo magis optimum atque dulcissimum. Siquidem inter dulcia nihil dulcius memoriæ faucibus influit, quàm veterum recordatio passionum. Hinc est quòd patriarcha Iacob pro paginis & pecuniæ focunditate suffultus, inter lenocinia diuitiarum & blandimenta fortunæ dulcem habet & tenuitatis antiquæ memoriæ, nec præsentium copia statum obliterauit præteritæ paupertatis. Non videtur mihi fratres vir iste despere, nec plus quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatè, qui prosperitatis illecebras aduersitatis cõmémoratione declinans, læta tristibus, & læta quasi tristia lætis conferendo temporibus ipsa temperauit, & vnde poterat impius superbire, pius incenditur, & opulentia penuriam inueniens efficitur simul in vnum diues & pauper. Sed iam, si placet, amicus hic sermo superius ascendat, & de superioribus loquens ad superiora nos eleuet, vt ascendenti domino morè gerens, qui cū duabus hodie turmis regreditur, duas ei vtinam turmas coascèdentes adhibeat, & verba loquentis, & auditorū corda. Videmus ergo quomodo appositi verba capituli domino congruant ascendenti. In baculo m. tran. &c. Singulariter sum, inquit, donec trās. Singu

lariter transiuit, & pluraliter remeauit. Pauper in transitu, diues & abudās in regressu. Trāsiuit in baculo carnis, in baculo diligētiæ pastoralis, in baculo crucis. Trāsiuit Iordanē istū. Iordanis interpretatur descēsiō eorū, id est descēdētiū. Omnem descensum descendentiū dominus transiuit. Nemo sic se hominum inclinauit, quā ille qui fecit hominem, in eo quod exinaniuit se formam serui accipiens, & habitu inuentus ut hō. Nec huius Iordanis transitura hō recōpēsaret, etiam si transiret in asinum. Nam longē magis distat creator à creatura, quā aliqua creatura distat ab alia. Nemo etiam sic curam egit gregis sui. Nemo sic diligentiā expleuit pastoralis officij. Nemo sic ad morum infirmitates condescendit & corporum, vtriusque hominis subueniendo miseris, & vtrunque liberans, & vtrique prouidēs libertatem. Transitum quoque mortis sic nemo transiuit, si reuerentiā morientis & genus mortis attendas. Sed ecce fratres iam transferūt oīa illa, cessit doloris vesperū latitiæ matutini. Transiuit Christus non de cætero trāsiturus. Ipse enim resurgens ex mortuis iam nō moritur, mors illi vltra nō dominabitur. Iā cū duabus turmis regreditur, vtriusque, s. stolæ dotibus, corporis dico & animæ, singulari quidem sublimitate vel potius omni felicitate ditatus.

Quæ sit causa supradictæ significationis.

Nunc quare per Iacob Christū intelligamus audite. Posset certē ratio multiplex ad lumē deduci, sed interpretatio nominis sola sufficiat. Iacob luctator aut supplantator interpretatur. Sanè 4. eius luctas sacræ paginæ commendat auctoritas. Luctatus est in vtero contra fratrem. In domo cōtra eundem. Contra Laban in Mesopotamia. Contra angelum cū reuerteretur in via. Similiter & dominus his quatuor modis luctatus esse videtur. Nam in cælo velut in vtero sanctorum angelorum secretario quodā geniali luctam habuit contra Luciferum: qui ideo frater dicitur, quia primus & precipuē similis ei exiit. sicut legitur: Tu signaculū similitudinis &c. quia quanto in eo sublimior fuit natura, tanto Dei similitudo magis videbatur expressa. Ideo maior dicitur frater, quia creaturæ totius metam & mensurā excessit dicens: Ascendens in cælum &c. Prius quidem nasci voluit, iuxta illud: Et tu Lucifer mane oriebaris. Exiit prior ab vtero pilosus & hispidus, deiectus de cælo, sed dominus
 pla-

plátá eius tenuit, & lapsum finaliter & irrevocabiliter cōdemnavit. Pilosum & hispidum eum nominamus, quia cū dignitatem amisit angelicam, totus in hispidum versus & neglectum absque affectione factus, sine misericordia, sine cōedere degeneravit, & defecit in bestiam. Secundò cum eodem luctam dominus habuit in domo, dum hominem ab eo seductum in paradiso, non secundum votum eius puniuit æternaliter, sed misericorditer, donec veniret tempus miserendi eius. Quòd enim putauerat diabolus hominem sicut ipsum irremedialiter puniendum, hinc elucet, quòd homini captiosè promiserat: Eritis sicut dii, id est sicut nos ab vnitatis diuisi perpetuò condemnandi. Tertio luctam aggressus est dominus cum toto mundo, quasi cum tota domo Laban, quando videns mala multiplicata super terram adducto diluuiò, deleuit hominem de superficie terræ, & quodam baptismate generali domum Laban in futurorū p̄sagia candidauit, Laban siquidem candidatio interpretatur. Quarto luctatus est contra angelum, angelum dico magni consilij. scilicet contra seipsum. Videns enim dominus duritiam hominis & stultitiam, quam neque pudor deiectionis suæ, nec dolor mortalitatis iam infligere, nec timor de consideratione ruinæ angelicæ vel generalis illius vindictæ factæ per diluuium reuocabat à culpa, vt euadere mereretur à pœna: dolens tamen nobilem creaturam in p̄cipitia corruentem misericordiæ suæ secum litigantis motum & pulsus, sed iterum veritatis suæ reclamantis cōsideratione repressus, cōtrarium motum priori motui insurgere videt, qui non illum in misericordiæ partem flecteret, sed fixum in sententiæ latæ seueritate teneret. Cōtendentibus in hūc modū in corde Dei misericordia & veritate, sollicitus diu Deus & anxius suo modo, qui pacis semper sedet in medio, cui illorum cederet, neutram volens offendere, qui vtrāque diligit, quia misericordiam & veritatem diligit Deus dum ista sollicitat & illa reclamationem, dū impellebat ista, & illa repellebat, pius aduersus sedens non mediocriter angebatur. Sed tamen cui proprium est misereri semper & parcere, misericordiæ valentiores excepit impulsus &, si dici liceat, in veritate non stetit. Nec dico tamen quòd à veritate ceciderit, sed per misericordiā cōdescēdit. Hāc luctam nō ignorauit ille qui dixit: Quæ te vicit clemētia, vt ferres nostra crimina?

SUPER GENESIM.

Hęc est lucta qua caro preualet, & virtus cœlica cedit & succūbit. Vistus ergo dominus, & per misericordiam miser effectus, baculo sustentationis indiguit. Et vt miseræ nostræ posset sequi vestigia, baculum nostræ carnis assumpsit. In hoc certè baculo transiit Iordanem istum, qui per infirmitatē carnis assumptę cursum nostræ mortalitatis expleuit. In baculo, inquit, m. trās. Iordanē istum. Nos certè trāsimus in baculis, quos infirmitas geminata debiles effecit & inualidos culpe innumeræ & pœnę. Sed dominus trāsuit in baculo, qui sine iniquitate cucurrit & direxit de solo pœnalitatis torrente bibens in via.

De quadruplici virtute baculi.

- O Huius ergo baculi semper memoriā retinentes, quicquid scđdum caro nostra vobis suggesserit ad nihilū deducētes, munditiæ statuamus, quicquid iniquum mēs læsa cōceperit aduersus fratrem in hoc baculo conteramus, considerantes & sedulō cogitantes quā fuerit flexibilis ad veniam, ad patientiam fortis, rectus ad iustitiam. Denique charitatis ignē qui semper in altari ardeat, in hoc baculo nutriamus.

De baculo puerorum, & humilitate.

- P Hic baculus spiritualiter nobis congruit, quasi pueris. Solent enim pueri baculos pueriliter equitare, quorum pueritia nobis seria dīctat, si mundanę contemnent equos superbię, quorum ascensor cadit retro, saluatoris pueritiam in stultitia huius baculi per humilitatis vestigia prosequamur.

De baculo prælatorum pastoralis.

- Q Est & alius prælatorū baculus, qui sollicitudinē tenet custodię pastoralis. Docet hoc ipsū cōpositio baculi pastoralis vt in ipso quem gestat doctrinam pastor accipiat, quā alius administrat. Est enim recuruus circulariter in se reductus in summo, directus in medio, acutus in fine. Cuius schematis sacramētū versificē satis eleganter quidam expressit dicens: Attrahe per summū, medio rege, punge per imū. Attrahe, sustēta, stimula vaga, morbida lēta. Curuetur quęso prælatus in summo, humilis in potestate sua, & accessibilis omnibus absolutē. Sit directus in medio causarum omnium siue tēporaliū siue spiritaliū æquus arbiter, Dei & hoīm sequēster & medius. Pungat verō per imum, illos scilicet qui in imis habitant, & ab infimis desideriis nō resurgūt. Sed heu

ferrum in imo non habent, id est zelum per quem & hominum ima fodiant, & cordium profunda scrutentur.

A I L R E D V S.

De quadruplici lucta.

Et ecce vir luctabatur cum eo. Luctam multiplicem habet quilibet christianus. habet enim luctam cum carne, luctam cum demone, luctam cum mundo, luctam cum Deo. Verum prima est incipientium. Secunda proficientium. Tertia eorum qui probantur. Quarta eorum qui perficiuntur. Prima quidem laboriosa. Secunda periculosa. Tertia tædiosa. Quarta fructuosa. Qui igitur in tribus primis victor extiterit, incipiat luctari cum Deo suo transiens de Mesopotamia in Bethel, de inferioribus ad superiora, de humanis ad diuina, de corporalibus ad spiritualia. Porrige ergo in altum brachia duo o anima, orationum. s. & meditationum. Infer ea in ipsa secreta Dei cæli, vbi Christus est in dextera Dei sedens, insta opportunè, importunè vt videas faciè eius, vt descendat ad te, vel te trahat ad se, vt gustes quàm dulcis est, quàm mitis, quàm misericors. Itaque si in meditatione vel oratione tua exarserit cælestium desideriorum ignis, si æstuans & anhelans cælestibus quibusdam mouearis affectibus, & modò quasi comprehensum quem diligis sentias esse presentem, modò elapsum de manibus doleas & suspites absentem, lucta spiritualis est nomen tibi Israelis imponens.

S T E P H A N V S.

Iacob debilitatus benedictionem obtinuit: hoc est quod virtus in infirmitate perficitur.

R I C A R D V S.

Quomodo verecundia per vanam gloriàm corrumpatur.

Gressa est Dina vt videret mulie. reg. illius. Est Cap: 34.
 Dina tam admirandæ pulchritudinis, quæ & S
 intuentium oculos in sui admirationem facile trahat, & admirantium animos citò sua dulcedine alliciat. Quis enim ignorat quomodo molestia verecundæ homines omnibus & commendabiles reddat, & amabiles efficiat? Huius rei Sichen ille filius Emor testis sit, qui ei tam ardenti amore inhaesit, vt mallet omnes mares suos absque mora circumcidere, quàm ista carere. Sed quis est Sichen? vel quis est pater eius? vel
 quid

quid sibi volunt huiusmodi nomina? Sichen quod interpretatur humerus vel labor, & Emor quod sonat asinus. Sed si eorum facta consulimus, qui sunt citius inuenimus. Qui sunt enim qui solent non tam pro Deo, quàm pro Dina: non tam pro conscientia, quàm pro verecundia pudenda sua circumcidere, quàm amor propriæ excellentiæ, amor vanæ gloriæ? Attende nunc ergo hunc Emor, quàm sit stultus, & inuenies quòd certè asinus nuncupetur. Quid enim stultius, quàm de malo proprio vel de bono alieno in aliquo gloriari? Sed & quòd Sichen humerus vel labor dicitur, ad idem pertinere videtur. Humeris enim onera portamus, & hoc agendo utique laboramus. Supponit itaque Sichen humerum ad portandum, & libenter desudat, sed ad nomen sibi solummodo faciendum. Hic itaque est Sichen ille qui egredièti Dinæ occurrit, oppressamque corrumpit. Integritatem ergo quam intus conseruare fortassis potuit, egressa amittit. Nam quoniam verecundiæ venustas ab omnibus commendatur, laudatur, amatur: Dinam egredientem, & sua intima deserentem subito hominum laudes excipiunt, & eam dum fauoribus demulcent corrumpunt. Veruntamen Dina corruptionis suæ damna violentia quadam potius quàm volùtate patitur, cùm blâdienti prauæ delectationi quantùm præualeat reluctatur.

Quòd multum irasci debeat, qui animum senserit vana laude scedari.

T *Egresso Emor patre Sichen ut loqueretur ad Iacob, ecce filij eius veniebant de agro, auditòque quod acciderat, irati sunt valde.* Notandum sanè quòd vno eodemque tempore, & Dina corrumpitur, & eius fratres in pascendis suis pecoribus occupantur. Mens etenim quæ charitate cæterisque virtutibus pollet, sicut de suis malis dolere, sic & de proximorum bonis assollet congaudere. Verus itaque amor proximi pascendis pecoribus fratrum pascua præstat, vanus amor sui, corruptionis Dinæ occasionem ministrat. Quòd autem res patrem non latet, etiam priusquàm ad fratres sermo perueniat, quid aliud nobis insinuat, nisi quòd corruptelæ notitia animum prius per cogitationem, quàm per affectum pulsât? Sed cùm res per cogitationem sæpius replicatur, quandoque vsque ad cordis intima penetrat, affectumque transfuerberat. Cùm ergo rei sollicitudine animus af-

afficitur, vsque ad fratres Dinæ sermo turpitudinis peruenit. Et tunc, vt scriptum est, irati sunt valde. Et iterum, quod essent fruentis ob stuprum sororis suæ. Docet nos hoc fratrum ira vel potius insania, quantum sibi debeat quisque irasci, qualiter indignari, cum agnoscat suam conscientiam inani gloriatione fœdari.

Quod nemo quilibet factus nisi in solo Deo debet gloriari.

Responderunt filij Iacob Sichen, & patri eius in dolo. In hoc valebimus fœderari, si circumcidatur in vobis omne masculini sexus. Cum vnusquisque omnia mala quæ gessit mente diligenter reuoluit, cum filio Emor circumcisionis pactum componit. Nam quid est aliud dicere, morum tuorum pudenda abscinde, quam masculorum tuorum præputia circuncide? Et quid est dicere, alioquin non poteris non impudenter gloriari, quam, alioquin Dinæ non poteris copulari? Si enim Sichen gloriatio, si Dina verecundia, quid aliud erit gloriatio impudens, gloriatio sine verecundia, quam Sichen sine Dina? Veruntamen hoc in dolo proponebant. quauis enim Sichen hoc facere potuisset, indignum tamen tali matrimonio iudicabant. Et quidem etiam si possemus omnia inhonesta nostra de nostra vita penitus amputare, nihilominus tamen deberemus non de nostris meritis, sed tantum in domino gloriari.

STEPHANVS. De pœnitentia.

Tertia dies quando grauisimus est dolor vulnere. Est satisfactio bonorum operum, quæ tepidis sunt grauisima, & in amaritudine mentis faciunt ea, cum potius satisfacere in exultatione mentis deberent. Vnde oliua radicem & folia habet amara, fructum verò dulcem. Oliua est pœnitentia. Radix contritio. Folia confessio, quæ in amaritudine cordis fieri debet. Fructus autem satisfactionis in hilaritate dulcedinis degustandus est.

RICARDVS. De tribus diebus circumcisionis.

Et ecce die tertio quando grauisimus vulnere dolor erat, arreptis duo filij Simeon & Leui gladius fratres Dinæ aggressi sunt urbem confidenter. Mirum quomodo tam pauci tantam stragem facere potuerunt. Sed nimirum adiuuit eos electa opportunitas temporis, dies scilicet circumcisionis tertius, quando dolor solet esse grauisissimus. Sed quid sunt isti dies? vel cur tantum dicuntur esse tres? Si per noctem ignorantia,

SVPER GENE SIM.

rantia, rectè per diem intelligitur notitia. Primus itaque est cognitio eorum, quæ extra nos sunt. Secundus quæ intra nos. Tertius quæ supra nos sunt. Extra nos corporalia. Intra nos spiritualia. Supra nos diuina. Primo itaque die considerationis primæ recurrit ad memoriam amputata licentia amatæ consuetudinis. Vnde & absque dubio dolor efficitur grauis, quia nõ relinquitur sine dolore, quod possidetur cum amore. Secundo die considerationis secundæ inuenit se animus per detrimenta corporis peruenisse ad damna mentis, & sit vtique dolor quanto iustior, tanto fortassis & grauior. Tertio die considerationis tertie deprehendit se grauiam de sententia propria pertulisse, sed grauiora debere de diuina sententia expectare. Hic est ille dies tertius in quo dolor solet esse grauissimus. Gladius Simeonis, exprobratio. Gladius Leui est exactio. Solet enim Simeon corruptæ menti exprobrare vehementer malum, quod fecit. Leui verò solet violenter exigere bonum, quod fieri oportuit. His stimulis quorundam mens exagitata, ea etiam sæpe inchoare præsumit, quæ nullatenus præualet consummare. Hinc illa quorundam immoderata tristitia, hinc aliorum indiscreta abstinentia, quæ non solû vires corporis, verumetiam virtutem euacuant mentis. Quosdam etenim vidimus tam irrationabili tristitia absorberi, vt nullius possent consolatione aliquatenus releuari. Alios per immoderatam abstinentiam tam grauius corruisse, vt nulla postmodum deliciarum copia, nulla cocorû diligentia posset eis satisfacere.

Quòd in bonis quæ non propter Deum aguntur, non debeat consuetudo deseri, sed intentio castigari.

Z *Turbastis me, & odiosum fecistis Chanaanus.* Meritò ergo Jacob inconsultam eorû audaciam redarguit, seueritatèq; tam indiscretam meritò reprehendit. O quâto satius erat viros nõ tã paulatim perducere, quã inopinata morte percutere. Hinc itaq; diligèter quisq; attendat, quomodo circûcisis suis debeat parcere, quos tamè meminit se, nõ tamen ppter Deû circûcidisse. Qui sunt huiusmodi circûcisi, nisi mores in bona intètionem correcti? Nec tametì debemus in talibus morum honesta destruere, sed intentionem mutare.

BRVNO.

Quanto zelo sancti idololatriam persequantur.

DE.

*D*ederunt Iacob deos quos habebant, & in aures
 quas habebant in auribus eorum. At ille info- Cap. 35. A
 dit ea subter terebinthum. Post hec ascendit in
 Bethel quod interpretatur domus Dei. Nemo e-
 nim habitat in domo Dei, qui diis seruit alie
 nis. Mundatur præterea, & vestimenta mutant, vt anima &
 corpore baptizati Christum induere mereantur. Iacob
 autem & deos & in aures terræ infodit, vt & mortui intel-
 ligantur, & ad homines decipiendos vltierius non appare-
 ant. Sed quare in aures cum eis infodit, nisi vt nemo vl-
 terius in eorum memoria aures hominum sollicitare præ-
 sumat? Sunt enim in aures aurium ornamenta, pro quibus
 auditus intelligitur. Aures enim quæ non audiunt, ornatae
 non sunt. Sic igitur Iacob domesticorum suorum aures cir-
 cuncidens, ad deorum laudes audiendas, surdas & sine au-
 ditu esse volebat.

STEPHANVS. De patientia.

Eo tēpore mortua est Delbora nutrix Re. Delbora interpre- B
 tatur apis, quæ duo habet, mel & aculeum. Talis est tribu-
 latio, quæ pungit carnem, & animum vngit. Hæc est nu-
 trix Rebeccæ, id est patientiæ. Tribulatio enim conseruat
 patientiam. vnde: Tribulatio patientiam operatur. Itē: Glo-
 riabor in tribulationibus. Itē: Omne gaudiū existimate fra-
 tres mei cū in tem. v. inci. Hæc mortua est, imò debet viua
 dici, quia viuos reddit. Vnde omnes qui piè volunt viuere
 in Christo. v. p. p. Sed benè mortua dicitur & sepulta, quia
 iustis mortua est tribulatio. Nihil enim reputant illā, sed de
 persecutione potius gaudent. Sepulta est autē sub quercu. i.
 sub cruce Christi: quia eius exemplo sancti in tribulatione
 gaudent. Quercus ramosa est. Et passio Christi plures ha-
 buit circumstantias. Glandes quæ sunt cibus porcorum, por-
 tat. Et Christus pro peccatoribus passus est.

BRVNO.

Quòd sancta ecclesia pariat moriendo.

Egressus inde Iacob venit in ter. quæ du. Es. in qua cū pariu- D
river Rachel ob di. par. peri. cæ. Pulchrè in eo loco peperit
 Rachel, in quo ecclesia sumpsit initium. de qua scriptum
 est: Audiuius eam in Esfrata. Esfrata enim ipsa est Beth-
 leem, in qua Christus dominus noster secundum carnem
 natus est. Pariens autem filium moritur Rachel, quando
 sancta

SUPER GENESIM.

sancta ecclesia moriendo parit.

STEPHANVS.

De duplici morte.

E *Verno tempore mortua est Rachel.* Notandum quòd quædam anima moritur in hyeme, quædam in vere. In hyeme, quæ moritur in mortali. In vere, quæ moriens mundo renouatur Deo. Et talis est illa quæ est Rachel, id est vidēs principium, sed & finem vitæ & suæ conditionem diligenter considerans.

RICARDVS.

Quòd ad cognitionem Dei, gradus sit cognitio nostri.

F *Cum parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari cœpit.* Sicut per Ioseph gratia discretionis, sic per Benjamin gratia intelligitur contemplationis. Vterque de eadem matre nascitur, quia & Dei cognitio, & sui ex ratione percipitur. Longè post Ioseph Benjamin nascitur, quia animus qui in sui cognitione diu exercitatus pleneq; eruditus non est, ad Dei cognitionem non extollitur. Frustra cordis oculum ad videndum erigit, qui necdum idoneus est ad videndum seipsum. Nascente autem Benjamin Rachel moritur, quia mens ad contemplationem rapta, quantum sit humanae rationis defectus veraciter experitur. Sed hic Benjamin in Aegyptum descendit, quando ab æternitatis luce quasi de cœli vertice vsque ad mutabilitatis tenebras radios deponit intelligentiæ.

STEPHANVS.

De prælatis.

G *Sepulta Rachel, egressus est Iacob trans Turrim gregis.* Similiter prælatus si sepulta Rachel, id est contemplatione, ad regimè ecclesiæ assumptus fuerit, debet Turrim gregis transcendere, id est eminentiam subditorum bonis operibus excedere. Venit Iacob ad Isaac patrem suum. Benè Isaac qui risus dicitur, pater est Iacob, id est luctatoris: quia nisi spes in lucta consoletur hominem, ipse deficiet.

RICARDVS.

Quòd mala nostra discretio deprehendar.

Cap. 37.
H

Censauit Ioseph fratres suos crimine pessimo. Vitium quod Deus singulariter detestatur, nulum aliud quàm hypocrisis rectius intelligitur. Augustino itaque testante, Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas.

Hoc vitium per Ioseph detegitur, quando insidiâs malum per

per detectionem deprehenditur & arguitur.

De virtute discretionis.

*Israël diligebat Ioseph super omnes filios suos, eo quod in se-
necitate sua genuerat eum, fecitque ei tu. pol.* Per Ioseph discre-
tio figuratur. Hic est ille Ioseph, qui quidem sero nascitur,
sed plus cæteris à patre diligitur. Quis enim nesciat vera
bona animi sine discretionem nec posse acquiri, nec etiam
conseruari? Meritò ergo illa virtus singulariter diligitur,
sine qua nulla conquiritur, nulla conseruatur. Sed vix sero-
talem filium meremur accipere: quia ad discretionis perfe-
ctionem non sine magno vsu experientia erudimur. Hic
inter fratres tunica talari solus vestitur: quia illa sola actio
ad consummationis talum, debitumque finis terminum
perducitur, quæ per discretionis moderatur prudentiam.
Hic est ille somniator, somniorumque interpretator: quia
vera discretio in ipso tentationis articulo ex ipsius qualita-
te futura pericula deprehendit, & aliis quibuscumque cogita-
tionum suarum confessionem, imminentium malorum in-
fidias detegit, & de futuris periculis cautos reddit. Hic est
Ioseph, quem æmulantur sui, venerantur alieni, quem ven-
dunt Hebræi, emunt Ægyptij: quia facilius alienæ cedunt
prudentiæ, erroris sui tenebras cognoscunt, quam de
sua iustitia vel sapientia præsumunt. Hic est Ioseph spon-
sus virginis, amator non violator castitatis: quia discretio
custos, non corruptor esse solet internæ puritatis. Hic est
ille puer & nuntius qui beato Tob in omni persecutione
sua solus potuit remanere, qui ei damna renuntiare flu-
dit: quia nisi per discretionem virtutum damna animus
nec cognoscit, nec corrigit. Nescit puer ille cum pereun-
tibus perire. Nescit discretio per rerum detrimenta, per
tentationum argumenta deficere, sed proficere. Meritò ta-
lis filius Ioseph nuncupatur, qui augmentum interpreta-
tur. Vnde rectè de ipso per patrem eius dicitur, Filius ac-
crescens Ioseph, & decorus aspectu. Ipse est qui fratrum
suorum negligentias non negligit, qui & excessus arguit,
& viam regiam incedere facit. Hinc est illa discordia gra-
uis, de qua scriptura loquitur: Quia oderant eum fratres
sui, &c. Monita enim Ioseph videntur eis grauiora, dura in-
stituta, consilia importabilia. Quid durius, quid diffici-
lius, quam nil faciendum negligere, & in omni facto suo

SVPER GENESIM.

nunquam modum perturbare, nunquam ordinem confundere, nunquam mensuram excedere? Crede mihi, nil à se animus difficilius extorquet, quàm vt in omni affectione sua modum seruet.

STEPHANVS.

De triplici genere prælatorum.

Cap. 38.

K

Ota quòd Her & Onam coniuncti Thamar non suscipiunt semen ex ea, & à domino occiduntur. Her & Onam coniuncti Thamar interfecti sunt à domino. Sela qui non est coniunctus saluatus est, & viuit. Sic multi per regimen ecclesiæ moriuntur, & qui prælaciones refugiunt, conseruantur.

RICARDVS.

Quomodo peccatrix anima Dei copula perfruatur.

L

Nunciatum est Thamar, quòd Iudas ascenderet in Thannas, ad tond. o. Quæ depositis suæ viduitatis vestibus, &c. Iudas Christum significat. Oues, fideles. Pastores, doctores, qui adipe frumenti, id est verbi Dei gregem domini pascunt. Iudas autem de ouibus suis lanam colligit: quando Christus à fidelibus suis bona eorum opera recipit. Thamar cum habitu meretricio, est anima cum peccato. Quæ benè ad biuium venit, quando ad confessionem accedit. Meretrix nanque sedens in biuio, manifestat officium suum, & anima in confessione peccatum suum. Quam scilicet animam Christus sicut Iudas Thamar prægnantem facit, quando illi post confessionem peccati dona infundit spiritus sancti, datque pro arrabone, futuræ retributionis fidem pro annulo, pro armilla operationem bonam, iustitiæ rectitudinem pro baculo.

STEPHANVS. De pœnitentia.

M

Thamar depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum. Vidua dicitur, quasi à viro idua, id est separata. Vestis viduitatis est, & tunica quæ à viro separat, id est tunica maculata, id est culpa quæ à Deo separat animam. Tum Thamar sumit theristrum, id est extenuationem corporis, quæ est optima contra ardorem aestatis. Nihil enim tantum valet contra incentiua vitiorum, quantum ieiunium & mortificatio carnis. & ita mutat vestem. Prius enim fuit induta culpa, nunc verò induta est iustitia. Decet etiam sede-

re in

re in biuio quod ducit Thanna. Biuium, est facere non facienda, & omittere facienda. & hæc via ducit ad defectum totius boni, id est inferni. Sedere in tali biuio, est confiteri omissiones & commissa. Thamar simulauit se meretricem. similiter & pœnitens debet prætere faciem peccatoris.

De triplici genere hominum.

Dedit ei pro arra anulum, armillam, & baculum quem te in manu. Per hæc tria designantur tria genera hominum in ecclesia. Per anulum quo fit desponsatio, incipientes. Per armillam quæ est ornamentum brachij, proficietes. Per baculum quo debiles sustentantur, intelliguntur perfecti. Anima verò fidelis debet habere anulum in fide, armillam in operatione, baculum in pusillanimum consolatione.

De confessione.

Notandum quod Thamar ad vnum concubitum gemelos concepit: quia verè confitens duplicè consequitur gratiam, scilicet affectum declinandi à malo, qui per Phares intelligitur: & faciendi bonum, qui nomine Aram figuratur. Sed prius oritur Phares: quia prius est malum omittere. Sed tamen Aram prius manum extendit: quia mali odium solet benefaciendi desiderium præuenire.

HVGO DE FOILLETO.

Quod triplici armorum genere castitas impugnetur.

Nescit vxor domini sui oculos suos in Ioseph. Solent homines tribus generibus armorum vti ad defensionem: telis videlicet, hasta, & gladio. Longè positi vulnerantur telis. In illos qui cuspide tangi nequeunt, vibratur hasta. Cùm pugnât comminus, officium suum gladius implet. Similibus armis vitur impudicitia ad expugnandum hominem exteriorem, quod in Ioseph contigit probatur. Ait enim scriptura: Et iniicit vxor domini sui oculos suos in Ioseph. Hæc sunt impudicitia tela, quibus vulnerantur multi longè positi. His telis pudicitiam oculorum opposuit. Nec tantum petulans est libido, sed etiã procax. Ait enim: Dormi mecum. Hæc est vibratio hastæ, blandiētis scilicet adulteræ fermo. Huic opponitur cordis munditia. Venenata enim colloquia non recipit mundi cordis puritas. Nec tantum

Cap. 39.
P

SVPER GENESIM.

petulans & procax est libido, sed etiam importuna. Tenuit enim vxor domini sui vestem Ioseph. Et vt ait beatus Ambrosius, teneri veste potuit, qui teneri non potuit animo. Hic est gladius quo configitur comminus, mollis videlicet adulteræ tactus. Huic resistit Ioseph per munditiam corporis. Respuit enim adulteræ tactum, rupit simbriam ne serperet contagium.

BERNARDVS.

Ne quis de bonis diuinitus acceptis inaniter gloriatur. **Q** Non est ex omnibus bonis do. m. quæ non in mea sint po. & e. Magna & rara virtus est, vt magna licet operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem, mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico. Fidelis reuera famulus es, si de multa gloria domini tui, etsi non exeunte, ex te tamen transeunte, per te nil tuis manibus adharere contingat. Tunc iuxta prophetam proiicis auaritiam ex calumnia, & excutis manum tuam ab omni munere. Ioseph cum domum domini sui creditam sciret, dominam non ignorauit exceptam, & ob hoc non acquieuit contingere. Non est, inquit, ex omnibus bonis domini mei, quod non in mea sit potestate, præter te, quæ vxor eius es. Mulierem nouerat esse gloriam viri, & iniquum iudicauit vice contraria inglorium facere, qui se fecerat gloriosum. Aduertit homo Dei, sapientia prudens virum vxorem fortiter tanquam propriam zelare gloriam, sibi que ipsi retinuisse seruandam, non alij credidisse, & manum ad non concessum extendere non præsumpsit. Quid ergo? homo zelat gloriam suam, & Deum audet vel le fraudare sua tanquam non zelantem. Sed audi quid dicat: Gloriam meam alteri non dabo.

RICARDVS.

De his qui cum spiritu ceperint, carne postmodum consummantur.

Cap. 41.

R

*I*debam, inquit Pharao, vij. boues pul. ni. quas se. vij. de. & ma. quæ eas deuo. Per vaccas quæ lac præbent, vnde butyrum conficitur, dulcedo charitatis exprimitur. Pingues vidit prius, macilentas posterius. Mallem prius tennes, & postmodum pingues. Omnis laus in fine canitur.

Sed

Sed est multo facilius atque frequentius feruidam tepescere charitatem, quàm tepidam incallescere, atq; incãdescere. Quàm multos videmus initio suæ cõuersionis spiritu feruentes, spe gaudentes, postmodum paulatim tepescere, donec omnino deficiãt, & ad similitudinẽ vaccarũ de fortibus inualida, & de pinguibus fiant macilentæ. de quibus scriptũ est: Quia deuorauerũt omnem priorum pulchritudinem. Res itaque valde stupenda, & nimis dolenda. Scimus enim quia multo frequentius, multoq; facilius veram charitatem corrumpit charitas ficta, quàm fictam corrigat charitas vera. Corruptunt enim mores bonos colloquia mala. O quotiens ardentem charitatis flammam flatus adulantis & detrahentis excussit, & in fenum tetrũ conuertit, qui prudentium oculos obnubilaret, & vehementer faceret caligare! Illud sanè notandum: quia semper vaccarum maciem sequitur spicarum corruptio: sic sanè, sic teporẽ affectionum semper sequitur vel comitatur sterilitas cogitationum, & quantum tepescit affectus ad concordiam charitatis, tantũ hebetatur intellectus ad perspicaciam veritatis.

Quòd magna sit virtus illicitos motus animi etsi nõ omnino delere, rationis imperio subiugare.

Absque imperio tuo non vo. quisquã manum aut pe. in om. S ter. Ae. Magnum iusti imperiũ, omnes rebelles animæ posse motus reprimere & cohibere ab actu, quãuis necdum possit omnes perfectè delere, & in regno suo pacem plenariã reformare. Quauis itaque non possit omnes pacis aduersarios extinguere, magnum tamen si nulli liceat sine eius imperio pedem vel manum mouere.

De iis qui hoc quod sciẽtia tenet, opere nõ exercent.

Siphum furati estis, in quo bi.do.m. & in quo augu. solet. Calix est iustitia. In hoc calice bibit nõ ille qui dominatur in Ægypto, sed ille cui data est omnis potestas in cælo & in terra. Ex hoc ergo bibit, cui illud suauiter sapit quod commendat linea æquitatis. Hic est calix in quo augurari solet: quia iustitiæ suæ exanime nostra etiam pensat occulta. Hũc calicem in manu tenet, qui iustitiam suã opere exercet. Alij quidem hunc non in manu, sed vt ille Bẽiamin in sacco portant: quia quid iustũ sit sciẽtia apprehendunt, & per memoriam tenet, sed in opere non ostendunt.

Cap. 44.
T

SUPER GENESIM.

STEPHANVS.

V. *Redegit Ioseph segetes in manipulos.* Ille redigit se in manipulos, qui quod docet verbo, adimplet opere. Ad nutum Ioseph vendebatur frumentum, hoc est quod dicitur: Frustrà laborat lingua prædicatoris, nisi adsit gratia redemptoris.

De contemptu mundi.

X. *Exploratores estis.* Et nos debemus esse exploratores Aegypti, id est mundi, ut videamus infirma illius: quia nil in eo firmum, aut stabile, sed totum mobile & caducū. Sed quare negant se exploratores? quia Christus eorum cognouit merita, qui minime de se præsumunt.

De obedientia.

Y. *Simeon remāsit obses, donec adduceretur Benjamin.* Simeon interpretatur audiens mœrorem vel tristitiam, & significat obedientiam: Benjamin verò filius dexteræ: & obedientia est obses aduentus filij dexteræ, quia tunc liberabitur, cum ille venerit.

Idem.

Z. *Non videbitis faciem meam, nisi fra. v. mi. ad. vobiscum.* Id est nisi rudes & simplices ad me, quantum in vobis est, prædicatione vestra conuertatis.

Cantica sine titulo.

Cum quibus donariis ad verum Ioseph tēdere debeamus.

& *Sumite de op. t. fruc. in vasis vestris, & deferite viro munera, modicū resinae, & mellis, & stivacis, & stactes, & scerebimbi, & amygdalarū.* Hæ sunt species aromaticæ vitalē spirātes odore, quas si ad veri Ioseph. i. filij Dei festinantes presentiam fidei nobiscum dilectione tulerimus, nulli dubium, quin ab eo vitæ cœlestis alimenta feliciter consequamur. Sumite, inquit, de optimis ter. fruct. De optimis inquit, sūt enim boni terræ fructus, sunt meliores, sunt optimi. Sunt boni pœnitentiæ fructus in vitiorum extirpatione. Sunt meliores piæ deuotionis exercitio virtutum. Sunt optimi diuinæ contemplationis in cognitione cœlestium. De optimis igitur terrę fructibus in purę cōscientiæ vasis sumimus, quādo perfectæ religionis instituta cum supernæ contemplationis studio laudabiliter viuendo exequi conamur. Viro munera deferimus, quando cum virtutum odoribus cōspectui saluatoris ardentissimo nos affectu præsentare satagimus.

gimus. Modicum, inquit, resinæ & mellis. Per resinam quæ odore quidem suavis est, sed gustu amara, pœnitentiæ dignitas designatur, quæ mentem deuotam Deo vitali amaritudine afficit, sed diuinum respectum grata fragrantia spiritualis dulcedine reficit. Sed huic oblationi mel iungitur, quoniam amaritudinem piæ compunctionis, dulcedo subsequitur diuinæ consolationis. Vnde: Secundum multitudinem dolorum meorum & c. Et storacis. Storax, arbor est Arabiæ, de cuius virgulis lachryma profluit. Stora Græcè, gutta Latinè. Distillatio eius in terram cadēs immunda est. In virgulis & calamis adhærens munda & albida. Huius igitur arboris gutta quæ in terram cadit, eorum designat lachrymas, qui ad hoc se in lamentis afficiunt, vt hominibus sancti esse videantur, & iuxta illud oraculi prophetici victimas deferunt in profundum. Quæ autem adhærens calamis in superioribus se solidat, lachrymas nobis sanctorum solo superno amore repræsentat manâtes. Staçte, virga est robusti corticis & purpurei, foliis vt piperis. Et hæc species illos designat, qui pro gloria regni cœlestis omnem lenitatem in se districtè castigant, & ne in hoc tepescant opere feruore spiritus, quem piper significat, ad amorem & desiderium supernorum se semper accendunt. Trianque sunt, quæ sanctum perficiunt hominem, disciplina, dignitas, charitas. Disciplina propter depressionem vitiatorum. Dignitas propter libertatem virtutum. Charitas propter interni profectus infatigabilem affectum. Terebinthus generat resinam omnibus præstantiorem. Et in hac specie circa puritatem animi perfectam habemus diligentiam, qua mens in diuinæ contemplationis arcana suum iugiter librare conatur intuitum. Amygdali præ cæteris arboribus citius florescunt, & fructus emittunt, per quas non immeritò studium illud virtutum accipitur, quocum Apostolo mens ardentissimo profectus spiritualis desiderio accensâ proclamat, Quia plus omnibus laboraui. Harum igitur specierum senarius numerus perfectionem significat, quam nobiscum ferentes ad verum Ioseph properamus securi.

ODO DE MOM.

Cur Effraim licet iunior Manassæ præferatur.

Cap. 48.

A

EXtendens Iacob manum suam dexteram posuit super Eff. vi. fratris: sinistram autem super Ma. qui erat maior natu, commutans manus. Maior est natu Manasses Effraim: quia præcedit obliuio temporalium, & sequitur sanctificatio virtutum. Dignior manus ponitur super Effraim, minus digna super Manassen: quia sublimius est intèdere virtutibus, quàm obliuisci mundum, & concupiscentiam eius.

BERNARDVS.

De diuersis cogitationum generibus.

B Ruben primogenitus meus non crescit. Tria sunt genera cogitationum. Sunt enim nonnullæ interdum otiosæ penitus, quas tam facile abiicere quàm recipere potest anima, dummodo secum habitet assistens dominator vniuersæ terræ. Sunt aliæ violentæ magis & fortius inhaerentes, quæ scilicet ad necessitates pertinent, & quasi ex eodem assumptæ limo, de quo & nos facti sumus: quæ si paululum infederint, auelli nequeunt sine læsione & difficultate. Sæpè enim sic afficit nos cogitatio carnalis de cibo, de potu, de veste, vt vix eradicari queat à cordibus nostris, quod non aliunde est, nisi quòd & ipsa limosa & viscosa limosam & viscosam inuenerit terram. Non sine causa enim dictum est hominem plasmatum, non de terra qualibet, sed de limo. Vide enim quàm limosum sit corpus, sic quòd ipsi quoque spiritui tam fortiter & penè indissolubiliter inhaeret, vt vix cum multa afflictione possit aliquando separari. Quid ergo agendum, cum limosa illa cogitatio mentem suggerit, planè explanandum nobis cum sancto Iacobo atque dicendum: Ruben primogenitus meus non crescas. Ascendisti enim cubile patris. Rubea enim & carnalis atque sanguinea concupiscentia hæc est, quæ cubile nostrum accedit, cum non solum memoriam tangit, sed ipsum voluntatis statum ingreditur, & polluit praua cogitatione. Bene autem primogenitus noster dicitur appetitus ille carnalis, quia ab ipso ortu nostro in nobis pullulat, cum cætera vitia processum temporis ex malitia mundi huiusque variis occasionibus contrahantur. Oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitum: aut quàm citò cubile nostrum ingreditur, crescere cum nullatenus patiamur: sed sub nobis sit, & nos dominemur ipsi. Iam verò tertium cogita-

cogitationum genus immundum nimis ac foetidum, quod nec admittere vlla ratione debemus, sed alonge praesentire foetorem, & tota virtute repellere, toto animo propulsare, conuersi statim ad gemitus, lachrymisque ac suspiriis inuocantes spiritum qui adiuuet infirmitatem nostram. Sic nimirum confusus abscedens, non tam facile deinceps simile viriliter aliquid resistentibus nobis, malignus hostis offerre praesumeret. Dico autem cogitationes, luxuriae, inuidiae, vanae gloriae, & horum similium. Primum itaque genus cogitationum lutum est, sed lutum simplex, id est nec inhaerens, nec foetens, nisi forte immoretur in nobis, per incuriam & negligentiam nostram in alterum genus cogitationum labamur: quod quotidie experimur. Secundum lutum non simplex, sed viscosum atque limosum est. Tertium sic cauedum est non tanquam lutum aut limus, sed tanquam foetidissimum sterces.

RICARDVS.

Quod necessarius sit homini timor Dei.

*R*uben primogenitus meus tu for. m. prin. do. m. Primus in donis, maior in imperio. Tu inquit, fortitudo mea. Per Ruben intelligitur timor Dei. Quis enim in solo praesidio vnquam victor extitit, vbi spiritus aduersus carnem, caro aduersus spiritum concupiscit, si sine timore pugnavit? Recte ergo primogenitus: quia & timore domini omne bonum inchoatur. Recte fortitudo dicitur: quia per timorem domini cor contra concupiscentias roboratur. Recte dolor principium: quia timorem domini dolor utilis comitatur. Primus, inquit, in donis, maior in imperio. Inter omnia Dei dona quae ad salutem hominis spectare videntur, primum & principale donum bona voluntas esse cognoscitur: per quam in nobis imago diuinae similitudinis reparatur. Hoc est illud principale donum, quod Ruben tribuitur: quia absque dubio per timorem domini mala voluntas commutatur in bonam. Maior in imperio. Omnia enim quae constat homines amare, sperare, odisse, pro quibus dolere vel gaudere solent, multiplicis timoris causas ex se gignere valent.

Cap. 49.

C

Quod

SVPER GENESIM.

Quòd malum sit modum excedere in timore quanlibet ordinato.

D *Effusus es sicut aqua, non cres. quia as. cu. pa. tu. & macu. stratum eius.* Si per Ruben debemus ordinatum timorem accipere, cur quæso iubet eum Iacob nõ crescere, nisi quòd malum est in quanlibet ordinato timore excedere modum? Per aquam carnalis prudentia figuratur. Vnde cùm mundanæ scientiæ aqua superabundat, cauendum est, ne timor sollicitudinis vltra mensuram excreseat. Quæ est autem Bala, id est imaginationis corruptio, nisi cogitationis inordinata & imprudens euagatio? In tantum quandoque timor superfluius imaginationem non dicam corrumpit, sed & proficit, vt in tempore quidem orationis à suis se fornicationibus vix aut omnino temperare nõ possit. Cũ enim præ nimia sollicitudine mûdanorum negotiorum phâtasias mens in oratione recipit, quasi Bala ad fornicationes sinũ suum expandit.

R I C A R D V S.

Quàm grauitèr delinquant qui in sui corporis afflictio ne nullis consiliis acquiescunt.

E *Simeon & Lemifratres vasa iniquitatis bel. in consi. eorum non ve. anima m. & in cœtu eorum non sit gloria mea.* Per Simeon nimia afflictio, per Leui immoderata abstinentia figuratur. O quales bellatores! qui dum fortiter egisse videri volunt, pacis suæ socios violenter occidunt. O viros consultos! qui dum id præsumunt quod efficere non possunt, illud etiam emittunt quod efficere potuerunt. In cœtu eorum non sit gloria mea. Non est gloriatio bona ambulare in magnis, & mi. super se. Quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Quid per virum, nisi vigor mentis, quid per murum nisi disciplina intelligitur corporis? Vir itaque ille amator Dine tunc verè occiditur, quando per afflictionem nimiam vigore mentis exhausto vsque ad apertam impudentiam animus effrænatur. Tunc murus destruitur, quando per immoderatam abstinentiam rigor prioris disciplinæ penitus dissipatur. Sed hoc est in iis super omnia detestabile, quòd nullius quanlibet prudentis viri consilio acquiescunt, nec tũc quidem cùm iam incipient vel corpore deficere, vel corde rabsere. Quorum pertinacia maledictionis iaculo percuitur,

tur, cū per Iacob ad illos dicitur: Maledict⁹ furor eorū quia pertinax, & indignatio eorū quia dura. Mirabilis pertinacia, sed non minor infania, à deo erroris sui non nisi solo impossibilitatis freno posse retineri. Hoc autem totum fit pro Dina, id est pro humana verecundia.

R I C A R D V S.

Quòd verus zelus non sit qui ad feriendum, quàm ad protegendum promptior inuenitur.

Zabulon in littore maris ha. & in statione nauium pertingens vsque ad Sydonem. Debet Zabulon non solum delinquentes corripere, sed etiam eos tempore tribulationis contra persequentes defendere, alioquin verus zelus non est, si paratior est ad feriendum quàm protegendum. Ideo namque habitabit in littore maris, vt extrema terræ munit & defendat. Illorum ergo periculis se opponit, quos afflidus persecutionum procellis conspicit fatigari. Vt enim naufragantibus semper paratus ad ferendum sit auxilium, in statione nauium commoratur. Ad Sydonem etiam vsque pertingit, quotiens versuti hostis insidias detegit, quotiens falsorum fratrum fraudulenta consilia deprehendit, quorum sermo (teste Apostolo) vt cancer serpit. O qualis est hic filius, qui non solum seipsum, sed & alios contra vitia eripit, munit, & defendit! Nescio an possit hac gratia interim maiorem aliquam Deus homini conferre, quàm vt eius ministerio peruersi homines in melius immutentur, vt de filiis diaboli, filij Dei efficiantur. O qualis dos! quanta dignitas, talem gratiam à Deo accipere! Non debuit Dei spòsa à sponso suo aliam dotem accipere, non decuit cœlestem sponsum sponsæ suæ aliam dotem donare, quàm vt per adoptionis gratiam possit Deo multos filios generare, & de filiis iræ filijsque gehennæ, regni cœlestis heredes ascribere. Vnde & merito Zabulon nato Lia mater eius exclamat: Ditauit me Deus dote bona.

Quòd paucis & contemptibilibus sit contentus, qui futura vitæ gaudia pregestauit.

Isachar asinus fortis ac inter ter. vidit re. quòd e. bo. & re. q. opt. & suppo. hu. su. ad por. & factus est tributus seruans. Illud internum gaudium est illa terra quam Isachar vidit & concupiuit, pro qua asinus factus, & effectus fortis libenter suppo. hu. ad por. Multum sibi viluerat, qui se asinum animal

SVPER GENESIM.

animal scilicet penè præ cæteris vilis reputabat . Multùm concupiuit terrã quam vidit, pro qua ad omnem laborem fortiter perduravit . Vilis ergo vt iumentum , fortis ad se mortificandum, habitans inter terminos penè non plenè hãc morientium terram deseruerat. Penè non plenè illam viuẽtium terram apprehenderat, qui inter terminos habitabat. Quia vilissimis, quia paucissimis huius vitæ bonis contentus erat, huius terræ miseræ extrema tenebat. Quia per frequentes mentis excessus vitæ perennis dulcedinem prægestabat , illius beatæ terræ initia continebat. Vidit requiẽ, quòd esset bona, &c. Si ibi non esset, ibi eam minimè conspexisset. Et si bona non esset, propter eam hume. ad portan. minimè supposuisset . Vidit requiem, &c . In illa labor non est, sed ad illã sine labore peruenire non potest. Huius terræ fructibus mens hominis sæpius satiata, & aliquatenus impugnata, subito contra omnia pericula fortitudinem accipit admirandam. Hinc est quòd post Isachar Zabulon nascitur qui habitaculum fortitudinis interpretatur , qui sua pericula paruipendens, domini iniurias fortiter vlciscitur, & emendat. Nouit enim quòd nihil sic placet Deo, nil sic placat Deum, quomodo zelus animarum.

Quòd à perfectis viris non solùm voluntas illicita, sed & otiosa cogitatio contemnatur.

H *Dan iudicabit populum suum, sicut alia tribus in Israel. Ad filios Zelphæ pertinet disciplina operum . Ad filios Lia dispositio voluntatum . Ad filios Rachel scientia affectionum. Ad filios verò Balæ moderatio cogitationum. Quælibet ergo cognatio quasi in sua tribu iudicatur , quando voluntate voluntas, affectione affectio, opus opere castigatur. Quotiens igitur aliquid agimus iniustum vel volumus, statim nos arguimus & damnamus. Sed nunquid equè cùm aliquid inutile cogitamus? Multorum est seipsos reprehendere de peruerso opere vel praua voluntate: pauci sunt qui seipsos diiudicent de inordinata cogitatione. Sed quia perfecti viri hoc faciunt, & facere eos oportet qui perfecti esse volunt, ideo Iacob prædicit : Non facilè in prauam delectationem, in consensum autem nunquam pertransit . Et ita erit vt Dan, qui iudicium nominatur , de quo solo dubium est vtrum populum suum habeat iudicare, cùm solus si fieri possit ne cæteri habeant quod iudicent, non solùm assidue,*

assidue, sed districtè debeat iudicare.

STEPHANVS.

De pœnitentia.

Factus est Isachar tributis seruiens. Isachar interpretatur I merces, & significat populum Christianum precioso Christi sanguine redemptum. Nos enim sumus merces Christi. Vnde sic in lege præcipitur: Non moretur opus mercenarij apud te vsque mane. quia non debemus differre vsque in crastinum, quin statim Christo reddamus mercedem suam, id est corpora nostra hostiam sanctam Deo placentem.

V VERRICVS.

Quòd multos præfertim nouitios gloriae deiciat appetitus.

Fiat Dan coluber in via ce. i. se mor. vn. equi vt ca. ascen. eius retro. Hoc de humana gloria dicitur, quæ blandè & insidiosè plures decipit & euertit. Quid est enim fauor humanus, nisi ventus vrens, aura corrumpens, latrunculus spolians, homicida insidians, coluber in via & ce. in se. mor. vn. e. vt ca. ascen. eius retro? Vir quippe vanus erigitur in superbiam, & vanitate sui sensus velut equo præcipiti fertur in ruinam. Huius nimirum serpens vulnerat & subuertit vestigia, dum veluti blandiens capiti tenera illius laudari facit primordia. Haud secus, ni fallor, contingit homini, qui antequàm vel Deum vel seipsum diligere sciat, diligere à proximis nimis affectat.

STEPHANVS.

Gad accinctus præliabitur ante eum, & ipse ac. re. Prælati sic debet pugnare ante subditos, vt etià redeat ad seipsum pugnando interius pro seipso.

RICARDVS.

Quòd verè abstinens non solum carnales sensus per disciplinam restringit, sed etiam per mortificationem extinguit.

Gad accinctus præ. ante eum. i. Dan. Dan iudicium interpretatur. Gad verò est rigor abstinentiæ. Tunc enim Dan contra proditorum perfidiam intrinsecus vtiliter vigilat, & cogitationum ordinat disciplinam, cum Gad extrinsecus occurrant hostes excludit viriliter & expugnat. Prius itaque Gad accingitur, vt postmodum fortiter prælietur. Tunc autem se accingit: quando sensuum dissolutionem per discipli-

SVPER EXODVM.

sciplinam restringit. Forti verò prelio dimicat, quando desideria carnis per afflictionem trucidat.

Quòd contemplantium & acuta cogitatio & eloquium sit suaue.

N *Neptalim ceruus e.* Per Neptalim, qui cōparatio vel cōuersio interpretatur, contēplatio non immeritò figuratur. Solet nanque cognitam quanlibet rerum visibiliū naturam cōuertere ad spiritualem intelligentiam. Vnde & pròptus in meditatione est, & affabilis in sermone. Siquidē per Iacob de ipso dicitur: Neptalim ceruus est dans eloquia pulchri. Ceruus nanque dicitur propter currēdi facilitatem, emissus propter currēdi audiditatem. Ceruus, animal velox nimis, & multum currere potest, qui emissus est. Rectè ergo Neptalim ceruus emissus dicitur, quia per contemplationis gratiā multa percurrere valet, & propter dulcedinem multum ei currere placet.

EXPLICATAE SVNT ALLEGORIAE EXCELLENTIVM VI-
rorum super Genesim. Sequuntur super Exodum.

STEPHANVS.

De dignitate sanctorum.

Cap. 1.

Aec sunt nomina filiorum Israel. Id est bonorum. Soli enim boni habent nomen. Vnde diues non nominatur, quasi ignotus domino. Pauper verò tanquā familiaris, Lazarus nominatur. De malis dicitur: Vocauerunt nomina sua in terris suis. Econtrario de bonis: Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelis. Vnde in confir-

matione & baptismo & circuncisione puero nomen imponitur. Ac si dicatur, Soli mundi interius nomen habent. *Aegyptiæ mulieres*, id est carnales animæ, non pariunt antequā veniat obstetrix, id est scientia timoris domini, vel verbum prædicationis: sed *Hebrææ*, id est fideles animæ, pariunt fructum bonorum operum, antequā audiant prædicatorem.

De

De adulatione.

*Moyses respuit mammas Aegyptiarum, sed v- Cap. 2.
bera sua gen. ag. Similiter & opus bonum P.
materno debet lactari vberē, id est educa-
ri frumento gratiæ, non palliari adulatione.*

De prælatis.

*Moyses defendit puellas, & adauauit gregem earum. Sic & Q
bonus prælatus subditos suos protegere debet & pascere.
Vnde sicut dicit Gregorius, Boni prælati per ligna pomi-
fera designantur. Lignum enim pomiferum pascit, & um-
braculum facit. Sic & prælatus suis subditis debet umbra-
culum protectionis, & pabulum refectionis.*

PETRVS DAMIANVS.

Quòd ad Dei seruitium ipsa quandoque mundi tribula-
tio nos impellat.

*Afflicti filij Israel à Pharaone operibus luti, & lateris. Si R
cut prouidentia diuina disposuit ad educendum de Ægy-
pto Israëliticum populum ducem Moysen, cum iam Pha-
rao ad opprimendum duris operibus esset excitatus, qua-
tenus Israëlitarum populos Ægypto deformiter inhæren-
tes alius dum vocaret quasi traheret, alius velut impelle-
ret dum scuiret, vt dum plebs in seruitio turpiter figitur,
dum malis impulsâ, vel prouocata bonis moueatur. Hoc e-
tiam in populo Dei agitur frequentius, cum prædicatis cœ-
lestibus præmiis scuire in electos reprobi permittuntur: vt
si vocati ad terram promissionis venire negligimus, pressu-
ris saltem scipientibus impellamur: atque hæc Ægyptus vi-
ta videlicet præsens, quæ nos oppressit blandiens, adiuuet
premens, quatenus quæ dū foueret iugo nos seruitutis at-
triuerat, libertatis viam dum affligit ostendat.*

HUGO DE S. VICTORE.

Quòd vita carnalis faciliè contemnitur, cum dulcedo spi-
ritus degustatur.

*Idebat Moyses quòd rubus ardebat, & non Cap. 3.
comburebatur. Propè est illis sapientia, S
qui appropinquant ei, & in concupiscen-
tias alienas ab ea non elongant. Vnde &
Moyses quum adhuc Aethiopiissam habe-
ret, non nouerat ignem cosumentem, &
ideo mirabatur, quòd rubus arderet & non combureba-
tur.*

tur. Quandiu enim animus in infimis & carnali concupiscentia vinc-tus nondum ad amplexus peruenit sapientiae, in igne consumente est & deuorante vsque ad perditionem. Flamma enim libidinis & amor carnis eos quos accendit consumit. Amor verò sapientiae lumen habet, sed non consumptionem: quia etsi accendit frigidos, ardentem tamen non comburit. Propterea Moyses mirabatur, quo modo arderet rubus, & non cõbureretur. Nã & ipse ardebat, quia vxorem Aethiopiã habebat. Neque hoc ei miraculum fuit, sed ardere & non comburi, quod expertus non fuit: & ideo ipso miraculo trahebatur, vt transfret & videret visionem maximam, quomodo rubus ardebat & nõ combu. Et currere cœpit in concupiscentiam suauiore, & obliuisci Aethiopiã amorem, quia nigra erat, neque similis ad istam Sunamitem, quæ senes calefacit, & iuuenes non vrit. Huius enim Sunamitis, id est sapientiae amorem significabat ignis ille quo rubus ardebat & non comburebatur. Et ideo Moyses postquã sensit quã suauiter arderet flamma eius, non amplius teneri potuit Aethiopiã amore: sed accenso corde igne meliori vsque ad colloquũ peruenit altissimi, & missus est in populi saluationem. In igne enim Deus loquebatur, & de igne audiebatur, & per ignem intelligebatur. Mens enim ipsa in igne Deum conceperat, & per ignem Deum cognoscebat. Aethiopiã igitur, id est vita carnalis à Moysẽ præ huius amore contemnitur: quia & ipsum cum amatoribus suis patris sui diaboli subiicit seruituti, nec potest liber esse, donec Deus in igne adueniat, & appareat in dilectione. Tunc enim facile contemnit quod malè amauit, cùm gustare cœperit quod dulcius concupiscat. Propterea soluit calceamentum, libenter iam carnalibus concupiscentiis abrenunciã, degustata illius dulcedine, & agnita suauitate.

STEPHANVS.

De fuga seculi.

T Quandiu Moyses fuit amicus Aegyptiis, non apparuit ei dominus: sed exineto Aegypto postquam in desertum fugit, statim audire meruit vocem diuinam. Similiter & quandiu præ-latus vel vir iustus secularibus curis deprimitur, apparitione diuina confortari minimè promeretur. Ideo nanque in Pathmos insula relegatus Ioannes scripsit Apocalypsim, & ei reuelata sunt diuina mysteria. Ideo dominus in rubo qui

spino

spinofus est apparuit : quia quandoque mittendus erat ad populum spinis obfitum peccatorum.

BRVNO.

Quod in terra sancta non licet indui pellibus mortuorū.

Ne appropies huc. Id est, ne quæras ea quæ supra te sunt, V noli virginis castitatem, noli Christi incarnationem inuestigare. Sol. cal. de pe. r. Quare hoc? Locus enim in quo stas, terra sancta est. In terra sancta non licet habere calceamenta, non licet indui pellibus mortuorum. Ideo enim Adam in paradiso nudus, exiens zona pellicea indutus est.

GALFRIDVS.

Quid rubus significet, qui ignem euasit incombustus.

Solue calceamenta de pedibus tuis. Locus enim in quo stas, terra sancta est. Sancta omnino, in qua eidem magna apparuit visio, Rubus ardens qui non combu. Mirabile hoc, non imitabile erat. Nec aliud fuit dicere intuenti. Sol. cal. de pe. t. quàm venerari te, & mirari debere memento magis, quàm imitari posse quod conspicias. Siquidem ignis ille non carnalis concupiscentiæ erat, sed gratiæ spiritualis, & illibata virginis virtus obumbrat altissimi. Quanquam intelligi possit rubus ardens qui non comburebatur, non modò virginis caro, quæ veram de se carnem concipiens minimè corrumpebatur, sed natura quoque humana, quæ diuino ab igne in personæ vnitatem assumebatur, minimè ramen consumebatur. Vel eadem ipsa humanitas, quæ in igne passionis tanquam testa solidabatur, vel ecclesia Christi, quæ medias inter flammæ persecutionum seruanda præsignabatur. Et nec hoc ipsum Iudæis quorum Moyse & curam pariter & figuram gessit, imitabile fuit. In pressuris enim tribulationum magis ac magis synagoga defecit, in quibus suo tempore non modò perseuerauit ecclesia, sed creuit etiam & profecit.

ADAM DE PERSEVIA.

Qualiter Ægyptus à sanctis spiritualiter spoliatur.

Et spoliabitis Ægyptios. Qui teipso Ægyptum inuestigas, qui Ægyptios mores & tenebrosos actus tuos, aut excusationis arte, aut accusationis palliatione tegebas, quasi spoliias Ægyptum, cum denudas & detegis in vera confessione teipsum. Cum dilectione tua seculum priuas, cum aurum sapientiæ tuæ curis secularibus subtrahis, cum argentum

SUPER EXODVM.

eloquentiæ tuæ studio consecras sanctæ taciturnitatis, cum membra tua impudentiæ & inhonestati subducis, cum exemplo conuersationis tuæ cæteros quosq; (quantum in te est) corrigi, quasi Aegyptum spolians preciosa quæq; in vasis & vestibus tecum tollis. Bene ergo Aegyptum spoliatur, qui peccatorum suorum nigredinem in confessione denudat. Bene Aegyptum spoliatur, qui pellem Aethiopsis mutans se aspergit Christi hyssopo & dealbat. Bene Aegyptum spoliatur, qui non modo iugum peccati à se excutit, verum etiam quasi libet peccandi occasiones præcidit, & à se nodos perfidæ iurisdictionis absoluit. O felix violentia, qua sic deprædamur Aegyptum, & diaboli tyrânidi auferimus ius antiquum. Felix inquam violentia, qua dum enitimus ne simus præda peccati, felici depredatione diripimus regnum Dei.

BRVNO.

Quod diuina correctio quibusdam in virgam, quibusdam vertitur in draconem.

Cap. 4.

Z

Vid est quod tenes in manu tua? Respon dit, Virga. Dixitque illi Dominus, Proice illam in terram. Proiecitque, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses. Interrogatur Moyses non propter aliud nisi vt suæ respõsionis vinculo teneatur.

Ipse enim est confessus se tenere virgam, quam mox in serpentem versam fugiens exponit. Credat huic signo, qui non vult credere verbis. Sed quid per virgam nisi Dei correctio? Vnde: Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Hæc autem virga illis vertitur in draconem, qui leniter correcti emendare se nolunt. Quia qui incorrigibiles existunt, tandem diuinæ ultionis iram & indignationem super se sentientes sentiunt. Vnde Psalmista: Reges eos in virga fer. & tan. v. fi. con. e. Sic igitur diuina correctio aliis est virga, aliis est draco, alios misericorditer castigat, alios insatiabiliter percutit. Huius autem caudam Moyses tenet, & in virgam serpens conuertitur, quando aliquis vir iustus vindictam peccatoribus imminentem suis orationibus auertit. Cum enim Deus ab ultionis ira placatur, draco saeuens in virgam vertitur.

STEPHANVS. De prælatis.

& *Quid est quod tenes in manu tua? Vult quidem dominus quod prælatus consideret, quantum sibi commissum sit: & excogitet quod cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Virga, est potestas iudi-*

iudicādi. Virgam in terrā proiicere, est potestātē iudiciariā ad terrena deflectere. In colubrū vertitur, cū de potestate peccatū egreditur, quod fugere debemus. Vnde quasi à facie colubri fugit peccatū. Cauda, est finis potestatis, quā ipse debet tenere, vt memor sit q̄ ipse qui iudex est aliorū, à Deo in fine iudicabitur. Et ita per considerationem finis coluber redibit in virgam: id est potestas in directionem.

De humilitate.

Mitte manū t. in s. t. Vir iustus manū suam, id est actionē A debet in sinū reponere, & à sinu retrahere, id est in secreto cordis actionem suam discutere: & sic illa actio quā prius existimabat mundā, post discussionem apparebit immunda.

BRVNO.

Quòd per muscas fornicatio designatur.

Dic Pharaoni, Dimitte pop. alioquin immittā in te & in seruos tuos, & in populū tuum, & in domū tuam omne genus muscarum. Factūque est ita. Corrupta est terra ab huiuscemodi muscis. Quid per muscas, nisi spiritū fornicationis, ipsāque omniū vitiorū turpissimā libidinē intelligimus? De qua Apostolus: Omne, inquit, peccatū quod fecerit homo, extra corpus est. Qui autem for. in cor. s. pec. Vnde & hīc dicitur quòd ab huiuscemodi muscis terra fuerit corrupta. Quid enim ita vt libidinis æstus terrā. i. carnē nostrā corrumpit? Huius autē multæ sunt species, idcirco & muscæ diuersorū generū fuisse referūtur. Quod quia grauissimas dicit, quātū hoc vitū in omnibus grassetur innotuit. Hæ tamē muscæ non erunt in terra Iessen, vbi filij Israël habitabant, quoniam sancti viri ieiuniis, vigiliis, orationibus, carnis maceratione à se omnem libidinem repellunt.

STEPHANVS. De mysterio trium dierum.

lam trium dierū & c. Triduū Moyfi, est cordis cōritio, oris cōfessio, operis satisfactio. Huic triduo respōdet triduū primæ creatiōis. Prima dies, quādo creata est lux, significat cōtitionē per quā mēti infunditur lumen gratiæ. Secunda, quando factum est firmamētū, & diuisæ sunt aquæ ab aquis, significat confessionē, in qua homo cōfitens retrahat opera sua, & discernit mala à bonis. Tertia, quādo protulit terra herbā virentem, & lignum pomiferum, significat diuersa opera satisfactiōis. Huic triduo respondet triduū

Cap. 5.
C

SUPER EXODVM.

Abrahæ, qui tertia die venit ad sacrificij locum. Huic etiam triduo respondet triduum Esaiæ, quando per tres dies iuit nudus & discalceatus, & planxit peccata populi.

De cupiditate.

D *Dispersus est populus propter paleas.* Quidam enim sectantur negotiationē, quidam curiam, & alij alia ministeria, & hoc totum fit propter paleas, id est propter temporalia acquirenda. Vnde Aug. Palea es, & non times, ne totus adeas? Paleas dum sequeris, palea efficeris.

De pœnitentia.

E *Filij Israël postquam statuerunt egredi de Aegypto, grauius afflicti sunt quam ante.* Hoc est, Fili. accedens ad ser. Dei, &c. Diabolus contemptus surgit in scādala. Hinc est quod dominus statim post baptismum intrauit desertum & tentatus est. Hinc est quod prima māfio egressionis de Aegypto fuit Ramesse, id est commotio tineæ: quia statim in primo recessu à peccato cōmouetur tineæ, id est diabolus. Vnde Iob: Maledicant illi qui maledicunt diei, qui para. fra. sus. le.

HUGO DE S. VICTORE.

Quod tres dij tres habebant Pharaones.

F *Ecce cōstitui te Deū Pharaonis.* Ecce duo dij. Imò tres. Moy ses in Aegypto, homo in mundo, Creator in cœlo. Et habet vnusquisq; Pharaonē suū. i. negotiatorē & cōtradictorē suū. Pharaō interpretatur negās eū. i. Deū. Dominū, inquit, non cognoui, & Israël nō dimittā. Quid est negare Deū? Sūmū bonū negare quod ipse est. Qui negat (inquit Apostolus) Christū, antichristus est. i. Christo cōtrari⁹. Sic qui summo bono est cōtrarius, negat ipsum. Moy si aduersatur tyrannus Aegyptius, homini mūdus, Deo diabolus. Primus crudelitate. Secundus aduersitate. Tertius iniquitate. Primus seuitiam. Secundus pœnam. Tertius apponit malitiam.

BRVNO.

G *Tulit Aaron virgā corā Pharaone, & ser. eius, quæ ver. est in eo.* Venit Moyses ad Pharaonē non cum gladio, sed in virga. Vnde si pœnitere voluisset, facilem ad ignoscendum Deum, per hoc cognoscere poterat. Sed quia pœnitere noluit, in colubrum virga conuertitur, vt maioribus dignis suppliciis, maioris correctionis tormenta se expectare intelligat. Et ideo qui virga non corrigitur, draconi, id est diabolo traditur puniendus.

Quod

Quòd tā sapiētes quàm insipiētes à cura seculariū fatigātur.

H*Xiēde virgā tuā, & percutē pul. & sint cyni-* Cap. 8.
phes in vniversa terra Ae. Quid per cyniphes, H
qui & homines & iumēta nimis angustis in-
quietabāt, nisi cura & sollicitudo rerū tēpo-
raliū intelligitur? Cū enim aliqūē pro hac
 substātia trāsitoria & fugitiua tam anxie laborare, discurre-
 re, sudare, & festinare videas, quòd cyniphes eū stimulet &
 sequātur, tibi videtur. Qui meritò de terrē puluere oriūtur:
 quoniā hæc talis cura & sollicitudo ad terrena & fugitiua
 bona homines inuitāt. Et isti quidem & in hominibus sunt
 & in iumentis: quoniam sapientes & insipientes fatigant.

STEPHANVS. De detractiōe.

Percutite virgā puluerē, & erum. cy. tā in ho. quā in iu. Cy. I
 niphes sunt sermones detractoris. Hoc animal modicū est
 & inquietū. Magna impetit, & acriter pungit. Lingua enim
 modicū mēbrū est, & magna exaltat. Virgā Aarō, est dire-
 ctio sermonis dñi. Hac debet percuti puluis. i. vita malorū
 reprehēdi, & sic nascūtur cyniphes: quia dū impius acriter
 reprehēditur, vel occultè tibi detrahit, vel in aperto cōtu-
 meliā facit. Et erūt in hominibus & iumētis. i. verba detra-
 ctionis in omnibus regnāt, tā in prælatis quàm in subditis.
 Hoc autē nō potuerūt magi facere: quia bonis detrahitur,
 nō apertè malis aut miseris. Soli enim miseri inuidia carent.
 Digt⁹ dei est hic: quia operatio bona est occasio detractiōis.

BRVNO.

Quid sit cinetem de camino in cœlum spargere.

D*Ixit dominus ad Moysen & Aaron: Tollite ple-* Cap. 9.
nas manus cineris de camino, & spargat illum K
Moyses in cœlū coram Pharaone, sitque pul. su-
per o. ter. Ae. Erunt enim in hominibus & iumē-
tis vulnera, & vesica tur. in omnem terram Ae.
 Ecce iam nō animantia tantū, sed & ipsi homines percutiū-
 tur, vt qui virgā non sentiunt, saltē corrigantur tormentis.
 Quid enim per caminum, nisi afflictionem, & quid per ci-
 nerem, nisi populum iam diuturno afflictionis igne crema-
 tum? Cinis enim de camino tollitur, & in cœlum spargitur,
 quando afflicti populi preces in cœlo exaudiuntur. Et be-
 nē quidem per manus Moysi cinis in cœlum spargitur,
 quando Christi & sanctorum manibus omnis populus do-

mino presentatur. Vulnere verò & vesica turgentes, quas & videre horribile, & pati intolerabile est, futura illa tormenta significant, quibus nulla possunt comparari tormenta. Hæc autem illos expectant, qui obstinato corde vsque ad finem in sua malitia perseverant.

STEPHANVS. De utilitate tribulationis.

L *Pluit Dominus grandinem.* Pluvia suavis est, grando contūdens, & Deus ipsa sua sanat percussione & nutrit. Manus enim eius percutit & medetur. Vnde: Fulgura in pluuiam fecit. Fulgur vrit, pluuia nutrit: quia ipsa tribulatio nutrit. Nam & fame corporis Deus animam pascit. vnde: Et alat eos in fame. Ignis ergo & grando mixta pariter sunt: quia dum Deus hominem punit, & signum amoris sui impendit. In igne enim feruor diuini amoris exprimitur.

De adulatione.

Cap. 10.

M

Rate pro hac morte. Nota quòd plagam locustarum mortem appellat. Adulatores enim omne bonum exterminant. Ventus flans ab Occidente proiecit locustas in mare Rubrū: quia contra venenum adulationis medicina est recordatio peccati præteriti, & consideratio futuri iudicij. Ventus spiritus sanctus, qui flat ab Occidente, cum facit hominem sua mala opera recordari. Mare Rubrū est ignis iudicij, qui locustas submerget: quia omnem adulationem puniet & consumet.

De vanitate mundi.

N *Ordeum læsum est.* Primitiua enim læsa sunt, serotina autem non sunt læsa. Qui enim festinant ad percipiendum temporalia, læduntur in spiritualibus & æternis. Qui verò expectant æterna, illæsi manent. Vnde: Hæreditas ad quam festinatur, &c. Item: Recepisti bona in vita tua. Item: in Esa. secundum Ho. Qui crediderit, non festinet. Item: Mane rubens cælum, notat imbres, sero serenum. Item: Substantia festinata minuetur: sed quæ paulatim colligitur, multiplicabitur. Ordeum, cibus est iumentorum. Hæc sunt delitiæ seculares. Virens erat ordeum. Viridis color pascit oculos. Sic & diuites in suis diuitiis delectantur. Linum, est munditia carnis, sed ideo læsum est, quia folliculos germinabat, id est in elationem excresecbat.

Hugo

HVGODEFOILL.

Moraliter de decem plagis Aegypti.

Orate pro me, vt recedat à me plaga, & di. po. Pharao, qui **O** populum Dei dimittere promisit, nec tamen dimisit, illos designat qui vitæ melioris emendationem promittunt, nec culpam dimittunt: nec in spiritu columbino contritione, sed in voce coruina dilationem quærunt. Quorum terra diuersis plagis affligitur, nec emollitur, sed ex consuetudine peccandi magis ac magis induratur. Tunc enim dominus aquas in sanguinem conuertit, cum de rerum causis animus carnaliter sentit, Terra producit ranas, cum in aliquo garrienti dominatur vana loquacitas. Cynomyia siquidem & cyniphes sunt importuni mentis impetus, & canini mores. Mors pecorum mortem designat cogitationum, quæ pecoribus assimilari solent, quando rationabili intellectu carêt. Sic enim homo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sexta plaga est cum tument vesicæ, & corrumpuntur viscera. Quod fit dum interiora mentis tument odio, & ebulliunt ira. Plaga verò grandinis in fructibus, iniquitatem manifestam designat in operibus. Plaga locustarum, instabilitas est animæ, quæ ore lædit cum detrahitur. Dat saltus, dum ad carnales se extendit affectus. Plaga siquidem tenebrarum, cæcitatem designat animarum. quæ palpabiles esse cõprobatur, dũ peruersa quæ mens cogitat opere perpetratur. Hoc enĩ palpabile est, quod manu tãgi potest. Nota quod inter plagã grãdinis & plagã tenebrarũ, media ponitur plaga locustarũ. Ab iniquitate etenim quæ designatur per grãdinẽ, fit quasi saltus locustarũ ad æternę cæcitatẽ dãnationis. Nouissima plaga est mors primogenitorũ. Primogenita siquidem mentis moraliter sunt voluntas, & intentio cuiuslibet operantis. Dum enim voluntas & intentio corrumpuntur, quasi primogenita Aegyptiorum morte percutiuntur.

STEPHANVS. De perseuerantia.

Nec remanebit ex eis vngula. Id est extremitas, quia diabolus semper insidiatur calcaneo, id est fini hominis. Vel aliter. Per vngulam discretio. Prælatus siquidem non vult quod aliquis discretus sapientiam suam ad amorem mundi retorqueat, sed ad æterna. Et hoc est non remanere vngulam in Aegypto.

SUPER EXODVM.

De mysterio passionis.

Cap. 12.

Ora quòd luna xiiij. ad vesperum immo
latur phase. s. quando sol est in Occidete
luna in Oriete, quia in morte Christi na-
ta est ecclesia. Vnde quidam de Christo:
Globo fertur sublimari, vt luna surgens
de mari suo stet in ordine.

GALFRIDVS.

Quid p carnes agni, lactucas, & panes azimos designetur,
R *Edent carnes nocte illa assas igni, & azimos panes cum lac.*

Carnes assæ igni, significant corpus Christi, hostiam. s. pacificam. Siquidem caro est in veritate, panis in specie. Agrestis lactuca, Christi significat passionem. Vel panis azimus, est bonum opus vanitatis expers, solam & veram habens puritatem intentionis. Lactuca autem amara, est pœnitentiæ labor, & tolerantia tribulationis. Siquid enim habere videtur amaritudinis, ne mireris, antidotum est quod antiqui serpentis venena depellat. Opponitur siquidem ligno scientiæ boni & mali, lignum aliud scientiæ mali & boni. An non bonum & malum voluptas habens pœnas? An non malum & bonum necessitas quæ parit coronam? Nam bonum & bonum expectatio nostra est, vbi erit sanctitatis & beatitudinis plenitudo. Malum & malum, tormentum malitiæ æternum habens, & cruciatum pariter & reatum. Etiam nunc bonum & malum in vitiis blandientibus, & velut lenibus quibusdam radiibus est spinarum. Malum & malum in inuidia, in immunditiis, desperatione, cæterisque noxiis & amaris. Malum autem & bonum, pœnitentiæ luctus. Bonum & bonum, fructus est charitatis. Et quidem nil penitus nobis aduersarius noster nisi malum & malum cupit, sed ad hoc trahit per bonum & malum. Nil etiam dominus optat nobis, nisi bonum & bonum, sed ad hoc iam per malum & bonum reuocat & reducit.

STEPHANVS. De contemptu mundi.

S *Cum lactucis agrestibus.* Lactucæ agrestes sunt amaritudo sumpta ex agro, id est ex consideratione seculi, quas comedimus, cum amarum mundum reputamus, & tunc sumus digni accedere ad sacramentum.

GALFRIDVS.

Quomodo pascha mysticè sit agendum.

Renēs vestros ac . & cal. ha. in pe. te. ba. in ma. Hic per T
 renēs corporeas voluptates, per pedes autem terrenos in-
 telligere licet affectus . Oportet enim comedentes carnes
 agni, non modo carnales cohibere libidines, sed desideria
 nihilominus, & in animo ipso mortificare terrena . Aut si
 renēs cingimus in vtrisque, pedes nostros & operum gres-
 sus exemplis iam conuenit calceare sanctorum. Nam quòd
 Apostolis quidem calceamentorum vsus interdicitur, ad
 hoc forsitan pertinet, quod eisdem alibi idem dominus
 ait: Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum
 & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum . Sed
 & Moyse ipse cuius postmodum ministerio calceamenta
 præcipiuntur haberi, sua iussus est soluere, cum ei primus in
 Madian dominus loqueretur. Neque enim Moysen tunc
 oportuit sacerdotis Madian, vel circummanentium cætero-
 rum exempla sectari, cum ad nouum opus assumeretur: sed
 nec Apostolos imitari opera præcedentium, quin potius
 nouam magis frequentibus tradere formam vitæ. Nobis au-
 tem deesse calceamenta nostra etiam prohibet legislator,
 vt nihil agat monachus, nisi quod communis monasterij
 regula, vel maiorum cohortatur exempla. Sanè baculos te-
 nent, qui non satis propriis confidunt viribus, sed auxilio
 gratiæ inuituntur. Cuius diuisiones & multiplicem opem
 non immeritò baculos appellamus. Vnde propheta: Virga
 tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Alioquin iuxta
 literam quoque præinctus & calceatus, & qui iam bacu-
 lum arripuit, apparet, quia iam paratus est ad migrandum.
 Sed & hoc necessarium est Hebræis & celebrantibus pa-
 scha, quod vtrunque transitum sonat . Etenim phase, id est
 transitus domini. Accingere ergo & calceare, & baculum
 apprehendere, vt paratus appareas ad pariter transeundum.
 Transeunte domino, Aegyptiorum primogenita omnia
 perierunt: sed percutientur & reliqui omnes Aegyptij, v-
 bi omnis plebs Hebræa transierit. Nam primogenita qui-
 dem principalia sunt peccata, vel in anima, vel in corpo-
 re, tanquàm hominibus & iumentis . Reliqui sanè Aegy-
 ptij etiam nunc persequentes multiplices interim negli-
 gentiæ nostræ sunt & tentationes, sine quibus hæc vi-
 ta non agitur.

SUPER EXODVM.

BRVNO.

Quòd in Christi transitu deletum est chirographum diaboli.

- V *Et transibo per terram Aegypti nocte illa perc. omne prim. inter. Ac. ab homine vsque ad pec.* Agno etenim immolato, Christo domino crucifixo, postquam dominus inclineto capite tradidit spiritum, mortua sunt omnia primogenita in terra Aegypti: quoniam originale peccatum per vniuersum mundum in omnibus illis perit qui crediderunt & baptizati sunt, vt peccatum quod per lignum concupiscentiae cepit, per crucis lignum destrueretur. Meritò autem ab homine vsque ad pecus moriuntur, quoniam sine personarum acceptione, in omni gente, in omni sexu, in omni aetate, omnia peccata originalia destruantur.

STEPHANVS.

- X *A primogenito Pharaonis, & c.* Per primogenitum Pharaonis, superbia. Per primogenitum captiuæ, auaritia. Nam semper auarus eget. Per primogenitum iumentorum, luxuria designatur.

De fuga seculi.

- Y Notandum quòd Moyfes fecit tres plagas, & Aaron tres, & dominus tres, quia ad educendù filios Israel ex Aegypto, oportet vt dominus operetur gratiam infundèdo, & lex per prædicationem instruendo, & prælati pœnitentiã iniungendo.

De compunitione.

- Z *Tulit populus farinam & c.* Et nos de fructibus Aegypti debemus portare farinam. Fructus Aegypti sunt opera mala, De iis farinam facimus, cum peccata sapius ad memoriam reducendo comminuimus. Consersa farina est aqua conglutinata. Et nos lachrymis debemus totum respergere & portare in humeris. i. in opere, & ligare in pallio charitatis. Sicque panibus subcinericiis debemus nos reficere, id est conditionem nostram attendere, quia s. puluis sumus, & in pul. Antequàm fermentata esset. Multi habent consersam farinam, sed cum fermento, vt qui laudem de lachrymis quærunt, & inanem gloriam captant.

BRVNO.

Quòd fides nostra pereat, nisi bonis operibus redimatur.

*M*ne primogenitum hominis de filiis tu peccato redimes. Hominis primogenitum fides est, sine qua impossibile est placere Deo. Hæc omnium virtutum prima in mentibus fidelium nascitur. Hæc prima à sacerdotibus in Christianorum cordibus generatur. Sed quia fides sine operibus mortua est, vt precio redimatur necesse est. Baptizatus es, fidem habes. Cessas à bono opere, moritur fides tua. Si ergo in his qui à bonis cessant, operibus fides otiosa mortua est, quanto magis in homicidis, adulteris, sacrilegis, fides mortua esse credenda est? Apostolus enim dicit: Qui suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem non habet, & est infideli deterior. Non igitur semel, sed multotiens fides redimenda est, Redimatur ergo. Sed quâto precio? Quinquè vtique siclis argenti. i. quinquè corporis sensibus. Qui tunc quidem argentei sunt, quando pro sua puritate digni fiunt qui in Dei thesauris reponantur.

STEPHANVS. De incarnatione Christi.

*E*g eduxi vos in manu forti. Id est in filio. Sed debet ret dicere in manu debili, quia in primo aduentu nil nisi infirmitatem ostendit. Imò benè dicitur forti, quia fortes nos fecit. Imò fortissima, dum non armata, sed clavis cõfixa diabolum superauit.

BRVNO.

Quòd eos qui mundum relinquunt, ab iis qui immundi sunt oportet elongari.

*N*oluit Dominus ducere populum per terram Philistiim, quæ vicina est. Ne forte si bellum insurgeret cõtra eum, cito reuertetur in Aegyptum. Sed circumdixit eum per desertum longo itinere.

Per hoc significare voluit, quia nõ breuis, neq; facilis via est, quæ nos ad patriam ducit. Sed per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. Denique quanto plus in seruitio Dei exercitati longius ab hoc mundo recedimus, tanto minus vitiorum insurgentium bella timeamus. Si verò in terram Philistiim venientes, quæ Aegyptiis vicina est, ebrietati & voluptati operam damus, Philistiim nanque cadentes poculo interpretantur, facile quidem in prælio victi reuertimur in Aegyptum. Quod autem filij Israel armati descenderunt de Aegypto, significa-

tio est: quia ex quo mundum relinquimus, semper contra vitia & malignos spiritus à dextris & à sinistris armati pugnare debemus.

STEPHANVS.

- C *Fily Israel ossa Ioseph secū asportauerunt.* Ossa Ioseph secū ferre, est virtutis exemplum à Christo sumere. Hoc autem debent facere, quos ipse adiurauit dicens: Pone me vt signaculum super cor tuum &c.

De contemptu temporalium.

- D *Nubes erat in die &c.* Ignis lucet, nox verò obscura est. Per diem prosperitas, per noctē aduersitas designatur. Nubes ergo est in die, & ignis in nocte: quia prosperitas obscura est iustis, & aduersitas clara.

BERNARDVS.

Quanto euangelica profectio antiquorum patrum iustitiā excedat.

Cap. 14.

E

Rat eis aqua quasi muro à dextris, & à sinistris. Aliud est in luto aquarum multarum maris diuisi fundo iter carpere terrena licite possidendo, aliud ipsam nouis gressibus vnam calcare omnia relinquendo. Sed tempori gratiæ prerogatiua hæc debebatur Petro nouum iter, & noui typus itineris seruabatur. Antiquorum sanè patrū diebus donec in terris videretur, & cum hominibus conuersaretur Deus maiestatis, nō erat euangelicæ forma perfectionis, sed spiritum domini solo interim spiritu sequebantur. At vbi verbum caro factum est, & habitauit in nobis, iam in eo tradita est imago vitæ, & cōuersationis exemplar, quod oporteat etiam corporaliter imitari, vt vtroque sequentes vestigio, non vterius cum patriarcha Iacob altero femore claudicemus.

RICARDVS.

De duplici mœrore.

- F *Erat eis mare quasi pro muro à dextris & à sinistris.* Mœror ex consideratione & trepidatione malorum, mare à sinistris: mœror ex contemplatione & expectatione bonorū, mare est à dextris. Et erat, inquit, eis aqua quasi pro muro. à dex. & à sinist. quia in vno excludimus concupiscentiam, in altero vitamus negligentiam. quia qui expectat præmium, extendit se ad meritum: & qui meruit pœnam, sollicitè declinat culpam.

Bru.

BRVNO.

Dominus regnabit in æternum & ultra. Hoc est, quàm vel G
dici, vel cogitari possit. Si enim dominus regnabit in æter-
num & ultra, quid dicam? In æternum dixi. Quid ultra di-
cerem, non habui.

STEPHANVS. De memoria passionis Christi.

Stendit ei lignum & c. Si tu inueneris aquas Cap. 15.
Marach .i. si pœnitentia tibi videtur amara, H
respice lignum crucis, reduc in memoriam
beneficium passionis, & sic tibi omnis tribu-
lacio dulcis fiet. Et nota quòd nò dicitur, dul-
coratæ sunt aquæ, sed in dulcedinē versæ, quod multo maio-
rē notat dulcedinē. Reduc me in memoriã, & narra siquid
habeas vt iustificeris. Quasi dicat, confer opera tua cruci, &
vide quàm inæqualis sit ad me recompensatio tua.

De acedia.

Otandum quòd populo murmurante manna Cap. 16.
descendit. Hoc est quod dicitur: Dum mediū I
silentium tenerent omnes & c. Hinc est quòd
dominus natus est in nocte, vt ostenderet mū-
dum nocte cæcitatatis oppressum. Sed adueni-
ente manna, cessauit murmur. Ita si aliqua murmuratio sit
in claustrali, reuocet ad memoriã crucifixum, & statim ces-
sabit têtatio. Itē per collectionē manna. i. spectationē sacræ
scripturæ tollitur lāguor acedia. Vñ: Dormitauit a. m. præ.
te. Ecce murmur. Confirma me in verbis tuis. Ecce manna.

De incarnatione domini.

Mane iacuit ros per circuitum castrorum. Per manna quod K
descendit die dominica, intelligitur Christus, qui ea die vi-
sitauit nos oriens ex alto. Qui ros dicitur propter benefi-
ciū incarnationis. Vnde: Rorate cœli desuper. Primus enim
aduentus fuit in rore, sed secundus erit in fulgure. Vnde
in Ecclesiast. dicitur: Ros obuians ardori veniēti humilem
fecit Aquilonē. Ros. i. beneficium incarnationis, obuians ar-
dori vitiorū, humilē fecit Aquilonē. i. diabolū. Hic ros iacet
per circuitū castrorū. Vnde dominus in circuitu populi sui.
Nota quòd māna iacuit quasi ros per circuitum castrorū:
quia intellectus sacræ scripturæ descendens ex gratia, vndi-
que nos defendit.

BALDVI. Cur Christus pruinae mysticè cōparetur.

Cum-

SVPER EXODVM.

L *Cūque ope. super. ter. apparuit in solitudine minutum & quasi pilo tunsum in similitudinem pruinæ super terram. Manna minutum erat: quia totū quod de Christo creditur aut prædicatur, propter eius inæstimabilem humilitatem, quasi propter nimiam exiguitatem subtile est & incomprehensibile, & hoc apud fideles: apud infideles autem contemptibile est & parutum. Manna quasi pilo tunsum erat: non solum quia Christus tunsiōibus persequentium sese exposuit, sed positus est in signum cui contradicitur: & verbum fidei in pila contradictionis tunditur, quia à multis impugnatur: & in ipsa tunsiōe literalī sensu exuitur, sicut exui solet folliculis, vel frumentum, vel milium, vel aliquid tale, quod in mortatio pilo teritur. Christus quoque tunsiōe passionis & pilo crucis mortalitate exutus est. Christus per pruinam variis ex causis potest significari, tum quia candorem habet per munditiā sanctitatis, tum quia terram cordis nostri impingat & fecundat, tum quia rigore disciplinæ fluxa vitiorum restringit, tum quia incēntia carnalium desideriorum refrigerio gratiæ extinguit.*

Quod Christus vermis dicitur tribus modis:

M *Dixit Moyses, Nullus re. ex eo vsque ma. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsque mane, & scatere cepit vermibus, atque compu. Non remanebit quicquam ex eo vsque mane: quia in præsentī vita quisque debet credere quod prædicatur, & operari quod iubetur: & non vsque in mane differre, id est ad tempus quo præoccupetur morte vel iudicio: quando erit mane, hoc est clara & manifesta meritorum cognitio. Illi verò qui non audierunt Moysen, & dimiserunt māna vsque mane, quod scatere cepit vermibus, atque computruit: Iudæos huius temporis significant, quia verbum Dei per Moysen sibi ministratum in lege malè seruauit, quod vermes peccatorum eis generat, & eis computrescit, & in corruptionē vertitur. Christus autem vermis dicitur tribus modis. Pro vera humanitate. Vnde in figura Christi de Dauid dicitur: Tenerrimus ligni vermiculus. Et illud Esā. Noli timere vermis Iacob. Item pro vili abiectiōe, sicut in Psal. Ego sum vermis & non homo, op. ho. & ab. ple. Item pro mordaci feueritate, sicut dicitur tinea. hinc apud Osee: Ego quasi tinea Efraim, & quasi putredo domui Iacob. Hoc autem exemplo*

plo de manna damnatur malum auaritia, qua pecunia male seruata possessori suo in vermem vertitur, qui non morietur. Sed & gratia fidei in eo qui non operatur. Gratia quoque sapientia vel scientia sine gratia sermonis cum stertiliter habetur, & in bonum vsu non assumitur, sicut manna in vermem vertitur: quia bonum Dei donum ei in malum cedit, à quo male habetur. Sequitur: Colligebant autem mane singuli quantum sufficere poterat ad vescendum. Hi studiosi operarios significant, qui studiosi sunt operarij, operantur cibum qui non perit, incipientes mane, hoc est mox initio fidei vel conuersationis.

Quòd manna liquefit, cum Christi seueritas in dulcedinem nobis commutatur.

Cumque incaluisset sol, liquefi. Hoc multis modis intelligi potest. Christus sol iustitie tunc incaluit, quando feruorem suæ charitatis pro nobis hora sexta crucem ascendens effudit. Qui autem sol est secundum quòd lucet, ipse & manna est secundum quòd se nobis fruendum & participandum indulget. Qui cum desiderio amoris & affectionibus compassionis in mortem resolutus est, tunc verè manna liquefactum est, tunc enim apparere cessauit, quando ad tempus humanis obtutibus se subtraxit. Vnde & dicit: Modicum & iam non videbitis me, &c. In nobis verò incalescit sol, quando cor nostrum desiderio diuini amoris feruescit: tunc & manna liquefit, quando verbum Dei per amorem Christi cor nostrum liquefieri facit. Vnde & sponsa dicit: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Sic autem dicitur manna, hoc est verbum Dei liquefieri per affectum, quia liquefacit sicut eloquium ignitum, quia ignit: & molli sunt sermones super oleum, quia cor emolliunt. Vel manna liquefieri dicitur, quia Christus cum in corde suscipitur, quodam modo per cõpassionem resolutionem patitur. Quomodo enim cor peccatoris à sua duritia resoluitur, si nõ Christus à duritia iudicis relaxatur? Qui cum peccata soluit, sicut glacies in sereno soluitur, ipse tunc à seueritate iudicis resoluitur, vt in verbo eius mēs attacta in spe veniæ & amoris desiderio mollius resoluatur. Incalescit sol iste quadoque super iustos quasi per iram, & manna liquefacit, quasi vt deficiat efficit, dum dulcedinem corporalis aut spiritualis consolationis ad tempus subtrahit. Hinc & Ionas subtracta sibi consolatione vmbra culi

SUPER EXODVM.

braculi in arefactione hederæ grauter perdoluit. Miro autem modo, sicut ex consequentibus patebit, manna quod ad solem deliquit, ad ignem duruit. In quo ostenditur quod mens ad solem iustitiæ conuersa cum per desiderium amoris liquefacta resoluitur, tunc ad ignem passionis per virtutem patientiæ durius solidatur. Quod ostendit qui dicit: Factum est cor meum tan. ce. li. in. me. ven. m. a. tan. tel. vir. m.

BALDVINVS.

Quod tempus legis spem solam, tempus gratiæ spem possideat cum salute.

O In die sexto colligebant cibos duplices, id est duo gomor per singulos homines. Spem vitæ æternæ per iustitiam fidei ab exordio mundi, per quinque ætates vsque ad Christum omnes iusti habuerunt. & hoc est, vnum gomor per singulos dies vsque ad sextam colligitur. A nobis autem in sexta ætate quasi sexto die ante sabbatum, hoc est ante requiem animarum duo gomor colliguntur: quia æternæ vitæ spem habemus, & pignus, id est ipsum auctorem & consummatorem fidei nostræ Iesum Christum. Sexto autem die vnum gomor colligitur & consumitur, alterum colligitur & seruetur. Spes quippe vitæ æternæ, quæ in presenti habetur, cum hac vita deficit. Cum enim plenè videbitur res, tunc omnino euacuabitur spes. Alterum autem gomor colligitur & seruetur, panis. scilicet vitæ æternæ, qui nunc comeditur. Nec obsistit huic sententiæ, quod manna seruandum mandatur, cum præsens refectio ad futuram refectioem comparata vix quædam prælibatio est, & magis futuræ refectiois præparatio. Sic enim vt nunc edimus prægustare per efficientiam huius cibi, hoc est colligere & seruare. Manna enim colligimus, dum per gratiâ huius sacramenti quotidianis profectibus id agimus, vt in futuro plenius manducare valeamus. Manna seruamus, quando in condigna veneratione huius sacramenti vsque in finem perseueramus.

Quod quæ parantur æternitati maneant, quæ tempori non perdurant.

P Fecerunt filii Israel, vt præceperat Moyses, & non computruit, neque vermis inuentus est in eo, dixitque Moyses. Comeditis illud hodie, quia sabbatum est Domini, idcirco non inuenietur hodie in agro. Sex diebus colligite, in die autem septimo sabbatum est Domini, idcirco non inuenietur. Quod reposita pro sabbato non

non corrumpuntur, signum est quia bona pro futura re-
quie facta in futuro integra manent. Quæ autem propter
presentem vitam & amorem seculi fiunt, corrumpuntur, &
ex his vermes ebulliunt. Comedite, &c. Rectè dicitur, Co-
medite illud hodie, quia sabbatum est Domini. In vita e-
nim futura tempus erit comedendi, non colligendi. Qui-
cunque enim hic colligis, labores manuum tuarum illic mā-
ducabis. Beatus es, & bene tibi erit. Rectè adiungitur: Non
inuenietur hodie in agro: quia post hanc vitam non lice-
bit operari. Sex, inquit, dies colligetis, hoc est in refectione
bonorum operum viuite: in septimo autem die, sabbatū
est domini, & non inuenietur manna, quod colligi possit.

Cur manna dicitur verbum Dei.

Erat manna quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi **Q**
simile cum melle. Rectè manna quasi semen coriandri di-
citur: quia verbum Dei aliud coram oculis habet, vnde nu-
tritur infirmus: aliud intus continet, vnde fortior robo-
retur. Christus enim condescendit infirmis in leuibus, mi-
nimisque præceptis: vt qui cum non potest capere in su-
blimitate vitæ perfectioris, eum capiat in mediocritate vi-
tæ leuioris. Manna autem dicitur album: quia verbum Dei
ab omni labe mundum est & purum. Quòd autem ver-
bum Dei dulce sit sicut mel, ostendit qui dicit: Quàm dul-
cia faucibus meis eloquia tua, &c. Quòd gustus eius sit qua-
si similæ cum melle, ostendit qui dicit: Cibavit illos ex adipe
frumenti, & de petra melle saturauit eos.

De scientia spiritali.

Nota quòd sapor manæ per coctionem apparebat. Ignis **R**
siquidem tribulationis vim verbi Dei in homine apparere
facit. Vnde Gregorius: Si verbum Dei in corde figitur,
tribulationibus probatur.

GALFRIDVS.

Quòd Hur & Aaron monachos hoc loco significant &
pælatos.

Mansuetudo Anus Moysi erant graues, Aaron autē & Hur **Cap. 17.**
sust. manus eius. Pugnabatur contra Amalech **S**
populum affligentem, spirituum. s. immūdo-
rum suggestionem, & adulationem nocentium.
Vincebatur Amalech, eleuatis Moysi mani-
bus. i. legis operibus. At illæ erant graues. Nec enim facile

h

SUPER EXODVM.

erat opera legis subtiliter intelligere vel implere, donec in ecclesiæ petra sedit, vbi & opera eius velut Aaron & Hur non modò in seipsis, sed etiam in aliis sustentare videntur. Ille quidè prælationis officio, hic perfectionis exemplo. Et fortè ipsi etiã per Seraphin designãtur: quod nomè ardetes vel incendentes sonat. Hur quoq; (vt aiunt) ignis interpretatur. Oportet sanè eos qui votù gerùt monasticæ professionis, cõuersatione feruentes: eos autem qui gradum tenent ecclesiasticæ dignitatis, etiã accèdentes ceteros inueniri. Nec immeritò per pontificè Aaron prælati intelliguntur ecclesiæ: in cuius nomine, quòd sonat montem fortitudinis, admonentur quàm sit eis potissimùm qui huiusmodi dignitatibus sublimãtur necessaria fortitudo. Crebrò siquidem dicitur eis: Euge euge, sed summos feriunt & fulgura montes. Et quidem non minus ab eis, quàm à ceteris religiosã vitam professis operum perfectio quæritur.

Cantica sine titulo.

Quòd bonorum discipulorù operibus fulciãtur prælati. **T** Aaron autè & Hur manus Moysi sustentabãt. Tigna & parietibus incũbunt, & tecti tabulas sultinent, & à laquearibus sibi affixis decorem sumunt. Boni nanque auditores nimium doctori tribuunt, quando vnerabili eorum vita cõscripta, siquid in se infirmum reperit corrigit, & ibi cadere vbi alios prædicando à lapsu reuocat erubescit. Hinc beati Moysi manus (si quidè moralè sequamur sensum) Aaron & Hur sustentant: quia prædicatoris operatio à bonis auditoribus sustentatur, siue vt lapsus declinet, siue vt in virtute proficiens victoriam de aduersariis reportet.

STEPHANVS. De vtilitate prædicationis.

Cap. 19.

V

T

Otus mons synai fumabat. Quia tam maiores quàm minores in ecclesia perstrepscete buccinam prædicationis, debent emittere fumum compunctionis.

De exemplis malorum.

Cap. 20.

X

On facies tibi sculptile. Perniciosissima res est ad exemplum alterius viuere. Vnde in Esaia: In ædibus Babylonis respondent sibi vlula. Vlula, auis stercorea, & rostro crepitat. Hi sunt luxuriosi huius mundi, qui respondent adinuicem delitiosè viuendo, vnus ad exemplum alterius.

Sculptile

Sculptile quidem fit ad imaginem & repræsentationem alterius: & quia sculptum est, gloriam mundi designat. Vnde in Naum: Erit sculptile & conflatile sepulcrum tuum. Tunc est sculptile & conflatile sepulcrum hominis, quando honor mundi incipit ei scætere, & cum abiicit, ac se ibi fuisse mortuum recognoscit.

De triplici genere peccatorum.

Non omnem similitudinẽ quæ est in cælo & in terra, & in aquis. Per hæc intelliguntur tria genera peccatorum, quæ & Petro in disco ostensa sunt. Vidit enim volatilia, quadrupedia, & reptilia. Per volatilia superbi designantur. Superbia cœlestiũ mentes inhabitat. Per quadrupedia luxuriosi, qui terræ totis pedibus affiguntur. Per reptilia, curiosi & cupidi, qui perambulant semitas maris. Similiter & hæc notatur, per similitudinem in cælo, superbia. Per similitudinem in terra, luxuria. Per similitudinem in aquis, curiositas.

De misericordia Dei.

Ego sum Deus visitans peccata patrum in filios, usque in tertiam & quartam generationem. Ecce iustitia. Et faciens misericordiam in millia. Ecce misericordia: quæ in tantum præcellit iustitiam, quanto plus comprehenditur per millia, quàm per tertiam & quartam generationem.

De triplici iuramento.

Non assumes in vanum nomen Dei tui. Per hoc quòd dicitur vanum, triplex prohibet iuramentum, scilicet incautum, superfluum, & falsum.

B R V N O.

Quòd nosmetipsos debeamus altare domino cõsecrare.

Altare de terra facietis mihi. Altare de terra, homo est, quia de terra factus est. Quasi d. Vos ipsos cõsecrate mihi. hoc enim altare, Christi carnem & sanguinẽ suscipit. In hoc altari fit illud sacrificium, de quo dicitur: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Vnde & subditur: Et offeret super e. holo. & pacifica vestra. In hoc enim altari offerimus, vnde nobis placabilem & propitium facimus, oves videlicet & boues. Oves enim offerimus, quando patientiam & simplicitatem Deo vouemus. Boues autem, quando nos sub Christi iugo humiliamus.

S T E P H A N V S. Contra inanem gloriam.

si eleuaueris culcrum tuũ super eo, pollis. Altare est mēs ho-

minis, vbi non est construendum ædificiũ de sectis vel politis lapidibus. Lapis enim non politur nisi vt videatur. Vnde lapis qui in fundamento ponitur, non politur, quia videri non potest. Ille ergo construit altare de sectis lapidibus, qui ideo facit opera sua, vt videantur, & vt fauorem acquirat humanum. Sed abscondendum est opus, quia vt ait Salomon, Iustus quasi fundamentum subsistit. Si ergo eleuaueris cultrum, id est opus tuum cura & arte humana polire volueris, polluetur.

De ambitione.

- C *Non ascendes per gradus ad altare meum.* Id est ad regimen ecclesiæ, per gradus consanguinitatis vel dignitatis temporalis. A Deo enim esse debet, quod prælatus erigitur ad culmen regiminis ecclesiæ. Vnde: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo posuit vos spiritus sanctus regere ecclesiam Dei.

BRVNO.

- D *Quod in fide trinitatis nulla graduũ distinctio sit habenda.*
Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueles turpitudinem tuam. Hoc altare, fides est trinitatis, ad quam ille quidem per gradus ascendit, qui maius & minus in trinitate credit, & intelligit. Planè igitur & non per gradus ad hoc altare ascendamus, & patrem & filium & spiritum sanctum æquales esse credamus. Per gradus enim ad hoc altare Arius ascendit, ideòque eius turpitudinem, eius stulta, eius nefanda hæresis, cunctis gentibus est reuelata. Ascendens enim cecidit, fufisque visceribus, turpiter & inaudita morte interiit.

De mysterio sex ciuitatum, & morte summi pontificis.

Cap. 21.

E

Vi percusseris hominem volens occidere, morte morietur. Homicidæ, alij corporis, alij animæ. Hæretici & adulescentes animas occidunt. Quod quia sponte faciunt, nisi poenitentiam egerint, morte morientur æterna. Hoc & de homicidis corporis intelligendum est. Qui autem non est insidiarius, sed Dominus illum tradidit in manu eius, constituam tibi locum in quo fugere debeat. Hoc autem de illis intelligitur, qui non sponte, sed casu hominem occidunt. His ad ciuitates fugitiuorum fugere conceditur. In quibus manere debent, donec maximus pontifex moriatur.

Sext

Sex enim ciuitates æquali spatio inter se diuisæ fuerant, in quibus se tales tuebantur homicidæ. Sed quid per sex ciuitates, nisi sex dies in quibus operari licet? Quid verò per maximum pontificem, nisi Christum intelligimus? Fugiant igitur homicidæ ad has ciuitates, vt quandiu in hac vita consistunt, non otiosè in his ciuitatibus, id est in his sex diebus vitam ducant: sed dura pœnitentia carnem domantes, mortis periculum desudent euadere. Vnde etiam extra eas inuenti impunè occidebantur: quoniam & peccatores sine pœnitentia reperti damnabuntur. Manebant autem in ciuitate donec summus pontifex moreretur: quoniã ante Christi passionem etiam peracta pœnitentia ad cœlestem patriam redire non concedebatur.

G V I L I E L M V S D E C A I L L O E.

De sollicitudine & officio pœlatorum.

Si rixati fuerint homines, & percusserit alter alterum pugno vel lapide, & ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lecto, & innixus baculo suo egressus fuerit foras, reddat impensas qui percusserit. Rixantur homines, cum pœlatus subditum arguit. Percutitur alter pugno vel lapide, cum de auaritia, quæ cōtractione manus significatur, vel de duritia, quæ signatur in lapide, subditus increpatur. In pugno v. digiti contrahuntur, & palmam tegunt. In quinque digitis contractis & palma inuoluta, sex opera misericordiæ cōtracta intelligo, quæ magis ad proximi compassionem debent extendi. Tunc verò non moritur percussus iste, sed iacet in lecto: cum pœuaricator ad cor rediens conscientiam suam ægrâ & ream vnde accusatur attendit, & innixus baculo charitatis vel consolationis, vt à prædicta duritia conualescat. Per opera misericordiæ foras egreditur, vt aliorum necessitatibus opituletur. Impensas autè accipit à percussore percussus: cū modū subueniendi proximo edocetur subditus à pœlato.

R A D V L P H V S.

Quòd mortis meretur sententiam, qui peccatorem qui conuerti iam cœperit, fecerit desperare.

I effringens fur domum suæ suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur.

Fur qui domū alienā effringit aut suffodit, ille

SVPER EXODVM.

est qui proximi sui conscientiam aut vi aliqua, aut praua sua-
fione corrupens, innocentiam thesaurum conatur subtrahere. Ex iis sunt (ait Apostolus) qui penetrant domos, & capti-
uas ducunt mulierculas oneratas peccatis. Huc furem quis-
quis sub noctis tenebris percusserit, innocens erit: quia qua-
diu prauitatis suae caecatur caligine, quisquis eum morte di-
gnum pronunciauerit, non peccabit. hoc est enim occidere
eum, quomodo Iob dicit Deo: Sordibus intinges me, id est
intinctum monstrabis. Si vero orto sole hoc fecerit, homi-
cidium perpetravit, & ipse morietur: quia si peccatori sol iu-
stitiae ortus fuerit, & affectum veram poenitentiae ei infuderit,
quisquis ab spe veniae eum excluserit, desperationis mucro-
ne furem perfodiens homicidium perpetravit: idcircoque &
ipse mortis sententia dignus erit.

BRVNO.

Quod tam carnem nostram, quam proximum a via ve-
ritatis errantem reducere debeamus.

Cap. 23.

H

*I occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, ye-
duc ad eum.* Inimicus noster est sermo diui-
nus, qui semper nobis. i. carni nostrae contra-
ria praecipit. Et quamuis hic bonus noster ini-
micus carnem nostram semper affligat & per-
sequatur, tamen si eius bouem aut asinum, id est doctum vel
indoctum aliquem errare videmus, ad eum reducere debe-
mus, quatenus eius salutifera mandata suscipiat, & ab illius
plenis praesepibus non recedat. Carnem quoque nostram,
quae prius eius iugo, quasi bos subdita fuerat, aut quasi as-
inus eius onus portauerat, si iam fatigatam fugere & errare
senferimus, ad eum debemus reducere: & quicquid nobis
praeeperit, siue ieiunare, siue vigilare, siue aliud agere
iusserit, adimplere.

Quod Christi sanguis nec confici, nec
recipi debeat ab iniquis.

I *Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.* Tri-
bus vicibus in vno anno festa celebrat, qui in vnitatem &
trinitatem Deum adorat.

De fermento.

K *Non immolabis super fermento sanguinem victimae tuae.* Fer-
mentum corruptionem, & peccatum, malitiam, & nequi-
tatem, Apostolo testate, significat. Sanguinem vero victimam,
Christi

Christi sanguinem intelligimus. Præcepit ergo sanguinem victimæ super fermento non immolari, id est Christi sanguinem ab iniquis non recipi nec sanctificari. Super fermento nanque victimæ sanguis immolatur, quando Christi sanguis vel ab iniquis sacerdotibus conficitur, vel iniquis ad bibendum traditur.

De discretione.

Nō coques hœdū in lacte matris. scilicet quandiu fugit hœdus lac matris, tener est. Hœdus, est peccator. Mater concupiscentia. Lac est cōcupiscentiæ suauitas. Dicitur ergo prælato: Non coques hœdum, id est dissolutè viuere nō facies peccatorē. Quod enim in liquido coquitur, dissoluitur. Nec in errore suo eū blāditiis cōfouebis, sed asperè increpabis.

De pœnitentia.

Vlti Moyses sanguinem, & aspersit populum: reliquam verò pariem fudit super altare. Qui sanguine respargitur, in aliqua parte intingitur, in aliqua nō. Qui verò sanguine operitur, totus intingitur. Martyres sunt altare, qui toti operiti sunt sanguine Christi. Vnde: Iſti sunt q̄ venerūt ex magna tribulatione, &c. Nos verò etsi operiri non possumus, saltē respargi debemus sanguine Christi, vel agni, vt nos exercitemur in ieiuniis, in vigiliis, & in aliis bonis operib⁹.

GALFRIDVS.

Quòd p̄ Hur & Aarō, Dei & proximi dilectio designetur. *Habetis Aaron & Hur vobiscum, &c.* In Aaron & Hur, amorem Dei & proximi accipite: quia in his duobus mandatis vniuersa lex pendet & propheta. Nihil est quod timeatis, si tales consiliarios vobiscum habueritis. Per Aaron amor Dei significatur: quia Aaron mons fortitudinis interpretatur. Et quis est mons fortitudinis, nisi amor omnipotentis? Vis nosse quàm fortis mons iste sit? Caritas, ait Apostolus, nunquam excidit, & caritas omnia suffert. Hunc montem diabolus non facillè aggreditur, sciens scriptum, quòd qui tetigerit montem la. Hur qui lumen siue ignem significat, amorem proximi nobis euidēter insinuat. quòd enim amor proximi lumen sit, Ioannes ostendit dicens, Qui diligit fratrem, in lumine manet. Ardeat ergo in nobis ignis diuini amoris, & sic intus ferueat, vt foras exeat per exhibitionem fraternæ dilectionis. Hoc

SVPER EXODVM.

nanque mandatum habemus à Deo , vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Ha, quàm frigidus est inquam, non ardet ignis iste. Parum dixi. Mortuus est. iuxta illud : Qui non diligit, manet in morte.

STEPHANVS. De protectione Dei.

O *Habetis Aaron & Hur vobiscum, &c.* Aaron habitaculum fortitudinis, est Christus : Hur ignis spiritus sanctus : quorum custodię commendamur à patre. Et si qua quæstio, id est aduersitas nos grauat, aut pulsat tentatio, ad eorū suffragium recurrimus. Nec dubium, quin si persistimus, per montem fortitudinis infirmitas roboratur, & per gratiam sancti spiritus ignorantia illustratur. Vnde benè in remedium contra hæc duo habemus auxilium filij & spiritus sancti : vt dicamus, Dominus illuminatio mea, contra ignorantiam : & salus mea, contra infirmitatem.

PETRVS RAVENNAS.

Quòd in cõtéplatione discimus, quid facere debeamus. P *Ingressus Moyses medium nebula, ascendit in montem.* Mòs iste est fastigium contemplationis, cuius ascensio est vera sui cognitio. In hunc montem dominus descendit, Moyses ascendit. In hoc monte de tabernaculi constructione dominus docuit, Moyses didicit. Quid per tabernaculum fœderis, nisi status intelligitur perfectionis ? Qui ergo montem quasi per nebulā ascendit, id est qui diligenter attendit qualis sit, restat vt ex diuina reuelatione cognoscat, qualis esse debeat, quale mentis ædificium Deo cõstruere, quibus obsequiis oporteat hunc placare.

GALERIDVS.

Quæ sit arcæ fabrica, quæ factura.

Cap. 25.

Compingite arcam de lignis Sethim : longitudo arcæ habeat duos semicubitos, latitudo vnum & semis, altitudo similiter. Ligna Sethim (vt a iunt) imputrebilia, leuia, & similia sunt albæ spinæ. Ligna in arcam, vel homines in ecclesiam, vel virtutes in animam, vt cohæreant, compinguntur. Imputribilitas perseverantia est. Quasi putrescunt & paulatim deficiunt, qui cùm spiritu cœperint, carne consummantur. Leuitas, tractabilitas morum, maximè vt leuari facillè possit sursum. Spina compunctionem significat. Albedo innocentiam. Singulariter alba spina passio est immaculati agni

gni Iesu Christi. Nec multum distat à qualitate albæ spinæ, qui pœnitentiam & molestias sustinent pro peccatis quæ deliquerunt, & confessione diluerunt. Penè enim non ibi fuit peccatum, quod iam ibi non est. Nigra verò est spina, cum punitur culpa, nec expiatur. Vel aliter: Albedo notat hilaritatem, nigredo tristitiam. Alba igitur est spina, quum in tentatione gloriamur, nec multum distans si saltem patienter ferimus. Nigra, si indignatione & mœrore tabescimus. Longitudo arcæ, longanimitas patientiæ. Vnde enim impatiens animus vincitur molestiis, quòd quasi breuior ultra eas non protenditur, æterna non meditatur. Sed quare hic duo cubiti? Non solet in bonis esse duplicitas. Verum est, sed contra duplicitatem impugnantium opus est duobus cubitis. Quandoque enim amici, quandoque inimici impugnant. Nihil tamen in humanis molestiis grauius, quàm amici impugratio. Vnde in Psalmo: Si inimi. m. m. fuf. v. Vel quia interdum alius palàm, alius clàm persequitur, opus est in longitudine cubitis duobus. Vel duo cubiti duplex longanimitas in malis tolerandis & bonis præstolâdis. Vah enim iis qui alterutrum perdidit. Hi sunt duo cubiti longitudinis. In latitudine quoque fit cubitus, vt ad quoscunque possumus & quâtù possumus etiam ad remotos, etiam ad inimicos opem ferendo manù extēdamus. Similiter etiã in altitudine nobis fit cubitus, vt quæ sursum sunt in omni actione nostra quæramus, & cœlebè vitã agamus. Apostolus addit etiã profundũ dicēs, Longitudo, latitudo. s. & profundũ. Nec alia est dimēsiō, sed alia mensuratio. Nā sublimitas ab imo sursum, p̄fundũ mēsuratur à summo deorsum. Cæterũ quã profunda est arca, tã etiam alta, & tam sublimis apud Deũ cuiusque vita, quàm humilis apud se eius cōscientia: nec modò qui se humiliat, sed quâtũ se humiliat exaltatur. In omnibus autē mēsuris istis, vel cum duobus cubitis, vel cū vno additur & dimidi⁹. Vbi integer cubitus perfectionē, dimidius imperfectionē designat. Saluatur autē cū perfectis, si tamen fideliter eis adherēt etiam imperfecti. Aliter: In ipsis perfectis nõ deest imperfectio. Vnde Paulus: Nõ quòd iam apprehenderim, aut iã perfectus sim. Et paulo post: Quicumque igitur perfecti sumus, hoc sentiamus. Vel aliter: Cubitus, perfectio operis. Mēsuram enim brachij est. Dimidius superexcrescens, desiderium volunta-

Iunioris facultatē actionis excedens. Aurum, fides quæ igne probatur. Hac deauratur intus & foris, vt coram Deo & hominibus intentio pariter & actio fit fidelis, & vt resistamus fortes in fide tentationibus, siue ab exteriori suggestio ne, siue ab interiori occasione irruentibus. Corona, victoriæ signum. vt quia vndique imminēt hostes, nulla ex parte cedat fides. Vel corona super nos pondus æternæ gloriæ in cælis, & excedens nō modò merita, sed & vota. Hæc in circuitum, quia omnibus verè fidelibus promittitur. Vel corona in summitate posita designat, quòd finis nō pugna coronat. Anguli cordis nostri affectiones quatuor, in quibus ponuntur annuli totidem virtutes. Obineat ergo prudentia tristitiam, vt salubriter pœnitendo cōtristemur. Fortitudo desiderium, vt magnanimiter magna desideremus. Temperantia timorem, ne nimium licet nimia & nimis promerita mala timeamus, & timore ipso ab omnibus concupiscentiis noxiis temperemus. Fortiter enim optare & nimis diligere non autem timere debemus. Quin & desiderium fortes efficit in tribulationibus, timor à voluptatibus temperantes. Iustitia quoque gaudium teneat, vt in ea sola nobis complaceat, de ea sola mens gaudeat. Habeamus etiam vinctes duos, tolerantiam laboris pertinentem ad dextrum latus, gaudij & desiderij: & tolerantiam doloris ad sinistrum, tristitiæ & timoris. Sint etiam de lignis Sethim, vt suprà, operit auro fidei, quia in ipsis quicquid non est ex fide, peccatum est. Vel fides operit, vt quasi nō videamus, non reputemus, sed dicamus: Momentaneum hoc &c. Et: Non sunt condignæ passi. Nunquam extrahantur donec arca in Hierusalem statuatur in loco suo: vt parati simus dum viuimus ad vtrunque tolerandum. Ponatur testificatio: vt lex Dei nostri sit in cordibus nostris iuxta illud: In corde m. abs. e. t. vt non pec. t. Inde arca dicitur quòd arceat, & repellat volentes tollere: quod maximè facit societas morum, tanquam compactio lignorum. Legimus enim quòd postmodum ibi posita est vna aurea habens manna, dulcedinem intimam diuinæ sapientiæ designans: & virga quæ germinauit, id est spes resurrectionis. Pietas enim & custodia legis quæ continent tabulæ, promissionem habet vitæ quæ nunc est & futuræ.

BRVNO.

Quòd de sanctis quasi lignis Sethim tam arca quàm corona fabricetur.

Arcam de lignis Sethim compingite, &c. Arca est cœlestis illa ecclesia, quæ cœli velamentum transgressa iam habitat & moratur in sancta sanctorum. De hac autem arca Ioannes Apostolus ait, Et apertum est templum domini in cœlo, & visa est arca testamenti eius in templo eius. Hæc autem arca compingitur atque construitur de lignis Sethim, id est de lignis fortibus & imputribilibus, de lignis spinarum quibus Christus coronatur. Christi nanque corona sancti sunt, quoniam pro ipsis & certavit, & vicit, & coronatus est. Omnis autem arcæ dimensio aliquid imperfectionis habere videtur: quoniam in longitudine & latitudine dimidium posuit, in altitudine verò semissem. Hoc autem ideò fit, quia nobilis illa & cœlestis arca nondum perfecta est, neque usque ad seculi consummationem perficietur. Quotidie nanque aliquid ædificatur in ea, quotidie deferentibus angelis lapides, id est sanctorum animæ illuc ascendant, e quibus eius muri ædificentur. Vnde: Benignè fac domine, &c.

STEPHANVS.

De beata virgine.

Fac tibi arcam &c. Arca est beata virgo, quæ deaurata fuit, non aurea: quia peccati fomitem habuit, etsi postea sit extinctus. propitiatorium verò totum aureum fuit: quia Christus fomitem non habuit, nec habere potuit. Hæc est arca quæ circumferebatur, & corruerunt muri Hiericho: quia populus in laude beatæ virginis gloriatur, & quandoque per eius exemplum & prædicationem de ea muri, id est peccatores corruunt, & conuertuntur ad dominum. In arca erat vrna, in qua erat manna: quia in vtero beatæ virginis diuinitas corporaliter habitauit. Hæc vrna est aurea, quia à fomite mundata. Vnde: Quæ est ista quæ ascendit sicut au. cõ. pul. vt lú. electa vt sol? In conceptione sua fuit sicut aurora caligine fomitis respersa. In natiuitate vt luna. In incarnatione verbi vt sol. In assumptione verò, vt castrorum acies ordinata.

BRVNO.

Quid arca, vrna, & virga designet.

Pones in arcâ testificationem, quã dabo tibi. Hæc testificationem

legem

Iegē intellige quā in duabus tabulis lapideis dominus scripsit. Hæc autē in arca posita est, quoniā sanctorū cordibus tradita est. Et benè lex in arca clauditur, euangeliū autem circa arcam per quatuor angulos ponitur: quoniam legis ritus & cęremoniæ absconsę iacent: euangeliorū verò præcepta per quatuor mundi partes diffunduntur & prædicantur. Erat autem in arca ista, vt Apostolus ait, vrna aurea habens manna, per quam Christum intelligimus omnis sapientiæ & scientiæ dulcedine plenum. Erat ibi & virga Aarō quæ fronderat, id est virgo Maria, quę arida & sine semine peperit filium.

Quòd dominus nunquam nisi verè pœnitentibus miseretur.

H *Facies & propitiatorium de auro. duos cubitos & dimidium habebit longitudo eius, semissem & cubitum latitudo.* Propitiatorium oraculum vocat, quò arca tegebatur. Meritò autem arca Dei, id est sanctarum animarum & beatorum spirituum collectio propitiatorio tegitur: quando Dei clementiam & propitiationem super se semper intuentes non solùm quæpetunt & orant, verum etiam omnia quæcunque desiderāt, adipiscuntur. Est autem de auro mundissimo: quoniam tam sapienter propitiatur Deus, vt in sua propitiatione nunquā fallatur: quoniam nisi pœniteat, nulli vnquam propitiatur. Et quoniā nec semper, nec omnibus Deus propitiatur, ideò in propitiatorij quoque dimensione imperfectum aliquid, semissem videlicet & dimidium posuit.

Quòd ad scripturam accedere debeat, qui Deum voluerit inuenire.

I *Inde præcipiam & loquar ad te. i.* Si quando tibi loquar, si quando filius Israël mandauero, ibi me quæras, ibi me inuenies, inde tibi loquar. Vnde? Desuper propitiatorium, & de medio duorum Cherubin. Qui ergo vult loqui cū Deo, veniat ad Cherubin, currat ad scripturarum testamēta, ibi quæ Deum & loquentem & propitiantem inueniet.

STEPHANVS. De sacra scriptura.

K *Facies mensam de lignis Sethim.* Mensa est sacra scriptura. Hæc fit de lignis Sethim, quæ sunt similia albæ spinæ. In his autem tria notantur, spina, albedo, imputribilitas. Hæc notauit Hieremias, qui emit à focero suo agrum Manathor. Et dedit ei focer duas chartas in testimonium, quas ipse vocat

cat librum signatum & apertum, quia vna erat clausa, & alia aperta. Et dixit ad Baruch: Sume librum signatum & librum apertum, & repone in vase fictili, vt maneant per multos dies. Emptio ista est comparatio vitæ æternæ, quæ continetur in nouo testamento, quod est liber apertus: & in veteri, quod signatus. Et hi duo libri reponuntur in vase fictili, id est in fragilitate & vilitate literæ exterioris. Cùm ergo dicitur Librum signatum & apertum, notatur albedo: cùm dicitur In vase fictili, spina: cùm dicitur Vt permaneant, impuitribilitas.

BRVNO.

De quatuor virtutibus, prudentia, iustitia, fortitudine, & temperantia.

Decem cortinas de bysso retorta, & hya. ac pur. Cap. 26. coccoque bis tincto varia. opere. pluma. fa. Per L hæc quatuor, & quatuor elemēta & quatuor principales virtutes significatur. Sed primū de virtutibus videamus. Hyacinthus igitur qui cœlestem & diuinum colorem habet, prudentiam significat, quæ de cœlestibus à Deo descendit, secundum illud: Omnis sapientia à domino Deo est. Purpura verò qua reges & principes induuntur, iustitiam designat. Vnde & eis dicitur, Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Per coccum verò qui sanguinei est coloris, fortitudo notatur, qua sancti martyres vtique ad sanguinē resistentes in Christi fide fortissimi extiterunt. At verò per byssum quæ de terra oritur, temperantia intelligitur. Quoniam sicut terra omnium elementorum media est, & in se omnia recipit elementa: ita & temperantia inter omnes virtutes media discurret, omnēque coniungit atque conciliat. Harum igitur virtutū executio est materia cortinarum.

De quatuor elementis.

Per hæc etiā quatuor elementa signatur, de quibus & homines constant, qui cortinæ tabernaculi meritò nūcupantur. M Per byssum siquidem terra, per hyacinthū aer, per purpurā aqua, per coccum ignis satis cōgruè designatur. Tot sunt autē hæc cortinæ, ex quibus hoc tabernaculum, id est sancta ecclesia construitur, quot sunt gentium nationes. Quæ quidem ided decem esse dicuntur, quoniam denarius numerus omnes in se numeros continet. Idem igitur est x. quod omnes.

omnes. Has ergo cortinas Apostoli texuerunt. Vnde & doctor gentium beatus Paulus de arte schœnofactoria vivebat. Ponebant igitur Apostoli byssum retortam in cortinis: quoniam terram, id est terrenos & peccatores à mundi voluptatibus ad Christi amorem & fidem retorquebant. Ponebant & hyacinthum: quoniam sola cœlestia contempleri & diligere hominibus suadebant. Ponebant & purpuram: quoniam ad baptismi gratiam eos vocabant. Ponebant & coccum bis tinctum: quando vt igne spiritus flagrarent, & Deum ac proximum diligerent, eos ad monebant. Coccus enim est qui igne amoris ardet. bis tinctus verò qui duplici amore rubescit. Fiunt autem hæ cortinæ opere plumario, quatenus & ipse volare valeant, & omnes intuentes volare doceant. Hic enim hæ cortinæ fiunt, sed hic diutius manere non debent. Sumunt enim penas vt aquilæ, volabunt & non deficient.

Quòd iustos excedant & numero
& potentia peccatores.

N *Facies & saga cilicina xi. ad operiendum tectum tabernaculi.*
Plura sunt saga cilic. quàm cortinæ, insuper & longiora: quoniam peccatores & plures sunt quàm iusti, & magis diuitiis & honoribus sublimati. Hæc tamen tectum operiunt. Hæc à grandinis & pluuiarum iniuriis tabernaculum defendunt: quoniam si monachi & sacerdotes omnes essemus, facile à Sarracenis & prædonibus ecclesia cõculcatur. Vnde pro regibus & cæteris qui in sublimitate sunt positi, orare iubet Apostolus: & mēbra contemptibilia magis necessaria ecclesiæ dicit.

De tribus elementorum ordinibus.

O *Facies & operimentum aliud tecto de pel. arietum rubricatis, & super hoc rursum aliud operimentum de hyacinthinis pellibus.* Tria enim operimenta habuit tabernaculum, id est ecclesia. Primum cilicinum. Secundum pelles rubras. Tertium pelles hyacinthinas. Cilicinum, pœnitentes. Pelles rubricatæ, martyres. Hyacinthus verò quia cœlicum & aëriū colorem habet, significat confessores. Vel quia peccatoribus ad fidem conuersis statim in ipso fidei initio pœnitentia iniungebatur, non immeritò primum indumentum eorum cilicium erat. Sed cum quidam eorum statim suscepta pœnitentia prius etiam quàm baptizari potuissent ad
sup-

supplicium tracti decollarentur, quid aliud isti quàm pelles rubricatas post cilicium iuduebant? At verò quia mox in rubricatis pellibus corpus inuolutum relinquēs cœli secreta anima penetrabat, tertium quidem operimentū pelles hyacinthinas suscipiebat.

Quid in positione utensilium tabernaculi mysterij designetur.

Pones & propitiatorium super arcam testi. in sancta sanctorum. Mensamque extra velum, & contra mensam cande. in late. taber. Meri. Mensa enim stabit in parte Aquilonis. Propitiatorium ponitur super arcam: quando respectus diuinæ miserationis subueniendo respicit ecclesiam. Mensa autem ponitur extra velum: quia scientia sacri eloquij nulli inuidiosè absconditur, sed cunctos satiat, qui ad eam cum gratiarum actione desiderant accedere. Ponitur autem contra mensam candelabrum, vt fercula imposita videantur: quoniam nisi Christo illustrante diuina scriptura intelligi non valet. Ipse enim lux est vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, &c. Et quia Deus ab Austro veniet, idcirco in latere Meridiano candelabrum ponitur. Quia verò ab Aquilone panduntur mala super omnem terram, idè in parte Aquilonis ponitur mensa. Illum locū maximè munire debemus, per quem hostes in nos irrumpere timeamus.

STEPHANVS.

De discretione.

Dua incastratura fiant. Connexio tabularum, bonorum operum connexionem significat. debet enim vnum bonum opus continuè sequi aliud. Vel duæ incastraturæ significant duplicem humilitatem, quam debet homo habere in corde & in opere. Vel geminam discretionem, quæ debet homo habere in principio operis & fine. In principio, ne corrumpatur per intentionem. In fine, per discussionem. Prius enim considerari debet animal ne vitiosum sit antequam offeratur, & post pellis detrahi, & carnes in frustra concidi.

SELI O.

Quid per duo legis altaria mysticè designetur.

Facies

Facies altare æneum, &c. Duo altaria in lege fieri præcepta sunt, quorum alterum erat sub diuo, alterum in tabernaculo. Altare sub diuo quinque cubitis mensuratur, super quo comburebantur carnes, & effundebatur san-

guis. Hoc altare illos significat, qui pugnant contra illicitos motus carnis, qui per quinque sensus aguntur: in quo igne diuini amoris cremantur carnalia desideria, & effunditur sanguis peccati. Hoc erat sub diuo, non in tabernaculo: quia isti adhuc in terrenis operibus demorantes, nondum in cellam vinariam, id est in cognitionem diuinorum secretorum introducti sunt. Nondum peruenerunt ad illud: Vacate & videte, quoniam suavis est dominus. Porro altare in tabernaculo vbi accendebat sacerdos incensum mane & vespere, perfectos significabat, qui carnis tentationibus superatis, à seculi actibus alieni, hostiam laudis igne charitatis accensam in ara cordis frequenter offerunt in odorem suauitatis domino. Istud vno cubito mensuratur: quia perfecti in charitatis vnitatem firmati ad vnitatem æternæ felicitatis omni desiderio tendunt. Hoc etiam in quinque cubitis, & in vno signatur: quod imperfectorum numerus maior est, quàm perfectorum. Nec prætereundum quod illud æneum, istud aureum est: quia imperfecti velut æs in confessione resonant peccatorum: perfecti verò istus tribulationum patienter sine sono murmurationis tolerant, velut aurum quod non resonat sub ictibus malleorum. Illi laborant in actione, isti quiescunt in contemplatione.

BRVNO.

De vasis tabernaculi & lebetibus.

S Facies & lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula. Malus lebes ille de quo dicitur: Moab lebes spei. Hi autem lebetes boni sunt, qui altari deseruiunt, qui altare mundant, qui altaris cineres suscipiunt. Per hos enim sacerdotes intelliguntur, qui Dei altare quod est ecclesia, ab omni sorditate tergentes, aliorum cineres & peccata in se suscipiunt, & ab ecclesia longè proiciunt. Suscipiunt enim vt delectant, non vt teneant. Hi autem & forcipes tenent, quibus carbones de igne trahant. Carbones enim de igne trahere, est eos qui tribulationis & angustiarum igne exuruntur, fraternam charitatem adiuuare &

con-

consolari. Idipsum autem per fuscinulas, quod & per forcipes intelligimus. Idem enim est cum fuscinula carnes feruientes de olla trahere, quod carbones ardentes de igne eripere. Sed quid per ignium receptacula, nisi eos qui charitate seruētēs hospitalitatē sequuntur, & omnes quos pro Christi nomine affligi, vel eius amore flagrare cognoscūt, omnem eis humanitatem exhibentes libenter recipiunt? Si enim carbones Christi fideles afflicti & charitate feruidi intelliguntur; quicumq; eos recipit, ignium receptaculū est.

Quod de oliueto praelatus sumi debeat, non spineto.

Præcipe filiis Is. vt affe. tibi o. de arb. oli. pu. pilo que contusum: vt ar. lu. semper in taber. testi. extra velum, quod ap. est testi. Oleum à filiis Israēl affertur: quando aliquis vir gratia spiritus sancti & pietate & misericordia plenus, à toto populo eligitur. Suscipitur autem de arboribus oliuarum, id est de doctrina & congregatione sanctorum: quatenus & pacem diligit, & sanctorum patrum dulcedinem & saporem imitetur. Sit autem vita & moribus purus, imò purissimus, & sicut Apostolus ait, irreprehensibilis. Sit quoque pilo contusus, non delicatus, non otiosus: sed in tribulatione & iniuriis per patientiam probatus. Et iste quidem ad hoc eligitur, vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij, vt nunquam tabernaculum sit sine lucerna: vt nunquam ecclesia sit sine lumine, vt nunquam populus sit sine episcopo & doctore. Ipse enim est lucerna. Ipse sit & oleo plenus, ipse sit misericordia & pietate repletus. Debet autem ardere hæc lucerna extra velum, vt ab omnibus videatur, vt omnes illuminet, & secundum euangelium, luceat omnibus qui in domo sunt. Sed extra quod velum? Extra illud quod appensum est testimonio, quod claudit testamentum, quod celat nobis & abscondit diuina mysteria.

ODO TVSCVLANVS,

Quod curam triplicē praelati subditis debeant adhibere.

Applica ad te Aaron, f. r. su. mihi. Lex & sacerdos. Vtium quàm familiariter sibi conueniant, fraterno nomine voluit Dominus assignare. Vnde nec ait Voca, sed Applica. Qui ergo vult fungi sacerdotio, oportet eum in lege Domini iugiter meditari. Cura pastorali quātum sit neces-

SVPER EXODVM.

saria cognitio legis Dei, in aperto est. Cura enim pastora-
lis in tribus consistit, in cura vulneris, id est peccati, in cu-
stodia sanitatis, in promotione virtutis. De curando vul-
nere dicitur: Curam illius habe. De custodia sanitatis: Vos
estis sal terræ. Sicut enim caro aspergitur, ne soluatur in sa-
niem: sic & ovis pastoralis vigore confirmatur, ne laxetur in
peccati putredinem. De promouenda oue vsque in perfec-
tionem Dominus dicit: Bonus pastor educit oues, & cum
eas eduxerit, ante eas vadit, & eum oues sequuntur. Sacer-
dos igitur si ignoret legem Dei, quò suum officium exe-
quetur, qui nec etiam de vulnere sciret iudicare, præfer-
tim curare? Cum ergo reprobatus sit ex mala vita, de-
bet potius reprobari ex ignorantia. Peccat sacerdos: cautè
peccet, vt saltem noceat sibi soli. Si verò cæcus fuerit, non
se solum, sed totum gregem trahit in foueam. Si quis ta-
men est qui de sua cura caueat sibi, non tamen eius casus
suo minus imputatur pastori. Est enim in ipso vt ouis ca-
dat. Audacter dico, quot prouidere debet animabus, tot
animarum homicida est.

BRVNO.

Quòd episcopus debeat ad virtutum exercitium
indumentis sacerdotalibus excitari.

- X *Facies superhumeralis de au. & hya. at. pur. coccòque bis ti.*
& *byss. re. op. pol.* Respice episcope ad onus quod portas,
respice ad superhumeralis. Vides ibi aurum: da operam &
studium sapientiæ. Vides ibi hyacinthum: intueere cælum,
& contemplare Deum. Vides ibi purpuram: serua iustitiam.
Vides ibi coccum bis tinctum: tingat te si necesse fuerit pro
Dei & proximi dilectione, sanguis martyrij. Vides ibi bys-
sum retortam: carnem doma, macera, & afflige, vt & spiri-
tui seruiat, sempèrque candidior & mundior fiat. Sit au-
tem superhumeralis opere polymito, multisque coloribus
variato, quatenus in pulchritudine exteriori, qualis interior
esse debeat, facilius episcopus intelligere valeat.

Quòd bonus vitæ finis laudabili princi-
pio debeat respondere.

- Y *Duas oras iunctas habebit in vtroque latere sum. vt in vnum
redeat.* In qua re nil aliud significari putamus, nisi vt to-
ta vita nostra sic in bonis operibus cõtinuetur, vt & prin-
cipio finis concordet, & bonum quod cœpimus, vsque in
finem

finem non relinquamus. Duæ nanque orę in vnum redeūt, dum prima & vltima vitæ nostræ in boni perseveratione conueniunt.

Quòd in pontificis pectore veritas & doctrina pari debeant cœdere copulari.

Pones in rationale iudicij doctrinam & veritatem, qua erunt Z
in pectore Aaron, quando ingreditur coram Domino. Hoc episcopi audiant, hoc diligentissimè attendant, & considerent quid significet, quòd super pectus Aaron doctrina & veritas ponuntur. Ille enim episcopus rationale in pectore non habet, in cuius corde non est doctrina & veritas. Quid enim sine doctrina docebit? Quid sine veritate iudicabit? Ideò enim rationale iudicij dicitur, vt in rationali sit doctrina, in iudicio sit veritas. Semper igitur rationale, semper pectus suum episcopus intueatur: sufficit illi liber iste, tota lex vtriusque testamenti, si scientiam in pectore habet: si tamen intelligit quod in pectore habet. Sed quomodo non intelligit pectus quod in pectore est? Quomodo cor illud non videat, cuius pondere premitur? Ideò enim tam prope & super ipsam cor rationale ponitur, vt quid significet, & quid velit intelligat. Stat rationale super cor, quasi magister super discipulum. Admonet cordis oculos, rogat vt ad se dirigantur, inspiciant, & legant.

RADVLPHVS.

Quòd solos verè pœnitentes expiat sanguis Christi.

Portabit Aaron iniquitates eorum, qua obtu. & sancti. si. is. A
 Neque sanguis Christi expiat omnes, neque fides sola sufficit, vt inter eos quos expiat numeremur, nisi sanguinis Christi vitulatem congruæ pœnitentiæ satisfactione mereamur. Vnde scriptum est: Portabit Aaron iniquitates eorum, quæ obtu. & sa. si. is. Aaron quippe noster dominus Iesus eas tantum fidelium iniquitates portat, & passionis suæ supplicio expiat, quorum confessionem Deo obtulerint, & sanctificauerint eas: hoc est digna emendatione correxerint.

ADAM DE PERSE.

Cùm omnia fecerimus, non in operibus nostris, sed in misericordia redemptoris spem habeamus.

Et pones in fronte Aaron au. l. & Post omnia indumenta sa- B

SVPER EXODVM.

cerdotalia, lamina in fronte pontificis ponebatur. hoc significat, quòd cum vestimentis illis, quibus sanctæ virtutes, & opera bona signantur, induti fuerimus, utpote summi membra pontificis, non in virtutibus, non in operibus nostris, sed in Christi sanguine spem nostram ponere debemus: teste Apostolo: Spes capitis est munimentum. & Galeam, inquit, spem salutis.

B R V N O.

Quòd per tortam, crustulam, laganum: fides, spes, charitas designantur.

Cap. 29.

Colleſque tortam panis vnius, & crustulam, conſper. s. & la. de ca. azi. quod po. est in con. Domini. Per hæc tria fidem spem & charitatem intelligimus. Sicut enim panis inter omnes cibos, ita fides omnium virtutum prima & maxima est. Sine fide enim imposſibile est placere Deo. Hæc prima dicitur, hæc in baptismo suscipitur. Est autem torta panis vnius, quoniam & fides vna est. Sic enim Apostolus ait: Vnus dominus, vna fides, vnum baptismum. Sed quare torta? Torta enim coronæ similitudinem exprimit. Per fidem autem venit ad coronam. Vnde Apostolus cum dixisset: Bonum certa. certavi, cur. consum. mox addidit: De reliquo re. est mihi co. ius. Crustula verò spem significat. Quòd enim in sartagine frigimur, quòd in craticula assamur, quòd diuersis tribulationibus affligimur, hoc totum spes futuræ beatitudinis operatur. Quid verò per lagani latitudinem, nisi charitatem? de qua dicitur: Latum mandatum tuum nimis. Hæc autem omnia & azima sunt & oleo lita, quoniam sincera & incorrupta sunt, & sancti spiritus gratia perfusa. Hæc verò de canistro azimorum tolluntur, quoniam in sacra pagina reperiuntur.

Quòd non intercisa sed continua debeat esse sanctificatio sacerdotum.

D Omnia quæ præcepi tibi fa. super Aa. & si. eius. Septem diebus consecrabis manus eorum, & vitulum pro pec. off. per sin. di. ad expi. Quid est, vij. diebus consecrabis manus eorum? Audite episcopi & sacerdotes. Nullus dies prætermittitur. Omni die consecrari debent manus vestræ. Non enim sunt nisi vij. Qui igitur vij. diebus consecratur, omnibus

nibus diebus consecratur. Consecratur autem qui semper manus & opera custodit vt munda sint, vt nil mali operentur, & vt cunctis bonis operationibus insistant. Offert autem & vitulum ad expi. per singulos dies, qui nunquam vnigeniti filij Dei obliuiscitur passionis.

RADVLPHVS.

Quid per matutinum & vespertinum sacrificium designetur.

Hoc est quod facies in altari: Agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, vnum agnum mane, & alterum vespere. Decimam partem simile conserpse oleo tunso, quod habeat mensuram quartam partem hin. & vinum ad bibendum eiusdem mensurae in agno vno. Alterum verò agnum offeres ad vespertinam iuxta ritum matutinae oblationis: & sanctificabitur altare in gloria mea. Altare holocausti, ecclesia est. Hæc agni illius oblatione sanctificatur: de quo scriptum est: Ecce agnus Dei, &c. Huius agni holocaustum matutinum fuit, quando iustitia mane mundo apparuit. Est & vespertinum: quia vsque in seculum vespertina ecclesia sanctificatur per ipsum. Sed & per singulos dies mane offertur, cum singulis fidelibus eius gratia lumen fidei aperitur. Offeritur & vespere: cum eius auxilio credens iustitia consummatur. Totiens quippe offertur pro nobis, quotiens oblationis suæ utilitatem confert nobis. Decima similæ quæ agno adiungitur, perfectam illius puritatem designat. Oleum verò quo simila conserpigitur, eam quam nobis exhibuit innuit charitatem. Tunso, id est tribulationibus probato. Quaternarius numerus qui in oliuæ mensura seruatur, eiusdem dilectionis exprimit infirmitatem. Hic enim numerus pro perfectione & soliditate solet poni. Vnde & quatuor sunt euangelia, ad designandam irrevincibilem eorum auctoritatem. Et ligna arcæ quadrata fuerunt: vbi sanctorum exprimitur fortitudo. Quadratum nanque in quocunque latere stat: sic & sanctorum virtus & in aduersitate & in prosperitate rigorem sui propositi retinet & conseruat. Seruatur & in vini libatione mēsurā eadem: quia de eius morte gaudium indeficiens generi prouenit humano. Et sanctificabitur, inquit, altare in gloria mea. Dei gloria est non nostra, quòd nos non quærentes se quæsiuit, non eligentes elegit, non vocantes se prior nos vocauit.

SVPER EXODVM.

STEPHANVS. Contra inanem gloriam.

Cap. 30.

Ornua ex ipso erant. Nota quòd ait Ex ipso, & non Aliunde: hypocrita enim habet cornua ex iactantia & inani laude. Dives à pecunia. Pauper à tenuitate. Tūc enim cornua sumit. Iustus autem nō aliunde, quàm à semet ipso. Vnde. Omnis gloria. si. re. ab intus.

RADVLPHVS.

Quòd fides integra æqualiter ab omnibus exigatur.
G *Hoc dabit omnis qui transibit ad nomen, dimidium scli iuxta mensuram templi. Dives non addet ad medium scli, & pauper non imminuet.* In hoc præcepto vel in hac oblatione aperte monstratur, non morum sanctitatem in qua sanctorum diuersa est gratia, sed fidei firmitatem describi, quæ sanctis omnibus communis est: in qua nec diuiti quicquam addere, nec pauperi detrahere licitum est. Hæc autè rectè per dimidium scli exprimitur. Sclius quippe xx. obolos habet. Quapropter x. oboli qui in scli dimidio reperiuntur, numeri sui perfectione, perfectam fidei doctrinam insinuant. Nā idem sclius mensuram templi habere præcipitur. Quisquis enim plenam fidei mensuram habere satagit, necesse est ut eam non hæreticorum sed orthodoxorum patrum doctrinæ conformet. Denarius itaque iste in se quidem perfectus est: sed tamen scli non plenitudinem, sed mediocritatem continet, quia fidei nostræ plenitudo totum quidem habet, quod saluti satis sit humanæ: verum ad plenitudinem illam visionis Dei, quæ in futuro repromittitur sanctis, vix dimidium explet. Ex parte, inquit Apostolus, cognoscimus, & in parte prophetamus.

GALFRIDVS.

Quòd per scli dimidium, fidei integritas designetur.
H *Dives non addet ad medium scli, & pauper nō minuet quid ab eo.* Dimidius sclius est fides: quòd ad salutem sola sufficere non possit, si facultas suppetit operandi. In operibus autem alius alio amplius offert Deo: in fide autè nec augeri licet omnino, nec minui.

RADVLPHVS.

Quòd tam tabernaculum quàm vasa eius sancti spiritus oleo consecrantur.

Acies vñtionis oleum, & vnges ex eo tabernaculi. & arcã testam. mensamque cum vasibz suis, cãde labrum & utensilia eius, altare thymiamatis & holocausti, & vniuersam suppellectilẽ, quæ ad cultum pertinet. Vñtio ista quæ sit Ioannes manifestat cum dicit: Vos vñtionem habetis à sancto, & no-
 stis omnia. Hoc oleo vngitur tabernaculum: cum filij ecclesie vt domus Dei efficiantur, & in Christi membra transeant, sancto spiritu consecrantur. Qui enim spiritũ Christi non habet, hic non est eius. Vngitur arca in sanctis sanctorum collocata: cũ eadem ecclesia nõ in hac peregrinatione fidei sanctificationẽ, sed iã in patria cœlesti iustitiæ perfectionẽ circumdata ex omni parte auro. i. diuinæ vitionis illustrata fulgore, per eiusdem spiritus gratiã adipiscitur. Cãde labrũ quoq; hac ipsa vñtione sanctificatur: cũ lucerna fidelium, bona seorũ opera, per quẽ corã hominibus lucet, vt eis prodesse possint, ab eodẽ spũ charitatis gratiã cõsequuntur. Mẽsa autẽ sacræ scripturæ formã habet. Ipsa est quippe quẽ nos ad Deũ tendentes ne deficiamus reficit & confortat. Vnde Dauid: Parasti in cõspectu meo mẽsam aduersus eos qui tribulant me. Nam & mẽsa hæc in parte Aquilonis stabat, vt datur intelligi: quia contra impetus aduersarij nobis ad consolationem attributa est. Mensa itaque oleo vngitur: quia scriptura sacra nõ humano sensu, sed per spiritum sanctum nobis administratur.

Quod qui secundum carnem ambulant, sancti spiritus nesciunt vñtionem.

Hoc oleum sanctum erit mihi in genera v. Caro hominis non vngetur ex eo. Quod quomodo dictũ sit quæri potest, cum Aaron filiũque eius ex eo vngi præcipiãtur. In promptu tamẽ est aduertere eã quæ ad vltimũ carnalẽ pertinet exhiberi vñtionẽ, non eam quæ ad sanctificationem. Vnde non dicitur: Homo nõ vngetur ex eo: vt voluptatem potius carnis amputandam intelligat, quàm officium consecrationis. Vñtio ista spiritus est. Vnguento itaque isto caro hominis vngi non potest: quia quicumque viuunt secundum carnem, sancti spiritus nesciunt vñtionem. Quicumque autem dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Hoc ad spiritum sanctũ videtur non posse referri, cum de illo dominus testetur, quia alienus eũ accipere nõ potest. Sed sunt nonnulli

SVPER EXODVM.

qui quod non habent, habere se simulant. Quicūque ergo hac vnctione per meritum suum priuati vnctos se ex ea videri appetunt, isti cū ab ea alieni sint, falsaciter sibi eam vsurpant.

GALFRIDVS.

Quòd cōminatio domini in Iudæorū populo sit cōpleta.

L *Dimitte me vt irascatur furor meus, & fa. te in gentem magnam.* Aliquatenus etiam tunc impletum, si non de ipsa gente, de ipsa tamē cognatione videtur, vt ex tanta multitudine terram promissionis vix intrēt duo. Nec immetitō forsitan in duobus illis duas eiusdem populi partes præfiguratas accepimus: alteram quidem in initio dominicæ vel apostolicæ prædicationis ex tribu Iacob suscitaram, alteram verò in fine seculi velut ex quibusdam iam fœcibus Israel conuertendam.

STEPHANVS. De dulcedine Dei.

M *Dimitte me vt irascatur furor meus.* Quasi, Tu tenes me, vel Tenere potes. Per hoc ergo dedit fiduciam exorandi & impetrandi pro eis. Si enim velles verberare filium tuum, & diceres sedenti iuxta te: Dimitte me vt verberem filium meum: nōne quodam modo hortareris vt te exoraret ne verberares eum? Tenuit ergo Moyses Deum: seruus dominum, creatura creatorem.

BRVNO.

Quòd quasi tabulas frāgere, sit de rigore iustitiæ aliquid misericorditer relaxare.

N *Videns Moyses vitulum, iratus est valdè, proiecitque de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.* Irascitur Moyses, & frangit tabulas. Populus peccat, & tabulæ franguntur. Populus peccat, lex destruitur. Vt quid hæc? Si enim Moyses tabulas non fregisset, populo non pepercisset. Et quid proderat, quòd orando Deum placauerat, si ipse eos ex legis imperio occidisset? Lex enim dicit: Qui immolat diis, occidetur, præterquā domino soli. Noluit igitur cum tabulis, noluit cum rigore legis ad populū delinquentē venire: sed tabulas fregit, legē euacuauit, & populo delinquenti pepercit. Quoties enim episcopus respectu pietatis alicui miseretur, & timēs ne in peius ruat, nō secūdū canones eū misericorditer iudicat: toties tabulas frāgit, & legis auctoritatē relinquit. Hoc autē nō magnū puto esse peccatum. Vnde & Moyses

Moyſes pro fractis tabulis nuſquã à domino reprehẽditur. Sed audi quod ſequitur. Arripiẽsquẽ vitulũ quẽ fecerãt, combuſſit & cõtriuuit uſquẽ ad puluerẽ. Quẽ ſparſit in aquã, & dedit ex eo potũ filiis Iſrael. hic enĩ cui Moyſes irafcere oſtendit. Vitulo enĩ irafcebatur, & peccatũ deſtruere conabatur. Sed quare miſit in aquã? & quare ex eo potũ dedit filius Iſrael? Fortaſſe vt fœnũ biberet vitulũ, quoniã vitulus comedit fœnũ. Bibũt aurũ Iudæi, quia cupidi ſunt & auari. bibũt aurũ idoli, quia idololatræ & ſacrilegi. ſic enim hæc mortifera potio, hæc doctrina idololatriæ eorum viſcera penetrauit, vt vix aliquando ab idolorum cultura potuerint auelli.

GALFRIDVS.

Quòd exemplo ſacerdotum populus aurum ſcit.

Aurum dederant mihi, & proieci illud in ignem, & egreſſus O eſt hic vitulus. Mira res, ſi tamẽ vera, quòd huius auctor idolatriæ ſacerdos extiterit. Audi ergo ſacerdos auare. Aurum tibi datum eſt. Nõ enim ex tuo illud habes vel patrimonio, vel labore, ſed ex oblatione fidelium. Sed acceptum in ignem aurum mittere, eſt in ipſius concupiſcentiã corda hominum inflammare. Ignis enim auaritiæ ſignat ardorẽ. Et in hunc ignem ab eis aurum mittitur, quorum maximẽ exemplis agitur, vt ardentè ametur. Quæ enim eſt ſubuerſio maxima populorum? nõnne auaritia ſacerdotum? Inde ſtudium hoc & cura vehementius terrena colẽdi, & immoderatius incumbendi eiufmodi lucris augendis, non in ſolis iam conſcientiis oritur, ſed foris etiam manifeſta operis executione profertur.

STEPHANVS. De auaritia.

Notandum quòd populus non adorauit totum vitulum, P ſed caput vituli. Vitulus, eſt luxuria; caput, delectatio. Hanc diabolus cupit ab hominẽ adorari, id eſt vt delectetur in peccato. Vel quia caput prima pars eſt, vult ſemper ipſum eſſe in principio, non in fine.

De dulcedine Dei.

Vo tranſeunte coram eo, &c. Notãdũ quòd do Cap. 34. minus ante nos tranſit, quaſi nobis ſe offerẽs Q vt vel tãgendo cor noſtrũ, vel ad bonũ mouẽdo ad ſe alliciat. Tũc etiã tranſit, cũ pauperes, nobis cauſã miſerendi oſtendit: ſicut auceps volucris quam capere captat, eſcã demonſtrat illecebram.

De

SVPER LEVITICVM.

De humilitate.

R Nota quòd post omnia tabernaculi ornamenta, pili carprarum ponuntur : quia post omnia bona opera, opus est pœnitentia.

EXPLICITA EXODO,
INCIPIT LEVITICVS.

RADVLPHVS.

Quòd per hostias & holocaustum duo conuersationis genera designentur.

Cap. i.

S

Omo qui obtulerit ex vobis hostiã Domino de pecoribus, id est de bobus & ouibus offerens victimas s; holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento masculum immaculatiõ esse. ad ostium tabernaculi resti. ad pla. sibi Do. In hostiis legalibus quædam holocausta, quædam verò hostiæ dicebantur. Holocausta tota in altari cremabantur.

Inde dicta holocausta, quasi tota incensa. Hostiarum autè pacificarum, solis crematis adipibus, cætera in sacerdotum, seu ipsorum qui obtulerant cedebant vsu. Sed hæc mysticè differamus. Hæc enim sunt duo genera conuersationis, eorum s. qui perfectè mûdo renunciant, & se Deo exhibent holocaustum: & eorum qui suis in mundo licitè perfuuntur, quorum carnes nondum quidem spiritali feruore assumuntur, sed sanctificatæ quidem sine criminis admixtione, ex magna tamè parte offerentiũ voluptati deseruiũt.

De triplici genere holocaustorum.

T Sunt autem tria genera holocaustorum. Primum bovis. Secũdum ouis aut capræ. Tertium auium, turturis s. aut columbarum. Qui quicquid laborando prævalent, totum circa proximorum obsequia domino consecrant, bovis immolant holocaustum. Qui laborare non valent, sed tamè proximo erogant quod possident, ouium instar vellus suũ aliis

cedunt r.

cedunt, & tanquam lactis dulcedine: sic operum innocentia, & morum simplicitate possessores pascunt. Holocaustū verò auis offerunt, qui operam dantes scientiæ ad hoc vacant, vt Deū cognoscant. Holocaustum igitur bouis, quod lex primum ponit, vt cœpimus exequamur.

De holocausto bouis.

Homo qui obtulerit &c. In hostiis pacificis nulla habetur discretio maris & fœminæ. vtrunque enim offerri potest. In holocaustis verò soli masculi offeruntur. Ad illam enim mediocrem vitam mens etiam infirma sufficit. Ad perfectiōnis verò celsitudinem non nisi virtus idonea est. Masculum ergo immaculatum offeret ne s. labores qui Deo consecratur, ex aliqua parte per criminis admixtionem fœderentur. Teste enim Salomōne: Qui in vno offenderit, multa bona perdet. Sed quoniam in bono opere intentio semper ad eum dirigenda est, consequenter adiungit: Ad ostium tabernaculi, ad placādum sibi dominum. Tabernaculum hoc in loco, cœlestis societas intelligitur. Quisquis ergo per bonū quod agit, placari sibi dominū concupiscit, in omni suo opere necesse est non fauores humanos inuites, sed regni cœlestis ingressum expectet. Hinc nos admonet dominus: Attendite ne iustitiā vestrā fa. co. ho. &c. Sequitur: Ponetq; manū super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens. Manus impositio, deuotionē offerentis significat. Cū igitur offerentis manus super hostiæ caput ponitur, innuitur nobis quòd volūtariè Deo sacrificandū sit, vt acceptabilis eadē fiat oblatio. Sic quoq; in expiationē illius proficiet. Immolabitque vitulū coram domino. Non coram hominibus, vt videatur ab eis: sed corā domino, vt ipse s. videat & approbet Deus.

Quomodo fundatur sanguis holocausti per altaris circuitum.

Et offerent filij Aaron sac. san. eius fun. per altaris cir. quod est ante ostium tabernaculi. Filij Aaron nonnunquam rectores ecclesiæ, nonnunquā verò quilibet fideles accipiuntur. Per sanguinē qui vita carnis est, prauam intelligimus volūtatem. Funde sanguinē, & caro morietur. Tolle malā volūtatem, nec erit qui mala operetur. Fundunt ergo filij Aaron sanguinem, quia doctores sancti assiduitate sua de discipulorum cordibus expellunt malitiam. Et quoniam per

SVPER LEVITICVM.

Dei timorem hoc agitur, hæc ipsa effusio, Dei oblatio appellatur. Fundentes, inquit, per altaris circuitum. Altare Christus est, quia oblationes nostras ei imponimus, & per ipsum acceptas patri fieri posse speramus. Per huius ergo altaris circuitum sanguinem fundimus: dum Christi virtutes mente reuoluentes, vitiosos affectus à nobis eiicimus. Verbi gratia, dum mansuetudinem illius recolimus, nostram iracundiam abdicamus. Et sic de singulis est agendum. Si verò nomine altaris sancta ecclesia designatur, per eius circuitum sanguinem fundimus, dū sanctorum, qui in ea aut sunt aut fuerunt, sanctitatem considerantes, in singulis quaqua- uersum oculos tendimus, correctionis nostræ exempla videmus. Hoc autem ad ostium tabernaculi fit: quia dum in hac ecclesia peregrinamur, cœlestis illius patriæ aditum suspiramus.

Quomodo holocaustum frustra-
tim imponatur altari.

Y *Detractâ que pelle hostiæ artus in frustra concident: & subiici-
ent in altari ignem strue lignorum antè composta: & membra
qua casa sunt, desuper ordnantes.* Tunc holocausto pellis
detrahitur: cum is qui perfectam aggreditur vitam, exteriori
substantia spoliatur. Vel nostræ hostiæ pellem detrahimus: cum minimè viæ nostræ superficie cõtèti, interiora il-
lius subtilius perscrutamur. Multa enim videntur quæ non
sunt. Vnde & artus illius in frustra concidendi sunt: vt s.
conuersationis nostræ actiones singulas examinantes, ne
sub virtutum specie vitia lateant, sollicitè perferutemur. I-
gnis verò in altari nostro subiicitur, si à nobis ibidem ligno-
rum strues anteponatur. Ignis iste charitatis feruor est, qui
per spiritum sanctum nobis tribuitur. Si ergo ligna con-
gesseris, ipse subiiciet ignè suū. Ligna sunt cogitationes san-
ctæ, quæ calorè illius concipiunt, & nutriūt excitatū. Si igitur
in labore sancto deficere nolumus, ignem istum sedulis
precibus nobis ministrari rogem⁹. Mox enim vt feruor
charitatis in corde torpuerit, & manus ab opere fatigata
cessabit. Omnis enim labor amâti tolerabilis videtur: à ne-
gligète verò si leuis sit, intolerabilis iudicatur. Super ligna
verò casa membra ordinanda sunt. Membra sunt singulæ
actiones. In his ergo ordo quidam ordinandus est, vt scilicet
potètiore infirmiorib⁹ præponatur, & singulis quibusq;
locus

locus congruus, & persona, & tempus feruetur. Verbi gratia, Sancta actio quâquam laudabilis sit, eius tamen assiduitas sapientiæ studiis non parum obsistit. Certis itaque temporibus intermittenda est, vt percipiendæ sapientiæ vacatio necessaria concedatur. Scriptum est enim: Sapientiâ scribe in tempore otij, &c. Et hæc consideratio in cæteris est habenda. Sic igitur ordinentur, vt vbi maior vtilitas est, maior sollicitudo impèdatur. Quæ verò sint quæ ordinari præcipi, exequitur dicens: Caput s. & omnia quæ adhærēt iecori, intestinis, & pedibus lotis aqua. Caput hostiæ nostræ, interior intentio est, quæ in omni opère obtinet principatum. Hæc in primis super ligna ordinanda est, euangelicis s. præceptis coaptanda, vt iuxta dominicum mandatum simplex & munda sit, ne fortè per illius damnationem totius laboris nostri reprobatio subsequatur. Qui autem adhærēt iecori, adipēs sunt. Adipēs sūt affectus: sed interest plurimum quo inflammentur incendio, an etiam vtrum per negligentiam torpeant, & quasi sine igne remaneant. Sunt enim nonnulli qui carnales iam voluptates abiiciunt, nec tamen seruore debito ad spiritalia desideria consurgunt. Quorum verò affectus ad huius mundi concupiscentias ardentius incitatur, horum adipēs igne contrario peruruntur. Nos itaque adipēs nostros super lignorum compositionem ordinare debemus, vt varium discursum affectuum ad diuinæ voluntatis regulam reuocare conemur. Intestinis, inquit, & pedibus lotis aqua. Quæ sunt intestina? qui pedes? intestina nostra, animæ nostræ interiora sunt: in quibus dum multa inutilia siue etiam noxia versamus, quasi stercora in ventre portamus. Pedes verò actiones nostræ sunt, quæ quotiens terrenum aliquid operantur, quasi terram tangendo pulueris contrahunt sordes. Lauanda igitur intestina, lauandi sunt & pedes, vt congruis fletibus abluti, sacrificiis diuinis fiant idonei. Potest & per pedes actionis cuiuslibet, siue etiam vitæ nostræ consummatio intelligi. Salubriter igitur hoc præcipitur, vt siquid boni agimus, si in omni vitæ nostræ Deo militamus, fonte lachrymarum totius laboris nostri terminum abluamus. Vix enim bonum opus compleri potest sine alicuius admixtione peccati. Adolebitque sacerdos super altare in holo. & sua. o. do. Altare istud, cor nostrum est. iuxta quod illud: Obla-

SVPER LEVITICVM.

Oblatio iusti impinguat altare. In hoc altari struuntur ligna: cū sanctæ cogitationes congregantur. Adduntur quoque & hostiæ membra: cū sanctæ mētis studium efficacia boni operis comitatur. Sacerdotis verò ea est adolere, id est succendere. Illius tamen sacerdotis qui ignem venit mittere in terram, qui facit angelos suos spiritus.

R I C A R D V S.

Quæ sit veræ obedientiæ forma.

- A** *Detrahta pelle hostiæ artus in frustra concident: & sub. in al. ig.* Docet hic Moyses quomodo vitulus debeat immolari. Vitulus noster in Libano pascitur: cū voluntatem nostram non nisi in rebus honestis sequimur. Hunc autem mactamus: cū omnem singularitatem amore obedientiæ abdicamus. Secamus verò, cū mentem de præsumpta libertate acriter increpamus. Sed hunc vsque ad frustra diuidit, qui quæque singularitatis suæ opera distinguit, & se in singulis de præsumptionis audacia reprehendit. Tunc autem nil amplius superest, nisi vt igne compunctionis vel flamma diuinæ dilectionis eousque cremetur, quousque omnis voluntas huius arrogantiae sopiatur. De huiusmodi holocausto quasi quidam adhuc cogitationum cinis remanet, qui omnino nobis perire non debet: quia vtiliter satis suas quisque præsumptiones reminiscitur, quando in hoc conscientia humiliata confunditur.

R A D V L P H V S.

De holocausto pecorum.

- B** *Quòd si de pecoribus oblatio est, id est de omnibus, siue de capris holocaustum ag. anniculum & absque macula offeret.* Notandum quòd oui capram coniungit. Capra autem aut hœdus, quòd scilicet hoc genus animantis olidum luxuriosumque sit, peccatorum gerit imaginem. Inde est quòd agnus paschalis iuxta lxx. de ouibus & capris sumi iubetur. Quia Christus qui pascha nostrum est, ex iustis & peccatoribus carnem assumpsit. Cū igitur capra peccatoris vel peccati gerat imaginem, quid est quod in holocaustum domino iubemur offerri? Nūquid acceptum fieri potest Deo peccatum nostrum? Sed sciendum quòd cuius non placet executio, placet mactatio. Idem verò computatur ouis & capræ holocaustum: quia in eodem vbi prioris malitiæ vetustatem deponimus, nouitatem innocentiae dominus

minò consecramus, Bos verò & ovis licet sanctitatis speciem gerant, idèò tamen mactari iubentur, quia nemo mundus à sordè, nec iustificabitur in conspectu domini omnis viuens. In agno autem anniculo propositi firmitas figuratur. In anno enim solis expletur circuitus. Ne ergo simplices vouere præsumerent quod postea explere nõ possent, agni anniculi iubetur fieri holocaustum. Diu nanque delibèrandum est, quod semel statuendum est. Quòd dicitur absque macula, suprà expositum est.

De holocausto auium.

Sin autem de auibus holocausti oblatio fuerit domino, de turturibus & pullis columba, offeret eam sacerdos ad altare. **N**uertendum attentius, quòd dominus cùm aues sibi in holocaustum offerri iubeat, non cygnum expetit, qui magnitudine corporis præstat, qui plumarum candore nitidus, etiam colli protensione caput in altum leuat: nec mergulo delectatur, qui frequentius aquis immergitur: nec accipitre, qui mortibus pascitur alienis: sed turturem petit & columbam: quarum columba societatis, turtur verò castitatis amator est. Vtraque tamen hæc auis gemere, non canere solet. Per aues scientiam figurari iam diximus. Manifestum est igitur non illam à domino scientiã approbari, quæ sibi magna videtur: iuxta illud: *Vah qui sapientes estis in oculis vestris.* vel quæ de nitore eloquentiæ gloriatur: vt de quibusdã scriptum est: *Posuerunt in cælum os suum,* Sed nec illa placeat, quæ sicut mergulus aqua, sic carnalibus voluptatibus absorbetur. Nec illa quoque accepta, quam accipitris instar malitia comitatur. Sed turturem amat dominus & columbam. Ergo scientiæ sanctumonia cum pace associanda est, sine quibus nemo videbit Deum. Monemur quoque in auibus istis, illam magis scientiam appetendam quæ gemitum doceat, quàm quæ plausum: quæ miseriam nostram nobis aperiat, quàm quæ risum. Hæc est enim vera scientia, de qua Salomon ait: *Qui appo. scientiam, appo. & do.* Norandum verò quòd auium holocaustum ad ipsum altare offertur. Altare, cor nostrum est. Soli igitur sunt qui perfectè ad corda redeant, ij qui per scientiæ studium & sanctam meditationem apud se in arcano mentis habitare nõ uerunt.

SVPER LEVITIC VM.

RADVLPHVS.

Quomodo aues debeant immolari.

- D *Et resorto ad collum capite, ac rupto vul. loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris.* Ad collum caput reflectitur, vt quasi corpus suum respicere videatur. Cum enim mandata Dei addiscimus, discutere nos debemus vtrum hæc etiam opere expleamus. Scienti nanque bonum & non fa. pec. est illi. Ac rupto, inquit, vul. loco. Sic caput à corpore per illud vulnus separabatur, vt non tamen prorsus abrumperetur. Innuitur ergo quòd à cura carnis mens abstrahenda sit, non tamen omnino, sed sicut ait Apostolus: Curam carnis ne feceritis in desideriis. Rupto ergo vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris. Sanguis appetitum significat. Sicut enim ex sanguine sua caro viuit, sic anima ex appetitu. Qualis enim fuerit appetitus, talis & vita illius. Altare, cor nostrum. Crepido vel basis, est fundamentum. Illud scilicet fundamentum, præter quod nemo aliud potest ponere, quod est Christus Iesus. Sanguis ergo qui rupto vulnere defluit à corpore, ad fundamentum decurrat, vt appetitus & amor noster, qui à carnalibus voluptatibus recedit, in Christum transeat, iuxta illud, Defec. in fa. t. a. m. Defecit à vanitatis appetitu, vt ardentem iam sitiatur veritatem.

Vnde supra.

- E *Vesiculam verò gutturis & plu. proi. prope al. ad Ori. pla. in loco in quo ci. es. so.* Recolendum quòd studiorum oblationem tractamus. Quid verò studiosis magis timendum est, quàm tumor elationis? Scientia enim inflat. Huius igitur auis nostræ vesicula gutturis proicienda est, tumor scilicet qui de eloquentiæ pompa oriri solet, penitus excludendus. Plumæ verò quæ sunt, nisi peregrinorum leuitas studiorum? vt verificandi peritia, dialecticorum garrulitas, quæ omnia menti dominum metuenti, & circa lamenta potius occupatæ, nihil remedij, nil poterunt vtilitatis conferre. Plumæ ergo & ipse proiciatur, vt à seruis Dei huiusmodi studia continentur. Vbi autem hæc proici debeant, lex signanter expressit: Prope al. inquit, ad O. pla. in loco in quo cineres es. solent. Per Orientem vnde mundo lux immittitur, diuinæ cognitionis illuminationem intellige. Ad Orientem ergo inflationem nostram abiciamus, quum Dei magnitudinem
ali-

aliquatenus contemplantes, de nobis humilia sentire incipimus. Ad Orientem quoque plumæ cadūt: quia fidei percepto lumine, mentem quam penetrat timor Dei, quæ salutis suæ cura sollicitat, minimè superfluis studiis operam dare delectat. In loco in quo ci. ef. so. In loco cineris, id est mortis meditatione, vesiculam cū plumis proiice: vt dum iugiter finem tuum conditionemq; mortalitatis recogitas, inanem iactantiam cum omnibus superfluis mox deponas.

Vnde suprà.

Confringétque ascellas eius, & non secabit, nec ferro diuidet eam. Ascellas frangere, est acumè ingenij non sibi tribuere, sed sub diuino munere humiliter infirmitatem propriã cogitare. Et non secabit, nec ferro diuidenda: quia quicumq; cæteris amplius aliquid in scientia profecerint, caueant omnimodis necesse est, ne corpus Christi diuidant, ne suæ eruditionis præsumptione à doctrina patrum recedere præsumant.

De oblatione similæ.

Simila quum obtulerit sacrificij oblationẽ Domino, simila erit eius oblatio: fundetque super eam oleum. Rectè post auis holocaustum simila sequitur: quia quisquis per studiũ sapientiæ terram mentis inhabitat, purgationi illius insistere debet, vt nequaquam exteriori sanctificatione contentus, sicut à corpore prauos recidit actus, sic & à merte eorũdẽ exurper affectus. Hæc est enim simila, puritas scilicet conscientiæ. Nã simila, pura farina est fursuris admixtione purgata. Huic autem similæ oleum superfunditur: quia mens concupiscentia carnali tanquã fursureis integumentis exuta diuina charitate repletur. Hæc autem simila non oleo cõspergi, sed sic offerri iubetur: sed dum offertur, oleum super eam fundi iubetur: quia hoc datum optimum, & hoc donũ perfectum defursum est descẽdens à Patre luminũ. Et ponent thus. Thus, orationis speciem habet, teste Psalmista, qui ait: Dirigatur o. m. sicut incen. in cons. t. Post olei ergo infusionem, huic similæ thus imponitur: quia non nisi amatiũ orationis est virtus. Amor nanq; desiderũ parit, desiderũ orantes facit. Ac deferet ad filios Aaron: quia subditorum virtutes prælatorũ doctrina informandæ, iudicio examinandæ, orationibusq; cõmendandæ sunt. Quorũ vnus tollet pu-

Cap. 2.
G

gillum plenum similæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suauitatis Domino. Vnus iste filius Aaron Christû significat, qui de eius stirpe ad nos descendit. Vnus dicitur, quia singularis. Hic itaq; tollet pugillum plenum similæ & olei, ac totû thus, & incendet coram Domino. Quod autem reliquum fuerit, erit Aaron & filiorum eius. Anima nanque quæ per spiritus sancti gratiã veræ dilectionis pinguedinẽ concepit, partitur in duo, quû & Deum diligere & proximum iubetur. Notandum tamen quòd similæ pars sola, thuris verò non pars, sed totum domino iubetur incendi. Orationis enim sacrificium non nisi domino soli offerendum est: similæ verò partem cum oleo ille filius Aaron manu stringit, & concremandam altari imponit: quia Christus dexteræ suæ virtute mentis nostræ infirmitatẽ à multiplicitate terrenarû cogitationû colligit, & collectã extollit: vt spiritu illius adiuti, saltẽ ad horã in oratione domino astare, & cõpunctionis igne corã ipso ardere possimus. Neq; enim similæ partẽ mediã, sed rãtum pugillû plenu in altari cremari præcepit: vt intelligam⁹ hãc viuę orationis potẽtiã nec ipsis perfectioribus nisi rarò posse cõferri. Pars igitur illa manu stringitur, vt domino offeratur: quia mens nostra cõstricta leuatur, sparsa verò ad ima relabatur.

GALFRIDVS.

De similæ sacrificiis, & quid per hæc mysticè designetur.
H *Anima quum obtulerit oblationẽ sacrificij Domino, simila erit eius oblatio.* Sicut multis laboribus de terreno fructu remotis paleis & furfure vix producitur simila, sic in terrenis actibus nil dignû eius sacrificiis inuenitur, nisi & leuitas operû, & impuritas cogitationû sollicita examinatione fuerit remota. Cui tamen similæ, sicut lex iubet, & infundendum oleum dilectionis, & superponendû thus orationis. Et thus quidem totum offerendum Deo. Solus nempe orandus & adorandus est Deus. Nam & quotiens oramus sanctos, hoc oramus, vt orent pro nobis Deum, & per ipsos quoque ad eum oratio tota refertur. Oleum autem diuiditur: quia duo sunt mandata prima & maxima, dilectio Dei & proximi. Sed & simila pariter diuidatur, vt ad honorem Dei & utilitatẽ proximi omnis nostra actio dirigatur. Hinc est quòd eiusdem similæ conspersæ oleo portionem offerri domino legalis sanctio iubet. Reliquum autem (inquit) erit Aaron & filio.

& filiorum eius. Sed quæ portio domini? Plenus sanè pugillus quem offerendum vnus è sacerdotibus tollit. O plenum pugillum, vel plenum potius & pusillum! Nihil enim magnum exigit, sed nil vacuum recipit Deus. Reliquum, inquit, non sibi quisque tollat, sed sit Aaron & filiorum eius. Quid? inquires. Ego igitur qui portavi pondus diei & æstus, nihil accipiam? Patiebar æquanimiter, imò etiam gratulabar, quum viderem solum tollere te pugillum, quem verebar vel decimas saltem vel aliquid amplius accepturum. Gratulabar inquam, siquidem arbitrabar reliquum hoc mihi esse relictum. Hoc ergo te scandalizat, quod datur Aaron & filiis eius? Sic tibi seruantur potius, imò etiam & augentur incrementa frugum iustitiæ tuæ. Denique & si vivere vis & tu de hoc reliquo, esto de filiis Aaron. Nec causaberis illud datum Aaron & filiis eius: Christus est & discipuli eius. Inter eos igitur accipe reliquum hoc, nec cum eis diuidas, imò totum communices, sine inuidia possideas, sine diuisione possideas. Magis autem sperare licet, dum id modicum eis comunicas, quicquid illorum est tuum esse præsumas. Hæc dicta sunt de simila simplici & sacrificio quod non coquitur, quale tamen fortassis hodie: nam dies mali sunt, vel à nemine vel à paucis offertur. Omnes enim qui piè volūt vivere in Christo, persecutionem patiuntur. & si quis non adurit suo scandalo, tamen vritur alieno. Coquitur autem sacrificium aut in clibano, aut in sartagine, aut in craticula, sicut in ipsa legis lectione discernitur. Clibanus est quædam regularis disciplina, cuius decoctio diuturnior est, sed tolerabilior: sollicitè si non desipiunt prouidentibus iis quibus est credita dispensatio, & discretè moderantibus ne vehementior ignis adurat, aut tepidior fortè non coquat. Sed ad hoc quis idoneus? Quis temperabit hunc clibanum, vt nec nimis ferueat, nec nimis tepeat, sed eo efficacius quo discretius panes sacrificij coquat? Heu Domine Deus, quod de communi & terreno pane non fieret, multi hodie imperiti imprudenter & impudenter præsumimus quod nescimus, & inexpertum nobis officium clibani spiritualis accipimus. Inde est quòd nunc æstus acrior quàm oporteat, nunc tepidior quàm expediat inuenitur. Sarago est vehementior qualibet tribulatio, cui tamen vberior consolatio sociatur. Hæc lagana oleo lita. Hæc si-

SVPER LEVITICVM.

mila non solum conserpa oleo, sed etiam superfusa. De qua tamen signanter tibi præcipitur vt eam diuidas minutatim. Nam huiusmodi diuisionem clibanus non requirit, & craticula dedignatur. Ille minus eget, egere ista non nouit. Ibi poena tolerabilior, hic animus tolerantior. Oportet autem vt molestia grauioris alicuius tribulationis afflictus, velut in sartagine trixus, solo tibi oleo abundantiore consolationis subueniente, ne cremari incipias, hæc lagana diuidas minutatim. Dico autem, ne sicut quosdam insipienter interdum facere nouimus, ipse tibi dies & annos & longa tempora coacerues, tanquam simul omnia debeas sustinere, quæ simul nequeunt prouenire. Sufficiat magis dieti malitia tua: vt considerans quia non consurget duplex tribulatio, nec dum tam multiplex quam tibi fortassis ipse fingebas, frixuram diuidas minutatim. Iam verò craticula fortium est, quibus certamen datur forte, vt vincant, & discant quòd omnium patientior est sapientia. Omnè enim molestiam quamuis acerrimæ tribulationis velut flammam sæuientis incédij non modò patièter tolerat, sed gratatèr acceptant. Sed nec videtur quicquq; eiusmodi est, tanquam in sartagine, versari in oleo quodam consolationis: sed tanquam in craticula assari, expositus omnino & superpositus prunis in ipso repudio consolationis. Nò tamen ardet, sed coquitur igne tribulationis, roboratus soliditate virtutis. Quòd si dixeris rarù hodie sacrificiù hoc inueniri: illud pariter intuere, rarò etià in craticula similà coqui. Et quod rarù est iuxta literà, iuxta figurà rarius nò mireris. Cæterù si nò essent hæc, mystica coquitur simila, & in aqua sapius quam in craticula coquitur, & in cinere vt panis subcinericus fiat. Et vñ ei si non fuerit reuersatus. Cinis enim est corpus mortis. Qui ergo in carne ambulat, velut in cinere panè coquit. Et malè coquitur, si nò reuersatur: vt caro quæ perniciosè premebat, in seruitutè aliquando redigatur. Aqua est præsens seculù, quod labitur & labetur in æuum. In hac coquitur aqua qui seculariter patitur, qui desiderio gloriæ secularis affligitur. Indigna diuinis sacrificiis vtraque coctio, nec acceptabilis est coram Deo quilibet grauis afflictio, si carnalis fuerit vel secularis intètio. Deniq; vt fermèti & mellis debeat nò natura dånari, sed figura vitari: primitiæ & munera recipiuntur ex eis, sed altari prohibètur imponi. In melle enim carnalis illecebra,
in fer-

in fermento malitia & nequitia designatur. Cōgruè autē fermento malitię & iniquitatis opponitur oleū gratię & charitatis. Sed & mellis carnalis illecebre, sal pœnitentię & disciplinę.

RADVLPHVS. De sacrificio similæ in clibano.

Cū autē obtuleris sacrificiū coctū in clibano de si. panes absq; ser. I
 cōsp. o. Subauditur offerre poteris. Quid per clibanum qui sibi cōmissa æstu & ardoris nimietate inuoluit, nisi pressura huius mundi & tribulatio fideles vndique coangustans intelligitur? De qua ex persona martyriū Psalmista ait: Omnes gentes circum. me. & in no. do. quia vltus sum in eos, &c. Hæc verò tentationis nimietas perfectis quidem probatio, infirmis verò subuersio est. Quod in ipso Apostolorū principe manifestè apparet, qui ante olei superfusionem, ante spiritus sanctificationem, ad ancillæ vocem extimuit, & mortem timens vitam negauit. Post acceptum verò spiritus donum, nec ipsos principes reueretur constanter affirmans, quia oportet obedire Deo magis quàm hominibus. Antequam ergo similia nostra clibani incendiis committatur, oleo superfundenda: quia nisi mens humana virtute spiritus antea solidetur, igne tribulationis admoto, non conqui poterit, sed consumi. Ait ergo: Cū obtuleris &c. Notandum quòd quicumque clibano passionis examinantur, panes sunt dicti: quòd virtute constantiæ roborari & quasi cibus Christi effecti, post tribulationis clibanum, in corpus illius cœleste, id est in societatem angelicam transferuntur. Vnde beatus Ignatius pro martyrio Christi damnatus ad bestias, ait: Fermentum Dei sum. Bestiarum dentibus molar, vt panis mundus efficiar. In panibus ergo duo lex seruari præcipit, vt scilicet absque fermento sint, & oleo conspersi. Quod exponens beatus Petrus ait: Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut ma. aut ali. ap. Si autem vt Christianus, non erubescat. Beati enim qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Panes ergo quos Deo offerimus, absque fermento sint: vt cū mala ab hominibus patimur, non reatus criminis vindicetur in nobis, sed fidei pietas impugnetur. Consersos oleo. Testatur nanque Apostolus: Si tra. cor. m. ita vt ar. cha. au. non ha. nihil mihi prodest.

De sacrificio in sartagine.

Et lagana axima oleo lita. Subauditur offerre poteris: & K

hoc est quod ait: Si oblatio tua fuerit de sartagine. i. si eadem lagana obtuleris. de panibus siquidem nil amplius loquitur. Similæ, inquit, conspergæ oleo & absque fermento; diuides eam minutatim, & scindes supra oleum. Per sartagine, mentium frixura ostenditur. Quid autem ita sanctorum mentes vt zelus domini frigit & cruciat? Hæc tamen oblatio oleo conspergitur: quia feruor dulcedine spiritus temperatur. Igitur si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ erit conspergæ oleo. Sancti enim doctores cum verba asperæ increpationis mouent, charitatis amore sæuiunt, non inflatione elationis intumescunt. Mori nauque pro eis parati sunt, quos quasi vsque ad mortem sæuientes affligunt. Et lagana azima oleo lita. Lenitas quippe mansuetudinis non solum in corde esse, verumetiam in corripientis verbis apparere debet: vt scilicet ille qui corripitur tanto libentius diligentis etiam vulnera suscipiat, quanto ob utilitatem suam omnia fieri non ignorat. Fiat ergo vt per quendam sapientem dicitur: Obiurgationi semper aliquid blanditiæ admisce. Et diuides eam minutatim. Simila minutatim diuidenda est, vt zelus nostri impetus temperetur, & singula nostra verba examinantes, ne quid contumeliosè, ne quid immoderatus proferamus, sollicitius perpendamus.

De sacrificio in craticula.

L. *Si obtuleris sacrificium de craticula, quod vt sicut cætera de simila fiat, oleo conspergetur.* Craticulæ ignis non vndique inuoluit clibani more, sed inferius superposita torret. Sancti igitur doctores cum vitia subditorum redarguunt, & praua eorum obuiant voluntati, si quid molestiæ ab eis sustinent verbo contumelioso, seu substantiæ temporalis aliqua diminutione, quasi craticulæ adustionem patiuntur. Sed & quilibet fideles cum seu ab inuisibilibus inimicis, siue etiam voluntate & deliberatione propria dum carnem mortificant, & seipsos affligunt, mediocri aliquid sustinent, quod non nimis opprimat, nec patientiæ humanæ vires excedat. Craticula est cum superpositi æstulento quidè sed assiduo fatigantur. Hæc ergo simila huiusmodi igne torrenda, iubetur oleo conspergi. Cauendum etenim est ne charitas nostra molestiarum assiduitate fatigata, aut erga Deum cuius dispensatione hoc patimur, aut erga homines à quibus hoc patimur, extingatur,

Quòd

Quòd à sacrificiis nostris arcenda sint tam malitia quàm voluptas.

Nec quicquã fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domini. Quicquid in nobis est vnde nos placere posse præsumimus, sicut malitiæ peste vacuum, sic à voluptate carnis fieri debet extraneum.

Quòd ad sacræ scripturæ consilium vitam nostram componere debeamus.

Non auferes sal fœderis Dei tui de sa. t. Nullus sensui suo **N** se committere debet ad seruitutem domini accedens, sed diuinæ ecclesiæ auctoritati. Fœdus enim Dei, testamentum Dei dicitur: id est scriptura sacra, tam vetus quàm noua. Hoc itaque sale optimo sacrificia nostra sapida reddantur: vt scilicet omnia interiora nostra ad diuinorum præceptorum regulam componamus.

Qualem nouiter conuersi tenere debeant disciplinam.

Si obliueris munus primitiarum frugum t. Domino, de spicis **O**
adhuc virentibus, tor. eas igni, & con. in m. f. Notum est quòd spicæ virentes nisi adustæ igni, & confractæ, palearum integumenta nõ ponunt. In hunc modum mentes Neophitorum, qui per primitias frugum congruè designantur, defideriorum carnalium humoribus adhuc grauidæ, absque tribulationis igne, & propriæ voluntatis contractione, mundanorum affectuum paleas à se minimè abiiciunt. Nam adustionis ignem sibi adhibent, cum abstinentia corpus affligunt, laboribus subdunt, vigiliis ac frigoribus defatigant. Ad huius rei exemplum dominus mox baptizatus xl. diebus ieiunauit, & populus ille antiquus de Aegypto adductus eremi vastitatem & solitudinis illius ardorem xl. annis sustinuit. Spicarum autem contractio in propriæ voluntatis abrenunciatione consistit. Confringit enim homo seipsum, quando suis voluntatibus contradicit, & non suo sed alterius arbitrio viuere incipit. Sequitur: Et sic offeres primitias tuas domino, fundens supra oleum, & thus imponens: quia oblatio domini est. Quid oleum nisi cordis hilaritatè significat? Vnde: Vnxit te Deus de. t. o. la. Funde ergo super primitias tuas oleum: vt cum propter Deum alterius te subdis imperio, obedientiæ laborè libèter sustineas & deuotè. Hilarè enim datorè diligit Deus. Thus quoq; imponere debes, t. in op^o quod aggrederis, diuinum auxiliu precib^o assiduis

SVPER LEVITICVM.

impetrare. Quia oblatio domini est. Ad malū quidē nobis
sufficimus, ad bonum verò diuino adiutorio indigemus.

Quomodo capra debeat immolari.

Cap. 3.

P

*I capra fuerit eius oblatio, & pacificorum ho-
stia, & obtulerit eam do. po. m. s. super ca. e-
ius immo. q. eam in intro. taber. testi. & c.*

Notandum quòd cūm ovis hostia of-
fertur, ob infirmitatem operis ab introitu
tabernaculi elongatur. Capræ verò victi

ma in ipso introitu immolari iubetur. Sed si cuiquam timo-
rem conuersationis suæ indicat infirmitas, si cuiusquā præ-
sumptionem reprimat & retardat, nõne eius potissimum
quē præteritorum facinorum remordet conscientia? Quid
est igitur quòd peccatoribus tanta accedendi libertas con-
ceditur, quum ij qui quauis magnis virtutibus vacuā, inno-
centem tamen se recolunt transcurrere vitam, longius stare
p̄cipiantur? Sed hæc est sacræ consuetudo scripturæ: quia
penè vbique peccatores si reueri voluerint, in spem reuo-
care conatur. Inde est quòd sæpius eorum proponit exēpla,
in quibus cūm prius abundasset peccatum, superabundauit
& gratia. Vel ab statu iustitiæ miserabiliter lapsi, fructuosa
postmodum pœnitentia primā meritorum gratiam transcē-
derint. Hinc est etiam quòd ipse dominus Iesus surgens à
mortuis non genitrici sanctissimæ se primitus manifestauit,
sed sicut ait Euangelista, primò apparuit Mariæ Magdalene
de qua eie. vij. dæ. Et hoc totum agitur vt spem misericor-
diæ recipiant, qui malorum suorū memoria perturbati citò
poterāt desperare. In iis verò in quibus innocentia cōmen-
datur, in cauta reprimēda est p̄sumptio: qui adeo sibi quòd
magnorum criminū cōscientia nõ vrgētur blandiri solent,
vt licet ad omne opus bonū pigri, ingressum tamen super-
num sibi patere non dubitent. Sequitur: Tollentque ex ea
filij Aaron in pastum ignis domini adipem qui operit ven-
trem, & qui tegit vniuersa vitalia. Quicūque enim vitæ ve-
teris immunditiam derelinquit, si nõ vult ad ea relabi quæ
deserit, in primis necesse est vt ventrem restringat, ne for-
tè dominante gulæ vitio per carnis illecebrā quicquid forti-
ter aggressus fuerit perdat. Muros enī Hierusalē pri. co. de.

Quòd adipe suo vescitur, qui laudibus pro-
priis delectatur.

Omnis

Omnis adeps domini erit iure perpetuo in genera & c. h. v. nec adipem, nec san o. co. Non omnem adipem sicut omnem sanguinem generaliter comedere vetat. Adeps autem mortuorum legis præcepto in vsus cedit humanos. sed hoc dictum est de adipe bouis & ouis: sed mysterium requiramus. Adeps hostiæ deuotionem insinuat offerentis. Hunc domino incendit, quisquis in sancti executione propositi diuinam gratiam ardentè expetit, qui Dei non suam in suo opere gloriam quærit. Qui verò munus Dei sibi applicat, qui se, non muneris largitorem laudari affectat, adipe suo vescitur, quia deuotionis suæ laudibus saginatur. Nec adipem ergo, nec sanguinè omnino comedetis: quia nec prauo operis appetitum recipere debes, nec tibi si quid boni egeris applicare.

RICARDVS.

Qualiter satisfaciat, qui in corrigendis vitiis modum discretiōnis excesserit.

Sacerdos pro peccato ignorantia of. vitulum. Cap. 4.
 Sacerdos, vnctus prælatus, charitate erga R
 proximum pius, & erga Deum deuotus. Eius
 modi sacerdos quanto subiectos verius diligit, tanto eorum errata vehementius insectatur & odit. Sed sapè dum eorū culpas minus discretè percutit, dū percussorū vires pefare nescit vel negligit, charitate in eis minus cautè ferièis extinguit. Per ignorantia itaque peccat, quādo malum vnde debuerat amputare accumulatur. Sacerdos igitur qui indiscretè agendo dum bonum intendit per errorem delinquit, vitulum pro peccato suo offerat, & obediendi potius quàm imperandi desiderium de cætero habeat, qui creditum sibi regiminis officium ad plenum prout oportet dispensare non posse per experientiam probat. Offert igitur vitulum de armentis, qui fieri iam optat quasi vnus ex subiectis. Notandum sanè quòd non bouem sed vitulū iubetur offerre: ne pastorem curam quam semel accepit, audeat temerè & inconsultè abicere.

BRVNO.

Quòd mors Christi apud patrè misericorditer interpellet.
Cumque intinxerit sacerdos digitum in sanguine. asperget eum septies coram Domino, contra velum sanctuarij. Sacerdos iste Iesus est, qui per proprium sanguinem introiuit semel in sancta,

SUPER LEVITICVM.

sancta, ibique eum spargere non cessat mortem suam patri offerendo, pro nobis interpellando, atque omnium hominum genus sui sanguinis aspersione sanando. Sed quare septies? quia septem sunt dies. Quod enim septies fit, omni tempore fit. Septies ergo spargitur sanguis vituli quia usque ad seculi consummationem spargitur sanguis Christi. Hoc autem contra velum sanctuarij, id est contra Dei ipsius oculos, maiestatem, atque presentiam.

T

RADVLPHVS.

Quod maiorum crimina poena sint maiore punienda.

Si peccauerit princeps & fecerit unum e pluribus per ignorantiam quod lege domini prohibetur, & postea intel. pec. of. bo. e. d. hircum de capris immaculatum. Principem quemlibet ex doctoribus & sanctioribus hic appellat. Verum alia hostia principis, alia cuiuslibet de populo terrae imponitur. Principis enim quanto scientia maior & sanctitas eminentior, tanto si peccauerit reatus vehementior erit. Seruus namque sciens voluntatem domini & non faciens, pl. v. m. Principis itaque reatum maiorem durior necesse est poenitentia subsequatur. Hircum ergo ei lex deputat, non capram: ut quia prius in mandatis domini viriliter egerat, unde & principis honoratus est nomine: nunc postquam a iustitiae culmine inimici subreptione siue proprio vitio deiectus est, forti se zelo contra seipsum erigat, & in criminis sui vindicta non sceminam sed marem exhibeat, & postea intelliget peccatum suum. Ego peccati notitiam non eam hic accipio qua unusquisque qui male agit scit peccatum esse quod agit: sed eum peccata sua veraciter cognoscere aestimo, qui peccatum quam perniciosum sit, quantave poena plectendum pauido corde perperdit. Sicut enim non cognoscit Deum qui non eum ut dignus est diligit: teste Ioanne: Qui dicit se nosse Deum & man. e. non cust. m. est: sic nec peccatum cognoscit, quisquis non ei dignam odij vicem rependit. Qui ergo sic suum cognoscit peccatum, offerat hostiam hircum de capris immaculatum: id est sic perpetrata crimina plangat, ut plangendo de cetero non committat. Sequitur: Ponetque manum super caput eius. Non enim coactam sed spontaneam agere poenitentiam oportet, nec humano timore ad hoc compelli, sed amore diuino & propriae salutis intuitu prouocari. Quod perfecte poenitentes innocentium meritis coaeruantur.

Cumque immolauerit eum in loco ubi solet mactari ho. co. V do imm. quia pro peccato est. Videtur pœnitentiæ meritum sicut de capra dictum est, interim commendare. Scripturæ quippe sanctæ intentio est peccatoribus si conuerti uoluerint spei fiduciam reformare. Vnde etiam lex hircum, qui pro peccato offertur, in loco holocausti immolandum decreuit: ut si peccatores si dignos pœnitentiæ fructus attulerint, eundem cum iis qui perfectionis iter ab initio gradiuntur, meriti gradum adepturos se esse confidant. Vnde in Ezech. Porta ad Aquilonem ea omnia quæ porta ad Orientem habet, perhibetur habere. Omnes enim qui ab utero in innocentia persisterint, portam ad Orientem habent: quia eis regni cœlestis aditus à lumine quod acceperunt patet. Et omnes qui in peccatis postmodum lapsi torporis sui frigore sunt depressi, si per pœnitentiam redeant, portam ad Aquilonem habent: quia eis etiã post peccati sui frigora regni aditus per misericordiam patet.

Quod sacerdotis sit ei quem verè pœnitentem nouerit veniam impetrare.

Cum igitur immolauerit princeps in lo. ho. tin. sa. di. in san. X hostia pro peccato tangens cornua altaris ho. & r. f. a. b. eius.

Sacerdos, aut Christi aut præpositi cuiuspiam typum tenet. Sanguis verò hostiæ pro peccato, lachrymæ sunt peccatoris & corporis afflictio. Non est autem negligenter transeundum quod sanguine isto prius cornua altaris tinguntur, deinde quod reliquum est, ad basim eius funditur. Per altare præsentem ecclesiam, per cornua altaris prælates, per basim ipsius, Christum dicimus figurari. Docemus quippe per hæc sanguinis partitionem luctu & afflictione nostra primùm satisfaciendum doctoribus. Deinde per eorum absolutio- nem ad diuinam indulgentiam pretingendum. Eis quippe dictum est: Quodcumque ligaueritis super terram, &c. Ad hos itaque accedendum est, vulnera per confessionem pãden- da, si edũ corã eis, ut altaris cornua sanguine nostro tingantur & stetitibus nostris ad cõpassionem stentantur: sicque cõmissa no- stra & meritis lauet, & potestate relaxet. Decet enim peccatorem hæc humilitas, ut sine mediatore aliquo iusto petere indulgentiã nõ præsumat. Verũ hoc solũ nec debet, nec põt sufficere: imò quod reliquum est sanguinis ad basim altaris funde: ut scãpud Deũ pro te quod potes facias, gemas corã

SVPER LEVITICVM.

illo: quia spiritus contribulati sacrificiū illi non desistas offerre. Hoc autem sacerdos facere dicitur digitum suum in sanguine tingens: quia vel Christus spiritus sui intinctu, vel prelatus suis orationibus & doctrina nos docet quid agere debeamus, & iuuat vt explere possimus.

Quòd affectus noster nulli debeat turpitudini adhærere.

Cap. 5.

Y

Nima qua te. a. im. sine quod oc. est à bestia, aut per se mor. vel quodlibet aliud rep. & o. s. im. sua, rea est & deli. Anima immundum tangit, quando alieno peccato consentit. Occitum autem à bestia eum intelligimus, qui inimici suggestionem labitur in peccatū. Per se autem moritur, quisquis propria deliberatione iniquitati subiicitur. In reptilibus verò illi exprimentur, qui toto corpore terræ adherentes, tota vita, tota intentione terrena sequuntur. Horum igitur omnium tactus immundus est. Verum non sine causa impositum existimo: Et oblita fuerit immunditiæ suæ. Si enim tetigerit immundum, & immunditiæ suæ oblita non fuerit, nunquid non immunda erit? Sed nota quia parçitur fragilitati humanæ. Quis est enim qui nesciat humanorum affectuum inuito nonnunquam etiam ipso qui patitur, labilem discursum? Si igitur repente affectus tuus ad aliqua illicita se inflectat, quod est quasi mortuum tangere, si tu sentiens statim repugnaueris, non immundus es: imò si viceris, corona donaberis. Si verò libenter in ea moratus fueris, etiam si opere non expleas, pollueris. Hæc est enim obliuio de qua lex loquitur: Obliuisci etenim est paruipendere.

Quòd qui carnem suam affligere proposuerit, non debeat à proposito resilire.

Z

Anima qua iurauerit vt vel malè quid faceret, vel benè, obliuiscit que intellet. pec. Sagat pœnitentiam pro peccato. Quisquis mala agere proponit, certum est quia nutu ipso quo iniquitatem affectat, delinquit. Verum si malum animi propositum vsque ad opus perduxerit, peius facit. Perseuerantia enim in malo, non continentia, sed pertinacia: nec fides, sed incorrigibilis perfidia dicenda est. Hic tamen malum non pro culpa, sed pro pœna accipitur: cum quis speccata sua indicans, carnis suæ afflictionem Deo vouit. Male ergo sibi facit quisquis, quia Deum contempserat, sibi iratus

iratus pœnas debitas à se exigit & extorquet. Benè verò agere, est vitii abrenunciando, bonis operibus insudare. Si autem oblita voti sui postea intellexerit. i. si negligens reddere quod vouerat, postea super hoc ipso se reprehēderit, agat pœnitentiam pro peccato: digna scilicet satisfactione diluens quod neglexit: & offerat agnum de gregibus, siue capram. Tanquam diceret, quod prius vouerat & nondum reddiderat, reddat. Malè & benè faciat carnem affligens, & bonis operibus insistens. Hæc nanque est ovis & capra, bonorum operum executio, & malorum punitio. Nec contrariū videatur, quòd siue ovis, siue capra offerri iubetur, cum nos vtrunque dixerimus offerendum. Siue enim, aliquando copulatiuum est: vt cum dicimus. Siue serui, siue liberi, omnes vnam sumus in Christo. i. serui & liberi. Et in hoc eodem libro: Vestis lineæ, siue lanea quæ lepram habuerit, aut certè pellis, vel aliquid ex pelle confectum est ostendatur sacerdoti. Hic enim Siue aut Vel, pro & particula accipiuntur.

De sacrificiis turturis & columbæ.

Sin autem pecus of. non po. of. d. tur. vel duos pullos columbarum, vnum pro peccato, & alterum in holo. **A** Magna hominum erga Dei cultum & suam salutem negligentia, sed maior Dei erga homines longanimitas & misericordia. Ecce enim cum peccatoribus pœnitentiæ & vitæ correctionis remedia ostensa sunt, si quis salutis iter aggressus defecerit, & in suo proposito segnior factus, bonum quod inchoauerat implere distulerit, diuina adhuc patientia subportatur, & quam diutius vivit, expectatur vt impleat quod promissit. Si verò morte imminente aut graui infirmitate incumbente exequendi voti facultas ademptra fuerit, nec sic deseritur. Sed si vel tunc conuerti voluerit, via illa ostenditur qua saluetur. Offerat enim duos turtures vel duos pullos columbarum. Turtur & columba, pro cantu gemitum habent. Qui ergo nec seipsum affligere, nec iustitiæ opus exequi sufficit, vt promiserat gemat. duplicem autem gemitum eum habere oportet: siue quia malum egit quod non potest digna satisfactione abluere, vel quia bonum quod Deo vouerat non vaçat explere: & hoc est vnū pro peccato, & alterum in holocaustū offerre. Sequitur: Et dabit eos sacerdoti. Vnde ostenditur, non nisi per prelatos, aut certè per summum

SVPER LEVITICVM.

num pontificem Christum si illi defuerint, peccatorum satisfactionem acceptari posse. Qui primum offerens pro peccato retorquetur caput eius ad pennulas ita vt collo hæreat, & non penitus abrumpatur. Quid per pennulas, nisi virtutes animæ significantur, quibus illa ad cælum volat? Caput ergo retorquetur ad pennulas, quum mens quæ hominis caput est, pro peccatis suis anxia dolet: talem exorcans dulcedinem vitiorum, virtutum concipit appetitum. Ita, inquit, vt collo hæreat, & non penitus abrumpatur. Dignum quidem est vt qui vitam totam in delictis egit, saltem iam morte vicina caput secernat à corpore mentis: si intentione à carnis voluptatibus procurandis auertat. Nec tamen penitus abrumpatur: vt carni scilicet in necessitatibus non in desideriis seruiatur.

Quòd in fine pœnitentibus nec certa damnatio, nec certa indulgentia promittitur.

B *Quòd si non quierit manus eius of. duos turtures vel duos pullos columbarum, of. pro peccato si. partem ephi de.* Per similitudinem hinc cogitationum subtilitas designatur, quæ per confessionem sacerdoti humiliter aperitur. De hac autem decimam partem ephi offerre præcipitur. Quid in denario, nisi perfectio intelligitur? Dignum est enim vt qui peccatorum suorum confessionem facit, consummet eam omnia quæ reuocare ad memoriam potest domino pandens: non alia prodens, alia abscondens. Non mittat in eam oleum, nec thuris aliquid imponat: quia pro peccato est: tradetque sacerdoti. Quòd oleum in ea non mittitur, inde est, quòd iis qui eiusmodi sunt, certa misericordiae spes non promittitur. Confessio nanque quam nullus comitatur fructus boni operis, quamque interni gemitus non commendat, incertum est vtrum à domino recipiatur. Vnde beatus Augu. in quodam sermone ait: Agens pœnitentiã ad vltimũ & reconciliatur. Securus hinc exeat, ego securus non sum. Nũquid dico dånabitur? Non dico: sed non liberabitur. Vis te à dubio liberare? Age pœnitentiã, dũ sanus es. Nec thuris aliquid imponas. Thus orationis formam habet, sicut scriptum est: Dirigatur oratio mea &c. Cũ ergo thus prohibetur imponi, quasi orationis fiducia homini denegatur. Qui enim peccata sua nec probabilius viuẽdo corrigere, nec tamẽ ea dignè deslere potest: puto verecũdia exigit, vt indignũ se diuina mise-

miseriordia iudicet, nec impudēter & quasi libera frōte eā sibi cōterri exoret. Petat tamē, sed quasi nō petēdo speret, sed desperādo, dū & se indignū venia cōfiteatur, & tamē sola Dei misericordia fieri posse credat vt saluetur. S cq; nos Deū rogantes dicimus vt dimittat quæ conscientia metuit, & adiciat quod oratio non præsumit.

Quid agere debeat sacerdos pro eo qui in fine tantum confitetur.

Qui plenu ex toto pugillū hau. cremabit super al. in me. e. qui obtulit, rogans pro illo & expians. Reliquā verò partē ipse habebit in munere. Quanto minus vnusquisque de suis confidit meritis, tanto magis indiget vt iuuetur alienis. Quapropter bonus pastor qui subditi penē desperati recipit cōfessionē, intercessionis suæ beneficiū misericorditer illi impendat, vt apud Deū si fieri possit pro eo obtineat, quod reus ipse meritis suis obtinere se posse desperat. Hoc est ergo quod dicitur de simila oblata: Plenu pugillū hauriat, & super al. cremab. in memo. eius qui obtu. qui peccatoris confessione recepta, & cognitis eius criminibus, si charitatis flamma in altari cordis succenditur, necesse est vt perichitāri compatiens pro diluendis eius criminibus saltē breui tēpore corā domino vsq; ad lachrymas cōpungatur. Rogans pro illo & expians. i. quantū in se est expiare cōtendens. Reliquā verò partem &c. Meritò in peccatoris confessione partem accipit improprie, s. mercedis lucrum: illam retorquens, quæ vt acceptabilis fieret, suis precibus eam iuuit.

Quòd in omni bono opere perseverantia requiritur.

Hec est lex holo. Cremabitur in al. tota nocte vsque mane. Intelligendū est, quod quacunq; hora diei, siue mane, siue vespere holocaustum incenderetur, sequenti nocte tota super altare relinquebatur. Nobis verò innuitur, vt si holocaustū nosmetipsos Deo obtulerimus, si flāma sancti amoris ardere cœperimus, perseveremus: nec præ abūdantia iniquitatis refrigescat charitas nostra, nec extinguatur in nocte lucerna nostra. Lucerna quippe nostra ipsa charitas est: quia præceptū do. lu. il. oc. Ipsa enim quo gressum tendamus operis intus nos erudit: & dum quæ agimus aliis ostēdit, quo sequi debeant eisdem accendit. Si igitur post tenebras noctis præsentis æternū nobis mane oriri cupimus,

pro

Cap. 6.
D

SUPER LEVITICVM.

pro custodia huius lucernæ sollicitè vigilemus: quoniam si quis hîc dum adiuuit in conspectu hominû ignis sui flammam seruauerit, post vocationem suam decedentibus tenebris & vero mane illucescente, sub Dei præsentia in æternum fulgebit. Vnde scriptum est: Stellæ quoque dederunt lumen in custodiis suis. Vocatæ sunt & dixerunt, Assûmus, & luxerunt ei cum iucunditate qui fecit eas.

De statu sanctorum post mortem.

E *Vestietur sacerdos tunica & femoralibus lineis, tollètque cineres, quos vorans ignis exussit, & posita alt. spo pri. vesti. indutusque aliis cf. e. extra castra, & in lo. mundi. vsque ad fallam consumi faciet.* Magna hîc sacramenti profunditas. Magna spes reposita mortalibus. Magna consolatio morientibus. Si enim in crematione illa quæ in altari fit, labor vitæ nostræ accipitur, quandiu feruentes spiritus nos in sanctis operibus exercemus: quid cineres, reliquiæ s. illius cremationis, nisi quod post vitam vnicuique nostrum restat designât? Notum est quia iustorum corporibus in pace sepultis, animæ quoque eorum in manu Dei sunt. Et quia beati mortui qui in domino moriuntur. A modo iam dicit spiritus vt re. à la. s. Hæ sunt iustorum reliquiæ: quoniam sunt reliquiæ homini. pa. Cineres itaque ab altari deponuntur: quoniam iusti à labore in requiem suscipiuntur. Cineres ad Orientem collocantur: quia iustis (vt ait Iob) Meridianus fulgor confurgit ad vespèram: ad occasum s. vitæ præsentis claritas subsequens. Et quum putantur consumpti, oriuntur vt Lucifer. Inde est quòd sanctorû obitus Natalitia nominantur: quia quod sunt infanti angustia matèri vteri ad huius aëris libertatem, hæc est iustis huius conuersationis ærûna ad futuræ gloriæ amplitudinem. Locus quoque in quo cineres deponuntur, iuxta altare est: quia secundû vitæ præsentis meritum retribuitur vnicuique post obitû. Non elongantur cineres ab altari: quia nec homines à suis meritis disiunguntur, sed sequuntur eos opera eorum, & recipit vnusquisque prout gessit in corpore siue bonum siue malum. Sacerdos qui cineres deponit, tunica & femoralibus lineis induitur: quia Christus qui distinctione sententiæ suæ mortè mulctat homines, vt suos morientes consolaretur, terrenum corpus assumpsit in quo & ipse moreretur. Sequitur: Et indutus aliis vestimentis, efferet eos extra castra

stra. Quid est cineres extra castra ferre, nisi iustos post animarum suarum requiem, post corporum suorum resurrectionem, in alterius vitæ gloriâ transfigurare? Sacerdos vestem mutat, qui hæc agit: quia Christus non in forma serui, li in qua prius despectus apparuit, sed in maiestatis suæ gloriâ, vt seruos suos glorificet, apparebit. Cineres verò in locum mundissimum efferuntur, & ibi vsque ad fauillam consumuntur. Quis est locus mundissimus extra castra, nisi perfecta beatæ ciuitatis illius mūdities, omnem excedens huius tēporis sanctitatē, quæ in hac vita à quoquam nostrū acquiri potest? Tunc enim Christus exhibebit sibi gloriosam ecclesiam non habentē maculam a. r. Ibi ergo prorsus sanctorum cineres consumentur: quia nec in corporibus eorum vlla relinquetur corruptio, nec in animabus vitij turpido.

In quibus religiosi animus debeat occupari.

Reliquam partem simila co. Aa. & si eius absque fer. & co. in lo. sanctuarij tabernaculi. Hoc de lege sacrificij & libamentorum dicitur. Aaron cum filiis suis, Christū cum membris suis significat. Istis simiæ reliquiæ comedendæ decernuntur: quia sancta mens post orationis & lectionis studia, quibus Domino se præsentat & amore illius inflammat, cum proximorum vtilitatibus se impendit, in vsum eorum cedens, quasi ab eis comeditur, quando in suarum necessitatum prouidentiam remedium eis confertur. Et comedent eam absque fermento, vt scilicet mens religiosa cum proximorum curam susceperit, cum eorum vsibus se contulerit, simplici intentione hoc faciat: vt nec culpas redarguens iræ suæ libidini seruiat, nec necessaria proximi procurans, vanæ gloriæ deseruiat. Et comedent eam in loco sanctuarij tabernaculi. Illicitum est nisi in loco sancto similam consecratam comedere: quia studiū animæ religiosæ, quæ se à mundi actibus sequestrauit, non in secularibus, sed in iis solūm quæ ad Deū pertinent, debet proximis exhiberi. Cum igitur nuptiarum causâ tractatur, quum augendæ pecuniæ, quum bonorū seculi huius acquirēdorū ratio habetur, indignū est vt mens Deo cōsecrata, quæ ipsa possidere negligit, aliis studeat procurare. Conceditur tamen eis in his etiā quæ carnis sunt, si necesse fuerit, curam proximorum habere, sed sicut sui in necessariis duntaxat: vt scilicet in huiusmodi proximorum gūsciant infirmitatem, non expleant voluptatem.

SVPER LEVITICVM.

Quòd fermento carere debeat quicquid Dominò præsentatur.

G Ideo autè non fermentabatur, quia pars eius in Domini offertur incensum. Quæ sit huius similæ partitio superius diximus: geminum s. studium, propter geminam dilectionem Dei & proximi: vt aliquândo vacemus Deo, lectioni & orationi studentes: aliquando verò proximorum curam pia sollicitudine procuremus. Necesse est autem vt mens quæ subinde ad Deum recurrere & incensum ei orationis offerre desiderat, circa ipsa fraterna obsequia azimam se ei exhibeat. Simila igitur nostra ideo fermentari non debet, quia de illa partè Domino incendi oportet: alioquin nisi fermento purgetur, indigna est quæ Domino præsentetur. Fit hic vtilissima cõuerſa. Sicut enim simila ista idcirco à fermento purgâda est, vt pars coram Domino possit incèdi: sic ecõuerso ideo sapius Domino præsentanda est, vt à fermenti commixtione valeat sequestrari. Anima enim quæ frequenter ad orationem se confert, compunctionis machina super se leuata, & spiritu sancto illuminata, ibi discit quàm pia affectione proximis subueniendum sit, & quanta sollicitudine interius secretum ab omni fermento mundandum sit. Quòd si etiam intentio in aliquo fuerit deprauata, ibi citò deprehenditur, ac facilè emendatur.

BRVNO.

Quòd non intercisa sed cõtina debeat esse sanctificatio sacerdotum.

Hæc est oblatio Aaron & si eius, quã of. de. do. in die vnctionis suæ: Decimã partem ephi offerent simila in sacrificio sempiterno, mediũ eius mane, & medium vespere: quæ in ſarta. o. con. fri. Hanc oblationẽ sacerdotes & episcopi in die vnctionis suæ præcipiuntur offerre: id est in sempiternũ sacrificium. Nõ igitur vno sed omni die episcopus & sacerdos inungi & sanctificari & seipso melior fieri debet. Offerant autem simila decimam partem ephi. Quid per similam, nisi sacerdotis carnem intelligimus? quæ dum compunctionis molis teritur & affligitur, suo bono exemplo quasi quodam cibo nutrit. Qui autem decimã partẽ offert, seipsum penitus totum offert: quia omnis homo decima est. Sed quia mane & vespere diem & noctem significat, medium suæ oblationis mane, & medium vespere sacerdos offerre debet, vt die & nocte,

nocte; id est omni tēpore, ab hac immolatione nō desistat.

R A D V L P H V S.

Quòd prælati mens à iustitia debeat absorberi.

Omne sacrificium sacerdotum *ig. consu. nec quis. co. ex eo.* Quid H est quòd sacrificium sacerdotum igne consumi præcipitur, nisi quòd mens boni pastoris amore iustitiæ penitus absorbēda docetur? Tunc acceptabit, inquit, sacrificium iustitiæ. Mens itaque quæ iustitiæ legibus totam se subdit, sacrificiū suum igne consumit. Ab eius esu omnes prohibentur: quia illicitum est vt à pastore pro adipiscenda cuiuscunque hominis gratia à iustitia declinetur. Comedit ergo similā pastoris, qui eum à regula veritatis ad suæ prauitatis inflectēs patrociniū de eius consensu voluptatem capit. Notandum autem quòd cū dicitur: Nemo comedet ex ea: etiam ipse à suæ similæ comestione arcetur. Sicut enim alienæ peruersitati obtemperare non debet, vt à iustitia declinet: sic nec in iudicandis subditis suæ libidini deseruire.

De veræ pœnitentiæ dignitate.

Ista est lex hostiæ pro peccato in loco vbi of. ho. imm. co. do. Hæc I dignitas pœnitentiæ superius vbi caprâ ouis hostiæ iunxit, factis describitur. Sanctū sanctorū est. Sacerdos qui offeret, comedet eam in loco sancto, in ostio taber. Hoc est in quo sacrificiis eam coæquat. Vnde & sacrificium in sequentibus nominat. Sanctū, inquit, sanctorū est. Peccatorum pœnitentiæ ideo Sancta sanctorū dicitur: quia nōnūquā post multiplices lapsus resipiscētes, & iustitiæ sectatores feruētissimi, & ipsius iniquitatis cui succubuerunt expugnatores validissimi, quodque utrūq; bonum amplius cōmendat pro præteritorū cōscientia humiles & pauidi inueniuntur. Sacerdos qui offert hostiā, comedet eā in loco sancto. Quis est sacerdos qui hæc hostiā immolat, nisi qui per doctrinā suā peccatorē ad pœnitentiā vocat? Iste ergo hac hostia vescitur; dū super peccatoris cōuersione plurimū delectatur. In loco autē sancto hostiā pœnitētis comedere, est eū qui à peccatis suis auertitur nō iam damnādum credere, sed in sanctorū numero cōputare. Sequitur: Quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Ille huius hostiæ carnes tangit, qui affectum suum pœnitentium humilitati coniungit. Qui verò tangit, sanctificatur: quia quicumque eos imitatus fuerit, ipse quoque à peccatorum suorum nexibus relaxatur.

SVPER LEVITICVM.

Quòd virtus confessionis abluit quicquid ex confitentis
compassione sordium contraxerit mens prælati.

K *si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto.* Dicit beatus Grego. à bonis pastoribus viscera materna subditis exhibenda: vt si fortè eos tentationibus infestari contigerit, ad eos quasi ad portum salutis confugiant, nec eis peccatorum suorum reuelare vulnera vereantur. Fit autem plerunq; vt pastoris conscientia auditis subditorum tentationibus & ipsa tentetur, & velut aqua aliorum manus abluens, vnde eas mundat, ipsa sordidetur. Quod tamen doctoribus non nimis formidandum est. Nam tanto citius à suis liberantur, quanto misericordius aliorum tentationibus fatigantur. Dicatur itaque de hostia pro peccato: Si de sanguine &c. Sanguis enim huius hostiæ, opera sunt corruptionis quibus peccator succubuit. Libera me, inquit, de sanguinibus &c. Hæc itaq; quò per confessionem pastori deteguntur, plerunq; licet ad corpus nõ vsque transeant, tamè vestem aspergunt: quia quãuis consensum nõ impetrent, excitant appetitù. Quod enim vestis ad corpus, hoc ad consensum est appetitus. Vestis sæpè sine noxa corporis aut maculatur, aut scinditur: sic & appetitus plerùque absq; saluti humanæ dispendio consensu viriliter resistente per illicita multa raptatur. Lauanda igitur est vestis: sed in loco sancto poterit lauari: quoniam qui non suo vitio, sed sola compassione vt proximo fluctuanti subueniat, huiusmodi perturbatione vexatur, non necessè habet donec se expiet à sacris sacrificiis sequestrari. Et lauat ergo vestem suã, & in loco sancto est: quia illecebra carnali qua exterius afficitur, pro viribus sine dilatione se purgat. sed tamen quòd hanc pugnam sustinet, augmentum est ei retributionis, non imminutio sanctitatis.

GALFRIDVS.

Quòd per vasa fictilia & ærea nostrum corpus & anima designatur.

I. *Vas fictile in quo hostia pro peccato cocta est confringetur.* In lege vasa fictilia iubentur conteri, sed ænea confricari sicq; purgari. Vasa nostra sunt corpus nostrum & anima, in quibus quasi in duobus vasis carnes sacrificij coquimus, quum in altero digna pœnitentiæ opera facimus, in altero internæ charitatis hostiam immolamus. Vnum conteritur, alterum con-

conficitur : quia corpus exercitio pœnitentiæ frangitur, anima quasi quædam spiritualis exercitij lima clarificatur. Hinc Apostolus ait : Exterior homo noster corrumpitur, sed qui intus est renouatur de die in diem. Dû fricatur nâque animus ad ænei vasis exemplar, non solum malitiæ deponit æruginem, sed incalescit etiam, & maiorem suscipit claritatē: vt tâto amplius in amore veritatis proficiat, quâto eû expressius ab omni nigredine prauitatis exercitatio spiritalis expurgat. Ita ergo nostra purganda sunt vasa, vt ad suscipiendum oleum gratiæ spiritualis omnimodè inueniantur idonea: munda videlicet maceratione pœnitentiæ & lauacro castitatis, solida operatione spiritus & glutino charitatis. alioquin non poneret Deus oleum suum in vasis nostris, si in eis vel maculam inspiceret, vel scissuram: quia nec dat sanctum canibus, nec ante porcos proiicit margaritâ. Qui sunt autem canes, nisi qui se inuicem mordent & comedunt vt ab inuicem consumantur? Qui verò porci, nisi qui cœno libidinis volutantur? Odibilis autem maximè canis reuersus ad vomitum: sed & sus lota in volutabro luti: videlicet qui in prioris malitiæ rabiem de charitatis tranquillitate se deiicit, vel in pristinæ libidinis immunditiâ de puritate castitatis immergit.

BRVNO.

Quòd Christiani cor, Christi sanguini semper debeat innatare.

Hæc est lex hostiæ pro delicto: Sancta sanctorum est. Idcirco Mibi mactabitur holocaustum, mactabitur & hostia pro delicto. Sanguis eius per gyrum altaris fundetur. Fundamus charissimi huius hostiæ sanguinem per gyrum altaris: vt semper corda nostra in Christi sanguine natent, & nunquâ eius passionis obliuiscamur.

RADVLPHVS.

Quòd non sit magnum eorum carnalia metere, quibus spiritualia seminamus.

Sacerdos qui offert holocausti victimam, ha. pel. eius. Pellis N holocausti quæ est, nisi exterior huic mundo renunciantiû substantia? Pellem, ait, pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua. Qui ergo proximum sua exhortatione ad cœlestia pertrahit, terrenam eius substantiam in vsu proprios legali decreto habebit. Non est enim magnum, si

spiritualia illi seminet, & eius carnalia merat. Hoc iam in omni holocausto faciendum statuitur non bouis solū aut ouis, sed maxime auium: non illorum legalium, sed spiritualium. Qui enim sapientiæ student, & intelligentiæ pennis ad Deum volant, hi maxime à terrena possessione & exteriori occupatione expediendi sunt, vt fiat in eis quod scriptum est: Vacate & videte, quia ego sum Deus.

Quòd Deo bonum non placeat, quod mali commixtio fermentauit.

Cap. 7.

Aro quæ aliquid tetigit immundum, non co. sed combu. igni. Hoc de carne hostiæ quæ voto vel sponte offerretur præcipitur. Caro igitur victimæ nostræ tunc tangit immundum, quum opus pietatis flagitij alicuius aut facinoris crimini admiscetur. Sed

hæc non comeditur, imò comburitur igni: quoniam elemosynæ vel cætera opera pietatis quæ alicuius criminis admixtio polluit, à Deo non suscipiuntur, quin potius æternis ignibus deputantur. A patribus hoc obseruatum est, vt quicumque capitalis alicuius culpæ reus publicè conuinceretur, donec resipisceret, oblationes eius ab ecclesia non susciperentur.

Quòd sanctorum vtilitatibus etiam malitia militat aliena.

P *Adipem cadaueris mortui & eius animalis quod à bestia captū est. ha. in vsus va.* De morticino & à bestia captō supra dictum est, nunc de eorum adipe videamus. Adipes eorum sunt varij effectus, quibus amatores huius mundi qui Deo mortui sunt, rapiuntur. Hos comedere quidem non debemus, quia eorum praua desideria ab omni munda conscientia repellenda sunt: in vsus varios habere præcipimur. Huiusmodi quippe homines sibi inutiliter viuunt, sanctorum tamen vtilitati deseruiunt. Verbi gratia: Non possunt sibi multi filiorum Dei domos ædificare, non possunt arare & serere, nec vestes sibi texere valēt. Cū his igitur indigeat, nec tamen hæc sibi valeant preparare, prouidit misericordia diuina, quæ etiā malis benè vtī solet, vt essent aliqui seculi amatores, qui licet carnali intētiōe hæc didicerint, accepto tamē pretio in huiusmodi seculi necessitatibus obsequantur. Ipsi quoq; qui ira & odio cōtra bonos deseruiunt, bonorum militat vtilitati, dū patientiē virtute exercitatis p̄mia

eterna

æterna multiplicant. Inde nanque est quòd ipse humani generis inimicus, dum contra Christianum nomen infremuit, tot martyrum millia sua insania coronauit.

Quòd prælati in cunctis operibus suis non suam debeant querere gloriam, sed auctoris.

Sanguinem omnis animalis non su in cibum tam de auiibus quam de pecoribus. Doctores sancti cum eruditione sua quemquam ad scientiæ studium prouehunt, quasi spiritua-lem auem offerunt. Huius autem sanguinem non comedunt, quia amorem discipulorum non conuertunt in se, sed ad Christum transmittunt. Planè enim iram sponsi prouocat puer, qui ad sponsæ ministerium deputatus, loco sponsi amari se affectat. Vnde beatus Apostolus, fidelis minister ecclesiæ: Non nosmetipfos prædicamus, sed Iesum Christum Deum nostrum. Sed nec pecorum siqua Deo immolât, sanguinem edunt: quia cum simpliciores erudiunt, pestem cupiditatis quam de eorum cordibus excludunt, & ipsi quoq; à se abiciunt. Castigo, ait, corpus meum, & in seruitutem redigo, &c.

De sacerdotalibus indumentis.

Umque lauisset Moyses si. Aa. vest. p̄. subucula Cap. 8.
linea. Nota quòd sacerdotes induturus pri⁹ R eos lauat congruo satis ordine: vt quicumque ad sacerdotiũ accedũt, primò præcedentiũ delictorum veniam consequantur. Primò deponat fordes vitiorũ, & sic demũ suscipiat ornamenta virtutũ.

De subucula.

Prima in vestibus sacerdotibus subucula linea ponitur.

Linum quod de terra originem ducit, & multo labore multaque industria natiuum deponit calorem, vt ad hunc quem in veste habet perducatur candorem, virtutem exprimit castitatis. Caro siquidem nostra ab ipsa parentum propagine corruptelã trahens, multa nostra vigiliã opus habet, vt eam cum qua nata est immunditiam abicere, & honestatis nitorem valeat possidere. Sed quia non solùm cum labore acquiritur, sed & cautelã multam exigit vt acquisita seruetur, subucula induta, subditur: Accinges eum baltheo.

De baltheo.

Quid enim per baltheum quod subuculã lineam astrin- git, nisi virtutis ipsius custodia designatur? Neque enim cum

remissione & negligentia castitas poterit retineri; sed cohibendus est visus, obstruendus auditus, lingua refrananda, ipsa etiam cogitatio à noxiis euagationibus restringenda. Sequitur: Et indues eum tunica hyacinthina. Hyacinthus, aëris præfert colorem. Quid ergo per tunicam hyacinthinam, nisi cœlestis cōuersatio exprimitur? Dignum est enim vt pontifex cū corruptionis opera declinat, etiam à mundi huius tumultibus in quantum licet se subtrahens, militiæ diuinæ aptum se præbeat. Nemo quippe militans Deo implicat se negotiis secularibus. Et superhumeralē imposuit. Quia in humeris onera portare solemus. Per humerale patientiæ virtus intelligitur, quæ proximorum vitia quandiu corrigere non potest, animi longanimitate consuevit portare. Qui enim locū prædicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare: vt ipse sua mansuetudine iram sequentiū mitiget, & peccatorum vulnera in aliis ipse vulneratus afflictionibus sanet.

S

De rationali.

Quod astringens cingulo aptauit rationali in quo erat doctrina & veritas. In pectore Aaron rationale virtus ligantibus imprimitur, quatenus pontificis cor nequaquam cogitationes fluxæ possideant, sed ratio sola cōstringat. In hoc autem rationali doctrina & veritas esse perhibetur: quia doctrina veritatis in pectore pontificis debet esse reposita, vt scriba doctus in regno Dei: & cū optimum fuerit, proferrat de thesauro suo noua & vetera. Sed notandum diligenter, quod superhumeralē & rationale aptata sibi inuicem & cingulo constricta narrantur. Nam neque patientia sine doctrina, nec doctrina absque patientia subsistere potest. Doctrina enim viri per patientiam noscitur. Sequitur: Cydari quoque textit caput. vt in exhibitione operum visibilibus de cordibus munditia conueniatur. In omne quod agimus, mens potius discutienda est, quā vani operis superficies. Si enim oc. tu. fu. simplex, & c. Et super eam contra frontem posuit laminam auream consecratam in sanctificationem. Legalis pontifex in fronte Dei nomen lamina insculptum portabat. Nostri verò pontifices non nomen quatuor literis deformatum, sed rem tanti nominis inultu præferunt: cū mentis verticem à terrenarum rerum cogita-

gita

gitatione erigentes radios in se solis aeterni suscipiunt : vt si non per naturam , tamen per gratiam Deo iam vniti diuinitatis ipsius participium sumant. Vnde & tantam proximi sanctitatis virtutem exhibent , vt tanquam diuini nominis titulum fronte præferant, quicūque eos perspexerint, Deum in eis habitare non dubitent.

Quomodo septiformis gratia sacerdotalibus conueniat indumentis.

Septem possit or. sac. Quia septem sunt spiritus sancti T dona, quæ quomodo sibi cōueniant videamus. In linea quæ exteriorem munditiam significat, timorem accipe. Primus est enim eius progressus, si non affectus, saltem opera corruptionis abiicere. Sed quoniam virtus ipsa castitatis ne dispareat munienda est, accedit consilium sensus cohibendi. Et hic est baltheus. In tunica verò hyacinthina speciem habes fortitudinis & illius cœlestis firmamenti, cum anima proiectis aquis inferioribus terrenæ occupationis spiritualibus studiis tanquam aquis superioribus decoratur. Iam in superhumerali quid nisi pietas intelligitur? Pium est nanque dum proximo succurrere vis, eiusdem vitia donec corrigatur æquanimiter tolerare. Quinto loco rationale manifestæ scientiæ formam tenet. In cydari quoque quæ interioris munditiæ typus est, intellectus apparet. Beati enim mundo cor. &c. Quæ domini sententia & ipsa in Euangelio sexto loco posita est. Restat lamina aurea in qua figura sapientiæ manifestè signatur. Aurum enim diuinæ contemplationis claritatem designat. Illius ergo frons lamina aurea adornatur, cuius facies interior lumine speculationis diuinæ perfunditur. Sed quoniam multi fuerunt, qui cum cognouissent Deum, non si. d. g. aut g. e. quibus nihil profuit Deum cognouisse, nec honorasse: ideò lamina pontificis consecrata dicitur, vt in sanctorum cordibus dilectioni societur, per quam & consecretur.

B R V N O.

Quòd ampli pectoris sacerdos esse debeat, qui tanta continet sacramenta.

Tulit Moyses pectusculum, eleuans illud coram Domino de a-V
riete consecrationis in partem suam. Ideò Moyses sibi pectusculum vendicat, quia pectoroti & sapientes pontifices esse debent, Magnum enim pectus habere oportet, qui hæc rãta
 seruare

SVPER LEVITICVM.

feruare debet & reponere sacramenta. Sed quare coram domino pectus eleuat, nisi vt corda & pectora nostra semper sint leuata ad cœlestia contemplanda?

RADVLPHVS.

Quòd per Christi sanguinem à peccatis quæ cauere non possumus, abluamur.

X *Sumens Moyses vnguentum & sanguinem, qui erat super al. asperxit super Aaron & vestim. e. & super si. e. & vestes eorū.*

Quid sibi vult hæc vnguenti sanguinisque asperio? Nōne iam Aaron vnctus fuerat, & filiorum illius manus consecrata? Quid ergo rursus vngueto aspergitur? Sed nota grāde & vtile mysterium. Omnis homo quanuis iam sanctificatus sit aut baptismo aut quolibet alio sacramento, quando viuuit inter tentationes huius seculi, non potest esse sine peccato. Si tamen confessi fuerimus (ait beatus Ioannes) delicta nostra, fidelis est & iustus vt dimittat nobis de n. & pur. v. ex. o. i. non tantum præterita, sed & siqua contraximus ex hac vita: quia non potest homo quando carnē portat non habere vel leuia peccata. Sed quomodo fiet ista purgatio? Sanguis, inquit, Iesu purgabit nos ab omni peccato. Ergo si peccas (nec enim potes omnino cauere quin aliquādo pecces:) continuò vide, continuò displiceat, cōtinuò damna. Manet super altare vnguentum. Manet sanguis quo aspergaris & purificeris. Est enim in ecclesia gratia spiritus sancti, est fides passionis Christi, per quam peccati tui veniam consequaris. Hanc quotidianæ pœnitentiæ purgationem significauit & illa pedum lauatio, quam Dominus in cœna discipulis exhibuit. Dicatur ergo: Sumens Moyses vnguentum & s. & c. Vestimenta sacerdotum, sunt opera iustitiæ, quibus coram omnibus adornantur, sicut scriptum est: Sacerdotes tui induantur iustitia. Sed quoniam hæc aliquando peccati macula polluuntur, necessè est vt in hac asperione mudentur. Asperguntur verò sacerdotes cum vestibus, quando & eorum conscientia à reatu prauæ cogitationis, & eorum conuersatio à reatu prauis operis absoluitur.

Quòd Christianus toto vitæ suæ tempore non aduersis frangi debeat, nec prosperis eleuari.

Y *De ostio tabernaculi non exibitis vij. diebus, vsque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestra. Septem enim die*

bus finitur consecratio. Septem dies omnem præsentem vitam designant, quæ vii. diebus voluitur. In loco ergo sancto demoratur, quisquis operibus occupatur. Præcipitur autem sacerdotibus ne de loco sancto exeant vii. diebus: id est, ne quandiu viuunt ab obseruatione diuinæ legis recedant. Vii, inquit, diebus finitur consecratio. In hac enim tantum vita sanctitas acquiri potest: transacta autem vita præmium recipitur sanctitatis. Sequitur: Die ac nocte mane. in taber. obser. custo. domini, ne mori. Diem ac noctem prosperitatem & aduersitatem intellige. Sunt quidam qui per diem de loco sancto exeunt: quia nimium temporalium rerum abūdantia aut extolluntur, aut intemperanter videntes corrumpuntur. Per noctem verò de tabernaculo exit, qui inimici tentationibus fatigatus à iustitia recedit. Sed die ac nocte manendum in tabernaculo lex præcipit: vt scilicet nec prosperitas nos corrūpat, nec aduersitas frangat.

Quòd spiritus sanctus iustorum sacrificia
soleat inflammare.

Apparuit gloria Domini o. multi. & ecce ig. e. à do. de. ho. & adipes qui erant super al. Quod cum vidissent turba, laudauerunt Dominum ruentes in facies suas. Ignis egressus à domino, spiritus sanctus est qui à patre filioque procedit. De quo ipse dominus: Ignem veni mittere in terram. Hic ergo ignis in terram missus, id est hominibus datus, holocausta vorat, quia perfectorum corda in suum amorem rapiens, & ab affectibus mundanis secernens omnem eorum virtutem & studia ad diuinam transfert militiam. Adipes verò pacificorum, non tamen ipsas hostias pacificas vorat ignis iste: quum mentes religiosorum secularium in affectu diuinæ dilectionis accendit: non tamen ea integritate vt à mundanis negotiis prorsus alienare, & spiritualibus se studiis velint occupare. Cùm autem religio diuina tam in prælatis quàm in subditis floret, hæc Dei gloria quam videntes homines non possunt non glorificare & laudare tantum muneris auctorem. Ruentes, inquit, in facies suas. In faciem cadunt, qui sponte sua se deiiciunt.

Quòd per illatam peccantibus vltionem
hominibus Dei sanctitas innotescat.

San.

A

Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in cō.o.p.g. Sanctificatur apud homines Deus, quum se sanctum esse demonstrat. Quomodo autem sanctitatem suam Deus hominibus aperuit, nisi quum de peccatoribus vltionem capiens se eorum nequitiae non consentire ostendit? In iis autem qui appropinquant ei primum iudicat dominus, vt quia alius quod suum erat non sunt norma viuendi, ad aliorum correctionem diuini in seipsis censuram repraesentent iudicij. Vnde & alibi per Prophetam ait: A sanctuario meo incipite. vbi & Felchias princeps populi repente mortuus introducit.

PETRVS RAVENNAS.

Contra vitium ebrietatis.

B

Dixit Dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebri. potest non bib. su & si. r. quando intra in taber. testi. Hoc praecipit post mortem Nadab & Abiu datū est, vt cunctis innotesceret quod ebrietas eorum mortis causa extitit & eroris. Cū enim contaminare externo igne altare praesumunt, ipsius altaris consumuntur incendio, vt fumerent de sacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum, quod peccatum illis suscitabat ebrietas. Nam vini odor odorem fugarat incensi, & ebrietatis ignis flammam prouocarat altaris. Vnde quia alienati vino alienum portauerunt ignem, mox diuino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sacrilegium: quia alter animam suam necat vino, sacerdos spiritum sanctitatis extinguit: contradicente Apostolo: Spiritum nolite extinguere.

STEPHANVS.

De officio praelatorum.

C

Quando intrabitis taber. Nota quod tribus de causis Aaron ingre. tab. ad vic. fa. ad lu. ac. & ad thy. a. do. Sic & praelatus ecclesiae facere debet. Quando ad peccatorum destructionem ecclesiam intrat, tunc ad victi. fa. Quando ad exemplum inuitat auctoritate patrum, lucernas accendit. Quando in virtutem proficere facit, tunc thymiana super altare incendit.

RADVLPHVS.

Quod illos imitari debemus, qui scientiam quam corde ruminant, opere manifestant.

Omne animal quod habet vngulam diuisam & ru. in pe. co. D
 Cum ruminacione cibi cœlestis & pes diuidendus est, vt distinctio boni & mali, super qua mens nostra per legem diuinam imbuitur, in operibus quoque nostris manifestetur. Comedimus ergo munda animalia, quum iustorum exempla considerantes, eorum sanctitatem pro viribus in nostræ conuersationis corpus traicimus. Comedenda itaque sunt animalia quæ & ruminant & vngulam findunt: quia illi soli imitatione digni sunt, qui diuini verbi meditatione quid agere, quid non agere oporteat edocti, discretionem illam quam intellectu perciperunt, in actibus quoque suis ostendunt.

GALFRIDVS.

Quòd nostra debeamus iugiter nouissima memorari.

Omne animal quod habet vngulam diuisam & ru. in pe. co. E
 Vngula nostra, finis noster est: quam non findimus, si nouissima non prouidemus. Non enim vnum est nouissimum hominum, non est vnicus finis noster, sed diuisus in partes, & per partes valdè contrarias. Prouidet autem nouissima & vngulam findit, qui circa eandem diuisionem sedula intentione versatur, qui in litera Pythagorica esse se meminit, & adhuc in ipsius literæ hasta positum ad diuisionem eius velociter cogitat peruenturum. Dico autem secundum quòd pueri dicere solent, cum à pueritia ad intelligibilem peruenitur ætatem. Sed tota hæc vita est puerilis, nec intellectu agitur, sed in fide. Interim ergo vngulam findit & nouissima prouidet, qui in operibus suis diuisionem hanc, & hæc diuersa nouissima memoratur, & animo versat quæ sit diuersus interitus hominis & iumentum. Quamlibet fortis & velox equus ignotam viam minus facile currit: & nos quomodo exeuntes ad dexteram ibimus sine offensione nisi prius frequentauerimus viam?

RADVLPHVS.

Quòd solus quietis amor dignè terrena valeat ministrare.

*Mne quod habet pennulas & squamas tam in Cap. ii.
 mari quam in fluminibus & stagnis co. Pisces F*
 qui pennulas habent, dare saltus super aquas solent. Squamæ verò, eorundem piscium tegumenta sunt, & quasi ad repellendum impetum

SVPER LEVITICVM.

petum fluctuū piscibus concessæ. Municnda est ergo mens quodam rigore virtutis, vt occupationis appetitum si fieri potest nunquam ad se admittat: vt etiam cū laborat, quiescendi desiderium semper retineat. Solus enim est, qui etiā exteriores curas rectè administrare valeat amor quietis. Notandum verò quòd pisces isti aut in mari aut in fluminibus, aut in stagnis esse perhibentur.

De triplici aquarum natura.

- G Hæc enim triplex aquarum natura triplieem mentiū nostrarū statū designat. Sumus enim mare, quum apud nos tædio tabescimus. Flumina, quū desideriorū motu ad aliquid tendimus. Stagnū, quū in rebus quæsitis & acquisitis quasi securi quiescimus. Siue ergo in mari, siue in fluminibus, siue in stagnis pisces fuerint, nisi pennulas & squamas habuerint, mundi esse non poterunt: quia quolibet horum statuum mens detineatur humana, nisi subinde se ab huiusmodi cogitationibus explicuerit, & veritatis reddiderit contemplationi, fidei integritatem & iustitiæ rectitudinem conferre non poterit.

BERNARDVS.

De tribus generibus piscium, quos mundos legis decernit auctoritas.

- H *Omne quod habet pen. & squamam in mari quàm in fluminibus & stagnis co.* Habet enim hoc mare magnum & spatiosum manibus, pisces mundos, & dominica dignos mensa: quia & ex his qui in seculo versantur, reliquit sibi multa milia, quos Apostolica sagena trahit: vt quū educta fuerit, segregentur à malis. Habet & flumē pisces mūdōs, quicūque fideles inter dispensatores inueniuntur. Fluuius quippe est prædicatorū ordo non in eodem permanens, sed extendēs se & currēs vt diuersas irriget terras. Sūt & in stagnis mūdi pisces, qui in claustris seruiūt Deo in spiritu & veritate. Et meritò stagnis monasteria comparātur, vbi quodāmodo incarcerationati pisces euagandi non habent libertatem, scilicet parati semper ad epulas spirituales, dicant singuli intra se: Quando veniet qui me deserat? Cūctis diebus quibus &c. Hi igitur sunt mundi, si squamas & pennulas habent. Sunt squamæ multæ, sed vna ex eis quodāmodo lorica contextitur: quia vna est patiētiae virtus, licet singulis tribulationibus exhiberi singulas videamus. Iam verò sicut squamas ad patien-

patientiam, sic pennulas ad hilaritatem referamus. Hilaritas quippe leuat & subleuat, vt saltus quosdam dare videatur quibus exhilaratur. Vt autem duas habeamus pennas, duplex nobis hilaritas quærenda est. Et fortè propterea docet Apostolus (ille enim verè pennas habebat, quibus & vsque in tertium raptus est cælû, & volauit etiam in paradysum) non solum in spe, sed in tribulationibus gloriari. Prorsus sublime volat, quem non modo futurorum bonorum expectatio, sed præsentium quoque malorum exhibitio ipsa delectat.

STEPHANVS.

Piscis habens squamas & pennulas, asper est non tamen I lubricus. Asperitas piscis, maceratio est carnis. Lubricitas, superflua cura eius.

RADVLPHVS.

Quid aues significant, à quarum esu verus Iudæus legis imperio prohibetur.

Hæc sunt que de auibus comedere non debetis: Aquilã &c. K
Per aues, dignitatum temporalium sublimitas designatur. Quia verò dignitas ipsa vitium non est: sed nisi diligentius caueatur, vitiorum nutritrix est: honores quippe mutant mores: idcirco auium differètia datur: vt in eisdem honoribus qui probabiles, qui verò improbandi sunt, certis indicis cognoscantur. Ab immundis autem cæpit, vt multitudinem reproborum poscentium demonstraret. Inæstimabile est enim quantum vitii incrementum præbeat licentia potestatis.

De aquila.

Aquila ergo quæ inter cæteras altiora volando petere solet, I
superbiam exprimit potentium. De quibus scriptum est: Posuerunt in cælum os suum.

De halæeto.

Halæetus rapina pascitur, sed quia viribus destituitur, minutis tamen auibus quibus præualet infestus existit. Sunt huius generis quamplurimi, qui in solos pauperes violenti ostendunt in aliis non voluntatem sibi deesse, sed potestatem.

De miluo.

Miluus quum rapere voluerit improuisus adest, & fe- M
rè in omni rapina sua maximè insidijs nititur. Sunt in præ-

SVPER LEVITICVM.

prædonibus multi similes, qui vbi viribus non fidunt, incautis insidiantur.

De vulture.

N Vultur rixis & bellis gaudet propter cadauera præliorum, intantum vt etiam sequatur exercitum. Quibus igitur vultures isti comparandi sunt, nisi iis qui seditiones vrbium affectantes, principum sequuntur exercitus, vt quorum prosperitati molesti esse non poterant, fortiorum viribus contractos expolient?

De coruo.

O Coruus verò auis nigra cadaueribus inhians, eorum typum gerit, qui per infidelitatem, siue per carnis immunditiam decolorati erga seipsos primitus homicidæ etiã mortibus pascuntur alienis.

De laro, mergulo, & cygno.

P Larus, animal est & in aqua & in terra viuens: quia sicut auis quidem volat, vt aquatile autem natat. Sunt autem & inter militares huius generis quamplurimi, qui tunc militiae laboribus atteruntur, & quasi in arido versantur: nunquam verò petulantia luxu, atque luxuriæ resoluuntur. Natura merguli hæc est, vt aquis se immergat, & sub vndis diutius immoretur: eos vtique designans qui voluptatibus carnis suæ penitus absorbentur. Cygnus verò candoris eximii, qui protensione longi colli ex altitudine terræ atque aquarum cibum trahit: eorum præterdit speciem, qui vestitus sui splendore plus æquo gloriantes, de sola terrenarum rerum abundantia contemptis cælestibus cõsolationem accipiunt.

De caradrio, vpupa, & vespertilione.

Q Caradrios auis garrula, nimiam quorundam redarguit loquacitatem. Vpupa, quæ nidificat in stercore, gemitum in cantu simulat: eorum præfert speciem quos terrenis inhærentes tristitia seculi grauat. Vespertilio circa terram volat & vespera tantum, vnde nomen accepit. Pennis etiam pro pedibus vtitur quando ambulat. In isto ergo satis congruenter expressi sunt, qui seculari scientia præditi circa terram volant: quia sola terrena sapiunt, meridiemque diuinæ cognitionis ignorant. Cùmque incedendum quoquam fuerit, pennis vehuntur pro pedibus: quia in secularibus proficere æstuantes, eadem sententiam non ad alios fructus nisi ad lucra conuertunt.

De

De bruco.

Quicquid ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet R
long. retro. cru. per quæ salit super terram, comedere debetis: vt
est brucus. Omnes qui terrena facultate subnixi sunt, quasi
 super quatuor pedes incedunt. Si tamen de eadem abundan-
 tia sua non præsumunt, nec affluentibus diuitiis cor
 apponunt, sed iuxta Apostoli sententiam quæ retro sunt
 obli. in ante. se ex. Isti quasi longiora retro habent crura;
 per quæ saliant super terram: quia per spiritum adiuti à po-
 sterioribus se suspendunt, & mentem ad æterna sustollen-
 tes salutarem faciunt saltum. Brucus verò quem lex nobis
 proposuit exemplum, cum sit modicæ quantitatis & fusci
 coloris, eorum nobis præterdit speciem, qui in religionis
 habitu constituti si temporalibus subleuentur honoribus,
 nec mentis deserunt humilitatem, nec habitus sui mutant
 deformitatem.

De chamæleonte.

Hæc inter polluta reputabuntur de iis quæ mouentur in ter- S
ra, mustella, & mus, & crocodilus, chamæleon, &c. Chamæleon
 non habet vnum colorem, sed diuersâ est varietate resper-
 sum, vt pardus: cuius corpusculum secundum colores quos
 videt, facillima conuersione variatur, quum aliorum ani-
 malium non sit ita ad conuersionem facilis corpulentia. In
 infirmitate mansuetum se esse fingit, quum sit valdè im-
 mansuetum animal. Agnosce in omnibus chamæleontem.
 Sunt enim plerique qui omnibus placere cupientes, vni-
 uersorum se voluntati conformant, facillimæque conuer-
 sione variati diuersos alternant colores, dum scilicet cum
 irascentibus irascuntur, detrahunt cum detrahentibus: &
 eiusdem ipsius quem prius vituperando deprefferant, mox
 si assit qui laudet, laudibus fauēt. Huiusmodi homines quã-
 diu nulla potestate præditi sunt, immoderata adulatione om-
 nibus blandiuntur. Quibus tamen si potestas contigerit
 quæ in cordibus eorum ponitur, crudelitatem continuo
 manifestant. Testis est Absalon, qui ante regni peruasi ty-
 rannidem omnibus blandum se exhibens adulabatur. Mox
 verò vt principatus culmen arripuit, scelestissimus parrici-
 da quantum in ipso fuit, nec patri pepercit. Sic tuto serpens
 etiam pestifera tractatur, dum riget frigore: nec tamen de-
 sunt illi venena, sed torpent. Multorum crudelitas, & ani-

SUPER LEVITICVM.

bitio, & luxuria, ne paria pessimis audeant, fortunæ fauorē destituuntur: eadē velle cognosces, da posse quantū volunt.

STEPHANVS. De adulatione.

T Chamæleon, animal est variis coloribus pictum, &c. Cru-
dele, mansuetum se simulat: denique colorem rei cui se
iungit recipit. Chamæleon igitur adultores non incon-
gruè signat, qui ita omnibus se conformant, vt secundum
varios status hominum alias & alias species induere videā-
tur. Hinc Hiere. Manus misericordiū mulierum coxerunt,
paruulos scilicet. Et benè per mulieres adulatorū mollicies
figuratur. Qui paruulos decoquunt, qui infirma facta diui-
tum seu potentū vanis laudibus eleuant, & extollūt. Quo-
rum os, ma. & a. ple. est, quanuis benedicere videantur. Vn-
de: Væh vobis quum benedixerint vobis homines.

De cupiditate.

V Per talpam quæ cæca est, & terra quam effodit operitur
& obruitur, designantur auari, qui suis sæpè diuitiis oppri-
muntur. Vnde Iob: Impius absconditur in puluere suo.

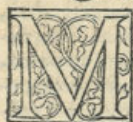
RADVLPHVS.

Quòd prædicatores ob auditorum vtilitatem possunt
innoxie tractare de noxiis.

X *Fontes, & cisternæ, & omnis aquarum congrega. munda
erit.* Contraria videtur lex loqui. Si enim quippiam per ap-
positionem morticinorum contaminari potest, quid magis
quàm cisterna in quam cadauer delapsum cum putrefactum
fuerit, totam aquam illam corruptione sua abominabilem
reddit? Sed literæ imbecillitas ante spiritum nos mittit. Fō-
tes enim sunt doctorum mentes, in quibus bibita aqua,
quam dedit eis Iesus, factus est fons aquæ salientis in vi.æ.
Ipsi quippe aquas spiritualis scientiæ, sancto spiritu mini-
strante in cordibus suis concipiunt, quas linguarum mea-
tibus postea minus eruditus infundunt. Per cisternas verò
& aquarum congregationem, auditores eorum congruè
designantur: quia veritatis dogmata quæ à doctoribus per-
cipiunt, fideliter apud se congregant & conseruant. Sed
quoniam incumbit prædicatoribus sanctis necessitas, vt
non solum de virtutibus, sed etiam de vitiis disputent, co-
guntur in meditatione sua vtraque suscipere: vt quod de
ipsis aliis loqui debeant, antea mente pertractent. Susci-
piunt igitur intra seiplos morticina, nec tamen polluun-
tur:

tur: quia reprehensibile non est, si idcirco vitia inuestiges vt extirpes, si eo animo manu etiam apprehendas, vt euellas. Vnde & sequitur: Si ceciderint super sementem, non polluent eam. Sin autem quispiam sementem aqua perfuderit, & postea ea morticinis tacta fuerit, illicò polluetur. Non enim reprehensibilis pollutà ve iudicatur scriptura, quæ styli sui serie turpitudines huiusmodi comprehendit. Cur autem non contaminetur scriptura, breuis est responsio, quòd scilicet immunda tangens, non fuerit aqua perfusa. Sancti quippe viri qui talia nobis scripserunt, nò malo animo mala tractabant: & ab eorundem criminum delectatione velut exiccati cùm posterorum memoriæ traderent, non nos ad similia prouocare, sed à similibus reuocare studebant. In communi etiam locutione interest plurimum quo animò quisque quid dixerit. Nam si obiurgans alium ad hoc solum vt corrigat, peccata sua ei obiiciat, non peccat. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illicò polluetur. Si enim ad hoc aliena vitia loquaris vt persuadeas, si ea intentione fratri quod peccauit obiicias, vt abiectionem non correctionem illum efficias, aqua prauæ delectationis infectus morticinum tetigit, & pollutionem eius tibi contraxisti.

Quibus oblationibus mulier pariens expietur.

Mulier quæ sus. se. pe. mas. vij. di. immunda e. &c. Cap. 12.
 Considerandum est quid sibi velit quòd ex Y
 decreto legis alia temporis quantitas parientibus masculos, alia iis quæ fœminas parturirent, indicitur, & quòd ipsa oblatio diuersa pauperibus & diuitibus imperatur. Nam quæ fœminam parturiret, necessè habebat vt spatium temporis duplicaret. Illa verò quæ neutrum pariebat, sed sterilis permanebat, reprobata erat & maledictò legis obnoxia. Et primùm quidem in his legalibus institutis nostræ miseræ conditionis & originis admonemur, qui in peccatis cõcipimur, in doloribus parturimur, tãta culpa ipsum comitãte, imò quasi operante conceptum, quæ enixæ matri & tẽpli præcludat adiutum, & cuiuslibet sacræ rei interdicat contactum. Statim enim mulier est in culpa dum concipit: & quæ se nondum intelligit matrem, sola eam conceptio efficit peccatricem. Nã in partu iã non est culpa, sed pœna. Quid est ergo quòd non

SVPER LEVITICVM.

statim vt concipit, sed postquam peperit prohibetur à templo, quæ non pro partu, sed pro conceptu obnoxia fit peccato! Ni fallor hinc docemur, quòd non prius sit iudicandum de culpa quàm pateat: nec statim repellendum eum à nobis qui concepit dolorem, antequam peperit iniquitatẽ. Alius verò considerantes inspiciamus quid specialiter significet mulier quæ suscepto semine masculum parit, quidve illa quæ fœminam: quid ea quæ pro vitio sterilitatis legis maledictum incurrit. Sicut ex euangelio didicimus: Semen est verbum Dei. Mulier ergo quæ suscepto semine masculum parit, illam significat animam, quæ diuini verbi semine fœcundata, perfectionem virtutum quasi masculinam sobolem ex interna conceptione producit, nihil molle, nihil habens in sua conceptione fœmineum: sed quod pro robore fortitudinis & virtutis masculini partus formam quandam præferat & exemplum. Illa verò quæ fœminam parit, illam animam significat, quæ etsi de semine verbi aliquem fructum proferat, remissas tamen & debiles actiones nullo virtutum culmine, nulla virilis fortitudinis perfectione cõsummat. Porro mulier sterilis, animam illam significat quæ semen verbi suscipit, sed boni operis fructum aliquem non producit. Quia verò anima quæ masculum parit, multas interdum subreptiones patitur, quibus partus sui puritas maculetur: necessè habet studio suæ purificationis intendere, vt in sanctuarium Domini solennis postmodum valeat introire. Septem ergo diebus immunda permanet, vt peccatorum suorum maculas toto tẽpore vitæ præsentis expurger. Hoc enim tempus quia vij. diebus voluitur, per eodẽ vij. dies meritò figuratur. Debet etiam xxx. diebus, videlicet tribus denariis à templi limitibus abstinere, id est ante ingressum sanctuarij trinam transgressionem cogitationis, locutionis, & operis, quæ per triplicem vndenarium designatur, dignis pœnitentiæ fletibus expiare. Sic enim quadraginta diebus iuxta legitimũ tempus purgationis impletis, id est præsentis vitæ spatio sub digna pœnitentia cõsummato, secuta iam poterit felix anima ad atrium templi cœlestis ascendere, & operis sui fructum quasi natum sibi filium Domino præsentare. Illi autem animæ quæ fœminam parit, ad legitimam purificationem implendam spatium huius temporis duplicatur, vt duplicem habeat pœnitentiam.

nitentia luctum, quæ duplicem commisit in remissa conuersatione reatum. Cùm enim ille qui ad culmẽ perfectionis viriliter nititur, vix vnquam aliter quàm alicuius subreptionis casu labatur: is qui remissè & molliter viuit, culpam duplicis reatus admittit: quia & subreptione labitur, & propria negligentia à consummatione boni operis impeditur. Vnde fit vt cùm purgationem suam vna septimana, id est vitæ præsentis tempore segniter viuendo non impleat, secundam etiam septimanam, spatium videlicet post eius obitum vsque ad diem iudicij prorogatum, ad consummationem perfectæ purificationis assumat. Similiter etiam ei triplex ille vndenarius geminatur: eo quòd trina illa transgressione tam per subreptionem quàm per negligentiam labitur, vt meritò ei duplicetur tẽporis pœna, quæ duplici peccauit ex culpa. Videat autem ne tertium adiciat, ne videlicet subreptioni & negligentia vitium quoq; propriae prauitatis adiugat. Iam enim funiculus triplex difficile rumpetur: & forsitan illud peccatum incurreret, cuius nec hinc, nec in futuro veniam obtineret. Interim verò neutri licet aliquid sanctum tãgere, donec diebus purificationis impletis in sanctuarium Domini valeat introire. Consideret igitur vnusquisque qualem habeat partem, præuideat etiam quid habeat offerendum: vt ex hoc munus oblationis præparet, ex illo tempus purgationis obseruet. Sicut enim aliud tempus purgationis habet quæ masculum, quàm quæ fœminam parit: sic aliud offerre præcipitur quæ diuitiis affluit, quàm quæ subiacet paupertati. Illa enim offerre debebat agnum anniculum in holocaustum, & pro peccatò turturem vel columbam. Hæc autem cuius manus agnũ inuenire pro paupertate non poterat, columbas tantum vel turtures offerebat. Per agnum ergo, veræ innocentia designatur effectus: quam hostiam ille solus offerre poterit, qui nec sibi nocet, nec alterum lædit. Iungitur autẽ huic oblationi turtur vel columba: vt agno in holocaustum dato, auis offeratur nihilominus pro peccato. Licet enim tantum profecerit, vt agnum anniculum, id est perfectæ innocentia offerre possit effectum: quia tamen scriptum est: De peccato repropitiato noli esse securus: necesse habet etiam qui eiusmodi est, vt pro eo quòd se aliquando deliquisse commemorat, columbæ vel turturis oblationem adducat: scilicet

SVPER LEVITICVM.

cet vel vt læsæ castitatis damnum turturis gemitu defleat, vel iniquitatem in proximum perpetratam murmure columbino deplangat. Possumus etiam in hoc loco per agnū intelligere Christum: quem ille quidem offerre dicitur, qui eius innocentie puritatem moribus & actibus imitatur. Is verò cui non suppetit agnus anniculus, offerat pro eo turturem vel columbam: vt cum perfectæ innocentie habere non possit effectum, habeat vel affectum. Quia sicut in agno effectus innoxij operis, sic & in aue affectus intelligitur innoxie voluntatis.

BRVNO.

Quòd Christianus mortem Christi suo debeat in corpore circumferre.

Z Quòd si non potest offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum: unum in holocaustum, & alterum pro peccato. Christus & turtur est, immò turturis, id est ecclesie caput: & pullus columbæ, quia ecclesie filius. Ecclesie namque filia virgo Maria est, cuius ipse Christus filius est. Offert igitur homo duos turtures, vel duos pullos. Christum videlicet & seipsum in holocaustum, illius passionis agendo memoriam, se pro peccato macerando, & agendo pœnitentiam.

RADVLPHVS.

Quòd peccata leuia inquinent quidem hominem, non damnent.

Cap. 13.

A

Quòd si obscurior lepra fuerit, & non creuerit in cure, munda. eum sa. quia scabies est. Si obscura fuerit lepra, & non cre. in cui. id est, si nulla criminis obiecti facta fuerit euidencia, nec hominis conscientia loquendo vel operando corruptionis suæ suspicionem auxerit, mundabit sacerdos, quia scabies est. De scabie notum est quòd facillè homini accedat, facillè recedat. Quæ licet molesta sit corpori, nil tamè affert quod lepræ contagio debeat cõparari. Ita sunt & peccata quædam leuiora & quotidiana, quæ nõ intentione malitiosa, sed aut infirmitate, aut ignorantia sæpè cõmittimus: vt est intèperas, & effusa lætitia, lasciuie dissolutio, incircumscrip̃ta locutio, quæ nec quid cui loquatur vt opus esset discernit. Hæc & his similia licet mortifera non sint, humane tamè conuersationis spiritum deturpan, & grauioris etiam mali

mali nonnunquam suspicionem proximis ingerunt. Sacerdos igitur qui personam examinandam suscepit, postquam nil criminofum deprehendit in ea, mundare eam debet: id est mundam reputare. Et si enim quispiam leuitatis arguitur scabies ista est vtiq; non approbanda: nec tamen lepra est à castris sanctorum eiicienda.

STEPHANVS.

Nota quòd leprosus duabus vicibus recluditur: quia B sacerdos debet conseruare subditum à peccato voluntatis & actus.

RADVLPHVS. De variis lepre generibus.

Plaga lepræ si fuerit in homine, add. ad sacer. & vi. e. Cumque C color albus in cute fuerit, & ca. mu. as. ipsa quoque caro viua ap. lepra ve. iud. atque in oli. cuti. Videtur quidam iniquitatis processus à legislatore expressus, quum prius carnis tantummodo, deinde viua carnis lepra describitur. Sunt enim nonnulli qui peccandi affectum deliberationemque suscipiunt, & per hoc iam leprosi dicendi sunt. Sed cum deprehensi fuerint & reprehensi, cum à castrorum ambitu, id est fidelium cœtu fuerint separati, citò seipso erubescunt, & pœnitentiam sui gerunt. Omnis igitur qui eiusmodi est, iam in carne lepram habet, conscientia scilicet deprauata: sed nõdum in viua carne, quippe quæ tam citò moritur, & ab eo quod male proposuerat tam facile reuocatur. Dicatur ergo Plaga lepræ &c. Albedo hæc in corporibus, ex morbo, non ex natura contingit. Ita & in moribus, ex alienatione charitatis & contemptus iustitiæ quasi quidam diuersus color procedit. In scapulis itaque quæ à naturali colore deficiunt, mentis intelligitur deprauatio, quæ iam longa consuetudine circa iniquitatis affectum induruit, quæ post concupiscentias suas sine retractatione aliqua toto impetu ruit. Vnde & qui eiusmodi est, non sacerdotis exigit discussionem, sed indubitatam separationem meretur.

De lepra mundissima.

Si autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit om D nem carnem à capite vsque ad pedes, quicquid sub aspectu oculorum cadit, considerabit eum sacerdos: etenim lepra mundissima iudicabitur, eo quòd omnis in candorem versa sit: idcirco homo mundus erit. Quia consurgunt aliquando contra bonos testes iniqui, & mentitur iniquitas sibi, quando lo-

SUPER LEVITICVM.

quuntur homines aduersus iustos iniquitatem. Est enim lepra calumniæ & falsæ criminationis, quâ legislator præter eundâ minimè iudicauit. Hac quippe nec ille sanctus sanctorum carere potuit, immò noluit, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, & ab omni reatus cõtagio liber fuit. Esaias nãque ait: Et nos putauimus eũ quasi leprosum & per. Hinc ipsè per Psalmistam ait: Ego sum ve. & non ho. op. ho. & ab. ple. Qui enim se plebis abiectiõnem insinuat, quem omnes scilicet à se abijcerent & excluderent, quid aliud nisi leprosum pronunciat? Quæ tamen lepra in cutẽ non in carne fuit: quia sceleratorum vocibus infamari vt reus potuit, sed conscientia eius peccatum nesciuit. Discurrere itaque in cutis superficie potuit, sed carnem eius nunquam violare. Res nanque discurrens nunquam figitur, nec locum inuenit in quo stabilitur. Insidiabantur enim quotidie omnium bonorum inimici Iudei quærentes rapere aliquid saltem ex ore eius vt accusarent eum. Sed conuicti rei ipsius euidentia, & sapientiæ diuinæ vocibus confutati, palàm profitebantur dicentes nullũ vnquam hominem sic loquutum fuisse. Lepra tamen conuitorum & criminationis quæ ab aduersariis ingerebatur, omnem carnem cooperuit à capite vsque ad pedes: quia omnia quæ per eum gerebantur, sinistra interpretantes opinionem illius decolorare prout poterant nitebantur. Vnde & sponsa ipsius quæ est ecclesia, de se ipsa testatur dicens: Nigra sum, sed formosa. Ac si apertè dicat: In cute quidem mea aduersariorum conuitiis lepræ deformitatem sustineo. In conscientia tamen secreto sanctitatis quaquauersum perquirens effloruerit, id est gloriandi occasionem eis qui hæc propter iustitiam patiuntur, & sine culpa sua infamantur, præbuerit, & operuerit omnem carnem à capite vsque ad pedes, quicquid sub aspectu oculorum cadit. Omnia quippe quæ à iustis etiam laudabiliter geruntur, maledicorum linguis fuscantur, & sinistra interpretatione deprauantur. Considerabit eum sacerdos. Neque enim decet iudicem popularibus opinionibus fidem accommodare, sed propius accedere, & tunc diligenter examinare. Cùm igitur lepram florescentem deprehenderit, teneri hominem lepra mundissima iudicabit. Mundatur quippe potius homo, ac per patientiam mentis crescit, quum sine criminis

perpetratione, criminis suspitione laborat. Eo quòd, inquit, omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit. In candorem lepra vertitur, quando persona quæ nigra videbatur, deformitate infamiæ, candida & formosa deprehenditur rei cognita veritate.

Delepra carnis & cutis.

Caro & cutis in qua hylcus natum est & sanatum, & in loco hylceris cicatrix appareat alba siue subrufa, addu. homo ad sa. Et caro & cutis hylcere læditur, quum & intus hominis conscientia flagitij perpetratione corrumpitur, & fama exterius dehonestatur. Hoc verò hylcus si per pœnitentiam sanatum fuerit, potest fieri vt in cicatrice macula appareat alba siue subrufa. In albedine voluptatum blandam superficiem, in rubore verò malitiosæ mentis & aduersum proximum infanientis formam intelligimus. Fieri autem solet, vt ex vno malo vtrunque nascatur. Cùm enim quis ad immunditiam cui renunciarat fuerit reuersus, iam post concupiscentias suas effrænus effectus, omnes qui sibi obstitunt, qui redarguunt, inimicos attendit & persequitur, & si facultas suppetat, morti tradere non cunctatur. Hic talis si repertus fuerit, adducetur ad sacerdotem: id est, sacerdotis iudicio immundus iudicabitur & infamis.

Quòd de iis quæ nobis superfluunt, debemus pauperibus tubuenire.

Vir de cuius capite capilli sunt, caluus ac mundus est: & si à fronte ceciderint pili, recaluaster ac mundus est. Capilli superfluunt corpori, vnde & meritò terrenam substantiam designant. Quæ dum ad vsus necessitatis superfluit, etiam abscissa non sentit. Horum itaque capillorum iure laudatur imminutio: quum ex abundantia præsentis nonnulla nobis subtrahimus, & Christi pedibus, sanctis scilicet, qui membra eius sunt & adhuc in terra versantur, ea ministramus. Si quis verò perfectus esse cupiens, vendat omnia quæ habet, & det pauperibus, & iuxta præceptum Apostolicum, habens victum & vestitum his sit contentus: hic aciem vultus sui ad videnda quæ Dei sunt, terrenarum facultatum obumbratione nudauit. Et primum quærens regnum Dei, ab intuitu suo omnia ista remouit, solaque cœlestia mentis suæ oculis proponit. Adhærent tamen ei sed in posterioribus capilli: dum non voluptas, sed necessi-

SVPER LEVITICVM.

tas quædam suggerit prouidenda, sine quibus transigi nequit vita humana.

Quòd duo in dandis eleemosynis sint cauenda.

- G *Sin autem in caluitio seu in recaluitione albus vel rufus color fuerit exortus, & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum hand dubiè lepræ quæ orta est in caluitio.* In blanda visione albedinis, blandimenta supra ostendimus exprimi voluptatis. Rubeus verò color sanguineâ habet speciem, & malitiæ iniuriarumque præfert imaginem. Hæc duo itaque præcipuè in facultatum distributione cauenda sunt, inanis sibi-
do gloriæ, & crudelitas rapinarum. Nam de vana ostentatione quòd per eam eleemosynæ nostræ depereant, dominus ipse testatur dicens: Cùm facis eleemosynam, &c. Quæ verò omnia quæ de rapinis offeruntur execrabilia sunt apud Deum, in Ecclesiastico legitur: Dona iniquorum non probat altissimus, nec in multi. sa. e. propitia, peccatis.

BRVNO.

De lepra triplicis indumenti.

- H *vestis lanea, sine linea, quæ lepram habuerit in flamine atque subtegmine: aut ceriè si pellis, aut quicquid ex pelle confectum est, si alba aut rubra macula fuerit facta, lepra repn.* Quid per vestem nisi carnem? Hac enim induitur anima. De hac veste ait Propheta: Vestimentum mixtum san. e. in con. & ci. ignis. Est autem hæc vestis in coniugatis lanea, in virginibus linea & continentibus, in cæteris autem omnibus pellicea est. Lana enim de carne oritur & carni adhæret. Linum verò extra carnem, & à carne alienum est. Pellis autem caro mortuâ est. Et quidem de coniugato dicitur: Quia adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Virgines verò quasi longè à carne, carnis nesciunt voluptates. Cæteri verò quasi mortua caro ipsam suam corruptionem nec sentiunt, nec intelligunt. Huius autem vestimenti lepra quauis multiplex sit, maxima tamen & specialis fornicatio intelligitur. Omne, inquit Apostolus, peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Tâto enim omnibus corporeis vitiis hoc vitium maius est, vt ei cætera cõparata esse vitia non videantur. Hæc igitur lepra quia non solum fornicatores & adulteros, sed etiam virgines & continentes & coniugatos sæpè corrumpit, in lanea & liuea & pellicea veste inuenitur. Hu-

ius autem signa sunt macula alba vel rufa. Sæpè enim fornicatores pallore & rubore deprehenduntur, quoniam & timore & amoris igne inficiuntur.

R A D V L P H V S.

Quòd idem sit finis & carnalis illecebræ
& deprauatæ virtutis.

Pollutū indicabit sacerdos vestimentum, & omne in quo fuerit inuenta: & idcirco comburetur flammis. Hoc de lepra vestium vel pelliū dicitur. O igitur sententia non exponēda, sed timenda. Ecce eadē est cōsummatio deprauatæ virtutis quæ illecebrarū carnalium aut infidelitatis. Ad eundē redit finem superba continentia, & carnalium voluptatum immūditia. Quod nāque impijs & contaminatis in fine dicendū est: *Ite maledicti in ignem æternum.*

Quòd quædam eo quòd superbiam generant, possint salubriter ad tempus intermitteri.

Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, postquā vestis est lota, abrūpet eā, & à solido diuider. Locus lepræ, intelligitur quicquid homini superbiendi materiā dedit. Quidā enim abstinentia, alij eloquētia, alij verò honoribus extollūtur: & omnino quicquid illud est in quo cæteris excellentior apparet, nisi custos sollicitus humilitatis fuerit, materiā ei tribuit superbiēdi. Si ergo tale illud est quod rationabiliter possit ad tempus subtrahi, si locus lepræ fuerit subobscurus, vt sacerdos incertus nec cōdēnare eū præsumat, nec de sanitate illius adhuc certitudinem habeat, expedit homini vt munere eodē priuetur, & quasi manu vel dextro pede abscisso seruet corpus suum ne gehennæ tradatur.

Quòd frequenter inde crescat superbia, vnde minui credebatur.

Quòd si vltra apparuerit in bis locis quæ prius immaculata erant lepra volatilis & vaga, debet igne comburi. Vt patrum testatur auctoritas, Superbia est quæ & prima hominem corripit, & nouissima ab eo recedit. Difficilis quippe eius curatio est. Ex contrariis etenim sæpè exoritur causis. Videbis hunc præ diuitiarum affluentia, alium præ contemptu superbientem. Hunc fusca vestis, illum purpura & byssus extollit. Hic eloquentia tumens omnes muros iudicat & elingues, ille taciturnitatem habens cunctos de loquacitate condemnat. Superbia igitur est (vt diximus) quæ postquam

SVPER LEVITICVM.

quàm mentem possidere cœpit, vix extirpatur. Nam frequẽter inde augmentum capit, vnde minui credebatur. Ecce enim præcipit lex, vt postquã in vestimento lepra apparuerit, locus lepræ à solido diuidatur: & quicumque superbus deprehensus fuerit, ei (si fieri potest) elationis materia subtrahatur. Inuenies tamen qui nihil hac diligentia remedij consequatur. Nam si fortè pro abstinentia gloriatur, subtracta ei ieiunandi facultate tumet cogitatione, dum se tantæ virtutis attendit quam opus refrænari: alios verò tam dissolutos & desidios quibus etiam stimulis additis vix canonica continentia valeat suaderi. Item si pro doctrina sua elatus docendi priuetur officio, sola cuius sibi conscius est inflatur scientia. Et si quis loco ipsius hoc opus susceperit, quicquid dicere potuerit paruipendit. Hæc est lepra volatilis & vaga, quæ hinc euulsa alibi protinus oritur, & sedes mutans nullam certam occupat in qua extirpetur. Hanc ergo condemnat lex dicens: Quia postquàm deprehensa fuerit, debet igne comburi.

HUGO DE FOILL.

Quomodo duo passeresspiritualiter immolentur.

Cap. 14.

M

I quis mundatus fuerit à lepra, of. d. pas. è quibus immolet vnum sa. in va. sic. super aquas viuas: alterum verò intingat in san. pas. immo. & eum liberum in agrum auo. per. Duo passeressunt corpus & anima, Vas fictile, fragilitas carnis moribundæ. Aquæ verò viuæ, scientia diuinæ scripture, quæ nobis præstant spiritualementum & ablutionem. Duos passeressofferimus, cum Deo corpus & animam cõsecramus. Quòd verò vnus passer immolabatur retorto ad pennulas capite, ita vt sanguis effunderetur, nec tamen caput à collo penitus abrumperetur, designat quòd ita caro nostra affligenda est per abstinentiam, vt non penitus extinguatur. Quòd verò alter passer liber in agrum auolare permittitur, moraliter designatur quòd anima nostra carnalibus cõcupiscentiis edomitis, pennis contemplationis sit ad cœlestia subleuanda.

STEPHANVS.

Nota quòd in sacrificio quod fit in emundatione leprosi, de quantitate tacet agnoscere, sed similia oleatæ exprimit quantitatem. Similia oleo conspersa, est misericordia. i. elemo-

eleemofyna: agnus, munditia. quia in facienda eleemofyna potest esse meta, sed non in munditia.

R A D V L P H V S.

Quibus gradibus spiritualis emundatio consummetur.

Cumque laueris homo vestimentum s. r. a. o. p. cor. & la. aqua. N
 Pili corporis raduntur, cum opera inutilia quantum possibile est amputantur. sed & homo ipse post vestimentorum suorum ablutionem aqua lauetur, si operibus illicitis à quibus se exterius obseruat, in conscientiae secreto consensum non præbeat. Post hanc autem mentis & corporis sanctificationem, quid de homine isto lex præcipiat audiamus. Purificatus, inquit, ingreditur castra, ita duntaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus. Homo iam purificatus castra ingreditur, cum in sanctorum societatem, à qua prius merito suæ iniquitatis fuerat eiectus, recipitur. Sed quid est quod in castra receptus adhuc à tabernaculi sui mansionem excluditur? Tabernaculum ergo vniuscuiusque, sua conscientia est. de hoc tabernaculo per Psalmistam dicitur: Ingrediar in locum taberna. ad. &c. Hoc tabernaculum quam admirabile sit nullus agnoscit, qui nondum illic intravit. Vix autem quenquam reperies, qui ad cor suum redire, & secum valeat habitare. Septem igitur diebus homo iste qui emundatur, manet extra tabernaculum suum: quia donec purgata mente & sedatis perturbationibus ad sabbatum tranquillitatis pertingat, tabernaculum non præbet ei sua conscientia in quo requiescat. Sequitur: Et die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia ac totius corporis pilos. Capilli qui de capite fluunt, subtilissime veritatis intelliguntur inquisitiones quæ de mente procedunt. Hos autem radunt qui cum Apostolo dicunt: Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis, quasi e. n. sed. s. n. de. est. In barba verò virtus exprimitur. Quam illi bene radunt, qui sibi de propriis viribus fiduciam subtrahunt. Qui ergo capillos, qui barbam radunt, consequenter & de superciliis id faciunt: quia qui nec operis virtutem, nec ingenij subtilitatem sibi attribuunt, superbiendi materiam à se remouent & abscindunt. In superciliis enim superbia designatur. vnde à quodam dictum est: Non est necesse superbis assidere liminibus, & graue supercilium & contumeliosam etiam humilitatem pati. Restant pili corporis,

SUPER LEVITICVM.

poris, qui cū in prima purificationis die iam rasi essent, hīc iterum radi præcipiuntur. nimirum aliud in prima, aliud in septima die portedentes. Ibi enim operum carnalium leuitatem, hīc autem vitiosorū affectuum importunitatem, & cogitationum inutilium superfluitatem designat. His enim gradibus ad perfectionem venit. Notandum tamen quod pili radi præcipiuntur, non euelli. Quantalibet nanque hominem virtus sanctæ conuersationis eue-xerit, adhuc ei de vetustate vitæ nascitur, quod & tollendū & quotidie pro viribus amputandum sit.

Quod quilibet verè poenitens debeat fraternæ orationis remedia mendicare.

○ *Rogabit pro eo sacer. co. do. & fa. fa. pro peccato.* Quod sacerdos pro eo rogare præcipitur, frequens est in hoc volumine, quotiens à commissis homines emendatur. In quo vtiliter docemur, nullum reum qui veniam adipisci desiderat, sua satisfactione debere esse contentum: sed intercessores alios adhibere, aliorum interuentu diuinam misericordiam reconciliare. Sic Iob pro amicis aduocatus accessit, & quod generale est, genus humanum non nisi sanguine mediatoris propitiationem inuenit. Verum quid est quod in expiatione huius leprosi post rasionem pilorum, post ablu-tionem vestimētorum, in quibus peccatorum expiatio designatur, post etiam expiationem delictorum sacrificium pro peccato præcipitur offerendū? nisi vt doceatur homo postquam à peccatis mundatus, postquam à delictis sanctificatus est, etiam si iam cum Apostolo dicere possit: Nihil mihi conscius sum: præterita sua crimina ad memoriam reuocare: vti in præsentem non inuenit vnde conscientia mordeatur, præterita recordans & se humilitate custodiat, & gratiarum hostiam illi per quem inimici potestatem euasit offerat? Sacrificium ergo pro peccato offerre, est ex recordatione peccatorum memoriam humilitatis semper exquirere. Vnde & superbia decætero non audeat erigere caput.

RICARDVS.

Quod peccati vesperæ statim mane veniæ subiungatur.
 P *Et ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperam.* Quicunque ergo peccauerit, lauet vestimenta sua, poenitentiam agat: & lachrymarum confessionisq̄ aqua perlatus immundus

mundus erit vsque ad vesperam . Citò mundatur qui pœnitentiam agit nisi longum tempus iniungitur, à mane vsque in vesperam dimittuntur peccata. vna enim eadémque hora ortum & occasum, mane & vesperum peccatum habere potest, si statim vt peccat homo corde pœniteat.

R A D V L P H V S.

Quòd doctoris conuersatio ex qualibet sui parte debeat esse munda.

Ir de quo egre. semen coitus, lauabit aqua omne corpus su. & immundus erit vsque ad vesperam. Vestem & pellem quam habuit. la. aqua, & immunda erit vsque ad ves. Ad doctores pertinent quæ dicuntur, qui aut virtutis prætendunt imaginem, aut virtutis exhibent veritatem. In cõiunctione verò carnali vir & mulier vna caro efficiuntur. Porro in collatione spiritali doctor & auditor in vno spiritu copulantur . Dum enim ille ad loquendum procedit, iste ad credendum accedit, vna eadémque voluntas in vtrisque formatur. Vir ergo de quo semen verbi diuini ad fecundandas audientium mêtes egreditur, lauabit aqua omne corpus s. vt s. iuxta possibilitatem fragilitatis humanæ in omnibus suis actibus irreprehensibilem se studeat exhibere, cuius officij est aliorum vitia reprehendendo corrigere. Turpe est enim vt qui prædicat non furandum furetur, qui dicit nō mœchandū mœchetur. Quia tamen nemo est qui possit gloriari castum se habere cor, & in multis offendimus omnes, immundus erit vir iste vsque ad vesperam .i. vsque ad huius vitæ exitum. Non igitur diuinum semen cuius minister est, immundum eum reddit : sed immunitiam suam illi ostendit . Dum enim pro ædificatione proximorum lectioni meditationique insistit, discerni diligenter cum ad docendum venerit, quid horretur, quid arguat, quid laudet actum, quid arguat perpetratum, studiisque tam salutaribus mēs illustrata seipsam perspicacius intuetur, multaque apud se reprehensibilia deprehendit, quæ nunquam attenderet, nisi docendi necessitate ad hæc discutienda vigilare cœpisset. Homo itaque iste qui lotus vsque ad vesperum immundus manere perhibetur, non solum corpus suum, sed & vestem & pellem qua indutus est lauare

Cap. 15.
Q

SVPER LEVITICVM.

lauare præcipitur. Quid ergo per vestem nisi virtutum ornatus, quid per pellem nisi vitiorum mortificatio designatur? Vtraque autem hæc purganda sunt, vt nulla praua administratione contaminentur. Doctor itaque qui alios edificare studet, non tantum verbo, sed maxime exemplo, si habet vestem, si pellem, lauet vtranque: vt sicut erubuit nudus incedere; sic etiam caueat nuditatem sordidis vestibus operire. Et vestis tamen & pellis immunda maneant vsque ad vesperum, quia quoad vitam huius viam incedimus, indumenta etiam lota quantulacunque pulueris suspiratione fœdamus.

R STEPHANVS. De sumenda eucharistia.
Si steterit san. & su. ces. &c. Argumentum quod licet quis habeat in conscientia quod iterum non peccet, tamen ad eucharistiam non statim accedere debet, imò prius debet se discutere & probare. Item non statim post cessationem fluxus accedit sanguinaria ad tabernaculum: ita licet pœnitentia viuificet gratiam priorem, tamen non ita citò post pœnitentiã redit in statum pristinum, imò necessarius est vsus & consuetudo boni operis, vt patet in cœco illuminato qui prius non clarè vidit.

Cap. 16.

S

De circumspectione loquendi.

Assumptio que thuribulo. Thuribulum dicitur hic lingua saluatoris igne spiritus sancti inflammata. Thuribulum est inferius clausum, superius perforatum. hoc Paulus exponit dicens: Omnis sermo ma. de o. v. non procedat. Ecce inferius clausum. Sed si quis bo. e. ad e. fidei. Ecce superius perforatum. Item superius non est apertum, sed perforatum: quia verbum non repete vel indiscussè procedere debet de ore tuo. Prunæ autem sunt verba sacra & spiritualia, quibus lingua Christi repleta fuit.

RADVLPHVS.

Quod non solum operis, sed & voluntatis malitia iram domini mereatur.

Cap. 17.

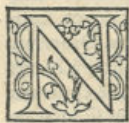
T

Omo quilibet de domo Israel & de aduenis qui peregrini. inter v. si co. san. obfir. fa. me. contra animam illius, & dis. e. de po. s. quia anima carnis in san. est, & ego dedi illum vobis, vt super altare meum expietis pro animabus vestris, & sanguis

gnis pro anima piaculo sit. Vehementer terruit si quis ad tantum tonitruum surdus non fuit. Obfirmabo, inquit, faciem, &c. Ecce quam graue sit comedere sanguinem, & Dei præterire mandata. Sanguis, vt superius diximus, carnalem significat appetitum. Deus autem non solùm quid agam, sed etiam quid appetam discernit. Antequam ergo quicquam mali exterius operemur, si sanguinem sorbuimus, si iniquitatem corde concepimus, mente à Deo alienati, inimicitias eius incurrimus. Hoc est quod dicitur: Qui comederit sanguinem, &c. Nota tamen quòd non ait contra eum, sed contra animam illius: quia vbi iusti remunerantur, ibi etiam impij puniuntur. Canitur enim in Psalmo: Quis est homo qui timet dominum? Ac deinde: Anima eius in bo. demo. Cùm igitur audimus quia anima carnis in sanguine est, & iuxta carnem sententiam verum est: quia caro per sanguinem viuuit, & iuxta figuram in appetitu prauis operis fomes consistit carnalis conuersationis. Funde sanguinem, & caro morietur: tolle malam voluntatem, nec erit qui mala operetur. Perpende igitur quam rationabile sit vt Deus iustus qui odio habet iniquitatem, esum sanguinis excretur: in quo totius iniquitatis deprehendit originem. Et ego, inquit, dedi illum vobis, vt super al. m. ex. pro a. v. & sanguis pro animæ piaculo sit. Sanguis itaque qui comestus est, Deum exacerbatur: quia sicut iniquitatis consensus Deo execrabilis est, sic renuntiatio placibilis.

De detractionis vitio.

Non eris criminator & susurro in po. Criminator Cap. 19.
dici potest, qui alieno delectatur imprope- V
rio, & interdum etiam quæ non nouit libenter proximis crimina imponit. Cùm autem scriptum sit: Iustus in prin. ac. est. s. manifestum est quam odiosum sit, vt quis vitiorum suorum negligens aliena sollicitus inquirat, agnita insultando proferat, ea etiam quæ sibi non elucet, tanquam iam probata sint, criminandi voluptate vera esse decernat. Susurriones verò sunt qui in faciem blandi, proximorum mala latenter aliis insufurrant. de quibus Salomon: Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui detrahit. Et Apostolus: Detractores Deo odi.

STEPHANVS.

Non stabis contra sanguinem proximi tui quasi cum alio. Id est, X

SVPER LEVITICVM.

Sicut non debes nocere ei per te, ita nec cum alio per consensum. Vel sic: Non sta. contra san. prox. t. Ego Dominus. Quasi, hæc præcepit ille qui sanguinem suum fudit pro te. Ergo propter illum cessare debes à sanguinis effusione.

GALFRIDVS.

Y *Quòd fide & morib⁹ Christo christian⁹ debeat cõuenire.*
Non co. facies in. t. cum al. generis a. Alterius generis animantia diuersas intelligi volunt infidelium sectas. Cũ quibus coire, est eorum moribus conuenire. Nec dubium quin ex magna iam parte sacerdotum incuria, ignorantia, iniustitia, in constantia, intemperantia, cum alterius generis animantibus fecerit sua coire iumenta. Alioquin quid putamus, vnde hæc soboles tam prodigiosa prodierit? Homines dico sacramentis diuinis imbutos, & flagitiis execrabilibus deditos. Coierunt & præualuerunt in malum, vt penè grauiora fidelium hodie crimina videantur, quàm olim fuisse Gentilium. Item diuerso semine ferit agrum, qui quod verbis prædicat, factis negat. O vestem duplicem contritione duplici conterendam! Plane lineum stamen, sed subtegmen laneum habet. nam lini candor, subtilitas, fortitudo, officium spirituale commendat. Lanæ grossitudo, mollities & origo, carnalia opera repræsentat. Discrepat & dissidet à subtegmine stamen, sed vtrunque lepra contaminat.

RADVLPHVS.

Z *Quòd verbo prædicatoris debent etiã opera consonare.*
Agrũ non seres di. se. Ager sancta est ecclesia, cui per Apostolũ dicitur: Dei agricultura estis, Dei ædi. estis. Diuersum itaque semẽ in hoc agro seminat, qui super cathedrã Moy. si constitutus dicit & non facit: bona loquitur, & contraria operatur: verbo triticum spargit, exemplo autem suo peccati sementem in discipulorum cordibus iacit.

Quòd qui corde fordet, & facie nitet, veste duplici vestiatur.

A *Vestem quæ ex duobus contexta est, non induas.* Vestis adulterina & reprehensibili duplicitate commixta, est biformis habitus mentis & corporis: cùm munditiã exterius, s. coram hominibus simulamus, immundos autem nos interius diuinis oculis exhibemus.

Quòd non sit de bonorum operum nouitate præpropere præsumendum.

Cùm

Cum ingressi fueritis ter. & plan. in ea lig. po. aufe. præpu. e. B
 Poma quæ ger. im. e. v. nec edetis ex eis. Quarto anno omnis fructus eorum sanctificabitur, laudabilis Domino. Quinto autem anno co. fructus, congre. poma quæ proferunt. Terra promissionis, vnicuique nostrum anima sua est. De hac quippe dicitur: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Ab hac terra longè peregrinantur quicumque illecti voluptatibus corporis, Ægyptiæ seruitutis iugum ignominiosum ferunt, & repromissæ patriæ fertilitatem nondum intelligunt. In hac autem terra ligna pomifera plantantur, cum euulsis ab anima vitiorum spinis, virtutum plantaria inseruntur. Ex his enim cum mentem occupauerint, laudabiles prodeunt fructus. quorum tum auferimus præputia, cum ad primam eorum apparitionem nostra gaudia temperamus, nec laudare præsumimus quorum qualitatem nondum discernimus. Quidam enim bona non benè faciunt, quia non Dei gratiam, sed humanam laudem requirunt. Fructus ergo noster donec creatori nostro consecretur, immundus est: quia nisi illi offeras quod operaris, fructus tuus nullam tibi potest præstare fiduciam. Comeditur nanque quod approbatur, & quod operantem certæ suæ remunerationis expectatione consolatur. Anno verò quarto sanctificatur, laudabilis Domino. Quaternarius numerus, soliditatis & perseverantiæ figuram tenet. Quadrum quippe in quocunque latere verteris, solidè stat. Tunc ergo fructus nostri sanctificantur, cum verè in iustitia solidamur: cum si nihil de nostra virtute præsumimus, sed totum quod habemus, quod possumus, de ipsius misericordia confitemur. Quinto autem anno co. fru. congregantes poma quæ proferunt. Comedis fructus tuos, cum super bono quod agis gratularis. Sed tunc demum periculosa non erit lætitia tua, si primitus Deo fructus eosdem sanctificaueris: ut discas cum humilitate gaudere, cogitans quia vnde gaudes dona ipsius sunt, non merita tua: ut si gloriaris, in Domino glorieris. Notandum autem quod dicitur: Congregantes poma quæ proferunt. Verè enim ille congregat, qui licet crescat in virtutibus, humilitatem tamen sollicitè conseruat.

Quòd non exprobrandum peccatori ad pœnitentiæ remedia fugienti.

Si habitauerit advena in terra vestra, & mora. su. inter vos, C

SUPER LEVITICVM.

ne ex. ei: sed sit inter vos quasi indigena, & diligetis eum quasi vosmetipsos. fuisse enim & vos aliquando aduenie in terra Aeg.

O præceptum pietatis! O digna sacris legibus institutio! Forsitan aliquis dixerit iam hic prophetice Iudæos argui, quòd in fine temporum Gentes ad fidem accedentes repellere voluerunt, & pristinos errores suos vel exprobrare cœperunt. Et probabile satis est hoc etiam intendisse scriptorem. Sed prima literæ superficies tanta benignitate plena est, vt lectorem statim ad se trahat, & ad inuestigandum aliud pigrum efficiat. Vbi tamen non illum solum acceperim aduenam qui transit de gente in gentem, sed maxime adolescentem illum qui patre relicto profectus est in regionem longinquam, iam quasi alienus à Deo effectus, & à sanctorum sorte separatus, si redire voluerit quicumque huiusmodi est, & ad paternam pietatem recurrere, quasi aduena futurus inter nos, non exprobremus ei: sed sic habeamus eum quasi indigenam, & diligamus illum tanquam nosmetipsos: vt hac nostra benignitate recreatus, quotidie ad meliora proficiat.

GALFRIDVS.

Quòd sacerdos debeat bona coram Deo & hominibus prouidere.

D *Sancti erunt corā Deo, & non pol. no. eius.* Hoc de sacerdotibus in lege mandatur, vt videlicet sancti sint coram Deo, & corā hominibus nō pol. no. eius. Sancti opere & veritate, nec opinione nomē polluat sanctitatis. Vt quid hæc? Incensum, ait enim, Domini, & panes Dei sui offerunt. Incensum ad sacrificia & orationē, panes ad prædicationem verbi Dei arbitror referendos. Vt ergo apud Deū acceptabile sit sacrificiū vel oratio, sanctos esse necesse est coram Deo. Vt apud homines non sit contemptibile verbum prædicationis, prouidere bona est necesse corā eis, apud quos dū quocunq; modo prædicatorū vita sordescit, ipsa quoq; doctrina vilescit. Propter quod nō immeritò subinfertur: Et ideò sancti erunt. non sicut prius dictum fuerat coram Deo, sed simpliciter vt intelligatur apud Deū & homines. Sancti, inquit, erūt corā Deo, culpā coram hominibus declinantes, & etiam notā culpæ: & non solum castè, sed etiā cautè viuētes.

STEPHANVS. De prælatis.

E *Scortum & vile prostibulum non du. xx.* Hoc est quod Rebecca

becca ait de Jacob filio suo: Malo mori, quàm filius meus ducat vxorem de alienigenis. Scortum communicat pluribus. Vnde per hoc cōuersatio secularis accipitur, quā multi imò ferè omnes sequuntur. Sacerdos ergo scortum in vxorem ducit, quando vitam cōmunem quā sectantur alij imitatur. Nec etiam quæ repudiata est à ma. Repudiata mittere, est vitam etiam laicis abominabilem confectari. Vnde in Exo. Aduena qui tecum moratur in terra, superior tibi erit: ipse scenerabitur tibi, & non tu ei.

RADVLPHVS.

Quòd cuius vita despicitur, restat vt prædicatio eius contemnatur.

Omnis qui habuerit maculam de se. A. sacer. non ac. off. hostias Domino, nec panes Deo suo. Quæ sint hostiæ quæ à sacerdotibus debeant offerri. Apostolus breuiter innuit dicens: Osecro vos per misericordiam Dei vt exhi. cor. v. h. vi. s. d. p. Hostiæ itaque sunt, qui carnis vitam Deo immolant, vt deinceps melius viuant. Panes verò iidem ipsi sunt, sed iam iustificati & alienati à carne & sanguine, postquam illius iustitiæ conformantur, qui de seipso testatus est dicēs: Ego sum panis viuis qui de cælo descē. Sicut enim qui in carne sunt, Deo placere nō possunt: sic qui spiritu Dei aguntur, iam diuinæ mensæ idonei puritate mētis suæ: Dei cibis efficiuntur. Has hostias, hos panes illi sacerdotes Deo offerunt, qui verbo & exemplo suo prius eos ab iniquitate cōuertunt, & iam imitati qualiter in religione proficiant, instruere non desistunt. A quo officio illi iure repelluntur qui maculas habent, & quicumque vitiis suis adhuc deseruiunt, in loco eminentiore constituti præesse possunt, sed prodesse vix possunt. Nam etsi fortassis officio exigēte bona docere cogantur, auditores (vt est humana peruersitas ad malum prona) citius imitantur mores aliter loquentis, quàm obediunt monitis aliter facientis.

Quòd sola charitas sanctificat operantem.

Omnis alienigena non eo de sanctificatis. Alienigenam vocat, à fide Christi extraneum. Inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescuntur ex eis. Sola charitas Dei & proximi sanctificare hominem potest. vbi verò cupiditas regnat, sanctificatio nulla est. Sanctus nanque spiritus

amor est: & omne opus ex huius amoris radice si nascitur, ab eodē spiritu nō sanctificatur. Inquilinus & mercenarius qui in domo Dei hospes est migraturus, qui Deo seruiens non aternā salutē sed trāsitorīā ab illo quarit mercedē, sanctificata nō edit. quia licet iustorū forsitā habeat opera, dum nō diuina dilectione sed sua trahitur ambitione, iustitiā sanctitātē in sua actione nō recipit. Quē autē sacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedēt ex eis. Emitur seruus à sacerdote, cūm data sibi pecunia animus peccatorū ad Dei seruitutē cōuertit. Vernaculus verò est qui sua spē vel proprio ductus ingenio hanc sibi seruitutem imponit.

Quòd à religionem professis tam obedientiā quām perseuerantiā perfectio requiratur.

- H** *Bouē & ouē aure & cauda amputatis volūtariē offerre potes, vorū autē ex his solui nō patet.* In aure itaq; obedientiam, in cauda verò quia finis est corporis, intellige perseuerantiam. Si enim homo quis in proposito suo vsque ad finem non permanet, caudam non habet: si arbitrio suo velit viuere, nec alteri subditus esse, etiam nec aurem habet. Si tamen huiusmodi hostiam sponte sua offerat, placere poterit.

STEPHANVS. De perfectione.

- I** *Bouem, & onem, & capram.* Hæc est iustorum oblatio. Vnde & ab his tribus solent à Domino commēdari. Vnde erat Iob. vir simplex & rectus ac timens Deum. Simplex, ecce ouis. Rectus, & bos. Timens Deum, ecce capra.

RADVLPHVS.

Quòd à Dei sacrificio remouetur, quem ad bonum operandum verbi Dei memoria non fecundat.

- K** *Omne animal quod vel contritis, vel seclis, vel tansis, ablatisque testiculis est, non off. do. & in r. v. hoc omnino ne faciatis.* Est in vnoquoq; homine quodāmodo cōiugalis copula, dū ratio mariti personā tenet, volūtas verò vices vxoris exercet. Maritus verò iste quasi fontē seminis gestat, si memor diuinorū eloquiorū seruat apud se vnde volūtātē gravidā reddat, & desiderū illi bonę operationis infundat. Hęc est fecunditas filiorū, si volūtas ad benē operādū inflexa in fructus prorūpat iustitiæ, paries filios ex quibus secundā videat generationem, aternam sin regno Dei percipiēs retributionem. Sicut scriptū est: Et videas si. si. t. pa. f. If. Homo igitur qui sibi diuinij verbi memoriam perdidit, eunuchus est am-

putatis

putatis testiculis. quia non habet vnde mentem suam grauidam reddat, nec habet vnde illi benè agendi affectum iniiciat. Contritos verò, vel tufos, id est lesos testiculos habet, qui memoriam quidem verbi Dei possidet, sed in efficacem, dum graue iudicans quod iubetur, ne surgere audeat timore cōteritur: aut fortè dum vitiorum passionibus languet, nec surgere mens ægra conatur. Huiusmodi ergo animal idoneum non est ad dominicam oblationem, cuius nullius boni operis habere studeat fructum.

Quòd qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

Bos, & ouis, & capra, cum genita fuerint septem diebus erunt sub ventre matris suæ: die autem octauo & deinceps poterunt offerri Domino. Cùm gemina sit homini collata natiuitas, prima qua mundo huic nascitur, secunda qua in Deum renascitur, duplex hic patet intellectus: vt illam dicamus matrem quæ prima nos abluit, carnalem scilicet conuersationem, cui se renunciaffe gloriatur Apostolus dicens: Cùm autem placuit ei qui me segregauit & c. Et matrem dicimus ecclesiam, quæ quos prima morti genuit, regenerando vitæ restituit. Si ad primam igitur natiuitatem respicimus, omnes nos sub vberibus matris septem diebus sumus. Quia quandiu vitam istam quæ septem diebus agitur solam diligimus, solis pascimur vberibus carnis, præter cutus voluptates nil appetimus. Sed toto hoc tempore domino offerri non possumus. respuit enim ipse huiusmodi oblatione, testante Apostolo: Quia qui in carne sunt, Deo placere non possunt. A die verò octaua & deinceps nostra oblatio non respuitur: quia quisquis futuræ vitæ fidem receperit, & contemptis præsentibus æterna quæsierit, iam placet creatori, cùm sub promissionis eius expectatione cœperit iustificari. Videamus & de matre ecclesia quomodo sub vberibus eius constituti ad oblationem dominicam minus sumus idonei. Quibusdam dicit Apostolus: Tanquam paruulis in Christo lac. vo. p. d. non e. Nondum enim poteratis, sed necdum quidem potestis. Quòd verò septem diebus his nos oporteat vberibus enutriri, docet idem Apostolus, cùm causam nostræ imbecillitatis subiungit dicens: Adhuc enim carnales estis, id est carnis nostræ sensibus dediti. Tanquam diceret: Nondum septem dierum spatium excessistis, quandiu mentem vestram rerum temporalium

SUPER LEVITICVM.

phantasmatis occupatis. Die verò octaua tandem domino poterit præsentari, cum renouatus spiritu mentis suæ & spiritualis effectus ad inuisibilia contemplanda surrexerit & amanda.

STEPHANVS. De pœnitentia.

M *Bos, & ovis, & capra, cum ge. fu. &c.* Mater, est pœnitentia. foetus, opus pro peccato: quia enutrirī debet lacte pœnitentiæ. Bouem autem eadem die cum matre offerri, est in prima die susceptæ pœnitentiæ se perfectū reputare.

RADVLPHVS.

Quòd facilius mala actio quàm affectio resecetur.

N *Sive illa bos, sive illa ovis, non immolabuntur vna die cum foetibus suis.* Quid quæso contrarietatis affert sanctificatio filiorum, vt non eadem die possit fieri & parentum? Iuuenes, inquit, & virgines, se. cum iun. lau. no. do. Omnes pariter admittit, qui omnium vitam quærit. Cur ergo in oblatione dominica matres cum foetibus conuenire non possunt? Quæramus aliàs huius capituli intelligentiam, redeamus ad nos, & inueniemus in moribus, quod in diuersitate personarum inuenire non possumus. Paulò ante (si benè recolimus) tractatum est quòd iusti mens verbo Dei grauidata parit, cuius bona voluntas in sanctas actiones proripit. Hæc est mater, hi sunt foetus illius quos Deo immolat, cum in exteriori conuersatione sua quicquid Dei legibus contrarium inuenit, pro posse suo trucidat. Sed cū iam lingua cessat à periurio, manus à furto, gula crapulam ebrietatēque repellit, cū iam corpus fornicationi subtrahitur, & omnis actio nostra iuxta legis diuinæ regulam castigatur: tunc primum vitia altis sensibus radicata, quia prorumpere prohibētur, intus sæuiunt, & mentem reuidentem suis tentationibus laceffunt. Iam igitur foetus suos domino mater ista mactauit, sed circa se ipsam grauis ei labor est: quia voluptatum memoriam quibus diu sponte se subdidit, cū ad Deum tendere nititur, etiam inuita gemēnsque molestissimam sentit. Quasi ergo consolans nos spiritus Dei, ne desperet quis cū in affectibus suis tantam contradictionem offendit: Bos, inquit, vel ovis non immolabuntur vna die cum foetibus suis. Tanquam diceret: Cū recepta in verbis actibusque disciplina insurgentia contra vos vitiorum certamina sustinetis, nemo terreatur: noui abscondita cordi-

cordium vestrorum, imbecillitatem virium vestrarum: fieri non potest vt vna die mater cum scetibus imoletur.

GALFRIDVS.

Quòd Deo sit quicquid boni agimus ascribendum.

Vm ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, & mes. se. fe. ma. spi. pri. mes. v. ad sacer. &c.

Cap. 23. O

Terram hanc ingredimur, cum ad contemplanda bona eius, illa scilicet de quibus dicitur: Credo vide. bo. do. in ter. vi. auiditate mentis & cogitatione leuamur. Segetes terræ illius metimus, & quosdam manipulos primitiarum facimus, si de suavitate paternæ patriæ aliquid prælibantes, initia saltem earum quæ ibi sunt, consummare, virtutum meritis, deuotis affectibus colligamus. Est autem eximius terræ illius manipulus castitas, quando dignas ex Dei munere supernæ messisionis habet primitias, quas sacerdoti offerat consecrandas. Pudicitia enim carnis ad primitias resurrectionis, & vita cœlebs ad gloriam pertinet cœlestem. Est alius terræ illius manipulus, communis vitæ sine aliqua proprietate societas. Tertius manipulus est de quo dicitur: Pacem meam do vobis, pacem me. re. vobis. Bonam ergo segetem terræ promissionis, immò bonas primitias bonæ segetis metunt, quicunque continenter, cõmuniter, concorditer viuunt. Quia verò manipuli tales ex illo vno prodeunt grano frumenti, quod cadens in terram mortuum est, & fructum attulit: eisdem ipsi sacerdoti nostro eosdem manipulos offeramus, eius videlicet ascribendo gratiæ, quicquid interim de cœlesti contingimus messione. Eleuabit enim illud coram domino, vt acceptabile fiat pro nobis altera die sabbati: & sanctificabit illud, cum Deo patri virtutum nostrarum flagrantiam exhibebit, vt mereamur exinde perpetuæ quietis tranquillitate donari. Quid verò sibi vult altera dies sabbati, cū legislator alteram non promiserit? Sed iuxta literam Iosephus docet secunda die azimorum offerendos ritè manipulos primitiarum: vt non dies vna, sed solennitas tota dicta sit sabbatum. Vnde post paululum in eodem libro præcipitur filiis Israel: Mense septimo septima die mensis erit vobis sabbatum memoriale clangentibus tubis. Quia ergo tota solennitas Paschæ erat sabbatum eius; die altera, id est

SVPER LEVITICVM.

id est secunda, primitiarum erat oblatio celebranda. Est autem in hac vita quoddam sabbatum, sed non magnopere cupiendum: quia nulla ibi penè tranquillitas, ibique perstre-pit mundi sæuientis iniquitas. Altera die sabbati requies est futura. Siquidè vera requies illa solis à quibus præsens fuit repudiata debetur.

B R V N O.

Quòd oblationi manipulorum agnus & similia, vinũ & oleum sunt iungenda.

P Sequitur in Leuitico: *Eodem die quo manipulus fuerit cõsecratus, cadetur agnus immaculatus ammiculus in holocaustum Domino, & libamenta offerentur cum eo duæ decimæ similia conspersa oleo, liba quoque vini quarta pars bin.* Per agnum patientia denotatur. Oportet ergo vt nos cum aliarum virtutum frugibus huius agni patientiam offeramus: quia debilis virtus boni operis, quam non roborat patientia tribulationis. Sciendum autem quòd in sacrificio agnus immaculatus exigitur: vt illa videlicet tribulatio nostram patientiam operetur, quam nulla dehonestatio reprobæ vitæ minuit, sed sola persequentis impietas nobis immaculatam ingessit. Debet etiam agnus esse ammiculus, consummata scilicet & perfecta patientia, vt vsque ad finem perseueremus. Per duas decimas similia, contritio cordis & satisfactio operis designatur. Est autem vtraque oleo conspergenda: quia & contritioni cordis & satisfactio operis spes veniæ est inseparabiliter coniungenda. Has duas similes de tritico nostro, id est de fructu proprio offerimus. Superest tamen si dispensandum cum seruis illud accepimus, vt de tritico verbi Dei duas similiter decimas offeramus, quæ sunt exhibitio sermonis & exhibitio operis. Tunc enim in sermone proficimus, si exemplum pariter boni operis exhibemus. Sit autem vtraque hæc similia conspersa oleo, non corrupta veneno, & verbo Dei & operibus sanctis nullius admisceatur amaritudo nequitie, sed gratiæ semper oleo infundatur. Liba vini, affectum innuunt gaudij: quòd spe gaudentes haberi conuenit, quos molestia tribulationis affligit. Vnde non plenam vini mensuram, sed quartam solummodo partem exigimur, quia cum quatuor sint affectus animæ, timor & desiderium, dolor & gaudium, quartam solummodo mensuram partem offerimus,

cum

cum quarta tamen affectione gaudemus.

RADVLPHVS.

Quod tam intentionis quam actionis lucernæ sint charitatis oleo concinnandæ.

Recipe filiis Israel vt aff. tibi oleum de oliuis pu. ac lu. ad concinn. lu. inq̄ter extra vt. testim. in taber. fæderis. Cap. 24.
 Principalis sanctorum lætitia non de vsu præsentium, sed de spe nascitur futurorum. Spes autem ipsa vt non fallat expectantes, per bonorum operum exhibitionem solidanda est. Præcipe filiis Israel, &c. Si enim cum gratia spiritus sancti ad legem accesserimus, implere poterimus quæ audimus. Quod si de viribus nostris præsumimus, litera occidit nos: quia de iustitia edoctos ad exequendum præuicarietas reddit inualidos. Oleum igitur afferendum est ad legem: sed non qualecunque oleum, sed oleum de oliuis purissimum ac lucidum. Charitas nanque illa à nobis exhibenda est, per quam omnes sanctificati sunt qui fuerunt quasi oliuæ fructiferæ in domo Domini: charitas Dei & proximi, quæ in cordibus electorum lucet. iuxta quod scriptum est: Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Qui enim odit fratrem suum, in te. est, &c. Ad quid autem afferatur hoc oleum, manifestat cum subdit: Ad concinnandas lu. iu. Scriptum est: Lucerna corporis tui, est oc. r. &c. Luceant opera vestra bona, &c. Lucerna itaque interius est simplex intentio quæ mentem Deo lucidam reddit: lucerna exterius opus bonum, quæ imitari volentibus iustitiæ viam ostendit. Vtraque hæc lucerna oleo charitatis nutritur: quia dilectio & sanctæ actionis lucem emittit, & in ipsa actione mentem à duplicitate custodit. Cum his lucernis spei nostræ solennia celebremus, sicut scriptum est: Sint lumbi v. p. & luc. ar. &c. Sed vbi ardere debent lucernæ istæ? Extra velum, inquit, testimo. in taber. fæd. Quando enim in hoc corpore peregrinamur à Domino, illa interna gaudia credere possumus, videre nõ possumus, nube carnis obsistente visumque intercludente. Velu igitur testimonij prætenditur oculis nostris, dum ea quæ scriptura futura prædicat credimus, illuc tamen visum trahere non valeamus.

Q. ed

Quòd nemo nisi post diuinæ meditationis instantiã prædicatoris sibi vsurpare debeat officium.

R *Accipies simlam, & coques ex ea xii. panes, qui singuli habebunt duas decimas: quorum senos alitrinfecus super mensam purissimam coram Domino statues.* Per simlam subtilitatem cogitationum puritatẽque superius diximus designari. Simila verò cùm conspersa fuerit, igne adhibito ad panis soliditatem perducitur. Sic etiam & mens bona cùm à dispersione & leuitate superfluarum cogitationum diuinæ coagulo discretionis in vnum redacta fuerit, & circa vnum occupata, assiduæ meditationis igne decocta robur virtutis accipit. Mentem nanque decoquimus, quicquid subtilius cogitamus. Vnde quidam sapiens ait: Alimenta quæ accipimus, quandiu in sua qualitate perdurant, & solida innatant, stomacho oneri sunt. At cùm ex eo quod erãt murata sunt, tunc demum in vires & in sanguinẽ transcunt. Simila ergo donec coquitur, non est apta ad cibum. Cocta autem in panẽ transit, & homines pascit. Pari modo iustorũ rudimenta ad docendum non sunt idonea. Postquam verò meditatione assidua studioque feruenti scientiæ vires addiderint, iã idonei sunt ad docendum. Panes igitur sunt, qui doctriinæ pabulo quã plenius assequuti sunt, proximorũ mẽtes reficiunt.

Quanti periculi sit psalmodiam sine mentis intentione labiis personare.

S *Accipies ergo, inquit, simlam, &c.* Quid ad hæc dicitis vos qui labiis Deum honoratis, cor autem vestrum ab ipso longè est? Vos aërem istum impletis verbis, corde vacui. Cantica omnia diuina sine sensu percurritis, & cùm multus labor in ore vestro sit, anima tamen vestra fraudatur bonis. Culmus stans, dicit, non est in eis, germen non faciet farinam. Vestra quippe psalmodia nec spiritualem affectũ germinat, nec sacræ meditationis farinam creat. Meditatio sola est quæ mentem mutat, spiritui vires præstat. Ex simila nanque (vt dictum est) panis coquitur: quia exercitatione interiori robur mentis acquiritur. Beatus enim vir qui in iustitia meditabitur, & in sensu co. ci. dei. Cibabit illum panem vitæ & intellectus. Sicut ergo de vite amputantur palmites qui infructuosi videntur, vt fructuosis spatiositas amplior relinquatur: (paucorum nanque fœcunditas sterili multitudini longè antefertur) sic iuxta Apostolicam sententiam ló

gè vtilius esset pauca cum ædificatione proferre, quàm reuerenda spiritus sancti oracula sine fructu mentis imò cū Dei contemptu breui temporis spatio confusè transcurrere. Pfallentes, inquit beatus Augustinus, intelligere debemus quæ proferimus, vt humano more non quasi auium voce cantemus. Vos quã multa dicatis attenditis, nec qualiter dicatis perpenditis: quasi non melius sit homini qui vnum panem in manibus habet & illo vescitur, quàm asino qui centum forsitan portat & nullo rescitur. Respexistis ad maius, & ecce factus est minus. Prophetica exprobratio ista est. Intulistis, inquit, in domum, & dixistis: Ecce de labore, & exsufflaui illud, dicit dominus exercituū. Quod enim precium ponere existimatis stipulæ quæ spicam non habet? Quomodo placituram Deo psalmodiã putatis, in qua vox quidem orantis præterdit speciem, mens autem sine fructu est? Sed ad propositum reuertamur.

Quòd predicatorum sacræ legis meditationi debeant inseruire.

Accipies ergo similitam, &c. Panes igitur isti duodecim fieri præcipiuntur, vt Apostolicus in doctoribus reperiatur numerus, & in eorum doctrina sanctorum patrum auctoritas conferretur. Habent singuli panes decimas suas, dum sancti prædicatorum per geminam dilectionem, Dei scilicet & proximi, legis decalogum complent. Seni altrinsecus panes ponuntur. i. duo & duo: vt prædicationis ecclesiasticæ consonantia præsignetur. Hinc etenim dominus Iesus binos ad prædicandum discipulos misit. Hinc Moyses in dispositione tabernaculi binas singulis tabulis bases substituit. Tabulæ nanque tabernaculi, fidei sunt doctores, quorum virtute cœlestis fabrica erigitur. Qui singuli binis basibus fulciuntur, dum ea quæ prædicant consona Noui testamenti auctoritate confirmant, ædificati (secundum Apostolū) super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Mensa autem super quam hi panes ponuntur, sacræ scriptura est, quæ & nobis est spiritalis refectio, & contra quaslibet tribulationes proposita ad solamen. Quæ rectè purissima dicitur: quia eloquia domni elo. ca. ar. ig. ex. pro. ter. pur. sep. Super hanc igitur statuuntur doctores, cū à negotiis secularibus expediti lectioni vacant, atque in ea hauriant, quod postea aliis prædicando refundunt. Coram domino statu-

statuuntur: quia per hæc studia diuinis se aspectibus acceptabiles reddunt.

R I C A R D V S .

De mysterio anni iubilæi.

Cap. 25.
V

*S*acrificabis mihi annum quinquagesimum, &c. Si septem septies ducimus xlix. proculdubio efficimus. Hic utique ex diuino præcepto festiuus ducitur, & qui hunc sequitur, iubilæus vocatur. Per septem, mentis tranquillitatem intelligimus, pro eo quòd diem septimum requiri cognouimus deputatum. Item quia per vii. dies totum tempus euoluitur, per vii. cuiuslibet rei plenitudo vel perfectio figuratur. Sanctus enim spiritus legitur septiformis. vnde & per septem, gratia sæpè intelligitur spiritualis. Septem igitur in vii. ducitur, quando plena perfectaque mentis requies possidetur, vel quâdo mens cuiuslibet post plenam requiem ad gratiam spiritualem attingit. Qui verò iam meruit spiritualem gratiam cum plena mentis tranquillitate possidere, videtur quodâmodo annis septem septies reuolutis iam quædragesimum nonum apprehendisse. Post hos annus quinquagesimus sequitur qui iubilæus dicitur: quia post edomitæ carnis bella, post percepta spiritus sancti charismata, cû mēs quæ sit, qualis ante fuerit ad memoriam reuocat, magno nimirum gaudio exultat. Hoc anno possessio omnis ad dominum proprium reuertitur. Hoc anno seruus Hebræus pristinæ libertati restituitur. Tunc terra consueuerat sabbatizare, tunc populus terræ otio & conuiuio vacare: Tunc carnis nostræ terra sabbatizat, quando eam carnalia desideria ulterius non fatigant, cû eam spiritualia exercitia ex ipsâ consuetudine iam delectant. In hoc anno vnusquisque ad suam possessionem redit: quia si virtutum quælibet de sua possessione aliquid in alio tempore minus habuerat, ex Dei munere saltem in hoc anno recipiat, vt mens hominis in iubilum versâ in Dei laude perfectè rapiatur & plene. In hoc anno seruus Hebræus ad libertatem redit, qui prius ad libertatem exire non potuit. Hebræus transiens interpretatur, & qui facit peccatum, peccati seruus esse conuincitur. Transeunte itaque animi effectu de concupiscentiis carnis ad concupiscentias spiritus, & dicitur & est Hebræus. Quando verò amplius delectationi prauæ non subternitur, desinit esse seruus. In hoc anno plebs Israelitica
otio

otio & conuiuio vacat, quia mens contemplationi dedita, quæ delitiæ spiritus sunt, auida prægustat. Tubis hoc anno canere debemus. Nam æterna præmia vel tormenta amplificare cogitando sapius vel loquendo debemus, vt in intentione nostra immobiles durare possimus. Citò enim mens pondere laboris frangitur, citò ad malè dulces quas reliquerat delectationes reuertitur: quæ quæ præmia bonis quæuè tormenta malis sint posita in futuro non recordatur.

RADVLPHVS.

Quòd per præsentem laborem, & animarum requies, & corporum immortalitas obtinetur.

Quòd si dixeritis, Quid eo. an. vii. si. n. se. neq; colle. fru. n. dabo X bene. m. v. an. vi. & fa. fr. ium an. se. q; anno viii. & com. ve. fru. vsque ad nonum annum. Dabo benedictionem &c. Hæc est benedictio qua benedicuntur omnes qui timet dominum. In vi. quippe anno sumus nos præcipue, qui & sextam huius mundi ætatem agimus, & sub senario sancti operis exercitio laboramus. Labor noster si secundum Deum est, seminis locum tenet: fructus huius seminis, messis ipsius est: sic enim habes: Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Pascit igitur sextus annus sua fruge prius seipsum, postea duos annos sequentes: quia etiam hinc habent iusti fructum suum in sanctificationem in loco diuinæ pascuæ collocati, dum reficiuntur pane iustitiæ, finem autem vitam æternam. Porro vita æterna duos annos facit. Primum ante corporum resurrectionem, dum iam requiescunt animæ iustorum. Secundum post corporum reparationem. Sed vterque iste annus anni sexti frugibus locupletatur, dū per laborem præsentem & animarū quies, & corporum immortalitas obtinetur. Verū quod nūc feritur, octauo anno sumitur, quia cū spe resurrectionis moritur iustus, & mortis suæ amaritudinē expectatione futuræ beatitudinis cōsolatur. Et comeduntur veteres fruges vsque ab nonum annum. Verustas hinc non pro corruptione ponitur, sed pro antiquitate. In nouenario autem ter terni inueniuntur, quæ est quadrata figura. Quod verò quadratum est, ex omni latere stare potest. Cibis ergo spiritualis ad quem iam hinc ex quantulacunque parte pertingunt animæ iustorum, dum renouantur de die in diem, & sanctis saginatur affectionibus, multo illis vberius

post

SUPER LEVITICVM.

post mortem datur, cum deposita sarcina carnis à seruitute pristina releuata: veritatis perceptione magna quiete & bonorum spirituum societate latantur. Hæ sunt igitur veteres fruges, quibus vsque ad nouum annum veltuntur filij Israël: quia hæc interim prima stola cõtenti sunt sancti, donec beatam etiam in suis corporibus percipiant immortalitatem & gloriam.

Quòd nullus exigit à proximo, qui ea non commiserit in exemplo.

Y Non accipies à fratre tuo vsuras, nec amplius quàm de. Time Deum t. vt viuere possit apud te frater tuus. Qui sunt qui vsuras à fratribus exigunt, & amplius quàm dederunt, nisi qui ad ea discipulos cogunt, quæ ipsi non faciunt, quorum scilicet exemplum non prærogauerunt? Quos ipse dominus arguens, Alligant, inquit, o. gra. & impo. &c. Time ergo, inquit, Deum t. vt viuere possit apud te frater tuus. Notandum quòd cum timendum se in hoc facto Deus insinuet, tunc proculdubio offenditur, si frater infirmus nimio pòdere præfocetur.

Quòd gratiam spiritus & bonorum operum copiam mã datorum obedientia mereatur.

Cap. 26.

Z

S I in præcept m. ambu. & mã. me. custo. & se. ea. dabo vobis plu. tẽp. s. & ter. gig. ger. s. & po. ar. re. Pluuia ista visibilis & bonis & malis communis est. Sed est quædam pluuia quam soli nouerunt iusti. De qua scriptum est: Pluu. no. seg. d. h. r. Hæc sancti spiritus perfusio intelligitur, cuius etiam abundantia fluminis nomine designatur, dicente domino: Qui in me credit, flumina de v. e. f. a. vi. Hanc igitur pluuiam, hunc spiritalem rorem qui ab illis solis sentitur, quorũ mens interius inebriatur, promittit Deus obtemperantibus sibi, sicut ipse ait: Si diligitis me, mã. m. ser. & ego r. pa. & a. pa. da. vo. Datur autem pluuia ista temporibus suis: quia nonnunquam vtiliter subtrahitur spiritus sancti gratia, vt homo sibi relictus quid per se possit intelligat: & iterum tempestiuè redditur, ne vsquequaque desertus intereat. Postquam autem dominus hanc suauitatem nobis infuderit, continuò terra nostra dabit fructũ suum. Terra vero quæ pluuiam istam non suscipit, nunquam iustitiæ fructum gignit. Et pomis arbores re. In arbore & vmbra est, quæ

quæ à solis ardore protegit, & fructus qui pascit. Arbor est igitur fructifera, quisquis proximis indigentibus & fructum suæ liberalitatis & vmbra exhibet protectionis.

PETRVS RAVENNAS.

Quo ordine sit in studiis spiritalibus procedendum.

Apprehendet mesium tritura vin. & ap. vin. se. Legendo & A meditando metimus. Orando & contemplando vindemiamus. Operando & prædicando seminamus. Et est hic quidè ordo rectus & competens, vt primùm vel per lectionem discamus quid postmodum agere vel vitare debeamus. Sed quia quæ scimus bona per nos implere non possumus, prius oratione fusa diuinum auxiliũ impetrare debemus, & tunc ad bona agenda viriliter properamus. Apprehedet, inquit, messis vin. & vin. se. quando s. ex occasione lectionis legitis mens compungitur ad orationem, & ex fusa oratione roboratur postmodum ad operationem.

STEPHANVS. De studio scripturarum.

Tunc placebunt terra sabbata sua. Terra est sacra scriptura. B ra, quæ gaudet reliquiis spiritualis intelligentiæ. Ille ergo sabbatizat in terra, qui sacram scripturam ad spiritualem doctrinam conuertit. Sunt autem quidam qui eam ad lucrum temporale retorquent. de quibus per Esaiam cõqueritur dominus: Seruire, inquit, me. se. in. pec. v. laborem mi. præ. iniquitas vestra.

RADVLPHVS.

Quòd Deo non placeat, si minus quàm nouerimus persoluamus.

Nimal quad immo. po. do. si quis voue. san. erit. Cap. 27
& mu. nõ po. Id est, nec melius malo, nec peius bono. In primordiis cõuersationis homo positus à modicis incipit, & nunc aliquid boni operis, nunc pro satisfactione præteritorum delictorum aliquam carnis afflictionem Deo promittit. hoc enim est animal bonum siue malum. Cõgruè siquidem per animalium figuram opus bonum intelligitur, quòd per hoc animale corpus impletur. Malum autè animal afflictio carnis intelligitur, quòd scilicet patienti molesta sit, non quòd diuinæ legi contraria. De hoc malo sic Salomon ait: Malũ est, malum est, dicit omnis emptor, cum recesserit, tunc gloriatur. Quicumque enim per temporales tribulationes vitæ

Cap. 27
C

SVPER LEVITICVM.

emit æternam, ad præsens molestū est illi quod patitur. Sed cum hoc quod desiderat adeptus fuerit, tunc gloriabitur. In tantū igitur omnis apostasia Deo execrabilis est, ut quicquid semel sanctificatum fuerit, non patiatur ad id quod fuerat reuocari, sed omnem excludit mutationem. Animal quod sibi vouetur hoc exigit. Et ne aut melius malo, mitior si quam in voto fuerat carnis castigatio: aut peius bono, minor videlicet quàm promissā est boni operis executio, voti locum suppleat, interdicat.

Quòd charitas siclus sanctuarij nominetur.

D *Omnis æstimatio siclo sanctuarij æstimabitur.* Siclus viginti obolos habet. Siclus sanctuarij typum charitatis præterdit. Ipse nanque denarium in obolis suis geminat. Et charitas duobus præceptis suis legem consummat. Non igitur gloriatur Cain, offerens munera de fructibus terræ suæ, non confidat hypocritis per diem affligens carnem suam, saccum & cinerem sternens, quæ se commendat tonsa cute dētibus atris, dum vult libertas dici mera, veraque virtus. Solo siclo sanctuarij omnis oblatio nostra ponderatur: nec considerat Deus quantum à nobis accipiat, sed ex quanto. Affectionibus interioribus omni iure actionum præciū datur: & quicquid sine charitate fit, pro nihilo reputatur.

Quòd nos Dei gratia semper & præueniat & sequatur.

E *Omnes decima terra, siue de frugibus, siue de pomis, Domini sunt, & illi sanctificantur.* Numeri sui plenitudinem denarius continet: & sicut numerus idem ab vno incipit, sic & in decimo consummatur. Cum igitur dominus & primogenita & decimas suas esse testatur, mysticè nos docet ab ipso esse quòd ad bonum surgimus, ab ipso si vsque in finē perseueramus. Quod tamen ipsius est nos redimimus, & nostrū facimus, si omnem curam subinferentes, gratiam illius apud nos perire non sinimus, & si humiliter confitemur eius esse muneris, si cursum nostrum sine laudabili perficiamus. Hoc igitur subiungit: Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addat quintam partem eorum.

Explicitus est Leviticus.

STEPHANVS. De prælatis.

Illy Leui nō sūt numerati cū aliis: Cap. 12
 quia vita prælatorum debet ex- G
 cellere vitam subditorum.

De officio prælatorum.

Ac per gyru tabernaculi figet tēto-
 ria. Ex qualibet parte tabernacu-
 li erat aliqua pars tribus Leui: &
 ita nostri sacerdotes debent es-
 se ex qualibet parte tabernaculi:
 quia si eos vōcat pauper, debent

occurrere acti eos diues.

De discretionē.

Hi nouissimi proficiuntur. Nota q̄ filij Dan vltimi pro- H
 ficiscuntur. sic necesse est, vt etiam bona opera nostra iudi-
 cium subsequatur, ne fortè palea lateat inter grana.

De inani gloria.

Inū & sicerā &c. Vinū est aperitū peccatū, sicera Cap. 64

V & alia huiusmodi, vmbra & simulatio sanctitatis. I

Acerū ex vino. Per acerū acredo, & vetustas pec-
 cati præteriti. Acetū igitur bibit, qui quasi canis ad vomitū,
 corruptione veteris nequitia delectatur. Vuas recentes vel
 ficcas. Vua est peccatū. vnde: Vua eorum, vua fellis, & bo. a.
 In vua duo sunt, vinū & acinus. sic & in peccato duo sunt,
 immunditia & delectatio. Vuas recētes comedere, est aper-
 tē & publicē peccare, & in nouo peccato delectari. Vuas
 ficcas & passas comedit, qui dum pallorem præterit in fac-
 cie, de abstinentia sua gloriatur in mente.

De humilitate.

Nota quòd post expletum votum Nazaræus capillos K
 radere iubebatur: hoc est quòd cum aliquis ad perfectio-
 nem venerit, tunc se primò reputet inchoasse.

GALFRIDVS.

Quid altaris vnctio, quid ducum oblatio designent.

Obtulerūt duces in dedicatione altaris, in die qua
 vnctum est, oblationem suam ante altare. Non Cap. 7
 dedignatur Deus altare suū, quod sumus nos, L
 dedicare sibi per dona principum, cum illud
 inunxerit per seipsum. Nā quòd singuli qui-
 que diebus singulis in ipsa sibimet oblatione non dissimili
 succedūt, hoc nobis innuit novos quotidie duces in populo

Dei ad officium idem institui, in quo præcesserunt qui de-
cedunt. Illorum igitur omnium prima oblatio acetabulum
fuit. Triste principiū, sed vtile, præsertim dum importunus
& periculosus feruor temporis instat. Vnde & Ruth Moa-
bitidi concessum est vt intingeret buccelam suam in aceto,
ob duplicem æstum temporis pariter & laboris, apposito
messoribus Booz edentibus acetabulo. Siquidem prima om-
niū necessaria est acerba quædā & molestioris acrimoniæ
plena carnalium cohibitio voluptatum, ipsiis maxime quos
videtur adhuc concupiscētiæ grauior æstus vrgere. Appē-
dit autem hoc acetabulum cxxx. siclos. pudicitiam vel om-
nino cœlibē, vel si quis illam necdum potest capere, coniu-
galem. Legimus enim in cōmentariis euangeliorum coniu-
gatis xxx, lx viduis, virginibus centesimum fructum tribui:
sed videntur duo nouissimi sub vna hoc loco significatio-
ne concludi. Offerenda est phiala post acetabulum. Post
voluptatum cohibitionem, persuadenda etiam diuinorum
obediētia mandatorum. Nec ducis est cyathum offerre, sed
phialam. videlicet non exilem, sed vberē exhibere doctrinā.
Cæterū meminisse debemus duces istos nec vinū in phialis,
nec acetū in acetabulis obtulisse. vasa exhibent, verba mini-
strāt. Nā implere ea & efficacia facere, dare s. voci suæ vocē
virtutis, non humani officij, sed gratiæ est diuinæ. Attamen
plena offerūt vasa, nō vacua sicut quidā, qui nesciūt de qui-
bus loquūtur, neq; de quib⁹ affirmāt. Inuenire est etiā apud
alios similitudine quidē, sed oleo nō conspersam: vtilem videlicet,
sed absq; vlla gratiæ spiritalis infusione scientiā. Cæterū
altare vnctū nec vasa vacua, nec similitudine aridam recipit: quia
mēs deuota nec inania verba, nec sterile sciētiā diligit. Of-
ferēda igitur similia & cōspersa oleo in vasis argēteis. vt in
verbis prædicationis nō modò subtilis inueniatur scientia,
sed ipsiis auditorib⁹ aliquid sapiat gratia spiritalis. Sequitur:
Mortariolū aureū plenū incēso. Nimirū populi ducē argē-
tū solū offerre, eloquiū solū exhibere nō cōuenit. Nec mor-
tariolū querat aliud quàm seipsum. Et quàm dura necesse est
in mortariolo cōterātur. Quāta sustinet, quāta tolerat, quā-
tis subiacet tū sionibus & pressuris. Nimirū dicere illi neces-
se est, imò vt dicere possit: Quis infirmatur, & ego nō infir-
mor? Quia verò charitas nō inflatur, cōgruē satis nō morta-
riū, sed mortariolū appellatur. Sic nimirū triplex quidē vir-
tutū

turū sibi cooperatiū gratia charitatis patiētiae & humilitatis
 sub vna oblatiōe mortarioli cōmēdatur. Est enim per chari-
 tatē cōcauū, velut quodā sinu tundēda quēq; recipiens: per
 patientiā forte vel firmū, nec in ipsa tūsiōne deficiēs: per
 humilitatē modicū, & appellationē mortarioli nulla anno-
 sitate despiciens. Nec mirabitur aureum dici, qui eiusmodi
 mortarioli preciū aestimare potuerit, imō qui nouerit saltē
 dignē mirari. Siquidem nō tā p̄stat aurū argēto, quā eius
 modi charitas fortis, & humilis quantunlibet benefōnanti
 p̄dicationis eloquio. Aliter quoq; solet per aurū sapiētia
 designari, quā quidē admodū necessāria est in hmōs exerci-
 tio positis, & in officiū mortarioli deputatis. Ardua enī res
 multorū seruire moribus: nūc acetabulū, modō phialā, mo-
 dō sese etiā mortariolū exhibere, postremō etiam quod est
 maximē necessārium cōfugere ad orationis auxilium: & vbi
 suam viderit nō p̄ualere industriam, incēsū quoq; post
 similā, post auri preciū, post mortarioli patientiā adhibere.
 Et si verē fuerit aureū, si modicū, si mortariolū sicut dicitur
 dādā vtiq; opera, vt incēso impleatur. Alioquin nō modō
 humilis nō est, sed nec sapiens, si de sua sapientia vel virtute
 p̄sumit, & nō poti⁹ ad orationis studiū p̄sertim in tāta,
 & tā multiplici necessitate recurrit. Sed neq; ad hoc sapiat,
 vt faciat mala. Siquidē x. siclos ad exēplū pariter & meritū
 in eodē mortariolo opus est inueniri, in obseruatione s. de-
 calogi: per quam nec à suis quos tolerat auditoribus despi-
 ci, & à Deo quē inuocat debeat exaudiri. Sequitur oblatio
 animalium: Et offert vnusquisque bouem, arietem, agnum,
 hircum. Primū nanque oblatiō intelligitur à singulis du-
 cibz ex his singulis animātibus tantū vnus. Et quis est iste
 vnus? Ni fallor, Christus est, in parabolis Salomonis, vir in-
 uētus in mille, & electus ex millibus. Ipse igitur bos in vita,
 aries in doctrina, patientia, & innocentia agnus fuit. idē etiā
 tanquam hircus pro peccato non suo quidē, sed totius mul-
 titudinis immolatus. Hūc offert bouem, & bouem de armē-
 to, qui ex patribz ortum terræ incolam sub lege factū, sed
 qui parē nō habeat, legis iugum singulariter ferentem pro
 suis tamen viribus imitandum representat. Offert arietē du-
 cē gregis, quotiēs & hoc indicat quā singulariter docuit, qui
 singulariter vixit. Nimirū quā imitāndus in vita, tā sequen-
 dus est in doctrina. Bos vnus, & vnus aries, oues alias atque

alias post se trahens, vt sit vnus grex, & vnus doctor vnus gregis. Offert etiam agnum vnum, qui eiusdem proponit innocentiam, & mansuetudinem singularem. Agnum sanè anniculum in earundem iugi perseverantia & perfectione virtutum. Atque hæc omnia in holocaustum quod est totum incensum, sola scilicet charitate ad conuersandum inter homines factum hominem, ad dirigendum hominum mores hominum ducem, ad conuertendum etiam nocentes, vsque ad mortem mansuetum & innocētē. Nihilominus etiā pro peccato offerendus hircus vnus, quāuis idem Moyfes videatur significasse hircis duobus. quod enim nō poterat idem hircus occidi, & abscondere viuus, sacramentū vnus quantū fieri poterat est exhibitū in duobus. Post vnū verò sequuntur multiplices hostiæ ab eisdem ducibus offerendæ. Post sanctū nempe sanctorum proponenda sunt exempla hominibus hominum etiā cæterorū, licet prorsus inferiora, eo tamen efficaciora ad persuadendum: quia nō modò homines similes nobis passibiles, sed tantū homines extiterūt. Boves dicuntur Apostoli fortius cæteris, & fructuosius in cultura agri dominici laborātes. Arietes pastores cæteri, & rectores spiritualiū greges ouium per salutaria secū vitæ pascua deducentes. Hirci in satisfactione pœnitentiæ post abundantiam quoq; peccati grātia superabundante viriles. Agni anniculi simplices quique, & innocentes, mansueti & patientes in eisdem virtutibus inter quasilibet mutationes temporū persistentes. neque enim oportet agnum quēlibet nisi anniculum offerri, patientiam necdum perfectē probatam magnopere commendari. Sed boves duo, arietes, hirci, agni quinque; perhibentur offerri. Quinarius legē propter primi legislatoris verba in totidem libris disputata designat. Binarius eam quæ supra legem est, charitatem, propter eiusdem piæ matris duo vbera, id est duo præcepta. Aliter etiam duo boves, vel in prædicatione concordēs innunt, vel in terrenis etiam actionibus, quod difficile est, pares, vnanimes, sociales. nam & illi qui terram Dei ecclesiam scilicet colere prædicando debuerunt, dum aduersus sese inuicem calcitrant, frequenter exorbitant, & modò arcam fœderis inclinant, modò paruulos quosque suffocant. Post boves igitur duos offerendi (vt dictum est) arietes v, hirci v, agni an. v, videlicet ad exemplum proferendi aliis qui secundū legē Domini eius

ni eius populo præfuerit, secundum eam vsque ad vitæ terminum innocentiam, & patientiam seruauerit.

STEPHANVS. De prælatis.

Epauabis eos de medio filiorum Israel. Quia mi- Cap. 8.

Sistri domini populari disciplina non debet esse M contenti, sed moribus, & doctrina longe ab aliis spectabiles apparere.

PETRVS DAMIANVS.

Quod qui non abstinit à peccatis, saltem pœniteat de commissis.

Homo qui fuerit immundus super anima, siue in Cap. 9.
via procul in gente vestra. fase Domino mē- N
se secundo. Primus mensis, tempus est primæ innocentie, & status vitæ incorruptæ post baptismum, & ante lapsum. Secundus mensis, tempus pœnitentiæ post lapsum. Hi per pœnitentiâ reparati mēse secūdo fase possunt celebrare: quia immūdi fuerūt super anima propriis fœdati peccatis, vel cōsensu alienę iniquitatis quasi cōtactu mortui contaminati, vel quia procul fuerunt in via quauis in gente sua. Et vt hæc ab inuicē discernatur, immūds super anima intelligi potest qui graua iā cōmisit: at procul in via, qui scelera cōmittenda disponit. Hic immundus est in cōscientia perpetrati delicti, ille procul in via est pposito & desiderio peccandi. Qui rectè dicitur in via esse: quia illuc mēte pergit, quod per intētionē cordis tendit. Qui autem mundus est secundum antea actam vitam, & in via non est, vt deserat iustitiam, hic dignus est primo mēse celebrare fase. Dignior quippe est innocentie puritas, quā pœnitentiæ utilitas. Si quis igitur mūdus est, & in itinere nō est, & tamē nō fecerit fase, exterminabitur aia illa de populis suis. Quibus verbis ostēditur quāto periculo à bono negligatur, quod damnabiliter à malo vsurpatur.

RICARDVS. De duabus tubis argenteis.

Tibi duas tubas argēteas ductiles. Duabus Cap. 10.
constat illum tubis canere, qui nouit nūc Dei O
promissiones, nunc eius minas digna amplificatione iugiter cōmendare. Has tubas habemus argenteas, cum nil aliud de his loquimur quā quod scripturarū auctoritate probamus. Ductile feriendo producit, & tubas ductiles facere iubemur: quia ea

in audientiū auribus melius proferimus, in quibus ipsi perfecte compuncti sumus.

STEPHANVS. De prædicatoribus.

P *Fac tibi duas tubas argenteas.* In tuba tria attendenda sunt. Compositio, sonus, & terror. Cōpositio, quia in parte quæ ori admouetur angustior est, in parte finali amplior. hoc est, quòd prædicator debet sibi assumere arctiora præcepta, & aliis laxiora, vt semper plus faciat, quàm aliis faciendum imponat. Vnde: Manus meæ distilla, myr. Manus myrrham distillare, est prælatos exemplo sui ad carnis mortificationem subditos inuitare. Et nota quòd dicit distillauerūt: quia tanta mortificatio carnis debet esse in prælato, vt magnum sit subditis si vel stillam modicam valeant imitari. Sonus est in tuba. Vnde: Cla. ne ces, Et terror: quia prædicatio terrorem audientibus incutere debet. Et nota quòd duo sunt genera tubarum, ductiles s. & corneæ. Ductiles, martyres signant: quia facti sunt passionum tunctionibus speciosi. Corneæ verò, virgines naturam carnis vt cornu superantes. Bene autem tubæ istæ ductiles sunt, quoad eos qui tribulati sub malleo proficiunt, & laudes resonāt. Et argeteæ, quoad illos qui in carne non secundum carnem ambulat. Et duæ propter concordiam charitatis.

STEPHANVS. De prælatis.

Q Nota quòd vno clangore venerunt principes: quia ad vnius iussionis vo. pe. & an. se. sunt re. Sic & prælati vna sola admonitione debent facere quæ spectant ad cultum Dei, Hoc contra illos potest induci, qui cum audiunt primam campanam, secundam expectant, vel vltimam. Et nota quòd populus prolixiori clāgore vocabatur quàm princeps: quia prælati semper primi debent in bono opere inueniri.

BRVNO.

Quòd superbus & potens ad viam iustitiæ verborum sit blanditiis reuocandus.

R *Noli, inquit Moyses ad Chab filium Raguelis, nos relinquere, sed veni nobiscum, & eris ductor noster.* Quid est quòd Moyses? Gentilem hominem ductorem exercitus ponere vult, cuius ipse dominus ductor erat? Sciendum autem quòd homo vanus & superbus nisi quibusdam laudibus & blanditiis suæ salutis consiliis nō acquiesceret. vnde & nobis regula datur: Potentes homines & superbos etiam adulationibus ad

bus ad iustitiam & veritatem cōuertere non est peccatum.

STEPHANVS. De superbia.

Præcessit columna nubis in die. Columna est Christus: S quia rectus, & firmus, & fulciens iniquitates nostras. Præcessit ergo columna nubis in die: quia Christus nulla luce claret illis qui se putant esse in die, superbis scilicet & præsumptuosis: & columna ignis in nocte: quia qui se infirmos reputant, igne sui amoris illustrat. Item per nubem & ignem duo Christi aduentus signantur, quia in primo blandus fuit & humilis. In secundo erit asper & terribilis. Aliter, nox, peccator: dies, iustus, nubes ergo in die, & ignis in nocte: quia dominus iustos obumbrat, & peccatores illuminat.

BALDVINVS, *bono bono & cibis*

Quòd desiderium verbi Dei delicias soleat fastidire.

Aedere cepit populum itineris & laboris locutusque est contra dominum & Moysen. & ait: Cur eduxisti nos de Aegypto, vt mo in soli. deest panis, non sunt aqua, anima no iam nauseat super cibo isto leui. Verbum Dei nonnunquam ex facilitate intelligendi, vel ex copia legendi, & audiendi, & ex desiderio ciborum Ægypti fastidiosis vilescit animis, & in tædium vertitur: nec sufficit eis panis vitæ & intellectus, & aqua fa. & fa. quin panem fursureum, & aquam turbidam desiderant.

Cap. II. 21

T.

Quòd aliter frangatur manna, aliter conteratur.

Circumibat populus, & colligens manna fran. mola. siue terebat in mortario, coquens in olla, & fa. ex eo torulis saporis quasi panis oleati. Quòd circumibat populus colligens manna, significat deuotionem fidelium qui prædicata de Christo mente perlustrât, vt spiritualem refectionem percipiât. Frangitur autem vel teritur manna duobus modis. vel cum diligenter discutitur verbū Dei, vt subtilius intelligatur: vel cū a nobis proficiendi studio id agitur, vt districtius custodiatur. Inter manna frangere & manna terere sic distingui potest: vt ad primum pertineant quæ difficiliora sunt vel intellectu, vel factu: ad alterum verò quæ alterutro modo faciliora sunt. Terebat populus in mortario manna coquens in olla. Est olla tribulationis, de qua Hie. dicit: Ollam succensam ego video. In olla autem tribulationis per ignem passionis, aut charitatis manna coquitur, quâdo bonū quòd

V

Cap. II. 21

T.

SUPER NUMEROS.

in bonis est inter mala que patimur magis magisque; solidatur. Quod tunc quidem fit, cum Deo inter flagella magis diligitur, & propter Deum is etiam qui nos persequitur. Torta autem vel per diminutionem tortula à torquendo dici videtur. Panis igitur pro eo quod torquendo formatur, & formando torquetur, tortula vocatur. Cum ergo legeris verbum Dei pro testimonio fidei vel edificatione charitatis ad aliud assumptum & quasi usurpatum, quod ab initio positum esse videatur, memeto quia populus Dei ex manna trito tortulas faciebat. Pro charitate namque seruanda sapienter pro iustitia quasi contra iustitiam nonnulla attetare necessitas imperiosa compellit. Pro hac seruanda sapienter rigor iustitiæ inflectendus est in temperamentum misericordiae. Sapere quod indultum est intuitu misericordiae, reduci oportet in seueritatem disciplinae. Sape tolerandum est minus malum, ut quod grauius est euitetur flagitium. Denique omnis iustitia bonorum in praesenti quasi quaedam inflexio est à summa perfectione: & si fideliter appendatur, inuenitur minus habens. Licet igitur non sufficiamus omnes affectiones nostras ut dignum est in Deum dirigere, ut eum toto corde diligamus affectu; consultius tamen est pro modulo infirmitatis nostrae diligere, quam omnino non diligere. Et si non puras orationes quales debemus, possumus Deo offerre: melius tamen est prout possumus orare, quam omnino non orare. In omnibus igitur quae agimus, faciamus quod possumus, ut & nobis illud valeat adaptari: Quod habuit, hoc fecit. Verum in omnibus quae circa alios disponimus, quamuis districtius interdum agendum sit, misericordiam cogitare debemus, ut & ipsi à domino misericordiam consequamur. Sic enim tortulae ex manna factae erunt saporis quali panis oleati.

Cur ros & manna dicitur verbum Dei.

Y Cinque descenderes nocte super castra ros despar. & man. Verbum Dei cum perfuderit, ros est: cum reficit, manna est: cum predicatur, perfuditur: cum dignè suscipitur & custoditur, reficit. Manna ergo descendit cum rore: quia verbum Dei in corda fidelium peruenit ex Prophetarum & Apostolorum praedicatione. Nocte autem descendit: quia cum quietum silentium te omnia: & n. in. s. c. & c.

PETRVS DAMIANVS.

Quod tam ordinantes quam ordinati vno Dei spiritu debeant vegetari,

Anferant

Auferā de spiritu sancto, & dabo lxx. viuis. Notandū quōd Z
 nō air, Auferes de spiritu t. tradēsque eis: sed potius Auferā
 & tradā. vt profectō ostēderet, quia non homo homini spi-
 ritum sanctum tradit, sed solus Deus, qui prout vult gratia
 suā dona distribuit. De spiritu autē Moyli viris dedisse di-
 citur dominus, vt & ordinatores vnū debere spiritū habere
 perspicuum doceatur, quatenus rectores ecclesiae vnū om-
 nes concorditer doceant, atque in vnitate spiritus vnanimi-
 ter viuant. Sanē in eo quod de spiritu Moyli tolli dicitur,
 atque aliis dari, nullū Moyses dispendium sui spiritus per-
 tulisse credendus est, velut si ab ardente lucerna lumē qua-
 libet materia mutuetur, nullo propter hoc lucerna proprij
 splendoris detrimento minuitur.

PETRVS LOMBARDVS.

Quōd per murmurationis vitium anima vitiorum lepra
 perfundatur.

M

Fymurauit Maria contra Moysen. Maria ista
 quæ contra ducem populi Dei murmurat, il-
 lam designat animam, quæ nec Deū timet,
 nec homines reueretur: quæ contra Deū mur-
 murat, & suorum præceptis non obtemperat
 prælatorum. Fœdatur ergo vitiorum lepra, cum eius in-
 obedientia & pertinacia publicatur. Sed quid faciendum est
 pastori? Clamandū ei est, & dicendū: Obsecro domine sana
 eā. Iubetur ergo eiici extra castra vii. diebus, & sic postea re-
 uocari. Castrū peccatoris, est eius conscientia: in quo malē
 latet, dū peccatū suum negligit confiteri. Eicitur peccator
 extra castra per cōfessionē: sed post vii. dies reuocatur, data
 ei septiformis spiritus gratia quæ verē pœnitentibus non
 negatur. Sic Petrus egressus est foras & fleuit amarē.

Cap. 12.

A

STEPHANVS.

Quid sit hostes vt panem deuorare.

S

Icut panem poterimus deuorare eos. Hostes si-
 cut panē deuoramus, dū frequēti meditatio-
 ne peccata discutimus & puidemus, quia per
 hoc animæ nutrimentū paramus. Vnde: De-
 disti draconem escam populi Æthiopum.

Cap. 14.

B

RADVLPHVS.

Quōd contactu sanctorum nemo immunditiam con-
 trahat, sed conuinçat.

Cum.

Vmque lauerit qui vacca portauerat cineres vestimenta sua, immundus erit vsque ad vesperum. Hoc etiam dicitur de sacerdote qui eam immolat, & de eo qui eam comburit, & de illo etiam qui aquas expiationis tetigerit. Quæ igitur est ratio, cum vacca ista ob expiandas immundorum maculas immoletur, vt qui eam immolat siue comburit immundus fiat? Quæ ratio est, cum cineres tantæ dignitatis sint, vt non nisi a mundo homine permittantur efferri, ille tamen qui ad eos mundus accesserit portando contaminatur? Si aqua illa cinerum admixtione sanctificata immundos emundat, dum super ipsos aspergitur, qua ratione qui tangit eam, immundus efficitur? Sed patet ratio. Omnis enim qui sancta tractat, non exinde polluitur: sed hac de causa immunditiam suam sollicitus recogitare compellitur. Alioquin si se mundum iudicat, cum Deo approximatur, inter superbos reputabitur, & immundos.

STEPHANVS. De acedia.

Venerunt in deserto Syn. Claustrales sunt in deserto Syn. in solitudine claustralis vitæ, vbi obseruatur mandatum Dei. Syn nanque interpretatur mandatum. In hoc deserto moritur Maria, quæ stella maris dicitur: cum per acediam gratia amittitur, & tunc maximè oritur murmur contra prælatos.

De abstinentia.

Misit Moyses nuncios de Cades ad regem Edom. Cum per Edom diabolus figuretur, mirum est quod ab eo petitur licentia transeundi. Sed ab eo licentiam petere, est eius insidias vigilanti oculo præuenire, ne videlicet impediatur viâ nostram. Aliter per Edom qui pro vili edulio primogenita sua vendidit, illi signantur qui propter gulæ illecebras æterna hereditate priuantur. De Cades igitur, hoc est de sanctitate, debemus mittere ad regem Edom: qui cum in frugem melioris vitæ proficimus, debemus metiri vires nostras, & carnis nostræ fragilitatem diligentius explorare, quantum si in ieiuniis, in vigiliis, cæterisque corporis exercitiis valeamus. Quod si intentioni tuæ vires corporis videris respondere, tunc securus esto, quia per fines Edom ad terram promissionis poteris pertransire. Ait itaque: Nosti omnem laborem, &c. Homo cum per pœnitentiam se ma-

cerat

cerat & affligit, prætorum debet habere memoriam peccatorum, vt eorum interitu, labores pœnitentiæ vel facilius toleret, vel penitus vilipendat. Et nota quòd per terrâ Edom erat compendium ad terram promissionis: quia nulli compendiosius ad patriam cœlestem perueniunt, quàm qui mortificant carnem suam, & cogunt eam spiritui deservire. Sed sunt quidam qui circumeunt Edom opera communia facientes, qui tamen ad Deum perueniunt, quanuis longo circuitu retardentur. Gradiemur via p. Via publica graditur, qui sic sibi prouidet in ieiunio, vt fratri caueat à scandalo. Respondit autem Edom Non transibitis. Sic nimium, sic solet caro lasciuia & lubrica respondere. Caro enim cum ad. s. Dixeruntque filij Israel: Per tritam gradi. viam. In via trita non est copia pabulorum. per viam tritam gradiuntur, qui modico sunt contenti, & qui suis vsibus applicant, quod alij vel respicere dedignantur. Sequitur: Si biberimus &c. Hoc est, si per aliquam delectationem titubauerint gressus nostri, dabimus precium. i. peccatum nostrum satisfactione debita puniemus: nulla erit in precio difficultas. quia non æstimabimus pœnam, dummodo transeamus ad gloriam. Sed statim caro egreditur obuiam spiritui cum carnalium populo voluptatum, exercitu grandi nimis. Vnde spiritui sæpè metum incutit, & ad vitam redire compellit aliquantulum laxiorem.

De contemptu mundi.

*V*diuit Chanaanais &c. Quâuis à diabolo pluries superemur, nulla tamen debet animum nostrum victoriæ desperatio subiugare. Quia si vouerimus Deo nostro eius ciuitates & munimenta nos penitus deleturos, quæ videlicet sunt delitiæ, & diuitiæ, & gloria mundi huius, cæterequ; occasiones peccandi, non poterit aduersarius impetum nostrum sustinere, sed tradentur hostes in manus nostras. Cap. 21.
F

R I C A R D V S.

Quòd occultatam superbiam frequenter manifestus arguat lapsus carnis.

*A*strametati sunt filij Israel in camp. Moab. Quoties post superbiam victi vitio concupiscentiæ substernimur, non tam à natura quàm ex vitio hoc patimur. Vnde Adam postquam contra dominum insolenter Cap. 22.
H

solenter

solenter intumuit, erubescenda in carne sensisse carnē tegēdo monstrauit. Hinc est quōd contra Moabitas filios Israel castra fixisse pronūciat, & tamē Madianitas non Moabitas supplantasse cōmemorat. Madian nāque ex iudicio Moab ex patre interpretatur. Tunc Moabitas virtutū acie impugnamus, quādo quē ex præcedēti culpa quasi de patre oriri poterāt, resistēdo viriliter extirpamus. Tūc Madianitas offēdimus, quādo ex occulto Dei iudicio in illud vitiū permittimur cadere, de quo securos arbitramur nos posse existere.

STEPHANVS. De compunctiōe.

H *Vt horti iuxta fluuios.* Licet anima hortus sit, tamen oportet quōd sit iuxta fluuium, s. lachrymarū. Nullus enim adeo iustus, quin indigeat pœnitentiā. Vnde paterfamilias in vinea fodit torcular, & ædificauit turrim. Ecce licet esset turris in vinea, oportuit tamē esse torcular, s. pœnitentiā. Itē: Sedebit dominus cōflāns & emundans ar. &c.

GALFRIDVS.

Quām meritō beata virgo stellæ nomine designetur.

Cap. 24.

*Q*uietur stella ex Iacob, &c. Mira res: humanū genus ex limo factū est etiā ante culpā, & quomodo iam inde stella? Quomodo ex terreno germine siderea ples? Quē est stella orta ex Iacob, nisi ea quæ nobis nata est virgo Maria, ex progenie Abrahæ, clara ex

stirpe Dauid? Stella prorsus magis re, quām nomine: cuius vita gloriosā vitam dedit seculo. Quām euidentis cœlestis in ea claritas, cœlibis vitæ micat exemplum? Et quomodo non si quis spiritalia spiritaliter intuetur, quantum interest inter glebas terre, & stellas cœli, tantū inter eos qui vitā carnalibus voluptatibus cæcam & sordidam gerunt, & qui gratissimo quodam pudicitie splendore coruscant? In quo tamen quæ sola solem iustitiæ genuit, non humanas tantū, sed angelicas stellas supergressā est vniuersas. Nec modō exemplo stella hæc, sed auxilio lucet. Quis enim desperatæ conscientie tenebris obuolutus ad eam supplices leuauit oculos, & non protinus lucem vidit? Ambulemus in vtroque lumine eius, vt non tenebræ nos comprehendānt. Attendamus sideris claritatem, vt aliquando valeamus intueri solis quoque splendorem. de quo in prædicta additur prophetia: Et exurget homo de Israel. Hæc potissimū orientis

entis stellæ summa lætitia, hæc ipsius gratia spiritalis: quia per eam, & ex ea homo natus est. de quo Propheta: Homo natus est in ea, & ip. funda. eam alit. Quid autem magnum addit? Orietur stella, & ex ea homo. Sed homo iste clarior stellis, & stellarum omnium ipse creator. Nihil ergo mirum si ex humano genere stella oritur, vnde etiam ortus est sol ille qui numerat multitudinem stellarum. Sequitur: Et confringer omnes duces alienigenarū. Non quilibet homo iste est qui multitudinem tantā cōterat potestate. Et erit omnis terra possessio eius. Gratias tibi domine qui dignaris possidere & terrā, qui factus es spes nostra, faciēs vtrāq; vnū, in te reconcilians ima summis, vt iā cœlū homines, & tellus habeat stellas. Nōne enim semen Abrahæ, sicut stellę cœli? Sed heu, & sicut arena maris. Grauis mixtura, sed deus ilias discernit, & vocat nominatim.

Quod reprobī salutis aspernantur consilia, qui seducto-ribus acquiescunt.

Sequitur: *Hæreditas Seir cedit inimicis suis, Israel verò fortiter ager.* Seir ipse est qui Esau, sicut Israel ipse qui Iacob. **K** Cedit igitur inimicis suis Seir qui hispidus est, & pilosus, & crudelis, & superfluous, facinorosus, & flagitiosus. Cedit inimicis, qui nō cedit amicis: acquiescit hostili suggestioni, qui amabili suasioni impiè reluctatur. Rigidus est non cereus in vitium flecti, qui monitoribus asper. Hæreditas igitur Seir, & hæres quisque reprobationis Esau, hæres superfluitatis, & crudelitatis illius cedit inimicis. Israel autem electus, atque dilectus, etsi alias lenis & mitis, contra inimicos tamen fortiter ager superans viriliter & resistens.

R I C A R D V S.

Quod pura mens ad illicitum carnis motum debeat acriter indignari.

Ornauerunt Madianitæ fil. ornatasq; in cōspectu filiorū Israel posuerūt, vt quilibet cōcupiscētia victus coiret, & sic omnis Israel irā Dei incurreret. Quod semel historialiter contigisse cognoscitur, hoc verus quilibet Israelita frequēter inuisibiliter experitur. Tū hostes ipsius suas ei filias ornatas ostenderunt, quando quasdam rerum concupiscibulum imagines oculis mentis eius obiciunt. In quarum cōsideratione, si se mens delectationi turpiter substituerit,

pro-

proculdubio protectoris sui offensam incurrit. Mira eius præsumptio, qui coram omni multitudine ad Madianitidē introiit: sed hunc Phinees gladius protinus inter illicitos amplexus perdidit. Sed non minus mirabilis quòd sepè mēs inter ipsa desideria æternorum, inter lachrymarum suspiria, nunc rerum delectabilium, nunc specierum concupiscibilium phantasias per concupiscentiam respicit: sed fortis zelatoris impetus districtæ increpationis gladio citius extinguit, quicquid illicitus concupiscentiæ ardor temerariè derelinquit.

STEPHANVS.

Cap. 26.

M

Paucibus maiorem partem dā. paucis verò pauciorum. Per terram terrenorum possessio figuratur, in qua qui plures sunt, maiorem partem habent. Ii sunt de quibus dicit Salomon: Stultorum infinitus est numerus. Pauciores vērò spirituales, minorem habent partem. Hoc est quòd arca Noë lata fuit in imo, & angusta in summo. Itē: Venter tuus sicut acer. tritici. Aliter: de terra promissionis plures, i. pluris precij, maiorem partem habebunt.

De abstinentia.

Cap. 27.

N

Scende in montem Abarim. Moyses moriturus ascendit in montem: quia tanta debet esse carnis mortificatio in prælato, vt meritò montis nomine censeatur. Vnde: Ibo mihi ad montem mir. Itē in monte mortificationis debet fieri speculatio. Vnde: Statue tibi speculam po. tibi. ama. Et nota quòd Abarim transitus dicitur: quia transitoria est omnis mortificatio carnis.

De innocentia Christi.

Nota quòd Moyses terram promissionis intrare non potuit, sed Iosue qui ad aquas contradictionis non peccauit. In quo notatur quòd oportebat humani generis liberatorem & introductorem in cœlestem Hierusalem esse sine peccato. Solus Christus liberare potuit, qui peccatum non fecit. Hinc est quòd ipse dominus ad cœnam suos instruens, antequam de passione subiungeret, hoc præmisit: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. q. d. Per hoc poteritis scire quòd ego solus sum idoneus ad liberandum, quòd sine peccato sum.

De dulcedine Dei.

Mune-

Munera mea & data m. obser. Benè cōpetit hæc litera pro- P
posito. Non enim possumus Deum placare, nisi de iis quæ
nobis dedit. Vnde Augusti. Christus dicit: Da mihi ex eo
quod tibi dedi. Habuisti largitorem, fac me debitorem. Ha-
beam te sceneratorē. vnde: Venite, emi. abs. ar. &c. Ibi enim
non est communicatio, vbi datur suum, & redditur suum.

De duplici oblatione.

Agnum mane offerre, est initium innocentie Cap. 28.
Deo attribuere. Agnum in vespere offerre, Q
est in proposito innocentie perseverare. Vi-
num autem cum agno offerre, est cum inno-
centia compunctionem habere. Ex die scili-
cet quando luna incipit decrefcere: quia oportet vt à die
transitus de Ægypto, id est peccato, minuatur nobis tem-
poralia, si peruenire opramus ad æterna.

BRVNO.

Quòd spirituales debeant reddere vota sua.

Idua & repudiata quicquid vouerint, reddent. Cap. 30.
Quicquid benè vouerint. Nam mala vota R
frangenda sunt: quia enim suæ libertatis sunt,
& nullius potestate premütur, liberè possunt
vouere quod volunt. Per has autem eas ani-
mas intelligere possumus quæ à mundi huius amplexibus
& voluptatibus separata, à stultis hominibus repudiantur,
& habentur despectui. Tales verò quia sapientes sunt, &
bona tantùm agere desiderant, quicquid vouere voluerint,
eorum iudicio relinquatur.

STEPHANVS. De innocentia Christi.

Xcelsa vastate. Nota quòd nullus rex in Hie- Cap. 33.
E rusalem excelsa attulit, nisi vnus Iosias ille qui S
dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis
corde. Nota etiam quòd dicit Vastate.

De amore mundi huius.

Erunt vobis quasi clauis in oculis. Clauus firmiter infixus T
excæcat oculum. Clauus ergo in oculis, est peccatum firmi-
ter inharens & excæcans animam.

Et quasi lancea in lateribus. Lancea, est suggestio diabolica V
qua cor vulneratur. Et ille qui est vagabundus lanceam in
latere portat. Nisi enim lanceas haberent in latere curiales
& clauos in oculis, non ita inquieti essent. Et hoc est quòd

Sanfon excæcatus positus est ad molam, Sedechias excæcatus & orbatuſ filii ductus est in Babylonem.

De fuga ſeculi.

Cap. 34.

X

Ars Meridiana incipit à ſolitudine Syn. Quia contemplatio initiũ habet à voluntaria paupertate. Benè autem eſt hæc ſolitudo, quia ſumma petit liuor, perflant altiffima venti. Quæ eſt iuxta Edom, id eſt mũdum, qui ſemper pauperes, id eſt clauſtrales perſequitur, ſicut Laban Iacob. Et habebit terminos contra Orientem mare falſſimum. quia ab amaritudine incipit. Graue enim eſt in principio pro Chriſto omnia relinquere. Qui circumbunt Auſtralem plagam: quia conſeruare debent beneficia Dei nobis exhibita, & maximè clauſtralibus. Ex forma enim crucifixi tota vitæ clauſtralis norma colligitur. Et nota quòd quatuor plagæ in hac diuiſione numerantur, quarum finales termini triftitiam ſignant, quia in omni conuerſatione iuſtorum debet eſſe luctus communis, & perſeuerans uſque ad mortem.

De prælatiſ.

Cap. 35.

Y

P

Recepit Dominus filius Iſraël vt daret Leuitis ſuburbana ad alenda pecora. In quo notatur quòd prælati habent temporalia ad pauperes ſuſtentandos: nec ſolùm in doctrina, ſed etiam in corporali alimonia tenentur ſubditis ſubuenire. Vnde & de ciuitatibus Leuitarũ ſumptæ ſunt ciuitates refugij: ad ſignandum quòd maximè bona Leuitarum, id eſt prælatorum, refugium pauperum eſſe debent. Vnde Hieronymus: Quicquid habent clerici, pauperum eſt.

De duplici ſtatu hominum.

Z Nota quòd tres ciuitates refugij erant trans Iordanem, & tres citra. & per hos duos terminos duplex ſtatuſ exprimitur, pœnitentiæ & iuſtitia: vt qui eſſe nō poteſt in vno, ſaltem ſit in altero. Nam tertiam partem ſtellarum trahit ſecum cauda draconis. Ciuitatum citra Iordanem hæc ſunt nomina: Boſor in ſolitudine, Ramath, Gaulon: quæ nomina benè conueniunt pœnitentiæ. Boſor quæ erat in ſolitudine, & interpretatur anguſtia, ſignificat cellulam monaſterij, & ſanctorum latebras monachorum. Secunda quæ dicitur mors excelsa, eis conuenit qui moriuntur mũdo,

do, & viuunt Deo. Interpretatur enim visio mortis: quam semper debemus habere præ oculis. Tertia quæ volutatio dicitur congruè, nihilominus exprimit pœnitentes, quorum est in cinere & cilicio volutari. Vel aliter: Tres ciuitates citra Iordanem pœnitentiam signant, quæ in tribus consistit. In amaritudine cordis, & hæc est Bosor quæ interpretatur angustia. In confessione oris, hæc est Ramath quæ dicitur mors excelsa. In satisfactione operis, & hæc est Gaulon, id est volutatio: quia pœnitens debet in satisfactionis operibus versari. Ciuitates vltra Iordanem hæc sunt: Cades, quæ sanctum sonat, & nomine suo iustorum omnium & maximè virginum exprimit sanctitatem. Sichen, quæ humerus dicitur, prælatos, quorum est præcipuè aliena peccata portare. Hebron, quæ vertitur in socium, copulam significat maritalem. Et hi sunt tres iustorum ordines.

Expliciti sunt Numeri.

INCIPIT DEUTERO.

N O M I V M.

S T E P H A N V S.

Dite ex vobis viros. Quasi dicat, nolo imperare, sed obedire subditis. Itaque electionem subditis tribuit, sibi retinuit potestatem, ne plebs contemnat aut oderit, si non licuit habere quod voluit. Cap. 1.

De digna pœnitentia.

Eus noster ignis consumens est. Deus ignis dicitur: quia sicut igni nulla materia, sic nec B Cap. 4.

Domino vlla malitia resistere potest. Vel sic: Deus consumit bonos, sicut fornax aurum: & consumit peccatores, id est peccata eorum.

Ignis de terra facit metallum, hostes verò deuorat. Item Deus ignis deuorans dicitur: quia spiritus sancti gratia auidè per pœnitentiam deuorat peccatores, & in suam naturam conuertit. vnde: Dominus mortificat. Ecce ignis consumens. Et viuificat. Ecce ignis deuorans.

SVPER DEVTERONO.

HVGO DE S. VICTORE.

De virtute obedientia.

Cap. 9.

C

*V*di Israël, Deus tuus Deus vnus est. Ipsum adorabis, & ei soli seruias. Non hoc totum est de præcepto, quia ante præceptum ad obedientiam animus præparatur. Audi Israël. hic nota obedientiam. Deus tuus. hic gratiã. Deus vnus est. hic doctrinam. Quasi diceretur, obedientiam exhibe, gratiam intellige, veritatem agnosce. Audi Israël. hoc est, ausculta, acquiesce. Omnis enim virtus ab obedientia incipit, quemadmodum omne vitium ab inobedientia procedit. Frustrã nanque vel inobedienti gratia, vel contumaci doctrina, vel non intelligenti præceptum dicitur. Ipsum adorabis, hoc pertinet ad fidem. Et ei soli seruias, hoc ad operationem.

A D A M. De disciplina silentij.

D *A*udi Israël & tace. Dum populo Dei lex diuina præponitur, in ipsis suis vitiis de facienda Deo audiẽtia, & de tenendo silentio Israël cõmonetur. Audi, inquit, & tace. Deus tuus Deus vnus est. Proinde verbi discipulus, aut se falsõ profitetur verbi discipulus, aut veraciter tenet & diligit silentij sacramẽtum. Quid hĩc dicturi sunt quidã tam monastici quã canonici ordinis professores, qui linguã & labia Dei verbo dedicauerũt, & silentij disciplinã ex voti obligatione subdiderunt? Nihilominus assiduẽ per multiloquiũ diffuunt, & laborãt omnibus modis ne teneãt quod vouerũt. Non est in ore eorũ veritas, c. e. v. est. Nec potest mũda veritas federẽ in labiis quã loquũtur ex abũdãtia vanitatis. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Quid dicã de his qui venenũ aspidum habẽt sub labiis, sæpẽ impudenter turpia proferũt, detractionibus venenatis inseruiunt, mentiri, perjurare, cõtẽdere, peruersẽ interpretari quicquid boni viderint in aliis nullatenus erubescũt? Sepulcrum sanẽ parens est guttur eorũ. Et de sepulcro gutturis tot quasi mortuos efferunt, quot mortis exempla in aliorum perniciem proponunt, peruersã loquendo, & eadem acitando.

Quod triplex sancti spiritus donatio tres modos influer charitatis.

E *D*iliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota ani-

MATHA. Ad hanc fortè triplicem amoris mensam respicit triplex illa spiritus sancti donatio quæ in euangelio inuenitur. Nam super dominum baptizatum in columbæ specie venit. Et idem dominus insufflans Apostolis spiritum sanctum dedit. Et ipse spiritus super Apostolos in igneis linguis descendit. Per columbæ speciem, mansueti cordis exprimitur innocentia, quæ aliena est ab amaritudine felis. Per insufflationem saluatoris, animatur in anima illuminante potentia rationis. Per ignem in linguis, ardor exprimitur mentis, qui foris eructare non desinit memoriam abundantia expertæ interius suauitatis. Ex his aliquantum innouescit quare datur spiritus sanctus. Cùm enim ipse sit dilectio, ad hoc proculdubio datur, vt per ipsum, & Deus, & proximus diligatur. Ipse enim cordis purgat affectionem, vt diligat dulciter: animæ rationem illuminat, vt diligat fortiter.

BERNARDVS.

De triplici dilectione Dei.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Amor cordis ad zelum quendam pertinet affectionis. Amor animæ ad industriam seu iudicium rationis. Amor virtutis ad animi reflectatur constantiam & vigorem. Dilige ergo Dominum Deum tuum toto & pleno cordis affectu, dilige tota rationis vigilantia & circumspectione, dilige tota virtute, vt nec pro eo mori timeas. Sit suavis affectui, contra malè dulces huius vitæ illecebras, & vincat dulcedo dulcedinem, sicut clauo clauus expellitur. Sed sic nihilominus intellectui præuia lux & dux rationi non solùm ob cauendas hæreticæ fraudis decipulas & fidei puritatem ab eorum versutiis custodiendam, verùm vt cautus quoque sis nimiam ruinam, & indiscretam vehementiam vitare in tua conuersatione. Sit & fortis & constans amor tuus, nec erroribus, nec succumbens laboribus. Hos tibi christianæ dilectionis modos Christus exhibuit in seipso. Dilexit enim dulciter, sapienter, & fortiter. Dulce nempe dixit, quòd carnem induit. Cautum, quòd culpam canit. Forte, quòd mortem sustinuit. Nam quos in carne visitauit, non dilexit carnaliter, sed in prudentia spiritus æmulans nos Dei æmulatione, non hominis, & sanè saniori affectu quàm prior Adam Eam suam. Itaque quos in carne

queſiuit, dilexit in ſpiritu, redemit in virtute. Plenum certe
 omni dulcedine videre hominem, hominis cōditorem. At
 dum naturam prudenter ſelegit à culpa, mortem potenter
 propulit à natura. In carnis aſſumptione condeſcendit mi-
 hi, in culpæ vitiatione conſuluit ſibi, in mortis ſuſceptione
 fatiſſecit patri. Amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor
 fortis. Niſi amaſſet dulciter, nō me in carcere quaſiſſet illa
 maietas: ſed iunxit affectioni ſapientiam quæ tyrannum
 deciperet. Iunxit & patientiam qua placaret offenſum pa-
 trem. Diſce chriſtiane à Chriſto quomodo diligas ipſum.
 diſce amare ipſum dulciter, fortiter, prudenter. Dulciter,
 ne illeſt: prudēter, ne deceptus: fortiter, ne oppreſſus amo-
 re domini auertaris, ne mundi gloria ſeu voluptatibus ab-
 ducaris. Dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus, ne ſedu-
 caris ſpiritu mendacij vel erroris. Luceat tibi veritas Chri-
 ſtus, ne aduerſitatibus fatigeris. Confortet te virtus Dei
 Chriſtus, zelum tuum inflammet charitas, informet ſcien-
 tia, firmet constantia. Sit feruidus, ſit circunſpectus, ſit inui-
 ctus, nec teporem habeat, nec careat diſcretionē, nec timi-
 dus ſit. Ergo non abduci blanditiis, nec ſeduci fallaciis, nec
 iniuriis frangi: toto corde, tota anima, tota virtute dilige-
 re eſt. Et nota amorem cordis quodammodo eſſe carna-
 lem, qui magis erga carnem Chriſti & quæ in carne vel
 geſſit vel iuſſit cor humanum afficiat. Hic repletus amore
 facile ad omnem de huiusmodi ſermonem compungitur,
 nihil audit libentius, nil legit ſtudioſius, nil frequentius cō-
 lit, nil ſuauius meditatur. Inde holocauſta orationum tan-
 quam ex adipe vituli faginati impinguat. Aſtat oranti ſacra
 imago, aut naſcentis, aut Dei laſcentis, aut do centis, aut mo-
 rrentis, aut reſurgentis, aut aſcendentis. At quicquid tale oc-
 currat, ſtringat necelle eſt animum in amore virtutum, car-
 nis extirpet vitia, ſuget illecebras, deſideria ſedet. Ego arbi-
 tror præcipuam inuiſibili Deo fuiſſe cauſam, quod voluit
 in carne videri, & homo cum hominibus conuerſari, vt car-
 naliū qui niſi carnaliter amare neſciebant, primò ad ſuæ
 carnis ſalutarem amorem affectiones reſtringeret, atque ita
 gradatim ad amorem perduceret ſpiritualem. Nonne in hoc
 gradu adhuc ſtabant qui dicebant: Ecce nos reliquimus om-
 nia? &c. Solo profeſſo corporalis præſentia amore reli-
 querant omnia, adeo vt futura paſſionis & mortis ne au-
 dira

dire quidem verbum æquanimiter sustinerent, sed nec gloriam ascendentis nisi cum graui mœrore suscipere. In carnis ergo deuotione interim consoletur, qui iustifican-tem spiritum necdum habet, eo scilicet modo quo habent qui dicunt: Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc i. n. v. Nam aliàs quidē nec sine spiritu Christus diligitur, & si non in illa plenitudine. Itaque vt breuiter dicam, toto corde diligere, est omne quod blanditur de carne propria vel aliena sanctæ carnis Christi amori postponere. In quo & mundi gloriam æquē apprehendo: quia gloria mundi gloria est carnis: & qui ea delectantur, carnales esse non dubium est. Licet verò donum magnum vel donum spiritus sit, in carne Christi ista deuotio, carnalem tamen cum dixerim hunc amorem, illius, respectu cum quo non tam verbum caro sapit, quàm verbum sapientia, iustitia, veritas, sanctitas, pietas, virtus, & si quid aliud huius modi dici potest, & hæc omnia Christus. An tibi æquē affecti videntur, is qui Christo passio piè compatitur, compungitur, mouetur facilè ad memoriam horum quæ pertulit, atque huius deuotionis suauitate pascitur, & confortatur ad quæque pia, honesta, salubria, & ille qui iustitiæ zelo semper accensus est, veritatem vbique zelat, sapientiæ seruet studii, cui amica sanctitas vitæ, & morum disciplina, cuius mores erubescunt iactantiam, inuidiam nesciunt, superbiam derestantur, omnem humanam gloriam non solum fugiunt sed & fastidiunt & contemnunt, omnem in se carnis & cordis impuritatem vehemētissimè abominantur, omne malū tanquam naturaliter respuunt, & quod bonum est amplectuntur? Nonne constat si compares vtriusque affectiones, quodammodo illum superiorē huius respectu amare quasi carnaliter? Bonus tamen iste amor carnalis per quem vita carnalis excluditur, contemnitur. Vincitur mundus, perficitur in eo cum sit rationalis, perficitur cum sit spiritualis. Porro rationalis tunc est, cum in omnibus quæ oportet de Christo sentiri, fidei ratio ita firma tenet, vt ab ecclesiastici sensus puritate nulla verisimilitudine, nulla hæretica aut diabolica circunventione, aliquatenus deuietur. Item quæ cum in propria cōuersatione illa cautela seruatur, vt discretionis meta nulla superstitione, vel leuitate, vel spiritu quasi feruentioris vehementia excedatur: & hoc est dili-

SUPER DEUTERONO.

gere tota anima. Quod etsi adiuuantis spiritus vigor tātus accedat, vt nulla vi laborum vel tormentorum, sed nec mortis metu iustitia deseratur, in hoc tota virtute diligitur, & est amor spiritalis.

BALDVINVS.

Cur Deus de sui dilectione mandatū totiens inculcauit.
G Diliges dominum Deum tuum ex t.c.s. & ex t.a.s. & ex t.y. t. & ex to.mē.s. Quid sibi vult hæc verborum inculcatio, tam diligens, tam propensa, & in vno mandato? Vt arbitror ob duritiam cordis nostri curauit Deus hoc verbum tam diligenter mandare, & quasi mandando altius imprimere, sicut fieri solet in duriore ligno cui infigendus est clauus. Nam propter ligni duritiam, non totus clauus statim intro mittitur, sed crebra permissione additur, & intrare cogitur donec totus infigatur. Ille sermo quasi quidam clauus est nostris cordibus infigendus. Hoc volens Deus cor nostrū transfigere & penetrare, dicit: Diliges dominum Deū tuū &c. Et altius infigens ait: Et ex tota anima tua. Et vt interius adhuc admittatur, subdit: Et ex omnibus viribus tuis. Et vt ad interiora intima perueniat, nouissimè adiungit: Et ex omni mente tua. Et nimis mandauit hoc, quod voluit custodiri nimis. Est & alia ratio. Nam quia amor mundi totum cor nostrum occupat, & omnes cellulas eius implet: de toto corde eiiciendus est amor mūdi, vt & princeps huius mundi eiiciatur foras, & ingrediatur amor totum cor sibi vendicans, vt in nouissimis finibus cordis nostri cognoscatur Deus, & reminiscantur & conuertantur ad dominum vniuersi fines terræ. Sed quomodo toto corde possumus diligere Deum, cum cor nostrum nondum nostrum sit, sed alieni diripiant illud? Multiplicati sunt iniqui super ea. cap. m. & cor me. dere. me. Verūm si non quantū tenemur diligere possumus, saltem quātū possumus diligamus. Nec imitemur iniquū debitorem, qui si nō sufficit totū soluere quod debet, detrectat soluere quantum habet: quasi par culpa sit, nihil soluere, & non totum soluere.

Quod quatuor sint in nobis quæ Dei prouocent charitatem.

H Diligendus est igitur Deus, in beneficiis suis toto corde, in promissis tota anima, in iudiciis suis ex omnibus viribus, in præceptis ex omni mente. Sūt autem beneficia Dei, alia condi-

conditionis, alia reparationis, alia quotidianæ cōsolationis. Ecce quomodo magnificauit Deus facere nobiscum: multitudinē beneficiorum nos obruit, & amorem molitur beneficiis extorquere. Pro his autem beneficiis tantis & tam magnis toto corde diligendus est Deus. Et meritò dandū est ei si quid postulare ipse dignetur. Sed dignatur. ad hominē enim dicit: Da mihi cor tuū. Ex corde vult amari, qui cor sibi petit dari. Tota anima diligendus est De⁹ in promissis suis, qui magna nobis debet, sed maiora promissit. Promissit nobis à labore requiem, à seruitute libertatem, à timore securitatem, à merore cōsolationem, à morte resurrectionem, & in resurrectione plenum gaudium & indeficiēs. Pro his meritò debet amari à nobis sine modo amoris. Nam promissiones Dei omne desiderium superant. Cū ergo in cæteris rebus impatientia solet culpari, in expectatione tantæ promissionis laudabilis est vehemens impatientia dilationis. Eum enim qui plus amat, & qui plus desiderat, dilationis impatientia plus cruciat. Hæc autem affectio sancti desiderij significari potest nomine animæ cū dicitur: Diliges ex tota anima. nec immeritò. Anima enim spiritus est, & spiritu sancto afflata semper desiderat & suspirat, donec in illo respirat ad quem aspirat. In iudiciis suis diligendus est Deus ex omnibus viribus tuis. Boni cū à Deo flagellantur, alij in flagellis Deum amant, alij ipsa flagella propter Deum amant. Hi in flagellis, hi de flagellis Deū glorificāt, & laudant. Illi in tribulatione patientes Deum in iudicijs amant. Illi in tribulatione gaudentes iudicia Dei, quasi quedam beneficia gratanter acceptant, & in eis exultant. De qualibus scriptum est: Exultauerunt filij Iud. propter iud. t. do. Sunt & alij qui iudicia Dei in tantum amant, vt non expectata disciplina patris, ipsi se iudicent & puniant, & de quotidianis peccatis quibus carere non potest humana infirmitas, quotidie vindictam expetant. De quibus Apostolus dicit: Si nosmetips. iu. n. vtique iu. Qui autem ipsum iudicat, & quasi reum punit, ipse simul & reus est, & iudex, & minister iudicis. Tota mente diligendus est Deus & in præceptis suis. Mens est quæ in homine principatur, summum & præcipuum locum tenens. sed sicut omnibus quæ sub ea sunt se nouit esse prælatam, ita meminisse debet necessitate obediendi se Deo fore astrictam. Obedi-

SVPER DEVTERONO.

entiam sanè quam ab inferiori exigit, suo superiori æquissimo iure impendit. Væ autem homini qui Deo non obedi- rit. Pœna enim inobedienciæ erit illi præualens ipsa mors. Mors autem sicut terribilis est, ita & odibilis. Quæ quo- nam inobedienciæ cohæret, ipsa quoque inobediencia æ- què digna est odio, sicut & ipsa mors. Per peccatum enim inobedienciæ in hunc mundum intrauit mors. Quòd si inobediencia æquè odibilis est vt mors, quia ex ea procedit mors, cur non obediencia æquè diligenda est vt vita, quia ex ea procedit, & in ea perseverat? Obediencia enim Deo obsequitur & voluntati eius, & vita est in voluntate eius. Charitas autem Dei & obediencia indiuiduo nexu sese complectuntur, & ab inuicem non disunguntur. Hinc do- minus ait: Si quis diligit me, serm. me. seruabit. Proinde qui mandatum Dei amat, & voluntatem eius, obedienciã amat. Et qui obedienciam amat, iuberi amat,

CASSIANVS.

Quòd frænare gastrimargiam, cætera profus extinguere vitia debeamus.

Cap. 7.º

Vm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quam daturus est tibi, & deleuerit gentes multas coram te, Etbaum & Gerge- seum, & Amor. & Chana. & Phere. & Euaũ & Iebuzaũ, vij. gentes multo maioris nume- ri quàm tu es, & robustiores te, tradideritq; eas Dominus tibi, percuties eas vsque ad internicionem. Quòd multo maioris numeri esse dicuntur, hæc ratio est, quia plura vitia sunt quàm virtutes. E ideo in catalogo quidem diuine- rantur septem nationes, in expugnatione verò earum sine numeri ascriptione ponuntur. Numerosior est enim quàm Is- rael carnaliũ passionũ popul⁹, qui de hoc septenario fomite- vitiõrũ ac radice procedit. De octo siquidẽ principalibus vi- tiis vnum certa ratione in hoc catalogo omittitur. Certum est enim octo esse p̄cipalia vitia, ex quibus cætera quæ hu- manũ genus infestant procedunt. Hæc enim sunt, gastrimar- gia. i. vètris ingluuies, fornicatio, auaritia, ira, tristitia, acedia, vana gloria, superbia. Verũ idcirco sub Gentium voca- bulo nominata, nunc omnia non ponuntur, eo quòd egres- sis iam de Aegypto liberatis ab vna gẽte validissima, id est Aegyptiorum, gastrimargiẽ scilicet vitio caruisse cognosci-

mur.

mur. Quorum etiam terra in possessionem Israeli non datur, sed vt eā perpetuò deserat, & egrediatur ab ea domini præceptione sancitur. Et idcirco ita sunt moderanda ieiunia, vt non necesse sit per immoderationē continentia reuertī rursus ad Aegyptiam terrā. i. pristinam gulæ & carnis concupiscentiam, quam cum mūdo huic abrenunciaremus abiecimus. Quod autem illa gens in qua nati sunt filii Israel non penitus extingui, sed tantūmodo deseri terrā præcipitur, hæc verò septem vsque ad internicionem iubentur extingui, hæc ratio est, quod quantolibet ardore spiritus succensi eremum virtutum fuerimus egressi, vicinitate ac ministerio gastrimargie, & quodāmodo quotidiano eius commercio nequaquā carere poterimus. Semper enim in nobis edulij & esarū vt ingenitus ac naturalis viget affectus, licet amputare superfluos eius appetitus ac desideria festinemus. Sic nanque & Apostolus docet: Et curā, inquit, carnis ne feceritis in desideriis. Quod autem in desideriis prohibet, in necessariis mox concedit. Habentes, inquit, victum & vestitum, his contenti sumus. Quod ita figuratim in lege etiam mandatur: Non abominaberis Aegyptiū, quia incola fuisti in terra eius. Necessarius enim victus corpori non sine vel ipsius pernicie vel animæ scelere denegatur. Illarum verò vii. perturbationum velut omnimodis noxiarum de recessibus animæ nostræ penitus exterminandi sunt motus. De his enim dicitur: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à nobis cum omni malitia. Hoc enim quidam senū sub hoc problematis colore figurans eleganter expressit: Multis, inquit, creditoribus pater meus me reliquit obnoxium. Cæteris ad integrum soluens ab omni conuentionis eorū molestia liberatus sum, vni satisfacere quotidie soluendo non possum.

PETRVS DAMIANVS.

Quod dum leuioribus peccatis succumbimus, discimus nequaquam in grauiorū victoria superbire.

Ostquam afflixit te Dominus Deus & probauit, ad extremum misertus est tui; ne dices in corde tuo: Fortitudo mea & robur manus meæ bæc mibi omnia præstiterunt: sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse tibi vires præbue. Sepè enim

Cap. 8.

K

mens

mens humana in se & fortia superat, & vnum fortasse quod minimum est quãuis solerter inuigilet, nõ expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur, ne humana conditio vndique virtutibus splẽdens in elationem subleuetur: vt in eo quòd se superasse fortia quæque considerat, dum vnum non potest diu conando subigere, non sibi sed illi victoriã tribuat, cuius munere potuit quæ subacta sunt superare. Illi dicitur: Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israël. Israël nanque reseruatis gentibus eruditur: dum mens nostra in paruis resistentibus discit, quia nequam ex se maiora subiecit.

Cap. 15.

STEPHANVS. Contra inanem gloriam.

L

Ora quòd oues non tòdentur in hyeme, sed in ætate, ne asperitate hyemis opprimantur. Hyems est vita præsens, ætas vita futura. Oues in hyeme tondet, qui causa inanis gloriæ opera sua ostentat. In ætate verò, qui pro vita æterna laborat.

De humilitate.

M *Quòd si habuerit maculam, &c.* Nota quòd immundi animalis in se vel mutabatur vel interficiebatur primogenitum. Sed primogenitum animalis in se mundi, si aliquo casu maculam corporis vel velleris haberet, comedebat illud intra vrbis suæ portas, sed redimebat. Hoc est, quicquid leue est in nostra cogitatione, vel maculosum in nostra conuersatione, vel claudum in operis progressionem, vel cecum ignorantia mentis, aut aliqua parte deforme, aut debile, nõ debemus Deo immolare, id est imputare, sed nobis. Quod autem bonum est in nobis, ei attribuere: quia omne datum optimum desursum est, &c. Et nota quòd dicit: Vescetur eis tam mundus quàm immundus. Vesci mundo animali, est animam bonis cogitationibus cum proposito benefaciendi nutrire. Immundo autem vesci, est memoria peccati animã reficere. hinc est quòd in benedictione Ioseph dicitur: Benedicat tibi dominus benedictione desuper. Ecce propositum benefaciendi. Et: Benedictione abyssi iacētis deorsum. Ecce memoria peccati.

De misericordia.

Non apparebit in conspectu m. va. i. superbus, Cap. 16.
 qui est vt vesica vento turgida . Vel sic: N
 Non apparebis in iudicio ante Deum, in
 cuius manus horrendum est incidere. Va
 cuus, bonis operibus. Hic igitur imple ma
 num Christi mendicatis, vt tunc impleat
 manum tuam. Nam diuites dormierunt somnum suum, &
 nihil inuenerunt in ma. s. Quare? quia nihil posuerunt in ma
 nibus Christi.

Nec phytones consulas. i. ventriloquos . quod facit qui O
 quærit an ieiunandum sit ab eo quem gula illicit.

De prælatis.

Ora quòd omnes ciuitates refugij fuerunt Le Cap. 19.
N uitarum. In quo notatur, quòd cum aliquis pec
 cat, ad sacerdotes confugere debet.

GALFRIDVS.

Quibus causis homines ab exercitu domini reuertantur. Cap. 10.

I quis ædificauerit domum, & non dedi. e. re. de Q
prælo. Dedicatio domus, solennis est quidã
 ad inhabitandum ingressus. Et sæpius quidem
 intrat & exit, qui domum ædificat: sed donec
 tota vel ex magna parte sit ædificata non de
 dicat, quia nondum habitat eam. Itaque dum humana ani
 ma exterioribus tantum rebus intenta pariter & distenta
 malè interim otiosa vagatur, nec secum manet, nec domum
 habitat cum sancto Iacob: sed cum reprobo Esau venatio
 nem captat inanem, & fugacè sequitur prædam transitoria
 voluptatis. Veruntamen excusabilior illorum necessitas, &
 inopia miserabilis est, qui necdum sibi domum ædificau
 erunt. Quomodo enim exigendum ab eis vt secum mane
 ant, cum vbi possint habitare non habeant? Sic fatui quique
 vel paruuli in suis necdum mentibus ædificium habent, nec
 possibile est eis manere domi, cum non habeant domum.
 Cæterum vbi iam sapere & intelligere quisque cœperit, do
 mum ædificat: nec ad insipientiam sibi, si tamen etiam dedi
 cat, & suæ vendicat mansioni. Fundamentum domus istius
 in propria sui ipsius cognitione subsistit. Parietum interior
 imprudètia agendorum, posterior in factorum recordatione
 exigitur. Dextrum & sinistrum facit prosperitatis & aduer
 sitatis cognitio, aut (si placet) discretio quædam iustitiæ &
 iniqui-

iniquitatis. Culmen domus & tectum in consideratione diuina & fidei ratione consistit. Hinc nempe animus in sublime porrigitur, & quandam ei exhibet vicem tecti mysterium fidei. Quanti hodie sibimet eiusmodi domum ædificare festinant, sed inhabitare dissimulant, affectantes magis facultatem quàm vtilitatem scientiæ, & habere domum quàm domus vsus. Videas denique domum altam & amplam, apertisque vndique ostiis, & fenestris patētibus, iam iamque obsoletam veterascere, iamque paulatim decidere antequam deduceatur. Cuius auctor infelix & insipiens in plateis mendicat, & aliena hospitia circumit, cū domus eius satis miseranda nihilominus pateat alienis. Illic enim nidificant volucres, & immunda quæuis animalia cubant. Illic fures condicunt sibi, illic conueniunt altercatores & impudici, illic symbola faciunt ebriosi. Vide ergo quàm dignus sit qui remittatur ab exercitu domini, & eiiciatur de castris eius, qui domum quidem ædificauerit, sed dedicare neglexerit. Desponsatio vxoris, est votum perfectionis, & professio studij spiritualis. Dicit enim de sapientia quidam, quòd amator sit pulchritudinis eius, & sponsam sibi habere quæserit. Plantare vineam, est ordinare sagaciter vitam suam, necdum communem facere, de qua vici licitum sit: non sic communicare proximis fructum vineæ suæ, vti cuius eorum liceat emolumentum capere, & refectionem ex eis. Vineam suam communem facit, qui corripit inquietos, consolatur pusillanimes, patiens est ad omnes.

Quòd gaudere in seculo, & regnare cum domino nemo possit.

Cap. 22.

R

Inueneris in via, aut in arbore nidum, &c.
 Qui nidum humi vel in arbore inuenit, ipse est (ni fallor) qui spem salutis & spiritualis fructus, siue in actione humili, siue in contemplatione sublimi quærens vt pullos teneat, matrem patitur auolare pullorum. Videtur enim hoc loco matris speciem gerere præsens vita, pullorum nomine spes futurorum minui præmiorum. Et quodammodo matrem patimur auolare, si præsentis vitæ gaudia fugitiua non sequimur, & implumes tenemus pullos æternæ beatitudinis sola expectatione contenti. Et quàm vereor ne contra legem quis nostrum dum satagit matrem pariter tenere cum pul-

pullis, illam quidem vnam verulam & inutilem sibi rapiat: sed inueniat tandem illos plures, & qui pluris esse debuerant euasisse. Neque enim facile est interim gaudere cum seculo, & inæternum regnare cum Christo. Quòd si iuxta Apostolum, mortua est viuens in delitiis vidua, quã idem ipse nec minus quadraginta annorum monuit esse eligendam, virilis hodie sexus vel ætas in eis quomodo sperat vitam?

STEPHANVS.

Non seres vineam t. di. se. Vineam ex qua nascitur vinum iucunditatis æternæ, est quodlibet festum solenne. Illud feritur diuerso semine, cum in eo quidam luxuriæ, alij gulae se tradunt. Vel sic: Vineam, anima: semen, opus. Vineam diuerso semine ferit, qui opera sua mundo & Christo place-re contendit.

De patientia sanctorum.

Aluam venit de partibus Mesopotamiae Syria ad maledicendum Israel. quando diues extollitur per diuitias ad pauperes opprimendos. Sed diuitis maledictio .i. pauperum oppressio, vertitur eis in benedictionem. vnde: Fecit dominus medium fornacis quasi ventum roris flantem.

Cap. 23.
T

BRVNO.

Quòd fugienti à facie gladij cum panibus consolationis occurrere debemus.

Non tradas seruum domino suo qui ad te confugerit, habitabitque tecum in loco quo ei placuerit, & ne contristes eum. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Huius autem dominus diabolus est. Si igitur talis seruus penitentia ductus ad nos confugerit, non abiiciamus eum, neque à nostra communione repellamus: sed habitet nobiscum, & in sanctorum cœtu conuersetur. Nemo eum contristet, nemo eum de peccatis præteritis turpiter reprehendat. Hoc enim agere quid aliud est, nisi eum iterum diabolo tradere, & in desperationem inducere?

STEPHANVS. Contra inanem gloriam.

Intraueris vineam, &c. Vuas foras portare, *Cap. 24.*
S est pro quæstu, vel vana gloria legere aut X prædicare.

Memento quid fecerit Deus t. Mariæ sorori Moys. &c. Ex hoc Y loco

SUPER DEUTERONO.

loco habes quòd detractores & murmuratores debent per excommunicationem à castris ecclesiæ separari.

GALFRIDVS.

Quòd de terra viuentiũ bona renunciantibus non blasphemantibus & incredulis sit credendum.

Cap. 27.

Z

*V*ando *trans. Iordanem, eri. la. &c.* Sapius super hoc transitu Moyses verba fecit ad filios Israel, gemens quodammodo & suspirans quòd non pariter ipse transfret. Videtur enim quasi quadam occasione prohibitus. innuitur tamè quòd neminem ad perfectum duxit lex: quandoquidem e ductos licet populos de Ægypto, minimè tamen in terram promissionis legislator induxit. Nam & ipsos qui de Ægypto exierāt, in deserto nouimus interiisse præter duos. Filiis ergo dicitur: Quando trāsieritis &c. Et in ipsis filiis nos intelligimur qui successimus patribus veteris testamēti. Cauendum autem ne credamus his qui detrahunt terræ promissionis, videlicet terræ viuentium, & in desperationem adipiscendę eius quæ nobis promittitur hereditatis inducunt. Credendum potius his qui renunciant meliora, meditationi sanctæ & sacræ deuotioni. Nam & nomina ipsa virorum ab eadem significatione non discrepant. Caleph enim totū cor dicitur. Et est filius Lephone. i. nutus. Neque enim futura illa felicitas pleno interim sermone nobis exprimitur, sed innuitur magis in quodam speculo, vel ænigmate commendatur. Ex ipso tamen nutu oritur meditatio cordis, vt ad eius considerationem omnibus modis intendamus. Iosue quoque qui saluator dicitur, filius est Naue, id est decoris, deuotionem sacri desiderij nobis insinuat, quæ ex considerato decore procedit. Ea siquidem saluat, & sine ea meditatio sola non sufficit. Hi sunt duo qui botrum afferunt de terra ipsa, per quam plenissima quædã vbertas diuinæ dilectionis iuuenienda nobis in cœlesti patria commendatur. Additur autem & ficus bona, dulcedo suauißimæ iucunditatis: quæ in Psalmo dicitur Torrens voluptatis. Nam ficus mala valdè, voluptas intelligēda est carnalis. Per malum granatum, sanctorum communio designatur: cum multa grana vnum fecerunt pomum, id est multi fuerunt vnum. Hæc bona domini quæ visuros nos, & quibus fruituros nos credimus in regione viuorum, cum in singulis

ſingulis nobis dulcedo plenæ felicitatis, inter nos ineffabilis vnio fuerit gratiffimæ ſocietatis, ſupra nos quædam diuini amoris ebrietas meſuram noſtram vſque ad ſupereffluentiam cumulabit. Sed iam ad verba Moy. redeamus.

Quod à iugo legis veteris baptiſmi perſuſio nos abſoluit.

Quando tranſ. Iord. &c. Iordanis baptiſmū ſignificat: nam **A** per eum tranſit lex: quia lex & prophetæ vſq; ad Ioannem, qui Chriſtum baptizauit. Traducere Moysen conabantur, qui tentauerunt iugum legis imponere baptizatis. Sed cum honore ſepulta eſt lex, & miniſter eius. Miniſter circūciſionis Ieſus qui venit miniſtrare non miniſtrari, per baptiſmū in hæreditatem nos introduxit. quam Deus promiſit ei, quem patrem multarum gentium appellauit. *Ædificemus ergo altare de lapidibus quos fer. non tetigit.*

Quid per quatuor legis altaria deſignetur.

Altare hoc eſt eccleſia vel eccleſiæ ſacerdotium quod ex **B** viuſ lapidibus extruunt baptizati. Sed cauendi ſunt lapides ſecti qui ſectas faciūt, hæretica vel ſchiſmatica prauitate polluti. Poſeſt tamen hoc altare quod præcipitur poſt Iordanem tranſitū Domino fieri, altū aliquod nomen ſacræ religionis intelligi, quod ſuſcepto baptiſmate Chriſti à ſuis ei fidelibus legiſlator admonet exhiberi. Nam & ſaluator ipſe poſt baptiſmum in montem arduum ieiunaturus aſcēdit. Nec oportet nos ex materia fragili tāquam ligneum altare conſtruere, ſed tanquam ex lapidibus aſperioribus, videlicet obſeruantiis in fame & ſiti, in laboribus & vigiliis multis. In quibus tamen ferrum cauere neceſſe eſt, & ſeruilem declinare timorem. Alioquin polluetur lapides altaris huius, ſi eos ferrum tetigerit: nec inueniet gratiam apud Deum, qui ſeruili vrgente metu & humana quadam violentia quilibet dura & grauiſ fuerit inſtituta ſectatus. Vt ergo voluntariè ſacrificemus Deo propter verba labiorum eius, nō ob metū vindictæ corporalis, cuſtodiamus interim vias duras. Nimirum ſuper altare ex lapidibus quos ferrum nō tetigerit, in diuinis officiis & ſtudiis ſpiritualibus holocauſta offerimus Deo noſtro. In corporalibus verò laboribus, unde qui viuunt verè monachi ſunt, pacificas hoſtias immolamus. Quorum adeps incēditur, ſi in eis non ſeculariter gloriatur: ſed qui gloriatur, in Domino gloriatur. Sacerdoti pectus imò pectusculum ſimul & armum dextrum of-

SUPER DEUTERONO.

ferimus, si intentionem pariter & actionem nostram eius qui nobis præest voluntate & consilio dirigamus. Neque illud nobis reticendum, quòd altare de terra sibi fieri dominus ante præcepit. Ex lapidibus autem non præcepit ut fieret, sed sic fieret ut lapides ipsi nullatenus secarentur instituit. Nempe suadèda magis & cõmendanda quàm velut ex necessitate imponèda perfectio. Neutrum tamè altare, nec de terra, nec de lapidibus, sed æneum in vestibulo tabernaculi, aureum intus in abditis fuisse describitur. Nec incongruè forsitan altare de terra humilitas pœnitentiæ, ex lapidibus autè professio obedientiæ possit intelligi. Æris quoq; materia quãdoquidem variis conflagrationibus & tusionibus ad diuersos vsus pro arbitrio formatur auctoris, & in longiora tempora perseverat, iustitiæ exercitium. Auri species, studium sapientiæ. Vnde etiam in altari æneo carnales hostiæ cremabantur: & ut diximus, foris erat, in aureo quidem intrinsecus solùm adolebatur confectum ex aromatibus thymiana. Ad hæc igitur actio & cõtemplatio pertinent, quas in veteri testamento per Liam & Rachelem, in Euangelio per Martham & Mariam nouimus commendari.

STEPHANVS. De timore seruili.

C Nota quòd Hebræi respondebant Amen ad maledictiones, nos verò ad benedictiones: quia Iudæi pro pœna vitæ, da quam notat maledictio seruebant: nos propter præmiũ consequendum, quod signat benedictio.

De doctrina christiana.

D *Faciet Dominus cœlum æneum.* Mysticè cœlũ est sacra scriptura. vnde: Extendens cœlũ sicut pellẽ. Ad huius doctrinã vivere debemus, sicut nauta qui semper habet respectũ ad stellam. Cœlum ergo æneum est, quando vita nostra tantũ est in sono verborum, quando prædicatores verba quærũt non opera. Sequitur: Et terram ferream. Terra sunt cerda auditorũ, in quibus inspergitur semen. i. verbum Dei. Quæ ferrea est, cũ dura est & obstinata, nec affert fructum in patientia. Et hoc fit quando cœlum est æneum, quoniã cuius vita despicitur, restat ut eius prædicatio contemnatur.

E *Ascendet super te aduena.* Hoc nostris temporibus cõpletum esse videtur. Modo enim laici meliores sunt quàm clerici. vnde ecclesia quasi hydropica est, quia quicquid religionis habet, in pedibus habet.

Peccauerunt ei. Aliud est peccare Deo, aliud non peccare, & aliud peccare in Deum. Dupliciter peccat quis Deo, id est ad honorem Dei: consecutiue scilicet per gloriam ignoscendi: quia ex peccato sequitur sæpè contritio, ex contritione remissio, quæ est gloria Dei. Vnde: Tibi soli pec. Itè: Da gloriam Deo. Vel peccat quis Deo per curam: quia qui peccat, curæ Dei se subdit, quia ab eo salutem sperat. Item peccare non Deo, est quando aliquis sibi peccat, scilicet acquisitiue, id est ad damnum vel malum suum.

De paucitate sanctorum.

Inuenit eum in terra deserta. Hoc est quod dicit Osee: *Quasi uas in. de. inue. Isr.* In deserto inuentæ sunt aliis dulciores. Denique quia raræ sunt ibi, ideo inuenienti preciosæ.

De dulcedine Dei.

Prodidit eum quasi pupillam oculi sui. Homo pro pupilla oculi tuenda totum corpus exponit, sic & Christus membra sua morti crucis pro nostra salute exposuit. Moraliter. Homo quicquid potest facere debet, ut pupillam, id est lucem gratiæ in se conseruet.

De dulcedine Dei.

Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos. Nota quod Iribus aibus dominus se comparat, aquila, vulturi, & gallinæ. Aquilæ, propter dilectione: quia præ cæteris aibus diligit pullos suos. Vulturi, propter desiderium pœnitentiæ peccatorum: quia vultur cadauera diligit & sectatur. Gallinæ, propter compassionem: quia gallina in educatione pullorû a deo infirmatur, ut plumis hispida, voce rauca, alis demissa, etiam si pullos non videas, matrem agnoscas.

R I C A R D V S.

Quod vir spiritualis melle redemptionis & oleo beatitudinis saginetur.

Constituit eum super excelsam terram, ut co. fruct. agrorû. Quæ est terra excelsa, nisi vita spiritualis, vita honesta & sancta? Qui sunt fructus agrorum, nisi sensus sententiæque librorum? Ut suggeret mel de petra, o. q. de s. d. Duo ponit, petram & mel. Et iterum duo, saxum & oleum. Petra saxo est minor, saxo que fragilior. Petra & saxum Christum significant: sed Petra Christum in sinu matris, saxum verò Christum in sinu patris. Mel de petra significat gratiam re-

SUPER DEUTERONO.

demptionis, oleum de saxo durissimo gloriam beatitudinis. Sicut mel præ omnibus quæ comeduntur palato dulcius sapit, sic gratia redemptionis præ omnibus in cordibus electorum dulcescit. Et quomodo oleum cunctos liquores excellit, sic gloria beatitudinis quæ summum bonum est, bona cætera superat & excedit. Talibus ergo fructibus reficitur, qui à domino super excelsum terram constituitur.

STEPHANVS. De pœna reproborum.

- L *Et ait: Abscondam faciem meam ab eis.* Nihil grauius quam Dei visione priuari. Hoc est quod dicitur in sententiis de dånatis, quòd non magis imò minus dolebunt de suo supplicio, quam quòd carebunt sanctorum cõsortio. Sed contra dicitur. Mitissima est pœna eorum qui nullum actuale peccatum originali addiderunt. Solutio. Mitissima non damno, sed sentiu. Et ideo alibi dicitur quod maxima est eorum pœna.

BERNARDVS.

- M *Quòd vir sanctus tractat præsentia, præterita, & futura. Vmã saperet & intelligeret ac no. pro.* In his verbis tria quidè nobis video cõmendari. Sapientiã, intelligentiã, prouidentia. Arbitror sanè eas tribus conuenire temporibus, vt æternitatis quædam imago formetur in nobis: præsentia moderantibus per sapientiam, præterita per intelligentiam diiudicantibus, nouissima prouidentibus ad cautelam. Hæc nãque spiritalis exercitij summa, vt sapienter disponamus præsentia nostra, recogitemus in amaritudine animæ nostræ præterita, futura quoque sollicitè prouideamus.

RADVLPHVS.

- N *Quomodo persequabatur vnus mille, & du. fu. de. mi.* Virtus mirabilis & proflus stupenda, vt vnus contra mille, & duo præualeant contra decem millia. Quis tamen ignorat quãtam stragem inimicorum efficiat, cum egregius miles summi regis, timor videlicet domini, sub ducis sui protectione contra vitiorum exercitum dimicat? Quid, cum ei ille Dei miles præcipuus & princeps militiæ Dei scilicet amor adiungitur? Quæ quæso hostium multitudo eorum impetus ferre valebit? Qui timet Deum (inquit Scriptura) nihil negligit. Ecce qualis præliator timor Dei, qui non solum nequitias, sed etiam negligentias omnes ante se fugare cõsueuit.

uit. Longè tamen eum singularis fortitudinis prærogatiua præcedit ille Dei miles electus in millibus, qui omnia cred. o. per. o. sustinet. Si ergo tantum prævalent vnus vel duo, vt nec eis resistere valeant decem millia: quantum efficere valet in vnum collecta regis huius militia vniuersa? Mirabilis rex, qui sic suos præualeat exaltare.

STEPHANVS. De utilitate tribulationis.

*D*ominus de Sina venit. Sina interpretatur tribus vel tentatio, per quod designatur tribulatio, in qua dominus electos visitare sæpius consuevit. Et de Seyr or. est nobis, per quod peccati notatur memoria, quæ est homini occasio illustrationis diuinæ.

Cap. 33.
O

Idem. De dulcedine Dei.

Viuat Rubẽ & nõ moriatur, & sit par in numero. Per Ruben **P** enormes prius in peccatis qui per mortale cubile patris, id est conscientiam suam polluunt, in qua Christus debebat requiescere. Talis ergo Ruben, id est peccator, qui prius mortuus erat, viuat in gratia, & non moriatur æternaliter: quia nolo mortem peccatoris. Et sit par in numero: quia multi vocati, pauci verò electi.

De perfectione.

Beniamin amantiſſimus do. &c. Amantissimi domini sunt **Q** claustrales: vt positiuum sit in pœnitentibus, cõparatiuũ in iustis, superlatiuum in claustralibus. Et hæc tria genera hominum per tria legis sacrificia designatur. Per hostiam quæ dicitur ab hoste vincendo, pœnitentes. Per victimã ab hoste iam victo, iusti. Per holocaustum quod totum incensum dicitur, claustrales qui se ex toto domino obtulerunt.

RICARDVS.

Quòd de contemplatione sapientiæ, nec satietas nec fastidium generetur.

Beniamin amantiſſimus domini. Habitabit in eo confidenter **R** *totã die, quasi in ta. con. & inter humeros eius requi.* Per Beniamin qui filius dexteræ interpretatur, dulcedo cõtemplationis intelligitur. Quid autem putas quòd tota die in thalamo moram facit, quòd ibi iugiter requiescit in tantum vt nec ad horam saltem exire velit? Illud autem scimus, quòd in thalamis sponsus & sponsa soleant simul morari, amoris obsequiis in alterutrum occupari, mutuis amplexibus con-

foueri. Mirandæ ergo pulchritudinis prærogatiua polleat quæcunque sit illa Benjamin dilecta, cuius contubernium nunquam fastidire valet, & à cuius amplexibus nec ad horam abesse valet. Dixi, inquit, sapientiæ, soror mea es: & prou. v. a. m. Propter castam autem & ardentissimam dilectionem, amicam hanc nominat & sororem. Intrans, inquit, in domum meam conuersam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tedium conuictus ipsius, sed lætitiæ & gaudium, & in amicitia ipsius dilectio bona. Vnum igitur scio, quia quisquis huiusmodi amicæ desiderio flagrat, quanto eam familiarius nouit, tanto amat amplius: & quo frequentius eius fruitur amplexibus, eo vehementius eius desiderio exæstuat.

GALFRIDVS.

Quod in benedictione Ioseph septiformis gratiæ spiritus designetur.

§ Benedixit Moyse filijs Israël per tribus suas. Post quosdã alios Ioseph quoque ait: Crescenti & proficienti, quia hæc est interim omnis humana perfectio, profectio de virtute in virtutem. De benedictione Domini terra eius. Prima benedictio in spiritu timoris, quam se dominus nobis dignatur exhibere qui ait: Si ego Dominus, ubi est timor meus? In terra eius, siue Ioseph siue domini soliditas humilitatis, quam dominus confert, Ioseph refert & exhibet ei. Sequitur: De pomis cæli & rore. Felix terra cui cælum statim respondet, & fructum suæ benedictionis impendit. Spiritus pietatis est, cuius pomis Ioseph vescitur ad consolationem, ad fecunditatem rore perfunditur. Atque abyssus subiacete. Abyssus est cor hominis imperscrutabile. Spiritus scientiæ tertiam hanc benedictionem infundit, ut nouerit homo seipsum, ne ex pomis cæli magnitudo eum reuelationis extollat. Sequitur: De pomis fructu solis & lunæ. Solis & lunæ significatio multiplex est in scripturis. Oratio sole semen quod cecidit super petram, arescit facta seculi persecutione. Mutabilitas lunæ temporalis indicat felicitatis incertum. Manifestior illa tentatio, hæc obscurior est, sed fortassis non leuior. Et beatus quem per diem sol non vrit, neque luna per noctem. Beatior sanè quem de fructu tentationis utriusque pomis gratiæ & benedictionis spiritus fortitudinis reficit & confortat. Sequitur: De vertice antiquorum montium.

In antiquis est sapientia, & consilium à sapiente non perit. Supra modum in sublimitate nos suscipere oportet quasi montes patres antiquos: vt quemadmodum ex vertice capitis distributio sensuum seu montium in membra corporis deriuatur, sic ex illo nostro vertice spiritali totius nostri cōsiliij moderatio & vitæ nostræ dispositio prodeat, vt ad spiritum consilii benedictio verticis huius antiquorum montium referatur. Sequitur: De pomis collium æternorum. Verbis vitæ æternæ capabilius quæ licet homini loqui. Nam ad poma montium æternorum fortium necdum sufficimus. Sicut autem scientia rebus infimis & humanis attribuitur, sic intelligentia sublimibus & æternis, vt ad spiritum intellectus benedictio sexta pertineat. Sequitur: Et de fructibus terræ, & de plenitudine eius. Putasne fruges optimas dicit, quas in vasis suis patriarcha Iacob filios suos ferre precepit? an potius illas memorat fruges, quas sibi per Caleph & Iosue meminerat de terra promissionis exhibitas? Nihil super his temerè definierim, sed in spiritu sapientiæ benedictione sabbati & sabbatismi, quæ relinquatur populo Dei. De frugibus terræ viuentium, & de plenitudine eius: nondum in plenitudine arbitror exhiberi.

Item aliter, vnde suprâ.

Possunt autem & aliter in his septem benedictionibus totidem virtutes intelligi. In terra propositi sancti firma stabilitas, ancipiti deliberatione non fluctuans. In pomis rore cœli castitas corporis, prauos æstus cœlibi rore restringens bonæ spei fruens odore, tenentem bonæ opinionis odorem circunquaque diffundens. In abyssu subiacente humilitas profunda ex cognitione, subiacens ex affectione. Est abyssus non subiacens in his qui humilia sentiunt de seipsis, minus autem obtemperant iussis, cedunt consiliis, monitis acquiescunt. In pomis, solis & lunæ gemina charitas, quod diuina ranquam sol luceat, sola fraterna vt luna congratulando & compatiendo mutetur. In vertice antiquorum montium obedientia prælatorum, suscipiens & reuerentiam exhibens in modernis & successoribus antiquorum celsitudini patrum. In pomis collium æternorum iucunda deuotio superna gaudia prælibantium in iubilatione. In frugibus terræ, & plenitudine eius, sacræ contemplationis excessus, & in eandem transformans imaginem diuinæ

SUPER IOSVE.

contemplatione charitatis.

STEPHANVS. De patientia.

V Inundationem maris tanquam lac fugent. Inundatio maris, est abundantia tribulationis: quæ tunc fugitur, cum dulcis à iustis reputatur. Denique sicut lac nutrimentum est puerorum, sic tribulatio pabulum fit electorum.

Finis Deuteronomij.

SEQVITVR IESV NAVE,
SEV IOSVE.

STEPHANVS.

Cap. 1.

X

Vrge & transi Iordanem istum, & omnis populus tecum. Surge ut sis ad bene operandum erectus: & trāsi Iordanē istū, id est humiliare: & omnis populus tecū: hoc est, attēde tibi & vniuerso gregi.

Nullus poterit vobis resistere.

Si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Pone me domine iuxta te, & cuiusuis ma. pug. cō. me. Sicut fui

cum Moysē, sic ero tecum. Dominus licet Moysi multum familiaris extiterit, tamen puniuit eum: sic non parceret prælato delinquenti.

De imperfectione humana.

Z Nota quòd circa Iordanē duæ tribus & dimidia remanserunt: quia antiqui patres fidem trinitatis perfectè minimè habuerunt. Sed & vltra Iordanem, hoc est in tempore gratiæ post baptismum, nouem tribus & dimidia transierunt, per quod etiam quædam imperfectio designatur quæ adhuc est in sanctis no. test. Vnde: Multa habeo vobis dicere, &c. & ita vtroque est imperfectio. Nihil enim perfectum est in homine. iuxta illud: Cùm omnia benè feceritis, &c. Hoc est quòd arca Noë in omni sua dimensione dimidiū retinuit cubitum. Item: Quotquot perfecti sumus, id sentiamus & imperfecti sumus. Itē: Minimus in regno cælorū maior

est Ioāne Baptista. Item: Quod ego facio, tu nescis modò, scies autè post. Item: Cùm venerit quod perfectum est, &c. Item qualibet tabula tabernaculi duobus cubitis fiebat & dimidio. Item: Sedete in ciui. donec indu. vbi exal.

R I C A R D V S.

Quòd promissa nobis præmia frequens cogitatio debeat explorare.

Te & considerate terram & urbem Hiericho. Cap. 2.

Inspicite terram & urbem. Terram quam Deus fecit, urbem quam humana inuentio instituit. Discutite bonum quod Deus creauit ad bonum nostrum, & malum quod homo inuenit in malum suum. Si naturæ bonum cognoscimus, scimus quid excolere, quid nutrire, quid multiplicare debeamus. Si malum morum nostrorū perspicimus, quos hostes cauere, quos aduersarios impugnare, quales inimicos interficere oporteat nō dubitamus. Item: Ite (inquit) & cō. &c. Quid est exploratores ante introitum suum præmittere, & illius terræ in quam festinamus introire, qualitatem sagaci perscrutatione velle prænosse, nisi mentis suæ cogitationes cœlestium bonorum exploratrices in inuisibilem perscrutiū dirigere, & meditationes suas in id operis destinare, vt per inuestigationem inueniat, vnde possit affectio num suarum turbam in eorum amorem vrgere? Necessè est ergo nuncios post nuncios mittere. & primi sunt exploratores præmiorum, quos propheta domini Moyse præmittit. Secūdi nūcij meritorū, quos Iosue athleta præmittit. Aliud est enim pphetæ officium, aliud athletæ. Illius est futura prædicare, huius præordinare agenda. Sed oportet (vt arbitrator) primæ explorationi vehemētius incumbere quàm secundæ. Hinc est quòd si. I. in prima legatione mittunt plures. In secunda autem pauciores mittuntur. Siquidem incomparabiliter maiora sunt futuræ beatitudinis præmia, quam possint esse qualiacunque merita nostra.

Educ viros. Mulier viros suscipit, cùm homo verbū Dei B audit: sed educit ille, qui verbum paruipedit. & ad hoc semper diabolus nititur vt ab illis verbū Dei educat, qui illud in mentis hospitio susceperunt.

Si tantum non prodideris nos. Sancti prædicatores nō præmittent nos dānari, nisi nos prodiderimus eos, id est si verbum

bum auditum neglexerimus. Proditor enim est verbi Dei, qui non adimplet opere quod audit in prædicatione

D Nota quòd si. If. de Sethim veniūt ad Iord. & non in terram promissionis. Sethim interpretatur spina. Iustus ergo de spina tribulationis & compunctionis venit ad Ior. i. ad descensum humilem. Tribulatio enim humiliat. Vnde: Datus est mihi stimulus carnis m. & c. Item: Sagittæ domini infixæ sunt in me, quarum indigeb. s. m. oc.

R I C A R D V S.

Quàm magnum sit inter virtutum successus vilem in suis oculis apparere.

Cap. 3.

E I *Ordinis ripas alvei sui tempore messis impleuerat.*
Quantum miraculum existimas tibi ipsi vilescere, eo præcipuè tempore cùm incipias veraciter magnus esse, magnusque omnibus apparere? Solent sanè (sed neque hoc mirum est glacialis frigoris seu etiam æstiu feruoris siccitate) Ior. aquæ minui atque decrescere: & quantalibet elata mens inter malitiæ frigus & nimios concupiscentiæ æstus sibi vilescere, & quanuis inuita infirmitatem suam recognoscere, & à sua de se æstimatione non modicum detumescere. Quis quæso tam immane despiat, qui sibi inter scelera quandoque non displiceat? Sed illud magnum erit, si in tempore messis & inter virtutum successus possit Iordanis vndas intra alvei sui ripas includere, & amoris privati impetum intra metas modestiæ cohibere. Magnum enim si non erumpat ad illicita, vel effluat ad inutilia. Magnum erit si nec seipsum diligit, nisi quātū cōuenit vel expedit. Iordanis inquit, ripas alvei sui tempore messis impleuerat. Impleuerat, inquit, nō excesserat. Puto quod nō sine causa nō nisi in Iordane celebratum est tale miraculum, quod interpretatur descensio eorum, Sed quæ est ista descensio, nisi cordis humiliatio? Vel quorum eorum, nisi ipsorum descendendum & sponte humiliantium? Quorum enim descensio voluntaria non est, in ipsis quidem est: sed eorum non est, quia ipsis nō prodest. Aquæ autē vsque ad Sarcham intumuerūt. Sarcham interpretatur tribulatio eorum. Sed quorum eorum nisi tribulatio tribulatorum? Tribulatio autem voluntaria cuique est sua. Quam enim quisque patienter siue etiam libenter suscipit, suam esse facit: quia suæ eam utilitati deservire cogit.

GALFRIDVS.

Quòd tribulatione præfenti nobis æternam gloriam
comparemus.

Steterunt aqua descendentes in locum vnum, & instar montis intumescences apparebant ab vrbe quæ vocatur Adom vsque ad locum Sarcham: quæ autẽ interiores in mare solitudinis quod nunc vocatur Mortuum, descenderunt vsque quo descenderent. Mare solitudinis, amaritudo est cõsciẽtiæ peccatricis, quã in seipso singulariter quisque solus & solitarius experitur: p mare autẽ solitudinis ad dulcedinem solitariam peruenitur. Sed quid dicimus quòd hoc mare Mortuũ vocatur? Quàm vereor ne illud viuum inueniant in futuro, qui nũc mortuum reputant: & qui interim paruipendũr, in perpetuũ nõ euadent. Est qui magna redimat paruo precio, ait Sapiẽs. Si perennis tibi amaritudo debetur, & euadere potes præcipiens temporalem, magna vtique paruo precio redemisti. Fateor mare est, sed mare Mortuũ in quo nauigas Et quãtas debes gratiarũ actiones Deo, q̃ mare vnũ feruẽs & fremẽs falsissimũ & intransmeabile merueras, & ecce tibi illud mari Mortuo misericorditer cõmutauit? Vtinam per Mortuum mare ad terrã viuẽtium valeas pertransire. Vtinam mortuum magis transfuehat te, quã viuum absorbeat te. Dum viuũ culpa, amaritudo etiã viuã & vera est. Vbi autem amaritudinis causã viuere iam eadem amaritudine suffocata defecit, necdum vel de propitiato peccato expedit esse securum. Ipsa tamen amaritudo quodammodo moritur, dum subintrante dulcedine temperatur, & paulatim iam superatur ab ea. Vnde etiã inferiores aquæ quandoque deficiunt, & Iordanis totus ad superiora conuertitur, vt qui se humiliat exaltetur. Cuius superiores aquas instar montis intumescences viderat qui dicebat: Momentaneum hoc & leue tribu. nostræ, &c. Et benẽ dum procul appare dicuntur, non procul ab aquis, sed procul à cumulo & ab ipso monte aquarum. Nam & martyres sancti quã latis oculis istas considerent aquas sic intumescences, videlicet in tanta gloria resurgentes. Hoc est quod ait, Ab vrbe quæ vocatur Adom vsque ad locum Sarcham. Siquidem vrbs Adom, ipsa est (vt opinor) quam beatus Hieronymus in libro De nominibus locorum, Adom vocãs, olim villulã, nunc ruinas inter Hierusalem & Hiericho, Ascen-

sum

sum ruforum vel rubentium ait Latine posse vocari: vt ad eos iure pertineat, qui vsque ad sanguinem restiterunt. Sarchan tribulatio eorum est, videlicet non specialis aliqua & grauissima, sed quęcũque cõmunis. Igitur ab ipsa passione mortis vsque ad quaslibet vitę angustias apparent intumescentes aquę Iordanis, & ad consolandos eos qui sunt in morte ipsa, siue in quibuscunque positi fuerint tribulationibus & pressuris,

R I C A R D V S.

Quod deficiētib⁹ cõcupiscētiis mare cõsciētię serenetur.
G *Aqua que inferiores erant, in mare solitudinis, quod nunc vocatur Mortuum, descenderunt vsque quo omnino deficerent. Quę inferiores sunt necesse est in mare descendere & in mari deficere. Scimus autē quia aquę quālibet dulces sunt, cū in mare peruenerunt, dulcedinem suā seruare nō possunt. Quę ergo in mare descendunt, citō amarescunt. Rīsus, inquit, vester vertetur in luctum, & gaudium in mœrorem, hoc est dulcem aquam in mare descendere & dulcedinem amittere, & dulcem vertere in amaram. Notandum autem quod hoc mare in quo tam celebre factum contigit, aliud prius nomen habuit. Vnde & signanter dicitur, Mare solitudinis quod nūc vocatur Mortuū. Quod mortuū est, omnino se mouere nō potest. Fortē hoc mare postquā influentem & impellētem gurgitē nō habuit, à suo seruore defecit, & tumentes illas atq; ebullientes fluctuationū suarū procellas amisit. Mens siquidem cœlesti desiderio feruens, puritati seruiēs, & ad perfectionē tendens, quādiu delectationes ex carnis impetu sentire cogitur, necesse est infimis desideriis & ad ima fluētibus reluctetur. Hinc est quod sibi irascitur, & indignatur, & aduersus seipsam sæuire videtur. Puto quia huiusmodi perturbatio & tumultuatio nō facit mare mortuū, sed viuū, sed inquietū, sed validum. Sed postquam cœperūt inferiores aquę decurrere atque deficere, & infimarū delectationū fluxus lauescere atque euanescere, incipit consciētia pariter ad pacē & tranquillitatē seipsam paulatim cõponere, futuri iudicij metum magis magisque deponere, & illas præteritę indignationis & anxietatis æstuationes amittere, & trepidationis motum ad firmilitudinem mortui non habere.*

STEPHANVS.

Per arenem alueum transibant. Per arenem alueū transi- H
re, est tribulationē cum gaudio tolerare: & bene ait Transi
re: quia non habemus hic manentem ciuitatem, &c.

Nota quòd cū essent sacerdotes in Iordane, stabant a- I
quæ: quia cū sacerdotes bonis insunt operibus, populus
in bono perseuerat.

De duplici circuncisione.

Ecce tibi cultros lapideos. Culter lapideus, est Cap. 5.
K
termo factus de Christo. Hoc cultro debet
prælatus subditos circuncidere. Prima circū
cisio fit in baptismo. Secunda est in pœniten
tia, quæ est secunda tabula post naufragiū. In
colle præpu. Collis, eminentiā notat: præputiū, peccatū. Qui
ergo attendit magnitudinem peccati sui, in colle præputij
est. Vt ille qui dixit: Miserere mei Deus, &c. quia magnum
est peccatum meum, opus est misericordia magna.

De pœnitentia.

Circuncisi sunt filii Israel, & manserunt in eodem loco. L
Circuncisi sunt filii Isrl. Hoc est, Educ me do. de la. mi. & de lu.
fæ. & statue supra pe. pe. me. hoc est, manserūt in eo loco.
hoc est, lauamini, mun. es. & quies. per a. Sed nota quòd di-
citur manserunt. Multi enim pœnitent in quadragesima,
sed post Pascha mutant omnia: & ita isti non manent. Pœ-
nitentia enim dicitur pœna tenax.

GALFRIDVS.

Quòd nos in hoc seculo timor & charitas circuncidūt.

Hodie abstuli à te opprobrium Aegypti. Dictum est hoc ad M
Iosue facta circūcisione non in Aegypto, nō in deserto, sed
in terra promissionis Iordane transmissio. Hoc in Aegypto
nō audiuit: quia in hoc mūdo tenebroso nemo sine aliquo
opprobrio viuere poterit. In deserto non ei dicitur: quia
qui in claustro degunt, nunquā ad purū se custodire suffici
unt. Circūcisio ista petrinis cultris fiebat, & nostrā præ-
figurabat circūcisionem. Quid enim est aliud petra circū-
cidere, nisi timore Dei vel amore quicquid in nobis carna
le deprehēdimus amputare? Petra enim erat Christus. Sed
nota quòd alij cōciduntur, alij circūciduntur. Concidūtur
qui manifesta & cōmunia peccata cōfitentur, & quasi à se
refecāt, vt iusti hominibus appareāt, & quæq; graua & la-
tentia

tentia in corde celant ne vilescāt. Vnde Apostolus: Videte malos operarios, videte cōcisionē. Circūcidūtur autē, quā quātū patitur humana fragilitas, quidquid carnalitatē & superfluitatis in se deprehendunt tā exteriori, quā interiori, oris confessione, cordis cōtritione, & lachrymarū effusione pro Dei timore & amore satagunt abolere. Si quis in hoc seculo lubrico & scandali pleno, & in carne fragili constitutus, ita circūcidi poterit, vt semper nōn superfit quod amputari possit. Scriptū est vt Leuitā pilos radant, vt euellant. Ista prerogatiua nobis reseruatur in cœlis, quousq; merebimur audire. Hodie abstuli à te op. Æg.

N *Hodie abstuli à vobis oppro. Æ.* Hodie. i. in tēpore gratiæ: quia euangelium tollit peccatū. Et nota quod iuxta Origenem, maius est peccatum post secundā circūcisionē spiritui gratiæ contumeliā facere, quā post primā circūcisionē peccare. Hinc est quod modo tēpore gratiæ fornicatio sacrilegiū dicitur. Corpus enim hominis templū Dei dicitur. Vnde: Qui tēplū Dei violauerit, disperdet illū Deus. Vnde: Qui for. in cor. s. pec. & talis totū corpus ecclesiæ corrūpit.

De triplici pascha.

O Nota filios Israel triplex fecisse pascha. Primum in Ægypto. Secundum in deserto. Tertium in terra promissionis. Primus transitus fit de peccato ad virtutes. Secundus à virtute in virtutem. Tertius à mundo ad patriam. Et nota quod in primo transitu & tertio facta fuit circūcisio. Prima est à culpa. Tertia erit à culpa & à pœna. Vnde: Et tertia facta fuit in Galgala. Tunc enim omnia reuelabuntur.

Quod prædicator ab opere denominari debeat, non ab ore.

Cap. 6.

P *Ircumierunt urbem viri bellatores.* Nota quod prædicatores vocat bellatores, non clamatores: quia prælati ab operatione debent denominari. Hinc est quod Philippus erat de ciuitate Andreæ & Petri. Philippus os lampadis, & significat prædicatorem: cuius ciuitas. i. prædicatio non est denominanda ab ore, sed ab operibus virilibus & firmis.

Silete donec veniat dies septima. Nota quod sex diebus iussi sunt filere, in septima clamare. quia modò tacēt iusti contra angustiantes se, sed in futuro clamabunt.

De

De vnitae.

Faciferante populo muri Hiericho corruerunt. Quia vt dicit R. glossa, cum populus deuotè & vnanimiter prædicationi responderet, corruit munitio peccati.

GALFRIDVS.

Quantæ maledictioni subiaceat, qui cum spiritus cœperit, carne postmodum consummetur.

Imprecatus est Iosue dicens: Maledictus vir coram Domino S qui suscitauerit & adificauerit ciuitatē Hiericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorū ponat portas eius. Per Hiericho quod interpretatur luna, meritò intelligitur corpus nostrū. Sicut enim luna quotiens inter eā & solem mediam sese terrena moles obiecerit, tenebrescit: sic caro nostrā, si terrenus amor incumbat, rationi huius obediens, vitis obscurata sordescit. Quum autem semel tubarum clangore septemplici, prædicatione videlicet spirituali mortificata, Hiericho prostrata corruerit: maledictus quisquis eam reedificauerit: vt carne consummetur, cū spiritu cœperit. Cuius etiam fundamentum sine primogeniti amissione non iacitur, sine vltimæ prolis exitio porta non ponitur. Quid est enim in restaurationem Hiericho huius fundamēta locare, nisi totis nisibus & studiis importunis vitā corporis cōmunire? Et quid primogenitū, nisi quod præcipuū nos oportet gerere studium, quærere videlicet Dei regnū? Quid verò aliud est portas huius Hiericho ponere, quā aduersus eloquia veritatis aures etiā corporis obturare? Et quid proles nouissima, nisi bona quæuis extrema vel minima? Quoties igitur in desiderijs curā carnis perficim⁹, principalia bona amittimus. Quod si ipsum auditū à veritate auertimus, nec extrema iā bona vel minima retinemus. An aliter potius ciuitatis huius portæ clauduntur, dū homines moriuntur? Hoc si recipimus, in primogenito nostro fundamenta ponuntur, cum amore carnis initium sapientiæ timor diuinus amittitur: & in nouissimo clauduntur portæ, dum nouissima etiam spes nobis perit in morte.

STEPHANVS.

Illi mi da gloriam Deo. Eum qui peccauerit si-
F lum vocat: quia quem corrigendo punimus, vt T
 amicum non vt inimicum punire debemus: nō
 libidine vindictæ, sed zelo iustitiæ.

Quid

Quid sit furari sapientiam.

Cap. 8.

X

Abcondit. Achor auream regulam in terram contra medium tab. Aurea regula est sapientia, quæ vitam nostram quasi regula lineam in rectum dirigit. Hanc furatur, qui sapientiam retorquet ad aliud quàm sibi à domino datur ad multiplicanda, s. temporalia. Quòd autem hæc regula quinquaginta siclorum fuisse dicitur, qui numerus est remissionis, hoc designat, quòd ad hoc data est homini vt inde remissionem acquirat. Hanc regulam abscondit in terra, qui terrenis inhiat, qui terrena cogitat & sectatur. Contra me. taber. Nota quòd vita hominis est sicut nauis, quæ extrema habet angusta, & in medio est lata. Sic & principium & finis hominis in angustia est: si quid est ibi latitudinis, in medio est. Item quibenè vult regere nauim, in puppi fedet, & proram respicit. Sic qui benè vult regere vitam suam, respiciat principium & finem suum, & non medium, si iuuentutem. Et idèd de isto eleganter dictum est: Contra me. taber. quia omnia referebat ad iuuetutem suã.

- X Nota quòd prima ciuitas quæ à transeuntibus in terram promissionis destruitur, fuit Hiericho. sic ab introeuntibus claustrum, mundus primùm est subuertendus.

Quòd peccata funditus deleri non possunt.

- Y Nota quòd filij Israel iubètur de præda Hai sibi aliquid referuare, quod nõ in destructione Hiericho. Et hoc idèd, quia per Hai peccatum intelligitur. Et dum peccatum destruitur, non potest funditus destri: quia semper remanet primi motus: sed Hiericho. i. mundus, potest funditus destri. Item habitatores. i. dæmones, & peccata debemus interficere: sed prædam. i. peccatores quos captiuos detinent referuare. & ita equites sunt interficiendi, equi autem suberuandi.

- Z *Iosue non contraxit manum quam in sublime erexerat.* Quia auxilium domini semper est cum iusto. Vnde: Ecce ego vobis. sum vs. ad con. s. Item in Esaia: Non te deseram, neque relinquam. Item: Iesus manus leuauit in cruce, & potentiam ita non deposuit, quam ibi habuit: vt sicut triumphauit de diabolo, ita & per eam iustos de eodem faciat triumphare.

De crucifixione diaboli.

Regem

Regem quoque suspendit in patibulo. Christus diabolum se- A
eum suspendit in cruce : sed adhuc diabolus ibi viuít , nec
mori potest ex toto , sed erit ibi suspensus vsque ad vespe-
ram, id est vsque ad finem mundi: & tunc deponetur cada-
uer eius, quia omnino morietur.

Vsque in presentem diem. Id est vsque in diem quæ semper B
est præsens, scilicet in æternum. quia tunc pœna eorum non
deficiet.

Scendit Iosue de Galgala. Id est de reuelatione. II. Cap. 10.

A le ascendit de Galgala, qui quod meditatur in C
corde, conuertit in opus.

GALFRIDVS.

Qua cruce quinque sensus corporis configantur.

Præcepit Iosue seruis suis dicens: Aperite os spelunca, & edu- D
cite ad me quinque reges qui in ea latitant, &c. Quinque re-
ges in spelunca, quinque sunt sensus in carne humana. Qui
meritò reges dicuntur, quia non nisi per illos ipsa caro re-
gitur. Tolle tactum, nec pedes incedunt, nec manus operã-
tur. & sic de singulis. Hos reges tunc spiritus noster suffo-
cat, & in patibulo crucis affigit, si eos ita rationis disponit
arbitrio, vt nusquam diuerrere valeant absque eius iudicio.
Crux in qua crucifigendi sunt isti reges, quatuor cernitur
partes habere. Inferior est timor suppliciorum. Superior est
in spe futurorum bonorum, in longitudine perseverantia
virtutis notatur, in latitudine amplitudo charitatis desi-
gnatur. Primò itaque reprimendus est sensus per timorem
gehennæ, ne absq; disciplina insolescat: & iterum per spem
futurorum bonorum erigendus, ne in desperationem cor-
ruat. Et quoniam multi sunt qui ad tempus credunt, & in
hora tentationis recedunt: inter timorẽ & spem tandiu per-
seuerare debemus, donec gehennam ultra non timeamus. i.
cùm quod sperauimus teneamus. Sed & charitatem tam la-
tam nos oportet habere, vt valeamus nõ solùm amicos, sed
etiam inimicos discamus diligere. Sic itaque benè crucifixus
erit vetus homo noster, si omnes tam exteriores quàm in-
teriores nostri sensus rationis disponuntur arbitrio, vt vi-
delicet timorẽ habeamus gehennæ, ne peccemus. Et si pec-
cauerimus, spem teneamus futurorum bonorũ, ne desperem-
mus. Et longitudinem perseverantiæ, ne ante tempus defi-
ciamus. Et charitatis amplitudinem, vt omnes Deum dili-

gamus. Nec immeritò in charitate notatur sensuum mortificatio: quia valida est vt mors dilectio. Igitur in cruce tali crucifigendi sunt aduersarij nostri.

Cap. 15.

E

Contra ascensum scorpionis. Vt quantum ascendit scorio in pungendo, id est culpa, tantum ascendat poenitentia in satisfaciendo. Et bene per scorpionem voluptas peccati designatur: quia in principio blanditur & dulcescit, in fine verò amarescit & pungit vt scorio.

F

Cariatharte, quod sonat ciuitates quatuor, religionem designat in qua debent hæc quatuor inueniri. Correctio delinquentium. Consolatio infirmorum. Exhortatio perfectorum. Eruditio nescientium. Hinc est quòd templum quod Ezechiel vidit in spiritu, latera habuit intrinseca & extrinseca, paria scilicet quatuor cubitorum.

PETRVS DAMIANVS.

Quòd Christus suos milites non ad otium prouocet, sed laborem.

Cap. 17.

G

I populus tibi multus est, ascende in syluam, & succide tibi spatia in terra Pherexai & Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Effraim. Cùm Iosue præcepit populo syluarum condensa succidere, hoc innuit, quòd noster Iesus, eiusdem s. nominis, sequentibus se iubet malè pullulantes syluescentium vitiorum frutices extirpare. Hortatur vt non scædera, sed bellum contra Chananæos gerant, vt monrana conscendant, quatenus & vitiorum elaborent debellare barbariam, & arduum virtutum festinent obtinere cacumen. Porrò quòd illi pusillanimiter conqueruntur aduersus eos qui ferreis vtebantur curribus se non posse consurgere, hoc est, quòd nos imbecilles & fragiles sæpè diffidimus, tanquam ferreos currus sic aduersantes malignorum spirituum impetus sustinere. Nam cùm petulantia gulæ, vorago luxuriæ, omniumque vitiorum pestes tanquam frementium Chananæorum acies constipatis aduersum nos cuneis conglobantur, quid aliud quàm Chananæi nos ferreis curribus impetunt, & ne de carnalis vitæ campestribus ad virtutem valeamus conscendere, salutis nobis aditus intercludunt?

STEPHANVS. De ciuitate refugij.

Nota

Ota quòd omnes ciuitates refugij quæ fuerunt in terra promissionis, fuerunt in monte. Cap. 20
 Prelatus, est ciuitas refugij: quia ad ipsum cõu-
 gimus consulendum: qui debet esse in monte,
 hoc est in culmine sanctitatis.

Finitur lib. Iesu Naue.

SE QVITVR LIBER I V D I C V M.

HUGO DE FOILLETO.

Quòd confessio virtutum populum in terram promissionis inducat.

Ost mortem Iosue consuluerunt filij Israel d. dicentes: Quis ascēdet ante nos cõtra Chananeum, & erit dux belli? Dixitque Dominus: Iudas ascēdet, & ecce tradidi terram in manu eius. Iosue saluator interpretatur. Mors Iosue, est priuatio spiritualis vitæ. Filij Israël dominum consulunt: quando hi qui Deum videre desiderāt, du-

Cap. 11

cem veniendi ad terram promissionis quærunt. Quis ascēdet, inquit, ante nos contra Chananeū, & erit dux belli? Ascendit, qui de virtute in virtutem proficit. Cõtra Chananeum ascendere nititur, qui contra mūdana negotia totis viribus præliatur. In mundanis siquidem negotiis quotidie bellum geritur: quia de his quæ mens cogitat, vel manus agit, multoties animus gloriatur. Sed ad hæc expugnāda Iudas eligitur: vt quod in his delinquitur, in virtute cõfessionis deleatur. Iudas, inquit, ascēdet. quia qui peccata sua humiliter cõfiteatur, populum virtutum ad terram promissionis deducet. Et ecce in manu eius terra traditur: cū terrenis desideriis virtus confessionis dominatur.

Quòd confessioni oratio sit iungenda.

Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascēde mecum in sorte mea. Iudas cõfessio, Simeō exauditio interpretatur. Qui enim peccata sua cõfiteatur, necesse est vt à domino exaudiri mereatur: vt cõtritiōe veræ cõfessionis sequatur deuotio inter-

næ orationis. Et qui se in cōfessiōe corā Deo humiliat, suffragia sanctorū & orationes fratrum sine cessatione quarat.

STEPHANVS.

- L *Comprehenderūt Adonibezzech, & ca. sum. ma. eius ac pe.* Hoc facit prædicator, quando superbo ostendit ad quem finem deueniet de cogitationibus & malis operibus suis: vel cū infirmitatem suam replicat ei dicens: Quid superbis terra & cinis? Adduxeruntque eum in Hierusalem, & ibi mortuus est. Tunc superbus in Hierusalem adducitur, quando bona cœlestia ante oculos eius ponuntur. Et tunc ibi moritur, cū propter hæc definit esse superbus. Vnde Ezechiel: Ost. si. Is. templum & confun. Deum suis.

De virtute prædicationis.

- M *Oppugnātes filij Iuda Hierusalē ca. eam, & percuss. in ore gla. traden. incen. cini.* Benè dicit oppug. quia regnū cœlorū vim patitur. Tūc superna Hierusalē fit pabulum ignis, quādo ad vocē prædicatoris fit ipsa auditoribus nutrimentū charitatis.

De confessione.

- N *Fuit Dominus cum Iuda, & montana possedit, nec potuit delere habi. vallis, quia sal. cur. habebant.* Iudas maiora superat, & minora delere non potest. Nam primi motus non possunt extirpari quin surgant. Falx in se recurua est. In curru autem notatur velocitas: quia primi motus & citō surgunt, & in carnem de qua exeunt reuertuntur.

- O Homo egressus de Luza, est homo relinquens bonā conuersationem. Ille ostendit introitum cius, quia malorum exemplo boni sapius emendantur. Ille autem abiit in terram Im, quod interpretatur mare congelascens, per quod intelligitur prosperitas mundi. Gelu enim videtur solidum, cū fragile sit. Sic prosperitas soliditatem promittit, cū potius auferat: & mare est, quia ipsam amaritudo sequitur.

De vtilitate persecutionis.

- P *Arctauit Amorraus filios Dan in mōte.* Tunc Amariscanus arctat hominē in monte, quādo persecutiones faciunt eum proficere, nec de mōte ad planitiem permittunt descēdere.

De ambitione.

Cap. 2.

- Q S *Eruiērūt filij Israel Baalim, ac dimise. Do.* Baalim interpretatur superior vel deuorator. Illi ergo qui ad hoc laborant vt sint superiores, vel vt aliquos deuorent, res eorum emungendo, hi seruiunt Baalim.

CASSIANVS.

Quòd ambidexter fit, qui nec insolescit virtutibus, nec tentationibus fatigatur.

*E*tmisit eis saluatorem Aoth, qui vtraque manu vtebatur pro dextera. Vtraque manu pro R dextera vtiur, qui nec aduersis frangitur, nec prosperis eleuatur. Habet enim vir sanctus dexteram, successus videlicet spirituales. In qua tunc consistit, quando feruens spiritu desiderii ac concupiscentiis omnibus dominatur, quando ab omni diabolica impugnatione securus absque vlllo labore vitia carnis vel respuit vel abscindit. Habet similiter & sinistram, cum tentationum turbinibus implicatur, cum ad desideria carnis incentiuorum aestibus inflammatur, cum ei denique vniuersa sordent instrumenta virtutum. Cum ergo in illis quæ dexterae partis esse prædiximus, minimè fuerit subintrata gloria vanitatis elatus, & in istis quæ sinistrae partis sunt viriliter dimicans nulla desperatione conciderit, at potius de contrariis arma quædam patientiæ in exercitum virtutis assumpserit, vtraque manu vtitur pro dextera: & in vtroque actu triumphator effectus, tam de sinistro statu quàm de dextro victoriae consequitur palmam.

STEPHANVS.

Capulus gladij Aoth, longitudinis palma fuit. Quia verbum debet operi respondere, & econuerso. Et accinctus est eo subter sagum in dextro femore: quia in prædicatore debet prius operatio quæ per sagum intelligitur apparere, quàm prædicet: & etiam à licitis prohibere se quoadquod debet.

De cupiditate.

Erat Eglon crassus nimis. Alia litera habet Exilis nimis. Tunge simul. Cupidus enim crassus est & exilis: quia semper avarus eger. Item: Diuites egu. & esu. Hinc Abacuc: In crassa est pars eius. Mali enim sapè crassi vocantur. Vnde Agab quem interfecit Samuel, erat pinguisissimus.

Aoth gladium in ventrem Eglon infixit tam validè vt ferrum V capulus sequeretur. Aoth prælatus, Eglon cupiditas, ferrum verbum Dei, capulus operatio. Prælatus ergo sic persuaदेat, vt verbum operatio subsequatur, nec educat gladium. Non enim ad horam sed semper impugnanda est cupiditas. Et clausis ostiis exeat, vt gloriam de exterminatio-

ne cupiditatis non quærat.

De prædicatione.

Cap. 4.

Angar percussit de Phylisæis sexcentos vivos vomere.
X S Ecce iste plures occidit vomere, quàm Aoth gladio suo limato & acuto: quia sæpè plus profuit simplex & rudis prædicatione, quàm exquisita atque polita.

Y Debhora significat prophetiã: quæ mel habet & aculeum, dum & vitam promittit, & minatur infernũ. Vel per Deum, quæ apis dicitur, scientia accipitur: per Lapidoth virũ eius, qui fulgur dicitur, bona vita intelligitur. Debhora regit Lapidoth, licet ipse dignior esset, quia homo. Sic vita per scientiã debet regi, & inde vita dignior est & melior quàm scientia.

Z Sisara fugies peruenit ad tètoriũ Iahel vxoris Aber Cinei, Securiorez fugiũt peccatores ad illũ sanctũ q̄ peccator fuit.

A *Surge, surge Debhora, surge.* Ter dicit surge; quia surgendum est corde, ore, & opere.

B *Sicut erãt in herbis cuncta vastauerũt.* Nullus est adeo malus, quin aliquando seminet bonum: sed diabolus occupat illud & destruit, ne semen illud faciat fructum.

Cap. 6.

Vnque Gedeon excuteret & purgaret frumenta, ap- pa. ei an. Do. Si separaueris speciosa à vilibus, quasi os. m. eris.

D *Coxit hædum, & de farina modio azimos panes.* Hædum coquere, est cogitare in mente qualis sit futura caro hominis: panes azimos, id est opera bona sine fermento inanis gloriæ: farinae modio, id est cum mensura.

HUGO DE S. VICTO.

Quòd per Gedeonis sacrificiũ crucis mysteriũ designet.

E *Tolle carnes & panes azimos, & pone supra petram illam, & ius desuper funde.* Gedeon circumciens in vtero interpretatur: videlicet consciẽtiæ suæ secreta diligenti examinatione discutiens. Accedit angelus salutis nũcius, & hædus coctus cũ iure suo, & panibus azimis cũ Gedeone super lapidẽ exhibetur. Hædus peccata designat, animal sædum & scetidũ: cui iudicis sinistra debetur: nec in lacte matris coquendus est: videlicet nec molliter, nec blandẽ corripiendus excessus. Non lactis gratiam, sed virgam correctionis expetit: sicut sapiens ad filias lætum vultum prohibet exhiberi. Farinae modius, moderata cordis contritio, quæ in passione domini misero defuit proditori. Panes azimi, panes lachry-

marum & doloris sine fermento, simulationis, sine fermento Phariseorum, quod est hypocrisis. Super lapidem ponere, est agnoscere & confiteri, quia peccata nostra portauit. Ius carnis cum eiusdem carnibus exhibet, qui non sola opera, sed etiam noxios appetitus, & culpabiles plangit affectus. Virga crucē Christi significat. Sūmitas virgæ qua sacrificium tangitur, & consumitur, primum beneficium dominicæ passionis in expiatione peccati. Media longitudo virgæ, est directio vitæ. Summitas altera in manu angeli, necdum in nostra, ipsa est quam præstolamur vita æterna. Vnica enim est nobis in hac virga spes indulgentiæ, ad remittendum peccatum. Spes gratiæ, ad meritum obtinendum. Spes gloriæ, ad percipiendum fructum gloriæ sempiternæ. Ad eadem tria pertinet, quod de sanguine agni, vt poneretur in vtroque poste & superliminari, sanctio legalis constituit. Ostium enim domus nostræ, iudicium conscientie: quod lex egredi prohibet, ne quis in eo quod probat se ipse iudicet. Duo postes, ad duo genera pertinet cogitationum, accusantium, vel defendentium super his quæ committimus mala vel bona. Heret ostium dextro posti, dū innititur bonis: sinistrum percutit, dum redarguit mala. Superliminare ad vota superna pertinet & præmia sempiterna. In quibus nobis omnib⁹ necessarius est sanguis agni, sine cui⁹ fide, cōfessione, virtute, nec peccata possūt remitti, nec opera quælibet acceptari, nec cœlestia gaudia obtineri.

STEPHANVS.

Pones super petram. Id est Christum, vt quicquid boni agimus, Deo tribuamus. Vnde in fine horarū semper dicimus: Benedicamus domino. Et Zacharias: Sumes autem & ar. & facies coronas, & pones eas in capite Iesu.

Contra inanem gloriam.

Per diem noluit facere, etiam si possēt. In quo instruimur vt bona nostra sine scandalo proximorum prout possumus faciamus.

De vsu temporalium.

Vi manu & lingua labuerūt aquas sacre pagi
nae, digni sunt verbo Dei, vel per aquas tempo-
ralia designantur: que labere, est summatū tãge-
re, vt canes labere solēt. Nota pprietatē canis.
Percussus à domino nō oblatrat, sed etiã post

verbera redit ad dominum.

I *Narrabat aliquis somnium suum, & c.* Benè ille narrat de Gedeone quasi somnium: quia amatoribus mudi quicquid de iustis dicitur, videtur eis quasi somnium.

K *Oreb interfecit in petra, Zeb in torculari.* Oreb interpretatur tentatio, Zeb deuoratio acus: quia praua cogitatio alidenda est ad Christum, & prauus actus interficiendi sunt in poenitentia.

Cap. 8.

L *Prehendit Gedeon puerum de viris Soebot, & cat.*
A *Ecce puer docuit eum. & sic eos destruxit qui infirma mundi eli. vt. f. confun.*

De praelatis.

M *Quales fuerunt viri quos occidistis in Tabor? Qui resp. Similes tui. Et ille: Si serua. e. non vos oc.* Tales sunt praelati, qui per auaritiam atque superbiam pauperes & humiles, sicut Christus pauper fuit & humilis, occidunt. Verùm quia male seruauerunt subditos, interficiuntur à domino: sicut Zeebe & Salmana. De luxuriosis nulla fit mentio, quia nō sunt digni nomine.

N *Gedeon fecit ephor de ornamentis regalium camelorum.* Hoc contra illos qui aliquem eligunt in episcopum, propter sapientiā tantum seculi. Item, Gedeon de præda fecit ephor, hoc contra illos qui de rapina faciunt eleemosynam.

Cap. 9.

O *Abimelech & c.* Nota quòd electio Abimelech procurata fuit, & ideo non habuit bonos exitus.

P *Abimelech rex factus bonos interfecit, & vagos exaltauit.* Sic prauus praelatus bonos humiliat, & prauos sublimat. Item regnante Abin Ionathan absconditur: quia cum surrexerint impij, abscondentur homines, & c. Itē nota quòd iuxta quercum rex constituitur.

Q *Dixerunt ligna ad ramum, & c.* Ramus primò mollis est, postea crescit in spinas. Talis est malus praelatus. Sub umbra mea requiescite. hoc est, quod me videritis facere facite.

R *Accedens Abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter.* Pauper qui nullum habet accessum, nō ambit episcopatum: sed diues qui per amicos vel aliquo modo accessum habet, ille appropinquat & oppugnat fortiter, & ignem cupiditatis mittitur supponere, cuius fumus oculos excæcat.

Et ecce vna mulier fragmen mole desuper iaciens illisit capiti Abimelech, & confre. cere. e. Qui voca. armi. & c. Hæc mulier est vanitas mundi, quæ labore & circuitu mundi plures occidit, qui tamen ab armigero se simulant interfectos, hoc est sacræ scripturæ imperio.

De prædicatione.

Locutus est Iepte omnes sermones suos coram Domino in Masphar, Quod dicitur speculatio, vel contemplatio. Qui enim locuturi sunt sermones domini, debent esse in specula, id est in eminentia bonæ vitæ, & coram domino: hoc est in humilitate, non propter gloriam vel commodum temporale. Iepte reuertenti de prælio occurrit filia cum tympano & cho. Quilibet homo habet filium, id est spiritum: & filiam, id est carnem. Filia ergo iusto triumphati occurrit cum tympano: quia caro semper blanditiis delectatur. vnde Esaias: Ecce dominus vocat ad fletum & planctum & cingulum sacci, & ecce gaudium, & c. Verum carnaliter insultanti dicendum est cum Iepte: Decepisti me per culpam, & decepta es à me per pœnam.

Cap. II.
T

Ecce in Efraim orta est seditio. Quia semper dissensio est inter fructificantes & quærentes temporalia.

De amore mundi.

Qui respondit, Thebolech, Quod interpretatur paleæ spica. Non enim potuit dicere Sebolech, quod dicitur spica. Efraim, id est fructificantes in temporalibus & amatores mundi non possunt dicere Sebolech, id est loqui de bonis moribus: sed Thebolech, id est paleam: hoc est de vanitate mundi. vnde Esaias: Et erit quasi phytonis vox tua, & eloquium tuum de terra mussitabit. Item: Et tu Galilæus es. nam & loqu. tu. te mani. fa.

Cap. II.
X

RADVLPHVS.

Quod mēs nil spirituale pariat nisi sancto otio se cōiūgat. Cap. 13.

Rat uxor Manue sterilis, sed visitante angelo Sampsonem genuit. Non enim sterilis poterat permanere, quæ tali viro extiterat iuncta. Manue siquidē interpretatur requies. Per hanc igitur designatur quod mēs quæ in mundanis negotiis diu versata spirituales fructus non attulit, si quietē sibi

con-

cōiunxerit, si vacare voluerit vt Deum agnoscat, theoricis illuminationibus roborata fortem virum proferre poterit.

G V I L I E L M V S D E S A N C T O T H E O D .

Quòd aliquos iudulta gratiæ copia deteriores efficiat.

Z *Si Dominus voluisset nos occidere, non suscepisset sacrificium de manibus nostris.* Sæpè rudis & adhuc incipiens animus in eum orandi assumitur affectum, qui pro præmio reddi solet meritis perfectorum. Quod cum fit, agitur vt vel in iudicium suum non liceat nescire negligenti quid negligat, vel vt prouocatio charitatis amorem in eo gratiæ vltro se offerentis accendat. In quo prò dolor plurimi falluntur: quia cum pascuntur pane filiorum, iam se filios esse arbitrantur, & deficientes vnde proficere debuerant ex visitante gratia, euanescent à conscientia sua, arbitrantur se aliquid esse cum nihil sint, & de bonis non emendantur, sed induratur. Et cum à bono patre de preciosiore gratiæ substantia pascatur serui, vt affectent esse filij, ipsi gratia Dei abutentes efficiuntur inimici: Et cum ab oratione ad suas negligentias reuertuntur, illud vxoris Manue, etsi non ore corde tamen sapius replicat in seipsis: Si dominus voluisset nos occidere & c. Hoc est, nisi nos Deus diligeret, non nos tantæ dulcedinis gratia visitaret.

S T E P H A N V S .

De imitatione passionis Christi.

Cap. 4.

Reponam vobis problema. Christus nobis quotidie proponit imaginem crucifixi, & si non soluimus ei hoc problema, vt tollamus crucem nostram sequendo ipsum: dabimus ei triginta sindones, & tu. quia perfoluemus pœnam in corpore & in anima. Si autem soluerimus, & hoc intra septem dies cōiuij, id est in præsentem tempore quod per septenarium designatur, dabit nobis duas stolas corporis & animæ.

De patientia.

B *De comedente exiuit cibus.* Quando aliquis potens qui alios per potentiam opprimebat mortuus est, tunc dici potest, De comedente exiuit cibus, & c. id est, De potente qui pauperes comedebat exi. ci. quando scilicet eius exemplo alij sibi cautelam assumunt. Vel De co. ex. ci. quando homo in ipsa angustia & amaritudine animi dulcedinẽ inuenit. Si-

cut

gut Laurentius in craticula, in lapidibus protomartyr Stephanus. Et hi problema solvunt, corpus & animam martyrio contradentes. Vnde & à vero Sampson stolam duplicem obtinebunt.

Sampson uxori suæ hædum attulit. Et Iudas hædum Thamar misit, & Rebecca dixit Jacob: Affer mihi duos hædos. Hædus est exprobratio peccati.

Cùmque Sampson vellet intrare cubiculum uxoris suæ, prohibuit eum pater suus. Cùm Christus vult intrare cubiculum cordis, prohibet eum mundus, siue diabolus. Et mater. i. concupiscentia, quæ semper ad animam Christi accessum impediunt.

GALFRIDVS.

Quòd nisi resistatur principiis, finis suggestionis diabolicæ nos adurat.

Apprehendit Sampson trecentas vulpes, caudâsque earum iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas igne succendens dimisit. Quæ statim perrexerunt in segetes Phylistinorum. Vulpeculæ iste non immeritò trecentæ dicuntur: quia per tria centenaria multiplices illæ subreptiones, quæ trinam transgressionem. i. cogitationis, loquutionis, & operis faciunt, figurantur. Habent autem istæ vulpeculæ faculas ardentes in caudis: quia subreptiones noxiæ, nisi à principio deuitentur, cùm iam ad effectum venerint, miseram conscientiam obruunt, & adurunt. Et meritò comburitur ardentibus faculis: quia noluit à subdolis cauere vulpeculis. Quod incendium nostris hostibus irrogamus, dum sic perdere reproborum fructus & eorum opera studiosa meditatione curamus.

Aliter quoque huiusmodi vulpium caudis ardentes faculas alligamus, si post noxias subreptiones ex quibus trinam illam transgressionem prolabimur, igne compunctionis & penitentiae succendamur. Et proculdubio ignis incendet messes hostium: quia penitentiae ardor opera concremat dæmoniorum: nec habebit diabolus quod in nobis de corpore suo metat, si id quod seminat facula compunctionis exurat.

Quòd per carnis blanditias deceptus spiritus æternis supplicis addicatur.

Phy-

Phylistim super te Sampson. Nisi Sampson Dalilæ consensisset, hostium virtutem super se nõ sensisset. Sit igitur mulier in potestate viri .i. caro sit subiecta spiritui, ne regnet peccatum in nostra mortali carne. Alioquin Dalila Phylistæum, Phylistæus accerset Iebusæum. Phylistæum & Iebusæum, mundum dico & diabolum: qui cum Dalila carno nostra fœdus inierunt, vt suffocent spiritum & enervet. Hæc enim duplici armatura spiritum aggrediens, nunc blandimento allicit, nunc fraude circumuenit: nunc columbæ simplicitatem, nunc vulpeculæ induit calliditatem. Quomodo dicis, ait caro spiritui, quod ames me? cum facias laborare, ieiunare, vigilare. Quomodo dicis quod ames me, ait Dalila Sampsoni, cum animus tuus non sit mecum? Interim in dolo vulpeculæ attende quid Dalila fecerit. Defecit anima eius, & vsque ad mortem lassata est, donec fecit Sampsonem dormire super genua sua. Quid est Sampsonem dormire super genua meretricis, nisi spiritum delectari in operibus carnis? Tunc ronetur Sampson & deturpatur: quia spiritus carnali illecebra seductus gratia & decore virtutum spoliatur. Recedit à Sampson fortitudo sua. Cesset necesse est opus iustitiæ, vbi regnat carnalis lasciuia, Phylistæi eruunt oculos Sampson: & mundi voluptates spiritum priuant lumine rationis. Postremò Sampson ligatur, & in carcerem truditur, Et spiritus peccatorum suorum funibus constrictus pœnis æternis addicitur. Sic more vulpeculæ Dalila Sampson seducit: sic caro quotidie spiritum sibi consentientem extinguit.

STEPHANVS.

H *Qui rupit vincula.* Nota quòd vxore clamante vincula rumpuntur: quia sæpè miseria carnis non directè, sed quasi à latere nos ad bonum hortatur, vt s. conditionem nostram attendamus. Sampson ter ligatus euasit, quartò victus est: quia primi motus, praua s. cogitatio, & delectatio, sine consensu mortifera non sunt. Quæ verò sequitur, occidit.

AILREDVS.

Quòd per septem crines septem cogitationum generam designentur.

I *Si rasi fuerint vii. crines capitis m. deficiet fortitudo m.* Custodite fratres maximam fortitudinem vestram, quam in istar Sam-

Sampson vii. vobis crines conseruant. Instant Phyliftai, dormientibus funes iniiciunt. Sed nisi prius radantur crines septem, nihil proficiunt. De his funibus ait Propheta: Funes peccatorū circumplexi sunt me. Sed quia fecit quod sequitur: Et legem tuam non sum oblitus: alibi Deo fidenter exclamat: Dirupisti vincula mea. Sunt autem tres funes quibus nos appetunt Phyliftai. Concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Vide ô Sampson ne dormias. Vide ne otio dissoluaris. Vide ne meretricis, vanæ gloriæ seducaris illecebris. Otiositas inimica est animæ. In desiderijs enim est omnis otiosus. Audiât hoc qui occasiones quærunt vagandi, quibus commune opus manuum oneri est, necessarijs mentis operibus otio vacant, & fabulis. Hi sunt quos sæpè cernimus Phylistinorum innexos funibus, nunc carnis stimulis agitari, nunc falsis occupationibus infeliciter irretiri, nunc falsis virtutibus vana scientia extolli super cæteros & inflari. Crines procedunt de capite, cogitationes de corde. In septem itaque cogitationibus conseruatur fortitudo tua, quarum duæ sunt de præteritis, duæ de futuris, tres de præsentibus. Ad præterita pertinet recordatio creationis & redemptionis. Ad futura horror damnationis, & contemplatio æternæ remunerationis. Ad præsentia autem consideratio nostræ infirmitatis, & diuinæ bonitatis, cum memoria illius quam sæpè experimur consolationis. Has sanè cogitationes si lætali somno sopitus prodideris meretrici. i. vanæ gloriæ absorbendas tradideris, quasi impotens & infirmus Phyliftæis, nequam videlicet spiritibus tradèris continuo illudendus.

STEPHANVS.

Egyediæ sicut & ante feci. Sic multi per aliquod mortale lapsum, bona faciunt sicut prius, sed tamen se non liberant. K

HVG O DE S. VICTORE.

Quòd anim⁹ Deo inherēs carnis illecebris nō vincatur. L
Apprehenderunt Phyliftiim Sampson, & erue. oculos eius, & clau. in car. mo. f. Qui in corpore laborē sustinere nolūt, ad laborem animæ perueniunt: eorūque mentem furor malorum desideriorum exagitat, quorum carnem pœna debita non castigat. Sic nimirum Sampson ille erutis oculis ad molam ponitur: quia amisso animus lumine veritatis
per

per appetitum terrenorum desideriorum circumfertur. Qui videlicet Sampson quandiu capillum capitis habuit, insuperabilis fuit: Sed postquam in sinu mulieris obdormiuit, caput capillum perdidit, continuo ab hostibus capitur & caecatur, seruituti etiam addicitur. Sampson interpretatur sol eorum, & significat animum diuina cognitione illuminatum. Caput Sampsonis, principale est mentis. Capillum capitis, radius est contemplationis: Sinus mulieris, blandimentum est carnis. Quandiu ergo animus contemplationi inhaeret, a tentatione superari non potest. Quod si in delectatione resolutus fuerit, ibique obdormierit, continuo veritatis intimae lumen amittit, & interciso radio contemplationis, prauis motibus repugnare non sufficit: tandemque erutis oculis ad molam ponitur, quando internae dulcedinis oblitus per terrena desideria dissipatur.

STEPHANVS. De victoria mundi.

- M *Et apprehendens ambas columnas.* Ista duae columnae sunt luxuria & cupiditas: quibus innitebatur domus: quia conuersatio peccati maxime his duobus subsistit. Tenens alteram laeva, dum temporalia dando cupiditatem extinguit: & alteram dextra, dum luxuriam praeter desiderio aeternorum dissipat & contemnit. Et bene dixit, Concusit forco, quia fortitudine opus est ad destructionem peccati.

De mortificatione peccati.

- N *Moriatur anima mea cum Phylislim.* Anima. i. sensualitas & c. Mortificatur caro, ut mortificentur maligni spiritus.
- O *Multo plures interfecit Sampson moriens quam occi. vi.* Quia ubi abundauit de superis, & gra. Viderunt populum absque villo timore iuxta Sydoniorum consuetudinem. Tales quarerit diabolus, qui absque timore sint, sicut & mali prelati qui nec Deum timent, nec homines reue.

HUGO DE FOILLETO.

Quod frequenter ubi religionis humilitas quaeritur, vanitas inuenitur.

Cap. 18.

P

Venerunt filii Dan ad domum Michae, & inuenerunt ibi ephod & sculpile atque conflatiles Dan interpretatur iudicium. Iustus enim initio accusator est sui. Filij Dan providentes sibi sortem hereditatis, designant quosdam de secu-

seculo prouidentes sibi ad habitandum domum conuersionis. Inueniunt autem ibi quandoque ephor. i. habitum religionis, & cum eo sculprile peruerſi operis, & conſtatile confabulationis. Notum est quòd cum fieri debeat conſtatile, metalli ſpecies circūpoſitis ſollibus ponitur in igne, ſit tumultus ſollium attrācto & emiſſo aëre, commouentur cineres, creſcit flamma, volant ſcintille. Sic in quibuſdam eccleſiis euenire ſolet, dum ſimul in aliquo loco conueniunt otioſi fratres. Ponūt in medio metallum. i. materiam conuitiorum. Aërem ſolles emittunt & attrahunt, cum rumores audiunt fratres & referunt. Auditur ibi tumultus ſollium. i. diſſenſio impatientium. Commouentur cineres, quia citò turbantur leuioreſ. Creſcit flamma, dum ſuccenditur ira. Volant ſcintilla. i. verba diſcordiæ. Sic cum Aaron feceſſet vitulum conſta. à filiis Iſrael petiit inaures. Inaures ſunt rumores: quia ſicut inauris imponitur auri, ſic rumor auditui. Ex hiſ igitur procedit vitulus petulantia. Qui ſi præcedat, aufert nobis rectitudinem viæ. Non enim grauer incedit, ſed ludendo diſcurrit. Cum ergo aliqui de ſeculo ad domum religionis veniunt, & hæc inueniunt, domū Michæ ſe reperiſſe credunt. Michæ interpretatur, quiſ eſt hic. Dum autem inueniunt ephor. i. verba detractiõnis, exeunt quandoque & recedunt, & admirantes huiuſmodi cõuerſionem, quiſ eſt hic dicunt. multi ſiquidem iſtorum ſocietate peiores ſiunt, multi verò ab eis diſcedentes ad meliora tranſcendunt.

STEPHANVS.

De coniugio concupiſcentiæ.

Ir quidam accepit vxorem de Bethleem, &c. Cap. 19.
 Per virum ſpiritus, per vxorem concupiſcentia accipitur. Pater vxoris, eſt diabolus. Secutus eſt eam vir ſuus, contra ſapientis edictum qui ait: Poſt concupiſcentias tu. non eas. Manſit gener. i. ſpiritus, in domo ſoceri. i. diaboli. quod non eſt faciendū. Vnde: Noli cõciliari cum ſocero tuo, &c. Tribus diebus. Delectatione, cõſenſu, & opere. vel cõſenſu, opere, & conſuetudine. Guſta prius pauxillū panis. Semper ieiunium odit diabolus. Quæſo te vt hîc hodie maneat, paritèrque lætemur. Semper ad lætitiã inuitat diabolus.

De

SVPER RVTH.

De ambitione.

R Nota quòd Leuites non vult manere in Iebus quod interpretatur conculcata, sed in vrbe Rama pertransit, quod sonat excelsum, & ibi illuditur ei. Sic multi qui nolunt in simplicitate vitæ manere, sed ad dignitates & celsitudinem perfectionis transeûnt, vbi à malignis spiritibus sæpius seducuntur. Hinc est quòd Loth in Segor non peccauit, sed in monte inebriatus à filiabus incestum commisit.

S *Leuauerunt vocem viri Iuda, & fle.* Ecce isti lugent filios Beniamin, quos coacti erant punire: sic prælatus etiã quos punit, lugere debet.

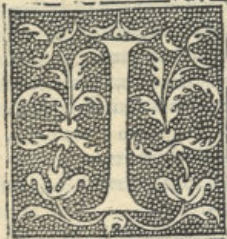
Finitur liber Iudicum.

SEQUITVR LIBER RVTH.

STEPHANVS.

Cap. I.

T

N via reuertendi posita. Via notat profectum. posita, stabilitatẽ. quæ duo sunt necessaria. vnde: Pofui vos, vt eatis, & fructum afferatis, &c.

V

Orpha osculata est socrũ, ac reuersa. Hęc est vxor Loth retro aspiciens. Sic multi præcepta commendant ecclesiæ, digito autem s.n.e.mo.

X

Hac faciat mihi Deus & hac addat. Dominus facit malis, & addit: subtractionem gratiæ in præfenti, & gloriæ in futuro.

De statu sanctorum in præfenti.

Y

Nolite me vocare Noemi i. pulchram, sed voca me Ma. i. a. ma. & c. Hęc est vox iustorum in præfenti, qui licet aliis pulchri sint, sibi tamen videntur deformes. Sed voca me Ma. modò enim cortinæ latent sub sagis, & ligna Sethim albæ spinæ similia sunt. Et Gedeon tanquã panis subcinericius visus est. & in Ecclesiastico de viro iusto dicitur: Tanquã arcus refulgens inter nebulas gloriæ. Et in Apo. Factus est sol quasi sagus cilicinus. Item: Nigra sum, sed formosa. Item: Adolescentulus sum ego, & cõ.

Cuius

Vnus est hac puella? Quando quis sollicitè spicas, id est sententias sacræ paginæ colligit; dominus à messoribus, id est doctoribus statum ipsius requirit. Quod tunc facit, cū pro- uocat ad prædicandum. Vnde ipse quæsiuit à Philippo: Vnde ememus panes vt manducent hi? Sed nota quòd in puella sit simplicitas, puritas, quæ colligentibus spicas necessària sunt. Rogauit vt spi. colli. quia oratio debet esse præambula lectionis. Et ait Booz: Ne vadas in alterum agrum, id est ad alteram facultatem, ex quo audisti theologiam: & iungere puellis, id est animabus simplicibus: quia à conuictu mores formantur.

Vade ad sarcinulas. Id est, imple opere quod audisti. Per hoc autem quòd diminutiuum ponit, notat quòd cū omnia bona fecimus, dicamus, Serui inutiles sumus.

De memoria passionis.

Tinge buccellam t. in aceto. Id est in amaritudine cordis. Vel in aceto, in memoria passionis, & omnia dulcia erunt tibi. Per buccellam, bona opera designantur. Diminutiuum verò notat quòd non sunt condig. passio. huius temp. & c. Item: Id momentaneum & leue tribula. Item: In paucis vexati, in mult. & c.

Contra inuidiam.

Si vobiscum metere volueris, ne prohi. Vnde: Si reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Et Moy. Vtinam omnes prophetarent. Et de manipulis, id est sententiis proiicite ex industria. Dominus non omnia reuelauit expositoribus sacræ scripturæ, & etiam dispēsauit vt aliquid ex industria relinquerent de iis quæ videbant, vt sollicitudo nostra exerceretur. Multa enim vidit Augustinus quæ nõ exposuit. Vt absque rubore colligat. Multi enim modò loquuntur, qui non auderent loqui tempore maiorum. Et colligentem nemo cor. id est mala pristina nemo impropere.

Non te videat homo. Quasi, Gloriam habe in conscientia, non extra. Cap. 3°

Nota locum in quo dor. Bo. Sic magdalenæ fecit locum Caluarie. Non in prato dormiuit, sed in loco damnatorum.

Quicquid præceperis faciam. Sic pœnitens debet facere, nõ sibi præscribere formam pœnitentiæ.

SVPER LIB. I. REG.

De pietate Dei.

G *Expauit homo, & conturbatus est.* Sic dominus cūm videret aliquē pœnitentē, conturbātur viscera eius ad miserandum.

De imitatione passionis Christi.

H *Extende pallium tuum saltem parum.* Vt saltē reliquias passionis imitemur. Vnde & dominus comedit piscem assum, & dedit reliquias discipulis.

I *Extende pallium.* Fac quod corde concepisti: quantum dilataueris, tantum accipies. Et tene vtraque manu. actiua & contemplatiua. Cūm dicit extende, notat profectum: cūm dicit tene, firmitatem, siue perseuerantiam.

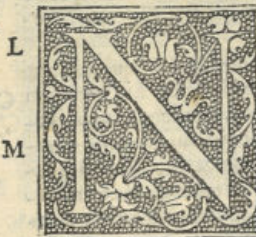
K Nota quòd Ruth per se non collegit nisi tres modios, & sex recepit. Sic scholares non tantum studendo colligunt, quantum boni claustrales extensō cordis pallio suscipiunt.

Finitur liber Ruth.

SEQUITVR LIBER REGVM PRIMVS.

STEPHANVS. De inani gloria.

Cap. 1.

Onacula non ascendet super caput e. Filius Annæ, est opus aliquid cōtemplatiuæ. Huius filij caput raditur, quando opus cōtemplationis ad inanem gloriam fertur.

Effudi animā meam. Nota quòd in effusione res patet quid sit, & res effusa vilis reputatur. Sic pœnitens debet ostendere quæ fecit, & se vilem reputare.

N *Non vadam donec ablaſſetur infans.* Donec à mamma mūdi separetur. Multi ascendunt, antequam ablaſſentur: quia multi promouentur, antequam aliquid sciant.

HUGO DE FOILLETO.

Quòd carnem crudam comedit qui in religionis habitu pro libito suo viuit.

Cap. 2.

O N *On accipiam à te carnem coctam, sed crudam.* Carnē crudam non coctam quærunt, qui tribulationis ignē fugientes paupertati se subtrahunt & labori. In camino etenim paupertatis decoqui solent vitia carnis.

Car-

Carnem crudam idcirco desiderant, vt quod & quomodo & quantum velint sibi coquant. Tales sunt quidam qui morantur in claustro quasi in Silo, qui nihil aliud faciunt, nisi quod vel quomodo, vel quantum volunt. Hi sunt qui cum mulieribus dormiunt, dum se carnis desideris coniungunt. Illos qui veniunt in Silo ne sacrificent impediunt, cum nouiter conuersos verbis & exemplis ab exercitio bonæ operationis auertunt. Accendi non permittunt adipem: quia extincto charitatis igne, non infundunt bonæ actioni cordis dulcedinem. Tales subditos prælati negligentes nutriunt, qui etsi quantum ad se benè viuant, quia tamen tales increpando non corrigunt, mortaliter peccant.

STEPHANVS. De inuidia.

Non poterat videre lucernam antequam extis. Cap. 30.
Lucerna sunt sancti. Hely sunt amatores mundi. P
di. vt tyranni qui sanctos viuētes non agnoscebant, sed post mortem eos per miracula cognouerunt. Hoc est quod legitur de Geneone, quod con fractis lagunculis apparuerunt lucerna. Multi etiam modò sunt tales vt Hely, qui nunquam laudabunt probitatem in alio nisi post mortem.

CASSIANVS.

Quòd nihil aduersus eos diabolus præualeat, qui suorum voluerint acquiescere consiliis seniorum.

Surgens Samuel venit ad Hely. Ecce, inquit, adsum, quoniã vocasti me. Nihil aduersus minores callidissimus præualet inimicus, si absq; cõfusionis operimento omnia cordis sui secreta senioribus manifestet, atq; ab eis vel remedia vulnerũ, vel exempla conuersationis ac vitæ fiducialiter sumant. In tantũ enim Deo placita hæc sententia cõprobatur, vt etiam scripturis sanctis hanc institutionẽ inueniamus insertã: ita vt puerũ Samuelem suo prælectum iudicio nollet per semet ipsũ diuini colloquij disciplinã erudire, sed recurrere semel & iterum pateretur ad senem eũ quẽ ad suum conuocabat alloquiũ, etiam illius qui offenderat Deum, dum senioris doctrina vellet institui. Et hoc ideo, vt & illius qui ad diuinum ministeriũ vocabatur probaretur humilitas, & iunioribus forma subiectionis hoc proponeretur exemplo.

ODO TVSCVLANVS.

Quòd Christus sit virtus militiæ Christianæ.

Cap. 4.
R

Astrametati sunt filij Israel iuxta Lapidem adiu. Et nos charissimi ipsorum exemplo iuxta hunc lapidem nostra castra collocare curemus. Alioquin ab hostibus subitò capiuntur, capta dissipantur, & in cineres rediguntur. Lapis enim iste fortitudo ca-

strorum est, & pulchritudinis ornatus: & in circuitu sese ducens, non solùm se murum, sed etiam antemurale cõstituit. legitur enim: Et dominus in circuitu populi sui. Benè autem lapis adiutorij: quia non solùm munimentum tribuit, sed & adiuuat & defendit. De particulis enim eius in funda accipimus, & contra Goliath rotantes gloriosam de aduersario victoriam reportamus. Hęc equidem castra congruum sibi nomen à castrando sortiuntur: quia nullus fidelium in his castris militat, nisi propter regnum cœlorum se fecerit eunuchum. In his castris militant quibus dicit Apostolus: Despondi vos vni viro vir. *ca. ex. Christo.* Quanto igitur gloriosiora de his castris dicuntur, quãtòq; grauius imminet periculũ, tanto super ea diligentiori cura vigilare debemus.

STEPHANVS. De cura carnis.

Cap. 5.

S

Extales eorum prominentes computrescebant. Extales, id est cogitationes eorum qui scientiam Dei indignè detinent. promi. per praua opera. computres. praua consuetudine. Et fecerunt sibi pellicias molles, cum potius debuissent dura fecisse. Sedes pelliceas facere, est mollitiem seculi in hac mortalitate querere.

HVGVS DE S. VICTORE.

Quòd carnalis affectus bonum propositum non debeat impedire.

Cap. 6.

T

Bant vacca in di. Vacca arcam superpositam gestantes & mugientes recto itinere Bethsaminis vadunt, quando fideles legis diuinæ meditationem iugiter in corde suo portantes, per viam boni operis ad cœlestem patriam tendunt, & pergentes pro his quos adhuc carnalis affectus in hoc mundo obligat, mugitus compassionis edunt, qui nec propter compassionem à recto itinere declinant, nec propter itineris propositũ à mugitu compassionis cessant. Hinc est quod Hier. ait: Plauserunt super te manibus o. t. v. Plaudunt

Plaudunt enim & simul transeunt: quia sic afflictis compassionis suæ affectum exhibent, vt tamen à proposito recti itineris non deficiant nec declinent.

STEPHANVS. De prælatis.

*E*rat Saul electus bonus. Talis debet esse qui ad curam eligitur animarū. Saul interpretatur petitio. sic prælatus debet postulari, non se ingerere, vt sit vocatus tanquā Aarō. Melior. Orige. Ille eligendus est in prælatum, de quo constat quòd inter alios sit optimus. Ab humero, & supra eminebat. Per humerum, opera intelliguntur: per hoc quòd dicit sursum, scientia & doctrina, quæ de iis quæ sursum sunt debent esse.

PETRVS LOMBARDVS.

De tribus virorum generibus qui ad lignum crucis reperiunt Saluatorem.

A Samuel ad Saul: Cū veneris ad quercum Thabor, ibi te inue. tres vi. ad Deū in Bethel, vnus portans tres hœdos, alius portans tres tortas panis, alius lagœnam vini. Et hoc signum quòd vixerit te Deus principem populi. Princeps vnctus qui à tribus ascendētibus in Bethel inuenitur, Christus vnctus est oleo læt. præ confortibus suis. Iste ergo inuenitur, & verè à tribus, & hoc ad quercum Thabor. Quercus ista quæ parui quidem precij est, sed roboris immensi, crucem significat saluatoris. De qua Apostolus: Verbum crucis pereunt. s. est, &c. Ac si dicat: Crux Christi pereuntibus quidē quercus videtur, arbor s. sterilis. His autem qui salui fiunt, cedrus est & lignum fructiferum. Sed qui sunt hi viri quorum alius portat tres hœdos, alius tres tortas panis, alius lagœnam vini? Tres viri, tria sunt hominum genera, incipiētium, proficientium, perfectorum. siue quos Propheta vidit saluandos, Noë, Daniel, & Iob. Tres hœdi, tria sunt sacrificia. Hœdus enim in sacrificio offerebatur. Rectè ergo in tribus hœdis tria signantur sacrificia, contritionis, iustificationis, deuotionis. De primo habes: Sacrificium Deo spiritus contri. De secundo: Sacrificate sacrificium ius. De tertio: Sacrificium lau. ho. me. Peccator enim primò veterem hominem in se mactare debet per pœnitentiam, inde in nouitate vitæ ambulare per iustitiam, tandem Deum laudare

Cap. 9.
V

Cap. 10.
X

per ineffabilem lætitiã. Alius portat tres tortas panis. In pane refectio spiritalis intelligitur, quæ est sacra scriptura. Et nota quòd nõ dixit panes, sed tortas panis. Torta enim panis cibus est rusticorum, & eorum qui sibi suisque victũ propriis sudoribus elaborãt. Et nos certè panibus istis non nisi in sudore vultus nostri vescimur, & labore. Primus enim nostri generis propagator vescabatur panibus, & non torta: quia sine labore & afflictione animi veritatem mysteriorum Dei, mentis veritate & perspicacia capiebat, quod nobis vtique iam negatur. Tres igitur tortæ panis, tres sunt intelligentiæ scripturarum. Triplex panis, triplex intellectus. Historicus, moralis, & mysticus. Historicus facilius, moralis dulcius, mysticus est acutior. Historicus incipientibus, moralis proficientibus, mysticus perfectis congruit. Hic est triplex panis in Leuitico: In craticula, in clibano, in sartagine. Panis in craticula, qui totus & vndique videtur, historicus est intellectus. Panis in sartagine, qui ex parte videtur, & ex parte non videtur, moralis est. Panis in clibano, qui non nisi de longe videtur, mysticus est. Hi sunt tres panes in Euangelio quos amicus ab amico postulat sibi dari. Sunt & aliæ tres ciborum species. Vnus est quo vescimur exeuntes de Ægypto, sed citò deficit. Post hunc manna succedit quod cœlum distillauit. Tertius, cùm iam de terra sancta capimus nouum fructum. Primus cibus est incipientium eruditio. Secundus qui percipitur in deserto, proficientium. Tertius qui est è regione palmarum, perfectorum. Verè enim fructum plamæ reperit, qui deuicto hoste metam perfectionis contingit. Hos igitur tres panes vir secundus portabit. Tertius lagenam vini. In vino intelligitur mentis deuotio & lætitiã spiritalis. hoc est consideratio & delectatio cœlestium gaudiorum, quæ nos facit terrena despicerè, & amare cœlestia: quærere quæ nõ videntur, non quæ videntur.

STEPHANVS.

Cap. II.

Y

*T*eruiam omnium vestrum oculos dextros. Semper diabolus sinistrum oculum vult seruare, dextrum eruere. Hoc est quòd Pharaõ iussit masculum interfici, & fœminas seruari.

De humilitate.

Es recensuit eos in Bezech. Semper iustus debet opera sua Z recensere in Bezech .i. in egestate, non in sufficientia: vt dicar, Seruus inutilis sum.

De conflictu vitiorum.

Constituit Saul populum in tres partes. Sic vir iustus facit, A cum orationem opponit superbiæ, ieiunium luxuriæ, elemosynam auaritiæ. Phylistiim fecerunt tres cuneos. Vnus pergit contra viam Effraim. Tunc cuneus diaboli vadit contra Effraim, quando tentat hominem per cupiditatem. Alius ingreditur per viam Be. quod interpretatur domus montium. Hac via incedit, quando de superbia tentat. Tertius ver. se a. i. terminum. Terminus terrę nostrę, est caro nostra. Sicut autem laboriosum est custodire extremitates regionum, sic difficile est custodire carnem nostram. Ad huius terminum tendit diabolus, cum incitat ad luxuriam.

Contra inanem gloriam.

Scendit Ionathas ad stationem Phylisti. populo i- Cap. 14.
A *gnorante, sed & patri suo non indicauit.* Hoc est, B
Nesciat sinistra tua quid faciat dextra t. hoc est quod nesciente Laban fugit Iacob.

De pœnitentia.

Ixit Saul Cinea: Recede ab Amalech. Cinea, Cap. 15.
luctus. Amalech, populus lugens terram. Qui C
ergo vult esse Cinea. i. lugens pro peccatis, separet se à lingentibus terram .i. concupiscentibus temporalia: quia Cain. i. possessio. interfecit Abel. i. luctum.

De prælatis.

Nota quod Saul de asinis quærendis vocatus est, & Da. D uid de pascendis ouibus: quia nullus vocatur ad regimen, nisi reuocet peccatores, & bonos studeat custodire.

BERNARDVS.

Quod inobedientem faciat non quæcunque transgressio, sed animus obstinatus.

Vasi peccatum ariolandi est rep. &c. Non ait, Cap. 16
Non acquiescere, sed Nolle acquiescere, vt E
non iussionis simplex ipsa transgressio, sed voluntatis superba contentio. scelus idololatriæ reputetur. Non est enim id ipsum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est,

SVPER LIB. I. REG.

interdum & infirmitatis, illud verò aut odiosæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendę. Non ergo qualiscunque m̄a dati præteritio criminalem facit inobedienciam, sed repugnare seu nolle acquiescere.

BALDVINVS.

Quòd cuique sit idolum quicquid contempto Deo præcipue reueretur.

F *Quasi scelus idololatriæ.* Atqui seruus non debet herilis imperij esse arbiter, sed minister. Idolum est autem hominis, quicquid plusquam Deum colit, aut diligit. Filiis ergo inobedienciæ voluntas sua idolum est, cuius motus contempta Dei volutate sequuntur, & quicquid ipsa iusserit quasi sacrosanctum adorant.

BERNARDVS.

Quàm ficta sit confessio detestanda.

G *Peccavi, sed honora me coram senioribus.* Est confessio eo periculosius noxia, quo subtilius vana, cum iam etiam inhonesta, & turpia nobis detegere non veremur, non quia humiles simus, sed vt esse putemur. Appetere autem de humilitate laudē, non humilitatis virtus, sed subuersio. Verus humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari. Gaudet contemptu sui, eo solo superbit quòd laudes contemnit. Quid peruersius, quidve indignius, vt humilitatis custos confessio superbiæ militet, & inde velit videri melior, vnde videris deterior? Mirabile iactantiæ virus, vt non possis putari sanctus, si non appareas sceleratus. At talis confessio speciem habens humilitatis non virtutem, non solùm gratiam non meretur, sed & prouocat iram. Nunquid profuit Saul quòd se ad increpationem Samuelis peccasse confessus est? Culpabilis certè fuit illa cōfessio quæ culpam non diluit. Quando enim humilē contemneret humilitatis magister, & cui humilibus dare gratiam ingenitum est? Omnino non poterat non placari, si quæ in ore sonuit, in corde radicasset humilitas.

GALFRIDVS.

Quòd in nostris miseris cœlestis consolatio quærenda sit non humana.

H *Ait Saul ad Samuelem: Peccavi, sed nunc veni, honora me coram populo, & coram Is.* Væ misero, quia non perstitit pro indulgentia supplicans, & exorans, quòd cōsolationem aliã

qua

qualemunque non repulit. Vicisset enim, audeo dicere, & diuinam flexisset iram, & sententiæ retractationem obtinisset, si verè pœnituisset, si in fletibus perflitisset. Sed quàm citò miserum inuenit in sua reprobatione solatiū, vt honorem retineret humanum. Et nos ergo qua fiducia de misericordiâ impetratione præsumimus, qui multum quidem miseri sumus, sed miserabiles esse contemnimus?

BERNARDVS.

Quòd verè misericors causam miseriæ non requirat.

Lugebat Samuel Saul. Vera misericordia non iudicat, I sed afficit: non nititur discussione, occasione contèta. Non enim expectatur ratio, vbi affectio trahit. Iustitia meritum quærit, misericordia miseriam intuetur. Lugebat Samuel Saul. Miserans, non deliberans. Lugebat, inquit, Samuel Saul: qui se cogitabat occidere: & ad ignem charitatis incalcescente pectore liquefactus intus pietatis adeps foras emanabat per oculos.

Quibus armis superbia perimatur.

Sans Goliath clamabat aduersus phalangas Is- Cap. 17.
R
rael. Credo non incongruè in superbo homine superbiam designari. Ipsum enim est peccatum maximum, quod specialiter insurgit aduersus eos qui peccata cætera vicisse videntur. Nam & Phylistæi illo tempore timebant Israël, nisi quòd tota eorum fiducia de Golia pendeat. Vnde enim eiusmodi animam superbia tenter, quàm sibi subiugauit inuidia siue cupiditas ea quæ solet Deo vomitum prouocare, aut pigritia quæ facit vt boum stercoribus lapidetur? Et cui adeo cætera vitia dominantur, vt diiudicari se ab omnibus tanquam malè sibi conscius arbitretur? Quis denique nisi manu fortis aduersus Superbiam dimicaturus procedat? Armetur ipse contra Goliath, qui & vrsium vice-rit, & leonem: proiectis armis Saulis: scilicet sapientia securi, siue philosophicis traditionibus, siue etiam litera occidente. Colligit quinque lapides de torréte, quos nimirum cum leuia quæque tolleret, leuigare torrens potuit, non etiam tollere secū. Torrens est seculum præsens, quod utinam pertransseat anima nostra, scriptura teste, Generatio præterit, & generatio aduenit, tanquam tumens vnda vnda impellens. Verbum autem domini manet in æternum.

Ar-

Arbitror proinde quinque lapidibus istis quinquepertitū intelligi verbum, comminationis, promissionis, dilectionis, imitationis, & orationis. Horum quippe verborum copia latè in diuinis scripturis reperitur. Et fortè ipsa sunt quinque verba quibus loqui in ecclesia Apostolus gloriatur. Hæc autem verba transeunte mundo non modò manent, sed etiam leuigantur, dum pertranseuntibus plurimis multiplex est scientia. Hos itaque collectos in vase memoriæ reponat, consideras quanta nobis minetur Deus, quāta promittat, quantam nobis exhibeat charitatē, & quā nobis sanctitatis exempla proponat, quēadmodum nobisque orationum commendet instantiam. In quo sanè conflictu funda quoque necessaria est longanimitatis formā habens, quā huic certamini nulla ratione deesse necesse est. Quoties ergo prouocante vanitate ad recordationem comminationis diuinæ, seu promissionis, aut quorumlibet cæterorum confundi cœperis & erubescere, deiectus quidem est Goliath, sed forsitan adhuc viuit. Accede itaq; propius, ne fortè refurgat, & stans super eū mucrone proprio caput eius abscindat, & de ipsa quæ te appetit vanitate perimēs vanitatē, nimirū humiliter & abiecius tanquā de superbo homine sentiens de teipso, & ita Goliath Goliath gladio peremisti.

GALFRIDVS.

Quibus armis Christus contra diabolū dimicauit.
L. *Procedens Goliath filios Israhel. pro. ad sui certamen.* Nullus ex nobis animositate proterua inerat hoc certamen. Non est enim qui ad hoc sufficiat. Non enim timet nos solos aduersarius noster: idcirco fidenter prouocat ad singulare certamen, sciens quia vix solus, qui cum ceciderit, nullum habeat subleuatē. Quamobrem opus erat vt veniret & subueniret magnus ille Dauid, manu fortis, & visu desiderabilis. Quid autem veniens afferat audiamus. Ephraim polētā, & decem panes. Ephraim, mensura est tres modios capiens: nec incongruè trinitatis & vnitatis nobis innuit fidem. Decem panes ad decalogum pertinent mandatorum, vt noster etiam cibus sit, sicut ipsius Christi, paternam facere voluntatem. Et hæc fratribus suis offert; quia electis omnibus indifferenter exhibet. Cæterum decem formellas casei tribuno singulariter offert. Quia enim lactis nomine simplex doctrina solet intelligi, per formellas casei exempla doctorum arbitror designari.

gnari. Quasi enim lac bibimus, si doctrinam salutis haurimus. In caseum solidamus, si effectui operis mancipamus. Quod ut competentius exequi valeamus, non modo caseus, sed etiam formella casei debet esse vita praelati. Per denarium autem perfectio & vniuersitas designatur, ut ad tribunal quicumque accesserit, necessariam sibi apud eum formam salutis inueniat actionis. Itaque decem formellas in semetipso specialiter noscitur attulisse, qui prelatos potissimum docens, quod ipse fecit, cepit de omnibus facere & docere. Vnde processurus athleta noster ad primum Saulis, primum tentauit arma, dum suscepit Iudaica sacramenta: sed eadem ipsa deposuit grauiora causatus, non volens discipulis iugum imponere, quod nec ipsi nec patres eorum portare sufficerent. Tulit autem lapides quinque limpidissimos de torrente, & eosdem ipsos in pera posuit pastorali. Solet pera portari panibus non lapidibus reponendis. Sed quos tulit lapides, nobis facti sunt panes. Atque ideo pastorali pera continet eos, quod pastoribus sunt commisi ad impugnandum quidem diabolum, pascendum autem populum Dei. Legitur in Psalmo de ipso vero David & ipsius David filio: De torrente in via bibit. Et forte ipse est torrens unde lapides tulit. Torrens enim est humana vita. Torrens inundans & transiens, subito crescens & intumescens. Tulit autem lapidem de torrente ipso, qui solam asperitatem & duritiam tolerauit in mundo, omnem gloriam respiciens, omnes amplexatus molestias huius vite. Et si recte quinarium ad quinque pertinet refertur corporis sensualitatem, Quinque lapides tulit, qui iuxta illud Propheta: Verè languores nostros ipse tulit, molestias omnes corporis tolerauit. Erant autem limpidissimi lapides illi. Et quidem præ ceteris omnibus quos de eodem torrente vel post eum vel ante quis tulerit: planissimi per innocentiam vite, lucidissimi ad exemplum patientiæ, splendidissimi quoque per remunerationem gloriæ. Et si limpidissimum lapidem vis videtur: Mihi, inquit, absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Hoc iam lapide Goliath in fronte percutitur, dum ad crucis prædicationem conuersus prosteritur inimicus. Nam & ipsa que circumuoluitur funda euangelij, nobis innuit prædicationem, cuius in omnem terram sonus

SVPER LIB. I. REG.

sonus exiuit. Quòd autè suo ipsius gladio perimitur, illud significat quod Apostolus ait: De peccato damnauit peccatum in carne. Quauis possit ea quoque quam aduersus prædicatores aduersarius excitauit, per gladium crudelitas persecutionis intelligi: vt eodè perinde gladio cognoscatur extinctus, dum ex ipsa martyrum nece visibili fides potius profecisse & idololatria cernitur defecisse.

STEPHANVS. De inuidia diaboli.

- M *Erat Philistæus nomine Goliath de Geb.* Ciuitas Goliath, mundus vel infernus, in quo diabolus noxios velut in torculari conculcat, habens altitudinem sex cubitorum & palmæ. In Ezechiele legitur q̄ vir ille cuius species erat quasi æris candentis, habebat calamus mēsurę in manu quo mēsurauit templum. Et calamus ille erat sex cu. & pal. Ecce eadem fuit mensura & Goliath. Mensura templi consistit in diuersitate graduum in ecclesia, Et diabolus contra hos habet mensuram suam. Per sex cubitos intelliguntur opera actiua, per palmam contemplatiua. Benè ergo dicitur quòd altitudo Goliath erat sex cubitorum & pal. quia contra contemplatiuam & actiuam extendit se altitudo diaboli, & altitudini iustorum vult se commensurari.

De luxuria.

- N *Ocreas habebat creas in cru.* Per ocreas excæcatio luxuriæ. Ocreas ergo habent in cruribus, qui se de incontinecia sua defendere volunt.

De tela diaboli.

- O *Hastile basta eius quasi liciatorium tex.* Hastile, tentatio diaboli. Liciatorio textitur tela. Hastile verò diaboli quasi liciatorium: quia per tentationem texuit telam mortalitatis nostræ & miseræ, quia per tentationem eius incidimus in peccatum. Vnde: Præcipitabit dominus telam quam orditus est super omnes nationes. Nota quòd Dauid vt ostenderet se idoneum ad pugnandum, dixit se leonem interfecisse & vrsum. Leo sanguinem sitit. Vrsus melle pascitur. Prelatus ergo leonem & vrsum interficit, quando nec extollitur prosperis, nec frangitur aduersis.

De quinque lapidibus.

- P *Et elegit quinque lapides de tor.* Torrens, est fluxus seculi. Aqua enim torrentis turbida est, & luto plena. Sic delicta mundi turbida, & peccato plena. Lapis, est dura increpatione.

tio. De tor. ele. la. quia prælatus debet sumere de mundo materiam increpationis. Quinque lapides sumit, cum ostendit gloriam mundi quàm fallax, quàm brevis, quàm multis amaritudinibus sit resperfa, quàm transitoria, & quòd ad pœnam præparatio sempiternam. Et misit in peram, id est in vas in quo lac mulgetur. Lac suaue est. Pera ergo suaue exhortationem designat.

E Xpoliauit se *Ionathas tu.* Id est, bonis temporalibus: & dedit eam Dauid. Vnde: Ecce nos relio. Cap. 18.
& sequuti sumus te. Q

De duplici continentia.

Dilexit Dauid Michol, & c. Michol interpretatur omnis R
aqua, vel aqua de omnibus. Maior filia Saulis, est cõuersatio mundi. Minor verò, s. Michol, conuersario claustris. Ille autem qui habet Michol, debet habere omnem aquam, id est omne refrigerium: & aquam de omnibus, id est refrigerium de omnibus, debet quærere contemptum mundi. Qui vult habere Michol, debet dare ducenta præputia: vt auferat immunditiam cordis, & immunditiam corporis.

RADVLPHVS.

Quòd Iudæi Christum ideo persequuntur, quòd scripta non penetrant Prophetarum.

*V*enit *Ionathas filius Saul in agrum iuxta placitum Dauid, & puer paruulus cum eo.* Notum est quòd Dauid Christum significat. Saul autem illius populi typum gerit, cuius etiam suis tẽporibus princeps fuit. Ab huius facie Cap. 20.
Christus fugit, cum à Iudeorum notitia se abscondit. Latet autem in agro, & vt Scriptura dicit, Latet in loco qui vergit ad Austrum: quia occultatur Christus in scripturis loco vtique verbi segetibus abundantis, & luminosam plagam mysticorum sensuum respicienti. Ionathan interpretatur columbæ donum. Persecutoris filius, & contra patris voluntatem Dauid per amicitiam copulatus, chorum Prophetarum designat, qui à spiritu sancto prophetiæ munus accipit, ex carnali Israel ortus, sed nostro Dauid licet patre persequente fœdere dilectionis coniunctus. Venit ergo Ionathan in agrum in quo latet Dauid. Venit quilibet Prophetarum in agrum scripturarum, venit mente & opere, venit actu & intellectu, venit iuxta placitum Dauid: quia vt filius S

Dei.

Dei per Prophetas incarnandus pronunciaretur dispositio eius fuit. Venit & puer paruulus cum eo: quia carnalis ille populus sensibus puer propheticis scriptis adhæsit. Ad quæ loquitur Ionathan dicens: Vade & affer mihi sagittas quas ego iacio. Cùmque puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trās puerum. Scriptura prophetica quasi duas sagittas iacit, cùm & historicum & mysticum legentibus intellectum infundit. Sed secunda sagitta puerum transit: quia mysterij indignatio carnalis Israel vires excedit. Vnde & subditur: Venit itaque puer ad locum iaculi quod miserat Ionathan. Et clamavit Ionathan post tergum pueri, & ait: Ecce ibi est sagitta porro vltra te. Ipsa quippe scriptura satis innuit si sit qui aduertat, & quasi clamore valido humanam nititur rüperere surditatem, aliud apud se inuestigandum esse præterquam litera sonat. Sed quia puer iste Moysen non intelligit, nec Christo credit. Vnde & Ionathan postquam iaculum secundum vltra puerum esse innotuit, iam ipsi David loquens, puero tamen non aduertente: Festina, inquit, velociter, ne steteris. His quippe verbis odium ei paternum innotuit. Sic enim & ante ambo disposuerant. Si igitur sagittæ Ionathan intra puerum sunt, id est, Si aliquis ex illo populo sensus propheticos in scripturis comprehendit: pax est David: quoniam quicumque fuerit qui scripturas rectè intellexerit, à Christi fide discordare non poterit. Si enim crederetis Moysi, cre. for. & m. Cū verò sagittæ puerum transeunt, David pacem non habet. Inde est enim quòd populus ille quasi inimicum Christum persequitur: quia legem Prophetarumque non intelligens, legi & Prophetis Christum calumniatur contraria sensisse.

STEPHANVS. De triplici fœdere.

Cap. 23.
T

Vrexit Ionathas, & abiit ad David. Nota quòd Ionathas ter inuit fœdus cum David. Primò in domo. Secundò in agro. Tertiò in deserto. Sic iustus debet inire fœdus cum domino. Primò in domo cordis. Secundò in agro operis exterioris, id est in operibus actiuæ. Postea in deserto contemplatiuæ, vel in nemore eminentioris vitæ.

HVGODEFOILL.

Quòd peruersum prælatum peiorem faciat salubris admonitio subditorum.

Hodie

*H*odie increuerunt serui qui fu. do. f. Nabal cuius verba hæc sunt, quosdam doctores designat, V
 qui commonitione subditorum fiunt deterio
 res: qui pueris Dauid cibum negat: quia purè
 viuere volentibus verbum Dei non propi-
 nant. Tonforibus verò suis conuiuium parant: quia vacan-
 tes otio adulantium confabulationes amant. Accusat Nabal
 Dauid & dicit: Hodie increuerunt & c. Peruersi siquidem
 prælati dolent, cum vident numerum religiosorum multipli-
 cari: timent cum vident Dauid, id est bonos subditos, vngi
 in regem: & Saul deiici, id est peruersos prælatos honore
 prælationis priuari. Sed quare timent? Ne & ipsi priuentur
 honoribus, ne loco eorum restituatur aliquis melior. Et in-
 dicauit Abigail Nabal omnia verba que audierat à Dauid,
 & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis
 Boni siquidem sudditi peruersos magistros de negligentia
 commonent, sed ex commonitione deteriores fieri solent.

Cantica sine titulo.

Quòd fasciculus sit bonorum, fasciculi reproborum.

Si surrexerit aliquando homo contra te & quærens animam X
tuã, erit anima domini mei cu. quasi in fasci. vi. apud dominum
Deũ tuũ. Porro anima ini. t. r. quasi impetu & circulo funde. In
 hoc fasciculo custodieris & tu, si tibi fuerit fasciculus myr-
 rhæ dilectus: quia per amaritudinem passionis peruenitur
 ad gaudium vitæ permanentis. Manifestum est autem quòd
 homo iste sit qui nos persequitur, cum solummodo animã
 querere describatur. Sed à facie persecutoris huius anima
 nostra velut in fasciculo apud dominum custoditur, quan-
 do per districtæ custodiam disciplinæ sese ad soliditatẽ vir-
 tutis cõstrinxit vt viuat, ne per fluxa vitiorum flumina ro-
 tata dispereat. Est igitur fascicul⁹, sunt & fasciculi de quibus
 dicitur: Alligate ea fasciculos ad comburendũ. Fasciculus ad
 bonos pertinet propter vnitatem charitatis. fasciculi repro-
 bos denotant, propter duplicitatem dolositatis.

STEPHANVS. De periculo prælatorum.

Aul irruit super gladium suum. Hoc facit qui pro- Cap. 31.

S pria potestate abutitur ad mortem æternam. Y

Et præciderunt caput Saulis. Capita minorum
 non præciderunt. Caput præcisum separatur à corpore. In
 hoc intendit diabolus vt mens à corpore diuidatur. Tunc
 enim

SVPER LIB. II. REG.

enim mens est supra corpus, cum benè dirigit actus corporis. Vnde Aggæus: Ponite corda vestra super vias ve. Et miserunt per circuitum. Per circuitum caput mittitur, quando mens per multa distrahitur. Vt annunciaretur. Ad hoc tendunt maligni spiritus, vt peccatum maiorum diuulgetur, vt sic minores eorum peccent exemplo.

Z *Et sepelierunt ossa eius in nemore.* Est in abundantia & voluptate, est memoriter retinere casus potentium ad cautelam. Et ieiunauerunt à peccatis septem diebus, toto tempore presentis vitæ: quia talis memoria facit à peccato abstinere. Hoc est quòd mortuis primogenitis coacti sunt filij Israel de Aegypto exire.

Finis lib: Regum I.

SEQUITVR LIBER
REGVM II.

HVGODEFOILL.

Quòd appetitus carnis vt ad voluptatem pertrahat animum, lapsus ei suggerat electorum.

Cap. I.

A

Vm reuenteretur Dauid à cæde Amalech, &c. Cum reuenteretur Dauid à cæde Amalech, venit ad eum homo de castris Saul, &cæt. Post mortificationem virtutum carnis appetitus non tantum proprios lapsus nunciat, sed etiam aliorum defectus narrat. Vt per exempla maiorum, ad voluptatem carnis inclinet mentes aliorum. Quos enim Saul nisi superbos in ecclesia praelatos significat, qui ab humero & sursum eminere sibi videntur super vniuersum populum? Qui in monte Gelboe ab Amalechita percussus occumbit, dum in monte superbiæ posita per diuersa carnis desideria mens fluxa decurrit. Super Saul vt eum occideret Amalechites stetit: quia animus qui carnis delectatio

tio dominatur, citò perit. Sed tu charissime præcipe vni de pueris tuis, id est puræ discretioni: vt interficiat in te Amalechitem istum, qui ausus est manum mittere in Christum domini.

STEPHANVS.

Nolite annunciare in Geth. Hoc est, Nolite sanctum dare canibus, id est detractoribus qui semper oblatrant. & significatur per torcular. Neque annúciatis in con. as. Quasi, Nolite margaritas vestras spargere antè porcos.

De prælatis.

Montes Gelboe, &c. Gelboe interpretatur decursus. Per Gelboe verò intelligitur altitudo desfluens, dignitas scilicet temporalis. Super illos nanque qui dignitates amant, nec ros venit, nec pluuia: id est nec gratia, nec doctrina.

RADVLPHVS.

Quanta fuit in Christum crudelitas Iudæorum.

Montes Gelboe, nec ros, nec plu. ve. su. v. &c. Gelboe interpretatur decursus. Montes Gelboe, superba sunt Iudæorum corda ad amorem præsentium decurrentia. Saul vnctus rex, Christum significat quem vnxit Deus oleo læti. præ par. f. Huius clypeus, intelligitur singularis eius innocentia: quia ex omni latere circumspèctus nullum aduersariis iustæ reprehensionis aditum dereliquit. Hic tamen clypeus in montibus Gelboe abiectus est: quia sanctitas illius apud tumentia Iudæorum corda contemptibilis visa est, quasi non esset vnctus oleo. Tanquam enim omni gratia spiritali destitutus esset, & dæmonio plenus asferebatur, & ea quæ mirabiliter faciebat, spiriui immundo tribuebantur.

BERNARDVS.

Quòd superbiæ vitium omnem gratiam demeretur.

Montes Gelboe, nec ros, nec plu. def. s. v. &c. Vt noueris quòd ad angelos qui præuaricati sunt ista loquatur: Vbi, inquit, ceciderunt vulnerati multi. Quàm multi in his maledictis montibus de exercitu Israel ceciderunt à principio & quotidie cadunt! De quibus idem Propheta: Sicut vulnerati dormientes in sepulcris. Non ergo mirum si steriles & infructuosi permanent montes, vbi non cœlici sed aerei colles, super quos nec ros, nec pluuia descendunt: qui p

pe auctore gratiæ, & benedictionum largitore transiente eos. Omnes montes qui in circuitu eius sunt visi. domus ag. a. t. Diabolo nempe qui per Gelboe designatur: hinc inde sunt montes, quos visitat dominus. supra angeli, infra homines. In pœnam siquidem suam locum in aëre isto medium inter cœlum & terram cadens de cœlo fortitus est vt videat, ipsaque invidia torqueatur. dicente Scriptura: Peccator videbit & irascetur. Quàm miser cùm suspicit cœlos, in quibus innumeros montes intuetur diuina claritate fulgentes, diuinis laudibus resultantes, sublimes in gloria abundantes! Quàm miserior cùm respicit terram, montes quamplurimos habentem, fide solidos, spe excelsos, charitate spatiofos, virtutibus cultos, bonorum operum fructibus repletos, de rore cœli quotidianam capientes benedictionem! Timendum ergo nobis, ne veluti montibus Gelboe transeat, & à nobis si indignos sua visitatione cōspexerit. Quid superbis terræ & cinis? Et angelos transit dominus execrans eorum superbiam. Cooperetur ergo mihi in bonum etiam diaboli malum, & lauem manus meas in sp. Si enim sic actum est cum angelo, quid de me fiet terra & cinere, si fortè superbia inuenta fuerit in me? Ille in cœlo intumuit, ego in sterquilinio. Quis non tolerabiliorē in diuite quàm in paupere superbiam dicat? Væ mihi, si tam durè in potente illo animaduersum est pro eo quòd iutumuit cor eius, quid de me exigendum misero & superbo?

STEPHANVS.

De triplici vnctione.

Cap. 2.

Ota quòd ter inunctus est David. Primò occultè in domo patris. secundò in Ebrò super Iudam. tertiò super totum Israël. Sic Christus inuisibiliter vnctus est oleo læ. præ con. su. Item quasi inunctus fuit, quando electi de Iudæis adhæserunt ei. Tertiò vnctus est, quando impletum est illud: Reminiscen. & con. ad do. vni. fi. ter. Similiter & nos in baptismo oleo gratiæ inungimur. Secundò inungemur in stola animæ, quasi super partem Israël. Tertiò in vtraque stola, quasi super totum Israël.

De periculo prælatorum.

Audie-

Audierunt Philistiim quòd vnxisent filij Israel Cap. 5.
Dauid & c. Ecce Philistæi venerunt contra G
 Dauid audito quòd inunctus esset in regem.
 Sic maligni spiritus cùm audiūt quòd aliquis
 sit promotus in prælaturam, ardentèr quærunt
 eum, vt per ipsum & subditos acquirant.

GALFRIDVS.

Quæ prælia, quas victorias pro nobis contra diabolum
 Christus facit.

Audierunt Philistiim quòd vnxisent Dauid regem super Is- H
rael. Philistæis insurgentibus fidelis quidem seruus Da-
 uid non in viribus suis, non in sua prudentia confidebat: sed
 prænoscens impetum hostium consuluit dominum, & ipsius
 auxilium flagitauit. Benignus etiam dominus deuoto famu-
 lo in necessitate subueniens, non modò docuit manus eius
 ad prælium, nunc quidem manifestè aduersus hostes proce-
 dere iubens; nunc post tergum: sed etiam egressus est in
 auxilium eius, & iniquos ipse contriuit. Cæterum si nostra
 vita ipsa militia est, nec aduersus carnem & sanguinem, sed
 contra principes tenebrarum nobis est colluctatio: multo
 magis in spiritualibus bellis præsidia spiritalia quærere nos o-
 portet. Per Dauid regem Christus dominus commendatur.
 Miseri qui super se eum regnare noluerunt, qui non vnxe-
 runt eum regem. Vnxit eum pater spiritu sancto & virtu-
 te, sed vtinam vngamus & nos cum Maria caput eius & pe-
 des diuinitati pariter & humanitati eius debita pietate de-
 uoti. Vngimus enim super nos Dauid regem, si deuotè ser-
 uimus & voluntariè sacrificamus ei. Qui quidem super om-
 nes regnat, sed super Israël solùm vngitur rex, quorum
 & præsens studium & futurum præmium in Dei visione cõ-
 sistit. Quamlibet ergo doleant & inuideant Philistiim, se-
 quamur intrepidi regem nostrum. Non nos eorum mali-
 gnitas, non ipsa terreat vniuersitas. Magni sunt, maligni
 sunt, multi sunt, sed non proficient, non apponent nocere
 ei. Vngens igitur Dauid regem, scito quia audient Phy-
 listiim, & ascendent quærere Dauid, sed quærere ad per-
 dendum. Neque enim sibi illum cupiunt, sed nobis in-
 uident, in nobis regnare, in nobis illum viuere dolent.
 Ipsius etiam inuident gloriæ, ipsius opus impedire co-

nantur, opus nostræ salutis ipsum oderunt, & persequuntur in nobis. Nam Phylistiim dæmones sunt cadentes scilicet & ruina populi, quod utrunque vno Phylistiim nomine designatur. Ascensus eorum animositas est præsumptionis, sicut etiam descensus in præsidium voluntaria quædam humiliatio, & apprehensio disciplinæ. Sequitur enim: Quod cum audisset Dauid, descendit in præsidium. Videt equidem dominus cogitationes & studia malignorum: sed interim ea audire potius in nobis dicitur, quàm videre: quia à nobis non visione eorum malignitas, sed sola que ex auditu est fide percipitur. In nobis denique & nobiscum descendit Christus in præsidium, dum nos introducit in claustrum. Nam religionis propositum fortissimum quoddam præsidium est, ubi etiam saluator ponitur murus & antemurale. Vbi licet victus aridior, sed mansio iustior est. Sequitur: Phylistiim diffusi sunt in valle Raphaim, id est gigantium. Mundus est, ubi mundi rectores principes tenebrarum discurrent improbe, undique diffunduntur. Consuluit autem Dauid dominum dicens: Si ascendam ad Phylistæos? In nobis Christus interrogat patrem, cum inspirat ut interrogemus. Nemo in suis fidat viribus. Nemo suæ innitatur prudentiæ. Non enim semper vno modo aduersus Phylistæos nobis est procedendum. Nunquam autem nisi Deo consulente & Dauid præcedente. Bis ascenderunt Philistiim, sed Dauid primo congressu, ut legitur, ascendit contra eos, & diuisi sunt sicut diuiduntur aquæ: nomen loci Baal-pharasim vocans. Secundò autem iuxta consilium Domini non ascendit in obuiam, sed gyravit post tergum eorum veniens ex aduerso pyrorum. Primò siquidem violenter aduersum nos & euidenter hostes insurgunt, & vim vi repellere omnes leges & omnia iura permittunt. In quo tamen impetu & congressu terrent aduersis, prosperis prouocant, ut verè beatus sit qui nec capitur illecebris, nec molestiis superatur. Diuisis siquidem hostibus velut per medias acies victor incedit, nec declinans ad dexteram ut extollatur prosperis, nec ad sinistram ut murmuret in aduersis. Meritò autem locus victoriæ huius Baal-pharasim, id est diuisio hostium nominatur: quia vincere eos non præualet, quia inter varios casus rerum non discernit & diuidit, nec medius graditur, sed nutabundus

bñdus & ipse pariter hincinde iactatur. Sed quid dicimus,
 quòd dimiserunt hostes sculpilia sua, imò quòd mirabilis
 est, tulerunt ea Dauid & viri eius? Nūquid enim idololatræ
 facti sunt? Absit. Et si comminuisse dicerentur, tolerabilius
 fuerat quàm tulisse. Sed sculpilia eorum prospera huius
 vitæ vel aduersa designant, in quantum futura nobis vel
 præmia vel supplicia repræsentant. Ad hos igitur vsus in-
 uiti quidem hostes sua nobis sculpilia deserunt. Ad hos
 vsus Dauid & viri eius eadem sibi tollunt, dum inuisibi-
 lia Dei per ea quæ facta sunt velut in sculptura quadam in-
 telligendo concupiscunt. Liber tamen Paralipomenon
 expressius indicat quòd combusserunt ea, ne quis forsi-
 tan vel perfidiæ vel auaritiæ depuret quòd tulisse dicun-
 tur. Ibi tamen non sculpilium nomen scribitur, sed deo-
 rum. Reliquerunt, ait, deos suos, quos Dauid iussit exuri.
 Addiderunt autem Phylistiim vt ascenderent, & diuisi
 sunt in valle Raphaim. Non enim per seipsos impugnare
 fideles vt cupiunt permittuntur, sed ex ipsis rerum euen-
 tibus occasionem exquirunt impugnationis, & importunè
 captant opportunitatem tentationis. Consuluit autem
 Dauid dominum, qui respondit: Non ascendas in obuiam
 illorum, sed gyra post tergum. Quod est dicere: Non
 consideres quid prætendant in facie, sed quid moliantur
 à tergo. Caudam magis quàm vultum scorpionis attende.
 Conuertuntur enim hostes ad callida argumenta, quoti-
 ens peracta minus proficiunt tentamenta. Gyra, inquit,
 post tergum eorum, vt quid lateat deprehendas. Gyra, in-
 quid, post tergum, non vt struas illis, sed illorum destruas
 magis insidias. Sequitur: Et venies illis ex aduerso pyro-
 rum. Nemo miretur si in hoc verbo hæsitamus. Arbor si-
 quidem nobis notissima pyrus, sed in diuinis parum vsi-
 tata scripturis. Multa quidem de pomis seu malis scriptu-
 ra sacra commemorat, pyros ibi, ni fallor, hæctenus non
 inueni. Et quidem plura forsitan dici possunt de natura py-
 rorum, sed minus libenter ea prosequimur, in quibus nul-
 la suppetunt testimonia scripturarum. De compendio igitur
 transeuntes, dicere possumus eum qui prius tentauit
 in pomo mutasse speciem, non deseruisse perniciem, quæ-
 sisse pyros, non vt ex malorum exhibitione minus noce-
 at, sed inexperta pericula quasi iacula non præuisa plus

lædant. Mutat enim materiam non malitiam, cum insidiat-
 tur in pyro, qui prius in pomo tentauit. Dicit Rabanus a-
 pud Hebræos haberi, Ex aduerso flentium, non pyrorum.
 Quod etiam de idolis eorum intelligendum putat, pro eo
 quòd fletu digna & ad fletum ducentia essent. In quorum
 cacumine gradiens auditus est dominus: quia in eis quoque
 sicut in dis Ægypti excutit vltionem. Sed rectius fortè di-
 ci videtur cacumen arborum quàm idolorum. Pyrus ergo,
 vt ait Isidorus, ab igne nomen accepit. quòd in modum
 ignis deorsum latior, acutior in sublime contendat. Talis
 est seductoria que libet inimici & fraudulenta suggestio san-
 cti & spiritalis amoris, feruoris habens imaginem non veri-
 tatem, speciem non virtutem. Super cacumina arborum gra-
 diens dominus sonitum facit vt audiatur: cum eorum dete-
 git fraudem vt cognoscatur, & sic deinceps caueatur. Prima
 enim victoria vt dictum est, in hostium diuisione, secunda
 in eorum deprehensione est. Sequitur: Et persecutus est
 eos David de Gabaon vsque dum venias Gezer. Gabaon
 collis, Gezer fortitudo vel adiutorium interpretatur. Collis
 superbia est, quæ in huiusmodi pyris maximè insidiatur. Ne-
 mo enim grauius aut perniciosius quàm superbiendo cæ-
 catur. Et benè superbia pro eo quòd nec planiciem teneat
 æquitatis, nec vallem humilitatis: sed nec perueniat ad mon-
 tem sublimis vitæ & sacre contemplationis: collis dicitur
 de modico volens crescere, vt de maximo minuatur. Hanc
 qui vicerit, tandem veniet ad veram fortitudinem diuini
 adiutorij.

Quid per ea quæ gesta sunt in arcæ reditu designetur.

Cap. 6.

I *Vidam & vilior fiam plusquàm factus sum, &c.*
 In libro Regum secundo legimus quòd
 sanctus David arcam domini in Hierusalem
 mira deuotione adduxit. Arca ista carnem
 Christi figurat, in quo omnes thesauri sapien-
 tia, in quo plenitudo diuinitatis, in quo virgæ mysterium
 euidenter apparuit, dum etiam mortuus resurrexit. Quid
 ni exultaret & saltaret, qui præuidebat & præfigurabat eius
 aduentum? In saltu nunc summa petimus, nunc ad ima
 redimus. Sic agit qui contemplatur diuina, & humiliatur
 iterum ad intuenda vel agenda humana. Ascendat homo,
 vt Deus ei dulcescat. Descendat, vt sibi ipsi vilescat. Michol
 indi-

indignatur, quòd discooperuerit se, & nudatus fuerit, cùm accinctus ephoth indumenta regalia posuisset. Sed benè ea deposuit: quia expeditus & deuotioni suæ melius seruire, & hostem vincere potuit. Sed quid respondet Dauid? Melior, ait, fiam, & ero humilis in oculis meis. Gemina hæc virtus humilitatis. Alioquin si foris se magnificat qui vilem intus se reputat, aut intumescit apud se qui foris vilescit, pondus & pondus vtrunque abominatio est apud Deum. Sequitur: Ante Deum qui elegit me &c. Magnus est, quem humiliat exaltatio, malus quem nec humiliatio. Sapiens in vtroque humilis est, & deuorus: in quibus duobus est descensus saltationis & ascensus. Siquidem nec vana lætitia, nec tristis humilitas est accepta. Sicut enim videtur preciosior humilitas in exaltatione, sic in humiliatione deuotior. Igitur dum adducitur arca in Hierusalem, Dauid saltat: quia Christus nunc sublimem, nunc humilem se ostentat. Nunc adoratur à Magis, nunc fugit à facie Herodis. Nunc ad regnum, nunc ad supplicium queritur. Accinctus ephoth lineo, quasi præcinctus lintheo, corpore humano purissimo ad ministrandum assumpto. Vtina n. nos inueniamur ibi, cùm in loco suo arca ponitur, cū holocausta perfectorum & pacifica minorū filius offert Deo patri! Ipsi enim sunt appellati virorum & mulierum nomine, quibus singulis etiam non consummata hac repræsentatione, ne inaniter interim hæc videantur omnia eis ostensa, diuidente domino vnicuique mensuram fidei, operis, & deuotionis, datur collyrida panis. i. verbum fidei: & assatura bubulæ carnis, id est laboriosa actio excocta igne tribulationis, & similia frixa oleo, subtilis & pura cogitatio mentis, flagrans iucunda deuotione lætitiæ spiritalis.

STEPHANVS. De custodia carnis.

Cap. 8.

Osuit Dauid custodes in Idumæa, statuitque in ea præsidium. Idumæa terrena vel consanguinea. Hæc est caro nostra quæ de terra est & ad peccatum procliuis. Vnde in Ecclesiastico: Super filiam luxuriosam firma custodia. Huius Idumææ custos est disciplina. Præsidium autem discretio: quia rationale debet esse obsequium nostrum.

K

De humilitate sanctorum.

Cap. 9.
L

Ixit Siba regi: Superest filius Ionathæ. Filius Ionathæ, est filius gratiæ. Iste claudus erat vtroque pede: & filius gratiæ despectus est mundo scientia & actione. Hunc enim mundus contemnit, sed David. i. Christus recipit. Iste fuit Miphobosech quod decor ignominia interpretatur. Filij enim gratiæ decori sunt Deo, sed ignominiosi mundo. Vnde. Hæreditas mea præclara est mihi. Quasi, mihi preciosa est, sed non mundo.

De prælatis.

Cap. 10.
M

Vlit Naas seruos David. Per seruos David intelliguntur prælati: quorum barba fortitudinem notat. Duplex fortitudo debet esse in prælatis. Operis s. & sermonis. Media pars barbæ rasa est, quando prælatus fortis in sermone, & non in opere. Malunt autem filij Amon. i. maligni spiritus, vt media pars radatur, quàm tota. quoniam quanto sapientiores sunt prælati, si malè viuunt, tanto maius scandalum faciunt. quoniam vt dicit Iuuenalis: Omne animi vitium tanto conspectius in se crimè habet, quanto qui peccat maior habetur. Et Ambro. Quanto maius est donum scientiæ, tanto transgressor maiori subiacet culpa. Porro vestes præscindere, est bona opera auferre: & hoc vsque ad nates, ita quòd nates appareant. i. scæda opera & turpia luxuriæ. Hoc fit quando incontinentia eorum corâ hominibus publicè prædicatur.

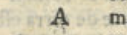
Cap. 11.
N

Isitque per manum Vria. Nota quòd illi quorum scientia est eis ad damnationem, cum Vria deferunt secum literas mortis suæ. Vnde: Seruus sciens v. d. & non faciens, vapulabit multum.

De pœnitentia.

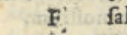
Cap. 12.
O

Mon exosam Thamar habuit, &c. Ita & nos admillum facinus magis odio habeamus, quàm ante perpetrationem dilixeramus.

De hypocrisi.

Cap. 13.
P

Actum est vt Absalon tonderet oues. Oues Absalon, sunt hypocritæ. Oues tondere, est innocentiam ostentare. Sic vult diabolus oues suas tondere.

condere. Quod prohibetur in Deuteronomio: Non tondebis prioues, nec ara. in pri.bo. id est, non ostentabis opus simplicitatis, nec magnificabis opus fortitudinis, quasi ex te sit.

HVGO DE FOILLETO.

Quòd de cupiditate malorum capite, cæsaries pendeat vitiorum.

Abfalon semel in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries. Persequabatur Abfalon Dauid, Iudas Christum, appetitus carnis animum. Aestuabat Abfalon amore regnandi. Cap. 14.

Hæc est radix omnium malorum cupiditas. Ipsa est caput ex quo pendet vitiorum cæsaries. Hæc est cæsaries quam nutriebat Abfalon, & grauabat eum. Et non nisi semel in anno tondebatur. Et tunc crines suos ponderabat ducentis siclis pondere publico. Abfalon, pax patris interpretatur. Ipse est Iudas. Audi pacem patris: Qui intingit mecum manum in pa. hic me traditurus est. Audi pacem filij: Quencunque osculatus fuero, ipse est, tene te eum. Osculo pacem promittit, sed affligit. Comam nutriebat. Sed quomodo fur erat? & loculos habebat: & semel in anno tonsus est, quando semel xxx. argenteos retulit, & in templo proiecit. Crines ducentis siclis ponderat, qui numerus est immundorum: quia pœnitentia ductus ait: Peccaui tradens sanguinem. Si sciret iustitiam ponderis. i. precium sanguinis, non ad laqueum curreret, sed ad crucem domini humilis properaret. Ponderauit autem pondere publico, non pondere sanctuarij. Posuit enim talentum plumbi super quod sedet diabolus, non leue pondus misericordiae, cui dominus supponit manum suam.

Moraliter.

Sed & appetitus carnis cæsariem nutrit, quia cogitationum superfluitatem producit. Quæ cæsaries grauât mentem, dum deprimit terrena inhabitatio sensum nihil cogit. Qui tonsus in anno semel ducentis siclis crines ponderat, quando in omni vitæ suæ spatio cupiditatibus seculi semel renunciat, & hoc in fine. Tunc enim tantum ab his quæ possidet spoliatur, quando successione mortis vltimæ à terrenis separatur.

SVPER LIB.II. REG.

STEPHANVS. De perseuerantia.

Cap.15.

Vr venis nobiscum? Videtur dominus iustū repellere cū tētatur. Vnde: Quare me dereliquisti? Itē: Deus repulisti nos. Sed tāto fortius vero Dauid debet astringere, quāto vrgēntiori premitur tribulatione. Sicut Ethai qui dicit: Viuit dñs & viuit a.r. &c. Quòd neq; mors neq; vita,

HVGO DE FOILL.

Quanta vtilitas ex silentio generetur.

Cap.17.

Estruxit Chusi consilium Achitophel. Chusi interpretatur silentium, Achitophel, ruina fratris. Destituit igitur Chusi cōsiliū Achitophel: quia per silentiū illorum qui sunt quasi ruina fratrum adnihilatur consilium. Prouidet Chusi ne turbetur exercitus Israël: quoniam per silentium incurfus & impetus sermonum, à conuentu fratrum Deum videre desiderantium rationabiliter arcentur.

STEPHANVS. De pœnitentia.

V *Expandit mulier velamen super os putei.* Cū ecclesia precū assiduitate delicta iuuetutis & igno. si. abscondit. Quasi siccas pti. cū carnis lasciuia per continētiæ rigore constringit. Ac sic res latuit. s. humanę vitæ trāsgressio. Ascenderūt de puteo, hoc est post pœnitentiam bonis operibus exerceri.

HVGO.

Quòd obstinatum cor trium vitiorū lanceis perforetur.

Cap.18.

Vnque ingressus fuisset mulus cui insidebat Absalon subter cōdensam quercū & magnā, adhasit caput eius quercui. Absalō crinibus inherens quercui, duritiā designat cuiuslibet obstinati. Qui dū patris exercitū fugeret, contigit vt condensæ quercui crinibus inhæreret. Absalon pax patris interpretatur: quia patrem licet persequentē patiebatur: non pax filii, qui patrem nolebat pati. Quercus intus durior, exterius verò fragilior esse cōprobat. Cui Absalon suspēsus inhæret: quia interiorius obstinationem mentis, exterius verò fragilitatē carnis comitatur. Crinibus inhæres suspēditur: quia superfluitatis amore detinetur. Mulus autē cui insederat pertrāsit, sed ipse quercui suspēsus inhæsit: quia luxuria cui semper inhæserat & dolus periit, sed pœna peccati remāsit. Tribus lanceis,

lançais. i. auaritia, superbia, & luxuria, cor eius perforatur. Vnde & vsque in hodiernum diem aceruus lapidum magnus super eum proicitur: quia peccatorum siue suppliciorum multitudine in æternum grauatur. Nec mirum si magnus aceruus lapidum super eum fuerit, qui obstinationem vsque in finem cor impœnitens gessit.

STEPHANVS. De sex digitis diaboli.

Ignas percussus à Dauid senos habuit digito in pedibus & manibus. quia sex sunt in consummatione peccati, scilicet cogitatio, loquutio, operatio, cōsuetudo, gloria de peccato, desperatio. Hæc sunt sex latera in lapide quadro. Vnde in Threnis: Conclufit vias meas lapidibus quadris.

Cap. 21.

GALFRIDVS.

Qui sint viri fortissimi qui principes in Dauid exercitu nominentur.

Aec nomina fortium Dauid. Sedens cathedra sapientissimus Dauid noster verus vtiq; manu fortis fortes eligit, imò etiã facit, nec mulieris cuiusquã, nec paruuli in fuorũ nomina nomẽ admittens. Cũ enim duplicẽ producat aciem mundus, scandalis quidem paruulos deicit, blanditijs allicit mulieres. Quamobrẽ necessãria est fortitudo virilis, vt fortis sit quem aduersa non fregerint: quẽ non illexerint prospera, fortior: quem nec ipsa rerum vicissitudo, tortissimus. Quibus nimirum sic inuicem succedẽtib; acrius sæuit itẽtatio, dum prosperitas amplius post aduersa blanditur. Nec minus vrit aduersitas, dum repente ingruit rebus inuidiosa secundis. Nec immeritò forsitan triplicem hunc fortitudinis gradum in Tau litera & in trecentis accipimus, quos ex multitudine copiosa Gedeon praliaturus elegit. Ceterum trina illa distinctio fortium Dauid, quam in tres primos, secundos totidem, & xxx. nouissimos inuenimus, non incongruẽ vt opinor ad notissimos illos tres referatur ordines electorum, quos sub nomine Noë, Daniel, & Iob, solos esse saluandos Ezechiel Propheta commendat. Dico autem ecclesia praelatos, religiosos quoque & populos. Nec immeritò numerus idem secundis inuenitur & primis, quod ex parte non minima eadem sit vtrisque æmulanda perfectio. In his itaque tribus & tribus non ipsorum

Cap. 23.

Z

ord.

ordinum genera credimus diuersa distingui, cum plurima
 reperiantur in singulis, sed virtutes quasdam eisdem admo-
 dum necessarias commendari. Nam primus ille sedens in ca-
 thedra, ante omnia indicat oportere doctoribus non deesse
 doctrinam. Ars est enim artium regimen animarum. Nec
 minoris infania quam imprudentia est, si eiusmodi magi-
 sterium profiteatur ignarus. Sedens, inquit, in cathedra sa-
 pientissimus. Bene, optimè. Alioquin ridiculè satis in cathe-
 dra praesidet, qui non praeminet in doctrina. Quia tamen
 ea etiam sola non sufficit, meritò subinfertur: Princeps inter
 tres. Apra siquidem principatui doctrina sermonis, sed si
 fuerit duabus aliis, exemplo videlicet operis & studio ora-
 tionis adiuta. Vnde etiam primo huic historia Regum non
 protinus nomen datur: quia necdum ad nomen transit, si
 solum sine aliis charismatibus sapientia & scientia inueni-
 tur accepisse sermonem. Nam etsi magnum illi exinde da-
 tum fuerit nomen in terra iuxta nomè magnorum qui sunt
 in ea, multum desipit, si praesumit quòd còtinuò etiam no-
 men suum similiter ascribatur in caelis. Veruntamen in hoc
 primo fortium Dauid non inanis fastus disertae locutionis,
 sed spiritalis fructus sacrae praedicationis innuitur, dum in-
 fertur: ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus qui octin-
 gentos interfecit impetu vno. In quibus verbis prima est
 commendatio humilitatis satis euidentis in còparatione ver-
 miculi. Sicut autè ligneu robur sine ferro & ossè tenerrimus
 penetrat vermis & atterit, sic doctrina sacra, secreta quadam
 virtute illabitur sensibus auditorum, & rigida corda con-
 terit & confringit. Quinetiam sine violentia & acerbitate
 tanquam vnctio docens de omnibus in mansuetudine, in
 suauitate, in spiritu sancto noxia omnia demolitur. Deniq;
 & inermis iste vermiculus non inefficax fuit. Sequitur enim
 quòd vno impetu interfecerit octingentos, impetu vtique
 spiritus, fidei zelo, vehementia eius quae nunquam excidit
 charitatis, & eius tandem virtute in quo potest omnia, quae
 ipse confortat. Ego hos octingentos vniuersitatem intelli-
 go vitiorum. Quorum octo sunt principalia, sed ad perni-
 ciam hominum numerosus quidè exercitus sub signis mi-
 litat singulorum. Longum opus esset singulos statim duces
 verborum iaculis persequi, sed etiam eorum distinguere
 acies & impugnare quam longius. Illud còmemorasse suffi-

ciat, non incongruè sub eiusmodi numero vitia vniuersa concludi. Quia enim quinque sunt corporis sensus, & vis animæ tripertita, corporalia perinde vitia ad eorundem sensum corruptelam in quinquepartito distribuuntur exercitu, & aduersus animam rationalem, irascibilem, concupiscibilem insidiantes Chaldæi tres turmas faciunt spiritualium vitiorum. Neque illud omittendum est, quod prudentia carnis quæ equidem mors est, & sapiëntia huius seculi quæ stultitia est apud Deum, quod philosophorum doctrina & hæresum monstruosa diuersitas nonnullis videantur vitia aduersari: sed facile est animaduertere quemadmodum alia foueant, dum alia persequuntur. Sola est doctrina ecclesiastica nullum palpans vitium, nulli assentiens, nulli parcens, sola est omnium pariter inimica malorum. Sola denique vique adeo vno impetu interficiens octingentos, vt offendentem in vno, reum statuat omnium mandatorum. Merito proinde sedens in cathedra suo non designatur ex nomine, vt quicumque ille sit, deferatur potius cathedræ quàm personæ. Et siquidem sancta est, non superbiat: sin alias, recta doctorem nemo despiciat. Memento quia tua doctrina potissimum non est tua, & tibi tribuere non oportet si qua feceris opera vitæ, minus tamen verba doctrinæ. Sede igitur, sede quietus & humilis. Sede in cathedra, ne vageris. Nam gyrouagum quidem si monachorum teterrimum genus est, quale erit abbatum?

De Gesbaan.

Sede igitur in cathedra, sede in populo, quia id tibi sonat **A** nomen Gesbaan, quod sedenti. Hinc in libro Paralipomenon: Datum paulo minus præteriui. Memento quoque vermiculi qui præ cæteris præsidet in sublimi. Et cathedrâ salutem cui infides non solum æstimaueris aut tribunal. Doctoris abs te prudentiam magis quàm sententiam iudicis aut regis præcepta speramus. Insta ergo doctrinæ sessor cathedræ. Clama, ne cesses. Teredinis cui comparatus est, non grâdis est morsus, sed iugis conatus: nec velociter proficit, sed tamen perficit opus suum. Postremò etiam vno impetu interficere semper studeas octingentos. Non sic vanam gloriam detesteris, vt gastrimargiam foueas. Nec sic vacuos ventres cibariis diligas, vt pecuniis gazophylacia repleantur. Sic præsumptio resecetur, vt negligētia non succrescat.

Sic

Sic euellantur scandalorum spinæ, vt non consensus subeat aut dissimulatio delictorum.

De Eleazaro.

- B *Post hunc Eleazarus filius patris eius Aboi.* Eleazarus adiutorium Dei vel adiutorium sonat. Quid autem facere possumus sine adiutorio Dei? Nihil vique. Quinetiam sicut olim prædicantibus vbique discipulis dominus cooperabatur sequentibus signis confirmâdo sermonem, ita etiâ nunc ad adiutorium prædicationis nihil tam necessarium quàm perfectionis exempla reperies. Sicut enim tunc documenta salutis donec coruscantia illum signa percellerent, incredulus execrabatur auditor: ita etiam nunc ad manum est excusatio negligentibus, nihil esse facilius dictu. Caveat proinde sedens in cathedra sapientissimus quidem, sed non similiter faciētissimus: caueat ne quod rigat pluuia doctrinæ verbis, scandalum vitæ sterilis peius vrat. Imitetur potius Eleazarum, cuius testimonium quoq; virtutis à nominis interpretatione nō discrepat. Legimus enim quòd percussit Philistæos, donec deficeret manus eius & obrigesceret cū gladio. Manus, actus est. Gladius, verbum Dei. Et multorū manus hīc gladio non cohæret: qui sic pugnant quasi aërem verberantes, non percutientes aduersarios suos. Et si verba distinguimus, cum gladio manus deficit, cauendo prohibita: cum eodem quoque rigescit, mandata viriliter exequendo. Quoniam necessarium vtrunque doctori, & cauere quod vetuit, & exercere quod monuit. In eiusmodi die vt legitur, facit dominus salutem magnam, & populus qui fugerat reuertitur ad spolia detrahenda cæsorū. Efficacior sanè operis persuasio quàm sermonis. Frequenter enim accidit vt victos reuocent exempla doctorum, quos in fugam egerant vitia terga vertentes. Nec dubium quin reuertentes etiam cæsorū hostium spolia detrahant, cū eisdem vitiis de quibus viderunt triumphare prælatos, ipsi quoque resipiscentes suorū officia subtrahant nequiter prius vsurpata membrorum.

De Semma.

- C *Post hunc Sēma filius Age de Arari.* Tertius iste eam nobis cōmendat gratiā quæ prælatis omnibus necessaria est, fructum orationis. Necessè est enim, vt quod minus verbis fecerint vel exēplis, ab eo qui solus omnia potest obtinere studeant

studeat votis. Nimirum aduocati sunt, patroni sunt, quibus propriè ex officio competit impetrare delinquentibus indulgentiam, negligentibus gratiam, laboratibus opem, proficientibus perseverantiam, mortuis vitam. Nec miraberis (vt opinor) si celsitudinè hanc æstimaueris, ad primos tres peruenire non posse quodlibet maximum è secundis. Non quia personas aliquando quasdam non habeat gradus inferior nonnullorù in superiori ordine positorù meritis & virtutibus fortè nõ impares. Cæterùm inter ipsos gradus nulla est cõparatio, adeo maius est ad salutè trahere plurimos etiã perditorum, quàm sibi ipsi captare sensum viæ compèdia breuioris. Sed quomodo tertius hic robustorù audiens dicitur, & non magis auditus? Semma enim, vt aiunt, audiens interpretatur. Eum verò audientem esse necesse est, qui debeat exaudiri. Nam qui loquitur antequam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum, non auditione. Sed & pater audientis huius loquens vel meditans dicitur: vt noueris quòd huiusmodi colloctio non foris auditur, sed celebratur intus in meditatione cordis. Ararites quoq; montanum sonat, vt in sublime contèdens etiam nubes peneret orationis incensum. Iam verò audiens iste quid fecerit audiamus. Ascendentibus Phylistæis & populo fugiente stetit in medio agri lente pleni, & tuitus est eum, percussitque Phylistæos, & fecit Deus salutem magnam. Quid ager iste lente plenus, nisi multitudinis dissolutæ & negligentis pigra segnities? Itaque stetit audiens iste montanus, stetit in medio agri huius lentiferi, sicut olim stetit Moyfes, & placuit, & cessauit quassatio. Hæc ergo de tribus fortib⁹ ignauiter magis quàm fortiter dicta sufficiant. In quibus vt breuiter colligantur tria quædam prælati admodum necessaria, & specialiter æmulanda, credimus designari, verbum doctrinæ, exemplum vitæ, orationis effectum.

De aqua cisternæ Bethleem.

An verò Bethleemiticam quis desiderat aquam, & nostro **D** sibi ministerio sperat ab eisdem fontibus exhiberi? Acceptam fortassis ipse repudians fundet in terram, sanguinem magis appellans quem elicimus vehementius emungendo. Quid enim aliud mysticè innuit optatio illa, & illa refutatio, nisi Iudaicæ plebis expectationem in ipsa demù exhibitione ad excusationis verba cõuersam? Aqua frigida animæ sitienti

sitienti nuncius bonus de terra longinqua, quanto magis qui de cælo venit super omnes est? De cælo suscepit aquam cisterna Bethleemitica, aquam meritò desideratam, sed iniquè repudiatam etiam & effusam. Cæterùm expositio hæc superioribus partibus non cohæret. Possumus autem sic intelligere, vt dicatur cisterna illa Iudaicæ plebis tenuisse figuram. Præsertimque de Bethleem regum dignitas traxit originem, cuius aquam verus David sitiens illius præcipuè populi visus est desiderasse figuram. Et primitias quidem aliquas per eosdè quos diximus primos tres robustos, prædicatores videlicet sanctos ei exhibitas nouimus, sed libatas domino & effusas in terram, in toto seculi orbe dispersas. Quod autem dixisse legitur sanctus David: Num sanguinem virorum istorum bibam? & eandem aquam bibere noluisse, ad hoc refertur potest, quòd conuersis ad persecutionem Apostolorum Iudæis, cessauit eorum vocatio, & in Nationes, Dei gratia est diffusa. Iam verò primis vt cunque tractatis, veniendum est ad secundos. In quibus nihilominus triplex quædam religiosus maximè sectanda videtur gratia commendari. Abisai pater sacrificij (hoc enim nomen eius interpretatur) feruorem indicat pœnitentiæ. Banaias cæmentarius vel ædificator domini, fructum obedientiæ. Asael factura Dei, sacræ deuotionis affectum. Quicquid enim in sacrificium domini ab his qui verè huic mundo renunciant per mortificationem carnis offertur, ex cõtritione cordis & feruore interioris pœnitentiæ procreatur.

De Abisai.

- E Sed & virtus eiusdem Abisai quam fecisse narratur, ab eadem fortassis interpretatione non discrepat. Dicitur enim quòd trecentos occiderit. In quibus centenarium triplicat non commendatio perfectionis alicuius, sed multitudinis designatio. Vniuersa siquidem numerositas quam Chaldæi ingerunt tribus turmis irruentes, pœnitentiæ feruore perimitur: videlicet quicquid fuerit cogitatione, locutione, operatione negligèter admissum. Ego verò easdem arbitror esse vncias quas appendebat ferrum hastæ Gigantis quem idem Abisai percussisse narratur. Validissima siquidem aduersum nos aduersarij hasta nostra est culpa: & nostra præuaricatio, eius maxima fortitudo. Nec contētus tamen delictis prioribus, accingitur insuper ense nouo occasione & oppor-

opportunitatem nouæ semper tentationis exquirens. Quis verò ille est sic accinctus? Fateor dissimulabam, sed vereor ne quibusdam eadem dissimulatio sit molesta. Dicitur ergo Gesbi quod interpretatur, est in me. de Nob, quod fortassis ad Nobe pertinet, & latratum sonat. Est autem concupiscentia carnis contraria legi mentis. De qua fatetur Apostolus: Quia non est in me bonum. Fatendum ergo cuique est, quia in me hostis meus, sed ex latratu videlicet, ex suggestionem maligni. Nec miretur quis, quia visus est percutere deficientem Dauid. In nobis enim deficit sicut & proficit, qui in seipso semper idem est, & anni eius non deficient. Denique in nobis formatur Christus, in nobis extinguitur spiritus. Est autem peccatum ad mortem, pro quo non dicitur vt rogetur. Est blasphemia spiritus, qui non remittetur. Est peccator impœnitens, & veniam non meretur. Alioquin sacrificium Deo spiritus contribulatus. Et præsidio erit Abisai ne percutiatur Dauid, qui deficere videbatur. Non solum autem, sed Phylistæum ipsum percussit & occidit. Occidit eum. Occidit etiam & trecentos. Nam virtus pœnitentiæ non modò imminenti adhuc violentiam tentationis extinguit, sed peccata iam etiam admissa consumit.

De Banaia.

Secundum in his secundis locum tenere dicitur Banaias, sicut supra meminimus, cæmentarius vel domini ædificator. Nimirum pœnitentia destruit noxia, vt vtilia iam ædificet obedientia. Et magnifica satis Banaia huius opera legimus, sed obedientiæ per omnem modum magnificentiora videmus. Quòd si pro eo quod habemus magnorum operum magister magis dicitur, sicut Hebræos tradere auit expositores nostri, euidentior est intellectus. Nam magistra operum obedientia. De quo tandem habemus expressius scriptum, quia fecit eum sibi Dauid auricularium à se creto. Nimirum cum audiendi, id est obediendi aures haberet. Percussit autem Banaias leones tres & virum vnum Ægyptium dignum spectaculo, quanuis duos primos leones homines magis fuisse autement fortissimos quosdam duces Moabitarum. Nos autem in his omnibus grauissimæ quædam quatuor vitia moraliter intelligimus, & de eis virtutem obedientiæ designatam magnificis actibus Banaia:

Duo primi leones Moab ad spiritum gastrimargiæ & luxuriae referantur. Grauitè enim vtraque hæc vitia fauunt, & quàm multis infeliciter præualere noscuntur: quia etiam animal ipsum ex vehementia caloris non modò voracissimum esse, sed libidinosum perhibetur. Interpretatur autem Moab ex patre, & ex illius primi patris vitiosa radice: & in filiis deinceps huiusmodi vitia surgunt, qui in cibi vetiti transgressione peccauit. Quòd si meritò inobedientiæ contraria legi mentis in membris nostris innata est lex peccati, liquet e contrario subditam Deo animam obedientiæ meritò obtinere etiam legem legitime dominationis in carne sua, & de vtroque vitio gastrimargiæ seculi & luxuriæ triumphantem ab eorum prius vsurpata tyrannide membra subtrahere. Alioquin qui in cibo inobediens esse adiecerit leonem, timeat illum qui Prophetam de Samaria redeuntem pro eo quòd in via prohibitus comedisset occidit. De leone altero quid dicemus? Ego ipsum arbitror esse, de quo vnus ex filiis Prophetarum cum dixisset ad socium suum in sermone domini, Percute me, & ille renueret: Quia noluisse, inquit, ecce percutiet te leo. Caro etenim nostra cum insolescere cœperit, eo ipso monet vt percutiatur, quo aduersus spiritum concupiscens indicat opus esse vt castigetur. Loquitur autem hoc non in suo sermone, sed domini. Non enim carnis suggestio est, sed diuinæ dispensatio pietatis, quotiens ad ipsius mortificationem animus prouocatur ex occasione concupiscentiæ prurientis. Et percutitur à leone, qui renuit, dum præualuerit aduersus eum tentatio libidinis, qui neglexerit carnis domare lasciuiam. Nec desipuit alter qui monentem percutere quàm percuti à leone maluit. Nec verò vbiunque illum, sed in capite vulnerauit, quòd in ipso statim initio huiusmodi concupiscentia mulctari debeat & mactari. Tertius leo rugiens in cisterna iracundiæ spiritum significat intus in anima fauentem. Dies niuis, tempus indicant aduersitatis. In diebus ergo niuis leo rugit in cisterna, dum iracundiæ spiritus pondere aduersitatis oppressus intus furit in conscientia. Descendit autem Banaias ad eum, & rugientem intus occidit, dum obedientiæ mansuetudo subiectam Deo fauens animam persuadet vt voluntariè sacrificet ei. Ad obedientiam enim non magis noscitur pertinere vt faciat quis quod

quod iniungitur, quàm vt sustineat quod infertur. Nec vero aliud est vox hominis inter molestias murmurantis, quàm furor leonis sub aceruo niuium rugientis. Felix Daniel, quem in lacum missum eiusmodi leo immò etiam leonum multitudo non nocuit, dum ira & indignationis occasio multiplex non turbauit. Vir Ægyptius dignus spectaculo, habens in manu sua hastam, superbix spiritus intelligitur. Dicitur autem vir spectaculo dignus, sua æstimatione & vana quadam præsumptione virtutis. Sæpè etiam velut ratiocinando suadet. Non est, inquit, neganda veritas: hoc vel illud nemo faceret cæterorum. Propter quod inter cætera vitia viro magis quàm beluæ operatur. Ægyptius, id est persequens, quòd non modò in prauis actibus, sed etiam in bonis aduersatur. Primus aduersus nos arma corripit, & deponit ea nouissimus. Habet enim in manu hastam, quia in promptu & ad manum illi est occurrentibus aduersari, impetere gratis immeritos, còsurgere in innocios sine causa. Nec immeritò manus omnium contra eum non modò hominum, sed & Dei, qui superbis resistere perhibetur. Nimirum aduersaria semper & odibilis Deo superbia est. Et quod in cæteris vitis non videtur, cæteris etiam inuisa superbis. Parum est quòd in manu hastam hic Ægyptius habere dicitur, habet in ore. Inde est quòd pauper cum obsecrationibus loquitur, diues autem affatur rigidè. Itaque veniat Banaïas, sed in virga, non in spiritu mansuetudinis. Descendat ad Ægyptium hunc, & de manu hastà eius violenter extorqueat, qua transfodiat inimicum. Superbix vitium obediens animus detestetur. Arguat & contemnat ex eo ipso, quòd cæteros omnes ipsa iudicare, omnibus soleat aduersari. Nec mirum videatur, quòd superbiam obedientia perimat, quandoquidem primus gradus est humilitatis, obedientia sine mora. Videtur autem ad hæc vitia quatuor pertinere triste illud Prophetæ Iaelis initium: Quoniam residuū cruce co. brucus, &c. Nisi quòd alio ordine quàm diximus hic, in prophetica exclamatione ponatur. Neque enim ordini subiacent qui illuc trahunt, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

De Asahele.

Tertius in his secundis fortibus Asahel. Quid magnificum egerit non narratur. Nimirum vacat Deo sancta de-

uotio. Denique factura Dei est & non hominis, vt constet eum in vacante sibi homine mirabiliter operari. Rapit enim in cælum, rapit in paradisum, rapit & facit ineffabilia verba audire quæ non l. ho. lo. Ne ergo quæras Afahel iste quid egerit. Secretum suum sibi & domino Deo suo. Magnificat anima eius ad dominum. In secundo eiusdem secundi libri capitulo de eodem legitur Afahel quod velocissimus cursor fuit, quasi vnus de capreis quæ morantur in syluis. Vbi ipsius animantis naturam considerantibus nõ modò cursus velocitas, sed subtilitas etiam visus in eodem Afahel commendata videtur. Necessariæ quidem. Alioquin perniciosa est pernicitas cursus, si perspicacitas visus defuerit. Facile enim nisi clarè viderit, incurrit periculum qui citò curret. Atque vtinam semper fugere vt caprea Afahel iste, quàm fugientem Abner improbè persequi aduersa hasta ferendus in inguine maluisset. Expedi enim præsertim affectuosissimis mentibus fugiendo potius declinare contagia vitæ, & elongari fugientes, quàm infeliciter experiri quid incauta præsumptio soleat afferre periculi. Vnde quidam sanctorum: Sta in acie, inquit, fortiter dimica: ego fugere malo, quàm spe victoriæ vinci. Itaque ex his tribus pœnitentia quidem futuri purgat & præparat ædificij loca, succidit vepres, arbores extirpat annosas, scindit petras, paludes siccatur, valles exaltat, montes humiliat, imò etiam virtute fidei tollens mittit in mare. Obedientia deinceps extruit ampla palatia; fortissimas erigit turres, diuersi generis arborum hortos, & lacunas piscium locis ordinat opportunis. Nam deuotio cælaturis & picturis potius vacat. Byssus & purpura ornat parietes. Pavimenta nouis quotidie floribus sternit, nouas semper delicias, nouas exhibet species pigmentorum. Harum sanè virtutum verus quisquis contemptor seculi primam sibi dat, vt sua mortificet vitia. Secundam verò primùm quidem prælati, deinde proximis omnibus, vt in charitate illis obediens seruiat. Tertiam Deo, vt in eius semper beneficiis, in misericordia eius, in memoria eius delectetur, in laude eius & gratiarum actione versetur. Quàm felix erit domus Dauid, dum eiusmodi stipata fuerit agmine robustorum, dum inuenietur in ea prælatorum dignitas, salutaris doctrinæ verba, virtutum exempla, & orationum studia sine intermissione sectari religio-

ligiosorum sanctitas pœnitentię disciplinam, obedientię regulam, gratiam deuotionis magnanimiter æmulari: humilitas plebis in reuerentia sacramentorum & obedientia mandatorum Dei fideliter conuersari. Ea quippe videntur per ternarium vnum, & alterum, & nouissimum tricenarium commendari: quibus dum annumerari dignatur vnus ille & vnicus cui dicitur: *Quis similis tui in fortibus domine?* illius ad nos exinanitione numerus noster impletur, vt sint omnes triginta septem, quod vnigenitus factus sit primogenitus in multis fratribus.

Quod Iudæi Christum quem desiderauerant recipere noluerunt.

O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethleem! Hanc aquam desideratam rex Dauid bibere nolens effudit, nō suo forsitan voto, sed typo potius alieno: in hoc facto pariter nobis exemplum temperantię suę, & Iudaicę nihilominus perfidię signum relinquens. Effudit eam inquam, & libauit eam domino. Tu quoque si proprium coerceas appetitum, & concupiscentiã nō sequare, obtulisti vtique sacrificiũ gratum domino Deo tuo. Exiguũ satis illius aquę precium foret, si biberetur: magnũ fuit, dũ effunderetur. Vilis res aqua, sed eo ipso tēperantia preciosior in re vili. Ceterũ iam liquet dilectissimi quod cisterna optata in Bethleem desiderabile habeat aquam, nō de terreni alicuius fontis aut putei vena, sed ex imbre cœlesti. Hauriunt tres robusti, audiunt & annunciat tres pastores. Sed Iudæa quam desiderauerat aquã, bibere noluit, nec oblatam: quando omnes qui à pastoribus audierunt, mirati sunt non imitati. Libauerunt postremò Iudæi aquam, immolantes filium in conspectu patris. Sicut aqua effusus sum, ait ipse. Effuderunt enim sanguinẽ Christi sicut aquam, quod est sine reputatione. Effuderunt inquam Iudæi: & effuderunt non hic vel illic, sed in terram. Ita est i nebriata terra, sed adhuc onager sitit.

Finitur liber Regum II.

SEQUITVR LIBER RE-
GVM TERTIVS.

STEPHANVS.

Cap. I.

Anid non calefiebat. Nimirum frigus pertulit, quia de senibus natus est parentibus: vel quia multum in prælio sanguinem fuderat: vel potius ex quo angelum cadentem populum vidit, pauore vehementi contabuit.

De ambitione.

K Adonias festinauit, & præoccupauit regnum, &c. Tales sunt qui in hoc seculo regnare volunt. Filius Agith, quæ interpretatur festiua vel solennis. & qui mundo adherent, volunt esse semper festiui. Vnde: Præoccupauit regnum, & ideo regno carebunt. Falsum est igitur quod vulgò dici solet: Qui prior accipit, non pœnitebit.

L Cerethi, viuificantes: Phereti, mortificantes, hi non interfuerunt conuiuio Adoniae.

De prælatis.

M *Imposuerunt Salomonem super mulam regis.* Mula est caro nostra. Hæc est mula regis, si benè regatur. Salomon inungendus in regem, super mulam ponitur, vt castiget carnem suam. Et adduxerunt eum in Gion, quod interpretatur luctatio. Inungitur ergo Salomon in Gion, ad notandû quòd maxima lucta in dignitatibus sit, & magnus labor. Item Salomone inuncto timuit Adonias, & omnes qui inuitati sunt ab eo. Eodè modo qui in delitijs seculi viuunt, terreri possunt, audito quòd Christus inunctus est, & considerata humilitate incarnationis Christi.

HUGO DE FOILLETO.

Quòd per mulam temperantia designetur.

N *Et imposuerunt eum super mulam regis.* Mula ex equo & asino nascitur. Vnde hoc animal ex velocitate equi, & asini tarditate naturaliter temperatur: & ideo per mulam intelligimus temperantiam. Super mulam sedens Salomon in

Gion

Gion ducitur: quia necesse est vt qui ad luctam regiminis trahitur, per temperantiam moderetur. Vtinam tales essent qui in ecclesia primatum tenent, vt in Gion luctantes contra vitia laborarent, ad compassionem verò fratrum vncti oleo sancti spiritus extendi possent, vt inter Sadoch & Nathan medij incederent, & sic ex vna parte iustitiam, ex alia verò misericordiam haberent. Sederent super mu- lam regis, vt in omnibus tenerent modum temperantiæ & discretionis.

Quam necessaria sit prælatis vnctio spiritalis.

Vnserunt Salomonem Sadoch sacerdos & Nathan propheta regem in Gion. Quælibet fidelis anima Hierusalem dicitur, quæ contemptis secularibus curis meditando cœlestia contemplatur. Principatum huius ciuitatis obtinuisse dicitur Dauid manu fortis. Virtutē siquidē boni operis imitari solet multotiens abundantia pacis veræ. Inde est quod post Dauid Salomon Hierusalem obtinet: quia animus qui bonis operibus abundat, in pace manere solet. Viuente autem Dauid Salomon in regem vngitur: quia vigente boni operis affectu, animus quiete mentis dominatur. Unserunt inquit, Salom. &c. Sadoch iustus, Nathan donans, Salomon pacificus, Gion lucta interpretatur. In Gion Salomon in regem vngitur: quia cum magna difficultate agitur vt animus sibi ipsi etiā in pace dominetur: vt regat in pace subiectum populū, id est diuersos motus carnis, & turbas multiplicitium cogitationum. Salomon nō vngitur, nisi quando ad culmen prælationis sublimatur. Honores, inquit, mutāt mores. Tunc enim Salomon. i. pacificus animus, vnctione indiget: quia locus prælationis aut vix, aut nunquam elationis tumore caret. Necesse est igitur vt Salomon vngatur, ne pellis sicca rumpatur, id est ne populus separetur, sed regentis animus humilitatis oleo molliatur. Salomon in regē vngitur, quando pacificus animus gratia sancti spiritus fecundatur. Est autē locus sancti spiritus, animus humilis & quietus. Pellis peruncta absque læsione patitur vt in longū vel in latū sepius extendatur. Sic pacificus animus ad quælibet opera misericordiæ trahitur, si oleo veræ humilitatis alii quotiens perungatur. Sadoch & Nathan Salomonem in regem vngunt, quando iustitia & misericordia animum cuiuslibet potentis modestum reddunt, vt extendi valeat per

dispensationem, ne vel ipse per iram rumpatur, vel alios à se ipse separet per nimiam crudelitatis oppressionem.

BERNARDVS.

Quòd synagoga tam sibi quàm Gentibus & cœlesti ecclesiæ inuidebat viuentem puerum, immò vitam.

Cap. 3.

P

Et mihi, nec tibi sit, sed diuidatur. Vox est synagogæ Christum ecclesiæ inuidentis. Ipsa siquidem nobis ipsum peperit officio quodam matris, non affectu. Excussit enim de sinu suo extra ciuitatem eiciens & eleuans super terram, tanquam dicens ecclesiæ Gentium & ecclesiæ primitiuorum quæ in cœlis est: Nec mihi, nec vobis, sed diuidatur. Diuiditur inquam non inter vtrasque, sed ab vtrisque. Expulsum enim & exaltatum, & quidem modicè factis, tamen vt nec in tuis esset manibus nec in terra, ferro vndique coarctasti, ne fortè vel hac vel illac excederet: vt vide licet à te separatus ad neutram perueniret illarum. Sæua nimium mater, ita abortiuum facere voluisti, dum non esset qui excipere posset excussum.

VVERRICVS.

Quòd veram pueri matrem inueniat gladius Salomonis, *Date ei infantem viuum.* Infans pro quo contentio agitur Christus dominus est. Mallet synagoga æmula & mala meretrix infantem necari, quàm ecclesiæ viuum dari: sed in inuenienda matre, Salomonis iudicium non errauit. *Date ecclesiæ, ait, infantem viuū.* Hęc est enim mater eius. Quicunque enim fecerit voluntatem eius, ipse mater, & frater, & soror eius est. O fratres, hoc nomen matris non est singulare prælati, quanuis eius specialiter huiusmodi incumbat officium: commune est & vobis qui facitis voluntatem eius. Et vos matres estis huius pueri, ex quo à timore domini concepistis, & partu. spiritum salutis. Vigila igitur o mater sancta, vigila super curam recens nati, donec formetur in te Christus, quia quo tenerior, facilius potest perire tibi, qui nunquam perit sibi. Spiritus enim qui in te est, si in te extinctus fuerit, redit ad eum qui dedit illum. Vigila inquam super curam recentis nati, memor quia æmula tua dormiens oppressit filium qui datus erat ei. Quæ est enim stulta & crudelis illa mater, nisi carnalis anima quæ spiritum extinguit negligentia & inertia? Huiusmodi homines cum religionis

ligionis amiserunt feruorem, ipsius tamen sibi arrogant gloriam & nomen. Inde contentiones carnalium in capitulis, vbi verus Salomon inuisibiliter p̄sident. Filius meus, aiunt carnales, viuit, & tuus mortuus est. Ego spiritū Dei habeo, tu non habes: in me viuit timor Dei, in te mortuus est: dum fœmulantur sibi religionis auctoritatem, cuius spirituales habent veritatem: vt subducta eius auctoritate consuetudines inducant pro sensus sui libidine. Et reuera mater vult æmulæ dari infantem viuum, non inuidens ei gloriam, dummodo habeat & virtutem. Sed illa, Nec mihi, nec tibi, sed diuidatur. quia nimirum sibi sanctitatis cupit honorem, & aliis relinquere laborem. Sed non errat qui iudicat, etsi aliquandiu dissimulet. Gladius Salomonis matrem inuenit, cui adiudicat indiuisum: sicut affectum charitatis, sic effectum potestatis: sicut feruorem operandi, sic fauorem imperandi.

HUGO DE FOILL.

Quòd pacis quietem quatuor inquietent.

Abiit Salomon pacem in circuitu. Quatuor sunt quæ pacis somnium inquietant. Cap. 4. R

Hostis s. seruus, vxor, & vicinus. Hostis, est diabolus: seruus, mundus: vxor, caro: vicinus, quilibet proximus. Cū ergo diabolus eiicitur, mūdus subiicitur, caro affligitur, proximus diligitur, quid aliud agitur, nisi q̄ pax ex omni parte stabilitur? Sic autem Salomon pacē habuit in circuitu, qui non turbatur memoria p̄teritorum delictorum, nec inquietatur desiderio futurorum; nec frangitur aduersis, nec prosperis eleuatur.

RICARDVS.

Quòd vanarum cogitationum copix succedat bonarum per Dei gratiam multitudo.

Dabit tibi Dominus latitudinem cordis, sicut arenam quæ est in littore maris. Vt tanta sit s. copia cogitationum bonarum, quanta fuit prius multitudo inutilium & vanarum: cum adhuc cor tuum iuxta mare magnum mundi huius per desiderium requiesceret, & amore nimio inhaereret.

STEPHANVS. De passione Christi.

Disputauit Salomon à cedro quæ est in Libano vsque ad hyssopum. A cedro vsque ad hyssopum Christus disputat, quādo superbiorum colla & humiliū iudicat, Super ligna quæ

que disputauit, dum in cruce pendens arrogantiam seculi inclinauit vsque ad humilitatē hyfopi, id est vsque ad stultitiam crucis. Quę egreditur de pariete. Paries est caro nostra. Vnde: Ecce ipse stat post parietem. Qui innititur super parietē, mordebit eum vt coluber. De pariete ergo egreditur hyfopus, id est humilitas: quia nihil magis humiliat quā consideratio fragilitatis nostrę, si conferatur ad cedrum, id est sublimitatem æternę glorię.

AITHARDVS.

Quòd nisi transeuntes per securim & malleum, structura cœlestis ad ædificium non admittat.

Cap. 6.

V

Malleus & securis non sunt audita in domo Domini. Hoc sic intelligendum est, quòd antè ædificationem templi dum adhuc lapides in monte Libano extiterāt, adeo quadrati fuerant & politi, quòd in ipsa ædificatione & structura lapides sibi conuenienter aptarentur ad inuicem, & facillimè sine tunfione aliqua iungerentur. Nam antea ad extrahendos lapides & quadrandos, malleus & securis plurimùm necessarij extiterant. Sed hoc multo melius, multoque verius de illa cœlesti ædificatione, quam verus Salomon Iesus Christus de viuis laudidus quotidie ædificat in cœlis, accipitur. Vbi nec malleus resonat, nec securis: sed magis gratiarum actio, & vox laudis. De domo etiam spiritali quam iugiter ædificat in sanctis, conuenienter potest intelligi. Nam multo sudore multoque labore sudatur, securiq; ac malleo plurimùm laboratur, antequam ad illam quietem, ad illam pacem quam solus Iesus inhabitat veniatur. Vt ergo formentur lapides in Libano superiore, primò extrahēdi sunt à Libano inferiore: vt formentur in charitate Dei, eruendi prius sunt ab amore seculi. Eos autem non elicere & extrahere valdè est difficile. Vt enim mundus naturalis ex quatuor compactus est elementis, sic & ipsi in mundo quodam vanitatis velut ex quatuor ligantur vinculis. Hoc ipsum siquidem eos ibi detinet, q̄ sunt in Libano monte. i. quòd mūdus eis candescit, arridet, & blanditur, quòd in viis suis prosperantur, & quòd forsitan ad aliquod ibi culmen honoris sublimantur, aut expectant sublimari. Detinet etiā eos moles propria, id est carnis suę delectatio: propria quoque durities, id est mētis suę obstinatio. Aliorū quoque la-
pidum

pidum cónexio. i. carnalis quam ipsi ad alios & alij ad ipsos habent affectio. Proinde inimici hominis domestici eius. Non enim ipsi in ædificium spirituale intrare volunt, nec familiares suos intrare permittunt. Hæ sunt squamæ se prementes. Hic profectò malleus & securis sunt necessarij. Hic exercèdi sunt & audièdi, si fortè vel in eorú iùibus, in lapidibus huius forma Libani quæ eis cadescit possit cõfundi, moles alleuari, cõfringi durities, compages dissolui: vt sic à massa perditionis dissoluatur, & à Libano inferiore auelatur, auulsi cædatur, poliatur, & in Libano superiore quadrètur, atq; formètur, i dom^o spiritualis structuræ mittatur.

De prælatorum disciplinalibus instrumentis.

Concutiendi sunt igitur aliquando per fidem, aliquando **X** minacius per rationem. Securis est enim, cùm quis conuenitur ex fide: malle^o, ex ratione. Obiicièda est eis peccati cõditas, & supplicij asperitas. Quia autem carnalis animus magis abhorret supplicium propter asperitatem, quàm peccatum propter cõditatem, securis est, cū huius exponitur cõditas: malleus, cùm illius opponitur asperitas. In supplicijs quoque securis est, comminatio miseriarum vitæ præsentis. Malleus, comminatio miseriarum vitæ sequëtis. Vel securis in rerum amissione, malleus in corporum flagellatione. Vel securis in igne purgatorio, malleus in æterno. Huiusmodi securibus & malleis cooperante gratia spiritus sancti duri nonnunquam lapides à lapidicinis inferioris Libani extrahuntur. i. à mundi vanitate, & conuersatione carnali. Sed nunquid iam cessabunt, vt deinceps nō audiantur malleus & securis? Imò necessarius est adhuc eorum vsus. Adhuc enim rudes sunt, & formari indigent & quadrari. Abbas igitur altera manu stringat malleum, & altera securim. Malleo vtatur ad contumaces atque rebelles, securi ad humiles atque tractabiles. Per malleum increpet asperius. Per securim arguat modestius. Malleum ergo & securim portent non modò ad aliorum correptionem, sed ad sui corporis castigationem & cordis humiliationem. Alioquin magis incurrent. Nam sicut in præsentem non sunt sicut cæteri hominum, sic non erunt vt cæteri in futuro: vt hîc non sunt in gradu alijs æquales, sic & alijs tunc erunt aut superiores in gloria, aut inferiores in contumelia. Recepturi siquidem sunt aut duplicem coronam, aut duplicem

penam,

pœnam . Subiecti quoque prælati sui malleo & securi non sint contenti, sed quisque sibimetipsi securim gerat in cordis compunctione, & malleum in carnis afflictione. Securis autem quotidiana nobis incūbit in colluctatione aduersus carnem & sanguinem . Malleus verò in colluctatione contra spiritalia nequitie in cœlestibus. Quando etiam foris sunt pugnae, intus seditiones; securis est exterior persecutio à manifestis hostibus, malleus verò persecutio interior à falsis fratribus. Nulla enim pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus. Huiusmodi malleis & securibus, huiusmodi tunctionibus & pressuris lapides expoliti atque quadrati conuenienter & condignè transeunt in ædificium spirituale, suisque aptantur locis, per manus artificis disponuntur permansuri sacris ædificiis. Vniuersos autem vbicunque dispositos firmiter in vnum cōpaginat cæmento spirituali, cæmento spiritus Dei, glutino videlicet perfectæ charitatis, docens eos seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Ipse Dei filius, hic est cæmentarius: cæmentum, spiritus sanctus . Hic iam silent malleus & securis. Qui enim perfectionis tantæ sunt, vt in edificio Dei sic locari sint idonei, incedunt in omnibus iustificationibus domini sine querela & sine offensa . Nec oportet vt increpentur vel arguantur, sed nec etiam vt admoneantur. Ipsi enim in libertate spiritus constituti hilares datores voluntarium offerunt sacrificium, imò holocaustum. Perfecta siquidem charitas ab eis foras misit timorem, quasi malleum incidenti damnationem: & quasi securim, timorem amittendi beatitudinem. Quisquis talis est, quantum adicit decori domus Dei, quàm pulchrè ibi est, & quàm ordinatè, quàm aliis concorditer, quàm domui vniuersæ decenter. Superiores quosque reueretur vt patres: siqui sunt subditi eis, prouidet vt filiis. Eis qui à dextris in profectu sunt, & gaudio spirituali sic congratulatur ac si sua esset gratia . Eis etiam qui in sinistris in aliquo defectu sunt, siue in aliqua tentatione, vel qualibet corporis aut animi vexatione, sic compatitur ac si ipse pateretur . Aliorum siue bona siue mala, reputat sua.

HUGO DE FOILL.

Quòd per templi pauimentum allegoricè fratrum concordia designetur.

Pauimentum texit Salomon auro interius & exterius. In o- Y
 raculo f. & in templo. i. in contemplatione coram Deo, &
 in actione coram proximo. Est autem mysticum pauimentum,
 humilis concordia fratrum, qui spirituali fraternitate
 sub monasterij regula humiliter seipfos prosternunt cal-
 candos etiam persequentibus concordi societate, ne in di-
 spositione pauimenti scientia quæ inflat, inter fratres in-
 æqualitatis offendiculum ponat: ne in aliquo nobilitas ge-
 neris scrupulum faciat elationis: ne is qui de seculo ad mo-
 nasterium aliquid de proprio attulit, remissior in labore,
 paratior in habitu, delicatior in victu, honoratior præ cæ-
 teris esse velit. Sed ordinatis fratribus in pauimento beni-
 uolæ subiectionis, detur vnicuique, sicut vnicuique opus
 fuerit, iuxta constitutum Apostolicæ dispensationis. Texit
 itaque pauimentum auro, prius tamen marmoreos lapides
 super terram sternens, deinde verò marmori tabulas su-
 perponens abiernas: in marmore scilicet fidei fortitudinē,
 in abiete spei altitudinem, in auro precium charitatis desi-
 gnans. In his igitur est ambulandum desideranti perueni-
 re ad cœleste regnum.

Moraliter.

Sed & moraliter pauimentum domus intrinsecus & ex- Z
 trinsecus auro tegitur, ita scilicet vt prius marmor, ac de-
 inde tabulæ abiernæ supponantur. Intelligitur itaque in
 marmore propositi firmitas, in abiete desiderij proprie-
 tas, in auro intentionis puritas. Habes nunc abietem in
 medio cum marmore & auro, vt si quid desiderandum est,
 desideres in puritate, & firmiter conserues. Est igitur mo-
 rale pauimentum, humilis concordia morum, intrinsecus
 & extrinsecus vestitum auro: interius scilicet intentionis puri-
 tate, exterius bonorum exemplorū splendidissima charitate.
 Super hoc pauimentum calcas, dum in puritate superni de-
 siderij firmiter ambulas. In hoc oratorio si pronus ores, au-
 rum non terram vides. Vbi est enim puritas mentis, non
 apparet puluis terrenæ cupiditatis. Nihil enim erat in in-
 terioribus templi, quod non tegeretur puritate auri. Si e-
 nim respicis sursum, vides aurum: quia dum contemplaris
 cœlestia, purè diligis Deum. Dum respicis parietes, aurum
 vides: quia proximum purè diligis propter Deum. Nil igitur
 erat in templo, quod non tegeretur auro: quia in per-
 fecto-

feſtorum mente nil eſt quod non veſtiatur ſupereminēte puritate amoris.

GILBERTVS. De triplici genere oſtiorū.

A Fecit Salomon in ingreſſu oraculi oſtiola. Facta ſunt oſtiola de lignis oliuarum. Niſi per vnctum oſtū Chriſtus ingredi neſcit. Ideo in templo de lignis oliuarum oſtiola facta ſunt, per quæ in Sancta ſanctorum introitus patet. Huius etenim ligni materia vnguentarij eſt miſtra liquoris. Oſtiola dicta ſunt & oliuarum. Arctus introitus, ſed in pinguedine gratiæ ſine difficultate illaberis, vbi ſubtilis eſt intelligentia & ſecretum myſterium: non laborioſus patebit ingreſſus, ſi deuotionis & charitatis oleo quaſi oſtio volueris vti. Et puto quod conueniens eſt de templo prolatum teſtimonium: Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Habe ergo in templo tuo oſtia per quæ ſummus pontifex ſolus ingrediatur in intimum tui cordis reſeſſum. Claude oſtium, obde peſſulum, niſi quando dilectus tuus pulſat ingredi volens. Habe oſtium circumſtantiæ, proſpice circumſtanter, conſtanter reſiſte. Obliuio & ignorantia nō ſubrepat, improbitas non irrumpat. Et ſi ita mauiſ diſtinguere, ſollicitam meditationem reputa oſtium, orationem quaſi peſſulum. Tali firmatum repagulo, hoſtili non patebit impuſſu oſtium tuum. Vbi verō vocem & pulſum audis dilecti, vbi manus eius ſubtilem & per foramen ſentis attractum, aufer peſſulum, oſtium aperi, cuncta cedant obſtacula. Si fieri poteſt, mediū parietem totum aufer, vt liberè ſe dilectus tibi totus infundat. Verū quomodo oſtio eget ille, qui in euangelio ait, Ego ſum oſtium? Mirāda ratio, oſtium eſt, & pulſat ad oſtium: intrare vult, per quem quiſquis introierit, ſaluabitur, & pascua inueniet. Magna eſt oſtiorum diſtancia. Eſt enim oſtium in argumentis naturæ, eſt oſtium in ſacramētis eccleſiæ, & eſt oſtium in experimētis gratiæ. In primo oſtio naturalis rationis ductu innoteſcit nobis per opera operans ſapientia, & ad aliquid veritatis intromittimur. Per ſecundum in eo quod ſalutaribus ſacramentis inſtitiamur ad eccleſiæ vnitatem, intramus ad communionem ſanctorum. In hoc ſic quidā intus ſunt, vt tamen quaſi foris ſint, donec accedant ad tertium quod familiarem interpretamur acceſſum, per charitatis affectū, in copiam quādam & contemplationem dilecti. Oſtium hoc tam ſecretū,

ram

tam intimum, non omnibus patet, sed soli sponsæ præbet accessum. Veruntamen parum quid interesset reputa, tu ne ad illum ingrediaris, an ad te ipse. Nisi quòd tunc videris ingredi ad ipsum, cum tu quasi præuenis & prior rogas. Ipse verò ad te, cum ipse te præuenit, pulsat affectum, impro uisus illabitur, & nil tale meditantem insperatæ dulcedinis mouet attactu. Quando pulsat hoc modo ad ostium tuù, noli morari, surge, festina, ne fortè declinet.

STEPHANVS. De fuga seculi.

Eecit Salomon in introitu templi postes de lignis oliuarum. B
Templum est religio. Ostium templi est ingressus religionis, cuius postes quadranguli debet esse: quia quã citò claustrum quis ingreditur, renunciare debet quatuor, scilicet carnalibus desideris, diuitiis mundi, carnalibus amicis, propriæ voluntati. Vnde & limen templi in Ezch. erat quadrangulû. Item hæc quatuor debent facere corde & ore. Vnde & postes duos fecisse dicitur.

Cantica sine titulo.

Quibus prælatorum mentes virtutibus sint inscriptæ.

Inter coronulas & plectas &c. In opere templi opus basium interrasile erat, & sculpturæ inter iuncturas. Per bases doctores ecclesiæ designantur. Interrasile quippe opus basium dicitur, quia pastorum vita per districtam disciplinae cœlestis custodiam ab omni vitiorum grossitudine se solerter extenuat, vt continentiæ exercitio polita virtutum sculpturas cum decore suscipiat. Quales autem sculpturæ in ipsis fuerint basibus, manifestatur, cum ibidem subiungitur: Inter coronulas & plectas, leones, & boues, & cherubin. Vbi notandum, quia non erat vlla ex parte plana superficies basium, sed vndique mysticis sculpta figuris: quia sanctorum mentes immò vniuersa eorum conuersatio virtutis in omnibus præterit gratiam. Neque aliqua in eis hora inanis & vacua præterit, in qua piis vacare operibus, vel sermonibus, vel certè cogitationibus desistant. Coronulas quippe in se sculptas habent, cum ad vitæ perennis ingressum iugiter anhelant. Plectas habent, cum inter desideria vitæ cœlestis vinculum fraternæ societatis nunquam dissoluunt. Habent & leones, cum peccantes qui sibi commissi sunt liberè redarguunt & castigant. Habet etiã

boues

Cap. 7.
C

boues tum leonibus: quia in ipsa correctione spiritum mansuetudinis non amittunt. Ruminant & vngulam diuidunt: quia iuxta quod in sacra pagina legunt, discretionem sermonis & operis in ipso seruire arguendi custodiunt. Denique & cherubin, qui plenitudo scientiæ dicitur, habent: quia in sacris eloquiis solerter attendunt, quod de omnibus iudiciis suis æquissimo iudici ratione reddituri sunt. Unde valde metuunt ne aut pro seuiore iustitia, aut pro nimia pietate iram districti iudicis incurrant. Hinc est quod ibi subditur: Et super leones & boues quasi lora exarpendentia. Super leones quippe & boues lora dependent, quando sancti doctores & in seueritate distinctionis quæ peccantes iudicant, & in mansuetudine lenitatis quæ penitentibus remittunt, iudicium sui timent auctoris, ne forte iniuste ligando, ipsi ab eo cuius iudicium errare nequit exorbitent.

STEPHANVS.

De quadruplici gratia.

D Per quatuor partes quasi humeruli subter luerem retinebant. Per hos humerulos significatur quadruplex gratia, scilicet gratia liberans, protegens, transiens, & saluans. Vel per humerulos istos designatur dilectio & obedientia, patientia & humilitas. Hi de basibus procedebant, quia hæc debent habere prælati.

RICARDVS.

Quantis profectibus mens spiritalibus dedita studiis augeatur.

Cap. 10

E *V*enit regina Austri à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Quæ est ista regina Austri, & illius calidæ regionis inhabitatrix, & domina, & videndi Salomonem desiderio succensa, nisi quælibet anima sancta, sensibus & appetitibus carnis, cogitationibus & affectibus mētis fortiter præsidēs, & summi regis verique Salomonis dilectione feruens? Videndi desiderio ardens eiusmodi regina, summæ sapientiæ regem propositis ænigmatibus cum frequentibus interrogationibus impetit, quando quælibet anima deuota de diuino adiutorio præsumens inuestigandæ veritatis studio vehementer existit. Audit quod querit, quando & illa ad quæ ex propria industria non sufficit, sæpè inter orationum suspiria ex diuina reuelatione cognoscit. Videamus adhuc quod sequitur: Videns autem regina Saba omnem sapientiam

tiam Salomonis, & domum quam ædificauit, & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ornatus ministrorum, vestesque eorum, & hol. quæ of. in do. domini, non habuit ultra spiritum. Ecce modò videns describitur, quæ prius proponens & quærens proponebatur. Vide tamen quid videbit, & intellige quanta intellexerit. Videns; inquit, regina omnem sapientiam Salomonis. Ecce quanta, ecce qualia animæ deuotæ, animæ studiosæ datur ex diuina reuelatione cognoscere. Attende quàm miranda vidèdo cognouerit, quæ præ admiratione ad spiritus sui defectum peruenit. Quid autem aliud illi fuit spiritum non habere, nisi mente excedere? vel vnde ei hoc accidit, nisi multa admiratione?

A I L R E D V S.

Quòd sex virtutum gradibus conscendi debeat cathedra pastoralis.

Thronum sibi fecit rex Salomon &c. Hic diligenter fratres attendite, quibus gradibus ad curam ascendendum est pastoralem, vt facilius humani generis pestem dominandi, si bidinem caueatis, magis que tuti velitis (vt dicitur) in imo consistere, quàm periclitari in summo. Ac primùm: Nolite æmulari in malignantibus. Qui cum sint fornicatores, adueteri, molles, masculorum concubitores, impudenter & irreuerenter ascendunt cubile patris sui, & maculant stratum eius, thalamum Christi vertentes in prostibulum, & sanguinem eius adeo conculcantes, vt precium eius non solum in vana & noxia, sed quod horribile dictu est, & in mercedem turpitudinis deposito pudore profligant. Nolite æmulari in talibus, licet prosperentur in viis suis: quoniam tanquam fœcenum velociter arescent, & q. ho. her. ci. de. Qui enim inutilem seruum proiici iubet in tenebras exteriores, quid faciet de indigno, de impudenti, de pestilenti, de se in Christi cathedram turpiter ingerenti? Sed his omissis, de gradibus videamus. Est autem primus gradus conuersionis. Secundus purgationis. Tertius virtutis. Quartus scientiæ. Quintus contemplationis. Sextus charitatis. Hi sunt fortè sex illi gradus quos in throno Salomonis scriptura describit. Thronus autem Salomonis aptè dicitur cathedra sacerdotalis, ad quam si quis sine his gradibus nititur, non tam sessurus quàm ruiturus ascendit. Vtrum autem xij. leonculi illius magni leonis de tribu Iuda xij. filius de quibus dicitur: Nō

possunt filij sponsi lugere, quandiu cum eis est sponsus: vtrum etiam aurum sapientie æternitati rotunditas, fini posteriora, duæ manus duplici charitatis actioni possint conuenienter aptari, vestris meditationibus discutiendum relinquo.

HVGODEFOILL.

Quomodo thesaurus animæ dæmonum dentibus demolitur.

Cap. 14.

G

N anno quinto regni Roboam ascendit Sefach rex Aegypti in Hierusalem, & in thesauros domus Domini, & thesauros regios, & vniuersa diripuit, & scuta aurea qua fecit Salomon: pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea.

Sefach interpretatur byssus cilicij. Cilicium, est vestis pœnitentium: byssus, delicorum. De cilicio autem byssum faciunt, qui asperitatem vitæ in voluptatem vertunt. Tulit enim Sefach thesauros domus domini, id est secreta diuini cõsilij: sed & thesauros regios abstulit, quia discretas dispensationes voluptas dissoluit. Scuta verò aurea sunt sacræ scripturæ verba. Scuta sunt, quia veræ fidei firmitatem defendunt. Aurea sunt, quia ex puritate procedunt. Quæ scuta Salomon fecerat: quia quietus animus cõtra hæreticos in pace defensionem parat. Pro quibus rex Roboam scuta ærea fecit. Scuta ærea, sunt secularia verba. Scuta sunt, quia multotiens veritati resistunt. Fiunt ex ære, id est ex sonora materia secularis eloquentiæ. Æs enim quando tangitur, procul auditur: quia impetuusus animus cùm manu reprehensionis tangitur, ad lites & iurgia prouocatur. Aurum verò silet percussum: quia pacificus animus non sentit cõuitium. Et vniuersa, inquit, diripuit. Vniuersa Sefach rex Aegypti diripit: quia voluptas carnis quicquid alij congregant in vsus proprios consumit. Hoc autem in anno quinto Roboam agitur, qui latitudo populi interpretatur. Dum enim animus per quinque sensus corporis se dilatat, hunc voluptas sine contradictione deuastat.

STEPHANVS.

Cap. 16.

H

D

*E*met, am posteriora tua. Iustus demetit anteriora dominus, id est aufert temporalia, vt det æterna. Malis verò posteriora demetit, s. vitam æternam. vnde: Virum iniustum mala capient in interitu.

S T E -

STEPHANVS.

Non habeo panem nisi quantum potest ca. pu. fa. Cap. 17°
in hydria. Farina, verbum domini: pugillus, I
 operatio. Quantum ergo fidelis recipit de
 verbo domini, tantum debet in opus conuer
 tere. Hydria, est vas aquaticum: farina in hy
 dria, est subtilitas sacrae scripturae.

GILBERTVS.

Quòd multiplex sit species lectorum.

Pone puerum super lectum meum. Magnum & multiplex K
 mysterium reperies in lectulis per omnem scripturarum
 textum, sed non est ad lectulum Salomonis. In lectulo nil
 aliud sponsa diligit, nisi quòd lectulus est, & in eo copia sit
 suum amplectendi Salomonem. Est ergo lectulus quem sibi
 Iob sternit in tenebris. Et est lectulus quem David rigat in
 lachrymis. Est lectulus in quo languens decumbit. Et est le
 ctulus in quo defunctus resurgit. Talis Helisei, talis Heliae
 lectulus. Vterque defunctum hospitae mulieris filium in le
 ctulo suscitauit. Ille expandit se super mortuū, iste incur
 uauit. Vnus in vtroque Christus. Ille exinaniuit se vt for
 mam serui susciperet, & aeternitatis suae longitudinem in
 fra temporalis breuitatem naturae contraxit. Ipse expandit
 se, cum spiritum sanctum in nobis abundè effundit. Sinus
 ille matris defunctum premere poterat non viuificare. Li
 zera enim occidit, spiritus autem viuificat. Sed verus He
 lias illum in coenaculum tulit, & ad spiritalem intellectum
 prouexit. Iustus autem ex fide viuuit. Ideo tribus metitur vi
 cibus, vt trinitatis cognitionem conferat, & diuidat mensu
 ram fidei. Plangit lex literę sensum extinctum, sensum car
 nalem. Sed Christus hunc sensum tulit, spirituales resti
 tuit. Et Paulus legi se mortuum dicit, vt viuat in Christo.
 Bonum vt & tu moriaris, non modò veteri legi, sed & ve
 teri homini, vt suo te viuificet in lecto qui peccata nostra
 tulit in corpore suo: vt peccatis mortui, iustitiae viuamus.
 Etiam nunc si quis matris nostrae conuentus huius sancti
 viduae apud quam sustentaris vtcunque bone Iesu, si quis
 inquam filius eius moritur, tu resuscita. Mortuus est qui
 vel tædij vel desperationis mole obruitur, in quo nil est vi
 uidæ deuotionis, feruidi spiritus. Qui etsi legis præcepta
 non deserat, etsi infra regulæ gremium se concludat, fri

gido tamen & moribundo languet affectu, in opere suo
 suaue nil sentiens. Verum talis molli & femineo matris
 est sinu fouendus, ne exasperatus abundantiore tristitia
 absorbeatur. Non expedit ei extra materni sinus ambi-
 tum reperiri, ne forte non tollat eum verus Helias in cu-
 biculum suum. Quos resuscitat Christus mulierum fletu-
 bus vbique donat. Sic viduæ filium, sic sanctarum fra-
 trem mulierum, sic parentum precibus suscitauit puellam.
 Tolle bone Iesu, & hunc mortuum nostrum de matris
 gremio. Regularis hæc & exterior obseruantia neminem
 ad perfectum adducit. Introduc illum ad molliorem le-
 ctum mollioris spei, per quam approximet Deo. Experia-
 tur quod expectat, quoniam bonus dominus expectantibus
 se, animæ quarenti illum. Vnius horæ experientia, multo-
 rum temporum labores exhilarat. Tunc nouus redditur ma-
 tri, postquam tu illū teipso vestisti. Ideo te super ipsum ex-
 pandis, vt quod est fœdum in eo operias, quod nudum ve-
 stias. Bonus huius lectuli vsus, qui breui hora in tempora
 sequentia talem alacritatem transfundit.

STEPHANVS.

L *Tribus vicibus expandit se Helias super puerum.* Quia
 Christus à tribus principalibus vitiis, scilicet superbia, auaritia, lu-
 xuria, curauit genus humanum.

De duplici hostia.

Cap. 18.

M

Entur nobis duo boves. Deus habet suam vi-
 timam, diabolus suam. Qui enim macerant
 se & labores sustinent, vt superiores efficiantur
 in hoc mūdo, sunt bos interfectus à pro-
 phetis Baal, qui superior interpretatur. Qui
 verò pro Deo se mortificant, sunt bos mactatus ab Helia:
 propheta Baal, sunt diuites & potentes huius mundi.

ODO DE MORIM.

Cap. 19.

N

Quòd ad perfectionem tendēti sit puerilitas relinquenda.
*Exit Helias in Bersabee Iuda, & dimisit ibi pue-
 rum suum.* Bersabee vertitur in puteum a-
 bundantiæ. Et hic puteus est plenitudo legis,
 id est dilectio. Ipsa virtutum omnium radix,
 & perfectionis vinculum. Ipsa fons proprius
 cui non communicat alienus: ipsa est quæ redditur, & sem-
 per debetur: hauritur, nec exinanitur: effunditur, & crescit:
 diuidi-

diuiditur, & augetur: datur, & tenetur: dimittitur, & habetur. Huc veniendum est: quia æmulanda est charitas & sectanda. sed puer dimittendus: quia à dilectione procul perilitas est arcenda. Dimisso verò puero securè iam pergunt in solitudinem. Puer enim squalorem eremi, laborem itineris tolerare nequiret: ardorem sitis, famis inopiam ferre recusaret. Quanti cum puero pergunt in solitudinem, & eius impedimento deficientes in via, non perueniunt ad montem Dei Oreb! Solitudo siue desertum, religionis professio est, & disciplina de cælo cælestis. Desertum, quia deserit noxia, abdicat inhonesta. Solitudo, quia vanitatem diligit, solum quod bonum est exequitur.

Quòd perfecti viri in cura sui corporis aliquàdo sibi debeant dispensare.

Protect se Helias & obdormiuit in vmbra iuniperi. Qui quiescit, quiescat in vmbra iuniperi: vt sub lege disciplinæ in exercitio virtutis gaudeat, non respiciens in vanitates & insanias falsas. Qui omne gaudium existimat cùm in tentationes varias inciderit, & gloriatur in tribulationibus pro effectu eorum, in secreto dormit, in vmbra iuniperi, in locis pungentibus. Vel quoniam fatigati quiescere est, sub vmbra quiescit iuniperi, qui in proposito religionis dispensatorie à districtione ordinis aliquantulum se relaxat. Nemo enim tam feruens est & validus, cui interdum non proffit indulgisse sibi. Continua enim afflictio nonnunquam tædium parit: & viribus minuitur, qui sine discretione atteritur.

RICARDVS.

Quòd electi defectus proprios magis intelligunt, cùm diuinitus illustrantur.

Stetit Helias in ostio spelunca. Sunt qui seiplos ad exemplum Helix in spelunca vident, & carnem suam pro ergastulo habent, dum huius molestiam molestè sustinent. Vultis audire quàm inuitus viuebar, qui in speluncæ suæ ostio stabat? Tolle, inquit, à me domine animam meam, &c. Quid autem est quòd vultum suum operuit, quando dominum transeuntem habuit, qui in id ipsum sic suspensus stetit? An fortè sub dominica præsentia imperfectum suum perfectius agnouit, & imperfectionem suam videri erubuit? Videre tamen voluisti, qui videri timuisti. O quàm multi sunt qui iã

se paratos credunt, & tamen sub ipso visitationis suae articulo illic trepidant timore, vbi antea non erat timor, & exitum quem prius anxie requirebant, iam fieri formidant! Denique dum spiritum vehementem commotio, commotionem ignis, ignem sibilus auræ leuis sequitur, transeuntis domini præsentia deprehenditur. quia dum mens magnis mirisque quibusdam perturbationibus subito sapè sentit se totam concuti, & modò nimio dolore excoqui, vel pudore confundi, & iterum præter spem & æstimationem ad magnam animi tranquillitatem componi, velit nolit viuificantis gratiæ operationem perpendit, & diuinitus luce clarius hæc agitari cognoscit.

STEPHANVS.

De periculo prælatorum.

Cap. 20.

Q

E *Impugnabis contra Samariam* Semper nititur diabolus custodiam prælationis subuertere. Quâdo vult filios Israel expugnare, tunc obsidet Samariã. Quibus diabolus significetur.

Cap. 21.

R

I mortuus fuerit Achab in ciu.co. e.ca. si in agro, co. eu. vo. Talis dicitur diabolus, qualem facit hominem esse. vnde significatur in Iob per piscem, per volucrum, per feram, per bouem. Piscis est, quando facit hominem curiosum per avaritiam. Volucris, cum superbire facit. Bos, cum facit hominem deputre scere per luxuriam. Canis est, quando facit eum detractore. Cum sumus in ciuitate, id est in vita seculari, morimur detractione per elationem.

Quod canes sunt aulici & detractores.

Cap. 22.

S

L

Inxerunt canes sanguinem eius. Isti sunt canes aulici, qui pascuntur de peccato mali prælati. Vel linxerunt sanguinem eius, detrahentes e in abscondito.

Finitur liber Regum III.

SEQUITVR LIBER

REGVM. IIII.

GALFRIDVS.

Quòd humanus animus per Dei gratiam & erudiatur
in terris, & ad cœlestia subleuetur.

Actū est cū tollere vellet Domi- Cap. 2.
nus Heliam per turbinem in cœ- T
lum: He. c. di. Pater mi, &c. Helias
Helisei magister & dominus, gra-
tia est spiritalis fidelem erudi-
ens animam, cui etiam domina-
tur. Nam & nomen ipsum He-
liæ Deus meus interpretatur, si-
cut Heliseus dicitur Dei mei fa-
lus. Per quod non in cōgruē in-

telligitur qui salutem suam attribuit domino Deo suo. Sed
hic magister quasi in terra graditur, dum discipulū instruit
qualiter in terra debeat conuersari: & cum ipso est, dum i-
psius opera & affectus, mores & studia scrutatur, corrigit,
dirigit, moderatur. In cœlum ab eo tollitur, cū iam ei di-
uina potius suggerit quàm humana, cœlestia quàm terrena.
Eleuatio hæc non humani arbitrij, sed diuinæ est volunta-
tis: cuius spiritus non modò ubi vult, sed & quando vult
spirat. Et nos quidem statim vellemus: sed ille scit quando
oporteat, quando velit. Nec mirum quòd ad illam tran-
quillitatem tollitur Helias per turbinem. Siquidē oportet
etiam Christum pati, & sic ingredi in gloriam suam.
Quantomagis nos oportet per multas tribulationes intro-
ire in regnum Dei?

De raptu Helia.

Ibant simul Helias & Heliseus de Galgal. Felix cui gratia V
non defuerit, nec in eo fuerit otiosa, vt simul cant: illa
præueniens, & ille obtemperans & cooperans. Galgala vo-
lutabra sunt, & seculi huius instabilia & incerta designant,
vbi omnia vanitas vanitatum, & nihil vnquam in eodem
statu permanens: vbi piger in lecto suo voluitur, & sus in
volutabro luti: vbi nemo quietam inuenit sedem, sed suum
vel amat vel tollerat quisque volutabrum. Sequitur: Et ait

Helias ad Helifeū: Sede h̄c. Dominus misit me ad Bethel. Ait ille: Non dimittam te. Nunquid inobediens exitit domino suo? Non puto. Et tertio idem repetitur, dum trium dierum via perficitur.

De prima profectioe Heliae.

- X Bethel, domus Dei est, videlicet cor hominis vbi per fidem habitat Deus: siue etiam domus disciplinæ, vbi velut sub tanto patrefamilias & domino domus, dignè Deo conuersari necesse est. Itaque recedendum à volutabris huius seculi, & migrandū est ad firmam domus huius habitacionem. Curiositas & vagatio nugacitatis deserenda est, & assumenda cura cordis & custodia disciplinæ.

De secunda profectioe Heliae.

- Y Secunda profectio dicitur in Hiericho. Absit autem vt incidat in latrones, quem deducit Helias. Hierico luna interpretatur, & per eam mutabilitas frequenter innuitur, iuxta illud, Stultus vt luna mutatur, sa. per. v. sol. Sed intelligi per eam potest etiam castitas corporis, sicut per solem charitas cordis. Inde enim tota claritas huius lunæ, sine qua omnis eius gratia fallax & vana est pulchritudo. Et quàm pulchra est casta generatio cum charitate, tanquam luna cum sole. Nam & illa frigida, & ille calidus est. Sequitur: Venerunt filij Prophetarum qui erant in Bethel ad Helifeum, & dixerunt ei: Nunquid nosti, quia hodie tollet dominus dominum tuum à te? Filij Prophetarum, Apostoli sancti & doctores Noui testamenti. Nec dubium quin in Bethel & Hiericho habitet qui eiusmodi sunt. Qui etiam indicant Heliseo quod tollendus sit dominus suus ab eo: quia ad gratiam spiritualem euidentius quàm lex & Prophetæ inuitant & prouocant filij Prophetarum. Sed dicitur etiam eis: Silete, & ego noui. quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, quæ per spiritum sanctum reuelat dominus seruis suis. Incipiunt ergo loqui, sed protinus silent, quibus nec omnino tacere, nec omnia licet hominibus loqui: secundum quod quidam sanctus ait: Verba mihi ineffabilia. Et si non profert vt audiam, offert tamen vt cupiam. Iordanæ transmissio opportunè Heliseus monetur vt postulet quod voluerit, qui priori gratiæ non ingratus, secundam magis postulat, vt ei spiritus duplicetur. Eo autem secunda gratia gratiæ ipsius ad superna cle-

uatio est, vt nisi viderit, non obtineat. Nam & ei quodque soli sic eleuatur, à quo videtur. Alioquin necdum illi ascendit, qui ascendentem non meruit intueri. Quod autem dicitur, Rem difficilem postulasti: quàm verum sit ipsa indicat paucitas obtinentium in huius duplici spiritu duplex irriguum. Si enim difficile est sufficientem diuinæ gratiæ opitulationem vel in nostris actibus obtinere, quàm difficilius homini scrutari etiam alta Dei? Quod quidem secundus spiritus facit. Nam primus nostra potius ima scrutatur. Sequitur; Dum simul pergerent, & incedentes fermocinarètur. Via hæc ad gressum operis pertinet, fermocinatio ad studium cordis. Ecce cur rus igneus: feruens cogitatio, qua diuina beneficia crebra & affectuosa meditatione instar rotarum sedula mente voluuntur. Et equi ignei: spiritualia desideria eundem currum trahentia. vnde quidam sanctorum ait: Vis scire quid amas? attende quid cogitas. Diuiserunt vtrunque. Vnius enim sermo & efficax pertingit vsque ad di. spiritus & a. Et Heliseus videbat. Ipsa visio erat diuisio, dum ex ipsius ignis lumine perspicius agnoscebar, quantum ab his quæ humana sunt differant quæ diuina. Sic igitur in cælum Helias rapitur. Sed memeto, quia vt superius dictum est, per turbam inem ascenditur ad serenitatem, per laborem pertingitur ad requiem. Heliseus clamat: Pater mi, c. i. & a. e. Liqueat quia iam ab eo suus ille dominus in patrem tollitur & attollitur, liquet quod ex seruo in filium adoptatur. Currus Israel & auriga eadem gratia est: quia diuinæ visioni operam dantes & vehit & dirigit, dum afficit simul & erudit. Nam zelus absque scientia, currus est sine auriga. Et non vidit eum amplius. Quodammodo prius videbar, dum adhuc ille eum de visibilibus instruebat. Et apprehendit vestimenta sua, &c. Vtinam detur & nobis apprehendere & scindere vestimenta nostra in duas partes, & folia ficus discerpere: omnem videlicet simulationem à nobis & tollere, & pura confessione innotescere, quanta vanitate & simulauerimus eam perfectionem virtutis quæ deerat, & dissimulauerimus eam quæ potius inerat prauitatem impuritatis. Hæc enim non apprehendit, nisi qui deprehendit: non scindit, qui non accriter reprehendit. Et leuauit pallium Helix. Pallium hoc, iustitiæ exercitium est. quod ei quodammodo ceciderat

qui dicebat: Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas valet ad omnia. Leuandum tamen & ipsum est, ne modica spernens paulatim decidas. Alioquin ne te dixeris Helix palliū non habueris, ne te iactites offerre hostiā holocausti intus in corde tuo, si exterius eius pelle carueris in opere tuo. Denique pallio hoc Heliseus Iordanis aquas diuisit, & easdem Helias ante diuiserat. Sed Helix prima diuisio videtur ad propositum animi, secunda autem per Heliseum facta ad eiusdem executionem propositi pertinere. Aquæ enim Iordanis tribulationes sunt voluntariæ humilitatis. Occurrunt autem in cogitatione prius terrendo, quàm in opere exercendo. Vtroque tamen occursum animum quodam modo detinent, & transitum negare videntur. Sed erudiens gratia pallium inuoluit, & stringit, dum nos instruit, ne exteriorem conuersationē effluere patiamur: sed victum & vestitum habentes debeamus esse contenti. Et percussas exinde diuidit aquas, dum persuadet non metuere imminentes tribulationes in hoc seculo, ex eo quòd nihil magnum nobis quæramus in eo. Veruntamen sicut prius erudiens nos gratia & deducens, nos docuit, necesse est vt easdem aquas ipso tandem occurrentes effectu eodem modo diuidere studeamus. Et si prima percussione diuisæ nõ fuerint, inuocemus Deum Helix, & iterum percutiamus. Diuisio hæc, distributio est tribulationum quas patimur: vt inferior pars diluendis peccatis nostris, superior deputetur diuinis promissionibus obtinendis. Sed non statim fit hæc diuisio, quòd primò quidem vix nobis videantur sufficere posse quæcunque patimur ad excusanda quæ fecimus. Postea tamē si non desistimus diuidentur, per memoriam vtiq; & fiduciam ipsius quæ vocauit nos, & deduxit, gratiæ Dei nostri.

Item vnde supra.

Z *Factum est dum tollere vellet Dominus He. p t. in cælum, ibant Helias & Heliseus de Galgal.* Benedictus Deus qui maiorum præmia incitamenta facit esse minorum: & cum omnibus suis ad omnia vnus ipse sufficiat, dignantissima tamen dispensatione in opere salutis humanæ cooperatores habere homines non recusat. Sic Helix gloriam, Heliseo proficiendi fecit esse materiam. Dum enim in cælum Helias rapitur, Heliseo spiritus duplicatur. Semper enim

gratiam auget discipulorum, virtus patefacta priorum: & dum in eis vident quæ æmulentur, ampliora ipsi incrementa virtutum & desiderant & merentur. Ad hoc pertinet, quod Heliam tollere volens in cælum dominus, hoc prouidit vt cum eo pergeret Heliseus, nec tamen in cælum pater raperetur. Sed vnde eos abiisse scriptura commemorat? De Galgalis, inquit, ibant Helias & Heliseus. Galgala rotationem vel volutabra interpretatur. Quid per hoc intelligitur, nisi incessabiliter transiens mundus & concupiscentia eius? Necessè est igitur vt hinc eat, hinc fugiat, quis vt in cælum tollatur expectat. Et ait Helias ad Heliseum: Sede hic, quia dominus misit me vsque in Bethel. Cui ille: Non dimittam te, ait. & secutus est eum. Sic in Hiericho, sic deinde in Iordanem velut dehortantem & inuitum magistrum discipulus piæ deuotionis prosequebatur affectu. Cæterùm ipsa dehortatio magna potius & efficax videtur extitisse suasio. Dum enim dicit quod dominus inuitat eum, quodammodo seruum domini vt imitetur inuitat. Habes simile apud Iosue, cum de Dei cultu ad populum loqueretur, nec auertere eos valens: sed id quod erat optimum, efficacius persuadere contédens: Non poteritis, ait, seruire domino. Deus enim fortis æmulator est, non ignoscet sceleribus vestris, &c. Sic Helias Heliseum sedere monens, non eum remanere, sed bonum eius voluntarium esse volebat. Sed quis iste triplex progressus, ad Bethel, ad Hiericho, ad Iordanem? Bethel domus Dei interpretatur. Et per eam (ni fallor) cor hominis vbi per fidem Deus habitat, designatur. Hiericho significat lunam, & ad carnem nõ immeritò refertur humanam. Iordanis descensus eorum, transeuntem, & sine intermissione habentem nobis innuit mundum. Primò igitur ad cor suū electus quisque à domino mittitur, vt ibi potissimum fiat humanæ conuersationis initium. Inde transeundū ad corpus, quod per Hiericho designatur, quod nomē luna interpretatur. Sicut enim lunæ nullus splendor est nisi à sole, sic corpori nulla gratia nisi à corde. Sed dices: Quomodo in hanc tam pestiferā urbem mittitur quis à domino? Attamē sicut in Bethel eundū est ad cordis cōuersionē, sic mittēte domino & in Hiericho transeundum, & ad ordinandū corporis cōuersionem. Neque enim animæ pœnitenti actus

vel habitus sui est corporis negligendus. Quinetiã ad Iordanem domino præcipiente eundem est, vt eius aquæ mirabiliter diuidantur. Viri quinquaginta de filiis Prophetarum qui sequi delonge & e contra stetitisse leguntur, propter quinquagenarium numerũ viros innuunt spiritales. Et beati qui Iordanem istum elongauerunt fugientes, & e contra steterunt odientes.

GALFRIDVS.

Quomodo Iordanis per Helic palliũ spũaliter diuidatur.

A *Tulit Helias pallium suum & inuoluit eum.* Virgam Mosaicam imitatus, cuius percussione Moyses Rubrum mare diuisit. Sicut enim in virga quam manu ferimus operum reſtitudo, sic exterior quidam habitus conuersationis nostræ significatur in pallio. Cuius etiam inuolutio velut quadam restrictio & restrictio fuit. Et quomodo eiusmodi pallio Iordanis iste percutitur, sic quodammodo perfecta cuiuslibet serui Dei conuersatio in suis amatoribus percutit & affligit hoc seculum, dum grauis est eis etiam ad videndum. Sequitur: Et diuisæ sunt aquæ. Euidentiũ nobis in libro Iosue & Iordanis diuisio, & vtriusque partis distinctio commendatur. Steterunt aquæ, ait, descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescences apparebant: quæ autem inferiores erant, in mare solitudinis, quod nunc vocatur Mortuum, descenderunt. Hæc est Iordanis huius diuisio, dum alius in prosperitate inaniter intumescit ad instar quidem montis, sed liquidi planè non solidi, & celeriter inde complanandi: alius in aduersitate impatiens à flagellis præsentibus ad perpetua tormenta descendit.

De duplici spiritu Helic.

B *Cum autem transissent, dixit Helias ad Heliseum: Postula quod vis, vt faciam tibi, antequam tollar à te. Dixit ei Heliseus: Obsecro vt fiat spiritus tuus du. in me.* Prudens discipulus, qui non nisi spiritum postulauit. Quòd autem duplicem petit, dupliciter vel etiam tripliciter potest intelligi. Aut enim duplicem spiritum, quem etiam Helias habebat: aut duplicem, quem prius ipse s. Heliseus haberet. Aut reuera difficilem rem spiritum duplicem quem Helias habuisset, optabat. Et hoc quidem vltimum nonnulli æstimant esse impletum in exhibitione signorum, quòd duplo in illis ab Helia Heliseus effulsit. Siue etiam duplicem petit spiritum, magistri

stri suscepturus officium, vt quam sibi prius acceperat gratiam, nunc acciperet proximis erogandam. Aliter ab Heliseo duplex quàm Helias habuerat postulatur spiritus: non quia in seipso diuisus est spiritus, sed quia in munere suo vel opere duplicatur. Vnus est enim spiritus per quem caritas diffunditur, ea tamen in amorem Dei & proximi dirigitur: nec adesse credendus est vnicus ille spiritus, vbi duplex non inuenitur effectus. Cû enim in seipso sit simplex, in nobis nunquam poterit fieri nisi duplex.

BERNARDVS.

De duplici gratia luminis & feruoris.

Oro vt fiat spiritus tuus *du. in me &c.* Nonne tibi videtur C Helias ascendentis domini gessisse personam, Heliseus verò chorum Apostolicum in ascensione Christi anxie suspirātem? Sicut enim Heliseus ab Helia nullo pacto auelli poterat, sic nec Apostoli à Christi præsentia separari. Quis est ergo spiritus iste duplex qui queritur, nisi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus est in terris qui illam habere videatur. Non dubito ego intellectum omnium vestrum illuminatum esse, sed non affectum æquè esse aut purgatum manifestis approbo cōiecturis. Omnes quod bonum est nostis, & viam per quam incedere, & quomodo incedere debeatis: sed voluntas non vna est. Quidam enim ad omnia viæ & vitæ huius exercitia non solum ambulant, sed & currunt vel magis volant: vt etiam vigiliæ breues, & cibi dulces, & panni suaues, & labores non solum tolerabiles, sed & appetibiles videantur. Alij autem non sic, sed corde arido & affectione recalcitrante vix trahuntur ad hæc, vix gehennali timore compelluntur. Miseri & miserabiles, vtpote socij tribulationis, sed consolationis non ita. Nunquid abbreviata est manus domini, vt omnibus dare non possit, qui aperit manum suam, & im. o. a. benedictione? Cur ergo? Quia scilicet non vident Christum cum tollitur ab eis: id est non cogitant quomodo orphanos eos reliquerit, quòd peregrini & aduenæ sint super terram, quòd tandiu fœculenti corporis horrido carcere teneantur, & non sint cum Christo. Inde autè tam perniciofa repiditas emanat: quia affectus, id est voluntas, eorum nondum purgatus est, nec bonum sibi volunt, sicut nouerunt à propria concupiscentia abstracti grauitè & illecti.

Quòd

Quòd Helifeum pueri deridentes significant Iudæos in cruce dominum blasphemantes.

- D *Ascende calue, ascende calue.* Mali pueri, qui sic sacræ frontis caluitiem obiiciunt Helifeo: sed boni pueri, quos per contrarium illorum ad laudem exhortatur Psalmista dicens: Laudate pueri dominum, laudate nomen domini. Vt in ore sanctorum infantium & lactentium perficeretur laus, que in ore defecerat Iudæorum. Ascendit siquidem crucem caluus noster mundo pro mundo expositus, & reuelata facie ac discoperta fronte purgationem faciens peccatorum probrosa & aulteræ mortis ignominiam tam non erubuit, quam nec poenam exhorruit, vt nos opprobrio sempiterno eriperet, & restitueret gloria. Nec mirum. Quid enim erubesceret, qui ita lauit nos à peccatis nostris: non quod vt aqua diluēs, sed retinēs sordes, sed veluti solis radius desiccās & retinēs puritatem. Est quippe Dei sapiētia vbiq; attingēs ppter mūditiā suā.

STEPHANVS. De abiectiōne sanctorum.

- E *Egressi pueri irridebant eum dicentes: Asc. cal.* Allegoricè de Iudæis & Christo. Moraliter: Helifeus est claustralis vel quilibet iustus, qui dum ad Bethel. i. ad domum Dei ascensionis in corde suo disponit: pueri. i. sapientes huius mundi, cum derident: mundus contemnit & deserit. vnde: Deridetur iusti simplicitas. Tales derisores deuorant vsu. i. spiritus maligni, qui benè per vsos significantur. Vrsus debilis est in capite, & fortis in renibus: & diabolus debilis in initio peccati, & fortis in consummatione.

De dieta prælati.

- F *Abiit Helifeus in montem Carmeli, & inde reuersus est in Samariam.* Mons Carmeli, est scientia circuncisionis, id est intelligentia scripturæ. Hæc debet esse dieta prælati: cum Helifeo scilicet à meditatione scripturarum reuerti in Samariam, id est tractare negotia subditorum. Hoc est quòd Moyses quandoque ingrediebatur tabernaculum, quandoque egrediebatur. Hoc est quòd dominus prædicabat & faciebat miracula in campestribus, & orabat in montibus.

De duplici humilitate.

Cap. 3.

- G F *Acite in alueo torrentis huius fossas & fo.* Alueus est receptaculum aquarum, & significat cor hominis, quod est receptaculum cogitationum. Sicut torrentis cum impetu fluit per alueum, ita cogitationes per

per corda claustralium. Vel per alueum torrentis intelligence receptaculum pœnarum, quas debet homo pati ad imitationem Christi. Duplex fossa, est humilitas interior, & exterior. vnde: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.

De spiritali scientia.

Non videbis ventum. Id est conflictum disputationis, neque pluuiam doctrinæ, & alueus replebitur aquis scientiæ. Hoc sæpè videtur in claustralibus qui scholas non intrant, nec disputationibus intendunt, & scientiam habent per gratiam: quia se humiliant, &c. Vnde Ioannes: Non necesse habetis vt aliquis vos doceat, sed vnctio e. do. vos in omnibus.

GALFRIDVS.

Quòd per charitatis abundantiam de manu creditoris diaboli & plebs Iudaica liberetur.

Clamabat mulier ad Heliseum: Seruus tuus vir meus mortuus est. Et ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad seruiendum sibi. Mystice quidem ipsa est mulier, vt Apostolus memorat, alligata legi dum viueret vir eius: sed eodem mortuo iam soluta. Clamabat autem ad Heliseum, qui Dei mei salus interpretatur: hoc est ad Iesum qui salutem operatur. Seruus tuus vir meus mortuus est, ait synagoga: in his videlicet membris suis, qui præterisse iam tempus, & adesse gloriam cognouerunt. Et tu nosti, quia seruus tuus vir meus fuit timens Deum. Laudat quem mortuum nunciat, seruum tamen & timentem dicit: quòd in seruitutem genuerit lex, & seruitutis habuit in timore spiritum. Creditor improbus & crudelis exactor, diabolus erat. Duos sibi ad seruiendum tollere veniens filios synagogæ geminos & adoptiuos, Iudæos videlicet & profelytos. Et Propheta ad mulierem: Quid habes in domo tua? Totum siquidem foris habuit synagoga. Non habeo quicquam in domo mea, nisi parum olei quo vngar. Iudæus enim vix seipsum vel domesticos diligere nouerat, vt putabat licite odiens inimicum. Cui Propheta, Pete, inquit, ab omnibus vicinis vasa vacua non pauca: quod est dicere: Opportunitates & occasiones exhibendæ dilectionis & benignitatis exquire. Patiens esto ad omnes si fieri potest: quod in te est, cum omnibus hominibus pacem habeto. Postremò non vsque septies, sed vsque septuagesies septies mitte

Cap. 4.

I

mitte peccanti, vt in vasa non pauca diffusum oleum multiplicetur. Sic nimirum prophético operi euangelica verba respondent, & quæ ibi figuraliter innuitur, euidenter hîc commendatur dilatatio charitatis. Monetur etiam mulier ingredi domum, ne foris maneat cum filio seniori: & claudere ostium, ne exterius rursus vagari incipiat.

Item moraliter vnde supra.

K Moraliter etiam potest intelligi. Clamat anima quæuis ad saluatorem: Quia mortuus est vir meus, seruus tuus, & timens Deum. Quod virile erat in me ad seruiendum tibi in timore tuo elanguit & occubuit. Venit creditor ille vtique supradictus. Idem enim communis est & specialis vel creditor vel redemptor. Sicut etiam reddere creditori, & de reliquo viuere in vtroq; sensu non dissimiliter intelligimus: ex dissimili videlicet olei multiplicatione, vel omnes simul vel singulos & indulgentiam obtinere & vitam. Duo filij animæ amor & timor. Et væ miseræ cuius filios ad seruiendum sibi creditor tulerit, vt seruiliter & culpabiliter timeat & amet, vt vtraque eius affectio crudelissimo seruiat creditori. Exigua siquidem sceneratur, & magna recipit, pro transitoria voluptate perpetuos exigens cruciatus. Et ait Propheta: Quid habes in domo tua? Multi enim nesciunt foris distenti. Ad interiora dormitant, & sinunt perfodi domum suam. Nesciunt seipsos, aliena curiosè vestigant, improbè perscrutantur. Nouit seipsam, nouit interiora sua, quæ dicit: Non habeo quicquam in domo mea, nisi parum olei quo vngar. Quàm benè tamen si vel parum olei, non multum assit fellis, absinthij, vel aceti. Illa enim effundere quàm diffundere melius foret. Olei modicum, parua deuotio. Vicinæ mulieres, angelicæ potestates & sanctorum animæ, siue etiam quælibet creaturæ, in quantum conditæ sunt à bono Deo, diuinæ laudis & dilatatæ deuotionis nonnullam tibi occasionem & aptitudinem ministrantes. Vasa tibi opera sunt, vasa exépla sunt bona. Vas etiam ipsa quam diximus diuinæ laudis & deuotionis occasio. Perenda sanè à singulis, quæ ab eis commodari posse videntur. Sed illud quoque sciédū, quòd omnes nobis vasa vacua præbeant, ne ab eis qui præbuerunt impleantur. Nec illud cōuenit obliuisci, quòd habentes vasa vacua, virgines fatuæ dicantur, & in nuptiis non receptæ. Vt autem impleri debeant, claudere ostium

ostium super te, & super filios tuos. Claude interim, ne aliquando tibi claudatur. Claude super te, ne claudatur contra te. Claude inquam, vt nec tuorum quisquam exeat, nec se aliquis ingerat externorum. Et ne timeas claudere, nouit Iesus ianuis clausis ad discipulos introire. Nec ex eas, sed nec respicias quidem foris, ne quæras exteriora, ne cupias. Sed nec illis pateat ostium tuum, vt quomodo habes in Psalmo: Diuitiæ si affluant, animum non apponas. Et nunc vehementius solito abundante malitia, & inundate diluuii quodam impuritatibus, vanitatis, & omnium peccatorum, quam felix anima quæ claudit ostium super se, & super filios suos, vt nec amet exteriora, nec timeat! Sed quam beator, cui etiam à foris clauserit ostium dominus! vt quemadmodum ipsa præfens seculum negligit, & ab eius actibus fieri fatagit alienam, sic etiam negligatur à seculo. Eiusmodi siquidem animæ quantilibet modicum olei suppetat, timor tamen, & amor vasa congrua ministrabunt, exhibendæ scilicet beuolentiæ, exercendæ gratiæ, deuotionis augendæ, vt magis ac magis crescat oleum eius. Sed & quando iam vasa defecerint, non deficiat neque pereffluat; magis verò stet & maneat sibi, si quando fortè tanquam vas aliud occasio qualibet oriatur, & adhuc oleum dilatetur.

BERNARDVS.

Quòd mūdānis cōsolationib⁹ spiritalis cōsolatio nō miscet̃. L
Stetit oleum, vbi vasa vacua non inuenit. Oleum stare necessesse est: nec mittunt vinum nouum in vtres nouos, vt ambo conferuentur. Neque enim spiritus & caro, ignis & tepiditas in vno domicilio commorantur. Præsertim cum tepiditas ipsi Deo soleat vomitum prouocare. Sunt enim quidam qui amant in carne sua terrenas consolatiunculas, siue in verbo, siue in signo, siue in facto, siue in aliquo alio. Et si hæc aliquando interrumpunt, non tamen penitus rumpunt. Inde est quòd rarò affectiones suas dirigunt in Deum: & eorum cōpunctio non continua, sed horaria est. Impleri autem visitationibus domini anima quæ his distractionibus subiacet, non potest: & quantomagis euacuabitur illis, tanto amplius istis implebitur: si multum, multum: si paruum, parum.

STEPHANVS.

Faciāmus ei cōnaculum. Per mulierē istam significatur pars inferior rationis, quæ quādoq; mouet superiorē. Cū enim

quis videt pauperem afflictum penuria, & ex visu innascitur ei affectus benefaciendi, tunc pars inferior mouet ad bonum, tunc Martha vocat Mariam, tunc mulier inuitat virum vt faciat cœnaculum Heliseo, id est domino.

- N** *Cum egressus isset ad patrem &c.* Filius huius mulieris sunt Iudæi, qui mortuus est tempore messis, id est prædicationis, vnde: Leua. oc. ve. ecce regio. iam albæ sunt ad messem. Item in meridie plena est lux, quæ fuit quando Christus prædicabat. Et tunc mortuus est Iudaicus populus, cum deberet lucere bonis operibus. vnde Esaias: Impegimus in meridie quasi cæci. Hoc idem significatum est per filiam Archisynagogi, quæ mortua est cum nubilus erat.

De remedio acediae.

- O** *Cum isset puer ad messorum, ait: Caput meum doleo.* Puer vadit ad messorum, cum aliquis nititur ad opera supra vires. Talis citò dolet caput. i. mentem, per acedia, & tædiū ex difficultate operis inchoati. Talem facit pater redire ad matrem. i. sensualitatem, vt suam s. infirmitatē agnoscat, & viribus suis opera commensuret. Collocauit eum super lectulum Helisei. Talis ponendus est in lecto Helisei, quia ei debet annuciari passio Christi. Et sic ex eius recordatione iucundū ei videbitur & dulce, quod prius graue & anxium videbatur.

HVGGO DE FOILLETTO.

- P** *Quod mundana felicitas tribus incommodis sit obsessa. Caput meum doleo, ca. m. do.* Caput hominis, est principale mētis. Dolor verò capitis, est appetitus mūdane felicitatis, quæ ideo dolor esse dicitur, quia quæritur cū labore, possidetur cum timore, amittitur cū mœrore. Puer ergo caput suum dolet, dū puritas animæ de transgressione mentis pœnitet. Sed prædictus puer bis caput suum doluit, dum puritas animæ de delectatione & consensu peccati fleuit.

BERNARDVS.

Quod inuocatio nominis Iesu nulli morbo inefficax inuenitur.

- Q** *Tolle baculum &c.* Habuit Iudæa quosdā Iesus, quorū vacuis gloriabatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec pascūt, nec medentur: sicut nomē domini mei Iesu lucet prædicatū, pascit recogitatū, inuocatum lenit & vngit. Et vt percurramus per singula; vnde putas in toto orbe tanta fidei lux, nisi de prædicato Iesu? Nōne in huius nominis luce nos
- vocaui

Vocauit in admirabile lumē suū? vt meritò dicat nobis Apo-
 stolus: Fuitis aliquando tenebræ, nunc autē lux in domino.
 Hoc deniq; nomen corā regibus, & gētibus, & filiis Irsæl,
 portare iustus est idē Apostolus: & portabat nomen tanquā
 lumen, & illuminabat patriā: & clamabat omnibus lumē su-
 per candelabrū, annunciās in omni loco Iesum Christum &
 hunc crucifixū. Quomodo lux ista insplenduit, & perstrin-
 xit cūctorū oculos, quādo de ore Petri tanquā fulgur egre-
 diēs, claudi vnus corporales plātas solidauit & bases, mul-
 tōsq; spiritaliter cæcos illuminauit? Nūquid non ignē spar-
 sit, cum ait: In nomine Iesu Christi n. s. & a. in pace? Nec
 tantū lux est nomen Iesu, est & cibus. An non totiēs cōfor-
 taris, quotiens recordaris? Quid æquē mentē cogitantis im-
 pugnat? Quid ita exercitatos reparat sensus, virtutes robo-
 rat, vegetat mores bonos atq; honestos, castas fouet affectio-
 nes? Aridus est omnis cibus animæ, si nō oleo isto infundit-
 ur: insipidus, si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit
 mihi, nisi legero Iesum. Si disputes aut conferas, nō sa-
 pit mihi, nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in ore, melos in
 aure, in corde iubilus. Sed est & medicina. Tristatur aliquis
 vestrum? Veniat in cor Iesus, & inde saliat in os, & ecce ad
 exortum nominis lumen nubilum omne diffugit, redit fe-
 renum. Labitur quis in crimen? insuper currit ad laqueum
 desperando. Nōne si inuocet nomen vitæ, confestum re-
 spirabit ad vitam? Cui aliquando stetit ante faciem nomi-
 nis salutaris, duritia vt assolet cordis, ignauia torpor, ran-
 cor animi, languor acedia? Cui fons fortè siccatus la-
 chrymarum, inuocato Iesu non continuo erupit vberior,
 fluxit suauior? Cui in periculis palpitanti & trepidanti in-
 uocatum virtutis nomen non statim fiduciam præstitit, de-
 pulit metum? Cui quæso in dubiis æstuanti & fluctuanti
 ad inuocationem clarī nominis non subito emicuit, certi-
 tudo? Cui in aduersis diffidenti, iam iamque deficienti, si
 nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? Nimirum mor-
 bi & languores animæ isti sunt, illud medicina. Denique
 & probare licet. Inuoca me, ait, in die tribulationis, eruam
 te, & ho. me. Nihil ita iræ impetum cohibet, superbia ti-
 morem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ flu-
 xum, restinguit libidinis flammam, sitim temperat auari-
 tiæ, ac torius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum

nomino Iesum, hominē mihi propono mitē & humilē corde, benignum, sobrium, castum, misericordē, & omni deniq; honestate & sanctitate conspicuum, eundēq; ipsum Deum omnipotentem qui suo me & exēplo sanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi sonant, cū insonuerit Iesus. Sumo itaq; mihi exempla ab homine, & adiutorium à potente: illa tanquā pigmentarias species, hoc tanquā vnde acuam eas: & facio confectioem, cui similem medicorum nemo facere potest. Hoc tibi electuarium habes ò anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius quod est Iesus, saluferum certē, quòdque nulli vnquam pesti inueniatur inefficax. Semper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes & sensus in Deū dirigātur & actus. Deniq; & inuitaris. Pone me, ait, vt signaculū super cor tuū vt s. l. b. t. Habes ergo vnde & brachio medearis & cordi. Nec mirū si synagoga in tenebris est vsq; adhuc fame & infirmitate laborans: & non saluabitur, nec satiabitur, quousq; sciat Iesum meū dominari Iacob & finiū terræ, & conuertatur ad vesperam, vsq; circumcumeat ciuitatem. Habuit enim vt dictum est quosdā Iesus.

R. Quòd præambuli Iesu per Helisei baculum designentur. Sed illi præmissi tanquā baculus ad mortuum Prophetam præueniens fuerūt, & sua interpretari nomina nequiuērūt. Vacua enim erāt. Superpositus mortuo baculus est, & non erat vox, neq; sensus, quoniā baculus erat. Descēdit qui baculū misit, & mox saluum fecit populū suum à peccatis eorum, probans se esse quod dicebatur: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Ipse profectò qui dixit: Salus populi ego sum. Iam vox est, iam sensus est. Sentitur infusa salus, & beneficium non tacetur: intus sensus, foris vox. Cōpungor & confiteor, & confessio vitam indicat. A mortuo enim tanquam ab eo qui non est perit confessio. Ecce vita, ecce sensus, suscitatus perfectè sum. Nihil enim aliud est mors corporis, nisi cū sensu priuatur & vita. Peccatū quod est mors animæ, nec cōpunctionis mihi sensum, nec cōfessionis reliquerat vocē. Venit qui peccata dimitteret, & vtrunq; restituit, dicens animæ meæ: Salus tua ego sum. Quid mirum si cedit mors, vbi vita descēdit? Iam corde creditur ad iustitiam. o. autem cō. f. ad fa. Iam oscitat puer, & oscitat septies dicēs: Septies in die laudē dixi tibi, &c. Sed quid sibi vult septenarius iste? Sed nec illud vacat, quòd Propheta incumbens
super

super mortuum ad mensuram puerilis corporis se contraxit. Os suum ori illius coniūxit, oculis oculos, manibus manus. Hoc semel contulit vniuersitati. Hoc singuli quotidie acētari sentimus, cordi scilicet tribui intellectū, & ori aedificationis verbum, & manibus opus iustitiæ. Dat sentire fideliter, dat proferre vtiliter, dat efficaciter adimplere. Et est funiculus triplex qui difficilè rumpitur ad extrahendas animas de carcere diaboli, & trahendas post se ad regna cœlestia: scilicet si rectè sentias, si dignè proloquaris, si viuendo confirmes. Oculis suis tetigit meos, interioris hominis frontem claris luminibus ornans fide & intellectu. Ori meo iūxit suum, & mortuo signum pacis impressit: quoniam cū adhuc peccatores essemus, reconciliauit nos Deo mortuos iustitiæ. Os ori applicuit, inspirans iteratò in faciem meam spiraculum vitæ, & quidem sanctioris quàm primò. Nam primò in animam viuentem creauit me, secundò in spiritu viuificante reformauit. Manus suas meis supposuit, exemplum præbens bonorum operum, formam obedientiæ. Aut certè manum suam misit ad fortia, docens me, meas ad prælium, & di. me. ad bellum.

Quid significant oscitationes pueri suscitati.

Et oscitauit puer septies. Sufficiebat ad gloriam manifestandi miraculi oscitasse semel: sed multiplicitas & insignis numerus mysterij nos admonent. Si illud ingens vniuersi generis humani corpus exanime attendas, vides vbique ecclesiam: ex quo Propheta incumbente vitam recepit, quasi septies laudem dicere consuevit. Si te ipsum attendas, in hoc te noueris vita viuere spiritali, ac mysticum hunc implere numerum, si sensualitatis tuæ quinarium charitatis binario subiicis, exhibesque iuxta Apostolum membra tua seruire iustitiæ in sanctificationem, quæ prius exhibuisti seruire in a. i. Aut certè si eundem quinarium proximorum saluti impertiens ad perficiendum septenarium duo hæc adicias: Misericordiam & iudicium cantate Deo. Sunt & aliæ septem oscitationes, septem s. experimenta, sine quibus vera & certa salus rediuiui spiritus non constat: quatuor ad sensum compunctionis, tria ad confessionis sonum pertinētia. Qui viuit, cui vox & sensus est, in se eadem recognoscit. Porro sensum recuperasse te scias, si tuam conscientiam quadruplici sentis compunctione morderi, pudore gemino, & ge-

mino metu. Nam vitam ad perficiendum septenarium triplex confessionis species attestatur. De quibus postea videbitur. Nónne & sanctus Hieremias in suo planctu obseruat hunc numerum?

Quòd geminus timor, & pudor geminus per oscitationes quatuor designentur.

T Et tu igitur in tua lamétatione pro te formá habens propheticam, Deum cogita factorem tuum, cogita benefactorem, cogita patrè, cogita dominum. Ad omnia reus es, plange per singula. Ad primú & vltimú respondeat timor tuus. Ad duo media pudor. Pater sanè non metuitur, cùm pater sit. Patris est & misereri semper & parcere. Et si percutit virga, nò baculo percutit: & cùm percusserit, sanat. Paterna vox est: Percutiam, & ego sanabo. Non est proinde quod à patre formides, qui etsi quando feriat vt emendet, nunquá tamen vt vindicet. At verò cogitantem quòd patrem offenderim, etsi non est quod terreat, est tamen quod pudeat. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, non stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde non pepercit vnigenito pro sic genito. Itaque ipse patrem sese mihi exhibuit, sed non ego vicissim me illi filium. Quanam fròte attollo iam oculos ad vultum tam boni patris tam malus filius? Pudet indigna gessisse genere meo. Pudet tanto patre vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam, vultum meum pudor suffundat, occupétque caligo, deficiátque in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Prò pudor quem fructum habui, in quibus nunc erubescó! Si in carne seminaui, de carne non metam nisi corruptionem. Si in mundo, & ipse transit, & concupiscentia eius. Quid caduca, vana, & propè nulla, quorum finis mors est, infelix & insanus præferre non erubui æterni patris amoris & honoris? Confundor, confundor audire. Si ego pater, vbi est honor meus? Sed etsi pater non esset, obrueret me beneficiis. Instaurat aduersum me testes, vt alia innumera taceam, huius corporis victum & vsum temporis, & super omnia sanguinem dilecti filij sui clamantem de terra. Pudet ingratitude, quanquam ad confusionis cumulum arguat mala reddidisse pro bonis, & odium pro dilectione. Minimè quidem mihi à benefactore sicut nec à patre rimendum.

Nam

Nam sine pœnitētia sunt dona eius. At quanto de illo benignius, tanto de me indignius sentire cogor. Heu quid vel nūc tribuam domino pro omni. quæ retri. mihi? Quòd si segnior fortè minus suas partes exequitur pudor, timor excitetur in adiutorium. Sepone parum pia vocabula patris & benefactoris, ad austeriora conuertere. Nempe vbi legitur: Pater misericordiarum e. Deus to. cō. legitur nihilominus: Deus vlt. do. legitur: Deus iustus & fortis. legitur: Deus iudex. legitur: Terribilis in consiliis s. f. ho. legitur: Deus zelans. Quòd pater est, quòd beneficus, tibi est: quòd do. & creator, sibi. Etenim propter semetipsum fecit omnia. Quid ergo? quod tuum est, tibi defendit & seruat: putas & pro se aliquando non zelabit? Putas sui non requireret principatus honorem? Requirit planè, & à redempto seruitium, honorem & gloriam ab eo quem plasmavit. Esto quòd dissimulet pater & ignoscat beneficiis: sed non dominus, non creator. Et qui parcat filio, non parcat figmento, non parcat seruo nequam. Pensā si potes cuius sit formidinis & horroris, tuum atque omnium contempnisse factorem, ostendit se dominum maiestatis. Nam si reum regiæ maiestatis, quāuis humanis legibus, humano plecti capite sancitum est: quis finis contemnentium diuinam omnipotentiā erit? Tangit montes & fumigant: & tam tremendam maiestatem audeat irritare puluisculus vno leui flatu dispergendus & non recolligendus? Ille timendus est, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Pæneo gehennam, pæneo iudicis vultum ipsis tremèdum angelicis potestatibus. Contremisco ab ira potentis, à facie furoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate valida, à voce archangeli, & à verbo aspero. Contremisco à dentibus bestię infernalis, à ventre inferi, à rugientibus præparatis ad escam. Horreo vermem rodentem, ignè torrentem, fumum & vaporem, sulphurem & spiritū procellarum. Horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam, & o. meis fontem lachrymarum, vt præueniam fletibus fletum, & stridorem dentium, & manuum pedūque dira vincula, & pondus catenarum prementium, stringentium, vrentium, nec consumentium? Heu me mater mea vt quid me genuisti filium doloris, filium amaritudinis, & indignationis, & plorationis æternæ? Cur exceptus geni-

bus, cur lacatus verberibus, natus in combustionem & cibus ignis? Qui sic afficitur, sensum recuperavit. & in duplici metu isto, itémque pudore illo duplici habes obscurationes quatuor.

De tribus circumstantiis confessionis.

V Tres quæ restant, ex voce confessionis supplebis, si tamé corde humili, simplici, fideli processerit illa confessio. Omne ergo quod remordet conscientiam, confitere humiliter, purè, fideliter, & has vices implesti. Sunt enim qui gloriantur cum malè fecerint: & e. i. r. p. Quos denotans Propheta ait: Peccata sua prædicauerunt vt Sodoma. Et hoc vitium maximè secularium est. Quamquam & de ipsis qui religiosè vestiti & religionem professi sunt, nonnunquam alii quos audimus reminisci & iactitare mala sua præterita, quæ verbi gratia aliquando gladiatorio vel argutè literatorio gessere conflictu: siue aliud quod secundum mundi vanitatem fauorabile, sed ad animæ salutem nocuum, perniciosum, damnosum. Secularis adhuc animi indicium est, & humilis habitus qui gestatur à talibus, non sanctæ nouitatis est initium, sed priscae vetustatis operculum. Nonnulli talia quasi dolendo & pœnitendo rememorant: sed gloriam in intentione captantes commissâ sua non diluunt, sed seipsos illudunt. Nam Deus non irridetur. Veterem hominem nõ exuerunt, sed nouo palliant. Nam non proditur aut proicitur vetus fermentum, sed statuitur. iuxta illud: Inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die. Sed est confessio eo periculosius noxia, quo subtilius vana, cum ipsa etiam inhonesta & turpia de nobis detegere non veremur: non quia humiles simus, sed vt esse putemur. Appetere autem de humilitate laudem, non est humilitatis virtus, sed subuersio. Ecce cur humilem esse debere dixerim confessionem. Oportet esse & simplicem. Non intentionem, fortè quia latet homines, excusare delectet si sit rea: nec leuigare culpam, quæ grauis: nec alieno adumbrare, cum inuitum nemo coegerit. Primum illud non confessio est, sed defensio: nec placat, sed prouocat. Sequens monstrat ingratiudinem: & quo minor reputatur culpa, eo minuitur & gloria indultoris. Sed minus libenter beneficiû datur, quod minus necessariè prouenire sentitur. Veniã proinde sibi abiudicat, qui munus largitoris attenuat, Quod quidem facit omnis

qui

qui reatum suum verbis eleuare conatur vel factis. Iam à postremo primi hominis dehortetur exemplum, nec culpâ diffidentis, nec veniam consequentis. Non dubium quin ob reatus mulieris admixtionem. Genus excusationis est, cum argueris tu, alium incusare. Sit autem fidelis confessio, vt confiteatis in se de indulgentia penitus non diffidens: ne tuo te ore non tam iustifices, quàm condemnes. Iudas certè proditor, & Cain fratricida confessi sunt, sed diffisi. Alter, Peccaui, inquit, trad. sang. iustum. Alter, Maior est, inquit, iniquitas me. quàm vt ve. me. Et verax licet, nihil eis profuit infidelis confessio. Hæ itaque tres confessionis obseruantia iuncta quatuor superioribus compunctionis, septenarium implent.

V V E R R I C V S.

Quid per septem oscitationes pueri designetur.

Et oscitauit puer septies, & c. Primum vitæ redeuntis in X hominem indicium est, si strenuus & impinger sit ad actionem. Nam perfecta resurrectio eius, in hoc duntaxat moribundo corpore, si oculos aperiat ad contemplationem. Quod tamen non ante promeretur intellectus, quàm crebris suspiriis & vehementibus desideriis dilatetur affectus, vt tantæ capax maiestatis reddatur. Quod velut per quosdam gradus incrementum resurgendi in mortuo quæ fuscitauit Heliseus signatur. Qui cum ad vitam rediret, primò dicitur quia calecta est caro pueri. Deinde quia septies oscitauit, & sic demum aperuit oculos. Caro pueri, cor carneū est in Christo paruuli: cui prima spes vitæ est, si dicere potest: Concaluit cor meum intra me, &c. Amplius autem & euidentius ad resurrectionem proficit, cum desiderio & esurie quadam iustitiæ oscitare frequentius incipit, vt dicat: Os meum aperui, &c. Oscitatio ista distensio est affectus, vt capacior fiat spiritus vitæ, quatenus post alia charismata gratiæ septiformis, insusus etiam spiritus intellectus & sapientiæ, oculos tandem ad cõtemplandum Deum faciat aperire. Primus ergo calor vitæ redeuntis est, cum bonus exercetur actus. Secundus resurrectionis profectus est, cum per orationes dilatatur affectus. Perfectio autem, cum ad cõtemplandum illuminatur intellectus.

Cap. 5.

Naaman princeps militiae regis Assyriorum erat, vir fortis & diues, sed leprosus &c. Naaman iste cuius nomē decorum sonat, Syrus erat, id est sublimis, zelatus, plus attendens quod diues & potens erat, quam quod leprosus. Vi-

dentur autem per lepram manifesta iam & quasi foras erū-
pentia peccata signari. Inde erat quod leprosi specialiter
extra castra fiebant. nam de occultis temerē est iudicare. E-
iusmodi autem hominibus peccandi materiam opes mini-
strant. Potestas alit audaciam publicandi peccata. Vxor e-
ius, gloria eius: secundum illud Apostoli: Quoniam vxor
gloria viri est. In illius obsequiis puella Israēlitica captiua
tenetur, dum diuinæ legis scientia velut à latrunculis capta
& addicta quodammodo vanæ gloriæ peccatoris hominis
famulatur. Interdum tamen accidit vt dominæ suę sugge-
rat hæc puella, quod per Prophetam qui in Samaria est, mū-
dari possit dominus eius à lepra. Optat enim quodammo-
do ipsa scientia secularium, vt erubescant res confusione di-
gnas facere, qui tantopere appetunt gloriari. Sic per occa-
sionem primūm eis Christus annunciatur. Ipse est enim ve-
rus Heliseus, id est Dei mei salus: habitans in Samaria, id est
custodia electorum suorum. Ipse est qui diuinitus saluat, &
mundat à præteritorum maculis delictorum. Ipse est qui cu-
stodit ne in eadē recidant, & iterū inquinent quod lauerūt.

De fluuiis Damasci.

Z *Vade, & lauare septies in Iordane, & mundaberis, &c.* In-
terest vbi laueris. Fluuios Damascenos Israeliticis aquis ne
præferas. Damascus sanguinis potus, vel sanguinis osculū,
amor peccati est. Mandit enim quodammodo peccatum,
qui difficilius acquiescit: & de vua acerba obstupescūt den-
tes eius, quotiens post commissum cogitatione accusante
turbatur. Bibit autem & osculatur, qui incunctanter admit-
tit, & sibi complacet in admissō. Ad hoc pertinet osculum
manus suæ, quod sanctus Iob scelus maximum & in Deum
negationem esse testatur. Dicitur etiam Damascus sanguis
sacci: per quod videtur non in cognitione peccatum carnis
intelligi. Habet autem Damascus fluuios Abana & Farfar.
quorum prior interpretatur lapides, posterior talpæ, siue
suffossiones. Et priori quidem immergitur, qui in luxuriæ

gētibus obdurat mentem, obdurat frontem: vt nec Deum timeat, nec hominem vereatur. Potens est autem Deus de lapidibus istis sus. fi. A. Nam posteriorē fluuium potius eligit: nec in Abana sed in Farfar mergitur, qui suā studet occultare miseriam: velut talpa fodiens & expers lucis ad lucē venire timens ne arguantur opera eius. Et quā malē vterque abluatur, non mundatur, dum neuter suas deponit maculas, sed eandem alter dissimulat, alter occultat. Inueniet hæc duritia duriores: & qui noxias interim fouēt latebras, proficientur in tenebras exteriores. In tenebris siquidem positus, iam non intus, sed foris erit. Alienus quidem à luce veritatis, sed ab ea palam & publicē redargutus.

De septiformi lepra.

A

Peccamus per visum, per auditum, odoratum, gustum, tactum, per ardorem libidinis, & incessum pedum. Sic exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato. Sic per omne corpus lepra diffunditur, & à summo vsque deorsum contaminat vniuersa. Inde est quòd inductus iuxta doctrinam Apostolicam presbyter ad infirmum, cum impositione manuum orat & postulat, vt ipsa quam diximus septiformis in eo lepra debeat aboleri.

De lepra visus.

Peccauit Eua per visum, lignum vetitum intuens, sic oculis delectata, vt nescio quomodo viderit quòd suaue foret etiam ad vescendū. Sic per visum ille visu desiderabilis lapsus est in peccatū lauātem se scēminam intuens & concupiscens. Licet autem voluptas carnis & curiositas per fenestras intrent & exeant oculorū: sed in eis vt sanctus ait papa Grego. Superbia specialiter principatur, & prima sibi corripit humani corporis membra, quæ initiū est omnis peccati. Quid ergo nobis factū opus est, nisi vt auertamus oculos qui animā deprēdatur, ne videāt vanitatem? illius prouerbij memores, Quoniam oculi sapientis in capite eius, oculi autem stultor. in. f. ter. Deducant igitur oculi nostri diuisiones aquarum, nō mortiferas concupiscentias introducant.

De lepra auditus.

Multa & in secundo sensu pernicies apud illos qui pruriunt auribus, & à veritate auertunt aurem, & ad fabulas cōuertuntur. Specialiter autē ad meritū auditus obediētia, ad reatum inobediētia pertinet. Vt etiam superbia oculos

occu-

occupat, sic inobedientia peccat maximè per auditum.

De lepra odoratus.

- D** De peccatis ad odora. pertinentibus quid dicemus? Nul-
lus in nobis tã innoxius sensus apparet, nec magnopere (vt
opinor) super his quæ per odoratum inter nos peccata fi-
ant, vel plangendum nobis est, vel pauendum. Sed est spi-
ritalis odor, & spiritalis olfactus. de quo sponsa: In od. vn-
guentorum tuorum currimus. Et Apostolus: Christi bonus
odor sumus. Odor opinio est. Legimus etiam quòd for-
tis equus procul odoretur bellum. Si quidem futuræ vitæ
præfagium sumere, quodammodo olfacere est. Nec peccat
per odoratum, qui sagaciter præuidet in futurum. Peccat
autem qui negligit. Peccat etiam quisquis temerè sibi arro-
gat & præsumit. Peccat etiam per odoratum, qui suaueo-
lentia nimis captat, vel contraria cùm fuerit necesse non
sustinet. Peccat & aliter per quandam interioris hominis
odoratum, qui famosos in qualibet seculari excellentia vi-
ros seculariter æmulatur. Peccat nihilominus per eundem,
qui melioris opinioni inuidet, vel minimè condelectatur.
Peccat & qui crudeliter negligit famam suam, vel in
ea vanè complacet sibi. Peccat qui imminetia sibi pericu-
la perniciosâ securitate dissimulat, vel paratis eregione lu-
cris spiritalibus non intendit.

De lepra gustus.

- E** Non est nouum humano generi peccare per gustum. sic
Euam, sic Esau legimus deliquisse. Eua veritam sumpsit e-
scã, Esau immoderatus concupiuit. Filios etiam Heli de-
licatior appetitus traxit in culpam. Sodomitas verò cū su-
perbia & inhumanitate in crimen mersit pessimum etiam
quantitas immoderata ciborum: Ionathas horam regia
auctoritate præfixam, licet quadam necessitate præuen-
erit, nec poterat iudicium mortis euadere, nisi cum populus
liberasset. Quoniam quæ prius ingressa ad homines per gu-
stum, per eundem etiam nunc multipliciter in eis culpa dif-
funditur: diligenter considerare nos conuenit, quid, quan-
tum, quale, quo desiderio, quomodo, vbi sumamus.

De lepra tactus.

- F** Nouimus quinque sensuum tactum per omnia membra
diffundi, & generalior cæteris corpus obtinet vniuersum.
Per quem peccant qui mollibus vestiuntur, qui nec frigo-

ris

ris molestia tangi sustinent, nec caloris. Specialiter tamen manibus solet idem sensus attribui, quòd liberius vndique moueantur & protendatur ad tactum. Est autem lasciuus, est etiam violentus, & vterque illicitus & iniquus. Ad lasciuum pertinet quod dicitur: *Qui tangit picem, inquinabitur ab ea.* Ad violentum, quod dominus ait: *Nolite tangere Christos meos.*

De lepra libidinis.

Ardor libidinis quàm sit improbus ipse quoque beatus G expertus est Benedictus. Quàm verò sit idem indignus, illud canticum probat, quod nemo potest canere nisi virgo. Infelix & inhonesta gentilitas, quæ præteritis conditionis humanæ & futuræ redemptionis diem Veneri deputauit. Crudelis tamen potius & versipellis inimicus humani generis, qui in loco Caluarie ad abolendam memoriam dominicæ passionis immundissimum eiusdem Veneris idolum statui persuasit. Atque vtinam sicut per Helenam sanctam purgatus est ab impurissimo idolo locus dominicæ passionis, ita omnes adoratores per ipsius gratiam mereantur ab eadem contaminatione mundari.

De lepra incessus.

Per incesum pedum peccat, qui iubentis vocem vicino obedientiæ pede non sequitur. Peccat & ille, qui statutos à patribus terminos in sui ordinis præuaricatione transgreditur. Felix sponsa quæ pedes lauat, & inquinare veretur. Qui lotus est, ait dominus, non indiget vt p.l. Et quantum indiget quæris? Nisi lauero te, ait idem ad Petrum, non habebis partem mecum. Nô erit societas nostra cum Deo patre & filio, nisi peccata etiam venialia fiant de medio. Egent enim venia etiam venialia: & paulatim decedit, qui minima spernit. Nemo interim in terreni huius itineris puluere suscipere lauacrum confessionis, & indulgentiæ beneficium obtinere perniciose securitate dissimulet. Peccat per incesum pedum, qui instabiles sunt & inquieti.

BERNARDVS.

Quòd nobis Iordanis facta est Christi descensio in nobis septemplicem purgans lepram.

Vade, & laua te septies in Iordane. Heliseus noster Naaman leprosum septies in Iordane mergi præcepit, qui interpretatur descendus eorum. In humilitate domini Iesu
Chri-

Christi à septemplici lepra purgamur. Septempliter enim occupauit nos lepra superbię: in proprietate possessionum, in gloria vestium, in voluptate corporum, in ore dupliciter, similiter & in corde.

De lepra domus.

- K** Prima est lepra domus, qua diuites esse volumus in hoc mundo. Sed ab ista mundamur, si mergimur in Iordane, id est in Christi descensu. Descendit enim ab inenarrabilibus cœli diuitiis, & veniens in mundum, nec istas qualiscunque diuitias habere voluit: sed in tanta paupertate venit, vt natus continuò poneretur in præsepio, quia non erat ei locus in diuersi. Qui benè mergitur hic, quando quæret diuitias huius mundi? Et verè magna abusio: nimis magna, vt diues esse velit vermiculus vilis, propter quem pauper fieri voluit Deus Sabaoth, & Dominus maiestatis.

De lepra vestis.

- L** In lepra vestis, omnem mundi huius pomposam intellige vanitatem. Nam ab illa nihilominus in Iordanis merfione mundaberis. Ibi inuenies Christum pannis vilibus inuolutum, factum opprobrium hominum, & abiectio-nem plebis.

De lepra carnis.

- M** Lepra quoque corporis mundamur in ipso Iordane, si benè cogitantes dominicam passionem, erubescimus sequi corporis voluptatem.

De lepra oris.

- N** Et in ore (vt diximus) duplex est lepra, impatientiæ scilicet & iactantiæ. Impatientiæ in aduersis, iactantiæ in prosperis. Sed à prima mundamur, si illum attendimus qui tâ-quam ovis ad occisionem ductus est, & non ape. os suum. A secunda mundamur, si imitemur illum qui non quærebat gloriam suam.

De lepra cordis.

- O** In corde duplex est lepra. Propria voluntas, & proprium consilium. Lepra vtraque nimis pessima, eoque deterior, quo interior. Voluntatem dico propriam, quæ non est communis Deo & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus, non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nos ipsos facimus. Huic recta fronte con-

Contraria est charitas quæ Deus est. Hæc enim aduersus eum inimicitias exercens est, & guerram crudelissimam. Quid enim odit Deus, aut quid punit propter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim ignis ille defæuiet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc cum frigus aut famem patimur, aut aliquid tale, quid læditur nisi voluntas propria? Quod si voluntariè sustinemus, iam ipsa voluntas communis est: sed infirmitas & velut pruritus voluntatis adhuc de proprio est, & in illo omnes pœnas sustinemus, donec penitus consummatur.

Quid sit voluntas.

Nam voluntas illa propriè dicitur cui assentimus, & cui se liberum inclinat arbitrium. Hæc autem quæ inuitos tenent, non voluntas est, sed corruptio voluntatis.

Quantum malum sit voluntas propria.

Porro voluntas propria quo furore dominum maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ voluntatis. Primo nempe subtrahit semetipsam, & subducit eius dominatui, cui tanquam auctori seruire debuerat, dum efficitur sua. addit adhuc: Et quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt tollit & diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Dico fiducialiter, nemini qui sit in propria voluntate, posset totus mundus sufficere. Sed adhuc addit: Et ipsum quod in ipsa est, punit Deum voluntas propria. Omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum. Crudelis planè & execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & læna sauiissima. Hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum, qui non venit facere voluntatem suam.

De lepra proprii consilij.

Lepra verò consilij proprii eo perniciosior est, quo magis R occulta: & quanta ea quis abundat, tanto sibi sanior esse videtur. Hæc illorum est qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam, sequentes errorem suum, & obstinati in eo, ita vt nullis velint consiliis acquiescere. Hi sunt unitatis diuiores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate

tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, & ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus habeat spiritum Dei? Idololatriæ scelus est nolle acquiescere, & quasi peccatum ariolandi. Eant nunc qui se faciunt religiosiores aliiis. Ecce arioli & idololatræ facti sunt. si tamen ei qui dixit hoc, plus quàm sibi iudicant esse credendum. Neque huic dissonat veritatis sermo: Si ecclesiam non audierit, sit t. i. e. & pub. Mergere ergo in Iordane, quicumque huiusmodi es, & atende quid fecerit magni consilij Angelus. Inuentus enim in medio doctorum audiens eos & interrogans, quodammodo increpatus est à matre, & mox quod coepetat intermisit. Quis iam non erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando consilium suum sapientia ipsa deseruit? Cùm ab his septem purgatus fuerit æger, quasi post septem fellas quærat quædam fercula, spiritus sancti scilicet dona.

Quòd per septem apparitiones Christi post passionem, septem dona spiritus sancti designentur.

S Porro sicut in vita domini ante passionem septem purgationes inuenimus, sic in apparitionibus septem quæ post resurrectionem factæ sunt, septem illa dona sancti spiritus possumus accipere. In prima spiritum timoris accipe, quando venientibus mulieribus sanctis descendit angelus de cælo, & terræ motus factus est, ita vt ipsas timore perterritas oportuerit ab angelo consolari. In spiritu pietatis apparuit Simoni: quia magna omnino & verè domino Iesu digna pietatis dignatio, quòd ei quasi singulariter & præ cæteris dignatus est apparere, quem præ cæteris de negatione eius rea conscientia confundebat: & vbi abundauit peccatum, superabundaret & gratia. In spiritu scientiæ duobus pergentibus in Emaus scripturas exposuit. In spiritu fortitudinis ianuis clausis intrauit ostendens manus & latus. sicut solent in signum virtutis clypeorum foramina demonstrari. In spiritu consilij frustra in piscatione laborantes mittere in dextram rete consuluit. In spiritu sapientiæ die quadragesimo eis apparuit, quando videntibus illis eleuatus est, & viderunt filium hominis ascendentem vbi erat prius. Vsq; ad illam enim diem quasi per stultitiã prædicationis

tionis saluos faciebat credentes. Postquam verò coram eis ascendit ad patrem, iam cœpit sapientia declarari.

V VERRICVS. De lepra Naaman.

Vade, & lauare septies in Iordane. Si dixisset, lauare ter, & T mundaberis, continuo intellexissem trinā mersionem qua mundatur baptizati. Nunc autem cùm lauare septies dicat, quid sibi vult septenarius iste? aut quis est Iordanis ille? Iordanis dicitur descensus eorum. Quorum? Illorum utique qui humiliantur ad pœnitentiam. Qui quanto profundius descendunt per gratiam humilitatis, tanto se penitus mergunt, & plenius abluunt spiritalis alueo Iordanis. Ad me ipsum conturbata est anima mea, memor peccatorum suorum, propterea me. e. t. i. de terra Ior. quomodo in descensu humilitatis mundaueris Naaman leprosum. Descendit, inquit, & lauit septies in Iordane, iuxta sermonem viri Dei, & mundatus est. Descende & tu anima mea de curru superbiæ in salubres aquas Iordanis, qui de fonte domus Dauid toto iam profluit orbe in ablutione peccatoris & menstruatæ. Hæc est nimirum humilitas pœnitendi, quæ dono pariter & exemplo profluens Christi toto iam prædicatur orbe, totiusque purgat crimina mundi. O Naaman Syri (non enim vnus, sed innumeri) ô inquam diuites sed leprosi, superbi sed criminosi, quare tam vehementer abhorretis lauari his medicinalibus aquis? Cur vobis ita viluit noster iste Iordanis præ fluuiis Damasci? Dicitis enim, si fortè quærentibus aliquando consilium salutis imitanda prædicetur humilitas & paupertas Christi: Nunquid non meliores sunt fluuij Damasci o. a. I. vt la. in e. & munder? Quid est? nunquid non melius est, & ad purgationem peccatorum efficacius, quotidie benefacere de abstinentia mundi, quàm semel omnia relinquendo pauperem fieri? Sedenim audi Naaman: Fluuium Damascenum absorbebit Leuiathan, & non mirabitur. Nā de Iordane si habet fiduciam quòd influat in os eius, spes eum frustrabitur. neque enim grande reputat quantiscunque præter humilitatem christianam virtutibus affluas, cum etiam pauperes ipsos deuorare se posse confidat. Sed nihil in eis inimicus proficiet. Damascus secundum nomen suum ciuitas sanguinis est, & aquæ eius sanguine mixtæ sunt: quia opera etiam bona carnalium & secularium,

vix à quocunque peccato pura sunt. & quomodo id quod infectum est sanguine, sanguinem mundabit? qua ratione lepram id quod leprosum est curabit? Audi saltem Naaman domesticos tuos, humiles amicos, fideles consiliarios. Naamam recedebat indignans aduersus virum Dei. At illi, Pater, inquit, etsi rem grandem dixisset tibi Propheta, certè facere debueras. Fidele prorsus verbum rationis, & sapientiæ plenum. Quippe suggestio est rationalium hominis sensuum, quos sibi Deus testes retinuit aduersus hominem ipsum. Non credere nanque Prophetæ Dei est iniuria: non tentare omnia pro salute, odium est sui ipsius & inuidia. Quid enim grande esse potest in præcepto, nisi salus est in promisso? Quanto magis non debet in grande vel difficile discedere ab Iesu, quia mitis est & humilis corde, cum in eo pariter inueniatur & requies animæ, & præsens medela spiritalis lepræ, pignusque salutis æternæ? Tandem vix ægréque obtinetur à superbo peccatore, vt descendat & lauetur in Iordane. Si tamen septies lauet, totumque se plenius & sapius mergat, non moratur effectus salutis fidem prophetico facere sermoni. Sed pro dolor, quanta est huius nostri miseria temporis! quia non solum diuites, sed etiam leprosi pauperes ita inueniuntur delicati, vt vix vsque ad talos salubribus intingi patiantur aquis. Aut si semel lauerint, mox sibi plenissimè videantur mundati. At Heliseus non ita sentit, sed signanter exprimit, Septies lauare, & mundaberis. Sciebat nanque humilitatem Christi, quæ nobis imitanda est, si perfectè volumus mundari, septemplex esse virtutis.

In quibus septem humilitatem nobis à Christo exhibitam imitemur.

- V Prima virtus, quod cum diues esset, pauper factus est. Secunda, quod paupertati extremitatem adiiciens in præsepi positus est. Tertia, quod patri subditus. Quarta, quod serui manibus inclinavit caput. Quinta, quod discipulum furem & proditorem sic tulit. Sexta, quod sic mansuetus ante iniquum iudicem. Septima, quod pro crucifixoribus tam clemens intercessor fuit apud patrem. His vestigiis licet fatis alonge gigantem sequeris, si paupertatem diligis, si inter pauperes extremitatem eligis, si monasterij subditus disciplinæ, si minorem tibi pateris præesse, si falsos fra-

tres æquanimiter tuleris, si mansuetudine vincas cùm iudicaris, si charitatem rependas illis à quibus iniuste patris. Hæc humilitas plenè sine iniuria vnici baptismi baptizat: quia mortem Christi non iterat, sed mortificationem & sepulturam criminum instaurat: & quod in illo baptismo gestum est specie, hic rursus impletur veritate. Hæc siquidem humilitas cœlos aperit, spiritum adoptionis restituit. Pater agnoscet filium, quippe in innocentia & puritate pueri regenerati reformatum. Vnde benè de Naaman scriptura meminit, quia restituta est caro eius sicut caro pueri paruuli: significans vt arbitror, quia eorum qui sic se abluunt non solum corda recuperant innocentiam paruulorum, sed etiam corpora secundum quendam modum puerilem vendicant sibi puritatem mortificatione membrorum.

STEPHANVS. De exemplis sanctorum.

Concede mihi seruo tuo vt tollam onus duorum bur. de ter. X
Terra sancta, est conuersatio sanctorum. Burdo habet naturam asini & equi. Equus est feruens, asinus hebes: & caro nostra feruens est ad malum, hebes verò ad bonum. Eodem modo tam caro quàm sensualitas conuersatione sanctorum debet onerari, & exemplis informari.

PETRVS DAMIANVS. De lepra Giezi.

Egressus est ab Heliseo Giezi leprosus quasi nix. Giezi puer Y
Helisei, si Prophetarum filius vt mentitus est argenti talenta suscipiendo consulisset, nequaquam subeundæ lepræ sententiam pertulisset. Nam idcirco plaga percussus est quã dator amiserat: quia non ad hoc aliena suscepit vt in opus pietatis expenderet, sed vt suæ concupiscentiæ satisfaciens in proprii iuris peculium possideret. Et benè leprosus quasi nix dicitur. Nix enim alba, sed frigida. Hypocrita nanque qui se per sanctitatis adumbratæ figmentum transfiguratur in angelum lucis, nullis inferuet æstibus charitatis: atque adinstar niuis simul est albus & frigidus, quòd piis quidem se deseruire operibus simulat, sed viscera solidæ pietatis ignorat.

GALFRIDVS,

Quid duo stateres significant, quibus modius similis & duo modii hordei comparantur.

Rant autem quatuor leprosi in porta Samariae &c. Leprosi quatuor, vt aestimo, omnes sumus, qui quatuor vitis, pusillanimitate, imprudentia, intemperantia, & iniustitia laboramus. Vel melius forsitan qui eorundem vitiorum virus occultum per confessionem & satisfactionem foras eduxisse videmur. Samaria autem, custodia est de qua sanctus orat educi. E-duc, inquit, de custodia animam meam, &c. Quam profecto custodiam, etsi necdum ad exeudum, ad intelligendum tamen alius nobis interpretes patefecit, pro custodia carcerem ponens. Hæc ergo custodia & hic carcer, vita est præfens & hoc seculum nequam, in quo velut obsessi fame perimus. Clamat autem Propheta vnus, & omnis vno ore prophetia promittit: Cras in porta Samariae modius similiae sta-tere vno, & duo modij hordei sta. vno. Infelix qui non cre-dis & audis, videbis & non comedes. Non miremur quod labore fame Samaria, quandoquidem super manum increduli innititur princeps mundi. Sed videbit aliquando quod non credit, nec gustabit: sed in porta conculcabitur, qui in Samaria multum extollitur. Nos autem quæramus staterem vnum & alterum, vt die crastina quæ est vita futura, modium similiae vnum, & duos hordei habeamus. Grande commercium, nec tamen dabitur gratis. Non enim frustra exaudiet dominus, & omnipotens singulorum causas intuebitur. Sed cur hordeum ibi, aut cur modij duo vbi abundat similia? Lauda Hierusalem dominum, qui adipe frumenti & non hordeo satiat te. Sed si animaduertimus, hordeum cibus est iumentorum. Viue igitur anima modio similiae, nam iumentum corporis duos hordei modios quærit. Immortalis siquidem anima, de medulla tritici viuet illius, quod seminatum fructificauit in terra. Corpus redactum in cineres resurrectionem suam & suam longè inferiorem beatitudinem præstolatur. Alioquin velut vnū quendam modium habebunt corpora reproborum. Resurgent enim im-pij non ad vitam, sed ad supplicia sempiterna. Si ergo nos homines iusti, & iumenta nostra sunt corpora: vtinam illi iusti simus qui non solum iumenta sua, sed suorum nouerint animas iumentorum. Vtinam quæramus staterem vnum & alterum dicentes: Sitiuit in te anima mea, quam mul.

mul.t.ca.m. Illa vice propter similitam, ista propter hordeū. Multipliciter tamen propter hordei modios duos. Stater (vt aiūt) aureos tres appēdit. Et dicitur stater, quōd tribus solidis stet. Solidos autē ipsos aureos vocant. Alij staterem aiūt quatuor scrupulos cōtinere, quod est ponderis genus. Quæramus vtrunque staterē, vt ex altero modiū similitæ, ex altero duos modios hordei habeamus. Norūt ferē omnes triplicē esse vim animæ, quæ rationalis, concupiscibilis, irascibilis sit. Corpus autem constare ex quatuor elementis, quæ sunt terra, aqua, aër, & ignis. Quibus interim si sic vtitur vt oportet, staterem vnum habemus & alterum: nec confundemur in porta Samariæ, sed magnificē nostra nobis cras iustitia respondebit. A prima igitur creatione sua rationalem fecit animā Deus, vt inter vitia & virtutes diuinitus illuminata discerneret. Concupiscibilem, vt virtutibus adhæreret. Irascibilē, vt à vitiis dissideret. Infelix qui ponit lucem tenebras, rationis oculo caligante. Felix autem cui dicitur: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Habet enim in tribus aureis staterem: in quibus modium similitæ mercatur, qui veraciter discernit quid expediat: ac deinceps nihilominus plena affectione sectatur quod expedit, quod non expedit insectatur. Modius autem similitæ, plenitudo satiætaus internæ, ad quam sine vlla hæsitacione perueniet animus discretus, & deuotus, & zelans. Nā & duos nihilominus hordei modios, quos prædiximus, iumentum corporis obtinebit, si interim quidem in eius conuersatione staterem habeat quatuor scrupulos continentem, grauitatem scilicet, socialitatem, tractabilitatem, atque feruorem. Decet enim grauem & stabilem inueniri hominem, ne videatur inefficax illa portio quam terreni in se habeat elementi. Cæterum terram sibi inuicem aqua conglutinat, & in puluerem soluitur, nisi humore aliquo colligitur. Aëris autem natura leuis & mobilis hoc præstare debet hominibus, vt perfacilē moueantur ad nutum maxime præceptoris. Ignis semper in sublime contendit. Et quàm benè ignis inuenitur, qui feruore conuersationis quotidie quantum præualet ad exteriora altiora prouehitur. Hic nimirum in quatuor scrupulis stater corporeæ conuersationis duos meretur modios, resurrectionis, & glorificationis: si ex terra in nobismetipsis graues, ex aqua pro-

ximis sociales, ex aëre prelati tractabiles, Deo autem exhibeamus nos ex igne feruentes. Alioquin si rationale nostrum suspicionibus & credulitate cæcetur, concupiscibile noxiis desideriis deprauetur, irascibile zelo malæ amaritudinis inflammetur: si ex terra nobis segnities vel auaritia, ex aqua autem luxuria vel immoderatus humanæ laudis appetitus, ex aëre loquacitas vel curiositas, ex igne crudelitas vel superbix fastus excreuerit, corrupti intrinsecus & extrinsecus abominabiles, videbimus cum incredulo illo bona domini, nec gustabimus, quòd neutrum statem habeamus.

De leprosis qui fugam hostium & ciborum copiam nunciauerunt.

A Quòd si interim pio quodam mentis excessu cū leprosis quatuor exeamus ab hac custodia, inueniemus proculdubio hostes versos in fugam, qui obsedisse putantur inclusos: nec iam redire licebit, nisi ad annunciandum quod inuenimus: quantum tamen licuerit homini loqui, sicut Paulus dicebat: Siue mente excedimus Deo, siue s. s. v. Arguit enim eos qui inuenerint hæc, conscientia sua, nec quiescere patitur, donec indicauerint aliis, sicut & viri illi ad inuicem dixisse leguntur: Non rectè facimus. Hæc enim dies boni nuncij est. Si tacuerimus & noluerimus nunciare vsq; mane, sceleris arguemur. vt enim illuxerit matutinum, non docebit vir proximū suū, sed erunt omnes docibiles Dei. Interim autem præcipitur, nec immeritò, vt qui audierit, dicat, Veni. Et sanè efficacius illius verbū, & credibilius testimonium est, qui sibi multa ante reposit, ac deinceps ad bonum nuncium quod euangelium sonat, non de leuitate, sed de charitate procedit.

STEPHANVS. De vanitate mundi.

Cap. 9.

B

Exabel depinxit oc. s. s. i. Hæc est vanitas mundi, quæ depingit oculos suos: quia nō agnoscitur à stultis, sed à sapientibus pictura eius agnoscitur. Et ornauit caput suum, & respexit per fenestram, vt tenuiter videretur. Ecce caput ostendit, non posteriora: & ideo placet vanitas mundi, quia posteriora eius non videntur, sed anteriora quæ placent. Vnde: Labia meretricis mel distillant. Et Boetius: Quid dicam de voluptatibus, quarum appetitus

plenus

plenus est anxietate, satietas plena poena? Sed dominus ostendit posteriora sua Heliae existenti in petra. Duo eunuchi. Eunuchi sunt boni prelati qui se castra. propter reg. ccc. Istis dicitur: Præcipitate eam. Multi eunuchi sunt, qui castè viuunt, sed hoc propter populū, vt laudetur. Isti nondū præcipitauerūt Iezabel, adhuc cū illa sunt in fenestra. Aspersus est paries sanguine. Sanguis, interius est in corpore: paries mortalitatis designat. Paries ergo aspersus est sanguine Iezabel, cū nostra mortalitas nobis demonstrat quā vana gloria mundi. Nō repperūt nisi caluariā. Ecce dñs voluit vt extrema Iezabel cōseruarētur: quia quocunq; modo Iezabel pereat, dominus vult vt præ oculis habeamus extrema, quæ in miseria sunt: & non media, quæ in gaudio sunt. Et nota q̄ Iehu caluariā Iezabel pedesq; ac summitates manūū sepeliri præcepit: quia nullas peccatorum reliquias debemus reseruare.

P R O G O.

Quid per mortem Iezabel mysticè designetur.

Aspersus est sanguine paries, & equorū vngula, qui conculcauerant eam. Hoc de Iezabel meretrice scriptū est, quæ vestita erat decore meretricio, & pinxerat oculos suos stibio. Quæ deiecta est in terrā, & tanquā stercus à prætereuntibus cōculcata. Decaluata est enim superbiæ vertex, non est iam qui dignetur aspicere, nisi qui voluerit nefas eius abhorrere, vt lauet manus suas in sanguine peccatoris, & velut equus fortis, & velox meretricem proiectam confodiat vngula sua, & conculcet, & transeat. Propter hoc & paries adhuc sanguineus relictus est, vt terreat viros sanguinum & dolosos, qui propter avaritiam suam lapidant humilem Naboth. Sed canes impudentissimi amatores cadaverū carnes fornicarias sibi incorporant. Vnde & sanguinē eius consequenter lambunt: quia sicut libidinis, ita & vltionis participes erunt. Alij verò sunt canes qui fiunt ex inimicis ab ipso, qui famem mysticè patiuntur, & circumeunt ciuitatē nō Babyloniæ, sed ecclesiæ: & quod mortuum à vitis ibidem reperiunt, comedunt, & sibi consepeliunt.

S T E P H A N V S.

Vnquid cor tuum rectum est cum corde meo? Da manum tuam. & leuauit eum in cur suo. Sic debet dicere prelatus ad viros religiosos viuentes sub iugo obedientiæ, qui significantur per Ionadab. Quod si eum

Cap. 10.

D

diligunt ex corde, vt dent ei manum, id est suffragia orationum, & ipse leuet eos in currum suum, id est participes eos habeat, & consultores in disponendis negotiis curæ pastoralis: cuncti sacerdotes Baal coram eis conuocantur, & de ambitione & terrenorum desiderio condemnantur.

De contemptu mundi.

Cap. 11.

E

T fecerunt pro ea latinas. Viri iusti reputant vestra stercora, quæ amatores mundi aestimant preciosa. Iehu deleuit Baal, sed vitulos aureos non deleuit. Sic multi auaritiam & ambitionem extinguunt, sed tamen à preciosis conuiuiis non recedunt. Vitulus enim aureus est lasciuia preciosa.

De scientia spiritali.

Cap. 12.

F

Exit Ioas rectum cunctis diebus Ioiada sacer. Ioas interpretatur memoria domini. Ioiadas dilectus domini. Memoria ergo domini bonum facit si sit cum dilectione Dei, aliter non. Hoc est quod scientia cum dilectione ædificat, sine charitate siquidem inflat. sicut Ioas malum fecit, & elatus est mortuo Ioiada.

G

Mortuo Ioiada Ioas uniuersum argentum quod potuit inuenire in thesauris domini, misit Azaeli regi Syriae. Eodem modo imbutus sacris literis omnem scientiam mancipat regi Syriae, id est superbiae: nisi habeat secum Ioiadam, id est dilectionem domini: nisi memor sit mandatorum Dei ad faciendum ea.

H

Surrexerunt serui etc. Duo serui, sunt mundus, & caro. qui interficiunt te, licet habeas memoriã domini, & multa scias: nisi caueas tibi per bona opera.

Cap. 13.

I

One manum super arcum. Hic est ordo rectus: quia ex quo didicisti sacrã scripturã, manum debes ponere super eam. hoc est in opus conuertere quod didicisti.

De incarnatione Christi.

Cap. 20.

K

Is vt ascendat umbra x. li. etc. Nota quod Ezechias doluit: quia timebat quod Christus de semine eius non nasceretur. Vnde & signum quod datum est ei significauit incarnationem. Primus igitur gradus per quem sol iustitiæ descendit, fuit in Adã. Secundus in Noë. Tertius in Abrahã.

Quartus

Quartus in Ægypto. Quintus in Moyse. Sextus in Iosue. Septimus in Iudicibus. Octauus in Prophetis. Nonus in Regibus. Decimus in Pontificibus. Cùm dominus illuminasset istos per fidem, tandem ad ortum reuersus est, id est incarnatus quasi in hora decima. Vnde cùm Andreas dixisset domino: Rabbi vbi habitas? & dominus: Veni & vide: ibi sic dicitur: Erat autem hora diei decima. q. d. memor sis signi Ezechie facti.

De duplici fraude diaboli.

Misit Merodab literas ad Ezechi. &c. Literas mittit diabolus, cùm ad inanem gloriã sciẽtiam hominis retorqueri facit. tunc munera mittit, cùm per auaritiã corda subuertit.

De vitiis aulicorum,

Rexit aras Baal. Erigere aras Baal, est cogitare in corde suo, & disponere quo modo possit esse superior. Cap. 21.

Et obseruauit anguria. Obseruare auguria, est in adulationibus intẽdere. Per aues enim intelliguntur adulatores, qui leues sunt, & omni vento cedunt.

Et fecit Phytones. Phytones sunt ventriloqui. Magnates terrã Phytones faciunt, quia de ventre & de his quã ad ventrem pertinent loquuntur, & alios loqui faciunt.

De pace spiritali.

T colligeris ad sepul. tuũ in pace. Ecce dominus promisit Iosie sepulcrũ pacis, & tamẽ occisus est: quia P Cap. 22.
tribulatio temporalis non aufert pacẽ quã dat dominus. Vnde de martyribus dicitur: Corpora sanctorum in pace sepulta sunt. f. in pace pectoris, quã nõ aufert gladius.

Astulit equos solis qui erant in introitu templi. Equi solis sunt, qui rapido cursu feruntur ad inanem gloriã acquirendã. tales profectõ debent à dignitatibus ecclesiã amoueri. Cap. 23.

De sumenda eucharistia.

Succidit lucos. Lucos succidere, & replere ossibus mortuorum, est vitã secularis delicias exterminare per memoriã mortis. Iosias facturus phasẽ purgauit terram & templum, & eiecit figuras idolorum. Eodem modo accessuri ad sacramentum corporis & sanguinis domini, purgare debent terram, id est carnem: & templum, id est animã: & eiecere à corde figuras idolorum, id est turpes imaginationes.

CASSIANVS.

Cap. 25.
S

Quòd per vanam gloriam luxuria quádoq; reprimatur.
Scendens Nabuchodonosor rex Assyriorum, filios Israel qui erant in Aegypto ad sua transtulit regionem. Sæpè superueniente cenodoxia vitium fornicationis excluditur: quòd pulchrè satis in hac Regum historia possumus annotare, vbi populū Israëlem à Nechao rege Aegypti captiuatum Nabuchodonosor, vt dictum est, ad suam transtulit regionem: s. vt non eos libertati pristinae & genitili restitueret regioni, sed ad suas abduceret terras longius asportandos, quàm fuerant in terra Aegypti captiuati. licet enim tolerabilius sit cenodoxia quàm fornicationis vitio deseruire, difficilium tamen à cenodoxia dominatione disceditur. Quodammodo enim longiore itineris spatio captiuus abductus, laboriosius ad genitale solum, & libertatem patriæ reuertitur. Meritòque per increpationem ei dicitur: Quare inueteratus es in terra aliena? Rectè siquidem inueteratus in terra dicitur, quisquis à terrenis vitis non nouatur.

Finitur liber Regum IIII.

SEQVITVR LIBER PARALIPOMENON I.

STEPHANVS. De vita claustralium.

Cap. 2.
T

Cognitiones scribarum habitantes in Iabes canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes. Cognata. scri. sunt religiosi, qui scribas, id est expositores sanctarum scripturarum per conformitatem vitæ imitantur. Iabes interpretatur exiccans vel siccitas. Religiosi autem habitare debent in Iabes, hoc est in siccitate, vt in eis siccetur noxius humor concupiscentiæ. Canentes per iucunditatem mentis, & resonantes per mortificationem carnis. Vel resonantes, id est ore & spiritu psallentes; & in tab. como.

commo. quia non habent hinc manentem ciuitatem, sed futu. inquirunt.

De doctoribus ecclesiæ.

Cognationes domus byssum operantium in domo iuramenti. Est sacra scriptura domus, quia in ea quiescere debemus. Iuramenti, quia auditores eius debent esse iurati ad faciendū præcepta eius. Vnde: Iuravi & sta. cus. iudi. iust. t. Per byssum intelligitur munditia carnis. Operantes byssum, sunt vacantes munditiæ carnis. Cognationes operantium byssum, sunt imitatores eorum qui dant exemplum continentia. Tales congruit esse in domo iuramenti, id est in exercitio sacra scriptura.

Cap. 4.
V

De vita claustralium.

Hi sunt figuli habitantes in plantationibus, & in sepibus apud regem. In operibus suis commorati sunt. In quatuor versatur religio Cister. Rudes sunt informandi, Proficientes exhortandi. Delinquentes corripendi. Pusillanimes consolandi. Cùm dicitur, Hi sunt figuli, notatur informatio rudium. Cùm dicitur, Habi. in plan. exhortatio proficientium. Cùm dicitur, In sepibus, correptio delinquentium. Sepes enim sunt disciplina. quæ claudit religionem. Apud regem Christum morantes in operibus suis. sic notatur consolatio pusillanimum. Consolari enim pusillanimes, opus est regis.

Finitur liber Paralipomenon I.

SEQVITVR LIB. PA

RALIPOMENON II.

De perfectione sanctorum.

Probuit Salomon rex argentum & aurum quasi lapides, & cedros quasi sycomoros. Rex cœlestis vult, vt illi qui sunt argentum per bonam locutionem, & aurum quoad synceram operationem, sint lapides per stabilitatem & fortitudinem: & vt lapides tribulationibus exponatur, & pedibus cõculcetur. Præterea hoc exigit, vt illi qui cedri sunt per eminentiam vitæ, sycomori. i. ficus

Cap. 1.
Y

fetus

fatua sint in propria opinione, licet dulcedinem habeant gratia: vt fatui reputentur à mundo. Vnde: Si quis vult esse inter vos sapiens, stultus efficiatur. Cedros quasi sycomoros præbet dominus, cum monet maiores humiliter obtemperare minoribus.

Cap. 7.

Z

Vniq̄ue compleſſet Salomon fundens preces ignis descendit de cælo, & deuorauit holo. & maiestas Domini impleuit domum. Compleuit Salomon noster mysterium nostræ redemptionis, cum dixit in cruce: Consummatum est.

Fudit preces, dicens: Pater serua eos. Ignis descendit, spiritus sanctus super Apostolos. De hoc igne dicitur: Ignem veni mittere in terram, & quid vobis nisi vt ar. i. accedat corda fidelium. Deuoratio, est auida cibi sumptio. Ignis deuorauit holo. quia spiritus sanctus cum quadam delectatione illos assumpsit & inflammauit.

De pugna diaboli.

- A Ascendit Sesach rex Aegypti. Sesach significat diabolum, qui dominatur in Aegypto, in mundo, in tenebris, in filii meroris. In Hierusalem ascendit: quia ad hoc nititur, vt turbet vnitatem ecclesiasticam. Sesach interpretatur byssus cilicij, Diabolus enim eos qui sibi adhæret semper ducit de bysso ad cilicium, de voluptate ad amaritudinem, de molli-
tie ad asperitatem.

BERNARDVS.

Quod solum veris Iudæis vera consolatio debeat.

Cap. 20.

B

Iuda & Hierusalem nolite timere, &c. Veros alloquimur Iudæos non litera, sed spiritu: semen Abraham: cuius multiplicatio sicut promissa legitur, sic videtur impleri. Sed nec illi Hierusalem dicimus quæ occidit Prophetas.

Vnde enim illam consolemur, super quam dominus fleuit, quæ data est in subuersionem? Illi dicimus, quæ de cælo noua descendit: Nolite timere veri confessores, qui non solum ore, sed toti pariter ex omni parte domino confitemini, induti confessione sicut vestimento. Vera confessio est, si omnia opera vestra opera eius sunt, & confiteantur ei gemina quadam confessione: vt duplicibus vestiamini, confessione peccatorum vestrorum, & confessione laudis diuinæ. Tunc enim verè Iudæi eritis, si omnis vita
vestra

Vestra confiteatur vos peccatores, & dignos multo maioribus pœnis: dummodo summè bonum, qui pro his leuibus & transitorijs æterna supplicia condonat, quæ meruistis. Quisquis enim ardentè non desiderat pœnitentiam, videtur operibus dicere, non indigere se pœnitentia: & ita suam non confitetur culpam: aut non prodesse ei pœnitentiam: & sic diuinam non confitetur bonitatem. Vos autem estote veri Iudæi, sed & Hierusalem vera, vt nec iam timeatis, si pacem non habetis: immò quia in hoc seculo perfectam habere non potestis, saltem videte eam, & considerate, & desiderate eam. His dicimus: Nolite timere: hos consolamur, non eos qui viam pacis non curant. Nam si illis dicitur: Cras egrediemini: comminatio erit ista, non consolatio. Soli nimirum dissolui desiderant, & egredi concupiscunt, qui pacem vident, & sciunt quia si terrestris domus eorù huius habitationis dissoluatur, qui.ædi.h.ex Deor & nò illi, qui in insaniam versi suis compedibus delectantur. Denique hi tales moriendo non tam egressi dicendi sunt, quàm ingressi: qui non in libertatem nec in lucem vadunt, sed in carcerem, sed in tenebras, sed in infernum. Vobis autem dicitur: Nolite timere, cras egrediemini. Cras, hoc est in proximo. Cras egrediemini. Vnde, nisi de con-claui huius seculi? de ergastulo huius corporis? de compedibus necessitatis, curiositatis, vanitatis, voluptatis? quæ etiam inuitis nobis pedes tenent affectionis. Quid enim est spiritui nostro cum terrenis? Cur non spiritualia desiderat, spiritalia quærit, spiritalia sapit? Sed corpus quod corrumpitur aggrauat animam, &c. Necessitates multæ miseri corporis detinent nos. Viscus quidam prauis desiderij & delectationis terrenæ volare non patitur: & citius retrahit mentem, si fortè aliquando in hæc leuatur. Sed nolite timere, cras egrediemini de lacu miseræ, & de luto fæcis. Agite diem istum in Christo, vt ambuletis sicut & ipse ambulauit. Nolite timere, cras egre. & sic semper cum domino eritis. Vel quia significantius dictum est: Et dominus erit vobiscum: sic intelligamus, vt dum sumus in corpore, possimus nos esse cum domino, id est adhærere eius voluntati: sed non est ille nobiscum, vt consentiat nostræ voluntati. Vellemus enim iam liberi esse, concupiscimus dissolui, egredi desideramus: sed adhuc differt ille certa de causa.

De duplici die, temporali videlicet & aeterno.

C *Hodie scieris quia veniet Dominus, & c.* Duo sunt dies qui in verbis istis nobis expressius commendantur. Primus, quia primi hominis creatione labitur vsque ad finem mundi. Dies cui sancti sæpius maledixisse noscuntur. In hac die nascimur vniuersi, si tamen dies debet, & non nox potius nominari: nisi quòd lumen rationis quasi quandam scintillulam illa nobis insuperabilis misericordia dereliquit. Secunda verò dies erit in splendoribus sanctorum in perpetuas aeternitates, cum inclaruerit illud serenissimum mane, cui est misericordia repromissa, & absorpta erit nox in victoria: cum dimotis umbris & tenebris splendor veræ lucis sursum & deorsum, intus & exterius cuncta pariter occupabit. Sed ad nostrum diem reuertamur. Et quidem in hac ipsa die homini Deus rationem præstat, tribuit intelligentiã. Sed necesse est, vt exeuntem de mundo illuminet lumine scientiæ suæ. Sed quæ est ista scientiã? Profectò quia veniet dominus, etsi quãdo scire non possumus. Hoc est illud totum quod exigitur à nobis. Paucorum est ista scientia, quia pauci sunt qui saluantur. Putas quia illi qui cum malefecerint, exultant & lætantur in rebus pessimis, vel sciant vel cogitènt quia veniet dominus? Si dixerint, tu noli credere: quia qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit. Non enim ita se omni impuritate polluerent, si dominum venturum scirent, vel formidarent: sed vigilarent utique, & non sincerè perfodi conscientias suas.

STEPHANVS. De inani gloria.

Cap. 25.

D **A** Masias post cædem Idumæorum deos eorum statuit sibi in deos, & adorauit eos. Qui vitia mortificat ex quibus oritur superbia, nec ipsam superbiam eliminat, similis est Amasia, qui interfecit filios Seir, & adorauit deos eorum.

De duplici sabbato.

Cap. 26.

E **F** Ilii Israel seruièrunt regi Babylonis, donec celebraret terra sabbata sua, cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum. Est sabbatum cœli, quando caro affligitur afflictionibus, & sabbatizat anima à vitis. Est sabbatum terræ, s. otium corporis, dummodo est in otio, de facili seruit regi Babylonis.

HUGO DE FOILL.

Quantum disciplina proficiat dissolutis.

Manasses in carcere positus in catenis & compedibus Deum cognouit, quem prius liber cognoscere noluit. Tales sunt quidam claustrales, qui quandiu sui iuris sunt, peruersè uiuunt: dum verò in claustro quasi in carcere tenentur attracti catenis obedientiæ & timoris, dum compedes etiã adduntur, quia vagari vel egredi foras nõ permittuntur, fit quãdoque vt Deum quem prius despexerãt, correcti diligant: & qui fecerãt de libertate seruitutẽ, faciãt de necessitate virtutẽ. Quos igitur peruersos propria fecerat libertas, deuotos reddit per correctionẽ aliena potestas.

Cap. 33.

Finitur Paralipomenon liber II.

SEQUITVR LIBER ESDRÆ I.

STEPHANVS. De persecutione sanctorum.

Deterritis eos per circuitum populis. Volentes ædificare templum domino persequuntur cupidi terrenorum. vnde: Viri impij abominãtur simplices. Benè autẽ dicit Deterritis: quia persecutio temporalis nõ nisi terror est. Quasi laruæ quãdam sunt inuidi iustorum, qui cùm ad seruitutem Dei accedunt, persecutores cõtra se irritant. vnde Eze. Pars Meridiana à Thamar ad Aquas contradictionis perueniebat. Thamar interpretatur amara commutata palma. Qui voluerint esse Thamar, id est sustinere amaritudinem mortificationis in carne, & commutari per confessionem à malo ad bona opera, & aspirare ad palmam gloriæ, perueniunt ad Aquas contradictionis, id est multos habent contradictores.

Cap. 3.
G

De

SUPER LIB. I. ESDRÆ.

De triplici genere bonorum.

H Nota quòd Esdras filios Israel vocauit filios transmigrati-
tionis, filios captiuitatis, filios prouinciæ, & hoc ad insinuan-
dum triplicem statum filiorum. Transmigrationis, quo ad
pœnitētes, qui transmigrāt de vitis ad virtutes. Captiuitatis
quo ad statū iustitiæ, in qua captiuant se iusti ad sustinēdam
pœnā. Prouinciæ, quo ad gloriā æternam, ad quā tendunt.

De die iudicij.

I Nota quòd idem terminus fuit consummationis domus
Dei, dedicationis, & interfectionis hostiū Iudæorum, s. mē-
sis Adar xij. qui est finis anni. Similiter in fine seculi domus
Dei consummabitur cum abster. omnis la. ab o. s. & dedica-
bitur in susceptione vtriusque stolæ, & hostes verè pœni-
tentium interficientur per sententiam iudicij.

De prælatis.

K *Steterunt sacerdotes in ordin. suis, & Leni. in vi. s.* Con-
summata do. do. id est confirmatis fidelibus in bono, stent
facere. in or. id est faciant quod moent: & non solum ver-
bis, sed operibus ad bona opera inuitent. Si hortantur sub-
ditos ad mortificandum carnem, ipsi similiter se mortificēt,
nec de cruce mortificationis descendant.

Cap. 7.

L E *Esdras parauit cor suum vt inuestigaret legem Domini
& faceret, & doceret in Israel præceptum atque iudi-
cium.* Esdras, id est adiutor, significat prælatum
qui debet subditos adiuuare in spiritualibus, & temporalibus
si opus fuerit. Felix est prælatus qui dicere potest: Paratum
cor meum Deus ad mandata custodienda, paratum ad
implenda, paratum ad bonum docendum, paratum ad bo-
num operandum. Ad illa tria quæ prælatis sunt necessaria,
debet prælatus parare cor suum, id est ad scientiam, vitam,
& doctrinam. Vt inuestigaret. ecce sciētia. Et faceret. ecce
vita. Et doceret. ecce doctrina.

HVGODEFOILL.

Quòd ad prædicationis instantiam fidelis quilibet à curis
secularibus ad se redit.

Cap. 10.

M

*Sedit omnis populus in platea domus Domini mor-
rens pro peccato & pluuuis. Domus Dei, est
domus confessionis: quæ plateam habere per-
hibetur, quando curis secularibus implicatur.
Sed qui diu læti per plateam discurrere con-
sue*

ſueuerunt, quandoque in eadem platea ſedentes pro peccato gemunt, qui in domo Dei ſecularitati ſtuderant, poſtmodum ad ſe reuerſi quietæ mentis deſiderant eſſe: nec tantum pro peccato, ſed etiam pro pluuiis foris ſtare nequeunt: ſed totis animi deſideriis interius eſſe quærūt. Tempus, inquit, pluuiæ eſt, & non ſuſtinemus ſtare. Pluuiæ, eſt catholica doctrina. Foris enim ſtare non ſuſtinet, quem doctrinæ ſpiritualis pluuiæ perurget. Surrexit enim Eſdras ſacerdos, & dixit: Vos tranſgreſſi eſtis, & duxiſtis vxores alienigenas, & nunc date confeſſionem domino Deo patrum veſtrorū, & ſeparamini à populis terræ & ab vxoribus alienigenis. Ecce pluuiæ, id eſt correptionum doctrina. Vxores verò alienigenæ ſunt ſeculares curæ: ex quibus confeſſio datur, dum culpa cognoscitur. A populo terræ & ab vxoribus alienigenis ſeparatur, qui terrena negligit, & cui curæ ſeculares odio habentur.

Item.

Moraliter domus Dei platea, recordatio peccati. Qui autem per hanc plateam diſcurrere conſueuerant, nunc in ea pro peccato tremantes ſedent: & qui ineptæ lætitiæ diu ſtuderant, peccatum lugent. In hac platea Eſdras ſacerdos qui carnes immolat, id eſt animus qui deſideria carnis in ſe manet, populum increpat: quia præceptum domini tranſgreſſus fuerat. Separamini, inquit, à po. t. & ab vx. ali. Populus terræ, ſunt terrenarum rerum concupiſcentiæ: vxores alienigenæ, carnis blanditiæ. Ab his mentē ſeparant, qui mundi concupiſcentias negligunt, & blandi mentis miſeræ carnis mente con-
tradunt.

Finitur liber Eſdræ I.

A

SEQUITUR LIBER NEE- MIÆ, QUI EST ESDRÆ II.

Quid per plateas portæ aquarum & portæ Effraim alle-
goricè designetur.

Cap. 8.

Equitur de platea quæ est ante
portam aquarum, in qua populus
congregatur quasi vir vnus dicē
tes Esdræ scribæ vt afferat librū
legis Moyfi. Porta aquarum, est
admonitio scripturarum. Platea,
peccatorum memoria. Ante por-
tam igitur aquarum platea esse
dicitur: quia per admonitionem
scripturarum peccatum ad me-
moriã reuocatur. In qua populus quasi vir vnus colligitur,
dum in vnitate perseuerat magistris & fratribus. Et sic librū
legis Moyfi poscit, vt per legem corrigat, quod contra le-
gis præcepta gessit. Platea quæ est ante portam Effraim, vl-
tima ponitur. nihil enim prodest laboranti, nisi fructus ope-
ris in fine colligatur. Effraim enim frugifer interpretatur.
Initium igitur boni operis, porta est pœnitentis. Possumus
autem hâc plateam vocare pœnitentiam. Platea est, quâdo
adhuc in ea plangimus quod deliquimus: sed in ea lutum
delemus, dū per pœnitentiã laboramus. De platea quâdoque
egredimur, ad eã quâdoq; reuertimur. Egredimur, cū à secu-
lari vita recedimus. Reuertimur, cū ad ea quæ malè gesta
sunt à nobis, detergenda mentem reuocamus.

P

Item.

Moraliter. Porta aquarū, est gratia lachrymarū. Platea ve-
rò, quæ est ante portā aquarū, est cōtritio animę pro dele-
tione peccati. In hac platea populus congregatur quasi vir
vnus. Populus cogitationū qui se per diuersa sparserat, cū per
cōtritionē in vnū colligitur, secretū mentis intrat. Librū le-
gis audire desiderat, vt transgressionis culpā emendare va-
leat, & in meditatione diuinæ legis attentior fiat. Ad pla-
team verò quę est ante portā Effraim animus ducitur, quâ-
do per fructum boni operis ad spem veniæ reuocatur.

STEPHANVS. De discretione Dei.

Egref

*E*gressus sum per portam vallis nocte. Ne. Cap. 3.
 emias consideraturus dissipationem muri
 Hierusalem, egressus per portam vallis,
 per eandem rediit. Similiter primò se de-
 bet humilitare qui scrutatur vitam alterius
 & post scrutinium similiter. Hoc est quòd
 Deus iudicaturus adulteram, primò digito scripsit in terra,
 & post sententiam similiter.

HVG O D E FOILL.

Quomodo anima de captiuitate reuersa suæ Hierusalem
 multiplicè ruinas attendat.

*E*gressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draco- R
 nis, & ad portam stercoris, & considerabam murum dissipatum,
 & portas eius combustas igni. Porta vallis, virtus est humi-
 litatis. Per portam vallis Hierusalem ingreditur, qui humi-
 liter ad pacem rediens mente Deo reconciliatur. Per por-
 tam vallis egreditur, vt destructione ciuitatis videat, qui rui-
 nas ecclesiæ vel lapsus animæ humiliter festinat reparare.
 Et ante fontem draconis. Fons est origo fluminis, & diabolus
 initium angelicæ & humanæ defluxionis. Per fontem diabo-
 lus intelligitur. vnde & deorsum fluens interpretatur. Deor-
 sum fluit, qui à Deo & corde & opere recedit. Est autè dia-
 bolus fons draconis, id est initium elationis. Draco cæteris
 serpètibz maior esse dicitur, quia caput superbiz etiã cælum
 tetigisse dignoscitur. Ante fontem igitur draconis transit, qui
 ruinam angeli & lapsum hominis ad memoriã reducit. Et ad
 portam stercoris. Porta stercoris, est virtus confessionis. Sicut
 enim simus, per portam extra ciuitatem vehitur: sic per confes-
 sionem, peccati foetor à mente eiicitur. Et considerabam murum
 Hierusalem dissi. & por. eius con. ig. Murum Hierusalè dis-
 sipatum considerat & circumit, qui lapsus carnis & scissuras
 mentis diligenter attendit. Considerat portas igne combu-
 stas, sensus scilicet corporis igne luxuriæ & flammis iracun-
 diæ consumptas. Et transiit portam pontis. Pons ibi con-
 struitur, vbi de vno ad aliud transitur. Pontem facimus,
 cum pœnitentiam agimus. In ponte ligna ponimus, dum
 transenti animæ carnem subiicimus. Pontem transimus,
 quando de vitiiis ad virtutes transmigramus. Si verò por-
 ta fontis legitur, sicut in quibusdam codicibus reperitur,
 non est mirum si portam stercoris sequatur porta fontis.

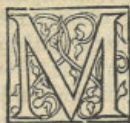

vt fœtor criminis lachrymis emundetur. Et aquæductum regis. Aquæductus, est desiderium contemplandi. Domini aqua, gratia. Qui ductus dicitur esse regis, id est rationis suo iudicio cuncta regentis. Et non erat, inquit, locus iumento, cui sedebam, vt transiret. Cùm ad aquæductum regis perueniret, non erat iumento locus vt transire posset. Iumentum est hebetudo mentis, siue sensualitas carnis, quæ non facillè transit ad gratiam contemplationis. Et ascendi, inquit, per torrentem. Per torrentem forsitan Cedrò. Cedron interpretatur tristis vel mœror. Anima igitur de captiuitate reducta, id est nouiter ad Deum conuersa, mœrens & tristis ascendit per torrentem compunctionis. Hic est enim ordo conueniens, vt prius defleat quod malè gesserat, & post ad gaudium diuinæ contemplationis ascendat. Et considerabam murum. Iterum considerat murum. Murum destructum iterum considerat, qui lapsus corporis & animæ ruinas in mentem per recordationem sepius retractat. Et reuersus veni ad portam vallis, & redij. Ad portam vallis per quam exierat reuertitur. Per hoc enim innuitur, vt quicquid agitur, humilitatis beneficio condiatur.

Qualiter in anima duo viri assignentur moraliter.

Cap. 3.

S

*M*elchias filius Erem edificauit in Hierusalem mediam partem vici. Sunt in anima quidam vici morales, diuersæ videlicet virtutû species. Sicut enim in materiali vico sunt diuersi ordines hominum, sic in vicis animæ sunt diuersitates morum. Habet autem anima vicum timoris, habet & vicum amoris. Vicus timoris descendit ad portam vallis, id est ad humilitatis. Vicus amoris ducit ad portam pontis, id est ad contemplationem futuræ retributionis. In vico timoris habitant serui & mercenarij, in vico verò dilectionis habitant qui patrum hæreditatem expectant.

T

Quod defensionis scuto alij sic, alij sic vtantur. *A*edificauit Melchias filius amificis vsque ad domum Nabinneorum, & scuta vendentium contra portam iudicalem. Sunt in morali Hierusalè vicus sacerdotum, & vicus scuta vendentium. Vicus sacerdotum, est vicus sanctæ exhortationis, quæ ducit ad portam sterquilinij, id est ad portam confessionis. Sicut enim fimus euicitur per portam sterquilinij, sic etiã per portam confessionis euicitur fœtor peccati. Est etiã vicus scuta vendentium.

Sunt

Sunt enim quidā qui scuta emūt, & scuta gerunt: quia in necessitate fratres defendunt. Sunt & alij qui scuta faciunt, & scuta vendunt: quia licet ingenium & potestatem iuuādi alios habeāt, nō tamē absque pecunia fratres in necessitate iuuāt. Scutum in manu tenet, qui quod ore loquitur, operibus complet. Scutum cōtra hostes eleuat, qui in defensione pauperū auxilium pro posse præstat. Scuta martyres emerūt: quia pro defensione diuinæ legis corpora sua ad supplicia tradiderunt. Scuta autem vendunt, qui pro iustitiâ munera accipiunt. Sed domum scuta vendentium contra portam iudicalem esse scriptura dicit. illos enim qui iustitiam vendunt conscientia reprehēdit: & cōtra portā iudicalem domus eorum positæ sunt, quorum mens & conscientia veritati contradicūt. Hoc autem mysticè vel moraliter agitur, quotiēs aliquis vir ecclesiasticus cupiditate vincitur: vel quotiens animus laude remuneratur adulationis. Nec mirū si in Hierusalē, id est in ecclesia vel in anima istud agitur. Est contrario in Damasco, id est in seculo vel in seculari animo vicus rectus, & domus Iudæ reperiatur. Vnde Paulus in vi cum rectum & domum Iudæ reperitur.

STEPHANVS. De malorum exemplo.

Iascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideū. Cap. 4.

S Vulpes transilit murum lapideum, cū apud eos V.

qui videbantur aliquando in bono edificati maiorem efficaciam habent mala exempla quā bona.

Quibus virtutū frōdibus anima fidelis à vitii obūbretur.

E Gredimini in montem, & afferite frondes oliuæ, Cap. 3.
& frondes myrti, & ramos palmarum, ut fiant X
tabernacula. In montem egredimur, quando ad montem misericordiæ precibus subleuamur. Ipse est forsitan mons Oliueti.

Afferite, inquit, fron. o. i. opera misericordiæ. Oleos enim Græcè, misericordia dicitur Latinè. Myrtus temperatiuæ naturæ dicitur esse. Palma verò in altum crescit. Per oliuā igitur opus misericordiæ. Per myrtum virtus temperantiæ. Per palmā spes veniæ. His itaque frondibus & his ramis in platea portæ Effraim tabernacula fiunt, quando prædictæ virtutes à pruina tentationis & calore delectationis animum fructificantem vndique defendunt.

De vtilitate lectionis.

Y Aedificata ciuitate fecerūt festum tubarum in initio viij. mensis. Per hoc innuitur quod post ædificationem opus est lectione. Post consummationem boni operis necessarium est audire instructionem sacri sermonis.

De duplici gratia.

Cap. II.

Z

Ilij Iuda manserunt in Bersabee vsque ad vallē Hennon. Bersabee qui interpretatur puteus satietatis vel puteus septimus, significat gratiam: vallis Hennon, infernum. Bersabee fuit terminus filiorum Iuda à parte Australi, vallis Hennon à parte Aquilonari. Per hoc significatur quòd inchoantibus viuere terminus est hinc amor gratiæ, illinc timor gehennæ.

Finitur lib. Neemiæ II.

SE QVITVR LIB. TOBIAE.

Idem. De alacritate iustorum.

Cap. 2.

A

Elinquens Tobias prandium peruenit ad corpus. Nota festinantiam facti. In omnibus operibus tuis esto velox. Item: Flu. impe. læ. ci. Dei. Item: Andreas statim relicti re. se. est do. Sic Maria vocata à Martha statim surrexit. Sic Ioseph exurgēs à sōno statim fecit quod præcepit angelus,

De auaritia.

B Tobias, id est peccator: fatigatus à sepultura, id est tædio bonorum operum affectus: iactat se iuxta parietem, id est desideria carnis. Ex nido hirundi. &c. Nidus hirundinis, est conuersatio viri iusti, qui habet se ad modum nidi. quia intrus habet mollitiem puræ conscientiæ, exterius asperitatem abstinentiæ, & est tenax per constantiam mentis. De hoc nido dicitur: In nidulo meo ma. Dormiēti tēdio affecto ca-
lida

lida ster. inci. super o. eius. i. temporalia igne cupiditatis accensa. Illa enim quæ non mouent hominem frigida sunt, nec excecant.

De scientia spiritali.

Vb chirographo dedit memoratum argenti pondus. Cap. i.

S Hoc est quod dominus iussit dari pecuniã verbi Dei ad vsurã. C
Chirographus dicitur à chir, chiros, quod est manus: & graphe, scriptura. Sub chirographo ergo pecuniam dare, est doctrinam bonis operibus cõfirmare.

GALFRIDVS.

Quod amor temporalium mentem cæcet.

Cum obdormisset Tobias &c. Seniores Tobiam hirundinum stercore calida cæcauerunt. Hirundines sunt, qui passum non nisi volando capiunt: quorũ nulla est nisi in spiritali meditatione & sacra contemplatione refectio. Inde est quod infima cuncta pro Christo lucra non deputant, sed arbitrantur vt stercorea. His interim quantumvis ex necessitate potius quàm amore visum impedit, sed non tollit omnino. Quarum amor quasi stercoreum calor non modò lippitudinem gignit, sed ingerit cæcitatem. Et quàm malè sibi, quàm malè præuidet aliis, qui nõ videt. Ridiculosa res an periculosa magis speculator cæcus? Plangendum est an ridendus doctor inscius, præcursor claudus, prælatus negligens, præco mutus? D

Quod magna vitæ sit præsentis paupertas, sed non minor sequentis vbertas.

Memor esto fili quod pauperem vitam gerimus &c. Pater sanctus filium admonet, vt paupertatis præsentis, & futuræ vbertatis meminerit. Sic nimirum humanus animus facilius discit & plenius quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram: dum vrgetur hinc, & expellitur tædio: illinc autem trahitur desiderio. Alioquin minus facillè quamlibet modica deserit, qui maiora non sperat: minus vel maxima quæuis promissio prouocat, qui tenere iam magna se reputat. Nec parum ignorantia humanis sensibus nocet, sed obliuio fortè non minus. Sed nec mediocre locum tenent inter ea, quorum nobis & scientia, & memoria utilis est ad salutem, præsentis vitæ inopia, & bonorum copia futurorum. Nobis facile est iam scire quod vitam ducimus E

SUPER TOBIAM.

pauperem, tamen difficile est scire quàm pauperem. Tanta est siquidem hæc paupertas, vt leuiter satis agnosci, sed non leuiter valeat comprehendi. Et magna quidem paupertas ipsa scientiæ. Pauca siquidem de præteritis, de præsentibus pauciora, de futuris paucissima nouimus, nulla forsitan de æternis. Et quæ sola omnium miserabilior est ignorantia, nescit homo vtrum amore sit dignus an odio. Multa & multiplex est paupertas nostra: sed quod nihilominus conuenit obliuisci, multo magis & multa bona habebimus, si timuerimus Deum. Et vt quodam paupere modo de paupertate loquamur, consideranda nostrorum in hac paupere vita quam ducimus, pauperies corporum, pauperies facultatum, virtutum egestas, inopia personarum. Egena prorsus humana corpora, & præ cunctis vt arbitror animantibus insufficientia sibi, & pluribus egentia adminiculis. Nã & quadrupedia quælibet, seu etiam volatilia, ex humana cohabitatione cæteris etiam sui generis fieri fragiliora, & quodammodo pauperiora videntur. Sic & paupertas substantiæ mundialis etiam ipsis quos præ cæteris dicimus locupletes, inuenitur tam communis, vt vix alicui sufficere videatur, nedum abundare, quod habet. Crescit cum terrena facultate cupiditas, nec est remediũ aliquod pauperula cupiditatis vel cupidæ paupertatis, nisi paupertas alia, paupertas voluntaria. Quid autem dicimus de paupertate virtutum? vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia, sine discussione solis obtemperans nutibus prælatorum? Sic prælati suspectos, sic suspiciosos exhibet seruituti, vt facile iam sit inueniendus qui renuat, qui redarguat, qui resistat: siquis vt olim patres fecisse legimus ad experimentum obedientiæ, aut crudele, aut inutile fortè præceperit. Quis enim prælatorum talem sese discipulis exhibet, tales inuenit ipse discipulos, vt præcipere audeat patri in furnum proiicere filium innocetem, aut aquam vehere de longinquo, vnde surculus aridus donec germinet irrigetur? Quàm multum errat, si quis hodie sibi multum locuples in virtute videretur, quãdo & Apostolo Paulo dicitur, quia virtus in infirmitate perficitur. Sola tamé hodie abundat in hac paupere vita iniquitas: nam charitas refrigescit.

Verū iniquitatis abundantia, summa inopia est. Igitur hæc pauper vita parum habet de vita, vita quippe mortalis mixtura quædam est vitæ & mortis, sed minus habens vitæ quàm mortis. Quinetiam hanc eandem qualencunque pauperulam vitam non tenemus vt manentem, sed ducimus vt euntem. Sequitur: Habebis multa bona, si timueris Deum. Duo quædam in hac consolatione confidero, quòd & mutauit numerum, & conditionem prouidus pater adiecit. Communis siquidem paupertas vitæ communis omnibus, quibus ipsa est vita communis. Non sic autem illorum multitudo bonorum. vnusquisque enim accipiet secundum laborem suum. Habebis multa bona, inquit, si timueris Deum. O vt tam pauperẽ, & multa bona! Sed quid agimus, quòd illa certa est, hæc autem sub si? Ibi enim nihil conditionis adiiciẽs. Memor esto, inquit, quoniã pauperem vitam gerimus. Hic verò: Ha. m. bo. si timuer. Deum. Sed qualis ipsa conditio? quàm multum est hoc ad bona multa? O si rem grandẽ dixisset, certè facere deberemus. Quãto magis, quia dixit: Ha. mul. bo. si ti. Deum? quis enim non timeat Deum? Quid ni timeat maiestatem paruulus, iudicem reus, seruus dominum, homo Deũ? Et nomen ipsum Dei terribile est, & theos, vt aiunt, dicitur à terrore. Vnde etiam ethnicus ait: Primus in orbe deos fecit timor. Quid ergo magnum exigimur vt timeamus Deum? Multi modi timendi Deum, & multa materies, & in eo pariter & in nobis. Non fallere eũ possumus, non latere, non iudicio contẽdere contra eum, non resistere iræ: eius consilio tamẽ necesse est frænare timorem: nec sic timeas Deum vt effugas, sed ad eum. Vnde etiam bene filium admonens bonus pater adiecit: Omni tempore consilia tua in eo permaneant. Non enim permanere consilia poterunt, quæcunq; in eo non erunt. Reprobatur enĩ dominus cogitationes populorũ, & re. cõ. prin. Nõ eorũ approbat actiones, in quibus reprobatur inuenerit cogitationes. Nõ placent opera, vbi fuerunt praua cõsilia. Mutatur quidẽ vicissitudines operũ, & succedunt sibi inuicẽ varij euẽtus rerũ, in quibus necesse est interdum mutari cõsilia: sed in ipso mutetur, nec dimoueatur ab ipso. Quilibet ergo arrideat prospera, quilibet aduersa sequiatur, omni tempore in ipso cõsilia tua permaneant. Dignũ prorsus vt omnia faciat eũ cõsilio, qui solus inter omnia factus est eũ cõsilio.

SVPER TOBIAM.

STEPHANVS. Vbi & qualiter fit orandum.

Cap. 3.

F P Errexit Sara in superius cubiculum domus sue. In superiori mentis nostræ debemus orare. Christus in monte orat, Daniel in cœnaculo. Helias & Heliseus habent cœnacula. Et Christus in cœnaculo pascha celebrat. Et tribus diebus & tribus noctibus non mæducauit neque bibit. Sola oratio pinguescit, quam macies corporis pascit. Sed in oratione persistēs cū lachrymis deprecabatur dominū. Oratio deū lenit, lachryma cogit: hæc vngit, illa pūgit. Vnde: Non despicias preces pupilli, nec vi duam si effundat loquelam cum gemitu. Item: Quando orabas cum lachrymis, &c. Itē: Gedeoni reuertenti à Galgalis angelus apparuit in loco flentium.

ISAAC.

Quid designetur per nuptias filię Raguelis.

G Tradita est Sara vii. viris, & interfecit eos demonium. Dicendum quid significant illæ nuptiæ vii. virorū, & totiens homicidæ filię Raguelis, quam Tobias filius Tobię sine periculo ducere potuit, qui dæmone fortiorē angelum comitem imò & ducem habuit. Tobias & Tobias, pater & filius, vetus & nouus, cæcus & vidēs, homo & hominis fili⁹. Sed de homine vel filio hominis aliquādo secundū carnē, aliquando secundū animā, aliquando secundū utrūque sermo cōficitur. Nunc igitur Tobias animā significet filij hominis, Sara verò cōmuniter carnē hominis, angelus autem dux & comes Tobię ipsum Deū, Dei verbū, quod animā quā semel suscepit sapienter ducatū præstitit, fideliter comitatū, fortiter auxiliū, prudenter cōsiliū. Septem verò viri morti magis quā mulieri coniugati vniuersas animas præter dilectā Christi animā, quæ carni Adam vnione personalis cōiugij copulatę sunt. Quæ omnes, vt diximus, nō prius carni quā morti iunctæ, propter carnem tamē morti vnitę, & propter mortē à carne separatæ. Dæmon suffocans, naturalis illa originalisq; concupiscentia datur intelligi: quæ domo Raguelis & cubiculo Saræ vbi fortior superuenit, eiicitur, ligatur, fugatur. Vasa eius. i. naturalia quæ captiua tenebātur, dirūpuntur. Ducitur captiua captiuitas, thalam⁹ purgatur, liberatur domus, Sara sine periculo traducitur. Pater miratur mysteriū agnoscēs. Angelo gratias egit, epula parat, viciniā inuitat. Plena sunt hæc mysteriis, redūdā-

tia sacramētis. Angelus dū Tobias nuptias celebraret abscedit, vt verus homo nascēdo, lugēdo, fugēdo, non fando tāquā sponsus Tobias appareat. Post tēpus verò non vacuus neque sine chirographo preciosi debiti redit, vt in aliquibus idem ipse qui homo est, Deus innotescat.

STEPHANVS.

Nde te habemus bone inuenis? Ex filiis Israel. i. ex Cap. 5.

V videntibus Deum, s. ex angelis. Hinc argumentum habemus, quòd aliquis non mentitur, si accipit verba aliter quàm vsus accipiat.

De contemptu temporalium.

L*Xiuit Tobias vt lauaret pedes suos. Exit cū Tobia lauare pedes, qui considerat vitæ præsentis decursus, vt mūdentur animi defectus. vnde: Sordes eius in pedibus eius, nec recor. est finis sui. Iuxta fluuiū Tigris sedet ad lauādū pedes, qui considerat quàm velociter temporalia transeāt.* Cap. 6.

Idem ibidem.

Et ecce piscis immanis. Piscis iste qui vult opprimere Tobias, significat potentes pauperū oppressores. Quē expauescens Tobias cla. Sic pusilli oppressi à potentibus clamant ad do. Sic Petrus cū vidisset ventum validū venientē, ti. & cla. Do. saluū me fac. Apprehēde bran. eius. vbi piscis fortior est. hoc est in statu meliori considera eū. & extrahe à fluuio in siccū. i. à gloria mūdi separa, & iudica seorsum: & videbis eū palpitantem. i. videbis quòd vix viuat. vnde: Vidi stultū fir. ra. & ma. p. eius statim. Exētera hunc piscē. i. cōsidera interiora eius quā sint omnis spurcitiæ plena. Et cor eius, & fel, & iecur repone tibi. i. sapiētiā eius, & malitiā, & amorē tēporalium considera: & hęc valcunt ad medicinā. vnde: Per agrum pigri ho. transf. & c. Et infra: Quòd cūm vi dissem, posui in corde meo & c.

Diabolus tentat in principio cœnæ, & in medio, & in fine. Primæ tentationi occurrēdum per benedictionem, mediæ per elemosynarum largitionem, vltimæ per gratiarū actionem. Item nota, quòd si omnes de genere tuo morbo vno mortui essent, tu cum timore sumeres cibum illū qui esset morbi illius occasio.

GVILLIELMVS DE CAILL.

Quòd caro Christi baculus appelleretur.

I Heu

SVPER TOBIAM.

Cap. 10.

M

Eu me fili mi, vt quid te misimus peregrin. lu. o. n. ba. se. n. Baculus hic caro Iesu Christi intelligitur. Sunt autem querelæ triumphantis ecclesiæ compatiens verbi incarnati doloribus, & præsentia ipsius auidè suspirantis. Hic

enim baculus partem illam ecclesiæ quæ cæcutiebat & senescebat in terris, in fine temporum illuminare venerat & fulcire. Vnde & cōpetenter ad hunc sensum refertur quod sequitur: Nunquam fuisset pecunia illa pro qua misimus filium nostrum peregrinari. Pecunia enim illa fuit primorū parentum culpa, quam cum vsuris peccatorum scenerator auidus quotidie exigit, & post mortem exiget cum scenore tormentorum. Hic est in quo ambulauerunt patres nostri aduenæ & peregrini super terram. In hoc Simeon senex inuenit Lumen ad reuelā. Gen. & emortui præ nimia fenestrate corporis nobile firmamentum. Puto quod cum spiritu venisset in templū, & hūc baculū suscepisset in manibus, baculū semibus familiarē vel obliuioni tradidit, vel abiecit.

STEPHANVS.

Cap. 11.

N

Bi introieris in domum tuam, statim adora Domīnū &c. Prius iubet orare, quā det medicinā. De gaudio spirituali.

Canis præcurrrens blandimento caudæ suæ gaudebat. Cauda, finis corporis, perfectionem significat, vel mercedem quæ in fine reddetur, qua precepta gaudebūt fideles. Hoc est quod dicitur: Ridebit in die nouissimo.

Ibidem.

Tobias data manu puero, occurrit in obuiam filio suo. Non debemus dedignari, si à minorib⁹ doceamur. Et cœpit flere præ gaudio. Sic pœnitens gaudere debet pariter & dolere.

De potentia seculari.

O *Venerunt Achior & Nabath gaudentes ad To.* Ecce isti supra in aduersitate insultabant, modò in prosperis congratulantur. Non agnoscitur in bonis amicus, &c. Cùm fueris felix, multos numerabis amicos.

De duplici statu pœnitentium.

P *Et per vij. dies epulantes cum gaudio.* Hic habes de septenario gaudij, alibi de septenario luctus, vt in Iob: Amici Iob federunt cum eo in terra vij. diebus. Item in Ezechiele: Mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum. Sic nos debemus

debemus esse in septenario huius vitæ in epulis & luctu, ut epulemur in domino, & lugeamus pro peccatis.

De gratis agendis.

*P*ater quam mercedem dabis ei? Si me ipsum tradam tibi, s. non ero condignus prou. a. Non sunt condignæ pas. huius tem. &c. Item Michæas: Quid dignum offeram domino, &c.

Cap. 12.

Q

Item: Quid retribuam domino pro o. quæ re. Item ob: Non poterit ei vnum ref. pro mil. Item Sapient. In paucis vexari sunt, &c.

Quomodo sit orandum.

Bona est oratio cū ieiunio & ele. Ieiunium & oratio sunt duæ Ralæ quibus anima volat ad Deū. Oratio est contra superbiam, eleemosyna contra auaritiam, ieiunium contra luxuriam.

Nos iumus quasi peregrini in terra aliena tempore n. Sbulæ, & ideo timere debemus latrones.

Finitur liber Tobie.

SEQUITUR LIB. IVDITH.

Idem de Iudith.

Applicat illud Ecclesiastici, 26.

*S*icut sol oriens in mūdo in altissimis diei, sic mulieris bonæ species in ornamētum domus eius. Sol exaltatur, nō crescit nec decreuit: clarus est & purus, fulgidus & calidus. Nec est idem fulgidum & clarum. Vitrum quidē clarum est, non tamen fulgidum. Hæc omnia conueniunt Iudith.

T

Ipsa enim fuit pura per continentiam, fulgida per formam, clara per prudentiam, calida per dilectionem Dei, exaltata per fortitudinem: non creuit per elationem, nec decreuit per pusillanimitatem: quia nec timoris habuit angulum, nec elationis supercilium. Hæc fuit in ornamentum domus, id est ecclesiæ.

De

SVPER TOBIAM.

De adulatoribus.

Cap.2.

V

Agittarij Holophernis cooperuerunt faciem terra sicut locusta. Sagit. Ho. id est diaboli, sunt adultores. Lingua enim adulatoris ad modū locustæ totum virorem gratiæ depascit. vnde Job: Nunquid suscitabit eum quasi locustas, &c. Dicit Gregorius: Quia lingua adulatoris est locusta, quæ torpet in frigore aduersitatis, sed fallit in æstate prosperitatis. Itē locusta est gloria mūdi, quæ citò à saltu cadit.

Ibidem.

- X *Descendit Holophernes in campos Damasci in diebus messis.* Facile delitiosi vincuntur. Damascus interpretatur poculum sanguinis. Potare autem sanguinem, est potari in delitiis carnis. ideo sanguis prohibitus est in lege. Dies messis, sunt dies quadraginta. Tunc enim est messis bonorum operum, tunc est etiam vindemia compunctionum. In his diebus descendit diabolus, cum te incitat ad edendum, cum maximè ieiunare deberes: & succendit omnia fata. i. bona opera, & arbores bonas s. cogitationes, & vineas, cordis compunctiones.

De sollicitudine prælatorum.

Cap.4.

Y

T miserunt in omnem Samariam per circuitum. Id est eorum curam egerunt, quos custodire debebant: & hoc per circuitum, ne vel quid eis deesset, vel alicui deditus esset hosti. Heliam sacerdos circuiuit omnem Israël. Itē: Leuitæ per gyrum tabernaculi figent tētoria. Item: Dominus circumibat omnem Galilæam. Item: Circui. & immo. in ta. e. Item Job: Nubes spargunt lumen suum, quæ lustrant cuncta per circuitum. Item: Apostoli non cessabant in templo, & circa domos docentes. Item: Tobias circumibat per omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis.

Ibidem.

- Z *Præoccupauerunt omnes vertices montis.* Id est viros acuti ingenij. Hos præoccupare deberent prælati, & dare redditus, quibus theologiam addicerent, ne cogerentur addiscere lucratiuas scientias. Vnde: Quid faciemus sorori nostræ paruulæ? Si murus est, ædif. super eum pro. si ostium, &c. Murus est beatus, ostium simplex aliquis.

Idem.

Tunc

Vnc Achior dux omnium filiorum Amon ait, &c. Ec. Cap. 5.
T ce iste erat hostis illorum, & tamen comendat eos. A
 Iusti etiam hostibus sunt reuerendi.

Vm cessasset loqui Achior, irati sunt omnes magistratus &c. Qui fastu mundi superbiunt, B Cap. 6.
 præconia veritatis audire non possunt. vnde: Non recipit stultus verba pru. nisi ea dix.
 que ver. in cor. eius.

De alacritate iustorum.

Achior ducitur in Bethulia à seruis Holo. quia sæpè ser- C
 ui mundi, sunt occasio boni.

Quem soluentes duxerunt Bethuliam. Sed nonne malum est D
 solui à cruce? vnde oramus: Confige ti. t. c. m. Vtrunque deb-
 es esse, ligatus vt carnem maceres, solutus vt cum alacritate
 facias. vnde: Quasi morientes, & ecce viuimus.

Intuere superbiam illorum, & respice humilitatem nostram. E
 Ideo sic dicunt, quia contrariis iuxta se positis vnumquod-
 que magis elucescit.

De doctrina christiana.

Tunc Ozias fecit cenā magnā. Ante cenā, & post orauerūt. F
 Sic tu cū vis refici verbo Dei, prius ora vt salubriter audias:
 & postea orandū est, vt ad implēda quę audieris cōualescas.

De periculo prælatorum.

Enerunt per crepidinē montis. Crepido dicitur G
 à creperū, quod est dubiū. Mōs significat emi-
 nētiā vitæ. Omnis enim altitudo dubia est &
 suspecta. vnde: Deiecisti eos dū al. Et Iob: Ve
 reb. ope. m.

De studio literarum.

Præcepit Holo. incidi aqueductum. Tunc incidit diabolus H
 aqueductum, cum facit interrumpere studium literarum.
 Hoc est quod legitur: Porro fa. f. non inue. in if. Item: Pu-
 teos quos fodiebant patriarchæ, obstruebant Phylistæi. Itē:
 Iudæi denūciauerunt Apostolis ne amplius lo. in no. Ie. Erāt
 autem non longē à muris fontes, dogmata philosophorum,
 qui sciētę & honestatis aliquod cōferunt solatiū. Ex quibus
 furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius
 quā ad potandum. Nota furtim & refocillandum.

Defecerunt cisterna & collectiones aquarum. Sic tibi, si non I
 haurias quotidie aliquid vel meditatione propria vel indu-
 stria aliena, quæ in scholis hausisti, deficient.

De cu-

SVPER IVDITH.

De cupiditate.

K Tunc ad Oxiam congregati sunt omnes viri & femina simul una voce dicentes: Iudicet Dominus inter nos & te, &c. Hi sunt carnales qui malunt florere in temporalibus quàm egere, & ideo citius læduntur. vnde in Exodo: Linũ & hordeum læsum est, eo quòd hordeum esset virens, &c.

Cap. 8.

M Vobis facere disposui, probate si ex Deo sit. Omnia fac cum consilio.

De sollicitudine prælatorum.

M

Stabitis vos ad portam nocte ista. Ecce presbyteris commendat portam. i. sollicitam caritatorum Dei custodiã. Vnde & ianitori præcipit vt vigilet.

N

Nolo vt scrutemini actum meum. Ecce hic prohibet ne simus curiosi scire cogitationes aliorũ. Hinc sacerdotes sumant exemplum, ne indiscretè scrutentur sibi consententes.

De abstinentia.

Cap. 10.

P Tinxit se myrto optimo. Mortificatione carnis, & virtutum odore: vt vermes qui nõ moriuntur occidat.

De discretione.

P

Imposuit Abra sua ascopam vini. Id est mortificationem carnis: sed cum mensura.

De pœna reproborum.

Cap. 11.

Q Vnc iussit eam introire vbi erant repositi thesauri eius. Tunc ingreditur homo thesaurum amatorum mundi, quando cõsiderat pœnam quæ eis parata est. Ad orandum Deum suum per triduum. Hoc est triduum Iudith, triduum Moyfi, & triduum Pauli. s. contritio, confessio, satisfactio.

De amatoribus mundi.

R Dixit Holo. ad Vagao eunuchum &c. Hic erat cubicularius Holo. Omnes autem cubicularij eius, id est familiares mundi, sunt eunuchi. i. steriles. Vagao interpretatur ipsa vallis æstuans. Familiares enim sunt mundi vallis, id est receptacula fordium, & æstuantes amore terrenorum.

De gaudio spiritali.

S Magnificata est anima mea hodie &c. Hoc dicit, quia accedebat ad interficiendum Holo. Sic nos gaudere debemus accedentes ad interficiendum mundum in nobis.

De amatoribus mundi.

Vt sero

*V*tero factum est, festinauerunt serui Holo. &c. Cap. 13.
 Ecce familiares mundi, quando sero, id est T
 aduersitas venit, recedunt: sed in die prosperi-
 tatis veniunt. E conuerso faciunt cubicularij
 Christi. vnde: Anima mea deside. te in noc.

De contemptu mundi.

Accessit ad columnam, & pugionem exoluit. Pugio ligatus V
 ad columnam, est gloria mundi adnexa potentiae seculari.
 Hoc gladio totus mundus ferè occiditur. Euaginat,ur,
 cum gloria mundi nudè & apertè inspicitur per exempla
 mortuorum.

De eleemosyna.

Et euoluit corpus eius truncum. Corpus truncum euolue- X
 re, est diuitias distribuere. Hoc quod Iosue præceptum est,
 vt hostes occideret, & equos subneruaret. Equi sunt diui-
 tiarum quæ ferunt hominem vel ad cælum, vel ad infernum.
 Hi subneruantur per eleemosynam.

De abstinencia.

Tradidit caput Holopher. ancilla sua. Hæc est caro, quæ Y
 caput Holopher. gerit, cum per macerationem ostendit in
 fe victoriam mundi superati.

Et exierunt duæ quasi ad orationem. Scilicet mens & lin- Z
 gua. vnde: Cor meum & ca. m. exul. in d. vi. Ecce caput Ho-
 lo. & ecce conopeum eius. Conopeum, est reticulum con-
 tra muscas & culices, quale solet poni super altare.

Vt probes quia ita est, ecce caput Holo. Ille qui in manu, A
 id est in opere ostendit se cupiditatem abiicisse, potest a-
 liis ostendere caput Holo. Qui vult ergo vt fidem habeât
 ei Samaritani, oportet vt prius hydriam, id est mundi cu-
 piditatem abiiciat.

De compunctione.

Videns Achior caput Holo. angustiatus præ pauore cecidit, B
 & astuauit anima eius. Quando peccatores vident aliquem
 diuitem omnia contempsisse, & conuersum ad Deum, ti-
 ment pro peccatis suis: sicut Achior factus est videns, viso
 capite Holopher.

Vnc ingressus Vagao plausum fecit manibus. Hoc Cap. 14.
 T faciunt amatores mundi, cum suspicantur Ho- C
 lopher. dormire cum Iudith: id est cum suspi-
 cantur potentem opprimere iustum, plaudunt: quoniam

SUPER IVDITH.

laudatur peccator in desiderijs animæ suæ.

De perseverantia.

Cap. 15.

D

Executi sunt eos in ore gladij, quousque perue. ad extre. fi. suorum. Non debet miles Christi otiosus esse, hoste intra portam manēte. Hostis est primus motus, vel fomes peccati, qui semper est in carne. Fines nostri sunt cogitatio, locutio, opus.

E

Omnia quæ erant illorum abstulerunt. Omnium militum Christi, quantumvis impar labor, una tamen debet esse intentio & deuotio: ut quicquid ab hostibus possunt auferre, ad ornamentum conferant ecclesiæ.

Cap. 16.

F

Rat populus iucundus secundum faciem sanctorum. Sicut decet sanctos, quali non excedebant in lætitia. vnde Iob: Si quando ridebam ad eos, non credebant mihi, & lux vultus mei non cadebat in terram.

Finitur liber Iudith.

SEQUITVR LIB. HESTER.

Idem.

Cap. 1.

G

N diebus Assueri regis qui regnavit ab India vsque Aethi. Ethiopia tenebræ vel caligo dicitur. Super illos autem quos obscurant peccata, non regnat Christus. vnde: Regnum meum non est de hoc mundo.

Pueris suis. Talium est enim regnum cœ. Alij non intrabunt ad hoc conuiuium. Si quis est paruulus, veniat ad me.

De deuotione.

H *Non erat qui nolentem cogeret.* Quoniam nolentem non cogit dominus: filios vult, non seruos. Tanquam homines suos ducit, non tanquam asinos. vnde in ædificio tabernaculorum Moyſi dictum est: Ab omni vltroneo accipies. Item: Voluntariè sacrificabo tibi.

De

De prælatis.

Vellæ traduntur sub manu Egæi eunuchi. Cap. 2.
 Egæus qui lætus & festiuus interpretatur, I
 prælatos designat, qui se castrant propter
 reg. cœ. qui festiui debent esse, vt habeant
 sabbatum pectoris, & serulia opera nõ fa-
 ciant. Item in festis sit maior apparatus, &
 in prælatis maior debet esse apparatus operum. vnde: Filij
 Sion inçlyti & amici auro puro. & in Exodo: Vestes sum-
 mi sacerdotis contextæ sunt auro.

De humilitate.

Mardocheus manebat ad ianuam regis. Necdum prodiderat K
Hester patriam & populum suum. Mardo. manebat &c. Bea-
tus qui vigilat ad fores meas quotidie. Item: Beatus vir qui
in sa. mo. &c. Necdum prodi. &c. Ecclesia nil agit per arro-
gantiam. Quàm pulchra es absque eo quod intrin. latet. In
tabernaculo erant exterius saga cilicina, intus cortinæ.

De ambitione.

Man erat de stirpe Agag. Agag, festiua solen- Cap. 3.
nitatis vel tectum interpretatur. De stirpe er- L
go Agag sunt, qui ad tectum, id est dignita-
tes: & solennitates festiuas, id est gloriam mû-
di tendunt.

De persecutione iustorum.

Mense primo qui vocatur Nisan, anno xii. regni Assueri, missa M
est sors in vrnas &c. Cùm gratia abundat, nititur diabolus
insurgere in iustos. vnde: Fili acce. ad ser. Dei &c. Sors est
dispositio Dei: quoniam qui ad sortem Dei pertinent, occi-
duntur. vnde Hie. Pars domini semper mactatur.

Et exiit mensis xii. Hic est finis anni. Sèper enim fini insi-
diatur diabolus. vnde: Insidiabit cal. tuo. Itè: Ipsi cal. me ob.

De utilitate tribulationis.

Optimè nosti quòd non expediat regno tuo vt populus iste in- N
soleat per licentiam. Licet iste malus sit, optimū tamen ver-
bum loquitur. Dominus enim suos permittit tribulari, ne
insoleant per licentiam loquendi.

De humilitate.

Cidit vestimenta sua. Scindere vestimenta, est vir- Cap. 4.
tutis speciem ab oculis remouere, hoc est hostiæ O
pellem detrahere. Idem infra habes: Cùm depo-

SUPER HESTER.

fuiſſet Hester veſtes ſuas, &c. Vel veſtimenta ſcindere, eſt diſcretè opera ſua ſcrutari.

De charitate.

P Ne putes quòd animam tuam tantum liberet. Ne quæras quæ tua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Multi enim viuunt ſibi, vt Cain, qui ait: Nunquid cuſtos &c. Sed væ his qui viam Cain abierunt.

De imitatione paſſionis Chriſti

Cap. 5.

Vm vidiffet rex Hester reginã. placuit oculiſeiſus. Et extendit virgam auream contra eam quã tenebat manu. Quæ accedens oſulata eſt ſummum virgæ eiſus. Hæc virga crucem ſignificat, quam extendit dominus, cùm dicit: Siquis vult poſt me ve. &c. Propter hoc crux ponitur in propatulo, vt cùm eccleſiam intras, ſtatim crucem videas, vt ſequaris Chriſtum.

De tribus ordinibus ſaluandorum.

R Etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris impetrabis. Hæc clauſula ter dicitur, quia tribus ordinibus dabitur regnum cœlorum. ſ. perfectis, pœnitentibus, & fidem habentibus ſed non tempus operandi, quales ſunt paruuli baptizati. Hoc idem ſignificatum eſt in euangelio, vbi diſcipuli traxerunt rete plenum cliij. piſcibus. C, ſunt perfecti. l. pœnitentes. iij, fidem habentes, eſi non ſpatium operandi. Hi ſunt etiam, Noë, Daniel, & Iob.

De ambitione.

S Regina Hester nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege præter me. Si prælatus gloriatur de electione ſua, quòd ſolus ſ. electus eſt: recordetur Aman, qui ſolus vocatus fuit ad conuiuium reginæ, ſed malo ſuo.

Contra hypocritas.

Cap. 6.

T.

Vid pro hac fide honoris & præmij conſecutus eſt Mardocheus? Dominus non remunerat opera pro quibus reddita eſt merces. Ideo hypocritæ & prauſ diuites nihil accipient in futuro, quia iam receperunt mercedem ſuam.

Cap. 7.

V

E

Tiam reginam vult opprimere me præſente. Ecce oratio Aman dicitur oppreſſio: quia in die iudicij iniquorum oratio erit irritatio. vnde: Et oratio eiſus fiat in peccatum.

De

De mysterio Christi.

*S*cribite Iudæis sicut vobis placet ex regis nomine, signantes literas anulo meo. Signantes literas, id est sacram scripturam: anulo, id est cruce, quam quasi anulum habuit dominus in manu, cum cruce fuit affixus. Anulum fecit sibi dominus de cornibus crucis. Hæc erat consuetudo, vt epistolis quæ ex regis nomine mittebantur, & illius anulo signatæ erant, nemo auderet contradicere. Sed euangelium ex Christi nomine & eius anulo signatum est: incipit enim sic: Initium euangelij Christi. & etiam eius anulo signatum est. vnde etiam diaconus lecturus euangelium signat librum faciens ibi crucem: & tamen ferè omnes contradicunt euangelio.

De curru charitatis.

Y Et per veredarios missæ. Veredi, sunt equi vehentes rhedam. Veredarij, sunt illi qui præsumt veredis: & hic accipiuntur pro nuncijs qui sunt in equis. Nota ergo quòd charitas biga est: quoniam mediante charitate fert homo, quòd aliàs ferre non possèt: sicut equus mediãte biga, quòd aliàs ferre non possèt. Homo ergo se subiiciens operibus charitatis difficilibus, est veredus: qui præsumt veredis, sunt prædicatores. Vnde Paulus: Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. quasi hi qui trahunt rhedam.

De perfectione claustralium.

*N*ota quòd Iudæi qui fuerunt in Susis, diutius interfecerunt quàm alij. Susa significant mundum. Qui ergo in mundo sunt, cum maiori lucta interficiunt, quàm qui extra mundum viuunt, claustrales scilicet. illi enim vna die hostes suos occidunt, quando scilicet suis rebus abrenunciant.

Finitur liber Hester.

B iij

SEQUITVR LIB. IOB.

GALFRIDVS.

Quòd pro Deo sunt non tantùm superflua sed necessaria relinquenda.

Cap. 2.

A

Ellem pro pelle & cunctam substantiam s.d.b. pro anima sua. Legitur de sancto Ioseph quòd in manibus adulteræ chlamydem reliquit, & nudus sed incontaminatus abscessit. Similiter in Euangelio alter adolescens reiecit sindonē, & à persecutoribus nudus profugit. In vtroq; adolescentia addit ad meritum, quòd

huiusmodi ætas lubrica esse solear & infirma. Beatus verò Bartholomæus ipsam pellem deseruit, vt animam custodiret. Per eum qui reliquit chlamydem, eos possumus intelligere qui æquanimiter sustinent carere superfluis, sed non sic huius vitæ necessariis. Siquidem necdum nudus est, qui chlamydem deserit. Nam qui sindonem, sequitur Christum. Ille verò felicissimus est, qui nō modò chlamydem reliquit, sindonem proiecit: sed patienter & ipsam corporis pellem amisit. Nullum enim deinceps aduersus huiusmodi hominem locum calumniæ inimicus inuenit, vt si dicat, Pellem pro pelle, &c. Quid est enim pellem pro pelle, nisi chlamydem pro sindone, sindonē pro cute: videlicet superflua pro necessariis, vel ipsa etiam necessaria huius vitæ pro eiusdem conseruatione relinquere?

BERNARDVS.

Quibus tentationibus vita mortalium fatigetur.

Cap. 5.

B

N sex tribulationibus liberaberis, & in septima non apprehendet te malum. Prima tribulatio & occupatio grauis, ipsa est necessitas huius miseri corporis, quod dum modò cibum, modò somnum, modò vestes, cæteraq; similia querit, frequenter tribulat nos, & impedit ab exercitio spirituali. Secundo loco tribulant nos vitia cordis, vt est læuitas cordis, suspicio impatientiæ & iracundiæ motus, inuidiæ morsus, laudis appetitus, & similia quæ quotidie experimur in nobis.

nobis. Tertia & quarta est tribulatio, prosperitas & aduersitas huius mundi. Nota me hinc dicere tribulationem, quod nos impediatur ab exercitio. Vtrinque siquidem cauendum est à laqueo tentationis, & quaerenda arma à dextris & à sinistris. Quinta tribulatio, ignorantia nostra est. In multis enim omnino incertum habemus quid agere debeamus: ita vt quid oremus, sicut oportet nescimus. Sexta tribulatio, est aduersarius noster, qui tanquam leo rugiens c. q. q. de. Atque vtinam in sex tribulationibus his liberaremur, vt vel in septima non tangeret nos malum periculum, si in falsis fratribus. Vtinam soli impugnarent nos maligni spiritus cum suggestionibus suis, & nihil noceret homines perniciosi exemplis, persuasionibus importunis, sermonibus adulationis vel detractionis, atque aliis mille modis. Videtis certè quàm necessaria sit vt aduersus hæc septem pericula quibus impedimur, serpiformis spiritus sancti auxilio subleuemur. Pro his enim septem quibus ab obseruatione decalogi retardamur, in luctu penitentię septuagesima agitur. vnde & recitetur alleluia solenne, & humanę transgressionis historia à capite recensetur.

B E R N A R D V S.

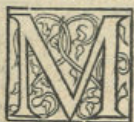
Quod vsu quanlibet graua leuigentur.

Va prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia tibi mei sum.

Quid non inuertat consuetudo?

Quid non assiduitate duretur? Quid non vsu cedat? Quantis qui præ amaritudine prius exhorrebant, vsu ipso malum in dulce conuersum est? Primùm enim tibi importabile videtur aliquid: processu tēporis si affuescas, iudicabis nõ adeo graue, paulopost etiam delectaberis: ita paulatim in in cordis duritiam itur, & ex illa in auersionem.

De quatuor militiarum generibus & stipendiis eorundem.

Militia hominis, vita est super terram. Quatuor sunt quorũ in hac vita deseruimus obsequiis caro, mundus, diabolus, Deus. Carni militamus, gula illecebris seruiendo, luxurię stimulis obsequendo. Mũdo militamus, auaritię estibus anhelando, honoris altitudinem affectando. Diabolo militamus, bonorũ pfectibus inuidendo, cõtra Deum superbię spiritu intumescendo. Deo autẽ militamus, pietatis operibus humiliter insistendo, potestates aërias virtute spiritus oppugnando. Habent & singuli principes isti donatiua ppria.

B iiii

Cap. 6.

Cap. 7.

Caro suis tironibus elargitur momentaneam voluptatem, mūdus transitoriam sublimitatem, diabolus perpetuam captiuitatem, Deus interminabilem felicitatem.

Quantam sollicitudinem circa actionem & otium iustus gerat.

E *Si dormiero, dico, Quando consurgam? & rursus expectabo vesperam.* Hoc est, & quietus, neglectus, & occupatus, perturbata nihilominus quietis me arguo. Vides virum sanctum inter fructum operis & somnum contemplationis grauius æstare: & in bonis licet semper versantem, semper tamen quasi de malis pœnitentiam agere, & Dei cum gemitu momentulis singulis inquirere voluntatem. Vnicum quippe in huiusmodi remedium seu refugium oratio est, & frequens gemitus ad Deum: vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, assiduè demonstrare dignetur.

Quos propria confundit indignitas, diuina donatio consolatur.

F *Quid est homo quia magnificas eum? &c.* Quid est homo? sine dubio vanitati similis factus est, homo ad nihilum redactus est, homo nihil est. Quomodo tam penitus nihil est homo, què magnificat Deus? Quomodo nihil, erga què appositum est cor diuinum? Respiremus igitur: quia si nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde Dei potest aliquid latere de nobis. O pater misericordiarum! O miserorum pater, qui apponis erga eos cor tuum! Scio, scio, nihil est. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quomodo nihil sumus, si thesaurus tuus? Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te. Sic quidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nec mirum. Vocas enim ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ non sunt vocas: & sunt, quia vocas. Licet enim non sint quātū ad se, apud te tamē sunt, iuxta Apostolū: Nō ex operibus, sed ex vocāte. Sic, sic cōsolaris in tuā pietate, què in veritate tua humiliasti: vt magnificè dilatetur in tuis, qui meritò angustatur in visceribus suis. Siquidē vniuersæ viæ domini misericordia & veritas, re. t. e. & tel. e. Testamētū s. pietatis, & testimonia veritatis. Lege homo iuxta teipsum, lege in corde tuo de teipso testimoniū veritatis, etiā hac cōmuni luce iudicabis indignum. Lege in corde Dei testamētū quod firmatū est in sanguine mediatoris, & inuenies quā
longè

lōgè spe possidere, quā re tenere videris. Quid est homo quā magnificas eū? Magnus utique, sed in illo, quia magnificatus ab illo. Quomodo enim non magnus apud illum, cui tam magna cura est de eo? Ipsi verò cura est de nobis. Et Propheta: Ego ait, mēdicus sum & pauper, domin⁹ sollicitus est mei. Planè artificiosa cōnexio vtriusq; cōsiderationis: quia velut momēto descēdēs pariter & ascēdēs se pauperē & mēdicū, & Deū pro se sollicitū vidit. Angelicum istud est, ascēdere & descēdere, sicut veritas ait. Ipsi tamē nō sic ascēdūt vel descendunt sicut homines. Ascēdūt angeli per cōtēplationē, sed propter nos descēdūt per cōpassionē. Quōd autē descēdūt nō cadūt angeli sancti diuina preparatio facit, à qua hęc eis ipsa volūtas preparata est, & facultas. Vnde nō solū administratorios, sed etiā missos in ministeriū Apostolus testatur. Quid ni mittat illis angelos, pro quibus ipse à patre voluit mitti? Quid ni p̄ eis inclinet cœlos, p̄ quib⁹ ipse cœlorū rex inclinavit se, ita vt digito scriberet in terra? Domine inclina cœlos tuos. Parum est. Et descende. Quid vltra? Vt quibus condescendit, faciat coascendere sibi.

Quōd nemo grauiori prematur sarcina quā seipso.

O custos ho. q. p. me con. sibi, & f. s. mi. ip. gra. Nullū mihi o- G
nus importabilius meipso, nulla grauior sarcina est. Factus sum mihi talēcum plūbi, & recedit iniquitas super illud. Sed audiam vocem solatij: Venite, inquit, ad me qui la. & o. es, & ego re. v. Igitur felices liquet esse qui exonerati sunt, & sequuntur dominum expediti. Arcūissimum enim nos foramen expectat: sed quem sequimur, consequi nolumus.

GALFRIDVS.

Quōd in sola Dei misericordia sit latandum.

Impius fuerit, va mihi est: si iustus, non leuabo Cap. 10.
caput, saturatus afflictione, & miseria. H. Quid est quōd dominus dicit: Leuate capita vestra, ecce appropinquat redemptio vestra? Et beatus Iob non leuaturum se caput dicit. Quare leuare caput nō poterat, nisi quia adhuc redemptio longē erat? An magis non expedit leuare caput vel in peccato, vel in iustitia, sed in redemptione & misericordia? Omnem, inquit, adipem & sanguinē non comedetis. Et de ligno sciētie bo. & ma. ne co. Quod est dicere: In vestris nec peccatis nec iustitiis exultate. Nam velut pannus menstruatæ omnes iu-

stitiæ

SUPER IOB.

flitiæ vestræ. Non ergo peccator non iustus, sed redemptus à domino caput leuet. Nam & liber quæ accepit Ezechiel & comedit, carmen habebat, & lamentationes, & vā. Vā peccatori. Lamentationes iusto, qui afflictione & miseria saturatur. Carmen, qui misericordias domini in æternū cātabit. Malè leuabat caput, qui dicebat: Non sum sicut ceteri hominū. Ille autè peius qui dixit: Anima habes multa bo. i. p. r. Pessimè autè leuāt caput in vitiis, qui lætatur cū m. f. Primis videlicet exultantibus in iustitia sua, dicitur: Cū feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus. Mediis quoque præcipitur, nō altū sapere, nec sperare in incerto diuitiarum suarū. Nouissimis dicitur: Nolite iniquè agere. & rursus: Quid gloriaris in ma.

GALFRIDVS.

Cap. 19.

I

Quid per librum, plumbi laminam, vel silicē designetur. *Vis mihi tribuat vt scribantur ser. m. & c.* Per libros antiquos, sanctos perceptibiles disciplinæ cōmendat. Plumbi lamina, synagoga erat, mollis & dissoluta, grauis & onerosa gerentibus. Lamina in quā erat ampla numerositate, mollis instabilitate, murmure grauis. Stylus ferreus, spiritus timoris necessārius laminę plumbi, crebrius intonans Ego dominus, & vltionem animaduersionis intētans. Silex, Gētilitas, ad sculpendū difficilis, sed non facilis ad delēdū. Cui sanè sculpturā potius quā picturam sermonū suorum sanctus exoptat, vt nō vana sit simulatio, sed expressa similitudo. Sic in nobis hodie libri speciē tenēt, qui magis dociles sunt & prōpti-plumbi laminæ, qui in eius natura molliti, tā graues aliis quā in sua conuersatione remissi: silicis duri, corde indomiti, intractabiles, inhumani. Vel aliter, liber est ad scribendum apertus sedula meditatio. iuxta illud: Deus scientiarum dominus est, & ipsi præ. c. Lamina plumbi stylum ferreum suscipiēs, facilis obediētia præceptoribus non resistens. Grauis tamen in semetipsa ad custodiam disciplinæ, vt nulla curiositate raptetur. Silex, inuincibilis paciētis, & præsertim iniuriarum tolerātia. A damas durus, sed preciosus, illam inuicē fortitudinem quam præsentis vitæ felicitas non emollit.

Quòd resurrectionis fidem Iob multis argumētis astruat. *Sequitur: Scio enim quòd redemptor meus viuit. Dic mihi homo,*

homo, Quomodo scis quia viuit, qui pro redemptione tua mortuus est, si amodo grauem reputas molestiam corporis iniuriã operis, cõtumeliã cuiuscũque sermonis? Quomodo scis redemptorem tuum viuere, nisi idem senseris in teipso? Hoc iustus senserat, cùm dicebat, Scio quod re. an. vi. & in no. di. de ter. sur. s. liquet enim quòd ex illius resurrectione, suam sperabat. In nouissimo, inquit, die de t. s. s. Nihil tibi ò homo incredibile promittitur, ab humo vnde prodieras denuo surrecturum. Ipsa tibi fidem materia persuadet, quæ te protulit, quæ recepit, vt credatur aliquãdo redditura. Effi caciore tamen persuasio virtus auctoris, vt quo plasmãte sur rexeris, quo iudicante cecideris, eo nihilominus vocãte resurgas. Sed quãdo veniet hora? In nouissimo die. Christus primo dierũ omnium resurrexit, nos in nouissimo. Nã primitiã Christus, & consummatio seculi tempus messis. Rursum, ait, circũda. p. m. & in c. m. vi. d. s. m. Dic mihi bone vir, quid exuuiis talibus opus habes? Nõ potes sine pelle tã lace ra, tam misera carne beari? Repleta est ista putredine, & for dibus pulueris illa exaruit, & contracta est. Quid facient in regno Dei illa scissã hulceribus, & vermibus ista scaturiens? Sed erit in quã ipsa pellis, & caro ipsa: sed corruptio ista nõ erit. Igitur dũ castigo & redigo in seruitutem, ad illã vitam foueo & nutrio carnem meam. Nõne Deo subiecta erit anima mea? Sed & caro mea requiescat in spe. Meritò totũ exigit, qui totũ saluat: & qui totũ ei nõ exhibet, totũ perdit. Totũ exigit, totũ recipit, totũ reddit benignus exactor, fide lis debitor, redditor copiosus. Nõ enim parũ deesset anime si nuda & sine sua carne assisteret ei qui in humana carne gloriam non dedignabitur exhibere diuinã. Sequitur: Quẽ visurus sum e. ip. & non a. Videlicet quantũ libet in quati tate mutatus: sed tamen ego ipse proprietate personæ, & v triusque substantiæ veritate. Et non alius, inquit. Vt quid in culcãs verba multiplicas? Quia propemodũ alius, sed tamẽ ego ipse & nõ ali. Interim nãq; quomodo videor ego ipse, dũ nõdũ eodẽ statu permaneo? Tũc ego ipse facturus sum, vidẽs eũ qui idẽ ipse est similis factus ei. Et oculi mei cõspe cturi sunt. Claudamus fenestras morti, vt aliquãdo pateant vita. Caueamus puluerem terrenæ cupiditatis, fumum vani gloriæ & elationis, luxuriæ lippitudinem super omnia fugiamus. Utamur magis collyrio lacrymarum, quas ab
stergat

SVPER IOB.

stergat oculis nostris manus benignissima conditoris. Reposita est, ait sanctus, hæc spes mea in sinu meo. Væ nobis sciolis, qui de fonte putei nostri non bibimus, aridis faucibus aliis propinantes. Sanctus Iob scribi & sculpi sermones suos optabat, non sui negligens, sed proximos diligens vt seipsum. Animaduertite & videte pauperé & inopem percussum hucere pessimo, vnde gloriatur, quas reposuerit opes, & thesaurum suum vt custodiat. Siquidem cordis sinus est non corporis, in quo reposita est spes ipsius. Ac si dicat: Nemo tollit à me hoc refrigerium meum, hoc gaudium spei meæ: sed reposita est hæc spes mea in sinu meo: donec tandem ipsius exhibitio rei sinum amplificet, & dilatet, & supereffluat quanlibet dilatatum.

RADVLPHVS.

Quomodo à domino peccator de malo in bonum, de bono in melius conuertatur.

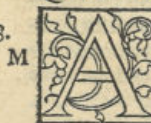
Cap. 22.

Abit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos. Verè absque gratia spiritus sancti nihil boni possumus operari. Ipse enim & leuat nos ab imis, & puehit ad summa, & purgat à vitiis, & virtutib⁹ ditat. vnde & in Iob legitur: Dabo pro terra silicé, & pro silice torrètes aureos. Per terrâ quippe terrena cōuersatio, per silicé boni operis fortitudo, per torrentes verò aureos doctrinæ cœlestis affluentia designatur. Pro terra itaque silicem dat, cū carnalem & abiectam vitam bonæ operationis fortitudine mutat. Pro silice quoque torrentes aureos præstat, cū boni operis laborem cœlestis sapientiæ mercede remunerat.

RICARDVS.

Cap. 18.

Quòd aurū hūanitatē Christi cōflatū sit in vtero virginali *pro locus est in quo conflatur.* David dicit: Terra dedit fructū suū. quod est, virgo Maria Christum. In hac terra beata, inuētus est lapis ille sine manibus excisus, qui creuit in montē magnū, & imple. v. su. ter. Puto quòd in hac terra secundū Moyse sententiā nascitur aurū. Et aurū terræ illius optimum. Ibi inuenitur bdellium, & lapis onychinus. Qualé, quæso, dicimus hæc terrā, in qua facilè inuenimus aurū optimū si volumus, & lapidem preciosum? Sed quid dicturi sumus de terra, illius terræ auro tā optimo, tā
pre-

precioso? Putò quòd secundū hoc quod in beato Iob legitur, quoniam & huic auro locus est in quo cōflatur. Sed quis quæso huius cōflationis locus? an fortè est vterus virgineus? Quis huius operis cōflator, aurique mundator, nisi spiritus sanctus? Huius sanè operatione in vêtre virginali cōflatū est aurū, & decoctū ad purū, natura humana purgata, & ab omni labe mūdada, verbo vnita, & in vnā personā cōiūcta. In hoc cōflatorio, & ex huiusmodi auro format⁹ est anulus, lapis preciosus impositus, forma summi regis & imago impressa, & penè expressa. Aurū optimū, caro Christi: lapis preciosus, anima Christi: figura & imago patris, diuinitas Christi. Qui cū sit splendor & figura substantiæ eius, nihilominus tamē humanitati nostræ est vnitus, vt ex duabus naturis tribusq; substantiis esset quasi in vnū anulū iūctus mediator dei & hominū, homo Christus Iesus, & feret dextere excelsi ornat⁹. Huiusmodi anuli signaculo signat⁹ est illud edictū in quo liberata est captiuitas Iudæorum. Hic est anulus Amā principi ablat⁹, & clemētia regis Mardocheo cōmissus: & quæ hæretica peruersitas perdidit, ordo catholicorū doctorū acquisiuit. Hic anulus in manu prodigi filij, sed reuersi patris clemētia misericorditer reformatur.

RADVLPHVS.

Quòd non est munda misericordia quæ de fonte iustitiæ non procedit.

Iustitia indutus sū. Beatus Iob opera sua enarraturus quæ misericorditer indigētibus impēderat, prēmisit dicēs: Iustitia indutus sū. Ille quippe benè agit quæ pia sunt, qui scit prius seruare quæ iusta: vt collatus in proximos riuus misericordiæ, de iustitiæ fonte ducatur. Nā multi proximi quasi opera misericordiæ impendūt, sed iniustitiæ facta nō deserūt. Qui si veraciter proximis misericordiā facere studerent, sibi ipsis prius debuerāt iuste viuendo misereri.

ADAM DE PERSEVIA.

Cur vmbra & calamo prælatus negligens comparetur.

Vb vmbra dormit in secreto calami, in locis humen- Cap. 40.

Sibus. Vmbra est obscura, frigida, & inanis. Talis O est prælatus negligēs & mercenarius pastor. Obscurus est per imprudentiam, frigidus per desidiā, & per negligētiam est inanis. Subditos quidem suos vmbra operit: sed

SVPER IOB.

sed dum illis præesse & non prodesse satagit, quantū in se est, exēplis suis quasi ramis interpositis impedit ne lux gratiæ ad subditos penetrare possit. Sub tali vmbra Beemoth dormit: quia in subiectorum cordibus tāto securius requiescit, quāto per culpæ cōsensum pastorem ipsum sibi familiarius obligauit. Calamus autem sonorus est, vacuus intus, & nitidus foris, natura fragilis, culmo gracilis, agilis leuitate. Quid est autem secretū calami, nisi tenebrosā conscientia monachi sub prætextu religionis? Sonorus quidē est iste calamus per frequentiā diuinæ laudis: foris nitidus de specie sanctitatis, sed vacuus est intus carens solido veritatis. Est fragilis ex infirmitate naturæ, tenuis ex necessitate paupertatis professæ. Est & agilis ex inconstātis animi leuitate. In huiusmodi calamo est secretū, occusq̄ simulationis negotiū. In quo tanto securius dormit, quanto secretius: tanto cōfidētius habitat, quanto callidius omni specie sanctitatis se pallians nullū reprehensorem formidat. Quis enim reprehendat hominem habitu religiosum, corpore castū, victu sobrium, vultu maturum, orationi assiduū, ad opera obedientiæ promptū, in cunctis disciplinæ obseruantis indefessum? Et tamen hæc omnia plerūque sine virtute animi obseruantur, dum per illa non intus, sed foris gloria quæritur. Loca humentia, ora detrahentium, siue quid aliud impudicè labiis aut lingua agentium. Loca humentia, sunt vè tres se ingurgitantium comestationibus, & ebrietatibus deseruientium, vel obscenæ partes corporum cubilibus & impudicitis iucūbentium. In his Beemoth tanto voluptuosus dormit, quanto consuetius sus immunda lutosæ carnis volutabro se inuoluit.

Finiantur Moralia illustrium virorum dicta
super libros Beati Iob.

INSIGNI ERVDITONE AC PARI

virtute præstantissimo viro, Volphgango Remo ab
Kbærz, V. I. Doctori, & Sueniæ Triumui-
ro, Ottomarus Luscinus S. D.

Idere liceat celeberrime doctor, naturã rerũ
parentem, quã vilia nusquam nõ sint obuia,
nobilissima queq; in recessum aliquem remo-
tiorẽ, exquisitis ad hoc latebris occultasse.
Ideo vt assequi res præclaras, quanquã im-
pendio sit optabile, nulli tamẽ perinde hætte-
nus fuerit in prociui. Quãdo (vt auctor est Hesiodus) τὸς ἀετ-
τῆς ἰδαπὸτε. ὁσοὶ πρὸν ἀποιδίπ ἰδὸν κερ, Id est, Sudores placuit
Diuis prætere dere sepẽ, Virtuti. Sic ignis, res mortalium visibus ac-
commodatissima, in venis abstrusus latet silicis, aurum in terra
visceribus, vniones in cõchylibus abditi. In nucibus quod est e-
sui, inter acerbos cortices, & præduros testarũ parietes penitissi-
mẽ est reconditũ. Mella, apũ aculeos metuẽtibus, sunt inaccessa.
Deinde quacumq; ẽ terra cõmuni omnium parẽte beneficia acci-
pimus, vsura quadã est, nulli obueniens nisi qui illi prius dederit
mutuũ, & annuũ insuper laborũ orbẽ addiderit. Et vt missa fa-
cia reliqua, verbũ Dei, certa animi nostris ac perẽnis alimonia,
etiã in literis sacris aliquando patẽte quodã meatu, seu annis
immodicis imbrib; auct; exudet. bona tamẽ pars, atq; adeo su-
auior mysteris est innoluta, que nemo queat eruere nisi qui ad
prescriptũ Davidis, typũ beati viri exprimẽtis, dies in lege Dei
ac noctes, quiq; testimonia illius scrutetur, ac toto corde exqui-
rat. Nã ad solos Apostolos olim diuina voluntatis cognitionẽ per Psal. 118.
tinere, eosq; quorũ fides vitãq; integritas, proximo ad illos acce-
debat, Christ; seruator aperitẽ indicauit, cũ disceret ad eos: Vos Matt. 13.
datũ est nosse mysteria regni colorũ, non aliis. Ideo enim in pa-
rabolis laquor eis, quia videntes non vident, & audientes non
audiũt, neque intelligunt. Itaque cũ non pauci hætenus ab Apo-
stolorũ tẽporibus scrutati sint legẽ domini, atque certissima vo-
luntatis illius testimonia, sacris recõdita literis, dies noctesq; me-
ditati: videmus messẽ longẽ ditissimam librorum hinc prone-
nisse, quibus mysteria illa cõlestia aliter atq; aliter, non tamen,
nisi vt etiã delicato respondeant palato, scriptis suis tractarunt.
Tanta enim est eius rei copia ac dignitas, vt veluti manna olim
varios præbeat sãpores: ceterũ omnes exquisitos mirũ in modũ

& delicatos. Horum ego sequutus exemplum, cum ab hinc men-
ses aliquot, hortatu Venerandi patris & domini D. Ioannis de
Eti Schrot, Abbatis monasterij SS. Vdalrici, & Afra Augusteni.
psalterij Davidis patribus prelegeret, ac veterum lucubrationes
excuteret in ea rem idoneas: contigit mihi, vt ob immensam scri-
ptorum varietatem tractus in diuersum, coactus tandem fuerim
sine cortice (quod dicitur) natate, & collatione scripturae sacrae,
meo Marte, mihi viam ad intelligentiam literarum sacrarum ape-
rire. Siquidem videbam hoc factum multorum iuuari exemplis,
nec facile aberraturum, qui viam a multis tentatam fuisset ingres-
sus. Ceterum, quando labor aliquanto durior inciderat in perue-
stigandis allegoriis, & fructus inde proueniret dulcior: visum mi-
hi fuit in literarum ordinem inuenta digerere, quo semper essent
in proprio. Futurum enim angustabar, eum qui bonas horas in ea re
pdiscenda, quae omnium est difficilissima, locasset, in alio sacrae scriptu-
rae capitulo, angustius psalterij superatis, liberius vagaturum. At-
qui, intellexi crebro a praestantia tua, clarissime Volphgange, pro-
tua in temporum nostrorum columen Erasmi Roterodami & il-
lius literas observantia, te nullius rei tam esse cupiatum, quam alle-
goriarum Theologicarum, quas alicubi in lucubrationibus suis vir
ille nunquam pro meritis satis laudatus est pollicitus. Itaque vt mo-
ram hanc patientius mecum feras: fuit enim haec expectatio mihi
quoque non minus acerba: & multis me identidem implicauit la-
boribus, quos aditis Erasmi allegoriis licuisset declinare. En
allegoriae totius psalterij pro meo captu tractatas tuo nomini
dedico, ac mitto muneri. Insigne equidem argumentum, & multis
nominibus amoenissimum, eoque eximii multiusque eruditionis ac
plurimae virtutis ornamento, quibus inter alios polles, egregie ac-
commodatum. Denique maius quod praestare valeam, homini optime
de me merenti. Cum enim non pauci ambiant tuae amicitiam, tu mihi il-
lam, nec quicquam de te merito obtulisti vltro, & in fortunarum
quoque societatem quandam admittis. Proinde etiam usque ad inuidiam
me honestare non desinis officium, ita vt mihi visus sim magis o-
nerari. Porro, quae fortuna meae est conditio, cum soluendo non sim,
satis factum tamen animo meo arbitror, si liceat vel tenui ar-
gumeto felicitatem meam hac tempestate tibi, aliisque, communibus
amicis acceptam referre. Vale literarum et integritatis columen.
Ex monasterio Dini Vdalrici, ad Idus Sextiles, Anno repara-
tae salutis, M. D. XXIII.

ALLEGORIAE PSAL-
MORVM DAVIDIS PROPHETÆ,
 secundum literarum ordinem, ab Ottomaro
 Luscinio Argentino summa scriptu-
 rarum fide tractatæ.

ABLACTATVS.

Cita admodum & cum primis **A**
 elegans homiofis est, quam vsur-
 pat Propheta in Psalmo 130. Par-
 uuli ab lactati à matre. Nam cum
 natura duce cætera animantia
 protinus à lacte sciant quid expe-
 tendum sit, quidve fugiendum:
 solus homo maiori tum eget ge-
 nitricis sollicitudine, ne pereat,
 & emoriatur, priusquã rectè in-
 cæperit viuere. Ea est superbissimi animantium omnium
 miserima origo. Itaque si puer ab lactatus à matre, sibi tum
 relinquatur, illa commemorante priora officia, quod con-
 ceperit, menses plus minus nouè pondus gestarit in utero,
 non sine vitæ periculo genuerit, lactauerit, & fastidia alia
 nullis opibus cõpensanda sustinuerit, illisq; lassata, curã om-
 nem educationis posthac detrectare conetur: nõne exitio-
 sum isthuc fore credimus misero huic puello? Sic Deus tot
 præclaras animi ac corporis dotes gratuito homini largi-
 tus, si illũ relinquat: atque homo bonis huiusmodi intume-
 scens, nihil deinde attentus sit ad diuinum præsidũ, sed su-
 is ipsius viribus eluctari contendat ad beatitudinem: certũ
 habeto talem non modò nihil promouere, sed etiã arrogã-
 tia huiusmodi & contèpti Dei pœnas in se recepturũ, nõ-
 pe damnationem æternam. Propheta igitur in eo quẽ dixi
 Psalmo, deuouet se huic periculo, si neglecta Dei ope, ani-
 mòq; elato immodicè sibi placuerit. Si (inquit) sensũ meũ,
 & exultationem non continui circa humilia & abiecta,
 sed potius exaltaui animam meam: retribue mihi, & pœnas
 de me sumito, similes eis quas perfert, infans ab lactatus à
 matre sua, ac prorsus reiectus. Et clausulam addit venustif-
 C

SVPER PSAL.

simā quæ coronis est & argumentū totius negotij : admo-
nēs Israëlé ne vnquā in se speret, sed perpetuò in dominū.

ACCELERARE.

- B Non ineleganti metaphora itidē vsūm videre licet propheta in Psalmo 15. dū homines perditæ & extremę impietatis, nihil cunctari ait, aut deliberare secum in turpi proposito: sed velis remisq; (quod aiunt) ruere in malefacta. Nā hoc est quod indicare voluit his verbis : Multiplicatæ sunt infirmitates eorū, postea accelerauerunt. Sicut primo Psalmo dicitur, impium primò deambulasse, dum consiliū communicaret cū impiis: inde cōstitisse in facinore: postremò malis assuetum sedisse in pestiū sedem, ceu deinceps minimè cunctabundum. Huc pertinet quod ait Solomò Pro uerb. 18. Impius cū in profundum venerit peccatorū, contemnit. Et rursus dictū est sapienter eodem libro capit. 28. Beatus homo qui semper est pauidus, qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

ADVENA.

- C Aptissima item metaphora est quæ cōpetat in credentes, verbi, aduena. Nam cū cuncta Deo committunt, animæ salutem, vitam, alimoniam, amictū, & omnia quibus necessariò indigent, nihil est cur patria se velint magnopere iactitare: sed magis exulare se fatentur à regno cœlesti, cuius ciues sibi esse videntur, & domestici Dei, vt ait Apostolus Ephe. 2. Itaq; Iacob interrogatus à Pharaone quot annos natus esset, respōdit, Dies peregrinationis vitæ meæ centū triginta annorū sunt. Gene. 47. Sic Dauid Propheta noster ait ad dominū: Peregrini sumus coram te, & aduena: sicut omnes patres nostri. 1. Paral. 29. Et in Psal. 118. Cantabiles sibi ait iustificationes domini, non in regno aut patria vitæ presentis, sed in loco peregrinationis fuisse. Rursus Psalmo 38. Aduena sum ego, inquit, apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. Item Petrus scribēs ecclesiæ: Obsecro vos, inquit, tanquam aduenas & peregrinos, vt abstineatis à carnalibus desiderijs. 1. Petri 2.

CVM ADULTERIS portionem accipere.

- D In Psal. 49. Propheta verbis domini abstertere volēs impios ab omni vitiorum cohorte, fore ait vt his verbis illos adoriatur. Si videbas furem, currebas cū eo, & cum adulterris portionem tuā ponebas. Peccare ostendēs, non modò illos

los ad quos furti aut prædæ portio quædã peruenit . sed etiam fautores scelerũ quibus licuit consilio, auctoritate, aut viribus crimini obuiam ire. Nam in adulterio nihil est quod flagitiosus cũ aliquo partiatur, præter flagitiũ, cuius reum facere potest turpitudinis patronũ. Quanquam non sim nescius, impios quoque Deũ relinquentes, verũ maritũ, Germano quodam scripturis tropo adulteros appellari: vt Hieremiã 3. Frõs mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere, mœchata est cũ lapide & ligno &c. Et Matth. 3. Generatio mala & adultera signum quærit.

AFFLVERE DIVITIÁS.

Affluere opes dicũtur, dum præter nostram sollicitudinẽ E obueniunt: id quod fermẽ sit hereditatũ accessione, & munificentia amicorum. Nam ad summas diuitias citra malas artes euehi quempiam, hoc non videtur verisimile diuo Hieronymo, ait enim: Omnis diues iniquus est, aut hæres iniqui. Itaq; rectẽ docet Paul. Qui diuites volunt fieri in hoc seculo, incidẽt in tẽtationes & laqueũ diaboli. I. Timoth. 6. Et Propheta noster Psal. 61. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Item psal. 143. non reprobatur opes filiorũ felicium, promptuariorum, ouĩũ fœcundarum, boum crassorum, & aliorum quæ illic memorantur: sed oris vanitatem damnat, & dextram iniquitatis: quia qui hæc possident, beatos se prædicant, & nõ abstinẽt à malis artibus, quæ alibi prohibentur, psal. 53.

ALIENI FILII.

Ad superiorem sententiã propriẽ pertinet quod in psal. 145. quem iam citauimus proximo præcedit. Ibi enim verbo nimirum maximẽ congruo, studiosos opũ, & voluptatũ huius vitæ sectatores, dum contemnunt Deum verũ parentem, filios alienos vocat, his verbis: Erue me de manu filiorum alienorum, quorũ os loquutum est vanitatem, & dextera eorum, dextera iniquitatis. Cæterũ Esaias primo capite, qui sint alieni & abdicati filij, diligentius explicat, dũ ait in persona domini: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autẽ spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus meus nõ intellexit. Vẽ genti peccatrici, populo grauĩ iniquitate, semini nequã, filius sceleratis. Dereliquerunt dominiũ, blasphemauerunt sanctum Israël, abalienati sunt re-

SUPER PSAL.

trorsum. In eandem sententiam dicitur Psal. 17. Filij alieni mentiti sunt mihi, & claudicauerunt à semitis suis. Et Psal. 53. Alieni insurrexerunt aduersum me.

ALIENIGENA.

G Videre est propter stirpem vnicam ex Abraham deriuata, quæ in fortè cessit domini, cæteros omnes alienigenas vocari. Vnde quoties sacer spiritus prædixit fore vt accessione Gentium fides & ecclesia domini incrementa acciperet, hoc fermè vsus est vocabulo: vt Psal. 59. Mihi alienigenæ subditi sunt. Et Psal. 82. Alienigenæ cum habitantibus Tyrû. Psalmo item 86. Alienigenæ & populus Aethiopiû. Et 107. Mihi alienigenæ amici facti sunt.

ALTARE.

H Quando pontifex ille, sacerdotiû habès æternû, Christus dominus, cælos penetrauit, Hebræ. 4. operæpretium est vt ad templû & altare, vbi ille residet, animos attollamus. Nã Hierosolyma, & sacra quæ ibi ex Dei præcepto fiebãt, omnia typus quidam fuerunt eorû quæ nunc verè aguntur in cælis. Igitur quoties inuitamur verbis Prophetæ ad sacrameminerimus ea secundum spiritû verè inueniri in cælis. Sic Psal. 15. dicitur: Circundabo altare tuû domine. Et 42. Introibo ad altare Dei. Item 50. Imponent super altare tuû vitulos. & 83. Altaria tua domine virtutum &c.

AMBVLARE.

I Ambulare eo situ quo differt à stando & sedendo, ad eû modû deliberatio in rebus gerendis, ad opus & assiduitatè agendi potest referri: allegoria nimirû elegantissima, quam spiritus sanctus in Psalmo primo, non aliter atque totius operis argumentû proponit. Beatû prædicans qui non ambulauit in conciliabulo impiorum, id est in deliberando non cõmunicauit cum istis consiliû, sed legè domini potius cõtemptis illis consuluit: vt Psal. 118. clarius dicitur: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Docemur igitur hac allegoria, vt si qua in rebus gerendis ambiguitas emerferit, nihil antiquius ducamus lege diuina, atque eã veluti certissimã voluntatis Dei regulam & amussim per omnia sequamur. Nam cum in promptu habeas legem Dei, illaque neglecta, tuas opiniones præferre illi studeas, ea verò demum summa impietas est. Comminatur autem huic sceleris pœnã dominus, Psal. 67. Confringet capita inimicorû suo-

suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis.

ANGVLARIS LAPIS.

Non obscurum est ex diui Pauli sententia quam tractat in K epistola ad Ephesios, capite secundo, in Christum seruato rem propriè metaphora lapidis angularis competere: siue quia ipse medius, cœlestia simul & terrena coniunxerit, siue quòd ex Iudæis & Gêtibus vnum sibi populum, cuius ipse sit caput & princeps, elegerit. Nam cum anguli ea sit natura, vt duos parietes vi sua contineat: non absurdum apparet anguli nomine regiam indicari potestatem. Sic enim scriptum est in Esaia, capite decimonono: Deceperunt Ægyptu angulum populorù eius. Et Zachariæ decimo: Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prelij. Abiectum igitur primò regem nostrum à Pharisæis, dum in illo nil præter seruilem formam cognoscerent: ac non ita multo post à patre mirè exaltatum Propheta noster Psal. 117. elegantissimè describit his verbis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Cæterùm Apostoli verba quæ ex 2. Ephesi. citauimus hæc sunt: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietè maceris soluens inimicitiam in carne sua, legem mandatorum in dogmatibus euacuans, vt duo conderet in seipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliaret vtrunque in vno corpore Deo. Et post pauca: Ciues sanctorum, inquit, estis, & domestici Dei, superedificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio compingata, crescit in templum sanctum in domino. Sic Esaï. 28. Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidè probatum, angularem, preciosum, in fundamento fundatum.

APER.

Diuus Hieronymus scribens in Daniele, ait Hebræos, L quicquid ferocius cogitatur in bestiis, per hoc Romanos velle intelligi, bestiam nimirum omnium maximè formidolosam. vnde est & illud: Ne fortè veniant Romani & tollant locum nostrum & gentem. Ioan. 11. In Psal. igitur 79. vbi scribitur de vinea domini ab impiis prophanada: Deuastauit eam, ait Propheta, aper de sylua, & singularis fe-

SUPER PSAL.

rus depastus est eam. Quibus verbis ferocem & imitem populum significari consentaneum est, qui potentia & opibus præstat: ut olim populus ille Romanus nulli in his rebus secundus.

AQUA.

M Aqua in scripturis bifariam accipitur: aut enim de fontana & pura fit sermo, quæ videlicet nihil terrenarum sordium habet admixtum, tum rectè doctorem illum, cœlestem spiritum accipimus: nam ille potum vitæ æternæ solus præbet, non sinens vnquam sitire credentes: quemadmodum pulchrè interpretatur Ioannes Euāgelista capi. septimo: In ultimo, inquit, magno festiuitatis die, stabat Iesus & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Item Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternā. Sic Propheta noster psal. 22. pastoris illius boni præconiis euehens officium, educatum se dicit ad aquas refectionis, siue potius quietis, & respirationis: quibus verbis indicat si dem potissimū, qua se homo totum committit Deo, nihilque suarū viriū agnoscit, à spiritu diuino doceri. Proinde fontium ea vis est, ut nō sinant arbores arescere, sed perpetuò irrigāt, erūpentibus vndique scaturiginibus, adeo ut nō videatur possibile sterilē inuenire arborem, cuius radices solo fontibus irriguo inhæserint. Quo magis ridēda videtur vulgi Christianorum huius nostræ ætatis dementia, in prætextum inertis otij, & in omnium facinorum genera labēdi summæ licentiæ, nil aliud hominis salutis cōducere prædicātis, præter fidem. Nā ea planè sententia cōarguit hunc fide prorsus carere, qui ita statuit fidem, ut opera cuncta reiciat, sine quibus tamen fides haudquaquā haberi poterit. Sic enim docet Propheta noster Psal. 111. Beatus vir qui timet dominū, in mādatis eius volet nimis. Et quid est quod cupit nimis? nisi quod sequitur: Iucūdus, siue frugi homo miseretur et cōmodat: disponit sermones suos in iudicio, utique recto, ut videlicet nihil agat aut dicat, nisi quod sit rectū. Disperdit, dedit pauperib⁹, iustitia eius manet in seculū seculi. Et paratum cor eius sperare in domino. Confer iam typū

beati viri, qui ex fide nemiū cupit, nō expectans donec reces fundere ad Deū, ieiunare, vigilare, iuuare fratrem, aut reliqua huiusmodi iussus fuerit: sed præuenit præcepta, immo dicē etiam cuncta hæc exercens. Cōfer in quā illum cum iis qui etiā moniti nulla iussā capessunt, sed Deū sola fide contentū sua gloriantur: & videbis tantundē esse, iactare opera (vt faciebat Phariseus ille Euāgelicus) quę habebat sine fide, & (qui mos est nostrorū tēporum) sine operibus de sola fide gloriari. Scimus iustificationē ex fide, atq; ea sola cōtingere: illā tamen nunquā videri sterilē, vt scitē admodum docuit Apostolus ad Heb. cap. 11. Et propheta item noster Psalmo 1. Beatum virum, arbori similē facit, quę ad passim erūpentes aquę scaturigines plantata, fructū produxerit in tempore. Nimirū, charitatem, gaudium, pacem, patientiam, benignitatē, bonitatē, & reliquos fructus fidei à Paulo Gal. 5. descriptos. Saxa igitur mihi iam erunt, stipites, aut trabes, quicunq; steriles esse volunt, quando spiritus cœlestis iubet vt sint arbores frugiferæ. Et Ioannes Matth. 3. Omnis (ait) arbor, quę non facit fructū excidetur, & in ignē mittetur. De aqua pura & fontana hæctenus diximus. Porrò si inuenias spiritū sanctū de aqua limum voluente, & terrena face turbida verba facientē: ea significat doctrinam humanam, nihil præter terrena lucra cogitantem, & planē vt est in primo Psalmo, impiorum consilium. Neq; periculum est vt illa aqua extinguat corpus, sed perniciē molitur animæ: id quod scitē admodum commemoratione horrendi ac capitalis periculi, Proheta Psal. 68. oculis spectandū proponit, his verbis: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquę vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, & non est vbi insistere liceat. Multiplicatę sunt super capillos capitis mei &c. Et Psalmo 143. Libera me de aquis multis.

A QVILAE iuuentus restituta.

Vt desit alia ratio quę cogat hominem virium suarū obliuisci, & toto pectore se Deo credere, senectus certē abūdē id præstat. Reddit enim hominē morosum, querulum, voluptatū iuueniliū osorem, vilem, ridiculum, deniq; nil aliud quàm orbi vniuerso spectrum quoddam inuisum. Itaque si in eo rerum statu quispiam iuuentam reddat seni, nōne is videbitur semimortuum reuocasse in vitam? Atqui mirum videtur, cur non omnia nobis polliceamur de nostro con-

SUPER PSAL.

ditore, quando facer spiritus sponsor existit iuuentutis, similitudinem asserens aquila, quæ exiit fenestram. Quamquam minimè in hac vita sperandum alicui idem arbitretur, cum de anima præcipuè loquatur Psal. 102. Renouabitur ut aquila iuuentus tua. Cæterum de colubris & ceruis extant monumenta veterum, quæ illos reiecto exuuiis, hos depositis cornuis, tradant iuuentam resumere: cum nihil simile prodant de aquila. Itaque in hac re præstat Dei auctoritatem quam humanam inuestigare. Scribit autem facer Hieronymus aquilam, ubi consenuerit, grauari pennis, & tum querere fontem, apud quem illas erigat ac colligat in se calorè, ita ut sanentur oculi. Deinde tertio mensæ iuuentam redire.

AQUILO.

O Aquilonem, frigidum ventum & siccum, & impetu quodam ac strepitu insolentem, ac frugibus infestum, perspicuum est malum significare. Ideo cum spiritus sanctus inuita ecclesiæ Christianæ turbulentos quosdam hostes habitura indicat, qui Orientem curent opprimere: Hierosolymam & montem Sion ait esse latera Aquilonis, in quæ videlicet ille potenter impingat. Leguntur hæc Psal. 47. his verbis: Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Mons Sion latera Aquilonis, ciuitas regis magni. In Hieremia quoque scriptum est, capite primo: Ab Aquilone pandetur omne malum. Et Cant. 4. spòsa abire iubet Aquilonem veluti noxium ventum. Surge, inquit, Aquilo, & veni Auster, & perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

ARANEAE OPVS.

P Scita admodum allegoria est, quæ spiritus sanctus in araneæ tela, opere nimirum laborioso, parumque frugifero, spectandam proponit. Atque adeo, si quis impiorum sudores, quos in congerendis opibus, & infinita vanitate alia profundunt, rectè secum cõtempletur: inueniet impium veluti araneum, labore inani diffluere, & in ipso suo conatu totum perire. Sic legis in Esaia capi. 59. Telas araneæ texuerunt. Et Iob octauo: Aranearum tela fiducia eius. Proinde concinit aptè Propheta noster Psal. 38. Diffluere fecisti sicut araneam, animam eius: veruntamen vanè conturbatur omnis homo. Et Psal. 89. Anni nostri sicut aranea exercebantur &c.

ARBOR.

Q Hebræorum consuetudo est, lignum pro arbore ponere:

vt Gene.1. Lignum pomiferum faciens fructum. Et 2. De omni ligno paradisi comedetis &c. Quæcunque igitur de ligno ad decursus aquarum plantato in primo Psalmo dicta sunt: intelligamus ad hominem pertinere, à quo Deus fructum exigit operum bonorum. Id quod in Ioâne decimoquinto cap. sub vitis & palmitis metaphora clarè indicatur, dicente domino: Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum. Sic Matth. 3. Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Et ibidè 7. Omnis arbor bona fructus bonos facit. Item de fico quæ paterfamilias abscissam voluit ob sterilitatem, nisi persuasum illi fuisset concepta quadam spe de fructibus non nihil differendum, Lucæ 13. Diximus autem de hac re copiosius in verbo, Aqua.

ARCUS.

Arcus pro viribus plerunq; accipi solet, vt Psalmo decimo: Posuisti vt arcum æreum brachia mea. Et Psal. 43. Non enim in arcu meo sperabo. Item Psal. 45. Arcum cõteret, & confringet arma. Porrò eos qui languent, & degenerant à viribus maiorum, arcum prauum appellat scriptura, ceu infirmiore quàm vt possit sagittas excutere: vt Psal. 77. dicitur de Iudæis: Auerterunt se & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum. Sic Hierc. 51. Emarcuit arcus eorum.

ARDENTES.

Psalmo septimo, spiritus sanctus vocat impios ardentes, nimirum quia odio, liuore, & maleuolètia in bonorum perniciem perpetuò flagrant. Sagittas suas (inquit) ardentibus effecit.

ARGENTVM.

Argenti candor & puritas pulchrè cum diuino eloquio conuenit, quemadmodum apertè docet auctor noster spiritus celestis Psal. 11. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum &c. Vnde animas sanctas in Psal. 67. columbas appellat pennis argento obductis micantes. Si dormiatis (inquit) inter medias possessionum terrenarum sortes, vos pene columbæ deargentatæ. Et in eodè Psalmo impios moliri ait, vt excludant & reiciant eos qui Deo probatur argento, id est verbo diuino. Sic Prouerb. 10. Argentum electum lingua iusti, Esa. 1. Argentum tuum versum est in scoriã.

SUPER PSAL.

AVDIRE ET VIDERE.

- V In Psalmo 44. mirum quàm eleganter admonetur sponsa domini, vt attenda sit verbo Dei, illiq; omnino credat, edocta multis Dei operibus quæ versantur ob oculos, quasi iam non homo sit, sed stipex potius, qui verbo Dei tot factis admirandis firmato, etiamnum velit diffidere. Vnde fidei certè hæc sunt verba quæ leguntur Psal. 47. Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini, Et Psal. 84. Audiam quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Porrò incredulos rectè passim scriptura furdos vocat, & cæcos. Esa. 29. Audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt, Et 42. Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.

BABYLON.

- X Babylonè Assyriorū urbem, ad ripas Euphratis sitā quādo Hebræis vox ea cōfusione significat, perspicuum est coluuiè hominū perditissimorum allegoria scripturæ indicare, & omnino qualè Philippus ille Macedo instituit Poneropolin, in quam perfidos omnes, periuros, & quicquid est facis huiusmodi relegauit: ingenio nimirū solerti, & factō principibus nostris imitabili, si nō aliud docuisset Christus seruatur, parabolā proponens piscium bonorū & malorum in fine seculi tandem segregandorū. Atq; eò pertinet zizania inter triticum exorta, quā euelli non est passus paterfamilias, sed permisit vt simul cum bono semine cresceret. Itè quod de hædis dicitur ab ouibus aliquando separandis. Et quod Ioannes de palea dicit à tritico in repurgatione area reicienda. Ad quod referri potest Pauli Apostoli sententiæ, de vasis quæ sunt in honorem, & his quæ sunt in contumeliam: quæ tamen vtraque suo loco magnus paterfamilias in domo sua dignetur. Vitiū igitur illud quod vbiq; gentium regnat, nobis quoque non tollendum, sed patienter faciendū est potius, quo nos miseriæ nostræ cōmonefaciat, & doceat omnibus votis desiderare regnū cœleste, Hierosolyman nostrā, ciuitatem supernā, de quā sola, gloriosa & quæ pacis sunt prædicantur. Sanctus igitur spiritus ne hic lasciuiam in terrenis deliciis, in psalmo 136. Iudæorum exemplum nobis proponit, qui Babylonem hostili manu perducti, perPELLI nequibant vt illic canticum Hierosolyms canisolum concinerent. Suspendebant enim iustrumenta mu-

fica ad falices, diris se deuouentes, si lætitia vlla afficeretur, ea excepta, quam de Hierusalem animo conceperant. Nā prophetarum oraculis didicerant se illuc olim redituros.

BACVLVS.

Potentiam & imperium baculo significare, scripturis per-
quā familiare est. Sic rex Ægypti baculus arundineus ap-
pellatur, Esā. 29. Proinde cū aliorum baculi ita proferan-
tur in medium, vt appareant formidabiles: virga & baculus
nostri pastoris, non modò non terrent, sed etiā consolatio-
nem afferunt, vt Psal. 22. docet Propheta. Virga, inquit, tua,
& baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Baculo enim nō uti-
tur ad coercendas oues, sed ad compescendum impios: quā-
do sufficit virga ad oues in officio retinendas, quemadmo-
dū psal. 88. pollicetur dominus per prophetā. Si derelique-
rint (ait) filij legem meam, & in iudiciis meis nō ambula-
rint. Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non
custodierint. Visitabo in virga iniquitates eorum, & in ver-
beribus peccata eorum. Misericordiam autem meam non
dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea.

BENEDICERE.

Benedicere si de Deo dicatur, plerunque est felicitatem Z
præbere: nam illi dicere, iam facere est, vt Gene. 39. Benedi-
xit dominus domui Ægyptij. Id est felicem reddidit eam.
Sic Psal. 5. Quoniam tu benedices iusto. Et psal. 28. Domi-
nus benedictet populo suo: cū multis aliis locis. Porrò si de
homine dicatur benedicere, significat laudib⁹ extollere: vt
Benedicam domino in omni tempore, Psal. 33. cum aliis lo-
cis compluribus. Sic Luca 1. Benedicta tu inter mulieres, id
est summis præconiis celebrata sis, nomen tuum Maria om-
nes prædicent, & collaudent. Aut cerè benedicere, est fau-
sta omnia & felicia precari: veluti de Simeone vetulo legi-
mus Luca 2. quòd benedixerit virgini deipara: & Ioseph.
Id est iussit omnia illis esse benè ominata & felicia.

BENEPLACITVM.

Beneplacitū plerūq; in eo sensu dicitur vt excludat huma A
na merita, vt in Psal. 88. In beneplacito tuo exaltabitur cor-
nu nostrū. Id est, cū tibi visum fuerit, potentes erimus; nō
enim nos ita meremur. Et Psal. 68. Tēpus beneplaciti Deus.

CALCANEVS.

Calcaneus dolum & insidias, atque adeò semper malum B
signifi -

SUPER PSAL.

significat: sumpta metaphora à pugilibus qui pedes suos col-
luctantiū pedibus subiiciunt, quo illos præcipit, id quod
Latinè dicitur supplantare, Græcè $\pi\tau\epsilon\upsilon\lambda\lambda\epsilon\iota$: quanquā idem
quoque verbum calce ferire significat. Vnde in proclui est
scripturas promiscuè de calcaneo loquentes intelligere. In
Genesi enim capi. 3. vbi scriptum est, Tu insidiaberis calca-
neo eius: perinde est, ac si diceret, tu curabis vt illū deicias,
& vincas. Et Ioan. 13. vbi dicit dominus: Qui māducat me-
cum panem, leuabit contra me calcaneum suum: significatur
Iudam proditorem non aliter atque equum calcitronē, icēū
& perniciem domino minari. Id quod paulo obscurius di-
citur, Psal. 40. Qui edebat panes meos, magnificauit super
me supplantationem. Et Psal. 48. Iniquitas calcanei mei cir-
cūdabit me. Id est, dolus quo circumueni fratrem, reum me
in diuino iudicio statuet. Sic Psal. 55. Ipsi calcaneum meum
obseruabunt: significat, Insidias mihi tendent, & conabūtur
me superare, ac prorsus deiicere.

CALCEAMENTVM EXTENDERE.

- C Extendere calceamentum, allegoria minimè obscura, si-
gnificat, fines protendere imperij: eò quòd calceos pedibus
nostris subiicimus; ad eum modum quo de scabello dicitur,
Psal. 109. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum
tuorum. In Psalmo igitur 59. volens Deus indicare poten-
tiam suam longè lateque diffusam: In Idumæam, inquit, ex-
tendam calceamentum meum. Cæterum quod apud Mat-
thæum capit. 10. legitur de calceamentis in negotio Euan-
gelico non sumendis, neque marsupio aut virga: non arbi-
tror allegoricè dictum, sed simpliciter ita accipiendum, vt
hec minima non debeant Apostolos domini ab officio re-
morari, si illis rebus careant: quando multo maiora diuino
præsidio sperare debeant sibi affutura. Qui enim dabit os
& sapientiam, cætera item non negabit, sine quibus parum
prodesseſt ora.

CALOR.

- D Lumini vis quædam inest caustica, vt dicitur Psal. 77. Deū
illuminatione ignis affuisse Iudæis, dum peregrè ambula-
rent in deserto. Itaque postquam in Psalmo 18. Propheta
descripsisset incredulos fidei prædicatione fuisse illumina-
tos: mox subiecit, cupidos quoque illos & præceptorum
Dei ardentes euasisse. Non est, inquit, qui se abscondat à ca-
lore

lore eius. Rectè igitur consequitur illuminatos à Deo, toto pectore illius desiderio calere: atque illud nisi appareat, nihil est cur iactemus eruditionem, aut summam arcanorum Dei intelligentiam. Spiritus sanctus linguis apparuit igneis: & Psalmo 118. scriptum est: Ignitum eloquium tuum vehementer.

CALIGO.

Diuina mysteria nulli esse penetrabilia, ac prorsus excedere E captum humanum, Paulus ad Roma. capit. 11. clarè edocuit: & concinit eleganter Propheta noster, dū caligine vndique septum esse dominum prædicat: eaque tanta, vt nihil in illo peruestigando, aut cognoscendo valeat humanorū oculorū acies. Sic enim in Psal. 17. vbi maiestatem Dei omnibus formidabile describit. Caligo, inquit, est sub pedibus eius. Et Psal. 96. Nubes & caligo in circuitu eius.

CALIX.

Calicem Germano scripturæ sensu accipi video, pro eo F quod nobis destituauerit Deus, siue in præsentī vita exerceat plurima cruce, siue peracta hac peregrinatione, perenni locupletet gloria, noxiis in æterna supplicia coniectis. Nam alij casus vitæ tam sunt varij & confusi, vt nihil certi possimus de illis pronuntiare. Consultè itaque egerit Christianus, si nihil tribuerit fortunæ: sed dispositioni diuinæ per omnia parens, crebrò secum hanc precem repetat: Fiat voluntas tua. Proinde Christus seruator exemplo suos animas, Petrum educto gladio, crucem impediendi cupidum, his verbis coarguit Ioan. 18. Mitte gladium in vaginam. Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Et Psal. 15. Dominus, ait, pars est hereditatis meæ, & calicis mei. Item Psal. 115. Calicem salutaris accipiam. Porrò de reprobis dicitur Psal. 10. Ignis, sulphur, spiritus tempestatis, pars calicis eorum. Et Psal. 74. Fæx calicis non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ. In quo loco dum fæcem noxiis præbet, vinum itidem ait esse in calice domini, nimirū quod bibant pij. Deinde bonam potionis partem esse permittam, id est ita confusam, vt nesciamus quo consilio fiat: qualia sunt pleraque nostra negotia. Atqui in Psal. 22. Calix ille inebrians præclarus esse describitur.

CAMVS ET FRÆNV M.

Quum in Psal. 31. allegoria insignis incidisset equi & muli, G quo-

quorum vterque iustificacionem quam Deus homini gratuito præter vlla merita largiretur, non intelligeret, illo ferocitate quadam superbiente de cursu veloci, & iactante merita. Quãquã vt hoc obiter dicam, quid promouet qui currit extra viam? veluti per iocum Græco apophthegmate ridentur nõnulli his verbis, καλῶς μὲν τρέχουσιν ἀλλ' ἔξω τῆς ὁδοῦ. Id est, Benè currunt, sed extra viam. Porro altero stertente & lasso, atque in otio fœdo & inertī, totos dies fidem extollente: rectè diffinit alterum ceu equum ferocientem, lupato: alterum veluti a fellum, frëno & flagellis egerē. Itaque orat Deum his verbis: Lupato & frëno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Multa flagella peccatoris, &c.

CANIS.

H Canum officium est in ædibus domini excubias agere, nec sinere furibus patere domum, aut latronibus. Itaque Deus paterfamiliãs noster, exprobrat præconibus sui verbi somnolentiam: quòd incuria quadam passi sunt impios irruere qua non decebat. Esa. 56. Canes muti non valentes latrare. Et contrà, illi qui nullam audiūt rationem, sed solo latratu inuehuntur apertè contra veritatem, qui mos fermè omnium est impiorum, canes vocantur, planè perniciosissimi, dum latratu quo deberent propugnare veritatem, illã acerrimè impugnant & dilacerant. Equorum numero erant illi qui Pilatum præsidem à falsa accusacione Christum seruatorem absoluerē conantem, solo latratu instigant ad fœuitiam. Nam dum ille identidem indicaret accusati innocentiam: isti parum attenti ad rationes, solo latratu tractabant negotium: Tolle hunc è medio, dicentes, Tolle hunc, & affige cruci. De his igitur canibus loquitur Dominus Psal. 21. Circūdederūt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Et in eodē Psalmo: Libera me de ore leonis, & de manu canis vnicam meam. Proinde in Psal. 58. fore ait, vt qui despexerunt verbum Dei, verum animæ pabulū, aliquando esurire iucipiant, & veluti canes per urbem discurrere, nec inuenire quod edant.

CAPILLI CAPITIS.

I Copia alicuius rei immodica, capilli verbo designatur: vt in Psal. 39. & 68. Impios ait propheta, super capillos capitis multiplicatos, id est incredibili multitudine auctos.

CAPVT.

Caput apud Latinos quoque scriptores summā rei significat, & negotium arduum, ac cum tanto periculo coniunctum, vt vita nō sit in tuto. Exempla sunt passim obuia. Dicam per capita. Adactus sum in capitis discrimen. Damnatuſ est capitis. Sic Psal. 39. In capite libri scriptum est de me. Id est, in summa, siue argumento. Complectitur enim primus Psalmus ferē argumentum totius Psalterij: dum suis coloribus pium representat & impium. Item Psal. 17. Constituit me in caput Gentium. Id est in principem. Et in psal. 7. Conuertatur labor eius in caput illius. Id est, in suam ipsius perniciem cedat quicquid aduersi moliebatur. Est quando ludibrium & contemptum significat, restantur enim Evangelicæ literæ Iudæos Christo seruatori cruci affixo capite moto illuisse. Et in eam sententiam psal. 43. dicit per prophetam dominus: Posuisti me commotionem capitis in populis. Id est, passus es mihi capitis motatione illudi.

CARBONES.

Sunt quibus carbonum nomine increpationes melius videtur intelligi: quia scriptum sit ad Roma. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Ego, quāquam nolim cuiquam legem verbis meis præscribere, simpliciter intelligo feruorem maximē intensum, quo potissimum egent metalla, vt depositis sordibus pura reddantur. Nam in solitudinibus nemorū, videmus carbones in eum præcipuē vsum aptari. Vnde spiritus diuinus volens verbū suum à cōtagione rerum terrenarum alienissimum ostendere, in Psal. 11. argēto illud syncero & purissimo cōparat. Eloquia domini, inquit, eloquia casta, argentum igne examinatū, purgatum à terra, repurgatū septies. Et Esaias vir pollutus labiis, & in medio populi qui prophanis esset labiis habitans, quo aprior redderetur ad diuina eloquia prædicanda, à Seraph per ἀνθρακας, id est per carbūculum, quem forcipe tulerat de altari Dei, mundatur labiis. Aut enim per prophetam: Auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. Esa. 6. Sic Psal. 17. Carbones succensi sunt ab eo. Id est, ipse repurgauit à peccatis credētes. Et in eodē psalmo pro poena acerbissima accipimus carbones, dum in perniciē impiorum à Deo immittuntur. Grando, inquit, & carbones ignis.

SUPER PSAL.

ignis. Et Psal. 139. Cadent super eos carbones. Sic Psal. 119. de carbonibus desolatoriis dicitur, ab impiis, simul cum acutis sagittis in credentium capita detortis. Desolatorios autem vocari arbitror à solitudine, in qua fiunt: siue quam faciunt, omnia vastando. Vnde Hebræi, carbones iuniperi legunt, nequis allegoriam in re aperta quærat. Vt igitur summatim complectar omnia, Carbones iuxta sententiæ congruentiam, modò repurgationem à peccato significant, modò acerrimam pœnam. Admoneo autem lectorem carbunculi huius, ex Esa. 6. vt expendat secum, num legatur aptius carbunculus, eo quòd Seraph forcipe illum sustulerit (quando Græca lectio consentit) quàm calculus, vt vulgò legimus.

Cathedra, quære in verbo Sedes.

CEDAR.

M Cedar filius Ismaël, impios significat, quorum omne consilium eò tendit, vt opprimant & extinguant credentes. Sæper enim qui secundum carnem natus est, eum persequitur qui est ex spiritu. Sic Cain inuidia extimulatur erga Abel, Esau contra Iacob, Iudæi aduersus dominum & illius discipulos. Propheta igitur Psalmo 119. fastidire se ait illud persequutorum cõtubernium, quo carere non possit, nisi totum hunc mundum velit deserere, nec æquo item animo ferre. Habitauit, inquit, cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Consolatus est autem dominus credentes in Esaia capit. 21. post Babylonis, id est totius impietatis ruinam, Cedar itidem comminatus exitium. Auferetur, inquit, omnis gloria Cedar, & reliquiarum numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar minuentur.

CAERA LIQVESCENS.

N In Psalmo 21. Dominus in cruce pendens, Factum est, ait, cor meum tanquam cæra liquefcens in medio ventris mei. Atque huiusmodi verbis desitutum se testatur vitali virtute: diffuxit enim cor in quo residet vita, ad modum cæradum igni admouetur. Neque ab hac sententia abhorrent literæ Euangelicæ, Ioanne perhibente, latus domini cum ferro fuisse transfixum.

CERVVS, CERVA.

O Idem Psalmus 21. aptè inscribitur ab Hebræis, Pro cerua matutina: nimirum quia dominus qui illic extrema omnia passus

passus fuisse memoratur, miserabilis præda fuit impiis Iudeis illum crudeli venatione in castes suos agentibus. Obseruatur autè eiusdem allegoriæ tenor, Psal. 41. dum ostenditur, pios eo Dei desiderio teneri, quo misera cerua longa venatione lassata, fontes aquarum sitit. Quemadmodum cerua desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Proinde in diuino præsidio situm esse, vt hostium nostræ salutis insidias, & conatum omnem fallamus, non aliter atque cerui venatorum spem eludentes, in Psalmo decimo septimo describuntur, dum propheta ait, de Domino: Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Ad quem modum in Abacuc quoque capit. tertio legitur. Sic in Psalmo vigesimo octauo, inter cæteras virtutes verbi Dei, & illa prædicatur: Vox domini præparantis ceruos. Quâquam in ea re quidam aliam ceruorum naturam cõtẽplantur, quæ verè conuenit Euangelij diuini præconibus, quando peruersam doctrinam, perinde atque illi serpentes ex latibulis, narium odore, extrahunt, atque interficiunt.

CICATRIX.

In psalmo 37. memorantur cicatrices, aut, quod nos adnotauimus inter scrupos eius Psalms, liuores, ob neglectum & incuriam languentis, maximo illius malo, oluisse simul & computruisse: quo doceamur morbos animi haudquam contemnere, sed medico illi qui sanat contritos corde, mox agnitos prodere, ac opem exposcere. Vereor autè ne multo plurima pars mortalium, in reprobum dati sensum, non intelligant se esse peccatores: & serius tandem vt Phryges olim sapere incipiant, quando omnia vulnera iam fuerent & computruerunt.

CYMBALVM.

Propheta cum in Psalmo 150. nihil vacare voluisset à laudando Deum, inter organa musica cymbalorum etiam meminuit, quæ sint arguta & cymbalorum iubilationis, per quæ non ineptè plerique charitatem in fratrem intelligunt. Et videtur huic sententiæ subscribere Paul. 1. Corint. 13. fore indicans, vt à charitate alienus æs sonans fiat, aut cymbalum tinniens. Id est, inconcinnum, & quo laudari non expectat Deus.

CINEREM tanquam panem manducare.
In psal. 102. ob territam metu diuini iudicij conscientiam, R

SUPER PSAL.

nihil sibi dulce fuisse in hac vita ait propheta, & ne panem quidem; alioqui esurientibus impendio optabilem. Non enim separavit à pane cinerem illum in quo coctus fuerat, sed simul cum pane illum comedit. Et sequitur: Potum meum fletu miscebam. quibus verbis aptè describitur peccatoris respicientis conuersatio: nam si illi fordent delicti, nihil est cur affectatorem voluptatum fieri huiusmodi hominem arbitremur.

IN CIRCVITV.

S In circuitu idem significat quod propè, & in foribus, vt psal. 11. In circuitu impij ambulant. Id est, ante oculos. Et psal. 30. Audiui vituperationem multorum commorantiũ in circuitu. Sic psal. 3. Angelus domini in circuitu timentũ dominum. cum multis alijs locis.

CIVITAS DEI.

T Ciuitas Dei Hierosolyma est, id est visio pacis, quam hic per fidem Deus habitat, & alibi per gloriam. Sic psalmo 45. scribitur: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Et psal. 86. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Diximus autem de hac re, in verbo Babylon.

CLAVDICARE A SEMITIS SVIS.

V Duplicatum incòmodum est quod in psal. 17. propheta ait Iudais legis diuinæ desertoribus accidisse: nam extra legè tota erratur via, vt est in prouerbio: & insuper difficultas additur labori. Vnde est illa vox impiorũ, Sapient. 5. Lassati sumus in via iniquitatis.

INTER MEDIOS CLEROS DORMIRE.

X Qui memores sunt verbi Apostolici, 1. Corinthi. 7. figuram videlicet huius mundi præterire, eò quòd tempus sit breue. Ita vt qui habent vxores, sint tanquam non habentes & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Quique vt filij lucis, prudentiam in rebus terrenis relinquunt hominibus huius seculi, ipsi omnem curam reiicientes in Deũ, hi verè dormiunt inter medios clericos. Cleros enim fors est Græcis; & significatur hoc verbo possessio, vel quicquid fortuna attulerit. Proinde præcipit Petrus Apostolus, 1. Pet. 5. ne pastores animarum dominantur in clerum: id est in fortem domini. credètes enim sunt Dei possessio, vt legis aper
te

tē psal. 2. Iraque impius erat timor Iudæorum, ne locus & gens à Romanis eriperetur: metuebāt enim perdere quod non possidebant.

C O L U M B A.

Per columbam significare candorem Christianum, & vi. Ytā innocentiam, apertē docuit in Matthæo dominus capite 10. Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, & simplices veluti columbæ. Psalmo igitur 54. propheta optat pennas columbæ. Et psal. 67. describuntur pennæ columbæ argenti cœlestis verbi obductę.

C O N F I G I S P I N A M, V E L S A G I T T A S.

Deus, benignus ille pater beneficiis aliquando nos inui- Ztat ad bonam frugem, nonnunquam pœnarum metu absterret à flagitiis: atque hoc posterius si proficit, confixam iam spinam aut sagittam, corporique inhaerentem intelligamus. Rectē igitur propheta psal. 31. Conuersus sum, inquit, in erumnam, dum configitur mihi spina. Vana enim & inutilis fuisset spina, nisi fuisset infixā. Sic psal. 37. Sagittæ tuæ infixę sunt mihi. Et psal. 118. prece sollicitat Deum vt configat. Confige, inquit, timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.

C O N F I T E R I D E O.

Confiteri Deo, est optima quæque ac præstantissima illi Atribuere, ac suam contrā imbecillitatem agnoscere, quæ via cōpendiaria esse videtur ad consequendam salutem. Quan diu enim tua agnoscis merita, atque illa prædicas, Phariseū euangelicum proximo refers. Ad eum modum si honores, opes, voluptates, & reliqua huiusmodi, magni apud te facis, nō cōfiteris Deo, sed mūdo. Hinc prodeūt hæc vulgaria in psalmis: Cōfitebor domino in toto corde meo. Nā in toto corde: significat ita, vt nihil aliud in animo tuo mireris. Et: Cōfitemini domino quoniā bonus. Id est, ita bonus, vt alia bona ad illum collata, vmbra sint potius bonitatis. Et psal. septimo: Cōfitebor domino secūdū iustitiā eius. Id est, cōfitebor, quia dominus est iustus, alij peccatores, nūquā habituri iustitiā, nisi ab illo ceu vnico fonte accipiant. Sic. Esa. 38. Nō infernus cōfitebitur tibi, neq; mors laudabit te. Id est, sua præferent, negligent tua.

C O R.

Cor quandoquidem fons est consiliorum & appetentiæ, B. in impiis graue esse dicitur & vanum, quod ob terrētia-

SUPER PSAL.

rum rerum immodicum ardorem non possit ad sublimitatem rerum cœlestium assurgere: vt psalmo quarto: Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Et psalmo quinto: Cor eorum vanum est. Sic bonorum & credentium cor altum, exultas, & mûdum esse describitur. Vt psal. 63. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Id est, sublimis fiet Deus, ac summis laudibus euehetur ab homine, qui terrena contempserit. Et psal. 118. Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternû, quia exultatio cordis mei sunt. Item psal. 50. Cor mundum creca in me Deus.

CORNVA.

C Cornua, potentiam, robur, vires, quibus ad res arduas contendas, siue aduersariorum in te conatû frangas, nihil prohibet in psalmis intelligere. Videmus enim cornuta animalia plurimum fiducia in cornua ponere. Sic Deus vires se additurum promittês, psal. 88. In nomine meo, inquit, exaltabitur cornu eius. Et psal. 111. Cornu eius exaltabitur in gloria. Sic psal. 74. Cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti. Est quâdo cornu pro extremitate siue angulo ponitur: vt psal. 117. Constituite diem solennem in condens vsque ad cornu altaris. Sic Latini quoque scriptores cornua faciunt exercitui, omnibus & antenis. Virg. Cornua velatarum obuertimus antemnarum.

CORVORVM P V L L I.

D In psal. 146. exemplum cum primis efficax affert propheta, quo doceamur Deo ex toto pectore fidere: nempe pulorum coruos, qui implumes, à solo Deo quem inuocant, educantur. Nam pennis nigricantibus tum primû agnoscuntur à matre. Sic in Matth. cap. 6. docet seruator, vt increduli, volucres cœli contueâtur, & lilia agri, quæ vtique homine sint longè inferiora: & tamen à Deo communi parête vtrisque cômôdè, de his quæ in rem sunt illorû prouidetur.

CREMIUM.

E Propheta volens miserrimam impiorum conditione ex rebus corporalibus in psal. 101. ostendere, inter cœtera hominem quendam tabe profus consumptum, & succo omnino destitutum inducit. Ossa, inquit, mea sicut cremium aruerûnt. Id est, cû ossa intus medulla, & foris carnis humoribus deberent esse succulêta, vtroque decedente, ligno arido ad
cre.

cremandum apto, similia euaserunt.

CVRRVS.

Veteres, vt auctor est Homerus, ex curribus pugnabant: F hinc factum est, vt exercitus, & principum potetia, curruum nomine significetur. Sic psalmo 19. dicitur: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini inuocabimus. Vbi contemnuntur, qui in militares copias magis, quam in Deum fiduciam collocant. Et psal. 67. instruitur exercitus & triumphus Christi, in quo visantur decem milia curruum. Id est legiones numero & viribus incomparabiles. Currus, ait, Dei decem milibus multiplex, chiliades lætantium, & c.

CVRVATVS.

Solent anxij & queruli, fortunam suam accusantes, len- G to quodam incessu terram contueri. Hinc psal. 37. in quo miseria peccatoris describitur, inducitur qui dicat: Miser factus sum & curuatus in finem, tota die contristatus ingre diebar.

CVSTODIA NOCTIS.

Custodiam noctis, siue excubias, breuissimo momento H contineri perspicuum est, veteribus in quatuor partes noctem olim diuidentibus: conticinium, intempestam noctem, gallicinium, & antelucanum vel matutinum. Itaque spiritus sanctus volens breuissimum humanæ vitæ spatium indicare, excubiis eam metitur, psal. 89. his verbis: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternæ quæ præterit. Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Et psalmo 129. cum Israël totos dies iuberet in Deum sperare: A custodia matutina, ait, vsque ad noctem speret Israël in Dominum.

DESPICERE SVPER INIMICOS.

Pollicetur certa fides quæ est in Deum, fore vt credentes I qui iam abiecti sunt & contempti ab impiis, post tenebras huius vitæ, in luce æterna, coram Deo sint conspicui: non modò erepti ab oppressione, sed etiam in sublimi supra impios ita collocati, vt despiciere illos ex arduo videantur, psal. 53. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & super inimicos meos despexit oculus meus. Huc accedit Sapi. 5. vox impiorum de credentibus: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & c.

SUPER PSAL.

DILATARE.

K Qui superatis angustiis & difficilibus locis, in campos late patentes emerferint, liberati iam à periculo & dilatati videntur. Sic qui ex erūnis & calamitate aliqua fuerint elapsi. psal. 4. In tribulatione dilatasti me. Et psal. 17. Dilatasti gressus meos subtus me. Item psal. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

DIMIDIARE DIES.

L Impij etiam Nestoreos annos viuentes, dimidium annorum non attingunt. Nam quando mortis prorsus sunt immemores, multa moliuntur, multa proponunt animo, & machinantur in bonorum virorum perniciem. Itaque mors inopinata semper opprimit multa cogitantes, & nondum paratos; quippe multas technas etiamnum struunt, quæ aliquot annorum centurias desiderant, quo plenius absoluantur. Hoc est quod spiritus sacer psal. 54. his verbis explicat: Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos.

DOMVS SPECIES.

M Aedium ornamentum planè vxor est, vt legis Prouerb. ultimo & 19. Coniunx igitur Christi ecclesia, ex Apostolorum doctrina, spolia credentium opima in psal. 67. narratur acceptura, his verbis: Dominus dabit verbum euangelizati tibus, virtute multa. Rex virtutum dilecti, dilecti: & speciei domus, vt illa diuidat spolia.

DORMIRE.

N Si vlla est in scripturis diuinis consolatio, quæ hortetur non modò rerum iacturam ob Dei amorem leuem esse, sed etiam vitam hanc parui aestimare: ea potissimum in hoc cõsistit, quòd finem & periodum nostram non mortem, sed somnum passim solent appellare. Sic legis de Christo seruatore, psalmo 3. Ego dormiui & soporatus sum. Et psal. 4. de credente: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Item Dan. 12. Multi qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt. Et 1. Thef. 4. Nolite contristari de dormientibus.

DORSVM.

O Dorsum ponere, fugare est, & ita propulsare hostem, vt tergum illius appareat. psal. 17. Inimicos meos dedisti mihi dorsum. Et psal. 20. Pones eos dorsum. Caterum quando tergis hominum & iumentorum imponuntur sarcinæ, non ineptè itidem dorsum ad labores & molestias describendas
vide

videtur esse accommodatum . Vt psal. 128. Supra dorsum meū fabricauerunt peccatores. id est affixerunt me, & pœnis affecerunt. Et psal. 68. Dorsum eorū semper incurua. id est, nulla laborū fiat intermissio. Sic psal. 65. Posuerunt tribulationes in dorso nostro. Et psalmo 80. Diuertit ab one ribus dorsum eius.

DRACO.

Dracones quandoquidem in promptu habent venenum P quo noceat, sitque istud animantis genus inuisum hominibus, rectè hoc verbo conueniet impios intelligi, qui tū demū suo se sanctos ritè officio arbitratur, vbi læserint viros bonos. Veluti Pharaon ille populū Dei opprimens, tandè & ipse oppressus in mari diuina potentia, vt legis psal. 73. Tu confregisti capita draconis; dedisti eū escā populis Æthiopum. Id est, submersisti exercitū Ægyptiorum in sinu Arabico, ita vt Æthiopes vicini exuuias detraxerint, mirè hinc ditati. Sic psalmo 90. vbi auxiliū Dei credenti contra impios promittitur. Super aspidem, inquit, & basiliscū ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

EBVRNEAE DOMVS.

In epithalamio prophetæ quod psal. 44. in Christi spon Q si, & ecclesiæ illius sponsæ præconiū instituit, eleganter admodū delicias describit, quibus sponsus sese oblectet, nimirum filias regū, in eburneis ædibus educatas. Cæterū quando ebur auctores boni negant sentire cariem, consentaneū est, Dauidis elogio plurimū à Christo seruatore adamari, & in delitiis haberi animas regias, quæ carnem domantes, integritate illius, se sponso commendarunt.

AEDIFICARE.

Aedificare plerunque significat salutem animarum confu R lere, quemadmodū apertè docet Apostolus 2. Corinth. 12. Omnia, inquit, charissimi propter aedificationem vestrā loquimur. Et cap. 13. Potestatem dedit nobis Deus, in aedificationem, non in destructionem. Sic de fidei incremento futuro pollicetur Propheta psal. 68. Aedificabuntur ciuitates Iudææ. Et psalmo 101. Aedificabit dominus Sion. cū multis aliis locis.

EQVVS ET EQVES

Equus indomitam quandam ferocitatem, superbiam, & arrogantiā sibi immodicè placentem, iuxta animantis

SUPER PSAL.

naturam significat, quam cū alibi crebrò, tum verò potissimū in impiis inuenias licebit. Nihil enim Deo cōmittunt rerum suarū, sed ex propriis viribus toti pendēt, vt in verbo Camo diffusius diximus. Sic in Psal. 19. Ridetur impiorū nimia de viribus propriis spes & præsumptio. Hi in curribus, ait, & hi in equis; nos autem in nomine domini inuocabimus. Et psal. 9. Fallax equus ad salutē. Id est, caballus frustra promittit equiti salutem. Item psal. 146. Non in fortitudine equi voluntatem habebit. Id est, Deus minimè gratas habebit equi vires.

ERVCTARE.

T Amplitudo & ingens copia mysteriorum diuinorū non explicatur verbis, sed fermè patēte meatu eructatur, vt 44. psalmo, propheta benignitatē Dei qua nos assumpta carne dignatus est inuisere, & ecclesiā ducere coniugē enarraturus; Eructauit, ait, cor meum verbum bonum. Et psalmo 18. Dies dici eructat verbum. Item psal. 118. Eructabunt labia mea hymnum. Et psal. 144. Memoriam abundantiae suauitatis tuae eructabunt &c.

EXINANIRE.

V Vastare, cōsumere, & è medio tollere significatur in psalmis verbo Exinanire. Vt psal. 136. hostiū populi Dei vox refertur: Qui dicūt, inquit, exinanite, exinanite vsq; ad fundamētā in ea. Id est, vastate urbē & subuertite vsque ad fundamentum. Et psal 75. Veruntamen sēx eius non est exinanita. Id est, adhuc superest sēx, quam bibant peccatores.

FACIES PECCATORVM SUMERE.

X In psal. 81. propheta volens ostendere quā scēdum sit eorum exemplum qui cōrtionem habent in alios, & tamē interea summa impunitate peccant: Vsquequo, ait, iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis? Quo loco facies peccatorum sumere, ferè significat perperam factae suae consulere.

FOENVM TECTORVM.

Y Gramen illud quod tectis innascitur, quum ex humoris defectu non possit radices agere, facile arescit, nō expectās manū scēnificae, qui latus illud cum vicinorum gratulationibus recōdat in horrea. Quae ratio pulchrè cum impiorū operibus, etiam in speciem bonis congruit. Nā cum non sit patris cœlestis plantatio, non perueniet ad frugem. Itaque
psal.

psal. 128. propheta hoc prædicēs: Fiant, inquit, sicut scœnum tectorū, quod prius quā euellatur exaruit. De quo non impleuit &c. Sic Esaię 40. Omnis caro scœnū, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatur est scœnū, & cecidit flos: verbum autem domini manet in æternum.

FERAE ARVNDINIS.

Sic in psal. 67. Impios, feras appellat arūdinis: nimirū quia Z
fordib⁹ suis gaudēt, errātes in solitudine: deniq; summo studio conantur, tauris & vaccis coniunctæ, id est potentibus huius mūdi, opprimere Dei ecclesiā, & prorsus extinguere. Increpa, inquit, feras arūdinis, congregatio taurorū in vaccis populorum, vt excludant eos qui probati sunt argento.

FLUMINIS IMPETVS.

Spiritus illius cœlestis gratia, quando subito adoritur ho A
minem, ac vi sua rapit quod mauult, elegantissima allegoria impetu fluminis indicatur psal. 45. Fluminis impetus, ait, lætificat ciuitatem Dei. Et memineris illorum quæ in verbo Aqua superius diximus.

FRUCTVS VENTRIS.

Fructus ventris, filij sunt, & posterij. psal. 131. De fructu v^e B
tris tui ponam super sedem tuam. Id est ex posteritate tua prorogabitur tibi imperium æternū: quippe ex Christo seruatore, cuius regnū nescit finem. Sic psal. 126. Ecce hæreditas domini, filij merces, fructus ventris. Id est, hæreditas & merces domini in filiis constituitur, qui fructus sunt vētris. Et nota hæc fermè omnia appositiuè dici.

FUGAM PERIRE.

Fugam perire, est fugæ non esse locum, & nusquam patē C
re effugium. psal. 141. Perit fuga à me.

FUMVS.

Fumus cū sit res vana, plurimū tamen infestat ocu- D
los: & vi sua intercludit spiritum, vt etiam præfocet. Ita impij, quanquam nihil sint homines & vilissimi, facessunt tamen negotium credentibus, & axagitant eos iniuriis. Cæterū breui durabit hæc molestia, cū alibi à spiritu diuino somnio similes esse prodantur, alibi vmbra, alibi pulueri qui est ante faciem venti. Et psal. 36. dicitur: Inimici domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient. Item psal. 67. Sicut deficit fumus deficient.

SUPER PSAL.

HEREDITAS.

E Hereditas Christi est in animarum accessione: regnum enim accepit à patre, non in prædia aut beluas, sed in animas verbo illius credentes. psal. 2. Dabo tibi gentes hereditatem tuam. Et psal. 15. Tu es qui restitues hereditatem meam mihi. Item: Hereditas mea præclara est mihi. cū multis aliis locis.

IGNIS.

F Ignis fermè perpetuò iudicium significat, & pœnâ quâ impiis Deus passim in psalmis cōminatur. Vt psalmo decimo: Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, spiritus tempestatis &c. Et psal. 17. Ignis à facie eius exarsit. Item 65. Transiuimus per ignem & aquam. cum multis locis aliis. Ita intelligo huic locū, psal. 38. In meditatione mea exardescet ignis. Id est, ita exercitatus sum in aduersis, ut pœnas mihi optimo iure deberi pro malefactis intelligerē: quæ res occasio fuit ut animum demitterem.

IMAGO.

G Ne insolentius in huius vitæ miseria felicitatem nostrā aut vires extollamus, placuit spiritui sancto totū hoc vnde nobis placemus, non res ipsas, sed rerum quandam imaginē appellare. Sic psal. 38. legis: Veruntamen in imagine pertrāsit homo. Thesaurizat & nescit &c. Et psal. 72. de impietatis miserando exitu loquens: Velut somnium surgentium, domine, inquit, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

INCOLA.

H Credentibus & piis parū conuenit cū hoc mundo. atque ea ratio facit, ut ex Apostoli sentētia ad Hebræos 13. ciues se non velint haberi, sed incolas: id est hospites, & breui hinc moraturos. psal. 118. Incola ego sum in terra. Et. 119. psal. Multum incola fuit anima mea. Item in eodem: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Vide ad hæc quæ diximus in verbo Aduena.

INFERNVS.

I Infernus, mors est perpetua: mors temporalis & crūnq̄, in hac vita, morti quodammodo videntur esse similes, ut 43. psal. dicitur: Quia propter te mortificamur tota die. Itaque hæc posteriora, portio quædā sunt inferni. De priori intelligi ge quod psal. 15. legitur: Nō derelinques animā meā in inferno.

no. Verba sunt Christi seruatoris, qui solus fuit inter mortuos liber, psal. 37. De altero: Pericula inferni inuenerunt me, psal. 114. Et psal. 17. Dolores inferni circumdederunt me. Quamquam nihil prohibet metum inferni qui terret conscientiam, dolores inferni appellare: dum enim ille excruciat, in procliuem est ut verbum domini nos soletur. Osee 13. De manu inferni liberabo eos, de morte redimam illos. Vbi est causa tua mors? Vbi est aculeus tuus, inferne?

I V D I C I V M.

Iudicium, cognitio rerum est, potissimum earum quae in contouersia sunt positae. Vt psal. 16. De vultu tuo iudicium meum prodeat. Et. 105. Beati qui custodiunt iudicium. Itē 118. psal. Aspice in me, & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum. Id est, ita videtur diligentibus nomen tuum, ut miserearis. Sic psal. primo: Ideo non resurgunt impij in iudicio. Id est, ad sublimitatem iustorum, qui legem Dei in consilio captado sibi proponunt, non possunt assurgere impij. Non enim in deliberando aliud sectantur quam consilium impiorum: id est peruersitatem sui cordis, verum profecto impietatis conciliabulum. Vnde est illud aptissime dictum psal. 118. Iudica iudicium meum. Quasi dicat, lex tua est filium & amulsi iudicij mei, atque id ita esse tu iam poteris iudicare.

I V G V M.

Lex vetus, umbra quaedam fuit gratiae quae est in Christo, & exercitatio qua praefactae Iudaeorum ceruices ad veram proficerent pietatem. Caterum postquam affulsit verbum abbreviatum, quod dominus fecit super terram, onus esse cepit & labor superuacaneus, quod prius fuit necessitas. Itaque vero nomine propheta iugum appellat legem veterem, psal. 2. Dirumpamus, inquit, vincula eorum, & proiciamus a nobis iugum ipsorum. Et Esa. 9. Iugum, inquit, oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti. Sic Petrus Apostolus Act. 15. Qui nouit corda Deus testimonium perhibuit, dans illis spiritum sanctum sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificas corda eorum. Nunc ergo quid tetatis Deum, ut imponatis iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus? Sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.

SVPER PSAL.

IURARE IN DOMINO.

M Iurare in domino, est perpetuo tenore illi per fidem adherere, & quod aliis verbis dicimus, in verba illius iurare. In hanc igitur sententiam dicitur Psal. 62. Laudabuntur omnes qui iurant in eo. Id est quicumque illi dederint nomina, ceu milites sacramento allicti, cuehentur præconio.

IUSTITIAS IUDICARE.

N Rectè scribit Apostolus Roma. 10. eos qui iustitiam Dei ignorant, & suam quærunt statuere, iustitiæ diuinæ non esse subiectos. Deus igitur iustitiam quam non agnoscit, cum nil aliud sit nisi impietas, acri vtiq; iudicio suo illam persequetur: veluti per prophetam comminatur, Psal. 74. Cùm accepero tempus, inquit, ego iustitias iudicabo.

LATITUDO.

O In Psal. 17. scriptum est: Eduxit me dominus in latitudinè. Et Psal. 117. Exaudiuit me in latitudinem dominus. Itè Psal. 118. Et ambulabam in latitudine, quia madata tua quæsiui. Quibus verbis significatur ex angustiis & vitæ erûnis in tutum sese aliquè recepisse. Et dixi de hac re in verbo Dilatare.

LEO.

P Leo fera truculentissima, & in aliorum animantium perniciem viuens, quandoquidè naturâ habet Christianis moribus plurimum dissimilè, non absurdè efferata hominum monstra nobis referet, qui in hoc solùm sapiunt, vt quærant quæ sua sunt, nõ quæ Iesu Christi. Petrus igitur Apostolus veterem animarum prædonem, ac salutis nostræ hostè, ceu leonem fugièdum hominibus suadet. 1. Petri 5. Sobrij, inquit, estote, & vigilate, quia aduersarius vester tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Et Psal. 90. credenti, victoria contra insidias huiusmodi promittitur. Super aspidem, inquit, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Et de impiis alibi dicitur psal. 16. Susceperunt me sicut leo paratus ad prædâ. Sic psal. 7. Saluum me fac ex omnibus persequentibus, & libera me. Nequando rapiat vt leo animam meam.

LIBER INTER MORTVOS.

Quicumq; hanc vitalè auram captamus, morti sumus obnoxij, atq; ad èo gehennæ. Nec quisquam est qui ita sit soluendo, vt seipsum etiã queat redimere, tantum abest vt fratrem, aut alium quem malit. Sic enim docet propheta, psal. 48.

Frater

Frater nō redimet, redimet homo? & dabit Deo vnde placeatur? Cūm viderit sapiētes morientes, simul inspiēns & stultus peribunt. Itaque psal. 87. Vnus atque adeo solus describitur Christus dominus, qui inter mortuos habeatur liber, ac facillē possit redimere debitores, modō se illi fide synccra commendent.

L I G N V M .

De hoc in verbo Arbor diximus.

I N L V M I N E L V M E M V I D E R E .

In Psal. 35. promittit sibi propheta, fore vt in lumine domini lumen videamus. Nimirum indicans, quod ad ingenij perspicacitatem atinet, multos videri industrios, & egregiē oculos, qui tamen in media luce cæcuciant, ac densā premantur caligine: non tam ob aliam causam, quā ob Christi certæq; in illum fidei neglectum. Sic psal. 126. Vanum est, inquit, vobis ante lucem surgere. Et psal. 42. Emitte lucem tuam & veritatem tuam.

L V M B I .

Per lumbos significari libidinem, apertē indicat Christus seruator, Lucæ duodecimo: Sint lumbi vestri, ait, præcincti. Et Petrus. 1. Petri 1. Succincti lumbos mentis vestræ, sobrii, perfecti, sperate in eam quæ offertur vobis gratiam. Item Iob quadragesimo, de hoste antiquo dicitur: Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius. Vbi vires hominis in Venerem propēsi, propter peccatum quo se cacodæmoni subdidit, vires illius non aliter atque flagitiosorum capitis propriē describuntur. Vnde psalmo trigésimo septimo, queritur propheta lumbos repletos esse illusionibus, eò quod præter offensam quæ est in Deum, summa etiam ignominia sequitur libidini deditos.

L V T V M P L A T E A R V M .

Sicut propheta vndique impiis horrendum exitium prædicat, alibi fore indicans vt somnio surgentium similes reddantur, alibi fumo, alibi pulueri qui est ante faciem venti, imagini, vmbra, & si qua res alia vanior esse videtur: ita in psal. 17. Vt lutum platearum, ait, delebo eos.

M A N V S D O M I N I .

Manu domini pœnas significari, qua ille plectit noxios, V aut bonos exercet ad patientiam, vel ex Iob verbis clarē dicitur, capite decimonono: Misere mini mei, misere mini mei, saltē

SVPER PSAL.

salte vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Et Ruth capite primo: Egressa est manus domini contra me. Sic psalmo Dauidis vigesimo: Inueniatur manus tua omnibus qui te oderunt. Et psalmo 31. Die ac nocte grauata est super me manus tua. Atque hæc ratio potissimum stabilire nos debet in aduersis, ne terga demus patientiæ, dum vndique nobis obturbant impij, & innumeris afficiunt molestiis, quando certi sumus hanc esse manū domini. Proinde non semper castigat manus domini, sed affert etiam suppetias, atque isthuc in tempore. Vt Psal. 88. Manus enim mea auxiliabitur ei. Et Psal. 138. Posuisti super me manum tuam. Item Psal. 143. Emitte manum tuam de alto.

M A R E.

- X Ex Ionæ cap. 2. perspicuum fit, mare interitū & perniciem significare. Proiecit me, inquit, in profundum & cor maris. cœti ventrem in quo latuit, cor maris esse indicās. Sic Psal. 45. piis qui urbem impetu fluminis diuini spiritus irriguam habitant, propheta ait non esse metuendum quando turbatur terra, & montes in cor maris transferuntur. Id est, quādo terreni homines qui solis caducis rebus inhiant, terrentur, & potentes qui alios fastu suo premunt, à Deo in malorum pelagus deiciuntur. Nihil enim ad pios hæc res pertinet, qui in Deo certa spe fixi perire non possunt. Et vt ille ait, fractus si illabatur orbis, impavidum ferient ruina.

M A T V T I N V M.

- Y Matutinum plerunq; in psalmis, respicientium ab errore est verbum. Vt psalmo 5. Mane astabo tibi & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatē tu es. Et psal. 62. In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Itē psal. 100. In matutino interficiebam omnes peccatores terre. Et psalmo 129. A custodia matutina vsq; ad noctē. Id est, tota die speret Israēl in domino. Non tamē absurdē item licebit iuxta sententiæ congruentiam, matutinum intelligere hoc tēpus, quod potestati tenebrarum huius seculi, cuius Seruator ipse meminit, Lucae 22. succeder. Matutinum videlicet illud vitæ æternæ quod vesperum non habet. Sic psal. 29. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.

M E N S A C O N T R A T R I B V L A N T E S.

- Z In Psal. 22. functio pastoris illius boni, qua oves curret suas, pulchrè describitur. Et inter alia, mensam esse paratam gregi,

Fregi, aduersus eos qui sunt molesti. Quibus verbis fallor si aliud indicatur quàm pabulum vitæ æternæ, nèpe Dei verbum, quod solum in tanta impiorum frequentia, qui ad defectionem sollicitant, immotos in officio retinet credentes.

M E N T I R I.

Impietas quandoquidem, aut opibus terrenis, aut suis operib⁹ omnia tribuit, nihil Deo: rectè nil aliud dicitur agere præter nugari. Sic Psal. 65. Dicite Deo quàm terribilia sunt opera tua domine, in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. Et Psal. 50. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Item Hieremiæ septimo: Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes templum domini, templum domini: cum his quæ sequuntur.

M O N S.

Ex secundo psalmo satis apparet per fidem Deum in cordibus credentium regnare, ac regnum illud quoniam in solis rebus cœlestibus est, & longè vltra hæc terrenâ stabilitû, montem appellari. Aliquando autem mons dicitur Sion, vt eodem psalmo: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptû eius. Verba sunt Christi seruatoris de patre cœlesti. Et psal. 73. Redemisti virgam hæreditatis tuæ, mons Sion, in quo habitasti in eo. Itè psal. 14. Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Ex quibus verbis, non obscurû est fidem per montem Sion significari. Nonnunquam fides ipsa simpliciter per montem sacrum non adiecto aliquo nomine demonstratur. Ferè enim fit, vt quib⁹ per fidem in periculis à Deo succurritur, ad eum modum fiat, vt consiliis humanis vix aut nunquam possit comprehendi. Vt psal. 3. Voce mea ad dominû clamaui, & exaudiuit me de môte sancto suo. Id est, mirè exaudiuit in extremo discrimine rerû, vt non potuerim cogitare quâ veniret auxiliû, quanquã certus fuerim quòd ex Deo. Et psal. 14. Quis requiescet in môte sancto eius? Itè quod in. 67. psal. de monte coagulato & pingui dicitur, eò potest referri: coagulatus est enim hic mons, credentiû copis. Ita vt rideâtur increduli, qui de môtib⁹ coagulatis sinistram habent suspensionem. Vt quid suspicamini, inquit, montes coagulatos? Mons in quo beneplacitû est Deo habitare, etenim dominus habitabit in sinè. Et Psal. 86. Fûda-
menta

SUPER PSAL.

menta eius in montibus sanctis. Item 124. Psal. Montes in circuitu Hierusalem, & dominus in circuitu populi sui.

NAVIS.

- C Propter merces quæ nauibus vehuntur, vnde opes potissimum crescunt, summa mali materies, placuit spiritui sancto pecuniæ studium & perpetuos illos impietatis sudores nauigationem appellare, vt psal. 106. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis &c. Sic psal. quadragesimo septimo: In spiritu vehementi contempserunt naues Tharsis. Id est, Franges opulentorum contra bonos potentiam & impietatem.

NOMEN DOMINI.

- D Nomen domini est, Optimus, Maximus, Sanctus, Iustus, & quicquid est sublime vsquam quod de illo poteris cogitare. Vt psalmo octauo: Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum. Id est, tua gloria, præstantia, & sublimitas, in vniuersa terra. Et psal. 53. Confitebor nomini tuo domine. Item 113. Nomini tuo da gloriam. Et 134. Domine nomen tuum in æternum. Sic psalmo nono de impiis: Nomen eorum delesti in æternum & in seculum seculi. Id est, gloriam & æstimationem omnem abstulisti, & famam quam illi maximè ambiebant. Nā hoc fermè est quod psal. 48. dicitur: Vocauerunt nomina sua in terris suis. Id est, terris sua indiderunt nomina diuites impij, quò longius famam protenderent ad posteritatem.

NOSSE DOMINI.

- E Deus cum sit optimus, ipsa que bonitas, eos duntaxat nescit qui iustitia, quæ est ex fide, illi probantur, cum aliis nihil illi conuenit. Sic Lucæ decimo tertio, ad impios dixit dominus: Nescio vnde sitis. Et psalmo primo: Nouit dominus viam iustorum. Item Matth. 25. ad virgines imprudentes: Amen dico vobis, nescio vos.

VELVTI NOUACVLA acuta nocere.

- F Sunt qui simulent amicitiam & pietatē, quo se in aliena confortia ingerant, & inter ipsa necessitudinis officia, per occasionē lædunt, maximè quādo de re agitur pecuniaria. Nā in illa impij omnes, cum cœlestia omnino negligunt, mirè sunt oculati. Hos igitur impostores propheta aptissimè acutæ comparat nouaculæ, quæ inter radedū tam vulnerat leniter, vt etiā non sentiat. Psal. 51. Sicut nouacula acuta fecisti dolū.

IN NOVILVNIO SAGITTAS torquere.

In nouilunio tenebræ noctis sunt densissime, & ideo im-
posturæ magis conuenit illud tempus. Ita in potestate tene-
brarum huius mundi, facilius est impiis circumuenire inno-
cētē. Sic Psal. 10. in insidiis collocatos propheta ait impios,
vt sagittis petat rectos corde, atq; isthuc in obscuro. Id est,
nouilunio: veluti inter scrupos eius psalmi adnotauimus.

N O X.

Nox plerunq; errorem significat impietatis Deum igno-
rantis. Vt Psal. 5. Mane astabo tibi & videbo, quoniam non
Deus volens iniquitatē tu es. Id est, discussa nocte, & igno-
rantia tenebris. Sic Apostolus Roma. 13. Nox præcessit, dies
autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarū,
& induamur arma lucis. Sicut in die, honestè ambulemus:
non in comestationibus &c. Et 1. Thessa. 5. Non sumus no-
ctis, neque tenebrarū. Qui dormiunt, nocte dormiunt &c.
In caligine autem & potestate tenebrarum, vt dicitur Lu-
cæ 22. quando omnia licent impiis, haud dubiè in summo
versantur periculo credentes & boni, ita vt tum maximè
diuino egeant præsidio. Media igitur propheta, inquit, no-
cte surgebam ad consistendum tibi, super iudicia iustifica-
tionis tuæ. Sic Psal. 91. Bonum est confiteri domino &c. Vt
annūtiatur mane misericordia eius, & veritas illius per no-
ctem. Id est, vt post opem in aduersis à Deo latam prædice-
tur ab hominibus illud accidisse ex Dei misericordia. Et in
nocte tentationis, veritatem diuinæ promissionis celebrent
credentes, per quam certò intelligant se pericula euasuros.
Et Psal. 41. In die mandauit dominus, misericordiam suam,
& nocte ostēdit illam apud me. Vt dixi in scrupis eius psal-
mi, misericordiam in felicitate rerum à credētib; celebra-
ri debere, quam in summo rerum discrimino aliquādo sen-
serunt. Et vt quidam ait, O passi grauiora. & Olim hæc me-
minisse iuuabit. Est quando, nox obscuritatem legis signi-
ficat, quæ typus fuit & umbra Euangelij. Nam illud clarum
nobis diem propriè refert. Psalmo decimo octauo: Dies diei
eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Id est, quā-
do Apostolorum officio, Euangelij doctrina longè latè que
est per orbem diffusa: collata sunt simul domini verba &
res gestæ, proinde scriptura veteris legis, omnia pariter ad
cognitionem veritatis hominem perducentia.

E

NUBES.

I Maiestatem Dei tenebris esse septā, ita ut ad illius naturā peruestigandam nihil agant mentes mortalium, vberius in verbo Caligo explicauimus. Et pertinent eō quæ de nubīū densitate passim in Psālmis produntur. ut in Psal. 17. Posuit tenebras latibulum suum in circuitu eius, tenebrosa aqua in nubibus aëris. Sic Psal. 96. Nubes & caligo in circuitu eius.

OB DORMIRE.

K Tanta impunitate plerunq; in credentes videntur scire impij, ut Deus crebrō inuocatus à suis, preces non modò non negligere, sed etiam desertis credentibus obdormire putetur. Sic Psal. 43. Exurge, ait propheta, quare obdormis domine? Cæterum vana est hæc nostra opinio: cum alibi Psal. 120. certo polliceatur, nunquam cōmissurum Deum ut somno concedat, in tanta suorū oppressione. Ecce (inquit) non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israēl.

OBLIUISCI POPULUM & domum patris.

L Cùm in Psal. 44. Deus, pater cœlestis, sponsam filij sui ad fidem inuitasset, ac docuisset tantum audire & videre, id est, verbo Dei parere, & considerare mirabilia, quæ opinionem diuinitatis meritò debeant confirmare: mox iussit ut ea quæ curat populus, id est caro & sanguis, penitus negligat, & ne cogitet quidem. Obluiscere (inquit) populum tuū, & domum patris tui. Sic Luc. 9. iubet seruator credentibus, ut sese prorsus abnegent, etiam vsque ad crucem. Iam liberum sit cuilibet æstimare, num verè simus Christiani, dum ad complexum sponsi nostri, rebus aliis neglectis, vocati, nos adhuc apud sordes, & lucra terrena, ad quæ caro & sanguis impellunt, fixi desidemus. An verò magis lubeat fateri, nihil in Christiano orbe videri quod mordicus à Christo retinuerimus, præter solum nomen.

OBSCURATI TERRA.

M Fallor si vllum in impios verbū rectius cōpetat eo cuius propheta Psal. 37. meminit obscuratos appellans terra. Volens enim indicare claritati fidei & iustitiæ Dei plurimū offecere potestatem tenebrarū, dum terrenarum rerū immodico affectu excecati, omnia quæ obstant huiusmodi desiderijs, etiam si ex Deo esse sciant, demoliri tamen, & damnare student. Respice, ait, in testamentū tuum, quia repleti sunt, ob-
scurati

scurati terra, domibus iniquitatum, Psal. 73. Id est, aucti sunt
impj civiu immenso numero, dum sola terrena concupiscunt.

In obscuro sagittare, dixi in verbo Nouilunium.

O B U M B R A R E.

Obumbrare, protegere significat, & ab aestu solis arden- N
tis, siue, quod magis respondet lectioni prophetica, ab hosti-
litii impetu credentes tueri. Psal. 90. Scapulis suis obumbrat
tibi, & sub pennis eius sperabis. Et Psal. 139. Obumbrasti
super caput meum in die belli.

O B D U R A R E A U R E S.

Impiorum proprium est sanas rationes, quibus coargui O
possint, non admittere: quando semel illis decretum est in
fœdo peccandi proposito velle persistere. Itaque nihil hic
agit Euangelium Dei, omnibus viribus humanis potentius:
nihil hominum diuinæ legis peritorum industria: denique
nihil dicendi obseruata, & rebus apta occasio. Surdo enim
narrabis fabulam, quando aures obstruunt, veritatis strenui
osores. Hæc arma impietatis pulchrè describit propheta
Psal. 57. Furor illis est (inquit) similis ei quem habet serpens,
accedens ad illum surdæ aspidis, obdurantis aures suas. Quæ
non exaudiet vocem incantantium, & ne venefici quidem
vocem, sapienter incantantis.

O L E U M.

Oleo veterum ritu vngebatur reges, prophetæ, & sacer- P
dotes: quæ ratio indicat ad gloriæ, sanctitatis, & lætitiæ signi-
ficationem hoc verbum pertinere. Sic Psal. 88. de propheta
nostro Dauide loquitur dominus: Oleo sancto meo unxi
eum. Et de rege nostro Christo dicitur psal. 44. Dilexisti
iustitiâ, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus
tuus oleo lætitiæ, præ consortibus tuis. Ad hoc pertinet quod
Matthæi sexto præcepit seruator: Cum ieiunas, unge caput
tuum oleo: id est, ne sis tetricus, sed præ te feras hilaritatē. Et
Psal. 103. cum de beneficiis innumeris creatoris nostri lo-
queretur propheta, quæ suppediat creaturis non modò ad
necessitatem huius vitæ, sed etiâ ad delectationem & vo-
luptatem, ad alterum hoc posterius refert oleum. Vt exhi-
lares (inquit) faciem oleo. Sic Psal. 108. ob olei penuriam,
dicit propheta carnem suam contraxisse maciem, dum ait:
Genua mea infirmata sunt propter ieiunium, & caro mea
immutata est propter oleum. Proinde cum videamus nullâ

liquorē latius se diffundere, nec corpori humano gratiorē inueniri, magisq; salubrem oleo: aptissimē nimirū congruit cum gratia Dei & misericordia, quā in omnes longē latēq; exuberat. Atq; eò pertinet, quod paucis mutatis literis, idē fermē sonus est Græcis, oleum & misericordiam nominantibus, ἔλαιον καὶ ἔλεος. Sic Cantic. i. spōsa Christo hanc misericordiam copiosā gratulata: Oleum effusum, inquit, nomen tuum. Et Psal. 22. Impinguasti in oleo caput meum. Id est, effudisti in me tuam misericordiam. Sic Psal. 132. Misericordia & charitas erga fratrem vnguento sacro comparatur, quod in caput Aaron sacerdotis effusum, non ibi remanet: sed descendit in barbam, totāmq; vestem vsq; in oram vbertate sua fecundat. Item Esaias capi. i. de peccatorum miseria queritur, qui misericordiam Dei non expetunt, quæ curentur: sed sibi etiam plus nimio placent. Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas. Vulnus & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Est autem præter oleum lætitiæ & misericordiæ, de quibus hæctenus diximus, oleum item quoddam peccatoris, id est assentatio, pestis ingeniorum & virtutis maxima, laudibus celebrans vanos homines & nihili, quibus sibi Thrasones isti, vel (vt vocant) Euāgelicæ literæ Pharisei & Hypocritæ, vilissima gloriolæ mancipia plurimum placent. Similimi planē virginibus illis stultis apud Matthæum 25. quæ dum fide in Christū & eximiis virtutibus ante spōsum lucere debuissent, quo aliis suo exemplo ad veritatem iter aperirent: illi iam oleū ierunt emptū ab hominibus, famam aucupātes. Sic in Psal. 54. mores adulatorū describens propheta: Molliti sunt, ait, sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Et Psal. 140. plura facit credentis increpationē, quā laudes, & immensa præconia assentatorum. Corripit me iustus (inquit) in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

O L I V A.

Q Oleæ fecunditatē & sacre celebrant literæ, & apud bonos auctores passim inuenias laudatā. Ait enim Plinius lib. 15. cap. 3. arundine leui ictam, nec aduersus ramos illā alternare fructus decussis germinibus. Propheta igitur in Psal. 51. post impietatis infinita mala prodita, credentium illi op-
ponit

ponit vberimū fructum, oleæ ipsi fidem, ceu malis credentē cōparans. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Sic filios credentis ob honestam educationem, nouellis oleis similes facit, à quibus breui fructus expectetur. Psal. 127. Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ.

O L V S.

Quādiu viret olus, primas tenet in horto: at postquā aru- R
erit, eiicitur & euanescit. Sic impij quādiu opibus florent in terra, diis similes habentur, quāquam proximi tunc sint exitio. Quod enim est spatium humanæ vitæ, aut quæ diurnitas, vt longissimè etiā duret? Propheta igitur indignos iudicās quibus breuis felicitas, quæ nulla sit, inuideatur, credentes his verbis ad patientiam cohortatur, Psalmo tricessimosexto: Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam gramen velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum citò decident. Spera in domino, & fac bonitatem &c. Et in eandem sententiam fermè Esaias cap. 40. Omnis caro, inquit, gramen: & omnis gloria eius, quasi flos agri. Exiccarum est gramen, & cecidit flos: verbum autem domini manet in æternum.

OPERA HOMINVM.

Opus Dei, fides est, Ioan. 6. & quicquid illa ceu arbor fru- S
ctibus fecēdissima produxerit. Porro opera hominū sunt, quæ ex corde humano, siue impiorū conciliabulo, veluti ex vitiosa radice prodeunt. Et vt exēpli causa aliquid proferā, opus hominum erat, quod Petrus Apostolus Christo seruatori suggerēbat, Matth. 16. Absit à te domine, vt crucem subeas. Vnde audiuit, Abi post me Satana, scandalū es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Sollicitè ergo cauens propheta, ne in rebus ex diuino consilio strenuè gerendis, caro & sanguis trahant in diuersum: Psal. 16. Deum his verbis affatur: De vultu tuo iudicium meū prodeat, oculi tui videant æquitates. Probasti cor meū, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuēta in me iniquitas. Vt non loquatur os meum opera hominum.

O S S A.

Sicut ædificiorum moles columnis sustinetur: ita corporū T
cōpago ossibus innixa videri potest, ad eò vt actū sit de viribus nostris, si locò mota sint ossa. Itaque secundum spiri-

SUPER PSAL.

eum non ineptè intelligimus, quæcunque in animo nostro sunt firmiora, ossium nomine significari. Sic Esa. cap. 58. legitur: Erit Deus tuus tecum semper, & impleberis sicut desiderat anima tua, & ossa tua pinguescent. Et Psal. 34. Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi? Item Psal. 50. Exultabunt ossa humiliata. Et Psal. 6. Conturbata sunt omnia ossa mea. cum multis aliis locis.

OSCVLA IYSTITIAE.

- V In Psal. 84. cum ostendisset spiritus cœlestis per fidem, conscientis turbatis pacem reddi: ne quis dubitaret solidâ illic deesse iustitiam, oscula illam dicit paci infigere, ceu factam amicam eius, à qua nolit desciscere. Iustitia (inquit) & pax sibi mutuo imprefferunt oscula.

OVIS.

- X Nullum credentibus aptius cõuenit quàm ouis vocabulum, nec in scripturis aliud inuenias magis vsurpatum. Non curat pecus illud in quæ pascua ducatur, aut vbi adaquetur. Nû expediat retinere aut deponere exuuias, viuere aut mori. Breuiter id solùm cauet, ne aberrer à pastoris oculis, à feris protinus deuorandâ: reliqua omnia illius curæ cõmittit. Sic Christus seruator discipulos oues vocat. Matth. 10. Ecce ego mitto vos sicut oues in medium luporum. Et capit. 15. Nõ sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Sic 1. Petri 2. Eratis aliquãdo sicut oues errâtes. Itẽ Esa. 53. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisq; in viam suam declinauit, & posuit dominus in eo iniquitatẽ omnium nostrorum. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suũ. Sicut ouis ad occisionẽ ducetur, & quasi agnus corã tondente se obmutescet, & non aperiet os suũ. Sic Psalmo 43. Dedisti nos tãquam oues in escam, siue mastrationẽ, & æstimati sumus sicut oues occisionis. Item Psal. 73. Iratus est furor tuus, super oues pascuæ tuæ. Et Psal. 78. Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ. Psalmo 79. Qui deducit velut ouem Ioseph. Porro de pastore nostro Christo legis, Ioan. 10. Ego sum bonus ille pastor. cum aliis quæ sequuntur. Et ad Heb. 13. Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnũ ouium in sanguine testamenti æterni, dominũ nostrum Iesum Christũ &c. Et Esa. 40. Dic ciuitatibus Iudæ, Ecce Deus uester. Ecce dominus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo, &

opus illius coram illo. Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.

P A N I S L A C H R Y M A R V M.

Ne inutiles nobis appareant grumna vitæ præsentis, quibus Deus exercet credentes, quemadmodum legis Heb. 12. Quem diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit, placuit spiritui sancto incommoda huiusmodi panem appellare. Sicut enim panis cor hominis cõfirmat, ut habetur psal. 103. & vires suppeditat, quo possis in hac vita perdurare: ita interiorem hominem, & nouum illum, qui secundum Deum creatus est, aliquando reficiunt & extimulant labores & mala huius mûdi, ut cogatur à Deo opem petere: alioqui per delicias & felicitatem, quibus sibi placeret, relicto Deo, casurus. Rectè igitur Propheta psal. 73. Cibabis nos (inquit) pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis, magna copia. Est proinde ali⁹ panis, verbum Dei, de quo in Ioan. 6. loquitur dominus, panem appellans viuum: nimirum quia vitam perennem suppeditat. Eum panem, cum de nulla re corporali in prece illa diuina, quam Christus Seruator Matth. 6. docuit, fiat mentio: nihil enim aliud sonat quàm patrem cœlestem, regnum minimè terrenum, & alia huiusmodi: vero propius existimo, panem qui perpetuò vegetet animum, vtilius ibi desiderandum. Nam ille verè noster est. Alter communis nobis est cum omnibus, etiam cum fidei hostibus.

P A R E R E I N I Q V I T A T E M.

In psalmo septimo dum Propheta impietatis fructum describeret, verbis ad eã rē maximè idoneis vsus esse videtur, parturitionis, conceptus, & partus. Constat enim hæc omnia, mulieri plurima incommoda simul cum dolore grauissimo afferre. Quo intelligas nõ solum virtutis viam augustã esse, sed etiam scelerum officinas non carere suo labore, & perpetuis sudoribus. Nam hinc illa vox est damnatorũ impietatis, Sapient. 5. Lassati sumus in via iniquitatis. Denique magis infestat labor, vnde nulla spes sit fructum aliquem optatũ nasci. Vt eo argumento, etiam Cato ille ethnicus vitia suaserit esse vitanda, & amplexandã virtutẽ. Extant autẽ in oratione quadam hæc verba, quæ Numantia fecit ad equites: Cogitate cũ animis vestris, si quid vos per laborem

rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, benè factum à vobis dum viuētis non abscedet. Sed si qua per voluptatē nequiter feceritis, voluptas citò abibit, nequiter factū illud apud vos semper manebit. Haecenus Cato. Cæterum sentētia, qua Propheta noster peccaturos absterret, labores impietatis commemorans, hæc est; Ecce parurit iniustitiam, cōcepit dolorem, & peperit iniquitatem. Et in psal. 47. cū indicasset fore, vt Euangelij præcones Satanæ regnum cōtra se prouocent, elegantissimè describit laboriosum illorum in bonos conatū. Quoniam ecce (ait) reges terræ congregati sunt, conuenerunt in vnū. Ipsi vidētes sic admirati sunt, turbati sunt, cōmoti sunt, tremor apprehendit eos. Ibi dolores vt parturientis &c. Et consentit cū hoc loco, quod diximus in verbo Claudicare à semitis.

PARTICIPATIO IN IDIPSUM.

A Mirè in psalmo 121. spiritus sacer cœlestem rempub. Hierusalem, quæ mater est nostra, vt ait Apostolus, præconiis effert. Atque adeo magis licet nobis in hac lachrymarū valle positus, optare hanc felicitatē quàm assequi: vt respub. apud nos floreat, quādo tanto pro se quisque studio priuatas accumulat opes. Proinde mouere nos debet hæc ratio, quo maiori lætitia gestiam⁹ municipes in cœlesti illa Hierosolyma nos conferibi: si cogitemus ibi duntaxat veram inuenire charitatem, vbi ciues proprios ignorant affectus, & in communi omnes salutem consulunt societatis. Hoc enim est quod his verbis significatur: Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Id est, cuius societas & communicatio rerum omnium, ex æquo cōtingit omnes. Et in vltimo versu ei⁹ psalmi dicitur: Propter domū domini Dei nostri, quæsiui bona tibi. Id est, nō fui pro me sollicitus, sed pro communi omnium municipum felicitate.

PARIES INCLINATVS, ET
maceria depulsa.

B In psalmo 61. spiritus sanctus volens in gloriosos impiorum conatus, ac sibi ipsi plurimum noxios ostendere, credentes quos isti extinguere moluntur, quod ad statum rerum terrenarum attinet, parieti comparat ruinam minanti, & maceriam impulsam, ac loco motam. Quasi verò speciosum improbi hinc reportent triumphum, si præcipitent iam casurū. Verba psalmi hæc sunt: Quousque irruitis in hominem? qui vos
merip.

metipfos omnes interficitis, incumbentes parieti inclinato, & macerix depulsa. Cæterum quòd credetes rebus vilibus comparantur, eò pertinet vt diximus; quia tales apparent in potestate tenebrarù huius vitæ. Porro multum interest bonus aut ignobilis sis, an appareas.

PARVVLIS DIMITTERE reliquias.

Immensa diuitiarum cupido quàm sit detestabilis, in deci-
 mosexto psalmo probè taxat coelestis spiritus, causam afferens tam perditæ auaritiæ, sobolis numerosum prouentum. **C**
 Nam cum præstaret Deo fidere in prole educanda, & bonis artibus illam instituere, quo ex industria & labore manuù victitaret, vt psalmo 127. docetur. nã ibi beatus dicitur qui hac ratione victum sibi parat. Impij contrà per fas & nefas congerunt opum immensam struem: non vt inde viuât, sed potius vt hac mali materia etiam perdant liberos: volût enim illos non modò rei familiaris, & nominis, sed etiã impietatis, & æternæ damnationis esse hæredes. Qualis enim euadat iuuetus molliter educata in luxu, & perpetuo victura in otio, quotidiana testâtur exêpla. Eat iam aliquis, & diuitiarum appetentiam celebret laudibus, quando tantorù malorù certa est occasio. Verba psalmi hæc sunt: De absconditis tuis impletus est venter eorù. Id est, Opes impiis exuberauerunt, quas incertum est, nũ in felicitatè reputet Deus humano more, an magis in perditionem. & sequitur: Saturati sunt filijs, & dimiserunt reliquias paruulis suis. Ego autem in iustitia apparebo &c.

PARVVLORVM SAGITTA.

Iacula puerorum ob sagittandi imperitiam plerunque in **D**
 caput eorum retorquentur, nec eas habent vires vt possint nocere. Ita impiorum conatus in delendis bonis, vir is non rarò sibi potissimùm incommodat, & vanior est quàm vt possit quod nititur. Exemplum in promptu est impiorum Iudæorum, qui dum Christum seruatorem perdere curabãt, ne fortè venirèt Romani, & locum simul cum gente auferrent: non solùm in crucem dominum tollendo nihil profecerunt, sed etiam magis in se malum huiusmodi prouocauerunt. Nam de hoc factò apparet, psalmum 63. fermè esse cõscriptum, in quo illa de qua diximus tractatur impietas. Accedet (inquit) homo & cor profundù, & exaltabitur Deus. Id est, Conserat, si lubet, homo manum cum Deo, cuius pro-
 funda

SUPER PSAL.

funda sunt consilia . Certè nil in eo conflictu expectamus, nisi vt superior sit Deus. Et sequitur : Sagitte paruulorum factæ sunt plagæ eorum, & infirmatæ sunt cõtra eos linguæ eorum.

PASSER.

E Credentes perpetuis impiorum insidiis agitati, ita vt fuga quandoque saluti suæ consulere cogantur, ad eum sanè modum, quo aliquoties Christus fecit seruator, non absurdè in psalmis passeribus similes esse traduntur. Sic in psalmo decimo: In domino confido, ait Propheta. Quomodo dicitis animæ meæ, Transmigra in montem sicut passer? Et psal. 101. Factus sum sicut passer solitarius in tecto. Item psal. 123. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Sic psalmo 83. gratulatur sibi domum, quam preparatam nouit in cælis. Etenim passer, ait, inuenit sibi domū, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos.

PAUCI IN TERRA.

F Dolendum est res credentiū cõ recidisse, vt in terra multis partibus, impiis videantur pauciores. Porro hoc nos solabitur, quòd istorum potentia non diu durabit; nam ita futurum prædicit sacer spiritus psalmo 16. Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorum. Id est, viui auferantur in infernum, qui iam credentibus numero & potentia habentur superiores.

PAUPER.

G Ioannes Chrysostronus scribens in Matthæum, docet πτωχὸν, vera significatione ad medicum pertinere: qui videlicet rebus suis diffusus, opem alienam cogatur implorare. Eòsque verè esse tales, quos dominus Matth. 5. pauperes spiritu appellat. Nam pauperes inuenire licet, quos pudet mendicare, quanquam penuria rerum laborent. At inopes spiritu nihil sibi promittunt ex re familiari, nihil ex fauoribus humanis, aut potentia huius mundi, denique nihil ex meritis, bonisque operibus: quæ ratio protinus cogit à Deo mendicare. Iurèque beati diuina sententia esse probantur, quando illi, ad eòque soli ad domini curam in sacris literis vndique pertinere describuntur. Quemadmodum Lucæ primo, concinuit virgo Despara: Esuriètes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Sic Psalmo nono: Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Et psalmo decimo: Oculi eius

li eius in pauperem respiciunt. Item psalmo 21. Non despicit deprecationem pauperis. Et psalmo 33. Iste pauper clamavit, & dominus exaudivit eum. Sic psalmo 73. Pauper & inops laudabunt dominum. Et Psalmo 108. Astitit à dextris pauperis.

PENNA.

Penna in sacris eloquiis volatum aut navigationem signi-
ficat, eò quòd vtrunque celeri motu perficitur. Et ne eius rei desit exemplum, posterius illud in fabulis poetarum inuenias vsurpatum, qui Dædalum & illius filium Icarum, alas sibi quibus volarint tradunt fabricasse: vela navigiorum indicare volentes, quæ primi inuenerunt, ex hostium manibus quasi volando per mare elapsi. Sed ad sacras literas redeamus. Psal. 17. & 103. dicitur dominus volasse super pennis ventorum: id est, diuina potentia sua motum ventorum qui omnium est celerrimus superasse. Et psalmo 138. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Id est, si nauigio sumpto, fugam adornare coner per pelagus.

PESTILENTIÆ SEDES.

Sicut pestilentia non est aliud malum nocentius, quippe
quod non vno contentum est corpore, sed mortifera contagione in alia atque alia serpit: sic impietati non satis est auctores rapere in perditionem, nisi proximos quosque pernicioso corrumpat exemplo, potissimum vbi iam in reprobum sensum datus peccator, legem Dei contemnit & ridet. Vnde Hebræi in primo psalmo sedem legunt irrisorum: vbi nos aptissimè pestilentie, ceu, quod magis spiritus diuini sententia congruit, & 70. interpretum translationi, pestium. Nō enim simplex ea pestis est, sed multifariam diuiditur, dum ille contempto Deo, opibus studet, quas per fas ac nefas colligit, alter honores ambit, alius potentiam & fastum sicut: vt in serupis primi psalms copiosius diximus.

PETRA.

Petra si Apostolicis verbis Christum significari dicemus, K non aberrabimus à scopo, Ita enim ille interpretatur I. Corinthi. decimo: Petra autem (inquit) erat Christus. Et Roman. octauo: Ponam in Sion lapidem offensionis & petram scandali. Et Petrus item in eam sententiam enarrat, I. Petri secundo. Itaque quod ad hanc allegoriam proprie explicandam

SUPER PSAL.

dam pertinet: nisi in Christo consistas, luto inhæres, & limo maiori periculo te implicans, si fundum quærere nitaris, veluti psalmo 68. & 39. apertius indicat propheta. Vnde psalmo 29. & 60. gratulatur sibi firmam stationem contigisse. In petra (inquit) exaltasti me. Et psal. 39. Statuit supra petram pedes meos. Cæterum quando olim ex rupibus precipites dabantur reipub. hostes, in psal. 140. Propheta impiis iudicibus & magistratui nefario eundem exitum prænuntiat. Absorpti sunt (ait) iuxta petram iudices eorum.

PLUVIA VOLUNTARIA.

- L** Aquæ dulces diuini spiritus, ad quarum irrigationem vberimus fructuum sequitur prouentus, ut superius in verbo Aqua diximus: congruo nimirum verbo pluuia voluntaria in psalmo 67. nominatur. Pluuiam voluntariam (inquit) segregabis hæreditati tuæ, & infirmata est, tu verò perfecisti eam. Id est, Imbres illos cœlestis spiritus Ioelis vaticinio olim populo Dei, non meritis illius, sed ex mera liberalitate, & diuina benevolentia promissos, assatum præstabis. Vnde is miseriam suam mox agnosceret & fatebitur: verum tui erit muneris lapsas tua virtute erigere consciencias. Proinde in psalmo 134. inter cætera beneficia Dei quæ illic commemorantur, narratur fulgura in pluuiam fecisse. Id est, ex horrendo fulgure, humano generi & animalibus cunctis inuiso, pluuiam salutarem & optabilem produxisse.

POMORVM CUSTODIA.

- M** In psalmo 78. propheta volens ostendere quantam cladem credentes ab impiorum fœda societate acceperint: Hierosolymam fidei ciuitatem, ait ita viluisse ut in tugurium mutata sit, in quo hortorum custodes poma per æstatem vigilantia sua ne à prætereuntibus diripiantur conferuant. Miseranda planè conditio, si vrbis venustissima facies ita fuerit mutata, ut tugurium verius dicatur, tanta vis est turpissimæ societatis. Deus (inquit) venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. Sic Esaiæ primo, Derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & sicut tuguriû in cucumerario, & sicut ciuitas quæ vastatur.

PORTA.

De hoc diximus in scripturis psalmi 9.

PRINCIPES.

Principales & antesignani fidei Christianæ aliquando **N** sub principum nomine in psalmis intelliguntur. Vt psal. 44. cum propheta in patrum locum Apostolos dicit numero & auctoritate successisse. Constitues eos principes (ait) super omnem terram. Et psalmo 46. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Id est, Idem fidei præconium Apostolos Christi manet, quod & ipsum Abraham. Item psal. 67. vbi instruit triumphum Christi, de Sathanæ regno triumphantes Apostolos omnibus priores facit, & honorificentiori dignatur loco. Præuenerunt principes (inquit) coniuncti psallentibus, in medio iuencularum tympanistrarum.

PVER.

Christus seruator pueris mirè affectus, apud Matthæum **O** capite decimo octauo indicauit, se non tam ætatem ipsam tenellam, quàm mores puerorum probare, dum ait: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum. In eam igitur sententiam accipi potest quod in psalmis passim prædicatur de pueris, si intelligamus illos qui norunt animù demittere. vt psal. 68. Non auertas faciem tuam à puero tuo. Et psal. 85. Da imperium tuum puero tuo. Item 112. Laudare pueri dominum &c.

PVLVIS ANTE FACIEM VENTI.

Inuenias impios quosdam voluptatis essetores, qui in **P** terrenis desiderijs ad puluerem redacti, non doleant vicē suam, neque Deo & cælestibus inuideant felicitatem æternam, modò non sit qui pecudibus istis obrurber. Sed multò aliter atque sperauerant, diuinus spiritus auguratur futurum. Sunt enim non simpliciter puluis, sed is quem proicit ventus à facie terræ. Nam pulueri nihil decederet, si etiam perpetuò maneret puluis: verùm inuenti arbitrio positum est vt non maneat, sed dispergatur, & locum cogatur relinquere. Hæc fermè sunt quæ cælesti oraculo in primo psalmo sunt explicata. Et psalmo decimo septimo, comminatur dominus: Comminuam eos vt puluerem ante faciē venti, vt lutum platearum delebo eos. Item psalmo 34. Fiant sicut puluis ante faciē venti.

Quando in puteum semel delapsus, non habet quo se expediat, sed manere ibi cogitur ac perire, rectè in psalmis pericula præsentè intentantia mortem hoc verbo significatur. Sic psalmo 54. Deduces eos in puteū interitus. Et psalmo 68. Nō me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum.

RHAMNVM A SPINIS INTELLIGI.

R Insignis planè allegoria est, quam in psalmo 57. tradit spiritus sacer de spinis & rhamno. Fiducia animans credentes, ne impiorum infestatione lassati, ad hostes ipsos deficiant. Ait enim spinas quidè verè esse incredulos: id est, ad pungendum & lacerandum viros bonos, impendio paratos. Verū eo non proficere per ætatè, vt rhamni, id est senes robustiores euadant, ad vinum penetrare valentes. Nā hoc fermè est quod in psal. 54. dicitur: Viri sanguinū non dimidiabunt dies suos. & diximus de hac re in verbo Dimidiare dies. Porro locus què citauimus ex psal. 57. sic habet: Priusquā intelligerent spinæ vestræ rhamnū, ita viuentes in ira absorbet eos.

R E X.

S Christus seruator à patre cœlesti vnctus præ omnibus humanæ naturę confortibus, rex est: atque adeo rex verior atque sublimior, quia regnū non habet terrenū. Nam illud negauit corā Pilato præside. Ioā. decimo octauo. Quin magis regno potitur in animas credentes suo verbo; quod regnū est cœleste & eternū, de quo in psalmo secūdo apertè loquitur his verbis: Ego autè constitutus sum rex ab eo super Sion montè sanctū illius, prædicans præceptū eius. Et psalmo vicesimo, de Christo ad patrem dicimus: Domine in virtute tua latabitur rex, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Et tribuisti ei longitudinè dierum in seculū, & in seculū seculi. Gloriam & magnū decorè impones super eū. Et quoniam dabis eum in benedictionè in seculū seculi. Sic psalmo vicesimo tertio, rex gloriæ esse describitur. & psalmo quadragesimo quarto: Vnxit te Deus &c. Thronus tuus Deus in seculū, sceptrū æquitatis, sceptrū regni tui. Et psalmo 71. 73. 94. 97. & 98. de hoc rege multa præclara dicuntur. Item psalmo 149. Filię Sion exultent, inquit, in rege suo.

REGVM FILIAE.

In psal. 44. scriptum est regem hunc cœlestē & sponsum T ecclesiæ suæ, animi causa qualdā admisisse puellas, in domibus eburneis educatas, quas ille habuerit in delitiis. Cæterū non commendantur forma, moribus, ætate, aut aliis illæcbris, quæ potuerint regis animū in amorē pertrahere: sed solo genere, quia videlicet virgines sint, non admodū vulgares, sed regum filia. Vt intelligamus Christo domino vehementer probari animas regias, quæ carnis dominari sciāt affectibus. Mirra, inquit, gutta & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus oblectauerunt te filia regum in honore tuo.

RENES.

Carnis petulantia renibus significari minimè est obscurū: atque ea plerunque, vt desint alia, cōmonescit sanctos, qui se carnis abdicarunt voluptatibus, miseræ humanæ, vt discant sese demittere. Sic Apostolus 2. Corinth. duodecimo: Ne magnitudo reuelationū extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ qui me colaphizat. Et psalmo decimoquinto: Benedicā dominū qui tribuit mihi intellectū. Insuper & vsque ad noctē erudierunt me renes mei. Id est, dū intelligo Deū non aliter atque parentē benignū ac beneuolū mecū agere, dū exercet me stimulis libidinis etiā vsq; ad peccatū, vt iam iā visus sim mihi ruinae proximus, multa planè in hac tentatione didici. Primū, minimè esse fidendū hīc humanis viribus, quæ prorsus nihil sunt ad hostē illū indomitū, qui latet in carne. Præterea in hac desperatione rerū inuocandū esse Deum, qui non negabit præsidū, id quod solū erit efficax. O quàm salutarē intelligentiam! Itaque Apostolus, Ter (inquit) rogavi dominū vt discederet à me stimulus. Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Item psalmo vicesimoquinto, oratur Deus vt renes & cor adurat, id est exerceat tentationibus, quo disciplinam hanc percipiamus. Et psal. 72. Inflammatum est (dicit) cor meū, & renes mei cōmutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, & nesciui. Nam qui viribus propriis innititur in hac tentatione, vt diximus, succumbit, & nescit quid expediat.

ROTA.

Rotis ea vis est, vt ex arduo decliua petentes, nisi auri- X

SUPER PSAL.

gæ prospiciant, & seipsas perdant & sarcinas. Ita quod ad hunc locum attinet, impij ad perniciem sibi aliisque afferendam semper apparent esse propensi. Vnde propheta in psal. 72. enumeratis principibus, qui hæreditate acquirituros se Dei sanctuarium populo dominico sunt comminati: Deus meus (inquit) pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Id est, cura vt vertigine circumagantur in suis consiliis, quæ miseros præcipitet in barathrum interius.

R V I N A.

Y Ruinæ verbum ad exitium significandum videtur conuenire, & mortem. Sic psalmo 105. cum cædes post vitulum à Iudæis conflatum securas describeret: Irritauerunt (inquit) Deum in adinventionibus suis, & multiplicata est in eis ruina. Et psal. 109. cum in regno Christi omnium aduersariorum iniuriam capitis supplicio vindicandam olim prædiceret: Iudicabit in nationibus, ait, implebit ruinas. Id est, omnia cædibus implebit, cum cœperit plectere impios. Cæterum quod in psal. 143. scriptum est: Non est ruina mæcceria: simpliciter ita intelligendum est, vt sciamus impiis aliquando omnia respondere ad vota, & præter opes quas maximo numero possident: aditum quoque ita septum, vt fures non possint furripere quippiam. Denique in plateis non audiri strepitum aut clamorem: quæ res bonam partem felicitatis videtur diuitiis afferre.

S A C R I F I C I V M.

Z Sacrificium quod perenne esse voluit dominus, in laude sua constabiliuit, vt legis psalmo 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare meum. Sic psalmo 39. Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem aprasti mihi. Id est, vmbra reiecasti, postquam corpus vmbre, sua veritate emicuit. Et psalmo 50. Si voluisses sacrificium dedissem, vtique holocaustis non delectaberis. Item Esaia primo: Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? dicit dominus. Plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Incensum abominatio est mihi. Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram. Iniqui sunt cœtus vestri. Calendas vestras & solennitates odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta &c. Proinde intelligere ite conuenit,

uenit, sacrificium iustitiæ laudis esse sacrificium, quando ad primâ Dei laudem pertinet iustificatio illa, quâ tribuit creditibus: quemadmodum legis psalmo quarto: Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in domino. Denique suâ imbecillitatem agnoscere, ac diuinâ insuper opem expetere, sacrificium est: veluti psalmo 50. dicitur: Sacrificium Deo, spiritus contritus. Et psalmo 140. Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

SACERDOS.

Apostolus scribens Hebræis, cap. 7. apertè indicauit ad **A** Christum seruatorem pertinere, quod psalmo 109. legitur: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Itaque in spiritu Dei per fidem quæ est in Christo Iesu, vnû est regnû, de quo suo loco diximus, finem planè nesciens, & cœternum sacerdotiû: vt intelligamus nos omnia habere in domino. Nam quod ad sacerdotiû pertinet, semel obtulit se ipsum pro peccatis, pingue profectò holocaustum, vt psalmo decimonono dicitur: & vsque ad finem mundi semper expians hominû malefacta. Denique sacrificio addit perpetuas preces, quas pro nobis fundit ad patrè. Porro non in ep̄tè Apostolus Petrus credentes admonet, ne tantè dignitatis quâ habent in Christo vnquâ obliuiscantur. 1. Petri 2. Vos genus electum, regale sacerdotiû, gens sancta, populus acquisitionis &c. &: Aedificamini in domos spirituales, in sacerdotiû sanctû, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo, per Iesum Christum.

SACCVS, SIVE CILICIVM.

Tetrici olim veteres, volentes se mœstos ostendere, sac- **B** cos induerunt, vt legis Ionæ 3. & 2. Reg. 3. & 3. Reg. 20. cû plurimis aliis locis: quo factû est, vt saccum pro tristitia accipiamus. Sic psalmo 29. Concidisti saccû meû, & circumdediti me lætitia. Et psalmo 34. Cû mihi molesti essent, induebar cilicio. Id est, dolebam illorû vicem. Item 68. Posui vestimentum meum cilicium.

SAGITTAE.

Sagittæ Dei, pœnæ sunt quas sumit de impiis: aut certè **C** quibus terret illorû consciências vt respiscant. Sic legis psalmo 76. Etenim sagittæ tuæ transierunt, vox tonitruus tuus in rota. Alluxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, cômota est

& cōtremuit terra. Et psalmo septimo: Sagittas suas ardētibus effecit. Id est, pręparauit & cōstituit pęnas odio & ira flagrantibus. Item psal. 43. Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos. Et psal. 36. Sagittę tuę infixę sunt mihi. Psalmo item quadragesimoquarto: Sagittę tuę acutę in corda inimicorum regis, populi sub te cadent. cū aliis plurimis locis. Proinde notandū quod de Christo peculiariter dictum est. Esa. capite 49. sagitta electa: ait enim per prophetam de patre: Posuit os meū quasi gladium acutum, & sub protectione manus suę abscondit me. Posuit me quasi sagittā electā, & in pharetra sua abscondit me. Quibus verbis indicatur sagittam hanc esse optabilem, eo quod ad bonā frugem tactos perducatur. Sic Canti. 4. dicit sponsa: Vulnetata charitate ego sum. Nemo planē est, qui non ex animo desideret se hac sagitta confodi.

Sagitta volans per diem. De hoc vide quę scripsi in verbo Tenebrę.

S A N G V I N V M V I R I.

D Impij qui potentia sua bonos miserē premunt, sanguine & sudoribus illorū pascuntur, ac perpetuō sęuiunt, & armantur in multorū perniciē: hi verbo nimirum aptissimo, sanguinarij, aut sanguinum viri appellatur. Quid enim interest, si cęde cruenta hominē protinus tollas ē medio, an verō longa tabe & inedia perpetuis laboribus tandē conficias? Sic psal. 25. Ne perdas cum impiis Deus animam meam, ait propheta, & cum viris sanguinū vitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorū repleta est muneribus. Ego autē in innocentia mea ingressus sum. Vbi vides sanguinariis illis innocuos opponi: quod pietatis sit prodesse, impietatis aliena tollere, & instar truculētę ferę omnia vastare quę sunt aliorū. Iusta igitur prorsus est sententia quā tulit dominus, psal. 54. Viri sanguinū & dolosi non dimidiabunt dies suos. Id est, tandiu non viuent, donec expleant nocendi voluntatē: quemadmodū alibi etiam diximus. Porro in psal. 50. cū propheta à peccato respiscēs, cor mundū in sese creari postulasset à domino, eo quod vetus illud contaminatum esset peccandi libidine: proinde vetustum rectum nouari in visceribus, qui dux rerū gerendarū, cum multis aliis quę forent vsui homini ad bonā frugem

gem toto pectore conuerso: recta peruenit ad carnē & sanguinē, ceu fontem quendam repugnantia illius & perpetui dissidij aduersus spiritū, & Libera, inquit, me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ, & exultabit lingua mea iustitiam tuam. Quasi parum credibile videatur iustitiā Dei à quopiā celebrari laudibus, qui carnis & sanguinis adhuc subditus sit imperio. Sic Apostolus Roma. 7. Infelix ego, ait, homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum.

SEDES.

Venustissima sanè allegoria, qua spiritus sacer in depingendo suis coloribus piū & impium vsus est, in primo psalmo sese conspicienda offert: cum enim impiū non consulere descripsisset in rebus agendis legē Dei, quæ certissima esse deberet regula viuendi, sed prauitatem sui cordis, deambulare illum ceu cunctabundū quid agat, ostendit. Deinde stare dum peccat, & prorsus cōsidere, in peccandi assiduitate. Atque in eā sententiam intelligi potest quod psalmo 93. dicitur: Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, fingens laborem in præcepto? Id est, longè absit à nobis ô Deus, vt credamus te in sede pestium sedere: ea nimirum quæ labores fingit in tuo præcepto, quæ videlicet suis inuentis obscurat, & antiquat legem tuam. Et intelligitur de Pharisæicis operibus: vt verum sit quod ait Apostolus: Quicquid extra fidem sit, peccatum est, Roma. 14. Dixi de hac allegoria in verbo Ambulare.

SEPVLCRVM PATENS.

Elegans & cum primis apta allegoria est in impios, quam F psalmo quinto explicat propheta his verbis: Sepulcrum patens est guttur eorum. Linguis suis dolose agebant. Nā sicut sepulcra ideo aperiuntur, vt mortuos recipiant: ita impij semper hiant, & nil desiderant aliud, nisi interitum, & perditionem aliorum, hæc est charitas multorum Christianorum.

SEPTIES.

Septē, ob orbis totius machinā eo dierū numero à Deo G absolutā, & quietē admissā, perfectioni propriē congruit, in operibus sine vllō defectu ad finē perductis. Sic Matthæi decimo octauo, non septies remitti delictū quod in te comisit frater, voluit, sed septuagies septies, Id est, ita vt sem

SUPER PSAL.

per nulla sit remittendi mora. Sic psalmo 118. Septies in die laudem dixi tibi. Id est, nunquam cessavi à laude. Et psal. 11. de verbo Dei loquens propheta: Eloquia domini, ait, eloquia casta, argentū igne examinatū, probatū à facie terrena, repurgatū septies. Id est, quoties fuit opus, donec ad summum perueniret candorē, & extremā puritatem. Et psalmo 78. Redde vicinis nostris septuplū in sinum eorū, impropriū ipsorū, quia exprobrauerunt tibi domine. Id est, pœnas de aduersariis tuis, qui nos afflixerunt summo, atque eas ipsas quas meruerunt. Et Prouerb. 24. Septies in die cadit iustus. Id est, crebrò, & plus satis. Ad eū modū Ethnicus ternario primas tribuunt, qui in sese multiplicatus nouenarium producit, Musarū numerū, quem arbitrantur esse perfectū. Itaque Flaccus de poemate non præcipitādo legē statuens: Nonū, inquit, prematur in annū. Id est, donec fuerit maturū, & omnibus suis partibus absolutum & perfectum.

SERVI.

H Seruos constat sui non esse iuris, & nihil sibi quærere, sed domino, qui vitæ necisque habet potestatem. Ea planè est conditio quā docet fides, quæ est in Deū, nihil tribuens nostris meritis, sed omnia domino. Proinde non ambiens factū humanū, opes, potentiā, delicias, voluptates, & quæcunque sunt huiusmodi, si offerantur à domino, non recusans, sed moderatè his vtens. Itidē si aduersitas, languor, labores, & etiā mors ipsa immineat, æquo animo docet ferre omnia, quando ex nutu Dei tota pender. Sic psalmo 122. propheta scalis admotis cælo, hac putat in sublime scandendū. Ecce (inquit) sicut oculi seruorū in manibus dominorū suorū. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ. Ita oculi nostri ad dominū Deū nostrum, donec misereatur nostri. Apparet igitur liquidò, eū dūtaxat seruū Dei rectè appellari, qui proprios ignorat affectus, & domini per omnia sequitur voluntatē. Ita enim nos cōparare decet, vt semper liberum sit dicere ad Deum: Fiat voluntas tua.

SION.

I Sion, mons sacer, in cuius radicibus sita est ciuitas domini Hierusalē, typo minimè obscuro fidem significat, propter Euangeliū ibi primò prædicatum, vt legis in psal. secundo: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem
fan-

sanctum eius, prædicans præceptum illius. & Esa. 2. De Sion
exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Et cap. 26.
In die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda. Vrbs for-
titudinis nostræ Sion saluator, ponetur in ea murus & an-
temurale. Aperite portas, & ingredietur gens iusta, custodi-
ens veritatem. Vetus error abiit, seruabis pacem, pacem, quia in
te sperauimus. Item 46. Dabo in Sion salutem, & in Israël
gloriam meam. Et in Ioele tertio: Ego dominus Deus vester,
habitabo in Sion. Sic psalmo 52. Quis dabit ex Sion saluta-
re Israël? Et psal. 68. Quonia Deus saluum faciet Sion. Item
psal. octuagesimosexto: Diligit dominus portas Sion super
omnia tabernacula Jacob. Et psal. 131. Elegit dominus Sion,
elegit eum in habitationem sibi. cum multis aliis locis. Quæcum-
que igitur in prophetis passim de amœnitate, arcibus, vber-
rate glebæ, affluentia opum & habitatorum, firmitudine per-
petua contra ventorum impetum, & aliis huiusmodi, in præci-
pua huius montis laudem prædicantur, intelligenda sunt haud
dubie de fide ea quæ est in Christum, quam nemo vnquam satis
digno extulit præconio.

S T A R E.

Stare, id quod crebro iam repetiuimus in primo psalmo **K**
significat operi nefario peccati insistere. Situs cum primis
aptus peccatori. Nam de bonis nunquam meminit scriptura
quod consistant, sed aut scandunt in sublime cœlestia con-
templando, aut descendunt, fratrum inopia consulentes. Quæ-
admodum in Genesi capite vicesimo octauo, in loco ubi com-
morabatur Deus, & scala cœlis erat innixa, angeli per illam
ascendebant & descendebant, ac nullus stetit perhibetur.
Proinde animalia in Ezechiele capite primo, non stabant,
nec reuertebantur cum incederent, sed vnumquodque ante
faciem suam gradiebatur.

T A B E R N A C V L V M.

Basilii magnus, pius iuxta & eruditus auctor, scribens **L**
in psalmum decimumquartum, anothauit terrenam hanc ha-
birationem, quam ceu hospites in procinctu colimus, taberna-
culi nomine siue tentorii in scriptura significari. Vt sit sen-
sus, eum tandem in monte sancto ciuem perpetuum fore, qui hic
in procinctu habitans, militia, vel exercitu, officia mutua di-
lectionis fratri impedierit. Domine, ait, quis habitabit in ta-
bernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui

SUPER PSAL.

ingreditur sine macula, & operatur iustitiã. Qui loquitur veritatem &c. Verùm (quod pace tanti viri dixerim) nos aduertimus hanc allegoriã non esse perpetuam. Sic enim psalmo decimo octauo legitur: In sole posuit tabernaculũ suũ. Et psal. 83. Quã dilecta tabernacula tua domine virtutum. quę tabernacula cũ multis aliis quę passim obuia sunt in psalmis de cœlis propriè intelligimus.

TAVRI.

M Tauri pingues qui arant terram, pecudes sunt malè feriatę, & vt appellat Apost. vêtres pigri, qui nil præter terrena cogitant: in hoc enim potissimũ sunt quidã oculati, vt rê faciant: & cũ multorũ iniuria opibus polleant, in spiritualibus negotiis etiã talpis sunt cœciores. His hominũ portentis nunquã rectè conuenit cũ veritate, non minus quã sui cũ amaracino, vt nulli debeat mirum videri, si euangelium Christi tales perpetuò habiturũ sit hostes. Queritur enim ipse in psalmo vicesimo primo, istos florẽ voluisse euangelij præcipere, dũ se innocuũ in crucẽ tollerent. Circumdederunt me (inquit) vituli multi, tauri pingues obsederunt me. Et psal. 67. propheta enumerans feras truculentas quę veritati minantur exitiũ, taurorũ meminit his quidẽ verbis: Increpa feras arundinis, congregatio taurorũ inter vaccas populorũ, vt excludant eos qui probati sunt argento. Id est, magnates isti & impij qui sunt in populo, id solũ moluntur vt extinguãt, & à cõsortio suo reiciant eos qui verbo Dei & verã student pietati.

TEMPLVM.

N In verbo Altare, diximus pontificatũ nostrũ ac verũ sacerdotiũ secundũ ordinẽ Melchisedech seruatorẽ nostrũ Christũ secũ trãstulisse in cœlos, vbi templũ quoque illud & sancta sanctorũ extructa sunt: quemadmodũ hæc olim visebantur Hierosolymis, typũ bonorũ cœlestiũ, quæ toto pectore debemus concupiscere, præferentia. Id quod nõ vsque adeo ineptè in nostris templis, accensis claro die luminibus, & sacris cantu arguto in Dei laudẽ, cũ precioso etiã rerum apparatu celebratis, cernere liceat. Nisi enim hæc præclara ædificiorum & cultus illius ecclesiastici pompa, quæ principibus alioqui & magnatibus huius mundi sunt in delitiis, cœlestis illius tẽpli nos commonesaceret, & iubeat animos tollere in cœlũ, quemadmodum ex veteri ritu
nostro

nostro sacrifici docēt, his verbis: Sursum corda, cum his quæ sequuntur: eundū mihi protinus in sententiam vulgi pedibus existimare, quod, vt alia omnia, ita tēpla quoq; nostra demoliri, & sacra abrogare conatur. In psalmo igitur quinto ait propheta: Adorabo ad templum sanctū tuū in timore tui. Id est eò vertam oculos, & animi desideriu, vbi tua habitat sanctitas. Et psal. decimo: Dominus in tēplo sancto suo, dominus in cælo sedes eius. Item psal. 28. In tēplo eius omnes dicent gloriā. cum multis aliis locis. Cæterū templi illius Hierosolymitani varia & preciosa ornāmēta, psal. 143. indicare volens propheta, impiorum qui opibus intumescunt filias ita cōptas prodire in publicū ait, vt accedere ad templi decorem quodammodo videantur, tantus est in re inani luxus, & sumptuum intemperantia. Filix eorum, inquit, compositæ, circumornatæ, vt similitudo templi.

IN TEMPORE.

Quid sit quod in primo psalmo legitur, Beatus vir, similis erit ligno ad scaturigines aquarum plātato, quod fructū suum daturum sit in tempore, à quibusdam dubitari intelligo. Scimus enim fidem quæ est in Christū nunquā videri otiosā, sed semper producere vberes fructus, ita vt frustra adiectum appareat in tēpore. At contrā tam sublimi sapientia Dei editum est psalterium, & potissimū psalmus ille primus, qui totius rei argumentum complectitur, vt fas non sit hanc particulā In tempore superuacaneam ab aliquo iudicari. Arbor igitur domini, in fide per gratiam illius plantata, semper quidē parit fructus, sed tum maximè quando subest occasio. Quanquā enim vir bonus, vt psal. 111. scribitur, tota die miseretur, & commodat: id est ad misericordiam & charitatem erga fratrem semper est propensus: non tamen id agit, nisi quando fratrem videt esurire, sitire, veste carere, & alios huiusmodi sustinere defectus. Sic in psalmo 103. cum Deus benignus semper creaturis suis necessāria ministrat: potissimum tamen hoc fieri in edixit tempore, dum animantia cibum appetunt, ostenditur. Omnia (inquit) à te expectant, vt des illis escam in tempore. Dāte te illis colligēt, aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate.

TENEBRÆ.

Ignorantia nostra, qua Dei præcepta negligimus, & P quasi impune hoc nobis liceat, temerè peccamus, veras no-

bis ingerit tenebras. Proinde spiritus sacer, psalmo nonagesimo, verbo aptissimo nominat negotiū perambulans in tenebris, atque illud cōfert cum dæmonio meridiano: quo significari potest species quædam pietatis, quam in malefactis quoq; inuenias licebit. Veluti si exempli gratia, auarus quispian tentetur pecuniæ per fas nefasque acquirendæ studio, nullum modum ponere: quòd possit iuuare presso inopia, instaurare tēpla, & alia huiusmodi ex facultatibus efficere, quæ in speciem bona videantur. Hoc est, dæmonium meridianum, angelus videlicet Satanæ transfigurans se in angelum lucis, vt ait Apostolus secundæ Coriuth. vndecimo. Atqui in negotio in tenebris perambulante nullus est boni prætextus, sed in reprobum dati sensum, veluti cæci ruimus in facinora. Et inculcatur fermè res eadem à spiritu sancto crebrius, quo tenacius animo nostro hæreat, dum pauloante appellat hoc malum, sagittam volantem in die: videntes enim tentationem, non cedimus loco quo ictum liceat vitare, neque excutimus manu ne vulneret: sed vidētes nos exponimus periculo, vnde in tenebras ignorantie tradimur. Roman. primo: Ideo tradidit illos Deus in desideria cordis eorum &c. Sic psalmo tricesimo quarto: Fiat via illorum tenebræ & lubricum. Et psal. iii. Exortum est in tenebris lumen rectis corde. cum multis aliis locis.

V A S .

Q Vasis Hebræorū more instrumēta, & res illæ in quas præfidia collocamus significātur. Sic Gene. 49. Simeon & Levi fratres, vasa iniquitatis bellātia. Et Actu. nono de Paulo Apostolo dixit dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meū corā gētibus & regibus, & filiis Israël. Itē Marcī tertio: Nemo potest vasa forti diripere, nisi prius alligauerit illū. Sic psal. 7. Et in eo parauit vasa mortis. id est arma mortifera. Et psal. 30. Factus sum tanquā vas perditum. Item psal. 70. Cōfitebor tibi in vasis psalmi.

V E R B U M A S P E R V M .

R Benè facere, & malè audire, ea res demum vita est verè Christiana. Atqui multos absterret à via virtutis, quòd ventur si habitu, cultu, moribus, & totius vitæ conuersatione, duersum quiddam tentent à vulgi consuetudine: tum protinus maledictis, & mirè exquisitis quibusdam probris, & cōuitiis dilacerētur. Hoc est verbum asperū, quod propheta

pheta psal. nonagesimo inter cætera incommoda ad peccãdũ sollicitantia, quæ ibi enumerantur, ne obsit, sedulo precat. Proinde ex verbis fidei fore ait, vt omnia hæc contemnat qui sub alas Dei fuerit illius beneficio receptus. Ait enim: Ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Non timebis à timore nocturno. A sagitta &c.

VERBUM.

Verbũ Dei, hoc est, vnde voluntatẽ illius discimus, lex vi-
S
delicet, regula & amussis ad quam aptanda sunt omnia: vt psal. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuũ, & lumen semitis. Et psal. 32. Rectum est verbũ domini. In hoc solo tribuitur vita perennis, aliis omnibus in quibus gloria quæritur ad nihilum redactis. Esa. capi. 40. Omnis caro gramen, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est gramen, & cecidit flos: verbum autem domini manet in æternum.

VERMIS.

Vermes in latebris terræ delitescunt, animantibus aliis
T
qui cælo, terra, marique continentur, viribus longè inferiores. Præterea à prætereuntibus facilè cõculcantur, si prodeant in lucem: omnino tã vile animal est vermis, vt vix liceat ignobili⁹ aliud cogitare. Quo magis gratos nos esse cõuenit Christi morte seruatos, in qua ille tã miserè à Iudæis est deiectus, & omnium ludibrio expositus, vt nõ potuerit pressius deprimi. Itaq; in hãc sententiã rectè per pphetã hũc statũ rerũ huiuscemodi explicat dñs, psalmo vicissimoprimo: Ego autẽ sum vermis, & nõ homo, opprobriũ hominũ & reiectamẽtũ plebis. Oes videtes me, deriserũt me.

VERITAS.

Videre licet diuina promissã, quo illis fixius inhæreamus, V
in variis atq; duriusculis huius vitę casibus, perpetuo tenore veritatem in scripturis appellari. Ideo impij qui sibi magis quàm Deo cõfidunt, mēdaces à scriptura esse prædicantur, psal. 5. Nõ est in ore eorũ veritas, cor eorũ vanũ est. Et psal. 11. Diminutæ sunt veritates à filiis hominũ. Itẽ psal. 35. Veritas tua vsq; ad nubes. Id est, longè latèq; diffusa. Et psal. 44. Propter veritatẽ & mäsuetudinẽ & iustitiã, deducet te mirabiliter dextera tua. Et psal. 116. Veritas domini manet in æternũ. Sic psal. 91. Bonũ est cõfiteri dño, & psallere nomini tuo altissime. Vt annũcietur mane misericordia tua, & veritas tua per noctẽ. Id est, vt post finẽ tentationis miseri-
cor-

SVPER PSAL.

cordia Dei collaudetur, cuius beneficio inde sumus erepti, & in tentatione ipsa nō taceatur veritas, id est Dei promissio, qua ille spondet liberationem. Nam hæc duo dona, mirè temperat res prosperas & aduersas, vt omnia feliciter cedant. Psal. 1. Omnia quæcunque faciet vir beatus erunt bene auspicata. Item psal. 88. Veritas mea & misericordia mea cum ipso. Et psal. 118. Omnes viæ tuæ veritas.

V E S P E R V M.

- X Vbicunq; dominantur impij, & boni premuntur istorum potētia, illic haud dubiè est illa tenebrarum potestas, cuius meminit seruator, Luc. 22. dum à Iudæis ad supplicium raperetur. Cæterum in eo statu cogitanda est rerum vicissitudo: neque enim semper durat vespera, sed succedit illi nox, & nocte finit dies. Ita ne insolescamus rerum felicitate, Deus permittit regnare tenebras. Et ne prorsus in aduersis desperemus, consolatur suos, & respicit miseriam cui ferat auxilium. Sic Iob 17. Rursum post tenebras spero lucē. Et psal. 29. Ad vesperū demorabitur fletus, & ad matutinū lætitia.

V I A.

- Y Ex singulis vitæ humanæ momētis, quibus per iuuentā & senectā ad mortē pergimus, perspicuum est vitā hanc cuidā lōge peregrinationi, qua per varias migratur regiones, esse similitimā. Quāquā si verū fateare, nihil hic longū est. Vel vt sensit magnus illē Basilius, ad navigationē vita proximo accedit, in qua siue dormias, vigiles, labores, valetudine vtaris prospera, aduersa, sedeas, deambules, aut quicquid horū agas, temper promoues in portū. Vita igitur credētū, qua se totos Deo cōmittētes, nihil cōcupiscūt rerū terrenarū, & fortiter durāt in aduersis, nō est habitatio, vbi sedes cōstituas, sed via ad felicitatē aternā. Neq; verò hoc nos moueat, q̄ omnibus vidētur miseri qui hāc tenēt viā, vniuerso prope modū humano generi inuisam, quādo pro toto mūdo vnus nobis sufficit, qui eūtes respiciat, quippe De⁹. Ita enim pollicetur propheta psal. 1. Nouit dominus viā iustorū. Et psal. 5. vnū hoc orat: Dirige in cōspectu tuo viā meā. Et psal. 15. Notas (inquit) mihi fecisti vias vitæ. Sic psal. 118. Beati immaculati in via. Porro de impijs qui neglecto Deo affectus noxios sectātur, & viā struunt in perditionē, Psal. 1. dicitur: Iter impiorū peribit. Et psal. 9. Inquinatæ sunt viæ illius in omni tēpore. Itē psal. 34. Fiāt viæ illorū tenebræ & lubricū.

VIDERE.

In verbo Audire inuenies quid hoc sibi velit.

VIRGA.

De hac dictum est in verbo Baculus.

VITVLI.

Vitolorum nomen non absurdè ad petulantem, & indomitam Z iuuentutem referri potest, quæ ab impiis patribus in delitiis & otio educata, lasciuiedo bonos lædit viros: mox enim ab vnguiculis, vt dicitur, irridere & etiã lacessere audet pietatis studiosos. Sic psal. 21. per prophetam, accusat dominus ludibria Iudæorum, qui illum in cruce adigere sunt aggressi. Circundederunt me, inquit, vituli multi, tauri pingues obfederunt me. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens & rugiens. Proinde Arnobius in psal. 50. quærens allegoriam in his verbis prophætæ: Imponet super altare tuum vitulos: post ædificationem mœniorum Hierusalém, id est post dimissam peccata, rectè facturos prædicat, qui carnis libidine domita, super altare Dei illam posuerint, domino eam immolantes, gratum haud dubiè sacrificium. Cæterum quid per vitulum Libani significetur in psal. 28. vide in verbo Vnicornis, in fine.

VMBRA.

Vmbra in sole à corporibus prodeuntes, promouere quidem suis spatiis scimus, at nemo hoc sentit. Denique, vesperi, quando sunt longissime, subito pereunt, & vertuntur in tenebras. Talis profectò est vita nostra, in qua senectam aduenisse intelligimus, temporis lapsum & spatia illa quibus accedit non percipiuntur. Simile quiddam refert Plutarchus de ciconiis, quarum præsentiam videmus in vere, cum nemo vidisse dicatur earum appulsum. Cæterum ferè fit, vt quando multa ardua molimur, & nobis plurimum pollere viribus videamur, vt tunc morti maxime simus vicini. Sic psal. 101. legitur: Dies mei sicut umbra declinauerunt. Et psal. 143. Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut umbra prætereunt. Itè psal. 108. Sicut umbra cum declinat ablatum sum. Et Ecclesiæ. 7. Quid necesse est homini maiora se querere, cum ignorat quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut umbra præterit? Hactenus Ecclesiastes. Porro sicut umbra sequitur ex sua natura corpus, illòque plerunque apparet esse maior, cum profus nihil sit, & res omnium vanissima: ita pericula huius vitæ semper

SUPER PSAL.

per conduplicant metum. Ut rectè dixerit Penelope apud Nafonem de marito sollicita: Quando ego non timui grauiora pericula veris? Hinc factum est vt vmbra pro figura rei accipiamus. Vt psal. 22. Si ambulauero in medio vmbrae mortis, non timebo mala, quoniã tu mecum es. Id est, si incidam periculum, vnde non appareat exitus, adeo vt iam iam mihi videar periturus, non timebo &c. Et psal. 43. Cooperuit nos vmbra mortis. Item psal. 87. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebris, & in vmbra mortis.

VNGVENTVM.

De hoc diximus in verbo Oleum.

VNICORNIS.

B Unicornis, animal est quod & rhinoceros dicitur, eo quod cornu vnum gestet in nare repandum: ferox bestia, & cum elephanto etiam pugnam capeffens, cuius aluum petit potissimum: scit enim illam cornu quod ad hoc acuit in cautibus esse peruiam. Tradit Plinius lib. octauo capi. 21. reliquo corpore equo simile, capite ceruo, pedibus elephãto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorũ duũ eminente. Cãterũ negant ob indomitam ferocitatẽ viuam hanc bestiam capi. In psalmo igitur 21. volens dominus Iudæorum truculentiam, per prophetam, qua in se seruiuerunt, ostendere, illãque serui formam in qua apparerat in terris, viribus ad elabendũ vel certandũ lógẽ inferiorẽ: Salua me (inquit) ex ore leonis, & à cornibus vnicorniũ humilitatẽ meã. Vocat autem leones ob præde appetitiã, & vnicornes: quia nullis rationib⁹ nullãq; prorsus lege domari potuerint, & ad bonã frugem pertrahi. Vnde est illud Iob capi. 39. Nunquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? Nũquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo, aut cõfringet glẽbas vallium post te? Nũquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Nunquid credes illi, quoniã semen tem reddat tibi, & aream tuam congreget? Sic psal. nonagesi moprimo, ostendens Propheta forẽ vt credentes ab impiorum infestatione aliquando reddantur liberi, neque cõmissuros vt sub iugum mittantur, aut loco cedant, Deo misellos respiciente: Ecce (inquit) inimici tui domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, & dispergentur omnes qui operantur iniquitatẽ. Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meũ

Id est, vires meæ erunt insuperabiles. Sic psal. 77. Et ædificauit sicut vnicornis sanctificium suum, in terra quam fundauit in æternum. Id est, thronum David: hoc est regnũ Christi, per quod omnes cõsequenter sanctificationem, Deus in spiritu ita cõstabiliiuit vt perpetuò sit duraturũ: nullis planè cessurum hostibus, & omnem inimicorũ eludens aduersus se conatum. Cæterum quæ hætenus diximus de rhinocerotis viribus insuperabilibus, intelligenda sunt de adultis. Nã pulli faciliè terrentur & aguntur in fugam. Quãdo enim natura hæc animantia sunt indomita, faciliè consequitur vt fugacissima sit illorum iuuentus. Sic psal. 28. cùm propheta reges triginta unum, vt in Iosue duodecimo cap. legitur, diuina virtute subactos cedris Libani comparat, nimirum ob factum & eminentiam inter suos: mox dilectos vocat, id est in precio quidem habitos, sed vitulis similes qui pascuntur in Libano, & filii, id est pullis vnicorniũ, quæ vitraque animã maiorum mores in se tutãdo nõ imitãtur, sed fuga salutis suæ consulunt. Comminuet, ait, eas vt vitulum Libani, & dilectus quemadmodum filius vnicornium.

VNICVS, SIVE VNIGENITVS.

Filij quibus non contigit vt fratres haberent aut sorores, C diliguntur quidem tenerius à parentibus, verũ destituuntur multis comparium præsidii, quibus vita hæc nõ medio critere potest iuari. Credentes igitur semel propter Christum omnia quæ sunt in mũdo despicientes, atq; ipsi ob eã rẽ aliis ridiculi facti, verè sunt vnigeniti, & sine fratribus: vt possint liberè cum domino dicere illud ex psal. 68. Expectaui eũ qui simul cõtristaretur, & nõ fuit: qui me cõsolaretur, & non inueni. Et psalmo 24. Respice in me & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego. Denique cũ nullius rei alterius studio tenentur pij, nihilque curant præter animam, vt illam fide & benefactis commendent Deo, rectè animã quoque vnicã licebit credẽtibus appellare. Sic psal. 21. Erue me de ore leonis, & de manu canis vnicam meã. Et psal. 34. Domine quãdo respicies, restitue animam meam à malignitate eorum, è leonibus vnicam meam.

VOX DOMINI.

Ex Genesis capite tertio, certum est voce domini horrendam illius maiestatem, & ad plectendum noxios, potentiam omnibus humanis viribus maiorem significari. Ait enim post-

SUPER PSAL.

postquam in legem Dei commississet Adam, & ab illo vocatus esset in paradiso: Vocem tuam domine audiui in paradiso, & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me. Sic psal. 28. Vox domini super aquas, Deus maiestatis in tonuit, dominus super aquas multas. Id est, dominus potentiam suam plurifariam ostendit in aquis. Nam primò, quis non miretur diuina virtute sinum Arabicum filii Israël præbuisse transitum, & Aegyptios omnes ad unum in aquis fuisse præfocatos? vt legis Exodi decimoquarto. Item quod in Aegypto flumina cuncta in sanguinem versa leguntur cõputruisse, vt nemo potuerit inde potum capere, Exodi septimo. Et ranæ ex fluminibus prodierunt totam Aegyptiorum terram tegentes, Exo. octauo. Item decimoquinto capite, de aquis Marath amaris legitur, diuina potentia in dulcedinem commutatis. Et decimosextimo capite, quando populus Israël venit in Raphidim solitudinem aridam, vbi è petra iubente domino aquæ fluebât. Ad eum modum Numeri vicefimo scribitur aqua in Cades diuino miraculo è saxoeducta. Ex his liquidò apparet verum esse quod in psal. 28. quem proximò citauimus, scriptum est: Vox domini in virtute, vox domini in magnificentia: quãdo hæc quæ diximus, nemo potest humane industriæ aut viribus tribuere. Porro quod sequitur in eodem psalmo: Vox domini confringentis cedros, & cõstringet dominus cedros Libani: eò pertinet vt intelligamus reges trigintavnum, qui in Syria Libanum montem habitabât, olim à Iosue manu domini cæfos, vt legis Iosue duodecimo. Item quod superiori versui cohæret: Vox domini intercidentis flammam ignis: quis dubitet ad illud referri, quod in Numeris legitur decimosexto capite? de quatuordecim milibus hominum & septingentis flamma ob incredulitatem à Deo exustis, Aarone se mediũ inter viuos & consumptos igni obiciere, ita vt stragem precibus sedarit. Quæ omnia cum in deserto Cades gesta esse memorantur, rectè sequitur post verba superiora: Vox domini concutientis desertum, & concutiet dominus desertum Cades. Et mox subiugitur: Vox domini præparantis ceruos, & reuelabit cõdésa. Quibus verbis indicatur, potenti manu domini, ex venatoribus fieri ceruos, id est ex horrendis prædonibus meticulousos, & fugaces, vt sunt cerui. Id quod fermè regibus & populis accidit Chananæorum ad filiorum Israël ex Aegypto aduentum.

tū. Ita enim Raab ait ad exploratores, Iosue secūdo: Noui quòd dominus tradiderit vobis terrā. Etenim irruit in nos terror vester, & elanguerūt omnes habitatores terra. Audi uimus quòd siccauerit dominus aquas maris Rubri, ad vestrū introitum &c. Proinde quod de reuelandis condensis dicitur, intelligi potest de syluis, in quibus reges illi frustra quaesierunt latibula, domino eosdē in populo suo persequente, quando aspectum & vltionem Dei nemo potest fugere, nemo declinare.

V T E R.

Vires ad oleum aut vina retinenda idonei, postquam vsu E fuerint attriti, abiciuntur. Neque enim conuenit vt vinum nouū in vires veteres mittatur, quemadmodū docuit Christus seruator, Matth. capite nono. Quòd periculū sit ne rūpantur vires, & vinū effluat. Propheta igitur psal. 118. volēs ostendere quanta molestia pij infestentur ab improbis, abiectum se dicit, & ab omnibus ceu inutilem reputari, perinde atque vter vetus sub dio iacens, pruinæ & omnibus iniuriis aëris expositus. Vel vt Hebraei legūt in fumo. Quia factus sum (inquit) sicut vter in pruina. Quot sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudicium?

A B V T E R O.

Ne in vlla vitæ parte Dei diffidamus auxilio, docet pro- F pheta illum nostri perpetuam curam gerere, dum mox in tutelam suscipit è matrum visceribus egressos. Quis enim tum retineret infantem ne periret, quādo adhuc infirmum cibis os omnem respuit alimoniam, nisi Deus (quæ illius in nos est beneuolētia) fontē lactis ex matrū ciceret vberibus? Hoc est enim quod magni beneficii loco habet propheta, psalmo vicelimo primo: Quoniā tu es (ait) qui extraxisti me de vtre, spes mea ab vberibus matris meæ, in te proiectus sum ex vtero. De ventre matris meæ Deus meus es tu, ne discesseris à me. Sic psalmo septuagesimo: Quoniam tu es patientia mea domine, domine spes mea à iuuetute mea. In te confirmatus sum ex vtero, de ventre matris meæ tu es protector meus. Et psal. 138. Quia tu possedisti renes meos, suscepisti me de vtero matris meæ. Quanquam vt paulo altius repetamus ea quæ diximus, non satis etiā Deo fuit natus scētes protinus in tutelam suscipere, nisi etiam in occultissimis materni alui recessib⁹, omnia ritē suo nutu disponderet, ossa

SUPER PSAL.

ossa ibi, corporis humani fulcra formādo. Nā hoc est quod in sequentibus verbis eodem psalmo docetur: Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ. Imperfectum meum viderūt oculi tui, &c.

VULNERATI.

G Vulnera etiam leuia, aliquando fiunt letalia, non tam ex alia causa, quàm quia negliguntur, & sic ad vicina quæque serpit mali contagio: quo verbo aptissimè peccatum in scripturis significatur. Nisi enim pœnitentia huic malo medearis, medicum accersens illum, qui non ad rectè valentes misum se ait, sed ad lãquidos, actum est de salute tua. Id quod non obscurè Esaias capite primo indicat: Væ genti, inquit, peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis, &c. Vulnus & liuor & plaga tumens non est circūligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Et psal. octogesimo sexto, Christus seruator peccatorum nostrorum sarcina pressus: Factus sum (inquit) sicut vulnerati dormientes in sepulcris, quorum non es memor &c. Et psal. 88. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum.

VULPES.

H Impij in rem suam oculati, & in aliorum viuentes perniciem, aptissimo vocabulo scripturæ vulpes appellantur. Sic Christus seruator Lucæ decimotertio, de Herode sanguinario loquens: Ite, ait, & dicite vulpi illi, Ecce eiicio damonia &c. Psalmo sexagesimosecundo, impios iudicare volens suis ipsorum telis interire: Tradentur, inquit, in manibus gladij, partes vulpium erunt.

Finis allego-
riarum psal-
terij Dauidis.

233
SEQUUNTUR MORALIA
DICTA IN PARABOLAS
Salomonis.

ADAM DE PERSEVIA. De septem diebus.

Initium sapientie timor Domini.

Amor perfectus, sapientie plenitudo. Felix anima quam timor inchoat ad sapientiam. Amor in sapientia perficit, & ad splendorem prouehit sempiternum. In ipso sane tanquam in veri luminis aurora finem sortitur nox criminum, & initium accipit salutis. In illo sapientie matutino nocti malitie prescribitur terminus: & sapientia etiam de suis vitiis vincit malitiam & expellit. O sapientia diem! O splendorem gratia, quae ignorantiae vel malitiae tenebras suo eliminat matutino! Certè cum venerit amor, cum meridies efferbuerit, cum Aquiloni discessum imperauerit, Auster, nil deinceps obscurum aut frigidum in nostrae rationis aere remanebit. Imò iam celebratur secreta illius contemplationis solenne sabbatum, ad quod perducit & dirigit praecedentium obseruantia feriarum. Prima siquidem feria est spiritus timoris domini, qui mentem resolutis vitiorum tenebris quadam nouae lucis iucunditate perfundit. Secunda spiritus pietatis est, qui piae fidei fundamentum collocat & componit, & ad diuini cultus amorem mentem emollit. Tertia est spiritus scientiae, qui dum fluxos motus fluctuantisq; discursus lubricae sensualitatis sub iudicio rationis coarctat, rectaeq; intentionis firmitatem ab his lubricis motibus alienam separatamque demonstrat, quasi aquas inferiores in vno congregat, & aridam rectae intentionis apparere facit, quam pro sua grauitatis pondere, aut pro spiritualium germinum fecunditate terram vocat. De hac arida dicitur: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Quarta, spiritus fortitudinis est, qui dum nos contra rebelles motus & aduersantes incursum zelo discretionis accedit, & ad executionem bonorum o-

Capitulum
A

perum fortes & longanimes reddit, firmamentū fidei nō stræ quibusdam sideribus exornat & pingit. Fides enim sine operibus mortua est, sicut & firmamentum nisi haberet luminaria esset obscurum. Quinta est spiritus consilij, qui dū astuta hostis consilia menti denudat, & reteggit, quasi quæsdā bestias & reptilia super faciem terrenitatis nostræ repētia ad cautelā nostræ circumspectionem ostendit. In hac etiam feria. i. spiritus consilij, discimus quomodo de his in quibus à Deo nobis cōsultū est nostris proximis cōsulamus. Sexta est spiritus intelligentiæ: qui dum nostræ rationis acumen inuisibiliū cognitione certū & nobile reddit, quasi tunc primū & plenē formatū hominē in paradisum voluptatis inducit. Septima hinc feria. i. sabbatū spiritus requietionis, Spiritus sapiētiæ est, per quē mēs tāto cœlestiū nō modō sapore cognitionis, sed sapore dulcoris afficitur: vt quicquid cœlestē nō sit, ei in tēdiū & amaritudinē cōuertatur. Verū his omissis quæ supra nos sunt, ad quæ nō experiēdo trāsuolauimus, ad timoris feriā cuius interim obseruātia paruitati nostræ cōgruit, redeamus. In hac timoris domini feria tāquam in initio sapiētiæ, tanquā in aurora diei gratiæ, tāquā in ingressu lucis æternæ oportet satagere paruulos, vt prima cœlestis philosophiæ discere studeāt clemēta. Dis, inquit, à me, quia mi. sum, & hu. co. In primis igitur discenda est humilitas, quæ timoris magisterio obtinetur. Timor autem eo quod mentem humiliat, eo illuminat, quia humilibus dat gratiam Deus, & intellectu dat paruulis vnctiōne magistra. Timor verò ea ratione humiliat, qua aut cōpungendo vt stimulus aut conuertendo vt malleus tumorem animi detumescere facit. Detumescit animi tumor, cum vanus & ventosus mūdi amor in cordis vesicam malè collectus eiicitur, & vitæ eius locum occupat amor voluntariæ paupertatis.

Quam timor Dei suis legat discipulis lectionem.

- B** *Initium sapientiæ timor Domini.* Sub timoris magisterio tenera paruulorū initia cōuenit erudire. Castigat enim amico verbere animum, ne aut de generis aut scientiæ nobilitate superbiat, ne de corporis incolumitate lasciuat, ne de successibus aut de lasciuis insolescat. Bonus magister timor est. Vbique animum continua sapientiæ lectione sollicitat, ne interruptis feriis ad otia vanitatis diuertat. Denique de parsimonia in conuiujs legit, in cubilibus de pudicitia, de
fra.

fragilitate in colloquiis, in actionibus de iustitia, in moribus de innocētia, in obsequiis de modestia, de disciplina in claustris. Fili si sub eius magisterio vixeris, faciet te Dei docibilem, ac per hoc immortalis sapientiæ non ignarum. Dei agnitio immortalis est sapientia: & si dilectio cognitioni affuerit, bonum te faciet & beatum. Bonum primò, postea beatum: quia ad beatitudinem gradus est bonitas, sicut fructum in naturalibus flos præcedit. Vbi se botrus in florē nō fuderit, inanis est fructuum expectatio: nec illi beatitudo speranda est, cui bonitas non infloret.

GALFRIDVS.

Quantæ utilitatis sit veram sapientiam inuenire.

*Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui af- Cap: 33
pru.* In beato Benedicto non tam commen- C
danda est gratia signorum, quòd s. mortuum
suscitauit, leprosum mūdauit, futura prædixit:
quàm quòd inuenit sapientiam per quam sibi
obtinuit sanctitatem & prudentiam ad multorum salutem.
Illud potius prædicandum in eo, quod nobis est studiosius
æmulandū. Relaxat enim pedē ab introitu mundi, necdū sua
plangens præcipitia: sed expauescens ad aliena, & sanctimo-
niam potius illibatā seruare desiderās, quā infantē scientiā
obtinere. Et sapienter recessit indoctus, cū in scholis mul-
tos dyfcolos inuenisset. Quàm multorum magister factus
est, & in sacris & salutaribus disciplinis, qui in studiis noluit
secularibus detineri. Traxit sapientiam de occultis, cū in
arctissimo specu se contulit.

BERNARDVS.

Quomodo sapientia sit quærenda.

Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui af- pru. Quare D
ergo dū inueniri potest, & dū prope est inuoca illā. Vis au-
dire quā prope sit? Prope est verbū in corde tuo & in ore
tuo, tantum si recto illud quæseris corde. Erige cor. Surge
de lectulo. Sic enim corde inuenies sapientiam, ore afflues
prudentia: sed affluere non effluere cura vel euomere. Ni-
mirum mel inuenisti, si inuenisti sapientiam: tantum ne mul-
tum comedas, ne satiatus euomas illud. Sic comede vt sem-
per esurias. Nam & ipsa dicit: Qui edunt me, adhuc e-
suriunt. Noli reputare multum quod habes, noli satiari, ne
euomas, & hoc ipsum quod videris habere, auferatur à te:

G ij

quippe qui ante tempus querere destitisti. *Quæramus ergo* sapientiam in corde, & sapientiam quæ est ex fide, quem admodum Apostolus ait: *Nô plus sapere quàm o. sa. sed fa. ad so.* Sabria siquidem sapientia est in pœnitentia peccatorum præteritorû, in contèptu præsentium cõmodorum, in desiderio futurorû præmiorû. Inuenisti planè sapientiam, si prioris vitæ peccata desleas, si huius seculi desiderabilia par uipendas, si æternâ beatitudinè toto desiderio concupiscas. Sicut verò beatus homo qui inuenit sapienciã, sic beatus vir vel etiã beator qui moratur in sapiencia. Fortè enim ad effluentia spectat. Sanè in his tribus ore affluis sapiencia vel prudentia: si sit in ore cõfessio propriæ iniquitatis, sit gratiarû actio & vox laudis, sit etiã sermo edificatonis. An verò etiã in opere affluendû est sapiencia? Et maximè. *Quæramus ergo* triplicem affluentiam in opere. Itaque si vos melius nô habetis, puto ego quod ad opus pertinet, copiosè satis affluere sapientia, quicumque inter vos continenter, obedienter, patienter cõuersatur. Tantû vt fidelis obediencia propriã mortificet voluntatem. Humilis cõtinencia carnalè amputet pariter voluptatem. Hilaris patientia corporalem & mundialè viriliter sustineat aduersitatem.

GALFRIDVS. De triplici fructu sapientiæ.

E *Primi & purissimi fructus eius.* Fructus nouissimus illos manet, quibus aliquando dicturus est iudex: *Venite benedicti &c.* Medius, eorum est qui in domino moriuntur. Primus enim ipsius qui inuenit sapientiam, & in præsentia etiã vita gustat. Lignû vitæ est apprehéditibus eã, & qui tenuerit eã beatus. Si lignû vitæ est, qualiter apprehéditur, cû cherubin & flãmèû gladiû atque ver. collocauerit dominus ad custodiendam viam l.v? *Nô desperationem inferat, sed desiderium magis ingerat, consilium suggerat hæc custodia:* opus est diligentia, opus est prudentia. Nemo simulatoriè, nemo temerè accedat ad lignum quod à Cherubin custoditur, in quibus est plenitudo scientiæ. Opus est temperantia: quia gladius imminet qui superflua refecit vniuersã. Sed nec tepidè accedendum. Magnanimitate opus est & feruore: quia gladius etiam flammeus perhibetur. Nihilominus sectanda est iustitia, vt reddamus cuique quod suum est: quia gladius versatilis nihil dissimulat, nihil intactum pertransit. Et nunc si sic apprehenditur sapientia, in ea viuatur, &

& ex ea. Veruntamen solus ille beatus, qui non modò apprehenderit, sed tenuerit. Solus enim qui perseverauerit, saluus erit. Inde est quòd in vita hominum cauenda laudatio: nec enim militiæ, sed victoriæ exhibetur gloria triumphalis.

BERNARDVS.

Quòd vanum sit mundi gloriæ & diuitiis inhiare.

In sinistra eius diuitiæ & gloria. Filij Adam genus auarum **F**
& ambitiosum audire. Quid vobis cum terrenis diuitiis & gloria temporali, quæ nec veræ nec vestræ sunt? Aurum & argentum nōne terra est rubra & alba, quam solus hominum error facit, aut magis reputat preciosam? Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum. Sed homo cum interierit, non sumet omnia. Veræ ergo diuitiæ nō opes sunt, sed virtutes: quas secum cōscientia portat, vt in perpetuū diues fiat. De gloria quoq; dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est testimoniū cōscientiæ nostræ. Hęc est vtiq; vera gloria, quæ est à spiritu veritatis. Gloriam verò quā ab inuicē accipiūt qui gloriā quæ in solo Deo est nō querūt, vana est. Insi piens tu, qui merces cōgregas in saccū pertusum, qui thesaurū tuum alieno in ore constituis, ignoras quòd arca ista nō clauditur, nec habet feras? Quanto melius sapiunt, qui thesaurum ipsi sibi seruāt, aliis non committunt? Verū, nūquid semper seruabūt? Nūquid semper abscondēt? Veniet cū mani festa erūt abscondita cordis: quæ verò fuerint ostensa, nō cōparebunt. Hinc est quòd veniente domino fatuarum virginum lampades extinguuntur: & qui receperunt mercedem suam, à Deo nesciuntur. Propterea vtile est abscondere magis quā ostentare, si quid habemus boni: sicut & mendici cū eleemosynam petunt, non preciosas vestes ostēdunt, sed seminuda mēbra, aut hulcera si habuerint: vt citius ad misericordiam videntis animus inclinetur.

BERNARDVS.

Qualiter via domino sit paranda.

Via eius, via pulchre. Si hoc de domino dictum est, & eū **G**
ad nos venire volumus, pulchræ faciendæ sunt viæ nostræ. Cauendum igitur ne flagitiosi simus, vel iniqui, ne vel elati. Molesta est gradientibus via quæ fossas habet: nec minus est illa, quæ crebris est ardua collibus. Paranda est igitur via plana & acceptabilis domino: nequa in nobis sit aut

SVPER PROVERB. SALO.

dolostas vulpium, aut elatio volucrum. In his quatuor nobis paranda est domino, vt non porci, nō canes, non vulpes aut volucres : sed pudici & pacifici, simplices simus & humiles.

HUGO DE SANCTO VICTORE.

Quòd in ardore sapientiæ tanquam xv. gradus, xv. sunt profectus.

H *Sapientia est lignum vitæ iis qui apprehenderint eam.* Iesus Christus, verus Deus & verus homo est: in homine præbēs exemplum, in diuinitate remedium. Ex humiliatione suscipit infirmitatis & superbiam nostram reprimit, & illuminat cæcitatem. Ex virtute maiestatis & animas nostras cibo inuisibili pascit, & corpora obumbratione spiritus ab æstu vitiorum protegit. Idem ergo nobis & lignum vitæ, & liber efficitur. Lignum, quia obumbrat & pascit: liber, quia increpat & erudit. Increpat elatos, illuminat cæcos. Esurientes cibant, æstuantibus obumbrat. Hoc ergo lignum, id est sapientia Dei in cordibus electorum, tanquam in paradiso inuisibili, per timorem seminatur, rigatur per gratiam, Per dolorem moritur, radicitur per fidem. Per deuotionem germinat, oritur per compunctionem. Per desiderium crescit. Per charitatem roboratur. Per fidem viret. Per circumspectionem frondet, & expandit ramos. Per disciplinam floret. Per virtutem fructificat. Per patientiam maturescit. Per mortem carpitur. Per contemplationem cibatur. Per timorem seminatur sapientia: quia timor domini initium sapientiæ, id est charitatis. Timor autem domini ipse ad nos charitatem adducit: quia dum docet timere periculum, facit amare præsidium. Per gratiam rigatur. Postquam enim mens hominis à delectatione carnali per timorem abstracta fuerit, necesse est statim iam aliquid spiritalis gaudij prægustare incipiat: ne si omnino à delectatione aliena remanserit, quasi semen aridum absque humore ad germen sapientiæ conualescere non valeat. Per dolorem moritur. Sicut enim semina germinare non possunt, nisi prius in terra computrescant & quodammodo moriantur: ita nos germen bonum proferre non possumus, nisi prius per salubrem quandam & viuificum dolorem huic mundo moriamur. Per fidem radicitur sapientia: quia per fidem firmatur animus, & constabitur affectus. Qui autem in fide hæsit, neque in timore, neque in amore Dei

valet esse perfectus, per deuotionem germinat. Deuotio
 est feruor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non va-
 lens certis manifestat indicis. Hæc diuiditur in tria, in ze-
 lum & compassionem, & beneuolentiam. Zelus est, dum
 pro amore iustitiæ defensorem se offert animus, calumniã
 veritatis pati non sustinens. Compassio est, quando alio-
 rum miseriis condolemus. Beneuolentia est, quando pro-
 pta voluntate beneficia rogata annuimus. Per compuncti-
 onem oritur. Compunctio mentem accendit; mens autem
 accensã illuminatur: illuminata, veritas manifestatur: & sic
 sapientia oritur. Compunctio igitur & quasi palus acutus
 terram cordis nostri fodit, & quasi ignis rubiginem exur-
 rit, & quasi splendor tenebras pellit. Per desiderium crescit.
 Sicut compunctio incendio comparatur, ita desiderium si-
 mile est fumo, qui de ipso nascitur, qui in directum ascen-
 dit: & quanto magis sursum tollitur, tanto amplius extenu-
 atur: tandemque eleuatus in sublime, ab oculis intuentium
 prorsus subducitur. Per charitatem roboratur. Charitas si-
 milis est vino. Vinum nanque eos quos inebriauerit, red-
 dit alacres, fortes, obliuiosos, & quodãmodo insensibiles.
 Sic charitas mundat mentem, conscientiam exhilarat: dein
 de audacem reddit, quando per munditiam conscientia fi-
 duciam præstat. Obluionem quoque generat: quia dũ cor
 ad æterna trahit, omnium quæ transeunt memoriam ab a-
 nimo funditus euellit. Insensibilem reddit: quia dum men-
 tem per internam dulcedinem medullitus replet, quicquid
 exterius amarum infertur contemnit, quasi non sentiatur.
 Per spem nitet. Spes futurorum bonorum in mentẽ, quasi
 scintillatio quædam est quæ nutritur in fomite: & hæc nõ
 patitur arescere arborem sapientiæ. Per circumspectionem
 frondescit, & expandit ramos. Quidam sunt in quibus sapi-
 entia in altum crescit: quidam verò in quibus in latum se
 expandit. In contemplatiuis in altum, in actiuis in latum.
 Per disciplinam florere quæ omnia per similitudinem in bo-
 no opere inuenimus. Sicut enim in flore fructus promitti-
 tur, sic in bono opere præmium expectatur. Item sicut flos
 per speciem fulget, & per odorem demulcet: sic & bonum
 opus & præsentem illuminat, & absentes accendit. Per vir-
 tutem fructificat. Fructus boni operis, est virtus occulta re-
 æ intentionis. Bonũ nanque opus sine bona intentione, est

flos sine fructu in arbore. Per patientiã maturescit. Inchoata virtus non prodest, nisi ad finem perducatur. Per mortem carpitur. Quando fructus maturus est, tunc decerpitur, vt ad patriam familiã mensam veniat. Et nos cum ad modulum nostrę perfectionis perducti fuerimus, ab hac vita per mortem precipidimur, vt ad æterni regis conuiuũ transferamur. Iuxta illud : Veniat dilectus meus in hortum suum & co. f. po. f. Per contemplationem cibatur. Iuxta illud: Adimplebis me læ. cum vul. r. & c. Ecce arbor sapientiæ per xv. gradus vsque ad summum peruenit incrementum. Hic autem numerus ex vii. & viii. componitur, & magnum continet sacramentum.

BERNARDVS.

Quomodo castrum cordis muniendum
fit & seruandum.

Cap. 4.

I

*Q*uia custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Duobus modis à corde vita procedit. Aut quia corde creditur ad iustitiam, & iustus ex fide viuit, & mundo corde Deus videtur. Aut quia Christus vita nostra qui nunc per fidem habitat in cordibus nostris, erit cum apparebit, & nos cum ipso in gloria: & qui nunc latet in corde, tunc de corde ad corpus procedet configurandus corpori claritatis suę. Vulgò dicitur, Bonum castrum custodit, qui corpus suum custodit. Nos autem non sic: sed vile sterquilinum custodit, qui corpus suum custodit. Quoniam qui seminat in carne, de car. cor. & me. & c. Qui verò in spiritu, de spiritu & c. Ac si dicat: Colendum & custodiendum magis est animæ castrum, quoniam ab ipso vita procedit. Sed castrum hoc in terra inimicorum suorum vndique impugnatur, & ideo omni est custodia obseruandum. i. omni ex parte muniendum, inferius, superius, antè, retrò, à dextris & à sinistris. Inferius impugnat concupiscentia carnis: quia caro concupiscit aduersus spiritum. Superius imminet iudicium Dei. Horrendum nanque est incidere in manus & c. Retro mortifera delectatio ex recordatione preteritorum delictorum. Antè instantia tentationum. A sinistris arrogantium fratrum inquietudo. A dextris obedientium fratrum seruior & deuotio: & hoc duobus modis, aut bonis eorum actibus inui-

inuidendo, aut singularem eorum gratiam æmulando. Ergo contra carnem rigor vigilet disciplinæ, contra iudicium Dei iudicium confessionis. Hoc sit duplex. Manifestum de manifestis, occultum de occultis. Et si nosmetipsos iudi. &c. Contra delectationem ex memoria peccatorum frequentia lectionis. Contra tentationes orationis instantia. Contra fratrum inquietudinem paciëntia & compassio. Aduersus obedientium fratrum feruorem congratulatio & discretio. Congratulatio expellit inuidiam, discretio nimiam æmulationem.

RICARDVS.

Quanta diligentia bonorum operum
sint seruanda principia.

Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Quod est corpus sine vita, hoc est opus sine intentione bona. Vita igitur ex corde procedit, quâdo per consilium intentio deprauata corrigitur. Nam mors potius quàm vita ex ipso procedit, quando ex consilio bona intentio deprauatur. Quid igitur iuuat bonorum operum prolem generare, & eâ per intentionis deprauationem necare? Et quale quæso erit, si liberorum nostrorum interfectores conscientia propria nos esse conuincit? Alij in ipso proposito ex mala intentione opera sua corrumpunt. Alij post exercitia virtutum ad oblationem vanæ laudis ab intentione pristina inanescunt. Quid illi, nisi abortiuos faciunt? isti quasi iâ natos ceu etiam adultos occidunt? Nõne melius est non gignere, quàm abortiuum facere: satiusque vtilius prole nõ parere, quàm vel dormiendo opprimere, vel ex consilio trucidare? Nõne melius est vt vadam absque liberis, quàm im molé filiũ meũ dæmoniis? Nõne multo felicior est sterilis, quàm filiorũ suorũ necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & deuoratores sanguinis?

CASSIANVS.

Quanta solertia sit in via domini procedendum.

Ne declines ad dextram, neque ad sinistram. i. ne tibi de virtutibus blâdiaris, & dextris successibus extollaris: ne deslens ad sinistrum tramitem vitiorum, secundum Apostolum, gloriã tibi ex eis in tuam confusionem conquiras. Nã cui sub specie succinctæ vestis ac nitidæ aduersarius cenodoxiam non potuit generare, pro squalida & inculta ac viliori

liore conatur inferre. Quem non per honoré deiicere, humilitate supplantat. Quæ scientiæ & locutionis ornatu nequiuit extollere, grauitate taciturnitatis elidit. Si ieiunat palam, gloria vanitatis pulsatur. Si illud contemnendæ gloriæ causa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur. Ne vanæ gloriæ contagio maculetur, orationes prolixius sub fratrum vitat celebrare conspectu: & quòd eas latenter exerceat, nullûque habeat conscium, non effugit aculeos vanitatis. Pulchrè seniores naturam morbi huius in modum cepe bulborumque describunt, quæ vno decoriata tegmine, alio rursus inueniuntur induta: totiënq; reperiuntur oblecta, quotiens fuerint expoliata. In solitudinē quoque cûctorum mortaliû consortia causa gloriæ fugientē, persequi non desisti: quantòque vniuersum quis vitauerit mundum, tanto eum acrius insequitur.

HVGO DE FOILLETO.

Quòd propter duos, fauo mellis meretricis comparetur.

M *Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius.*
In fauo mellis duo sunt. i. mel & cæra: & in facie meretricis similiter duo sunt, decor & gloria; hoc est pulchritudo oris, & dulcedo sermonis. Cæra succendit ignem, mel præbet dulcedinem: sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem, blandimento verò lenocinantis sermonis subuertit mentem. Stillat mel ex cæra, dum meretrix verba sua mollit, & facit dulcia. Hanc autem dulcedinem æternæ mortis amaritudo comitatur. Vnde sequitur: No- uissima illius quasi absinthiû, & acuta quasi gladius biceps. Mors æternæ damnationis per gladium, amaritudo verò desperationis per absinthium designatur.

CASSIANVS.

Quòd non solum consensus, sed contactus turpis cogitationis inquinat mentem nostram.

N *Fili noli demorari in loco eius, nec intendas oculum tuum in eam.* Cûm præteritorum memoria vitiorum nostrum pulsauerit sensum, ita ab ea resiliendum est, sicut refugit honestus & grauis, si impudicæ ac procacis scæminæ in publico aut colloquiis aut amplexibus appetatur. Qui vitæ que nisi se à contactu eius festinus abstraxerit, & vel breuissimam horam inhonestæ confabulationis admiserit: etiã

si consensum pudendæ respuat voluptatis, infamiæ tamen ac reprehensionis notam cunctorum prætereuntium iudicio non euadit. Ita etiam & nos oportet, cum fuerimus in huiusmodi cogitationes pestifera recordatione deducti, partim ab earum contemplatione discedere, & implere illud quod à Salomone præcipitur: Fili, inquit, noli demorari in loco eius, neque inten. o. t. in eâ. Ne videtes nos angeli immundis ac turpibus cogitationibus inuolutos, non possint de nobis prætereûtes dicere: Benedictio domini super vos. Impossibile nanque est mentem bonis cogitationibus immorari, cum principale cordis ad turpes atque terrenos circuitus fuerit deuolutum.

GALFRIDVS.

Qui sint putei, & qui cisternæ.

Bibe aquam de cisterna tua &c. Habent in puteis veritas fontium homines profundi sensus, qui biberint aquam saluatoris, & facta est in eis fons aquæ salientis. Habent cisternâ: qui licet in seipsis nihil inueniât, ab aliis tamen dicta studiosè colligunt & conseruant. Habet & cisternam & fontem putei, qui de corde suo tanquam doctus scriba noua pariter proferre nouit & vetera.

Quantis periculis obnoxius sit prælarus.

Et si mihi si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Est sponsio obedientiæ, sed non minor sponsio prouidentie est. Non enim debitum maius est sequendi quam præcedendi, obtemperandi quàm imperandi. Magna sponsio diuinæ propitiationis & humanæ salutis ducendi per viam iustitiæ, & introducendi ad gloriam vitæ æternæ. Magna sponsio medendi animabus, & seruiendi multorum moribus. Magna & metuenda promissio: nec parum debere se æstimet, qui hoc debet. Grauis seruitus & dura necessitas, præsertim si quorundam ex his quibus seruiendum est consideretur improbitas. Importabile onus, nisi id nos consoletur quod dominus ait: Quod impossibile est apud homines, possibile est apud Deum. Nec parum desipiet, si quis spondere audeat, nisi propter eum, quod exhiberi nequeat nisi per eum. Alius enim pro seipso, alius pro amico suo sponsonem hanc facit. Pro seipso

Cap. 6

P

seipso spondet, qui suam quarit in ecclesiastica praelatione vel temporalem gloriam, vel utilitatem quamlibet transitoriam, vel corporalem etiam voluptatem. Et vā pastoribus pascentibus semetipsos. Malè etiam pro amicis & proximis suis spondent, qui non timent semetipsos periculis terribilibus immergere, vt eos valeant in hoc seculo promouere. Dicens ergo: Si sponderis pro amico tuo: cōscientias cōuenit singulorum, & radicem cordis interrogat, vt discutiatur homo seipsum, & sollicitè perscrutetur quam intentione se tali obligauerit sponcioni. Nec enim Deum habet patrè, nec sapiētiā matrem, quisquis aliam in ipsius officio habet intentionem, quàm ipsius amorem. Nā & Petrus à domino prius de amore interrogatur, quàm aliquid ei de pascentis ouibus imponatur. Et sanè spondendum nobis est & proximis nostris pro Deo, & pro proximis Deo. Vtrunque tamen ad eum nobis est referendum, vtrunque fundandum, & iudicandum semper in eo. Fidelis siquidem mediator ad hoc constituitur, vt humanam offerat Deo pœnitentiā, diuinam hominibus referat gratiam. Oportet ergo sponforem istum apud Deum fideliter & prudenter proximorum culpas diluere, vota & opera suis orationibus conciliare gratiam, impetrare misericordiam, voluntatem annunciare diuinam. Et quoniam ad Deum nobis referendus est ipse etiam amor proximi, eiusdem nobis in vtraque sponcione intuitus habendus amici: vt illud etiam quod videtur propter proximum fieri, totum sibi vendicet amor Dei. Ille enim amicus summus & vnus sic amorem nostrum sibi præcipit penitus exhiberi, vt tamen velit diligere & in se pariter & in suis. Magnus quidem amicus & verus animi custos, qui apud extraneum non patitur defigi animum, etsi manum. Alioquin sponcionem hanc si sponderit quis nō pro amico suo, sed pro hoc seculo: non solam manum, sed etiam animum defigit apud extraneum. Quis enim extraneus, nisi qui extra est mundus? & vtinam temper nobis extraneus sit, nunquam domesticus, nunquam amicus. Quauis in his verbis intelligi etiam potest, quòd idem nobis qui reputandus amicus est in sponcione, timendus sit etiam velut extraneus in reddenda aliquando ratione. Cauendum enim ne fortè velut quædam amoris familiaritas videatur audaciam alere, facere negligentem, sicut vulgò dicitur, quòd familia-

ris dominus famulum nutriat imprudentem. Audiens igitur, Si sponſo der. pro amico tuo, de. apud extra. m. t. hoc ſemper cogita: quòd etſi fuerit amicus tibi Deus in ſuſcipienda huiusmodi ſponſione: in reddenda tamen ratione inueniendus ſit quodammo- do tanquam extraneus, & iudicaturus ſine perſonarum acceptione. Ad hoc etiã pertinet quod inferitur: illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis ſermonibus. Verbis noſtris illaqueamur, ſi fortè dum corripi- mus alios, non corrigimus noſmetipſos. Inexcufabilis enim eſt, ſicut ait Apoſtolus, omnis homo qui iudicat. ſi tamè in quo iudicat alterum, ſeipſum condemnat. Sermonibus noſtris capimur, ſi magna dicimus, & parua facimus. Vel fortè etiam dum bona loquimur, praua committimus. Audiamus igitur conſilium ſapientiæ quod ſequitur:

Quomodo prælatus poſſit à periculis liberari.

Fac ergo fili mi quod dico, & temetipſum libera. Non glorie-
ris quòd filiis tuis dicatur de te: *Quæcunque dixerit facite:* sed tu ipſe facito quod dico. Si enim vt alios liberet, benè loqueris: temetipſum non liberat, niſi benè etiam opereris. Vnde autem liberemur, pia mater in eo aperit cùm ſubiungit: *Quia incidifti in manus proximi tui. videlicet ſi quod dico non feceris.* Si proximum hunc intelligimus, eum què & ſapienter ſic vocamus: grauitè ſatis hodie vt experimur in manus proximi incidimus, non faciendo quod dicimus. In- de enim vileſcit auctoritas prælatorum, creſcit temeritas ſubditorum. Et ſi illis non expedit iudicare eos, quorum non fuerint iudices conſtituti: non nobis multo minus expedit ſic viuere inter eos, vt occaſionem demus ex noſtris offenſionibus manifeſtis, quas non debuerant iudicandi. Aut ſi illos eatenus cohibuerit timor Dei, vt non audeant manum mittere in Chriſtum domini: incidimus tamen in manus proximi, dum præbemus velut opportunitatem faciendi, materiam ſi iudicandi. Nec noſtrum, ſed illius eſt meritum, ſi incidentibus nobis ipſe continet manũ. Si verò nõ cõtinet, & noſtrum eſt, & illius peccatũ. Non ergo impro- bè exigas, nõ imprudèter ſuadeas, vt ille tibi parcat: ſed magis temetipſum libera, faciendo videlicet quod diuina gratia, non propria concupiſcentia: ſapientia, non malitia: mater ſuggerit, non nouerca. *Discurre ſicut olim Moyſes inter Deum & populum: illi ſupplicans, illos iudicans. Suſcite,*
inquit,

inquit,amicum tuum,& vtrunque sollicita. suscita vt amicus amicum:nec apud Deū presumptuosus, nec apud proximum malitiosus:sed illinc fiducia,hinc velut quædam sæuitia, ex amore vtraque pariter oriatur. Benè inter proximos amicum suscitatur, qui velut quibusdam stimulis vrgens inclamat:Surge qui dormis &c.Nec incongruè illicò subinfertur: Non dederis somnum oculis tuis, nec palpebræ tuæ dormitent. Alioquin quomodo suscitabis alios somnolentus? Veruntamen si non nimis videtur curiosum à somno oculorum, dormitationem discernere palpebrarum: opus est nobis oculis, sed palpebris fortè non minus. Multis enim multorum suspecti sunt oculi:& qui videntur plurimum oculati, plurimis inueniuntur hodie odio & terrore. Quamobrem non modò inuestigare, sed plurima dissimulare nos conuenit, & nonnulla nescire. Quòd si vigilantia opus est in rebus considerandis, non minori forsitan in dissimulandis. Benè ergo vigilat, etsi palpebras quandoque complodat, qui nihil negligit, etsi multa dissimulat. Benè etiam clausis palpebris non dormitat, qui quatum expedit singula curat, etsi plura quasi non videat. Aliter: quasi dat somnum oculis, qui videt facienda, sed negligit. Dormitat palpebris, qui malè sibi de ignorantia blandiens, quod scire potuerat & debuerat, non inquit. Vigilat oculis, qui non negligit pensare quod sciat. Vigilat palpebris, qui considerat etiam quod ignorat. Sequitur: Erucere quasi damula de manu, & quasi auis de insidiis aucupis. Sicut enim stupis, vt aiunt, insipiens sese scarabeus magis ac magis cornibus intricat: sic est omnis qui ad secularia negotia aduocatus, non accelerat vt se eruat: sed moras nectit, occasiones exquirat vt se obliget amplius, & immergat. Et quid aliud sua conferunt cornua scarabeo? Non enim ceruus vt saltat & transiliat, sed scarabeus vt hæreat. Melior est damula de manu sese eruens. Erucere, inquit, quasi damula de manu: & si tenere te voluerit mundus, excutere, & fugam arripere. Recurrat piscis ad aquam, ne moriatur in sicco. Recurrat monachus ad disciplinam, ne periclitetur in seculo. Et quasi auis (inquit) de insidiis aucupis. Malè tenemur his laqueis, si occupatione prælationis non in cælum euolent corda nostra, sed terrenis hæreant desideriis tanquam retibus aucupis.

HUGO DE S. VICTO.

Quòd per exteriorè hominè homo interior dignoscatur.

Homo apostata, vir inutilis, exauditur ore peruerso, annuit oc. R. verit pe. di. loquitur, prauo corde machi. dolum, & omni tempore iurgia seminat. Huic extemplo veniet perditio sua, nec habebit vltra medicinam. Quàm sit iste perditioni proximus, ipsa sua actione fatis demòstrat, qui per inquietudinis vitium in semetipso pacem perdit, etiam prius quàm foris inueniat obsistentem. & quo præcipitandus sit patet, si occasionem foris inuenerit, quem nullo turbante exterius, sua intus leuitas & impatientia ad furorem præcipientem rapit. Vnde in fine furoris indicium expressit dicens: *Omni tempore iurgia seminat.* Quia hic est ordo perditionis, vt primùm homo per inquietudinem constantiam deserat, ac sic tandem vsque ad impatiètiã foris erumpat. Nemo igitur eos parum delinquere putet, qui contra disciplinam ad inordinatos gestus membra sua inflectunt, & eorù indecenter actiones peruertunt: quia nūquã scriptura tã seuerè istos exteriores motus in nobis reprehèderet, nisi omnis exterioris hominis inhonesta figuratio ab interioris mentis corruptione maneret. Proinde necesse est vt vnūquodq; mēbrū in eo ad quod creatū est officio se cōtineat, neq; alterius mēbrī ministeriū sua admixtiōe cōfundat. i. vt oculi videãt, aures audiant, & sic de reliquis. Est enim quasi quædam resp. corpus humanū, in quo singulis membris sua officia distributa sunt.

GALFRIDVS.

Qui sint qui cœlestes diuitias obtinebunt.

Ecum sunt diuitia & gloria, opes superba & iustitia. Non incongrua sanè connexio gloriæ & diuitiarum, quas vtrasque pariter sapientia secum esse testatur. Norandū tamen quòd huiusmodi gloriã & diuitias quas comitatur iustitia, non ad sinistram pertinent sapientiæ, sicut legitur de quibusdam: *In sinistra illius diuitiæ & gloria.* Nimirum cor sapientis in dextra illius. Et sanè vt veritas ipsa testatur, vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Itaq; nemo cunctetur, nemo dissimulet, infirmus dicat quia fortis sum. Regnū enim cœlorū vim patitur, & robusti diripiunt illud. Egestatē vt legimus operatur manus remissã, & robusti habebūt diuitias. Fratres si tãta faciūt homines, tãta sustinent

pro

Cap. 8.

SVPER PROVERB. SALO.

pro diuitiis terrenis fallacibus & caducis, quid non deberēt pro cœlestibus veris pariter & æternis? Quibus equidem obtinēdis in omnibus & per omnia necessariū robur mentis contra humana odia, opprobria, damna, supplicia. Iuxta illud: Beati eritis, cū vos oderint homines, &c. Alios enim humana magis aut terret, aut grauat offensa. Alios verborum iniuria. Alios iactura rei familiaris, illos molestia corporalis. In quibus omnibus diuitias veras soli poterūt obtinere robusti, qui poterunt præteritorum malorum, præsentium, futurorum non recordationi, non dolori cedere, non timori. Ad hoc itaque opus est fortitudine, sed non sola: quia nec sola illa est virtus. Omnis autem virtus necessaria est his qui verè volunt esse robusti: vt fortitudo, prudentia, tēperantia, iustitia: sine quibus nullum est robur mentis,

V V E R R I C V S.

Quòd omnes mūdi diuitias paupertas superet christiana.
T *Mecum sunt diuitiæ & gloria, opes superbae & iustitia.* Bonæ opes prorsus diuitiæ salutis, in quibus superbitur vt iustitia non deseratur. Fratres superbia ista est gloria exultantium in domino, & insultantium mundo: quòd nihil habeat tam preciosum, vt paupertati valeat comparari sanctorum. O quam pusillo animo estis! cur nō superbitis mecum in opibus istis? Superbiam istam non damnat, sed remunerat magister humilitatis: si videlicet ita magnanimis sit in cōtemptu mundi, vt omnem gloriam eius quasi de sublimi despicias, & nihil pendas præ amore & gloria tuæ nuditatis. Omnino diues es, si in paupertate gloriaris.

B E R N A R D V S.

Quòd Christus vij. columnarum sibi domum virginem præparauit.

Cap. 9.

V

Sapientia edificauit sibi domum &c. Cum multis modis dicatur sapientia, quærendum est de qua sapientia dicitur quòd ædi. si. do. Dicitur enim sapientia carnis, quæ inimica est Deo: & sapientia huius mundi, quæ stultitia est apud Deum. Nulla talis sapientia ædificat, imò destruit quancunque domum inhabitat. Est alia sapientia quæ desursum est, & ipsa est Christus, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia de sinu patris ad nos veniens ædificauit sibi domū: ipsam s. matrem suam virginem Mariam: in qua vij. columnas excidit.

excidit. Quid est autem in ea vij. columnas excidere, nisi ipsam dignam sibi habitaculum fide & operibus præparare? Nimirum ternarius numerus ad fidem propter sanctam trinitatem, quaternarius pertinet ad mores propter quatuor principales virtutes. Quod autem in beata Maria sancta trinitas fuerit per præsentiam maiestatis, ubi solus filius erat per susceptionem humilitatis, testatur nuncius cœlestis qui ait: Spiritus sanctus superueniet in te, &c. Ecce habes altissimum, habes filium, habes spiritum sanctum. i. patrem, & filium, & spiritum sanctum. Neque enim potest esse pater sine filio, aut sine patre filius, aut sine utroque procedens ab utroque spiritus sanctus. Manifestum est ergo fuisse in corde virginis fidem sanctæ trinitatis. Vtrum autem quatuor principales virtutes possederit videamus. Et primum an fortitudinem habuerit. Quomodo enim illi fortitudo abesse potuit, quæ abiectis secularibus pompis, spretis voluptatibus carnis, soli Deo in virginitate vivere proposuit? Porro quod temperans, prudens, & iusta fuit, ex angeli colloquutione & ipsius responsione luce clarius comprobamus. Salutata enim ab angelo tam venerabiliter, non se extulit, quasi quæ singulari gratiæ privilegio benediceretur: sed siluit, & qualis esset hæc salutatio secum cogitavit. Qua in re quid nisi temperans fuit? Cùm verò de cœlestibus mysteriis ab eodẽ angelo doceretur, diligenter quæsivit quomodo conciperet, & pareret, quæ virum non cognosceret. Et in hoc prudens extitit. Iustitiæ autem præfert insigne, ubi se ancillam domini confiteretur. Fuit igitur beata Maria fortis in proposito, temperans in silentio, prudens in interrogatione, iusta in confessione. His itaque quatuor morum columnis & tribus fidei prædictis extruxit in ea sibi domum sapientia cœlestis: quæ adeo mentem eius replevit, vt de plenitudine mentis fecundaretur & caro: ac virgo eadem sapientiam carne tectam pareret, quam prius mente pura conceperat. Nos quoque, si eiusdem sapientiæ fieri domus volumus, necesse est vt eiusdem vij. columnis extruamur. i. vt fide & moribus ei præparemur. Et in moribus solam puto iustitiam sufficere, cæteris tamen virtutibus circumfultam. Itaque ne errore fallatur ignorantia, sit ei præuia prudentia. Sint hinc inde temperantia atque fortitudo, ne fortè labatur vel in dexteram vel in sinistram declinando.

Quibus virtutum studiis sedes in anima domino præparetur.

- X *Sapientia adif. f. do. ex co. vij.* Quæ est domus sapientiæ? Vtique anima iusti, quæ sedes dicitur sapientiæ. Meritò planè: quia iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Iustitia, virtus est quod suum est vnicuique tribuens. Si ergo desideras in anima tua sedem parare sapientiæ, tribue tuis vnicuique quod suum est, s. superiori, inferiori, æquali: & dignè paras ei in iustitia sedem suam. Redde inquam reuerentiam prælato & obedientiam: quarum altera cordis, altera corporis est. Nec enim sufficit exterius obtemperare maioribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Quòd etsi tam manifestè indigna innotuerit prælati alicuius vita, vt nihil omnino dissimulationis, nihil excusationis admittat: propter eum tamen à quo est omnis potestas, eum quem talem nouimus, excelsum reputare debemus: non præsentibus personæ meritis, sed ordinationi diuinæ & dignitati ipsius officij deferentes. Sic & fratribus nostris inter quos viuimus, ipso iure fraternitatis & societatis humanæ consilij sumus & auxiliij debitores. Hæc enim volumus, vt & ipsi nobis impendant: consilium, quo erudiatur ignorantia nostra: auxilium, quo iuuetur infirmitas nostra. Sed fortè erit qui dicet: Quod ego consilium dabo fratri, cui nec vnum verbum dicere fas est absque licentia? Quod auxilium impendere est, cum nec minimum quid agere liceat absque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certè quod facias: tantummodo charitas fraterna non desit. Nullum ergo consilium melius arbitrator, quàm si exemplo tuo fratrem tuum docere studeas quæ oporteat fieri, prouocans eum ad meliora, & consulens ei non verbo neque lingua: sed o. & ve. An verò vtilius aut efficacius auxilium est, quàm vt ores pro eo? vt non dissimules redarguere culpas eius, vt non modò nullum ei offendiculum ponas, sed & sollicitus sis quantum præuales, tanquam angelus pacis de regno Dei scandala tollere, & occasiones scandalorum penitus remouere? Si te talem consiliarium, & auxiliarium fratri exhibes, reddis ei quod debes. Porrò sicui fortè prælatus es, huic sine dubio teneris debitor sollicitudinis amplioris. Exigit à te & ipse custodiam & disciplinam. Custodiam, vt possit cauere peccatum.
- Disci-

Disciplinam, vt quod minus cauit, non maneat impunitum. Quod etsi nemini fratrum præesse videris, habes tamen sub te cui custodiam hanc & disciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod sine dubio regendum accipit spiritus tuus. Debes ei custodiam, vt non regnet in eo peccatum, nec membra eius arma fiant iniquitatis. Debes disciplinam, vt dignos faciat penitentiae fructus castigatum, & subditum seruituti. Longè tamen grauiori & periculofiori debito tenentur astricti, qui pro multis animabus reddiduri sunt rationem. Quid ego infelix? quod me vertam, si tantum thesaurum, si preciosum depositum illud quod sibi Christus sanguine proprio preciosus iudicauit, contigerit negligentius custodire? Si sullantem in cruce domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod & portari sæpius oporteret: quid animi habiturus essem in discrimine tanto? Et certè id seruandum accipi, pro quo mercator non insipiens, ipsa s. sapientia sanguinem illum dedit. Sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis imminere pericula videantur. Accedit sanè ad sollicitudinis pondus, & timoris, quod & meam, & proximi cōscientiam seruare necesse sit: neutra mihi satis est nota. In eo tamen excusabilis videor, si (vt prædixi) debitam exhibeo pariter disciplinam & custodiam. Quod si priora quatuor non defuerint, id est erga prælatos reuerentia, & obedientia: consilium, & auxilium erga fratres: quo ad iustitiam pertinet, non imparatam sedem inueniet sapientia. Et forassis hæ videantur septem columnæ, quas excidit in domo quam ædificauit sibi. Septima verò quærenda est. Quid verò prohibet sicut vj. in iustitia, septimam intelligi in iudicio? neque enim iustitia sola: sed iustitia ait, & iu. præ. se. t. Denique si prælatis, & æqualibus, & inferioribus reddimus quod oportet, nihilne accipiet Deus? At ei planè quod debet retribuere nemo potest: quod tam copiose accumulauerit super nos misericordiam suam, quod tam multa delinquimus ei, quod tam fragiles & nihil sumus, quod tam plenus & sufficiens ille sibi, & bonorum nostrorum non egens. Audiuit tamen sanctum quendam dicentem: Honor regis iudicium diligit. Nihil quod in se est à nobis exigit amplius. Tantùm dicamus iniquitates nostras, & iustificabit nos gratis. Diligit enim ani-

SVPER PROVERB. SALO.

nam, quæ in conspectu eius, & sine intermissione considerat, & sine dissimulatione diiudicat semetipsam. Honorat quippe veritatem, qui se, & sua omnia in eo statu quo veritas habet, & agnoscit veraciter, & humiliter cõfiteretur. Audi manifestius à te iudicium exigi post iustitiam. Cùm feceritis, inquit, hæc omnia, dicite, Serui inutiles sumus. Hæc planè quòd in hominem est digna sedis præparatio domino maiestatis, vt & iustitiæ mandata studeat obseruare, & semper indignum sese & inutilem arbitretur.

GALFRIDVS.

Quòd etiã in præsentì, dolore nõ careãt gaudia rephorũ.

Cap.14.
Y

*R*isus dolori miscetur, & extrema gaudij luctus occupat. Infelix mixtura est, si materia lugubris fallacem sibi formam induat gaudiorum, & effectum lætitiæ causa tristis vsurpet. Nec illius interim risus dolore caret, qui delicias cõputat esse sub sentibus: & licet foris intentus vel distentus potius parum intus sentes sentiat, compungitur tamen in cubili suo. Cæterum si in huiusmodi perniciofa gaudij cõmixtione perstiterit, luctus sanè non mixtus mixti gaudij occupabit extrema: vt cùm dixerit pax & securitas, subitaneus illi superueniat nunquam effugiendus interitus. Quod enim extremum fuerit, erit æternum.

BERNARDVS.

Quibus de causis omnia fecit Deus.

Cap.16.
Z

*V*niversa propter semetipsum fecit Dominus. Alii dicunt: Quia omnia propter electos. Alii tamè propter se, aliter propter suos. In eo enim quòd omnia propter se, præueniens cõmendatur origo. In eo autè quòd dicitur omnia propter suos, magis exprimitur fructus sequens. Omnia propter semetipsum gratuita bonitate, propter suos pro eorum utilitate. vt illa efficiens causa sit, hæc finalis. Omnia ergo propter temetipsum fecisti Deus. Vnde qui esse vult sibi non Deo, nihil incipit esse inter omnia.

Cantica sine titulo.

De triplici statu sanctorum.

Cap.17.
A G

*G*emma gratissima expectatio præstolantis. Sicut cùm aliquis puerum necdum per se ambulare scientem, vt eum ingressu proprio firmet, ostendit ei pomum,

populum, vel aliquid aliud quod sui decore oculos eius alliaciat, desiderium excitet, ut rei conspectu intentus ad eum perueniat: sic dominus ut à temporalibus nos auocet, promittit aeterna, ut rerum amorem labilium meliorum desiderio superemus. Ait ergo: Gemma gratis. expect. praest. Ac si cunctis mortalibus clamet: Quandiu tam perditè rebus miseris & pereuntibus adhaeritis, & beata ac permanentia, quae à puris mentibus expectantur, negligitis? Aspiciat gemmae speciosae naturam, & rerum felicitium in ea considerate figuram. Gemma pura, leuis, & lucida: puritatem, leuitatem, claritatem quam sancti praestolantur, designat. Haec etiam in hac vita habent sancti tanquam gemmam gratam: habet eam post hanc vitam usque ad diem iudicii tanquam gemmam gratiorem: habebunt illam post generalem resurrectionem tanquam gemmam gratissimam. In praesenti etenim vita puritas sanctorum est in emendatione vitiorum, leuitas in tranquilla compositione motuum, claritas in contemplatione caelestium gaudiorum. Porro post hanc vitam usque ad diem iudicii, puritas sanctorum est illud conscientiae gaudium, quod nec praeteritorum malorum memoria, nec praesentium molestia, nec timor futurorum in aliquo minuit aut perturbat. Leuitas autem eorum ibi est inturbabilis, & vndique pacata internae quietis suauitas, & omnium vitiorum ac quarumlibet impugnationum asperitate non tam depressa quam penitus exclusa, in summa iucunditate serenitas. Charitas verò eorum ibi est lucida tota: non horaria sicut hinc, sed perseverans contemplatio veritatis: & semel accepta, sine amitteri timore iugiter possidetur. Iam verò beata resurrectione celebrata cum immortalibus receptis corporibus Christo feliciter coeperint conregnare: quae vel qualis sit ibi eorum futura pietas, leuitas, claritas, quis dignè cogitare, quis capere, quis enarrare sufficiat?

PETRVS RAVENNAS.

Quòd iudicium sine misericordia, sit palatium sine rege.

*Q*uòd obturat aurem suam ne audiat pauperem, & ipse clamabit ad Dominum, & non erit qui exaudiat eum. Quomodo petit misericordiam, qui negauerit? Iudiciū, inquit, sine misericordia fit illi qui nō s. m. Proinde quod est sine rege aula regis, hoc est sine largitate ieiuniū. Aula regis fulget au-

Cap. 21.
B

ro, nitet marmore, picturis splendet, grandescit spatiis, leuat
 tur culmine, amœnatur tectis, ipso terribilis est secreto: sed
 sine rege honorem non habet, caret gloria, est vacua soli-
 tudo. Sic ieiunium licet innocentia radiat, castitate fulget
 actu, pingitur moribus, micat sanctitatis incessu, toto ma-
 gnificatur ornatu: sed sine misericordia, gloriam non ha-
 bet, mercede caret, palmam non tenet, perdit fiduciam sup-
 plicandi, impetrandi meritum non capessit, attestante scri-
 ptura, quæ dicit: Qui claudit aurem suam &c.

CAIFRIDVS.

Quod de omni hoste obedientia triumphabit.

C *Vir obediens loquitur victorias.* Verè non victoriam, sed
 victorias. Triplicem enim loquitur victoriam de mundo,
 triplicem de peccato, triplicem de seipso. Scimus quoniam
 mundus in triplici maligno positus est: in maligno curiosi-
 tatis, cupiditatis, voluptatis. Curiositas ad dignitates, & do-
 minationes affectandas infudat. Cupiditas ad pecunias, &
 possessiones ampliandas anhelat. Voluptas ad ollas Ægypti,
 & delicias terrenas aspirat. Ecce quomodo triplici victoria
 de mundo triumphat obedientia. Triplici modo similiter
 triumphat de peccato. Triplex nanque est funiculus pec-
 cati. Est enim peccatum in Deum, est in proximum, & est
 in seipsum. In Deum peccat, qui diuina iudicia detrectan-
 do diiudicat, diiudicando condemnat, in proximum de-
 linquit, qui in necessitatibus ei subuenire dissimulat, cum
 habeat vnde possit. Ille peccat in seipsum, qui in aliquo suæ
 carnis flagitio commaculat corpus suum. Tertia nunc re-
 stat de seipso, & hanc sicut cæteras triplicem esse conspicio.
 Tria nanque sunt quæ ad vincendos non mediocriter ob-
 sunt, natura, consuetudo, sua vniuscuiusque vita. Vt igitur
 plenam quisque de seipso capiat victoriam, vincat necesse
 est naturam, vincat consuetudinem, vincat vitã suam. Vin-
 cat naturam non secundum statum illum, in quo creata est:
 sed secundum istum, in quo remansit, scilicet corruptionis.
 Oportet eam restringere, non extinguere: reprimere, non
 opprimere. Seruiat ergo, ne seuiat: ancilletur, ne dominetur.
 Alioquin qui secundũ eam vixerit, morietur. Vincat nihilo-
 minus consuetudinẽ, illam scilicet quæ de corruptione na-
 scitur: non illam quæ per rationem introducit, & pru-
 dentia & discretionẽ nutritur. Graue est enim prauam

con-

consuetudinem abrumpere, difficile est inolitam abolere. Sed nec sic planè teipsum viceris, nisi & vitam propriam odio habueris.

CASSIANVS.

Quòd desides ac remissi virtutum gloria
minimè vestiantur.

Vestietur pannis dormitatio. vel vt in veteri translatione habetur: Vestietur conscissa & pannosa omnis somniculosus. Sine dubio enim non merebitur illo incorruptionis vestimento ornari, de quo Apostolus præcipit: Induimini dominū Iesum Christum. Et iterū: Induti lorica iustitiæ & charitatis. Et de quo etiam ad Hierusalem dicitur: Induere vestimentis gloriæ tuæ. quisquis somno otij vel acidia superatus non industriæ suæ labore, sed inertia pānis operiri maluit. quos abscondēs de plenitudine scripturarum, non vestimentum gloriæ nec decoris, sed ignominiosam excusationis velamen, suæ coaptavit ignavia. Solent enim dicere qui eiusmodi sunt: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.

Cap. 23.
D

Quòd septem sunt quæ licet iustus committat, tamen iustitiam non amittat.

Sepies cadit iustus & resurgit. Quid aliud est cadere, quàm peccare? & tamen cùm dicatur E

septies cadere, pronunciatnr nihilominus iustus: nec iustitiæ eius præiudicat lapsus fragilitatis humanæ. quia multum interest inter sancti & peccatoris hominis lapsum. Aliud est enim admittere mortale peccatū, & aliud cogitatione, quæ peccato nõ caret, præueniri, vel ignoratiæ aut obliuionis errore, aut facilitate sermonis offendere, aut ad pūctū à fide catholica aliquid hæsitare, aut subtili quadā cenodoxia titillatione pulsari, aut necessitate naturæ aliquantisper à summa perfectiõne recedere. Hæc enim sunt septem lapsuum genera, in quibus vir sanctus licet nonnunquam cadat, tamen iustus esse non desinit. quæ quanuis leuia videantur ac parua, tamè faciunt eum sine peccato esse non posse.

Cap. 24.

Quòd in vitiorum victoria nemo debeat de propriis viribus gloriari.

F *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas.* Id est, si suggesti-
onem inimici adiuuante Dei gratia omnino contempseris,
penitusque extinxeris, noli inaniter gloriari. Hoc enim est
quod subiungit: In supplatione autē eius noli extolli: ne
videat dominus, & nō placeat ei, & auertat irā suam ab eo:
id est, ne perspicuens elationē cordis tui, ab eius impugna-
tione discedat: & incipias derelictus ab eo rursus prima, quam
per Dei gratiam ante superaueras, passione vexari. Non e-
nim orasset Propheta dicens: Ne tra. do. bestis a. con. ti. nisi
fessit propter inflationem cordis quosdam vt humiliantur
eisdem rursus vitis quæ vicerant tradi.

PETRVS DAMIANVS.

Quòd prius extirpanda sunt vitia, vt virtutes postmodū
inferantur.

G *Diligenter exerce agrum tuum, vt postea ædifices domum tuā.*
Incausam conatur ædificare fastigium, qui in arena quæ
dissilit collocat fundamentum. Qui virtutum lapidibus se-
stinat atrium sublime construere, prius eum necesse inhor-
rentia carnalium delectationum dumeta purgare. Diligen-
ter, inquit, exerce agrum tuū &c. Ille quippe benē domū men-
tis edificat, qui prius agrū corporis à spinis vitiorū purgat.

BERNARDVS.

Quòd qui plus iusto delectatur propriis, alienis laudibus
mordeatur.

Cap. 25.

H

*El inuenisti, comede quod sufficit tibi. Noli
multum comedere, ne forte satiatas euomas il-
lud.* Potest non incongruē hoc loco mel-
lis nomine, fauor humanæ laudis intelligi.
Merito que non ab omni, sed ab immoderato
mellis huius edulio prohibemur. Est
enim cū utiliter humanas laudes recipimus fraternæ dunta-
xat charitatis intuitu, & ad salutem eorum qui nobis pro-
pterea facilius acquiescūt. Hac ergo parcitate seruata, mellis
huius moderata comestio nō nocebit. Inuēto autem melle
immoderatus vescitur, quisquis apponens omnino cor suū
fauore humanæ laudis inflatur. Vis autem noscere quando
euomat immoderatus epulo mellis eduliū, quod vsque ad
satiētatē sumens modum parcitatis excessit? Tunc sine du-
bio, cū fauore ipso contentus humano non alium fructū
quærens: tunc inquam multa cum anxietate euomit, quod
cum

cum pernicioſa delectatione comedit : cū alium quēlibet laudari audiens contabefcit. Mens enim dedita vanitati, & arrogantia tumens, laudem alterius ſuam reputat vituperationem.

CASSIANVS.

Quòd anima quam triftitia confecerit, Deo nec veſtimētum nec ædificium poteſt eſſe.

Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno, ita triftitia viri nocet I cordi. Satis euidenter ac propriè vim noxi huius ac pernicioſi vitij ſermo diuinus expreſſit. Veſtimentum nanque tinearū eſu attactum, nullius precij, vel honeſti vſus poterit vterius habere commercium. Similiter lignum vermibus exaratum, non iam ad ornatum vel mediocris ædificij, ſed ad combuſtionē ignis merebitur deputari. Ita igitur & anima quæ edaciſſimis triftitię morſibus deuoratur, inutilis erit vel veſtimento illi pōtifficali quod vnguentum ſpiritus ſancti de cœlo descendens infudit. iuxta illud: Sicut vnguentū in capite quod descendit in bar. bar. Aaron. quod deſcēdit in oram veſtimenti eius. Sed nec ad ſtructuram templi illius ſpiritualis atque ornatum poterit pertinere, cuius Paulus ſapiens architectus poſuit fundamentū dicens: Vos eſtis templum Dei, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis.

BERNARDVS.

Quòd propria opprimatur à gloria, qui veritatem quærit ſtudio vanitatis.

Qui ſcrutator eſt maiestatis, opprimetur à gloria. Ita dico, ni ſi ſi ſimplicem & purum oculū attulerit: ſi non Dei, ſed ſuam queſierit gloriā. Alioquin ſua quiſque opprimitur non Dei gloria, dum procliuius in iſtam, ad illam leuare ceruicem nō finitur, nimirum grauem eupiditate.

ADAM.

Quòd non tam ſit amor quàm amentia non redarguere quos amamus.

Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulētia Cap. 27.
odientis oſcula. Noli irarſcī vera dicenti amico: quia ſi veritas odiū parit, nō id tamē agitur inter eos qui ſanctæ charitatis vinculis aſtringuntur. In odiū viciorum ſanctus amor igneſcit & loquitur: & in illos inuehitur magis, quos magis diligere comprobatur. Amicorum parcere vitij, aduſatio eſt,

SVPER PROVERB. SALO.

non dilectio: nec tam amicitiam quàm amentiam sapit, non redarguere quos amamus.

GALFRIDVS.

Quòd laus vitæ præsentis maledictio nominetur.

M *Qui de nocte assurgens magna voce benedicit amico suo, maledicenti similis erit.* Nox est vita ista mortalis, ignorantia tenebris tetra, & culparum obscura caligine. In ea tamè cò surgens amico suo voce grãdi benedicit, qui in vita sua laudare hominem & non parcè laudare præsumit. Itaque similis est maledicenti, dum inutiliter vilem somnum excutit, & beatificans in errorem inducit: vel nõ recipienti misero molestus lucem ingerit, quã ille non diligit: iuxta illud: Et diem hominis non desideravi, tu scis.

Quòd prælatus non de intentione, sed de opere debeat iudicare.

N *Diligenter agnosce vultum pecoris tui.* Sicut de occultis alieni cordis temerè est iudicare, sic de eis quæ in facie sunt non licet dissimulare pastori. Habet & vultus probabile quoddam volûtatis indicium. vnde etiam dicitur obtinuisse vocabulum. Cauendum ergo pastori ne inueniatur in iudicanda intentione cordis suspiciosus: sed nihilominus atq̃ dendum, ne sit in consideranda exteriori conuersatione remissus. Vultum enim pecoris sui non solùm agnoscere, sed diligenter iubetur agnoscere: vt non præsumat facilem sese habere notitiam, sed adhibeat diligentiam. non enim semper eris princeps, sed summo principi reddes rationem. Alioquin corona, inquit, datur à generatione in generatione. Ideo enim, vt ait Apostolus, plures facti sunt acerdotes, q̃ mor. inter. ma. nõ possent. Iesus autè eo quòd maneat in æternũ, sempiternũ habet sacerdotiũ. Illis ergo corona datur à generatione in generatione, à quibus eiusdè coronæ ratio exigitur: & in illis inuenitur hæc vicissitudo, quibus vicaria creditur dispensatio. Quid autem pro eius coronæ adeptio ne ambitio humana non faceret, si perpetua foret? Nũc autem habet hæc corona terminum, & nõ habet concupiscentiã modũ. Sequitur: Aperta sunt prata, & apparuerunt herbae virentes. En pratũ gratissimè vernans, gloriosissimè flores, congregatio sancta fidelium. Apparuerunt herbae virentes. Apparuerunt inquam & disparuerunt: videlicet sancti patres, qui antè nos fuerunt, sed iam præterierunt. nec diu inuen-

inuenta sunt loca eorum vacua. Quicumque enim decidat, facile fatis & abundanter inveniuntur, qui pro eis illico collocentur. Collecta sunt scena de montibus. quia omnis viror exaruit, & virentium humiliata altitudo virorum.

HUGO DE FOILL.

Quam diligentiam prelati debeant subditis adhibere.

Considera diligenter vultum pecoris tui. Vultum pecoris O sui considerat, qui quid singuli subditorum possint non ignorat, cui per confessionem corda, per circumspectionem opera, per experimentum quid possint, per effectus quid velint, ratio manifestat.

Quod solus timor gratiam custodiat quam meretur.

Beatus homo qui semper est pauidus. In veritate didici nihil aequè esse efficax ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, si omni tempore coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere. Time ergo cum arriserit gratia, time cum abierit, time cum denuo reuertetur: & hoc est semper pauidum esse. Cum adest, time ne non digne opereris ex ea. Sed superbiae spiritus si impedire non preualet actionem, tentat intentionem, suggerens & suadens quatenus effectum gratiae arroges tibi. Quod quidem genus superbiae intolerabile esse non ambigas. Timendum est ergo manere gratia. Quid si recesserit? Num multo magis timendum? Plane multo magis: quia ubi tibi deficit gratia, deficiis tu. Audi quid dator gratiae dicat: Sine me (ait) nihil potestis facere. Time ergo subtracta gratia tanquam mox casurus. Time Deo, tibi ut sentis irato. Time, quia reliquit te custodia tua. Nec dubites in causa esse superbiam, si non appareat: etiam si nil tibi conscius sis. Nunquid enim qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum superbiae, priuatio gratiae est. Quanquam tamen interdum subtrahitur gratia, siue retrahitur, non pro superbia quae iam est, sed quae futura est nisi subtrahatur. Habes huius rei eui dens documentum de Apostolo, qui stimulus carnis suae sustinebat inuitus: non quia extolleretur, sed ne extolleretur. Tam si gratia repropitiata redierit, multo amplius tunc timendum: ne forte contingat reciduum pati, quod utique deterius est.

Cap. 28.

P

Quòd sapienti quandiu viuit in tempore, sit timendum.
Q *Beatus homo qui semper est pavidus.* Semper. i. omni tempore. Nam in illa beatitudine quis timebit? Nunc autem interim time, si vis esse securus. Simeon iustus & ti. & spi. san. e. in e. Ne mireris quòd timuerit iustus, & in quo spiritus sanctus erat. Non enim erat vacuus coram latrone viator, & quomodo non timeret? Theaurum magnum habebat in vase fictili, & timoratum fuisse miraris? Tua credo securitas, aut de inopia, aut de ignorantia est. Aut enim deest quod possit auferri, aut deesse iam putas qui possit auferre. Time igitur vel ob hoc ipsum, quòd te inuenis non timentem.

De duplici progenie propriæ voluntatis.

Cap. 30.

R

Sanguisuga duæ sunt filia. Pessima mater voluntas propria: cuius sunt duæ filia non degeneres, iniquitas scilicet & voluptas. Hæc animam inquinat, illa contrahit, & quodammodo rugat. Sed quid loquitur ad discipulos dominus? Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scrib. & Pha. non intra. in reg. cœl. Ex hoc etiam patet quòd nullam animam Christus sibi sponsam assumet, nisi quæ non habuit maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Et fortassis ad flagitium macula, ruga ad facinus non incongruè referatur. Nos ergo non puremus sufficere nobis, si facinorum rugas, & flagitiorum maculas declinamus. Oportet vt nec huiusmodi aliquid inueniatur in nobis: non sermo, non habitus, non aspectus, nõ etiam cogitatus ipse lasciuum aliquid redolere videatur: non similitas aliqua, vel radix amaritudinis occupasse animum, vel in signo quolibet apparere. Memento te sermonis illius: Ab omni specie mala abstinetè vos.

De quatuor viis quæ Dei sapientiæ sunt ignotæ.

S *Tria sunt mihi difficilia. & quantum penitus ignoro. via aquilæ in cælo, via colubri in petra, via nauis in mari, & via viri in adolescentia sua.* Verbum sapientiæ est hoc: sed quid est quod sapientia Dei ignoret? Horrendum nobis est potius, quàm quærendum. Præsertim cum ignorare Dei, reprobare sit non ignorare. Ignorat enim dominus impios, quem

quem ipsi non norunt: iuxta illud: Ignorans ignorabitur. Et forte de huiusmodi ignorantia ad seipsam loquebatur sponsa cum diceret: Nesciui: anima mea turbata est propter quadrigas. Aminadab populus meus spontaneus. Istæ sunt rotæ illæ volubiles quatuor affectionum, in quibus humanus voluitur animus: gaudium s. & tristitia, timor & desiderium. Ad affectionem lætitiæ pertinet via aquilæ in cælo, cum in prosperitatibus vitæ presentis extollitur quis & eleuatur: seu etiam cum falso sibi de iustitia quasi blanditur. Ad affectum tristitiæ pertinet via colubri super petram, cum in aduersitatibus vitæ presentis mens humana tabescit infecta veneno mortifero, & supra petram quasi coluber reptans. Et quanuis elatis ad sapientiam difficilis sit accessus: non minus forsitan grauis est desperatis, & consternatis animo in rebus aduersis. Vnū eis remedium est, vnū consilium, vt exaltatū in ligno serpentem anem pia consideratione respiciant: & dum eius dolores attendunt, qui in carne mortali Deus erat æternus, suas omnes molestias paruipendant. Affectus timoris, via nauis est in mari. Nihil enim in rebus humanis terribilius, nihil periculosius est, quàm inter flatus aëris, & fluctus maris; inter auras inflabiles, & vndas mobiles ligno fragili credere vitam suam, & vix duobus digitis à morte distare. Sic fluctuant quos merus agitat, & vana sollicitudo conturbat, vt nullū inueniat spei anchora firmamentum, nullum prorsus, aut penitus scopulosum littus appareat. In huiusmodi nauis dormit atq; dormitat qui custodit Israël: quia non est qui suscitet, qui inclamet: Domine salua nos, perimus. Isti difficilè quidem ad sapientiã redeunt, dū quæ sua sunt querunt potius & cogitant, quàm quæ sapientiæ Dei. Affectio desiderij sicut efficacior ad salutem, sic ad perniciem vehementior comprobatur: ipsa est via viri in adolescentia post concupiscências suas euntis, via quàm tenebrosam, & lubricam, peruersam & auersam à Deo: nec modo aliena à sapientiã, sed vsquequaq; remota, & penitus ignorata. Nonnullos tamen diuina pietas reuocat & ab ipsa, sicut ad nescientem animam, & turbatam propter quadrigas Aminadab dicit & clamat: Reuertere, reuertere Sunamitis: re. vt intueamur te. Reuertere quater dicit, vt vijs quatuor reuertatur: vt quæ nesciens nesciri pariter merebatur, sciat & videat semetipsam: vt eam pariter intueatur & sponsus.

Hoc

SUPER PROVERB. SALO.

Hoc enim est quod dicit : Ut intueamur te,ambo pariter tu & ipse. Reuertere igitur à via aquilæ Sunamitis .i. mifella: à via colubri supra petram: à via nauis in mari, & viri in adolescentia sua. Iphis forsitan viis quatuor, vitia totidem, imprudentia, iniustitia, pusillanimitas, & intemperantia principantur.

De eo quod scriptum: Per tria mouetur terra &c.

T Per tria mouetur terra, & quartum sustinere non potest. Per seruum, cum regnauerit. Per stultum, cum saturatus fuerit cibo. Per odiosam mulierem, cum in matrimonium fuerit assumpta: & per ancillam, cum heres fuerit domine. De regno serui alio loco idem Salomon ait : Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram. Et sanctus Dauid : Vidi impium superexaltatum, & ele. sicut ced. Li. &c. Quod non solum diuina geritur vltione, sed humana etiam animositate, & pusillanimitate. Amant cathedras, sed latebras fouent. Extolluntur inaniter, & ignauiter submituntur. Siquidem tumiditas & timiditas, pondus & pondus: & vtrūque abominabile est apud Deum. In equis iniqui superbiunt, sed suis prauitatibus humiles & deiectioni non nituntur manibus, vt morentur in domibus regum: sed vt serui pedibus ambulant super terram, sola suis affectibus, & terrena sectantes. Immo verò quod infelicis est, ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssum, & anima illorum in malis vtrisque tabescit. Pro nefas: hodie sues volant in cælum, & in cæno aquila volutantur: insolenter abiicitur pia seruitus sacræ ministrationis, & impudenter terrenæ cupiditatis seruitus indigna suscipitur. Similiter etiam stultus satiatus cibo, & suppetibus sibi subsidiis temporalibus intentus pariter & contentus, formicæ prouidentiam quæ sibi parat in messe negligit imitari. Eiusmodi stultis impropereat Apostolus dicens: Iam satiati estis, iam diuites facti estis. Odiosam submit in matrimonio mulierem, qui non aliquando ex necessitate vel ex charitate fraterna, sed ex proposito quasi iugiter cohabitaturus, corpoream eligit voluptatem: nec cubile ponit in petra sicut lepusculus, qui securitatem magis quàm suauitatem, loca aspera quàm amœna sectatur. Siquidem mulier à mollitie nomen accepit, & odiosa voluptas est habens pœnam. Ancilla hæres domina. Sapien-

tiā huius mundi, quæ stultitia est apud Deum, quando ei, quæ desursum est pudica & pacifica, subripit, & subducit possessionem mentis humanæ. Nimirum inter seruales & liberales artes secularis etiā doctrina distinguens illa corporum exercitiis, ista studiis deputat animorum. Rectius tamen ancilla dicitur omnis peritia temporalis cōmodis seruiens, cū sit domina, quæ illam edomat, & affligit. Ipsa est quæ ad salutem propriam & ædificationem pertinet proximorum. Ad aliquid forsitan potest esse utilis hæc ancilla: sed cauendum omnimodis ne fiat hæres dominæ suæ. Alioquin si insolens esse cœperit, & contemnere dominam propter conceptum suum, quod speret grande aliquid se facturam, cōrceatur necesse est, & durius castigetur. Imò etiam si peperit, & effectum obtinuit aliquem spei suæ: illud omnimodis attendendum, ne filius ancillæ filio liberæ colludat, ne illudat, ne pro eo vel cum eo etiam hæres fiat. Si quidem cernere est nonnullos sapientiæ potius huius mūdi quàm diuinæ & spiritali deditos dare operam magis augendis opibus quàm moribus corrigendis. Vnde etiam cū ad tria præcedentia mouetur, id potissimū terra nō sustinet, quod ommissis studiis spiritalibus qui pastores debuerāt esse animarum, studiosius aliena sectantur.

Item aliter. vnde supra.

Per tria mouetur terra, & quartum suslinere non potest. Per V seruum, cū regnauerit &c. Seruus regnauit tempore persecutorum apud eos, quibus seruilis timor præualuit, vt negarent. Stultus satiatus est cibo apud hæreticos, qui panes absconditos sic edebant, vt etiam eructarent. Mulier odiosa hodie ducitur in matrimonium, apud ambitiosos & vanæ gloriæ deditos: quia mulier gloria viri. In his tribus mouetur terra: quia turbata est ecclesia. Caterū tandem aliquando hæres erit ancilla dominæ: quando tempore Antichristi in Iudæis, qui Messiam inaniter expectatum sibi iam tunc visi fuerint inuenisse, quodammodo succedet ecclesie synagoga.

Moraliter de eodem.

Moraliter etiam mouetur terra, turbatur ecclesia. Per X seruum, cū regnauerit. i. hominem criminosum, & seruum peccati, cū ecclesiasticæ prælationis obtinuerit dignitatem. Per stultum, cū satiatus fuerit cibo. i. populum im-

imperitum cū fastidierit verbum Dei. Per mulierem odiosam, cū assumpta fuerit in matrimonium. videlicet cū officiales religiosarum congregationum qui proprietati renunciauerant, velut odiosa mulieri dantes libellum repudij, occasione administrationis ei iterū copulantur. Per ancillam, cū fuerit hæres dominæ suæ: quod claustrales tangit, qui voluptatem carnis saluti præferunt animarum, vel spiritali deuotioni obseruantias corporales.

Item aliter.

Y Potest etiam intelligi quod affectiones quatuor turbant & commouēt statum mentis: sed desiderium grauius reliquis tribus euertit. Timor enim ad seruum pertinet. iuxta illud: Si ego dominus, vbi est timor meus? Satietas stulti vana lætitia est in rebus friuolis & caducis. Mulier odiosa in matrimonium ducitur ab eo, qui vsque ad desperationem tristitia absorbetur. Fortè ipsa est Thamar. amaritudo: quam ob hoc ipsum filio suo tradere Iudas veretur. Ipse tamen ignorans in via gignit ex ea Phares & Zaram, diuisionem & orientē: vt ex confessione & amaritudine tristitiæ generetur diuisio à peccato, & vitæ deinceps melioris exortus. Ancilla dominæ hæres efficitur, cū cupiditas præualeat charitati: & eadem extincta, ipsa potius per desideria nota dominatur.

Quæ sint quatuor minima terræ in quibus sapiētia commoratur.

Z *Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus.* Forsitan apud eos qui cum infirmis proximis infirmantur, & operibus student interim in hac vita, cibum sibi parat in messe prouida pariter & operosa formica. Cubile sibi lepuseculus ponit in petra apud eos, qui inualidi quidem, sed eiusdem suę inualitudinis non ignari in fructibus pœnitentiæ custodiunt vias duras. Similiter in his qui fraternitatis amatores vitam gerunt sub regulari professione communem, sine violentia voluntariè Deo sacrificantes, regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas. Nihilominus in his qui à mandatis Dei intelligunt, & conantur assurgere ad contemplationem cœlestiū præmiorū per obedientiam mandatorum, stellio manibus nititur, & mo. in ædibus re. Formicę dicitur: *Quicquid potest operari manus tua, constanter operare, &c.* Le-
pu-

pusculo dicitur: Ingrederet in petram, abscon. in fo. lu. Et
 beatus homo qui semper est pauidus. Locustæ dicitur: Ec-
 ce quàm bonum & quàm iu. ha. f. in v. Stellioni dicitur: Fi-
 li concupisti sapientiam, serua man. & dominus præ. e. ti-
 bi. Qui sectantur opera misericordiæ, non modò horrea
 sua exinaniant, sed seipos: & cum infirmis infirmantur, &
 cum paruulis paruuli fiunt. Lepusculus plebs inualida om-
 nia opera sua veretur: nec currere audet, nec in terra sua
 uiter uiuentium vbi sapientia non inuenitur, nec in locis
 humentibus vbi Leuiathan dormit, sed in petra ponit cu-
 bile suum. Locustæ nomen hoc loco si simpliciter intelli-
 gatur sine antiphrasi, stabilitatem in congregatione com-
 mendat: & eorum arguit leuitatem, qui ad negotia seu stu-
 dia secularia curiosè vagantur. si per antiphrasin, illos no-
 tat qui præsentia & terrena amant, ac si manentem habe-
 ant in hoc seculo ciuitatem. Denique turbas cauet locu-
 sta, & egreditur vniuersa per turmas, & castrorum acies
 ordinata. Vbi illud magis mirabile, quòd cum regem non
 habeat, tamen sine rege in grege suo permanens militiæ
 seruat legem: & quidem necesse est vt præeant alij, alij &
 sequantur. Et quàm necessaria est in congregatione præ-
 latio, tam noxia est in prælatione elatio. Sanè par turmas
 egrediuntur, qui in exterioribus obseruantis socialiter &
 communiter ambulant. Nam in studiis spiritalibus ingre-
 diuntur quodammodo singulariter, prout mensuram fi-
 dei vnicuique diuidit Deus. A stella stellio nomen acce-
 pit, quòd natiua quadam pictura decoris, velut aureis gut-
 tis rutilans illustretur. Sic in viris religione conspicuis i-
 psa quoque exterior conuersatio tanquam pellicula stel-
 lionis diuersarum signis est insignita virtutum, aurea qua-
 dam pro loco & tempore experimenta fidei præferens, &
 exempla. Nec alij pedes, alix manus stellionis, sicut in vi-
 ris virtutis affectus & actus idem sunt: & in nullo di-
 uersi, ipsis nituntur: & ad Deum in cælum leuant corda
 cum manibus non sublimitate quamlibet perspicias inge-
 nij vel solius studio lectionis, sed exercitatione iustitiæ.

Quòd tripliciter à domino visitemur.

Atte scieram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & dolorum non recordentur amplius. Aper tē his verbis vinum illud quod lati. cor ho. non otio dissolutis, non diem in cachinis & fabulis expédētibus, sed iis qui amaro sunt animo repromittit: scieramque illam, quæ de pomis nouis & veteribus, quæ in sponfi delitiis sponsa conseruat, conficitur non epulantibus & potantibus, sed propter angustias huius vite mœrentibus & egestatis, ac dolore laborantibus pronūtiat esse donandā. Bibāt, inquit, & obli. e. f. laboris. f. magnitudinem diuina consolatione asserēs minuendā: iuxta illud: Secundū mul. do. m. m. c. con. t. l. a. a. m. Tripliciter autem visitat suos Deus. Visitat autē aliquādo ad excitationem, aliquādo ad cōsolationē, aliquādo ad præmiū. Ad excitationē dormientes, ad consolationē laborantes, pro præmio ad cœlestia suspirantes. Prima ergo visitatio ad sanctitatem prouocat. Secunda sanctitatem conseruat. Tertia remunerat. Prima terret contemnentē, vel allicit timentem. Secunda fouet & promouet annitentem. Tertia amplectitur venientem. Prima est quasi stimulus deuium corrigens. Secunda quasi baculus debilem sustentās. Tertia lectulus quietum suscipiēs. Quod igitur poterit esse maius diuinæ miserationis iudicium, quā vt illa suauitas, illa iucunditas, illa mira serenitas in qua nihil inquinatū incurrit, animæ inquinatæ adhuc gratiam suæ visitationis impertiat: nec solum terrore concutiat, sed omnia mentis claustra seris vitiorū obserata sua penetrabilitate perfcindens fœdis adhuc labiis quoddam suæ dulcedinis imprimat osculum, ac ineffabili suauitate sua blandiatur auertenti, cunctantem alliciat, animem desperantem? O dulcis domine, quid retri. ti. pro o. quæ retri. mihi?

BALDVINVS.

Quòd carnis pulchritudo sit turpitudinis velamentum.

B *Fallax gratia & vana est pulchritudo. Quid est vana pulchritudo, nisi pulchra vanitas? Aut quid est fallax gratia, nisi grata fallacia? Cernentibus enim gratio se placet: sed spectantes fallit, & intuentium oculis quasi quibusdam præstigiis illudit. Nam si interioris oculis acumine humani corporis*

poris intima penetrantur, quid est pulchritudo carnis, nisi velamentum turpitudinis? nisi prætextus quidam latentis ignominia, & confusionis? Sub gloria enim carnis latent occulta dedecoris: quæ pudor est nominare: sed & ipsi homini horror est etiam cogitare.

Finitur liber Prouerbiorum.

SE QUITVR ECCLĒSIASTES.

HVGODES. VICTORE.

De triplici genere vanitatis.

Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes. Vani, vani. & omnia vanitas. Cap. I: C

Cum pondere pronunciantur est: quod de se tanquam de alio loquitur. Dixit Ecclesiastes. q. d. Quod tantus ac talis dixit, vanum esse non potuit, etiam si de vanitate dixit. Vbi autem putatis mens illius erat, cum hæc diceret? Superbia hominem erat. Aliter enim omnem hominem mendacem esse non videret. Sunt autem tria genera vanitatum: mutabilitatis, cupiditatis, mortalitatis. Prima duobus modis in rebus consideratur: siue quia inanes sunt, siue quia transitoria: inanes, quia ostendunt quod non habent: transitoria, quia non permanent. Secunda in tribus constat: in concupiscentia s. oculorum, in concu. carnis, in superbia vitæ. Tertia in duobus. In pœna s. quæ atterit per defectum, & in pœna quæ per mortem dissoluit, & in putredinem ire compellit.

GÁLFRIDVS.

Quod per hoc capitulum, Oritur sol &c. multa de domino saluatore mysticè designentur.

I ij

SVPER ECCLESIASTEN.

D *Oritur sol & occidit &c.* Verus sol iustitiæ dominus Iesus Christus qui in nocte natiuitatis suæ ortus est, & in passione occidit, in die ascensionis reuersus est in locum suum. Huius solis qui solus lucet verè in se pariter & in suis, iucundus ortus, occasus lugubris, festiuus verò per omnia reditus ad locum suum. Ibi renascens gyrat per Meridiem, & reflectitur ad Aquilonem. Renascetur sol, quando iterum apparebit expectantibus se in salutem. Nec peregrè, sicut olim diuersorij locum non habes. Non reclinabitur in præsepium, vbi locus non suus est, sed iumentorum. Non pendebit in ligno, vbi locus latronum. Non iacebit in tumulo, vbi locus mortuorum. Ibi, inquit, renascens gyrat per Meridiem, electos omnes à dextris positos pleno & perpetuo feruore dilectionis suæ, & lumine cognitionis illustrans. Illic enim etià nunc quadam spei præsumptione pascit, & cubat. Illic suos facit recubere, & transiens ipse ministrat. Sed reflectitur etiam ad Aquilonem: ita vt à sua deiiciat præsumptione superbum, & cum omnibus qui sunt ex parte eius, supplicii tradat æternis. Sic sapiens verbis innotescit paucis dominicæ incarnationis mysterium, passionis occasum, ascensionis triumphum, secundum etiam saluatoris aduentum, & electorum gloriam, & iudicium reproborum.

Moraliter. vnde supra.

E Sed & nobis singulis oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur. Oritur sol, cum suam infundendo nobis gratiam dixerit dominus de tenebris lucem splendescere. Occidit, cum accidit illud de Psalmo: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum como. Oritur timentibus Deum, & occidit negligentibus, & perniciosè securis: sed ad locum suum reuertitur post occasum: quoniam nouit dominus qui sunt eius, nec eos derelinquit. Timeat cui sol occidit: sed multo magis ad quem non reuertitur, cum occiderit. Gyrat per Meridiem crebrius inspirando feruorem dilectionis cum lumine cognitionis. Reflectitur ad Aquilonem, ad humilitatis custodiam immittendo timorem.

Item aliter.

F Aliter per solem feruor tribulationis intelligitur, sicut patet in parabola feminantis. Sol iste quociens super nos oritur, meminisse debemus quia etiam occidit, & qualibet vehemens tribulatio celeri disparebit occasu. Reuertetur tamen

eamen ad locum suum, vt conscientiam vrat iniqui, & ibi grauius malignetur, vbi sumpsit originem malignandi. Vn de sanctorum quidam miserum esse definit, non qui iniuriam patitur, sed qui facit. Vbi etiam quotienscunque renascens gyret per Meridiem, vt filios lucis affligat: ne timueris, ne æmuleris in malignantibus: ad Aquilonem sine dubio reflectetur, & vnde panditur omne malum: illud etiam omnes malitiæ suæ vires, omne virus, & omnem impetum retorquet. Iustius hoc veneno nihil est, quod in suū grassatur auctorem: nec qui bibit moritur, sed qui propinat, sicut de sancto Sabino pontifice in dialogo legitur: nam bibente eo nec ignorante poculum toxicatum, archidiaconus longè positus corruit qui fecerat propinari. Ibūt prorsus impij in flammam ignis quam succenderunt, & vnde oritur illuc reflexa stabit iniquitas.

RICARDVS.

Quòd ex defectu gratiæ nostra plenius infirmitas cognoscatur.

Oritur sol & occidit, & ad locum suum re. Ibiq̄ renascens gy. per. Me. & fleetur ad Aquilonem. Sol oritur, quando veritatis intelligentia cordi inspiratur. Idemque occidit, cum intelligentiæ radius obscuratur. Sed post occasum ad locum suum re. vt iterum renascatur. Solis huiusmodi locus ipse est animus. Quid est ergo solem ad locum suum redire, nisi mentis intuitum ad sui considerationem reflectere? Post occasum ergo sol ad locum suum reuertitur: quia per subtractionem gratiæ ad defectus sui considerationem mentis oculus reuerberatur. Per hoc enim quòd diuina gratia se ad tempus subtrahit, cogitur cognoscere homo quòd nihil per se possit. Oritur ergo sol & occidit, & ad locum suum reuertitur. Intelligentiæ sol post ortum suum, & sublimis contemplationis ascensum, iterum ad locum suum reuertitur, & ad sui circumspectionem cordis oculi reuocatur, vt ad altiora iterum subleuetur. Cor enim quod ad sui considerationem obdormit, citò contemplationis gratiam quam accepit amittit.

Quòd omnis delectatio carnis in amaritudinem terminetur.

Omnia flumina intrāt in mare, & mare nō redundat. Scimus H
quia flumina dulcem faciunt aquā, sicut maria amarā. Quid

SVPER ECCLESIASTEN.

igitur est flumina intrare in mare, nisi omnem delectationē carnalem terminari in amaritudine? Omne ergo flumen mare intrat: quia extrema gaudij luctus occupat. Omnis aqua dulcis in mare decidens in amaram vertitur: quoniam quidem risus dolore miscbitur. Omnia flumina in mare feruntur, & omnis dulcis aqua in amaram mutatur: quia omne oblectamētum, vt dictum est, in fastidium vertitur, & omnis delectatio carnis in amaritudine terminatur. Sed flumina in mare intrant, & mare nō redūdat: quia in omni afflictione nostra, quia in omni percussione sua diuina æquitas modū seruat: quia in omni eo quōd nos ad vltionē vel ad correctionem percutit, metas iustitiæ nō excedit. Mare ergo non redūdat: quia malitiæ nostræ meritū, miseriæ nostræ quantitas non exuperat.

GALFRIDVS.

Quōd nouę gratię materia sit exhibita iugiter actio gratiarum.

I *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Vis nosse cur ita? Ad locum vnde exeunt flu. reuert. vt iter. A finih. In duobus omne studium nostrum, omnis nostra cōfistere debet intentio: vt postulanda gratia, & gratia referenda. Sed quid opus est vt omnis nostra gloriatio & gratiarū actio in Deum transeat: quia solus omni gloria plenus, solus sibi sufficiens bonorū nostrorū omnino nō eget? Sic glorificatur ab hominibus Deus, quomodo in mare influunt aquæ, quibus tamen non abundat. Et quid erit, si in mare non influant? aut fontes siccati necesse est, aut diluuiō redundante vniuersa deleri.*

Quōd licet expleatur carnis concupiscētia, nec temporalī caret amaritudine, nec æterna.

K *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iter. flu.* Quod est dicere: Concupiscentiam ex qua oriuntur voluptates, non sanant vel satiant, sed irritant. Experta siquidē carnalis voluptas vrget animū stimulo grauiori: & ad locum vnde iam semel prodiit iterū proditura reuertitur, dū expleta concupiscentia non compefcitur. Hęc carnalis illecebræ gemina perniciēs: videlicet quōd in perpetua amaritudine finiatur: & iterum quoque magis irretet animum quā delectet, amplius habens anxietatis in cōcupiscentia, quā in experientia voluptatis.

HVGO DE S. VICTO.

Quòd cordi humano nullum bonum sufficit præter summum.

Non saturatur oculus visu, nec impletur auris auditu. Mirum L est: cor humanū toti mūdo nō sufficit, nec illi totus mūdus. Ipsum mundo non sufficit: quia cunctæ res difficiles nō valent eas homo ser. ex. Mundus illi non sufficit: quia nō saturatur oculus visu &c. Ergo sciētia succumbit, affectus transcendit. Tendit se sciētia quātum potest, & totū capere nō potest. Amor verò totū haurit, & adhuc saturari nō potest. Quare hoc? quia scientiæ charitas supereminet: nec cordi humano quicquam sufficit, donec ad Deum perueniat, & in illo feliciter requiescat. Magna igitur hominis felicitas, cui nullum bonum sufficeret præter summum.

Quòd labor exterior hominē sæpè reuocat ad quietem.

Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum vt distendantur in ea. Occupatio est distractio & illigatio mentium: quæ auertit, & dissipat, & illaqueat animas: ne quæ salutis sunt cogitare præualeant. Vt distendantur in ea. i. vt se tendant & distendant: laborent & deficient: & reuertātur, & sanet eos. Si enim in occupatione sua non laborarent, dulcis fieret nimis ipsa occupatio: & nollent illam deserere, & ad veritatem redire. Agamus ergo gratias tantæ pietati, quæ nos in nostra auersione laborare facit: quia sepiuit spinis viam nostram, quia in cibum absinthium, & fel in poculum dedit, vt reuertamur & conuertamur ad ipsum virum & sponsum animæ nostræ. Item vt distendatur in ea. Quid est distendatur? Exterius intumescant, interius inanes fiāt. Nam quod distenditur, foris quidem maius apparet, sed intus soliditatem amittit. Sic mens humana, dum ad inquirenda quæ extra ipsam sunt tenditur, ne semetipsam consideret ipsa inquisitione plurimum præpeditur. O distensio perniciofa, quò trahis animum? quantum promittis, & quantum tollis? Promittis homini totum quod ipse non est, & tollis totum quod ipse est.

Quæ sit differentia inter spiritalem læticiam & carnalem.

Isim reputant errorem: & gaudio dixi: Quid frustra Cap. 29

R *deciperis?* Spiritale gaudium nequaquam animum N dissoluit ad risum: sed ea tantum læticia quæ à carnis blandimento concipitur, etiam per carnis motum facile

appetitur. Lubrica enim mens semen peruersum quod primū sine molestia cōcipit, quasi parturēs postmodū sine pudicitia effundit. Notandū autem quōd gaudiū tantum arguitur, risus verò reprobatur omnino. quia risus omni modo malus est, gaudiū nō semper malū est: & idcirco illū reprobatur, hoc castigat. Propterea inquit: Risum re. er. & ga. d. Quid frustra deciperis? Frustra decipitur: quia ipsæ delectationes mūdi à cōsideratione futurorū cor auertere possunt, sed à pressura superuenientium liberare nō possunt.

Quōd contemplationis otium debeat actio præuenire.

Cap. 3.

Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.
 Si per lapides fortia virtutum opera accipimus, dispersio lapidum est multiplicatio bonorum operum. Lapidem enim spargere, est fortium exempla operum in multorum notitiam longè lateque efferre. Colligere verò, est post laboris studium, bonorum operum percipere fructum. Tempus itaque spargendi lapides, & tempus colligendi: quia prius debeat se homo in actiue vitæ studiis exercere, vt possit postmodum fructum sui operis in gustu contemplationis percipere.

Quōd electis interdum gratia dispensatoriè subtrahatur.
 P *Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplex.* Sunt quidam amplexus sapientiæ, & interni amoris delectabiles nexus: cum mens introrsum admissa suæ dilectionis gaudiū apprehendit, & quasi quibusdam desideriorum astringens brachiis fœdus inrit cum dilecto, & pascit pactum perpetis mansionis. Sed quia citò relabatur, adiungitur: Tempus lon. si. ab amp. fugit enim dilectus, sed non fugit vt effugiat: sed abscondit se tantū & celat in irritationem dilectionis: vt quæratur in desiderio, & non inueniatur quoadusque ardentissimè diligatur. Hinc est quōd subditur: Tempus acquirendi, & tempus perdendi. Quando enim dilectus præfens est, successus omnium multiplicatur virtutum, & repletur domus interior omnimoda vbertate. Tunc sterilia faciunt fructum, & que emarcuerant impinguantur fecunditate. Patrata sunt omnia, sancti afflagrant affectus, diuitias suas anima ipsa miratur quas possidet. Sed ne fortè successus continuus aliquatenus cor humanum per elationē præcipitet, sequitur: Tempus perdendi. Vt dum ab eo ad tempus

pus salubris dispēfatione successus virtutum tollitur, melius per humilitatem in virtute solidetur.

Qui de certamine trepidat, spe victoriæ confortetur.

Tempus belli, & tempus pacis. Vt simul agnoscat homo q̄ sine pugna nemo ad victoriā peruenit. Et qui legitimè certat, post adeptam victoriā in pace requiescit. Idcirco enim post tempus belli tempus pacis ponitur: vt qui de concertationis frangi poterat, de pacis dono consoletur.

BERNARDVS.

In quibus iumento similis habeatur homo.

Vnus interius hominis & iumentorū. Homo enim per peccatū cōparatus est iumentis in. & s. f. est illis. Igitur quidni similiter exeat, qui similiter vixit? More bestiali incubuit terrenis, morte bestiali excedet terris. Quid etiā mirū, si simile fortimur exitū, qui simile habuimus introitum? Vnde enim hominibus, nisi de similitudine bestiali ille intemperans ardor in coitu, tam immoderatus dolor in partu? Ita homo & conceptu & ortu, in vita & morte comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Quòd nec ipsa iustitia sit vltra quàm satis est appetenda.

Oli nimium esse iustus. Hoc dicitur, nō q̄ iustitia bona nō sit: sed quia dū adhuc infirmi sumus, oportet ipsam nobis bonā gratiā temperari, ne fortè elationis aut indiscretionis vitiū incurramus. Sicut enim sol iste corporeus licet

fit bonus & valdè necessarius: tamē & feruor eius si tēperatus nō fuerit, infirmo capiti, & splēdor infirmis oculis nocet: nec est solis culpa, sed infirmitatis: sic sol iustitiæ est. Quid est enim quòd incessanter orātes & supplicantes nō possumus ad eam quā desideramus abūdantiā gratiæ peruenire? Nunquid avarus aut inops factus est Deus, impotens aut inexorabilis? Absit hoc. Sed ipse cog. fig. nostrum. Non tamen propter hoc à petitione est cessandū: quia etsi non dat ad satietatem, dat ad sustentationē. Etsi cauet nobis à feruore nimio, tamen fouet nos tanquam mater calore suo. Noli nimium esse iustus. Esto quòd possis esse fortassis nimium iustus, possis & nimium sapiēs: sed planè bonus vltra modum esse non potes, aut vltra quàm oportet.

Quomodo sit spiritalis facienda minutio, vt animæ sanitas conferuetur.

Noli

T *Noli nimis esse iustus.* Minuēdi sanguinis duplex est cura, Interdū qualitas, interdū quantitas obest: nec minus pernicioſa immoderata abūdantia quā corruptio. Liber meus est iste. Sanguis animæ meæ voluntas est. Naturæ ſiquidem cognatus præ cæteris humoribus ſanguis dicitur: & animæ vita in voluntate eſt. Minuatur ergo praua voluntas, quæ morbi cauſa eſt ſpiritualis. Minuatur inquā, dum penitus exhauriri exiccarique nō poteſt, Scindatur & aperiatur vena ferro compunctionis, vt peccati etſi nō omnis ſenſus certè conſenſus effluat & abiiciatur. An verò dubitas inueniri & in anima ſanguinis inuutilē inutilis abūdantiam? Audi ſapientem medicū, qui & ipſum docet iuſtitie ſanguinē minuendū. Noli, inquit, nimis eſſe iuſtus. Simile eſt illud Apoſtoli: Nō plus ſapere quā oportet ſa. ſed ſa. ad ſo. Cui putas venæ parcendū, ſi & iuſtitia & ſapientia eget minutione? Quis enim ſanguis vtilior? Illud tamen memento, nec nimis iuſtum, iuſtum, nec ebriam (vt ita loquar) ſapientiam oportere ſapientiam nominari. Sic in ſanguine corporis vbi excreuerit, non iam nutrimentum aſſert corpori ſed detrimentū. Quāobrè ſi peccare delectat, adhuc ſanguis vitioſus eſt: & minuere feſtinato. Si vis agere pœnitentiā, punire mēbra oportet, corpus affligere, iudicare temetiſpum. Iuſtū id quidē, ſed nec id nimis. Alioquin reprimendus eſt ſeruor immoderatus, ne noceat vnitati, ſeruiat indifcretioni.

C A S S I A N V S. Ex alia translatione.

Quod peccator niſi fuerit conſeſſus non ſanatur.

Cap. 10.

S *I morderit ſerpēs non in ſibilo, non eſt abundantia incantatori.* Id eſt ſi per conſeſſionē ſuggeſtio ſiue cogitatio diabolica incantatori cuiquam ſpirituali

f. viro qui carminibus ſcripturarū mederi protinus vulneri, & extrahere de corde cōſuevit noxia venena ſerpētis, paret facta nō ſiūt, ſuccurrere periclitātī perituro non poterit.

Quod ſicut nemo repente fit ſummus, ſic nec turpiſſimus quidem.

X *In pigritiis humiliabitur contignatio.* Lapius qui ſpiā nequam ſubitanea ruina corruiſſe credendus eſt: ſed aut prauæ institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decidente, & per hoc ſenſum vitiiſ incrementibus caſu miſerabili concidiſſe. Ante contritionem enim præcedit iniuria, & ante ruinā mala cogita-

tio. Quemadmodum domus nunquã subitaneo ad ruinam procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti, aut longa inhabitantiũ desidia stillicidiis primũ paruissimis penetrantibus corrupta sensim fuerint munimenta tectorum, Quibus per vetustam negligentiam in maiorem modũ patefactis atq; collapsis, priuatim post hæc influet pluuiarum tempestas. In pigris enim humiliabitur contignatio, & in segnitie manuum stillabit domus. Quod animæ spiritualiter euenire idem Salomon aliis verbis ita designat dicens: Stillicidia, inquit, eiicient hominem in die hyemali de domo sua. Eleganter ergo mentis incuriam domui comparauit testisq; neglecto: per quam primò quidẽ velut minutissima quædam penetrant ad animam stillicidia passionũ. Quæ si velut parua & leuia negligãtur, corrumpunt tigna virtutum: & post hæc influunt imbre largissimo vitiorũ, per quæ in die hyemali. i. in tẽpore tẽtationis ingruẽte impugnatione diaboli expellitur mens de habitatione virtutum.

BERNARDVS.

Quòd perpetuò possessura sit anima quicquid in exitu fortietur.

Sicut ad Austrum siue ad Aquilonem ceciderit lignum, in quocunque loco ceciderit ibi erit. Austri calor & lenitas in scriptura sacra bonam solet habere significationem. Ab Aquilone verò panditur omne malum. Porro homines sicut arbores ambulantes vidit aliquis. Exciditur ergo arbor in morte, & quacunque ceciderit, ibi erit: quia vbi te Deus inuenerit, ibi te iudicabit. Videat quòd casura sit, antequam cadat: quia postquam ceciderit, iam non adiiciet vt resurgat, sed neque vt se vertat. Qua parte casura sit arbor si scire volueris, ramos eius attende. Vnde maior est eorum copia, & ponderosior, inde casuram non dubites: si tamen fuerit tunc excisa. Rami nostri, desideria nostra sunt, quibus ad Austrum extendimur, si spiritalia fuerint: si carnalia, ad Aquilonem. Quæ verò præponderet medium corpus indicat. Ea nẽpe præponderant, quæ sectum attraxerunt corpus. Sic enim corpus nostrũ est inter spiritũ cui seruire debet, & carnalia desideria quæ militat aduersus animã vel potestates aërias, ac si iumentũ cõstituas inter raptorẽ & rusticũ. Quicquid ille minetur, quicquid intetet, si iumentũ non duxerit,

Cap. II.

Y

vincit

SUPER ECCLESIASTEN.

vincit inermis agricola latronem loricatum . Sic quantuncun-
 que sæuiat malignus , quantuncun- que praua desideria
 cruciēt, si vas suum vendicat sibi anima, vicissē credēda est.

GALFRIDVS.

Quàm sollicitè cuique mortalium finis sui qualitas sit
 pensanda.

Z *Sive ad Austrum sive ad Aquilonem lignum ceciderit, sibi erit.*
 Prouideat igitur sibi antequam cadat. Postquam enim ce-
 ciderit, non adiuuet ut resurgat. Sed nec ad Orientem vel
 Occidentem cadere potest: sed sive ad Austrum, sive ad A-
 quilonem. Stat quidē in Oriente qui proficit, & in Occidē-
 te qui deficit. Et interdum apparet clarior qui declinat, &
 lucidior vespera quàm aurora: cū sit à plenitudine Meridia-
 ni luminis illa rēmotior quæ iam recedit & elongatur, quā
 quæ accedit, etsi procul posita videatur. Nec facile est di-
 scernere inter mane & vesperam, inter crepusculum & au-
 roram. Vel magis facile est decipi inter ista, si quis incremē-
 tum nesciat aut defectum. Nam inter Aquilonem & Au-
 strum, inter Meridianam scilicet claritatem & profundam mediæ
 noctis caliginem, nemo videns ambigere potest. Quis autē
 Aquilo vel quis Auster, nisi plenitudo lucis, & caligo pro-
 fundissima tenebrarum? Felix arbor quæ ad illum ceciderit
 Austrum. erit enim in illo Meridie totius boni satietas in-
 deficiens, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit. Plena e-
 rit felicitas: quòd nihil nos mediocriter iam delectet, nihil
 modicè placeat, nihil parum ametur. Plena erit: quia corpo-
 ris simul & animæ ineffabilis erit & diuina quædam volu-
 ptas, incogitabilis & incomprehensibilis felicitas. Continua
 erit dupliciter, quasi loco simul & tempore, nullam vel in
 rebus intercapedinem, vel in momentis vicissitudinem dele-
 ctationis inueniens. Erit continua, quòd in omnibus omni-
 nō rebus electi omnes plenissimè collatētur in Deo, in pro-
 ximis omnibus, in seipsis & in omnibus creaturis. Erit autē
 quod perfectissimum est etiam sempiterna: sicut vicissitudi-
 nis nescia, sic etiam finis ignara. Porrò infelicitas miserorū
 quorum ceciderit fors ad Aquilonem, nihilominus eregio-
 ne & vehemens erit, & continua, & æterna: quod è contra-
 riis quæ prædiximus faciliè quiuis intelligat. Jam qui deside-
 rat præscire quòd cadat, vbi interim stet considerare non
 negligat. Siquidem & Austrum Oriens, & Occidens vergit
 ad

ad Aquilonem: vt perinde quamam parte casurus facilè quis que coniciat, si studuerit considerare quò tendat. Veruntamen in his omnibus fides potius est consulenda quàm facies.

Quàm necessaria sit memoria creatoris.

Memento creatoris tui. Inter omnia Salomonis verba & multiplices eius parabolas, vt quibusdam videtur, nihil obscurius his quæ prope finem libri Ecclesiastes perorat ad memoriam excitans creatoris. In quibus admonitum conuenit esse lectorem, quòd ab eo loco vbi ait, Memento creatoris tui: vsque ad illum, Spiritus redeat ad dominum qui dedit illum: tota pendet oratio. & hoc solum concionator noster intèdit: vt quàm sit necessaria creatoris memoria insinuet, dum sequitur quàm grauiam mala parturiant ei us obliuio. Memento igitur creatoris tui. Dum videre adhuc non licet, vel memoriã eius amplectere, si presentiam eius concupiscis. Memento cre. t. Nil vtilius. Ea nempe memoria tollit extollentiam, & sub eo humiliat: tollit diffidentiam, & aduersus inimicum erigit & confortat. Mem. cre. t. Parum est hoc. Ego amplius aliquid addo. Memento redemptoris tui. Nihil enim profuit creati, nisi redimi profuisset. Salomò suæ generationis hominibus quod erat notum pro tempore loquebatur. Nobis clamat Apostolus: Empti estis precio mag. &c. Non mediocriter periculosa est beneficij huius obliuio: odibilis foret omnib⁹ bonis, si quis hominum homini inueniretur ingratus, per cuius operã videretur auditum recepisse vel visum, amplius tamen si ipsius memoriæ intellectum. In diebus iuuentutis tuæ. Quos fortè arbitraris plurimos, sed finientur breui. In diebus, inquit, iu. t. Velut copiosa quadam luce prosperitatis & fortitudinis iuuenilis: quando quod iuuat & delectat habes, anrequam veniat quod affligat. Vnde subditur: Antequam veniat tempus afflictionis. Quicumque affligitur, imputet sibi quia fortè aliter meminisse noluit creatoris. Memoriã Dei velut à contrario nobis commendat, dum copiosè insinuat quid periculi ex obliuione Dei & beneficiorum eius ingratitude proueniat. Sibi enim relinquatur, qui illius non recordatur. Est ergo sensus: Antequam veniat tempus afflictionis præsentis seculi, vt per tentationem eas in perditionem.

Cap. 12.
A

nem. Notandum etiam est hoc quod dicit: In diebus iu. t. id est in tēpore discretionis & intelligibilis etatis. Nā in pueritia velut in hasta literæ Pythagoricæ indifferenter vivebas. A iuuentute verò necesse est vt vel ad dextrā memor Dei, vel immemor eius trāseas ad sinistrā. Sequitur: Et appropinquent anni de quibus dicas, Non mihi placent. Ac si dicat: Memento cre. t. antequam hæc & hæc veniant. quia si memor eius non fueris, hæc sequentur. Potest idem quod per tempus afflictionis, etiam per annos istos intelligi: vt quod noluisti prius timere, fatearis tibi postmodum iam non placere. Et possunt intelligi anni multi, multitudo tentationū. Vel aliter. Sicut pietas promissionem habet vitæ quæ nunc est, & futuræ: sic impietas Deum non colens nec memorans interim affligitur, postmodum & damnatur: quia non est nunc pax impiis, sed in posterum minus. De impatientia & rancore animi damnatorem minus dicit, & plus significat: cum nullum eis tormentum sit grauius, quā cōtra stimulum calcitrare. Possent etiam damnationem euadere, si possent iustitiæ concordari: & in ipsa sibi vltione vt iustum fuerat complacere. Sequitur: Antequam tenebrascat sol. in te, s. vel tibi. & lumen, & luna, & stellæ. Sol, spiritalis intelligētia vel doctrina euangelica potest intelligi, Lumen, id est ratio humana, vel propria experientia. Solet enim hoc primum esse & grauissimum in tentationibus nostris: quòd vniuersa subtrahitur cognitio veritatis. Ea autem quadripertita est: in intelligentia spiritali, & humana ratione, & fide, & exemplis sanctorum. Vel aliter: in euangelica doctrina, & experientia nostra, & lege Moyfi, & verbis doctorum. Intelligitur ergo luna fides, vel lex Mosaica. Stellæ verò sanctorū exempla vel doctorum scripta. Sequitur: Et reuertantur nubes post pluuiam. Quod nubes ad pluuiam, hoc culpa ad pœnitentiam. Aliter. Post pluuiam succedit serenitas: cum post lachrymas orationis sequitur tranquillitas mentis. Nubes verò post pluuiam reuertitur, quotiens post orationem cogitationes nostræ priori caligine iterum confunduntur. Aliter. Dum peccata nostra inter nos & Deum separant, ipsa est nubes quæ opponitur ne transeat oratio. Debuērāt autem cessare, cum in lachrymarum imbrem soluuntur: sed ad immemorem creatoris iterum reuertuntur. Quādo commouebuntur custodes domus. ne sicut solebant

indigna quęque arceant ab ingressu. Ad hoc enim fuerant constituti, vt considerans quis considerantem se Deum, timeat incongrua cogitare: gehennam timens, prauis affectibus locum dare: cęelum desiderans, indignum recipere aliquid in intentione. Habet enim domus nostra quę est męs nostra, vestibulum cogitationis, palatium affectionis, thalamum intentionis, & ad singula opus est custodibus & ostiariis. Obseruet igitur fores vestibuli intuitus & reuerętia inspectoris occulti. Ianuam palatij, timor inferni. Ostium thalami, desiderium regni. Et nutabunt viri fortissimi. à priori s. constantia. Quia nemo repente fit turpissimus. Cauenda sanę commotio & nutatio, quę ruina quędam origo & perditionis accessio est. Nutabunt, inquit, viri fortes. id est custodes ipsi, vel homines qui custodes tales ante habere meruerant, vt vix auderet tentator accedere. Et otiosę erunt molentes immينو numero. molentes, id est cogitationes timoris & spei: quibus tanquam animę dentibus debet cibus commoli, vt vtiliter possit in conscientię stomacho di geri. Vbi altera mola subtrahitur, altera frustra relinquitur. Vnde etiam prohibet lex nequa earum pro pignore auferatur. Prodesse enim huiusmodi cogitationes, si plures essent: sed quia rarę, ideo etiam otiosę. Contingit autem hoc iis qui nō meminerint creatoris, vt ex aliqua occasione interdum quidem sed inefficaciter cogitent quę prius solebāt cogitare vtiliter dum frequenter. Et tenebrascunt videntes per foramina. In consideratione sui s. Vbi enim affectiones lāguerint, etiam à cogitatione animus tenebrascit. Vid. per fo. id est curiosę iam nunc neglectis propriis aliena scrutantes. Vel prius subtiliter spiritalia intuentes. Et claudunt ostia in plateis. Vbi nihil occultum. Latere enim cupient, & inaniter posse sperabūt in euideti, in publico, vbi omnes facile deprehendunt. In humilitate vocis molentis. id est malo studio aliena bona conterentis & comminuentis. Quasi enim plangendo nequiter humiliati loquentur submissa voce detrahendo. Et confurgēt ad vocem volucris. Inaniter s. gloriātes in testimonio fama, nō proprię cōscientię. & mi feri qui nō cogitāt quā volucris & volatilis sit. Cōsurgunt inquit. i. eleuabūtur, ab humilitate s. quā antea simulabant. Qui enim occulte detrahunt, vt opportunitatem sibi inuenisse

nisse videntur exultant, exaltant vocem, & prius demissum
 continuò leuant caput. Vox est volucris, blanda, sed nequã
 adulatio quẽdam transitoria prosperitatis, & fallacia diui-
 tiarum. de quibus Sapiens ait: Quia facient sibi pennas & a-
 uolabunt. Quia verò ad vocem volucris huius confurgũt,
 ad carnẽ cœleste infeliciter obsurdescunt. Et hoc est quod
 sequitur: Et obsurdescent omnes filia carminis. Obsurde,
 inquam, sicut aspides, quã alteram aurem infigunt terrã, al-
 teram obturant cauda: dum hinc quidem obediunt carni,
 inde peccant in spe: & sibi tamen de confessione vltima blã
 diuntur. Fi. car. id est deuotã affectiones: quã prius orieban-
 tur ex carmine promissã iucũditatis. Hoc carmen apud Ie-
 zechielem legitur scriptum, cum lamentationibus huius vi-
 tã, quẽ bonis & malis inueniuntur esse communes. Vnde
 etiam vita ipsa à fletu incipit, & cum illo vã maledictionis
 æternã. Ab his siquidem lamentationibus alius ad carmen
 transit, alius ad vã: id est alius ab hac vita ad veram lætitiã,
 alius ad perpetuam maledictionem. Excelsa quoque time-
 bunt. Quasi dicat: Nec in ipsa elatione sua qua renuent hu-
 miliari sub timore Dei, poterunt esse securi. Et formidabũt
 in via. Quãlibet enim elõgẽtur à via vitã, nõ carebũt solli-
 citudine & timore. Florebit amygdalus. Amygdalus, nux lõ-
 ga est: quã est spes æternitatis, qua nihil lõgius. Florebit in
 specie pietatis: non fructificabit in virtute: quia sola exinde
 impin. lo. eosdẽ flores deuorãs, propria s. vanitas, vel aliena
 loquacitas. Hyemalis quẽdam præpropere gloria temporis
 huius in floribus amygdali arguitur: quòd florere appetat
 ante tempus. Siquidẽ labor illa hyeme floret. Impinguabi-
 tur locusta. Impinguatum cor contemplationis factus dare
 non poterit. Vnde: Incrassatus est dilectus. Locusta, leuitas
 est vanã gloriã: vel detractores aut adultores ore nocen-
 tes, nec loco stantes: quia qui verum dicit, non laborat. Dis-
 sipabitur capparitis. Hebræus habet verbum ambiguum: quod
 & cap. amor interpretatur. Capparitis spleneticos curat, vt a-
 iunt, purgando melancholiã, sicut charitas fraterna malitiã.
 Est ergo sensus: Cappa. dissipa. id est fraterna charitas dis-
 soluetur. quã per cappa. designatur: quia herba vel arbuscu-
 la est calidissima: & in parietibus oritur, per quos fraterna
 vnanimitas intelligitur. Quoniam ibit homo in domum æ-
 ternitatis suã. Oblitus enim se esse in tabernaculo errando

tendit in domum seculi huius, quam amando quasi fingit
 æternam. Suam dicit nō verè, sed quam sibi ipse fecit. Mife-
 ra domus rea conscientia, cuius fundamentum obstinatio,
 rectum simulatio. Paries anterior negligentia. Posterior im-
 pœnitentia. Dexter paries ingratitude beneficiorum. Sini-
 ster impatientia tribulationum. Vtrinque enim aduersus eū
 qui salutem nostram in rebus quarit vtrisque, velut obiectis
 parietibus claudimur, si ingrati ad beneficia, duri ad flagella
 fuerimus. Et circumibunt in platea, id est in via lata & am-
 pla. Quid ergo facerent in angusta? circumibunt exquiren-
 tes & vix inuenientes vnde plangent, vnde murmurent,
 vnde causentur. Occasiones enim murmurationis exquirūt
 nunc verba, nunc facta, nunc suspensiones proprias sectantes.
 Plangentes antequam rumpatur funis argenteus. Plan. quòd
 non omnia ad votum prorsus occurrant. Non timentes si-
 cut debuerant, ne via lata in profundum demergat inferni:
 sed causantes quòd sibi adhuc videatur angusta. Et maior
 est nunc plauctus in platea, quàm olim fuerit in via arcta.
 Funis, id est sermo diuinus, qui opera nostra coercere sole-
 bat. Rumpitur hic funis, cum iam stultus nō corrigatur ver-
 bis. Meminisse expedit creatoris, antequam immiores e-
 ius omnino dissoluti inueniamur, nec tunc ligati, nec vitta
 redimiti. Funis iste argenteus dicitur: quia per argentum
 diuina eloquia figurantur. Et recurat vitta aurea, id est di-
 uina sapientia, subtilis & ampla, quæ per aurum sèpissimè
 designatur. Non autem quòd recurat dicitur: quia nescimus
 vnde veniat, aut quòd vadat. Accurrit enim cœlitus illapsa,
 peccatis exigètibz subtracta disparet. Clavis affigitur, qui
 timore vrgetur. Vitta ligatur, qui promissione tenetur. Vi-
 sco conglutinatur, qui charitate Deo vnitur. Et conteratur
 hydria super fontem. Hydria, id est prompta quædam & fa-
 cilis intelligentia super scripturam planam & euidentem. Et
 confringatur rota super cisternam, id est artificiosa & quasi
 circumiens meditatio super scripturam apertam atque pro-
 fundam. Errat qui ad fontem applicat rotam, nec minus qui
 hydriam exhibet ad cisternam. Perdit enim plana, qui eam
 quam profunda timatur: & ab abditis vacuus redit, qui so-
 lam intuens superficiem penetrare interna non nouit. Fōs,
 incarnatio Christi est: quando veritas de terra orta est. Su-
 per hunc hydria confringitur, cum mens nostra non in me-

moria humanitatis Christi afficitur. Cisterna, est profundior & secretior sapientia de sursum collecta: sicut cœlestis pluvia colligitur in cisterna. Qui haurire non potest nec de fonte, nec de cisterna, iam neque in pinguedine terræ nec in ro. cœ. de. e. bened. sua: sed cœlum ei æneum est, & terra ferrea est: cui videlicet nec in humanitate nec in diuinitate Christi est deuotio vlla. Et reuertatur puluis in terram suã vnde erat. Puluis humore carens quandoque haurire iam nec de fonte potest, nec de cisterna. Perniciosè enim iterum terræ incipit adhærere, qui priuatus humore gratiæ tanquã puluis sibiipso desit cohærere. E spiritus redeat ad dominũ qui dedit illum. Spiritus, id est gratia prius accepta quæ in suam perniciem immemor largitoris eius abutitur. Hoc redire, innotescere est. Vnde enim simulatoriè prius auertitur, illuc tandem impudentiæ animositate reuertitur. Sicut de pace oblata dicitur, quòd non recepta ad eum qui obtulit reuertatur. Sic in vanum accepta gratia quæ indigno tribuitur, & ab eo quasi repellitur, ad largitorem suum reuertitur. Et si non proficit ad salutem eius cui tribuitur, vt in omnibus donis & iudiciis suis ipse glorificetur. Hic spiritus datur gratis, vt meritò subtrahitur ingratis, quod si metuis, memeto (vt expedit) creatoris.

- B Quòd vana gloria amygdali flore pascitur & nõ fructu. *Florebit amygdalus, impinguabitur locusta.* Amygdalus, est nux longa, cuius specie simul & nomine intelligitur spes æterna. Non enim de facili in nuce sicut in pomo peringitur ad saporem. Quòd si in nuce spei quædam similitudo, æternitatem innuit longitudo. Huiusmodi arbor frondet in sermone, floret in spe, fructificat in opere & veritate. Itaque fructus eius locusta nõ nouit, sed impinguatur vbi illa floruerit. Delectatur siquidem & fouetur quadam specie pietatis, sed ad fructum eius non peruenit. Nec immeritò vbi decem plagis opposita, x. præcepta traduntur, falsus testis locusta vocatur: non modò quòd ore noceat sicut illa, sed quòd nullatenus loco stet vt locusta. Siquidem à cõtra rio eiusmodi obtinuit nomen, quòd minimè certam in loco vno hincinde saliens habeat stationem. Sic nimirum falsus testis circumit & tergiuersar, certum non habens fundamentum veritatis cui innitatur. Et quid tam falsum est, quid rã fallax

fallax quàm gloria vana?

PETRVS LOMBARDVS.

Myſticè de proprietate amygdali.

Florēbit amygdalus, impinguabitur locuſta, diſſipabitur cap-
paris &c. Amygdalus iſta, Chriſtus eſt. Amygdalus enim
 tria habet, coricem, teſtam, & nucleum: & Chriſtus in tri-
 bus conſiſtit ſubſtantiis. In eo quippe eſt cortex carnis, teſta
 mentis, nucleus deiatis. Cortex amaritudinem habet, teſta
 fortitudinem, nucleus dulcedinem. Sed quando floruit hæc
 amygdalus? In reſurrectione, quæ ſiccata & mortuà viſa
 eſt in paſſione & morte. Florēte autem hac amygdalo im-
 pinguata eſt locuſta, id eſt populus Gentilis, & diſſipata cap-
 paris, id eſt populus Iudæorum. Per locuſtam non imme-
 ritò populus Gentium designatur. Locuſta enim ſaltu mo-
 uetur, nec niſi ſaliendo ambulat, & in ordinatè fertur. Hæc
 eſt gentilitas, quæ olim non pederentim, ſed quaſi ſaleu ra-
 ptabatur per vitia. Et audi Paulum de huius locuſtæ ſaltibus
 diſputante: Qui mutauerunt, inquit, g. in cor. Dei, in ſimi-
 litudinem cor. hominis. Peſſimus hic ſaltus. Sed audi & alios
 ſaltus immò præcipitia quædam. Sequitur: In ſimilitud. vol.
 & quadru. & ſerpentium. Sic ſaliebat locuſta hæc, donec ve-
 nit ſaliens in montibus, & tranſiliens colles, vt poſt locuſtã
 ſalire faceret. Hæc itaque locuſta cùm prius eſſet tenuis &
 macilenta, ſqualida & infœcunda, florente amygdalo impin-
 guata eſt, id eſt reſurgente domino deuotione fidei repleta
 & pinguedine charitatis. Sed impinguata locuſta, diſſipata
 eſt capparitis: quia dum ſterilis peperit plurimos, quæ inult.
 habe. ſi. inſir. eſt. Capparitis petræ inharere dicitur, & renibus
 valere. Sic quondam ſynagoga Chriſto inharēbat.

Finitur Eccleſiaſtes.

K ij

SEQUVNTVR CANTICA CANTICORVM.

BERNARDVS.

Quòd spiritalis ardor desiderij exteriorem
hominem decolorer.

Cap. 1.

D

Igra sum, sed formosa, si. Hic. st. c. f. p. Salo. Nolite me considerare quòd fusca sum: quia decolo, me sol. Ac si manifestè spiritalis quispian dicat teneras & infirmas mentes exhortans: Quid laboriosa queque & humilia conuersationis nostræ tam sedulæ numeratis? Saga cilicina sunt, & pelles arietū rubricatæ: quibus interior ille splendore & interna tegatur gloria, & illesa pulueris & imbris iniuria conseruetur. Neque enim tristitiæ aut necessitatis est exterior iste neglectus & nigredo forinseca, sed oculi splendore & exultationis æternæ. Decolorauit me sol, id est lux interior exterioris impatiens. Nimirum ignis est, & inania folia non admittit. Alioquin aut exuri folia, aut si præualuerint, ignem extinguere necesse est. Spiritum, ait Apostolus, nolite extinguere.

Quòd hædos pascat qui exterioribus sensibus est intentus.

Pasce hædos tuos. Hædos qui peccatum significat, rectè oculos aurisque appellauerim. quoniã sicut mors per peccatum in orbem, sic per has fenestras intrat ad métem. In his pascendis se occupat curiosus, dum scire non curat qualem se relinquat intus. Homo si te vigilanter attendas, mirum est si ad aliud vnquam intendas.

BAIDVINVS.

Quomodo charitas tripliciter ordinetur.

Cap. 2.

E

I

Introduxit me rex in cellam vinariam. Ordinavit in me charitatem. Cella vinaria, est cella cordis. Vbi est vinum compunctionis, & vinum amoris. Cella in.

inquam cordis, sed eorum qui conuertuntur ad cor. Ordinauit in me charit. Charitas ordinatur æstimatione, æmulatione, & electione. Aestimatione quidem, cum vero iudicio mentis omnibus melior, dignior, preciosior æstimatur. Parum est autè sic sentire de ipsa, & sola æstimatione omnibus eam præferre, nisi & affectione omnibus præponatur, vt ante omnia & super omnia desideretur. Sed & hoc parum est, nisi & electione ordinetur, quatenus sic queratur vt habeatur & teneatur. Aestimatio igitur in iudicio rationis est, æmulatio in desiderio voluntatis, electio in consilio discretionis.

GILBERTVS.

Qui sint qui ambire debeant lectulum Salomonis.

Ætulum Salomonis ambiunt lx fortes ex fortibus Is. Cap. 3.

L. *om. re. gla. & ad bella doctiss.* Vide quomodo amplæ delitiæ arcta cinguntur custodia. Fortes sunt qui prærogant & iustitia operis & noitia legis. Non est de fortibus Israël, qui cum vulneratur non dolet, cum verberatur non sentit, stupidus manens ad omnes stimulos ancipitis gladij verbi penetrabilis: & gloriatur si contra sapientia stimulos calcitret. Non talis Maria, cuius animam acsi mollem materiam gladius pertransiuit. Me vtinam facile obtineat verbum validum, in me operetur eius efficacia, & animam meam hic penetret gladius, vt & ipsa quasi in gladium conuertatur contra spirituales pugnatura nequitias. Quid mittis manum ad fortia, qui ex fortissimis nõ es? Custodiam vt quid suscipis, qui desidiam non excutis? Quid lectulum ambis, qui gladium non habes? Aut si habes gladium verbi, habes eum in vagina, non habes in lingua. Nõ tenes manibus linguæ verbi Dei versatilem gladium. Volubilis est sermo spiritus, flammeus est: sed nescio quomodo extra naturam suam in manu tua hebetatur, restringitur & pigrescit. Quid igitur tibi vsurpas officium, cuius vsum nõ habes? Vniuscuiusque ensis super se. s. Vt seipsum primo corripiat, custodiat semetipsum. Vniuscuiusque ensis super se. s. Vt vbi est tentationis occasio, ibi maior verbi præoccupatio fiat, commonitio crebrior. Propter timores nocturnos, propter lapsus subitos, præoccupatos casus. Super femur. non propter femur, sed propter ti. nocturnos. Fortè quia non est col, aduersus carnem & sanguinem, qui signa-

SVPER CANTICA CANTIC.

zur in femore, sed aduersus mundi rec. tenebrarum harum: ideo propter ti. no. et. contra spiritales nequitas. Quanto feliciorum sortita est luctam que Salomonis continetur in lectulo! Amplectere igitur verbum quicumque in lectulo contineris. Vere eo sicut in lectulo, non sicut in bello. In lectulo locus est non ensibus, sed amplexibus strictus Noli fortis esse, ne tibi foris esse contingat. Quid tibi cum conspectu, cui totum de affectu constare debet? Que sponsa est, non disputantis & confligentis sectatur negotium, sed otium amplextantis.

GILLEBERTVS.

Quod non debeat Christianus nisi in cruce Domini gloriari.

G *Ascensum fecit purpureum.* Verè ascensus purpureus que Christi signavit cruor, & passionis eius coloravit fides. Et vide quam congruo modo sibi concinunt columnæ argenteæ, & ascensus purpureus. In illis sapias fideliter, in isto sentis humiliter. In illis meditatio, in isto imitatio, Non enim in sermone tantum est regnum Dei, sed in virtute. Quid tu istuc dices, qui humiliationem seruitutem reputas? Seruus non est, que regalis purpura nobilitat. Humilitas suscepta pro Christo regiam præfert dignitatem. Hic tu pedem libenter pone, ut pes tuus intinguatur in sanguine Christi. Euacuaris à gloria Christi, si alia re nobilitari præsumas. Nam si comparetis, & conregnas.

BERNARDVS.

Quod qui non Christum videre contemnit in exilio securus, in iudicio non videbit.

H *Egredimini filie Sion &c.* Animæ seculares debiles, delicatæ, filie & non filij, in quibus nihil est fortitudinis, nihil virilis animi, egredimini de sensu carnis ad intellectum mentis, de seruitute carnalis concupiscentiæ ad libertatem spiritus intelligentiæ. Et videte regem Salomonem. Alioquin non erit vobis tutum videre Ecclesiastem. Idem enim qui Salomō, id est pacificus in exilio est: Ecclesiastes, id est concionator, erit in iudicio: Idem, id est dilectus domini in regno. In exilio mansuetus & amabilis, in iudicio iustus & terribilis, in regno gloriosus & admirabilis. Vbiq; rex est. Licet enim regnum eius non sit de hoc mundo, tamen rex est etiam in hoc mundo. Interrogatus siquidem, Ergo rex es tu? Ego

inquit, in hoc natus sum, & in hoc veni in mūdū. Hic ergo rector est morū, in iudicio discretor meritorū, in regno distributor præmiorū. Egredimini proinde filiæ Siō, & videte eū in diademate quo coronauit eum mater sua, in corona paupertatis, in corona misericordiæ. Siquidē coronatus est & à nouerca sua corona spinea, à matre corona misericordiæ: coronandus à familia sua corona iustitiæ. coronat enim eum & pater corona gloriæ.

Quod humiliati capitis membra debeant conformari.

Egredimini si. Si. & vi. r. Sa. in dia. quo coro. e. mater sua. O I regem! O diadema! Mater synagoga, non matrem se exhibens sed nouercam, regem nostrum corona spinea coronauit. Pudeat sectari gloriā membra quibus caput suum tam inglorium exhibetur: peccatorum s. nostrorum circumdatum spinis. Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum, quod amictū interim purpura non tam honoris, sit quàm irrisiois.

Quod monachi dentibus & tonsis ouium gregibus cōparantur.

Entes tui sicut grex tonsarum etc. Non sunt Cap. 4.
hi dentes de quibus dicitur: Deus conteret K
dentes eorum. Sunt enim dentes ecclesiæ, cuius decorem dominus concupiuit. Quæ cum rota sit pulchra, pulchrior tamen apparet in dentibus. Dentes candidi sunt & fortes, carne carent & corio. Nihil intra se pati possunt. Non est dolor eorum. Clausi sunt labiis ne videantur. Indecens est cum videntur nisi ridendo. Toti corpori masticant cibum, nullū inde trahunt saporem. non facillè consumuntur. Per ordinē positi sunt. Superiores alij, & alij inferiores: & cum inferiores moueantur, superiores nunquam. Dentes isti sunt homines monasticæ professionis, qui de toto ecclesiæ corpore quod candidum est: & candidiores videntur: qui s. cogitationum sicut actionum peccata deplorant. Fortes sunt quibus tribulatio pro solatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia ducitur. Hi carnem non habent: quia in carne carnis obliui sunt. Corio carent: quia nitorem & distensionem mundanarum sollicitudinum non habentes, in pace in idipsum dormiunt & requiescunt. Nihil morari intra se patiuntur: quia nec modi-

SUPER CANTICA CANTIC.

cum quidem offendiculum tolerabile reputant, aut inter se, aut in consciis singulorum. Non est dolor sicut dolor eorum: quia nihil tam horrendum & horribile est, sicut murmur & dissensio in congregazione. Clausi sunt labiis ne videantur. & nos materialibus valis circuncingimur, ne secularium oculis & accessui pateamus. Indecens est si appareant nisi ad risum: quia nihil turpius quam monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum illa cogit quæ operit mul.pec. Charitas enim risus est: quia hilaris, læta, non tamen dissoluta. Dentes toti corpori cibum masticant: quia pro toto corpore ecclesiæ viuis s. & defunctis orare sunt constituti. Nullum inde saporem habere debent, nullam sibi gloriam assignare. Non facile consumuntur: quia quanto annosiores, tanto feruentiores, & eo rapidius currunt, quo vicinius propinquat ad palmam. Per ordinem positi sunt, quibus scilicet cibus & potus, vigilare & dormire, laborare & quiescere, & cætera omnia in pondere & numero & mensura constituuntur. Alij superiores, alij inferiores: quia alij prælati, alij subditi: & sic superiores inferioribus iunguntur, vt ab inuicem non discordent. Cum inferiores sæpè moueantur, superiores nunquam moueri debent: quia etsi subditi turbentur, constantia prælatorum immobilis perseueret. Sicut grex tonsarum, inquit, &c. Benè monachi tonsis ouibus comparantur. Benè enim tonsi, & vt dicitur pressè tonsi, quibus nec corda, nec corpora, nec mundanum aliquid in proprietate relictum est. Lauacrum, baptismus est, de quo ascendit qui ad celsitudinem vitæ perfectioris assurgit. Descendit autè, qui se vitæ mancipat inhoneste. Omnes gemellis fetibus: quia verbo pariunt & exemplo. Et sterilis non est in eis: quia nullus est infœcundus.

GILBERTVS.

Quòd feruens oratio Deum liget, vulneret, & incendat.
L *Sicut vitta coccinea labia tua.* Nimirum ea labia ligant & rutilant, quæ de tali ventris fructu loquuntur. Concepta in corde charitas, quasi ignis flammigerans coccineo colore labia inficit per quæ erumpit. Calor de excelso missus in corde, germanum labiis præstat colorem. Quid enim aliud sibi vult quòd coccinea dicuntur, nisi quòd in hoc flammea demonstrantur, eo quòd coccus igneo rubet

bet colore? Labia hæc iam non altaris carbone purgari indigent, & exteriori igne aduri. ipsa enim de interiori ignis flamma iam flammea sunt, & conceptum visceribus de excelso ignem aliis feminant. Salutarem vtique disseminant scientiam, legem igneam quam dominus venit mittere in terram. Benè coccinea labia, quæ hunc ignem non solum in terram sed etiam in cœlum mittunt. Denique & ipsum cœli dominum succendunt. Ideo coccinea labia commendat: quod ibi coccinea sunt, quod ibi calentia videntur, quod illa flammea sentit, & in mutuam amplius charitatem succedunt. Mira res. Ignis ipse est, & nostris tamen inardescit scintillis. Quid nisi Et gladius est verbum Dei, & tamen vulneratur. Vulnerasti, inquit, cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum m. v. o. t. Vulneratur oculo, labio inflammatum etiam & ligatur. Ideo vittæ comparatur. Sed charitas vulnus est, vitta coccus. Vides quàm acuta, quàm tenax, quàm ignea est charitas? Talibus inhærendo vtere labiis, tenaci velut vitta vinculo memoriæ cordi tuo dilectum astringe, agglutina, succende illum succenso affectu.

Quod sit vmbra triplex, fraus, fides, mysteriumque.

Donec aspires dies & inclinentur vmbra. Plures hinc vmbrae M sunt. Vmbra fallaciæ, vmbra refrigerii, vmbra figuræ. In prima serpens dormit. In secunda sponsa quiescit. In tertia sponsus delitescit. De prima dicitur: In vmbra dormit. De secunda: Sub vmbra illius quæ desideria se. De tertia: Quia sapiëntia in mysterio absconditur. Omnes istæ reclinabuntur vmbrae, cum aspirauerit dies. Vmbrae fraudis, fidei, & mysterij. Qui pascuntur in liliis. Qui inter lilia pascitur, inter illa reficitur, illa esurit. Beati enim qui esuriunt & sitiunt lilia iustitiæ, lilia castitatis, omnium lilia gratiarum. Si esurire beatum, multo magis inter illa pasci, & ipsa virtutum esuries pascit, & delectat auiditas, odor cibatur, sed nondum satiatur. Satiabor cum appa. g. t. Totum quod inde haurimus in odore est. Occulatur forma, sed famam audimus. Tenuis quidem in fama, in fumo, in odore cibus. Dulcis sed tenuis. Infelix planè qui inter quædam lilia positus, inter lilia sanctæ congregationis, vbi variæ vndique virtutes redolent: nihil tamen suaue, nihil liliorum simile no-
uit odorari.

SVPER CANTICA CANTIC.

HVGODES.VICTORE.

N Quibus profectibus anima visitationē domini mereatur, *Vadam ad montem Myrrha & co. Li. & lo. spō. meæ.* Nota quòd non semper domi est sponsus iste. Cauet enim ne fore vilescat amor suus. Et quia citius in tædium veniret, si semper præsens esset; ideo aliquando se subtrahit, aliquando ad tempus recedit: vt dū queritur absens, strictius teneatur præsens. Tunc fortè aberat, quādo hæc dicebat. Sed ne mora longior obliuionem gigneret, redire disponebat, & ait: Ibo mi. &c. Secum loquitur quid facturus est: quia ad dicendum dulce est, quia ad faciendum dulce est: & nescio quo pacto, quod multum cupimus, nunquam loqui fastidimus. Ibo, inquit, mihi. Sibi vadit: quia singularis amor participem secreti non recipit. Ad montem Myrrha & colles Li. Myrrha mortificationem carnis significat; Libanus qui interpretatur decandidatio, munditiam cordis. Hæc est via per quam sponsus ad sponsam venit. Mons Myrrha & col. Li. Quia primū per abstinentiam concupiscentia carnis occidit. deinde per munditiam cordis ignorantia mentis abstergit. postremò quasi tertia die ad colloquiū sponsæ veniens desiderio suo animam accendit. Ideo conuenienter dicit, Mons Myrrha & col. Li. non montes. quia in afflictione debemus esse constantes, & in successū virtutum humiles.

GILLEBERTVS.

O Quòd intensione pura cor Domini vulneretur. *Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine collitui.* Cor durum, & malè durum, in quo verba ista vulnera non generant. Cordis vulnus vehementiam designat amoris. O verè dulce cor, quod nostris mouetur affectibus, tangitur amore! Nonne beatam animam reputatis, quæ ipsum cor domini nostri Iesu Christi piis affectibus transfigit & penetrat? Acutus, & efficax, & verè violentus affectus ille est, qui tuum Iesu bone meretur & mouet affectum. Magna est & violenta vis charitatis, ipsum affectū Dei attingens & penetrans, & velut sagitta iecur eius transfigens. Quid mirum si regnum cælorum vim patitur? Ipse dominus violenti amoris vulnus sustinet. Sed vide quibus iaculis vulneretur. Vulnerasti, inquit, cor meum in v. oc. t. & in v. cri. col. t. Ne parcas sponsa talibus sponsum

sum appetere telis. Aspectibus piis quasi spiculis utere. Noli in hoc negotio remissius agere. Noli contenta esse dilectum vulnerare semel: sed concide illum vulnere super vulnus. Bonum vulnus de quo virtus egreditur. Tetigit mulier simbriam, & virtutem de se sensit Christus exire. Quanto magis, cum cor eius non leuiter tangitur, sed vulneratur, gratiam de se emanare sentit? Vulnus illud non est sine sensu: ideo puri aspectus in illum spicula vibra. Reputa illum quasi signum ad tales sagittas. Tales fauorabiliter excipit, quia tales iacit. Respexit Petrum, & cor eius percussit, & compunxit ad poenitentiam. Vulnerati cordis lachrymae dant signa. Talia in me vtinam multiplicet vulnera, a planta pedis vsque ad verticem, vt non sit in me sanitas. In vno cr. c. t. In intensione pura. cui crini vt dignum est respondeat cogitatus.

BALDVINVS.

Qualiter & quibus iaculis Deus ab anima vulneretur.

*Vulnerasti cor m. soror m. spo. vul. cor m. in vno oc. t. & in P
v. cri. collitui.* Cum sororem nominat, communionem indicat & naturae & gratiae. Hoc est enim commercium amoris. Accepit naturam, & communicauit gratiam. Cum sponsam nominat, indicat fidem dispensationis, & sacramentum indissolubilis coniunctionis. Sed quae soror dicitur & sponsa, cur vulnerasse dicitur cor fratris & sponsi? An & amor sua vulnera habet? Habet utique. Facilis enim & promptus, vulnus tam suauis quam salubre, & sufferre pariter & inferre. Attendamus igitur quomodo sponsus cor suum a sorore & sponsa vulneratum dicit: nec semel dicit, sed secundo ingeminat vulnus &c. Nempe propter nimiam charitatem qua nos dilexit: cum essemus mortui peccatis, vitam nobis desiderauit, & sibi mortem. Hinc eius vulnera in cruce suspensi. Hinc peccatorum nostrorum vulnera sunt sanata. Hinc nobis salus est ministrata.

De gemino vulnere charitatis.

Desiderium ergo nostrae salutis, & pro nostra salute desiderium propriae mortis, duo vulnera sunt. Alterum amoris, alterum doloris, imò vtrunque amoris. Vtrūque enim desiderium de amore processit: quo praeventa est sponsa, vt sic diligentem predilectam diligeret: & in omni puritate sancti
amq.

SVPER CANTICA CANTIC.

amoris, sanctique timoris immaculatam se illi conseruaret. Sed quid sibi vult quòd in tota pulchritudine sponsæ quæ tota pulchra dicitur, non vulneratur sponsus, nisi in vno oc. & vn. cri. colli? Sed sciendum quòd ante omnia illi placent. Et quæ sunt illa? Puritas sancti amoris, & puritas sancti timoris. Hæc in vno oc. illa in vno cri. colli intelligitur.

De vno oculo sponsæ.

- R Iste autem oculus non est, sed vnus oculorum est. Verè vnus: quia vni intentus, vnum amat, vnum curat, vni adheret. Sed quo magis hæret quàm oculo? Nam vbi amor, ibi oculus. Oculus autem quia potest videre & videri, illex & index solet esse amoris. Nam sua pulchritudine amorem prouocat, & secreta significatione nunciat. Pulchritudine dico fidei & vera, non fucata vel ficta.

De vno crine colli.

- S Nunc autem quomodo vnus crinis componatur videamus. In vertice vbi summitas capitis est, capilli in diuersa se vertunt, & alij ad frontem descendunt, alij ad occiduam capitis partem. Alij hinc inde ad aures & tempora. Et in mulieribus (quæ comam nutrire solent) capilli cõpti & ad pulchram æqualitatem depexi, à vertice vsque ad frontem discriminantur, & hinc inde ad collum & humeros reducuntur, vbi in vnum crinem colliguntur. Et quia cætera nota sunt, mysterium videamus. Sponsa quoque Christi vt oculis eius placeat, curam capillorum suorum non negligit. Religio enim Nazareorum, & fortitudo Sampsonis in capillis est. Subtiles igitur cogitationes sanctarum cogitationum & affectionum de vertice mentis, hoc est de cogitatione Dei, in quatuor partes diuiduntur, & pectine discretionis discriminantur: & aliæ sunt de bonis æternis quæ ad frontem descendunt, aliæ de malis quæ retro respiciunt, aliæ de bonis vel malis temporalibus quæ ad dextram vel ad sinistra hinc inde se diuidunt. Hi capilli oculis sponsi placere probantur: quia dicit: Auferte malum co. v. ab o. m. Omnes autem capilli sponsæ ad collum vbi est iugum obedientiæ reducuntur, & in vnum crinem nodo timoris constringuntur: quia in omnibus semper obedientia in timore Dei cogitanda est: sicut scriptum est: Quod præcepit Deus hoc co. i. Vnus itaque crinis in collo, vnitas est cordium cogitationum in iugo obedientiæ, quas timor Dei in vnum colligit,

& indissolubiler constringit. Hic timor, quod sparsum est colligit, quod dissipatum est vnir, quod malum est expellit & excludit, quæ bona sunt & nutrita custodit. Hoc deniq; cor mundum & immaculatū facit, & omni custodia custodire satagit. Prima custodia est, ne quid mali in opus exeat. Secunda, ne malus sermo de ore procedat. Tertia, ne quid mali in corde remaneat, vnde aspectus sponsi offendi debeat. Hinc cor sponsi vulneratur. Hinc spōsa laudatur: quia mulier timens Deum, ipsa laudabitur.

De tribus emissionibus sponsæ.

Emissiones tue paradysus. Vox est cœlestis Hierusalem con-
T
gaudentis huic quæ peregrinatur in terris. Sunt autem tres emissiones. Prima coniugatorum pœnitentium in mundo. Secunda conuerforum continentium in claustro. Tertia prælatorum prædicantium & orantium pro populo.

De prima emissione.

De prima emissionem dicunt angeli quibus est gaudium
V
super v. pec. pœ. a. Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aro. myrrha & thu. & v. p. pig. Ascendere autem dicitur anima pœnitens per desertum, s. terram inuiam & inaquosam, peccatorum suorum recordando. Ascendit sicut virgula fumi, eadem peccata humiliter confitendo. Quæ confessio rectè fieri sicut virgula fumi dicitur: quia per plures peccatorum species tanquam fumus de thuribulo per plura foramina deriuatur. fumus cum nunquam habeat splendorem, nonnunquam tamen habet odorem. Quod autem fumus confessionis habeat odorem quædam pietatis, inuitur cū subiungitur: Ex aromatibus myrrhæ & thu. Confessionem enim semper debet comitari myrrhæ & thus. i. mortificatio carnis & oratio cordis. Alterū enim sine altero aut parum valet aut nihil. Nam si quis carnem mortificet & orare dissimulat, superb⁹ est, & dicitur ei: Nūquid manducabo carnem thau. &c. Item si orauerit, & carnem mortificare neglexerit, audiet: Quid vocatis me domine domine &c. Et illud: Qui auertit aurem suam ne au-
le. &c. Vtrunque ergo alteri iuffragatur, dum constat quod alterū sine altero reprobatur. Sequitur: Et vniuersi pulueris pigmentarii. Post recordationem & confessionem peccatorum, post mortificationem & orationem exhibendus est fructus elemosynarum. Quæ benè puluis dicuntur: quia
de ter-

SVPER CANTICA CANTIC.

de terrena substantia sunt. Pigmentarius verò: quia suauissimi odorem emittunt. Hinc est quòd ab angelo Cornelio dicitur: Orationes tuæ & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in còspectu domini. Nisi enim suaue aliquid redolerent, ascendere in còspectu domini nò valerent. Vel vniuersi pul. pig. dicitur: quia non solùm magna, sed minima quæque conterenda sunt per confessionem, diluenda per compunctionem.

De secunda.

- X Secunda emissio, est vita còtinentium in claustro vel eremo. In hac nulla fit mentio deserti, vel fumi, vel pœnitentiæ: sed lucis, splendoris, atque virtutis. In huius laude angelica voce cantatur: Quæ est ista quæ asc. sicut auro. confur. p. vt lu. elec. vt sol, &c. In quibus verbis triplex eius virtus ostenditur, humilitas, castitas, charitas. Aurora quippe finis est noctis, & initium lucis. Nox autem vitam peccatoris, lux significat vitam iusti. Aurora ergo quæ fugat tenebras & lucem nunciat, meritò humilitatem designat: quæ sicut illa diem & noctem, ita ipsa diuidit iustum & peccatorem. Nam ab humilitate iustus quisque incipit, & inde proficit. Vnde etiam aurora confurgens dicitur: quia virtutum structura surgens ab humilitate tanquàm proprio fundamento erigitur. Quod autem sequitur: Pulchra vt luna: castitatem demonstrat. Luna dicitur splendorem suum non à se habere, sed à sole attrahere: quantoque solis conspectui magis cernenda opponitur, tanto maiore sui parte ab eiusdem solis lumine illustratur. Similiter congregatio sancta, siue quæque fidelis anima, si veri solis obtutibus offeratur intuenda: sine dubio ex visione illius admittit protinus in se decus quoddam pulchritudinis, & venustatem castitatis. Vnde fit vt ex lumine eius crescens, & proficiens, etiam ad perfectionem prouehatur, vt de illa sequatur quod dicitur: Electa vt sol. Quare vt sol? An ideo qui iusti fulgebunt vt sol in regno p. e. Sed vnde sicut sol fulgebunt, nisi de splendore vestis nuptialis? Hac veste, i. virtute charitatis quisquis indutus fuerit, eamque in se rectè ordinauerit, erit proculdubio terribilis hostibus suis vt castrorum acies ordinata. Nam de cæteris quidem virtutibus quantascunq; sine charitate habuerit, nò curant dæmones. Potest etiã in eo quod dicitur Electa vt sol, perseverantia intelligi, quæ tantum ele-

etorum est. In eo quod sequitur, Terribilis ut castrorū acies ordinata, discretio mater virtutum per quā terrentur & fugantur dæmones, acquiruntur & conseruantur virtutes.

De tertia.

Tertia emissio conuenit sanctis prædicatoribus, de quorum vita & doctrina vox illa sub admiratione profertur. Quæ est ista quæ ascendit de deserto de. af. in. f. In prima emissionem dictum fuerat per desertum, in hac dicitur de deserto. quia ibi pœnitentes compungunt spinæ per quas incedunt: hic verò doctores quicquid de seculo subripere potest, sublimi mente calcauerunt. Sed quærendum est quæ sunt illæ delitiæ quibus affluere dicuntur. Et quis ille dilectus, aut cur super eum inniti dicuntur. Neque enim parui æstimandæ sunt, quæ à supernis ciuibus delitiæ nominantur. Siquidem huiusmodi delitiæ mentis sunt non ventris: animi, non corporis: spiritus, non carnis: rationis, non sensualitatis. Quas vt breuiter aliquo modo describam, ipsæ sunt abundans infusio gratiæ spiritalis. Affluere huiusmodi delitiis, est verbo & doctrinæ insistere, opus spirituale instanter exercere. Sed necesse est vt in his omnibus nõ suâ, sed auctoris quærat gloriam. Ipse est enim dilectus eius super quem innitendum est: vt videlicet ipsius gratiæ & auxilio ascribatur opus eius, per quem omnia & ad quem omnia referuntur. Cur autem super eum inniti debeat ipse dilectus docet. Sine me, inquit, nihil potestis facere. Acti dicat: Si delitiis vultis affluere, mihi innitimini. Beatus ergo Paulus affluit delitiis cum dicit: Gratia Dei in me vacua non fuit, & illud: Abundantius, inquit, omnibus laboraui. Magnæ delitiæ. Sed ne illas amittat, innititur super dilectum. Non autem ego, inquit, sed gratia Dei mecum. Rursum affluens: Omnia possum, ait. Et innititur, dicens: In eo qui me confortat. Hæc de tribus emissionibus in significatione triū generum hominum dicta sunt. In quibus prima emissio est pœnitentia. Secunda iustitia. Tertia doctrina. Primò enim pœnitendo conuertuntur. Secundò benè viuendo iustitiam exercent. Tertiò si benè profecerint, ipsam iustitiam quâ vita tenent, verbo docent. Sed quoniâ virtutibus insidiatur vitia, & ita iuxta sunt posita, vt qui ab illis declinauerit, istorū laqueos incurrat: oportet vt sit pœnitentia sine pudore, ne se erubescat cōfiteri peccata. Caueat iustitia simulationē,

SVPER GATICA CANTIC.

tionem, eliminet prælatio elationem. vbi enim magnitudo gratiarum, ibi magnitudo discriminis est.

GILBERTVS.

Quòd à sponsa sponfus inuitatus eam ad amoris studia reinuiter.

Cap. 5.

Z

*V*eniat dilectus meus in hortum suum. Verus amor non tantum blanditur & applaudit dilecto presenti, sed etiam in absentem inardescunt vota ipsius. Falsus vero & simulatorius absentem obliuiscitur, presenti blanditur. Non sic sponsa, non sic: sed absentem deliderat, presente latatur. Nota tamen quòd non nisi post multa præconia & descriptionem pulchritudinis eius dilectum inuitare præsumit. Temerariæ siquidem præsumptionis est prius quam aptus sis ad contemplationis usum, inuitare dilectum. Tu illum ad delitiandum tecum sollicitas, qui fortè adhuc sordes delictis. Hortus tuus sentibus horret & sterilefcit, & illuc Iesum inuitas? Inuita illum non vt delectetur, sed vt delectat quod plantauit dextera tua. Inuita eum vt purget primò, & postea plantet: & tempore congruo de plantatione comedat dextræ suæ. Veni in hortum meum soror mea sponsa. Vehemens amator est dominus ad vnã inuitationis vocem, aduolat libes in hortulum sponsæ. Quasi præuolat & præuenit immaturatè veni inquires. Accipiat hoc verbum imperatiuè: sic aptè cohærebit quod dicit veni. Non est piger, non est parcus retributor: sed in cõtinenti sponsam reinuiter. Veni in hortum meum soror m. sp. Durus est affectus, quem non permouent inuitationes & reinuitationes istæ tam dulces. Quid hac vicissitudine gratius? Quid mirabilius isto commercio? O admirabile commercium! dilectus Dei patris, gloria cœli, angelorum delitiæ, ad hortulos nostros inuitari se permittit, & ad suos reinuitare nos prætermittit!

BERNARDVS.

Quòd tres sint status electorum.

A Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Tres sunt status electorũ. Primus laboriosus, sed fructuosus. Secundus ociosus, sed minime fastidiosus. Tertius gloriosus. Laborantes vocat Deus ad cibum, iam posito corpore qui-escentes ad potum inuitat, resumentes corpora vt inebrietur

ur impellit. Quos & vocat charissimos, id est charitate plenissimos. Nam & in cæteris quos amicos appellat, differentia est: vt hi qui in carne grauati adhuc gemunt, chari habeantur per charitatem quam habent: qui verò iam soluti carnis compede sunt, eo sint chariores, quo & promptiores & expeditiores facti sunt ad amandum. Porro præ vtrisque meritò nominantur, & sunt charissimi, qui recepta iam stola secunda in corporibus cum gloria resumptis, tanto in Dei feruntur amorem liberiores & alacriores, quanto de proprio nil iam residuum est quod eos aliquatenus sollicitet vel retardet. Quod neutrum reliquorum statuum sibi vendicat, cum in priori corpus cum labore portetur, in secundo non sine aliqua proprietate desiderij expectetur. Primò igitur fidelis anima comedit panem suum, sed in sudore, dum per dilectionem operatur. Ipsum enim opus cibus est. Carne verò exuta iam pane doloris non cibatur, sed vinum amoris tanquam post cibum haurire permittitur. Non purù tamen, sed sicut sponsa dicit in Canticis: Bibi v. m. cum lac. m. Vino enim diuini amoris miscet etiam tunc dulcedinem naturalis affectionis qua corpus suum resumere glorificatum desiderat. Cæterùm hoc adeptum quod solum deerat, quid iam impedit à seipsa quodammodo abire, & ire totam in Deum? Meritò iam charissimi qui charitate inebriantur: meritò inebriati, qui ad nuptias agni introduci merentur.

A ILREDVS. De triplici somno.

Adiuvo vos filia Hierusalem, ne suscitatis dilectam quoadusque ipsa velit. Est somnus contumeliosus, iniquitas: & est somnus miserandus, infirmitas: & est somnus gloriosus, charitas. Contumeliosè dormienti ait Paulus: Surge qui dor. Dormienti in infirmitate vel pigritia dicit sermo diuinus: Usquequo piger dormis? Ait sponsæ dormienti inter medios ceros, quæ de amplexibus sponsi gloriatur: Laua eius, inquiens, sub capite meo, & dextera eius amp. me. Inter vbera sponsi, in sinu sponsi, super pectus sponsi suauiter requiescit. Ecce sponsi somnus iste beatissimus confirmatur dicentis: Adiuvo vos filia Hierusalem, ne susci. di. quoadusque ip. ve. Rogo quando volet. Quando his carere amplexibus, ab his auelli vberibus, insuper sinu vel pectore volet separari? Certè quãdo charitas ipsa quæ eam hoc coelesti

SVPER CANTICA CANTI

somno sopiuit, excitare voluerit, ad ostium stans & pulsans. Aperi mihi soror mea, sponsa mea. Audiens deinde illa caput amici plenū rore, & cinnos eius guttis noctium, euigilat, surgit, aperit ostiū: relictiſq; delitiis quib⁹ fruebatur, ad capillos eius, .i. illos qui fide illi adhærēt, qui ex nocte ignorantia aliquid Aquilonaris frigoris contraxerunt erudientos, charitate suggerente pertransit. Hinc beatissimus Paulus optabat anathema à Christo esse pro fratribus, salutem multorum propriis licet summis præponens delitiis.

GILBERTVS.

Quanta sit feruentis violentia charitatis.

C *Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore languet. Vos nunciate quibus patet ad dilectum familiaris accessus. Vos nunciate qui estis expertæ quanta sit amatorij virtus amoris: quia amore languet. Non languet amor, sed languet amans: ubi viget amor, viget languor, si absit quod amatur. Quid est languor, nisi affectio quædam de absente dilecto amantem conficiens? Amor vehemens patientis simul afficit & carnem & mentem. Illius lasciuiâ extinguit, huius lætitiâ præstringit. Languet caro, dum eius lægudior & remissior motus efficitur: languet animus, dum æsuantis voracitatis cõficitur. Sic enim in consumpta materia & iam deficienti languidiora redduntur ignis incendia: & Deus noster ignis cõsumens est. O potēs & præpotēs passio charitatis, si nõ tēperetur, & non tollatur! Iure potēs animū quem possedit sui ipsius efficit impotē. Cū semel fuerit accensa in mēte, attingit à fine vsq; ad finē fortiter, facit ad quod venit, & prosperatur, & crescit, nec deficit, donec deficientem reddiderit animā: & aliquando quidem intensioribus votis exestuat hora orationis maximē. Tūc quidē languet amans: quia spiritus vehemens pertransit in illo, & nõ subsistit. In exitu horæ illius dicere potest: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore liqueſco. Ante hęc horam languor est, sed in exitu eius in liquefactionē vertitur languor. Ideo tu cū oras, nõ sinas animum fluitare, non declinare ad alia: vt cū felici fuerit hac passione tactus, ad illam se stringat, donec plenius inficiatur, & percurratur, & consumatur. Non enim desinet quousque totum percurrat, & ebibat hominis spiritum. Sicut vir desideriorum, .i. orationum elanguit Daniel ex visione cœlesti, vt nihil virtutum remaneret in ipso.*

Quòd iniquè agat contra dominum, qui tam vehementer amantem non diligit.

Pone me sicut signaculum super cor tuum. Ac si diceret: Ama me sicut ego te. Habe me in mente tua, in memoria, in desiderio, in suspirio, in gemitu & singultu tuo. Memento ó homo qualem te fecerim, quali dignitate te nobilitauerim, quomodo sub pedibus tuis omnia subiecerim. Memento non solùm quãta tibi fecerim, sed quã dura, quã indigna pro te pertulerim. & vide si non iniquè agis contra me, si non amas me. Quis enim te sic amat sicut ego? Quis à te sic amari desiderat vt ego? Quis defensor vitæ tuæ periculum duelli subiit nisi ego? Vt ergo vicissitudinè amoris mihi rependas, exere brachia, vires exerce. Pone me vt s. sc. t. Pugna pro me, sicut ego pro te. Ne mihi simulatione adulatoria blandiaris, vt dicas, Domine amo te. Si amas, ostende quia amas. Ama non verbo & lingua, sed opere & veritate. Tuum periculum vertitur, pugna est de anima tua, de salute tua: nec vinci poteris nisi ex te, nec vincere nisi per me. Proinde pone me vt signaculum super cor tuum, & sic tibi victoria cedit. Pone me igitur vt signaculum super cor tuum: vt me tota virtute diligas. super brachium tuum: vt quæ mihi placita sunt, tota dilectione perficias. Pone me super cor tuum, super omne quod cogitas, quod amas, quod tibi cordi est: vt omne quod charum est postponas, & me semper superponas, & me semper plus diligas: non solùm quã quod extra te est, sed plusquam quicquid intra te est. Quoniam autem probatio dilectionis, & exhibitio operis: pone me super brachium tuum: vt de me solo confidas, vt sic te exerças operando pro me, vt opereris ex me.

Sequitur:

Quia fortis est vt mors dilectio, dura quasi inferus æmulatio. Si tibi durum videtur hoc, quid causari potes contra me? Et ego custodiui vias duras. Si me velis æmulari, scito quia dura est sicut inferus æmulatio. Oportet te bibere calicem quem ego bibi. Ego mortem gustauì, ego ad inferna descendi, sed solutis doloribus inferni resurrexi. Si tu

SUPER CANTICA CANTIC:

per æmulationis studium volens me imitari, te senferis grauari, & quasi in inferno cruciari: hoc est quod à te exigo, hoc est quod desidero, hoc est quod consulo: vt ad modicum crucieris quasi in inferno, ne sine fine crucieris in eo. *Æmulationis enim quasi inferus est, similis loco pœnali. Sed hæc est via quæ ducit ad introitum regni.*

V V E R R I C V S.

Quòd sancti angeli nos psallentes vacuos dimittant, si vacui dimittantur.

F *Quæ habitas in hortis, amici auscultant. Fac me audire vo. t.* Cuius vocem in ecclesia deceat audiri, hic apertè monstratur. Illi enim hic dicitur qui habitat in hortis, non qui habitat in sepulcris. Corpora autem peccatorum quid sunt, nisi sepulcra mortuorum? Qui ergo subditi sunt corporibus suis, non in hortis habitant, sed in sepulcris: Deumque exasperant, donec educit vinctos in forti. forti voce in-clamet: Lazare veni foras. Illorum igitur vox debet audiri, qui in hortis habitant, qui in le. do. me. die ac noc. qui quot libros legunt, tot hortos perambulant: quot sententias eligunt, tot poma carpunt. Dupliciter tamen potest intelligi quod à sponso dicitur: *Quæ habitas in hortis a. a. f. me. au. vo. tu.* Vel quòd deuotum amatorem inuitet ad psallendum, vel orandum: vel quòd sanctum prædicatorem excitet ad loquendum. Quod vt magis persuadeat amicos audire, memorat angelos. s. orantem vel psallentem fidelem vel prædicantem. Vbi primò intueamur qua disciplina cordis & corporis nos oporteat in conspectu angelorum psallere, vel orare: ne vacui dimissi nos vacuos dimittant, qui venerant amici. Quinimo sponsus ipse qui stat ad ostium, & pulsatur, si nulla ei deuotio digna deintus respondens aperiat, recedet conquerens & dicens: *Attendi & auscultatur: nemo quod bonum est loquitur &c.*

Finiuntur Cantica Canticorum.

SEQUITVR LIBER SA- PIENTIÆ.

GALFRIDVS.

Quòd simplici animo dominus sit quærendus.

Illegite iustitiam qui iudicatis terrã. Cap. I.

Multi terrenam vituperant con-
uersionem. Multi causantur &
arguunt quòd terra data sit in ma-
nus impij, quòd mundus positus
sit in maligno: sed eadem agunt
ipsi qui iudicant, nec iustitia pla-
cet eis per quam terra iudicatur
ab eis. Sentite de domino in bo-
nitate: vt quantum terra vitupe-

G

ratur, tantum coeli & terræ dominus commendetur. Et si-
cut sentitis quia bonum non est hîc esse, sic sentiatis inti-
mo cordis affectu, quia bonum est esse cum domino: quia
bonus dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.
Et in simplicitate cordis quærite illum. Est enim velut quæ-
dam plica & duplicitas cordis, si non quæris bonitatem
quam credis, si non appetis quod cognoscis, si non deside-
ras quod consideras quàm sit desiderandum. Nec frustra
quæritur, sed inuenitur ab iis qui toto corde requirunt, &
qui non tentant illum: sicut quis tentans vadum, paratus
est retrahere pedem. Non tentat, qui non sibi aliam conser-
uat consolationem, si contigerit non inuenire diuinam: si-
cut Saul & Cain fecisse leguntur: quorum alter eiectus à
facie domini, optauit ne occideretur: alter sese audiens re-
probari à domino, vel coram populo petiit honorari. Ap-
paret autem eis qui fidem habet in illum. Fides autem sub-
stantia sperandarum rerum argumentum non apparen-
tium ab Apostolo definitur. Attamen apparebunt aliquan-
do, quæ nunc interim non apparent. Apparebit dominus iis
qui in eum credunt, cum non apparet.

Quòd tam fictionem quàm negligentiam spiritus san-
ctus aspernatur.

In maluolam animam non introibit sapientia &c. Maluo- H
la anima, est quæ in corde odium retinet & rancorem. Cor-

L iij

SVPER LIB. SAPIENT.

pus autem subditum peccatis est, quod contra Apostolum
 fornicationi non domino & passionibus desiderij seruit, &
 illecebris voluptatum. Fictio disciplinae hypocritarum ar-
 guit vanitatem. Quauis possit etiam sic distingui: quod
 sanctus disciplinae spiritus fugiat fictum. Et merito nomen
 ponitur disciplinae. Quis enim tam disciplinatus apparet
 quam hypocrita tristis? attamen spiritus amator disciplinae,
 & ordinator, & dator, odit & aspernatur, fugit & execratur
 eiusmodi disciplinam. Cogitatio autem sine intellectu, car-
 nalis est & secularis. Sola animo versans visibilia & cadu-
 ca. Intellectus enim est de spiritualib⁹ & inuisibilibus. Quae
 verò sine intellectu est cogitatio, solum iam exteriorem se-
 quitur sensum, & in sola corporearum rerum imaginatio-
 ne versatur. Intelligere, intus legere est. Non autem intus
 legit, qui circa exteriora vagatur. Secundum vulgare no-
 strum, Intelligere, intro tendere sonat. Et non tendit intro,
 sed foras, qui non solum terrena agere, sed & cogitare assidue
 delectatur. Potes autem si libet & vacat diligentius in-
 tueri virtutes quatuor iisdem vitiis inuenire contrarias. Di-
 co autem magnanimitatem, temperantiam, iustitiam & pru-
 dentiam. Quantum in diuinis & secularibus literis authen-
 tica satis & omnibus nota distinctio. Sicut enim in finibus
 magnanimitatis patientia locum obtinet singularem, sic im-
 patientia mater odij & rancoris ex quadam animi imbecilli-
 tate procedit. Nam etsi videtur velut quandam praeferre mo-
 lem, dum ex ira animus turget: non est illa animi magnitudo,
 sed tumor. Denique sicut scandalizare prauorum est hominum,
 sic scandalizari paruulorum: veritate dicente: Qui scandaliza-
 uerit vnum de pusillis istis &c. In reliquis autem rebus eui-
 des est quod temperantia restringat corporis peccata, coerceat
 voluptates: quae fictione hypocrisis iustitia condonet: quae pruden-
 tia cogitationibus tribuat intellectum. Sequitur: Et corripie-
 tur a superueniente iniquitate. Si de anima dicitur quae spiri-
 tus fugit, terribilis haec corruptio, quae sic corripit vt non
 corrigat, sed corrumpat. Sed est peccatum causa peccati, & est
 peccatum poena peccati: cum sit nihilominus vtriusque peccatum.
 Atque ea maxime causa in omnibus nos velleuissimis debet
 vehementer terrere peccatis, ne forte si minus illa ad dana-
 tionem sufficere videantur, eorum tamen neglectum iustissime in-
 dignate Deo grauiora sequantur. Recedente enim spiritu,
 quidni

quidni iniquitas superueniat? Abscedente domino, quidni irruat hostis? Imò verò alios septem nequiores se cõ uocabit qui videbantur exisse, vt quam inuenerit malè vacuam domum, faciant peius plenam. Sic ergo non impune feret qui talem se exhibuit, in quo sapiētiae spiritus nō maneret. Sequitur: Benignus est enim spiritus sapientiae, & non liberabit maledictum à labiis suis. O benignitas! Nunquam est cuiquam violentus, neminem saluet inuitum.

BERNARDVS.

Quòd ad sacrã lectionē nō debeat accedere cor impurū. *Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum:* Quod est vita I
incontinens. Ante carnem enim disciplina studiū edomitā & mancipatam spiritui. Ante spretam & obiectam seculi pōpam & farcinam indignè ab impuris lectio sancta præsumitur. Quomodo nempe lux incassum circūfundit oculos cæcos vel clausos, ita homo animalis nō percepit ea quæ sunt s. Dei. Nec enim est spiritui sancto pars cum mundi vanitate: cum veritatis sit spiritus, aut cum sapiētia carnis quæ stultitia est apud Deum.

GALFRIDVS.

Quòd castitas cum charitate sit animæ pulchritudo.

Quā pulchra est casta generatio cū charitate! Castitas & charitas faciūt hanc pulchritudinē. Sine altera enim corp^o in putredinē defluit. Sine altera verò animus extinguibile sibi flāmā de ardore suę obstinationis accēdit. Quod ne contingat dominus discipulos admonens ait: Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. Sal castitatis, ne corpora libidine corrūpantur. Pacem charitatis, ne corda dissensione scindātur. Alioquin & illa cum putruerint, vermem generāt qui non morietur: & ista si in Deum vel in seinuicem collidentur, ignē emittunt qui nullatenus extinguetur.

Cap. 4.
K

scipulos admonens ait: Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. Sal castitatis, ne corpora libidine corrūpantur. Pacem charitatis, ne corda dissensione scindātur. Alioquin & illa cum putruerint, vermem generāt qui non morietur: & ista si in Deum vel in seinuicem collidentur, ignē emittunt qui nullatenus extinguetur.

BERNARDVS.

Quòd vir iustus tantum meruit in tempore, quantum voluit cucurrisse.

Consummatius in breui expleuit tempora multa. Benè multa, quia vniuersa complectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui transit ad æternitatem? Quanta sanè tempora, non longæuitate: hoc est non annorū serie vel

dierum numero : sed mentis deuotione , & inextinguibili semper proficiendi desiderio percurrere potuit , tanta sibi in meritis non immeritò vendicauit. Retinet quippe virtute, quod amisit in tempore. Porro vera virtus finem nescit, tempore non clauditur.

GALFRIDVS.

Quòd periculosus sit semel quàm sapius iudicari.

Cap.6.

M

Prisimum iudicium his qui præsunt, fiet. Iudicant quotidie in ecclesia Dei prælati subditos: semel veniet dominus iudicare prælatos. Quotidianum monachis suis abbates videntur exhibere iudiciũ. Sed nõquid melior est abbatum conditio , qui videntur expectare nouissimum? Et quàm miseri sunt qui gloriantur quòd humanum videntur euasisse, quàm trepidi veniant ad diuinum? Quàm terribile illud capitulum quod semel & nihil deinceps supererit corrigendum?

BERNARDVS.

Quòd spiritus domini multipliciter operetur.

Cap.7.

N

Spiritus Domini multiplex. Verè multiplex: quia multiplex filii hominum inspiratur. Siquidè conceditur eis ad vsum, ad miraculum, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad feruorem. Ad vsum vitæ bonis & malis, dignis pariter & indignis : communia bona abundantissimè tribuens, ita vt videatur hic discretionis limitem non tenere. Ad miraculum in signis, prodigiis, & variis virtutibus. Sed quia nõnullus hanc quoque gratiam sine propria vtilitate largitur, infunditur ad salutem, cum in toto corde nostro reuertimur ad dominum Deum nostrum. Ad auxilium verò datur, cum in omni collocatione adiuuat infirmitatem nostrã. Nam cum testimonium perhibet spiritui nostro quòd filij Dei sumus, ea inspiratio est ad consolationem. Datur etiam ad feruorem, cum in cordibus perfectorum vehementius validum ignem charitatis accendit: vt nõ solùm in spe filiorum Dei, sed etiam in tribulationibus gloriantur, contumeliam reputantes gloriam, opprobrium gaudium, desperationem exaltationem.

Quomodo sapientia vincit malitiam.

Sapi-

Sapientia vincit malitiam: Dum Sathanam conterit Dei virtus & sapientia Christus. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: in cælo quidem deiiciendo superbum, in mundo superando malignum, in inferno spoliando auarum. Et disponit omnia suauiter, in cælo stâtes angelos confirmando. In mundo venundatos redimendo. In inferno captiuos liberando.

Quòd charitas omnia complectatur.

Sapientia vincit malitiam: Cùm nec inimicissimo homini P negari quantuluncunq; affectum charitas ambiciosa permittit. Attingit à fine vsque ad finem fortiter, in instituendis & continendis rebus: disponit omnia suauiter, in ordinandis & beandis affectibus.

De conflictu vitiorum pariter & virtutum.

Sapientia vincit malitiam. Attingit ergo à fine vsque ad finem &c. In cælo deiiciendo superbum, in mundo superando malignum, in inferno spoliando auarum. Disponit omnia suauiter, in cælo stantes angelos confirmando, in mundo distractos redimendo, in inferno liberando captiuos. Vel aliter: Constringit timor contra negligentiam. Qui enim timet Deum, nihil negligit. Si autem negligentia præualeat, parit curiositatem. Qui enim in seipso non quiescit, foras cogitur euagari. Hæc ergo hominem à corde suo eiicit, contra quam pugnat pietas. Est enim pietas cultus Dei. & in corde colitur, qui in corde creditur habitare. Curiositas si superet, parit experientiam mali. Dum enim euagatur per multa, facile inuenit animus vbi adhæreat, vbi noxiam experiatum dulcedinẽ. Contra hanc pugnat scientia, docens quid tutum sit experiri, quid non. Si verò præualeat experientia generat concupiscentiam, vt transeat in affectũ cordis. Trãsit autem in affectum cordis, qui legem spreuit, transiit honestatem: nec ratione regitur, nec inhibetur pudore. Timorem autẽ domini penitus dereliquit, & est apud eum pro lege voluptas. Solo vehitur appetitu. Sequitur concupiscentiam solam. Aduersus hanc concupiscentiam cõgreditur fortitudo: quia nulla iam nisi in manu forti liberatio est. Castigandũ ergo corpus, extenuãda adeps de qua prodit iniquitas, & peccandi occasiones auferendæ. Alioquin si concupi
scen.

Cap. 8.
O

Q

scientia extincta non fuerit, nascitur de ea consuetudo: vt sèpè sine æstu desiderij ad rem illicitam protrahatur. Ex hoc iam melius est ingenium quàm vires. Et opus est spiritu cõsiliij, ne fortè dum persequimur concupiscentiam, subliãtiã destruamus. Consuetudo si victa nõ fuerit, parit cõtemptũ. Aduersum istum procedat necesse est spiritus intelligentiæ illuminans tenebras nostras, & lucem ostendens miseratõnum Dei. Intelligentia enim est de inuisibilibus & abditis: quæ nec experientia cognoscit, nec ratio comprehendit: quale est: Vbi abundauit peccatum, superabundauit & gratia. Quòd si non præualuerit intelligentia reducere animũ ad spem, contemptus deiicit in malitiam. Qui enim desperat de venia, quam potest consolationem quærit deinceps in hac vita. Iam non est liberari, nisi contra malitiam cõgrediatur sapientia: vt clauus clauum expellat, & dulcedinem perniciosam amarã reddat dulcedo spiritualis immissa. Sic sapientia vincit malitiam. Attingit ergo à fine vsque ad finem, à timore ad sapientiam, fortiter eradicãs vitia singula: & disponit omnia suauiter singulas inferendo virtutes. Expellit enim negligentiam, & timorem immittit: expellit curiositatem, & immittit pietatem: & sic de aliis. & tãdem expulsa malitia sapientia regnat. Ergo quod negligentia obdormire fecit, cõcupiscentia peius excitauit, attraxit experientia, tenuit concupiscentia, ligauit consuetudo, contemptus trusit in carcerem, malitia iugulauit. Econtra iuuante sapientia timor excitat, demulcet pietas: scientia dum suggerit quid & quomodo factum sit, apponit dolorem, fortitudo erigit, consilium soluit, intellectus de tenebris educit in lucem, sapientia cibat & salutaribus reficit alimentis.

Quomodo debeat homo imitari sapientiam.

R *Sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Attingit à fine vsque ad finem fortiter: hoc est à summo cœlo vsque ad inferiores partes terræ: à maximo angelo vsque ad minimum vermiculum. Attingit autem fortiter, non quidem mobili discursione, vel locali diffusionem, vel subiectæ creaturæ tantum officiali administratione: sed substantiali quadam & vbique præsentī fortitudine: quia vniuersa potentissimè mouet, ordinat, administrat. Nec aliqua in his laborat difficultate: sed disponit omnia

nia sua uiter placida uoluntate. Vel attingit à fine usque ad finem fortiter: hoc est ab ortu creaturæ usque ad finem destinatum à creatore: siue in quem urget natura, siue quem accelerat cura, siue quem concedit gratia. Attingit fortiter, dum nil horum euenit, quod non prout uult potenti ordinat prouidentia. Sic & homo imitetur sapientiam, ut & uitiis resistat fortiter.

Quod primos parentes corporis corruptio non grauabat.

Corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Nō dicit corpus simpliciter, sed corpus quod corrumpitur: ut immunē ab hoc grauamine primi parentis animam noueris extitisse, donec corpus adhuc gereret incorruptum. Nimirū in libertate posuit eum Deus, ut inter summa & infima uersans, & in illa excederet sine difficultate, & ad hæc sine illæcebra aut necessitate descenderet. Illa penetrans naturali uiuacitate & puritate mentis, hæc auctoritate diiudicans præsentis.

Quod Christus in nobis illuminat intellectum, spiritus sanctus purgat affectum.

Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terra inhabitatio sensum multa cogitantem. Per sensum hic arbitror intellectum designari: qui tunc uerè deprimitur, cum multa cogitat, cum non colligit se circa illam unam & unicam cogitationem, quæ concipitur de ciuitate illa, cuius participatio eius in idipsum. Huiusmodi intellectum oportet deprimi & distrahi per multa, multis & multiplicibus modis. Animam uerò existimo dici affectiones quæ corrupto corpore diuersis passionibus afficiuntur: quæ mitigari nunquam possunt ne dicam sanari, donec uoluntas unum querat & tendat ad unum. Duo ergo sunt quæ nobis purganda sunt, intellectus ut nouerit, affectus ut uelit. Christus intellectum illuminat, spiritus sanctus affectum purgat. Venit enim filius Dei, & tot & tanta mirabilia in mundo operatus est, ut merito intellectum nostrum ab omnibus mundanis rebus euocauerit: ut semper cogitemus, & nunquam cogitare sufficiamus, quia mirabilia fecit. Quis enim cogitare sufficiat qualiter ferum Dominus præuenerit nos, uenerit ad nos, subue-

Cap. 9.
S

T

neris

nerit nobis, & singularis illa maiestas voluerit mori vt videremus, seruire vt regnaremus, exulare vt repatriaremus: & vsque ad feruillissima inclinari, vt constitueret nos super omnia opera sua? Talem se obtulit Apostolis Apostolorum dominus. Et quia discipuli carnales erant, & Deus spiritus est, nec bene conuenit spiritui & carni: umbra corporis sui temperauit se eis, vt omnem cogitatum eorum ab humanis rebus ad carnem suam adunaret, & sic de carne transferret ad spiritum, Non tibi videtur eis intellectum illuminasse, cum aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas? Sed illi sanctissimæ carni assuefacti, verbum de discessu eius audire non poterant: quia intellectus humiliatus erat, sed nondum purgatus effectus. Eleuatus igitur in cœlum spiritum sanctum misit, qui affectum illorum. i. voluntatem mundauit: immò potius alterauit: vt iam magis velint dominum ascendisse, quem prius detinuisse voluerant. Sic ergo eorum intelligentia illuminata per Christum, & voluntas emundata est per spiritum: vt sicut bonum nouerint, sic & velint: quod non solum perfecta religio, vel religiosa perfectio est.

Quomodo iustus per vias rectas à domino deducatur.

Cap. 10.

V

*I*ustum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei. Est iustus qui in principio sermonis accusator est sui. Et est iustus qui ex fide viuuit. Et est iustus qui absque terrore est. Et primus bonus: quia accedit ad vitam. Secundus melior: quia currit per viam. Tertius optimus: quia iam appropinquat ad finem viæ. Hic tamen accipiamus primum, quem fortassis velocius inueniemus. Hunc deduxit dominus & non alius: quia ipse est de via iniquitatis ad viam veritatis reducere, & deducere per eam. Per vias, inquit, rectas. Viæ enim domini, viæ rectæ, viæ pulchræ, plenæ, & planæ. Rectæ, sine errore: quia ducunt ad vitam. Pulchræ, sine forde: quia docent munditiam. Plenæ multitudine: quia iam totus mundus intrat Christi sagem. Planæ, sine difficultate: quia donant suauitatem. Et ostendit illi regnum Dei. Regnum Dei conceditur, promittitur, ostenditur, percipitur. Conceditur in prædestinatione. Promittitur in vocatione. Ostenditur in iustificatione. Percipitur in glorificatione. Et dedit illi scientiam san-

sanctorum . Scientia sanctorum est hinc temporaliter cruciari, & delectari in aeternum. Et in contrarium scientia malorum relabatur. Alia est scientia mundi, quae docet vanitatem: alia scientia carnis, quae docet voluntatem. Illa tanquam pater, ista tanquam mater nobis est. Sicut enim mater filio suo semper optat quietem, sic caro incrassata nec minimis saltem digitis patitur se contingi. Et sicut pater vult filium suum huc illucque discurrere, ut addiscat aliquid unde magnificetur: sic & mundus vult hominem multis laboribus intricari, ut habeat unde superbiat, unde infletur. Honestavit illum in laboribus. Nonne & nos in ipsis laboribus nostris honestamur, cum omnia quae facimus, ad unitatis vinculum adunamus? Nonne & haec vilitas, haec deformitas, haec semicincia honorantur a principibus terrae? Vae nobis, si exultauerimus nisi in Christo, & pro Christo. Vae nobis, si vendibilem obtulerimus paupertatem. Et compleuit labores illius. Vel hinc in perseverantia, ut usque ad finem iustitiam non relinquat. Vel illic in gloria, ut gaudeat in aeternum. Felix utraque completio: cum & hinc moritur iustus plenus dierum, & illic oritur in longitudinem dierum. Vtrobique plenus: hinc videlicet gratia, illic gloria.

S E L L O.

Quod tribus modis iusti spolia diripiunt impiorum.

Iusti tulerunt spolia impiorum, & decantauerunt nomen sanctum tuum Domine. Videndum est quomodo iusti sine culpa tulerunt spolia impiorum. In euangelio legitur: Regnum caelorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Regnum caelorum, locus est iustorum. Quomodo autem non sunt violenti, de quibus dicitur: *Quia tulerunt spolia impiorum?* Quod quia mystice dictum sit, ipsa rerum experientia docet: cum versa vice iustos magis ab impiis, quam impios a iustis spoliari videamus. Impii vero & daemones & homines intelliguntur: & utrique a iustis similiter spoliantur. Ipsi quippe angelo qui primus conditus est, per Prophetam dicitur: *Omnis lapis preciosus operimentum tuum &c.* Quod operimentum tunc perdidit, cum per superbiam deiectus sanctorum angelorum societatem amisit. Sed haec spolia iusti tollunt, cum per poenitentiam semetipsos cruciantes, & crudeles sibi met existentes, consortium angelorum, quod illi per superbiam amiserunt, isti per poenitentiam

tiam assequuntur. Sed & cùm aliquem verbis & exemplis de peccato ad iustitiam conuerti faciunt, quasi spolia sua dæmonibus impiis tollunt. Sed & hominibus impiis spolia auferunt, quando mala opera quasi vestimenta sordida abicere compellunt. Quòd autem hoc faciunt, nō humanæ virtuti, sed diuinæ pietati ascribunt. Et hoc est quod dicitur: Et decantauerunt nomen sanctum tuum domine. Et victricem manum tuam laudauerunt pariter domine Deus noster.

ADAM DE PERSE.

Quòd Deus quærit à creatura, quod contulit creaturæ

Cap. 17.
Y

Mnia in pondere & mensura & numero distulisti Domine. Si mediatori vis amicitias iungere, si dignè vis mysterio mediatrix assistere, vide ne discedas à medio, vide ne quid nimis, ne quid facias sine modo. In oculis hominum piis conformare moribus conuiuentium: sed in cōscientia coram Deo si potes alios transgredere diligendo. Hoc solum est in quo moderator seculorum nostra delectatur immoderantia, cùm nostri amoris affectio in ipsum sine modo intenditur & mensura. Ipse auctor omnium, omnia in pondere & numero & mēsurā condidit: & quod creaturis contulisse cognoscitur, hoc requirit. Habe ergo pondus, serua numerum, mensuram tene, & diuidi non poteris ab auctore. Falsitas non habet pondus, vnde fertur & euolat in incertum. Pondus nescit leuitas, cor non finit esse stabile neque firmum. Numerum non seruat singularitas, cū sit numerus collectio vnitatū. Vbi regnat diuersitas, non est collectio, sed diuisio vnionū. Modum ignorat superfluitas, & nihil ab ea admittitur mensuratū. Beatus igitur quò ponderis grauitas reddit stabilem, ratio numeri socialem, moderantia mensuræ frugalem. Stabilem in fide, sociale in charitate, frugalem in conuersatione.

GALFRIDVS.

De tribus verbis, & tribus silentiis.

Cap. 18.
Z

Vn quietum silentium continerent omnia &c. Opportunè in silentio & quiete quod noturnis horis potissimùm cōuenit, sermo viuus & efficax exponitur. Ipsum tamen silentium in quo venit Verbum caro factū, non reue-

Feueretia sed negligentia fuit. Nocturnis autem horis ex-
 orta est lux in tenebris. Venit autem durus bellator contra
 fortem armatum, qui in pace atrium possidebat. Quod si medi-
 um silentium, sicut habet translatio altera, medio noctis iu-
 neri copulamur, tria nobis verba, & tria erunt consideran-
 da silentia. Primum igitur ad primos patres locutus est Deus
 per voces angelorum: sed siluit verbum istud, & factum est
 silentium primum. Rursus locutus est populo, s. per scriptu-
 ram legis & Prophetarum. Cum autem nec illud iam ver-
 bum audiretur, factum est silentium secundum, quod hinc
 medium dicitur: in quo venit sermo omnipotens, verbum s.
 incarnatum. Tertium vero silentium erit, cum & huiusmodi
 cessauerit tempore Antichristi. Huiusmodi sane propter e-
 lectos necesse est breuiari dies, sicut Ioanes ait: Factum est
 silentium in caelo quasi media hora. vnde etiam de tempo-
 re priorum verborum seruati sunt duo, Enoch s. & Helias:
 qui in tertio illo silentio debeant subuenire. Nobis quoque
 loquitur Deus, & prouocat ad virtutem per humanam priuile-
 giu rationis, vt erubescat viuere pecus quem Deus homi-
 nem fecit. Per sacramentum fidei, vt christianus Gentiliter
 viuere timeat. Postremo per votum religionis, vt non secu-
 lariter agat monachus, vel conuersus. Si primum vel secun-
 dum non exauditur, in medio iam silentio verbum ter-
 tium venit. Si & illud contemnitur, tempus est Antichristi.
 Semper autem silentium verbi Dei comitatur nox: quia
 mandatum lucerna est, & lex lux, & lucerna pedibus ver-
 bum Dei. Nec immerito propter triplicem hunc sermone-
 ter in die natiuitatis domini missarum solennia celebran-
 tur, quarum tertia solennior est duabus. Tertio siquidem
 omnipotens sermo de caelo in terram a regalibus sedibus
 in praesepium venit.

HVGODES. VICTORE.

De triplici silentio.

Dum medium silentium teneant omnia. Tria sunt si-
 lentia. Primum largitoris. Secundum desperatio curationis. &
 Tertium adeptio sanitatis. Primum ante legem, quando ho-
 mo non agnouit morbum suum, vnde nec quaerebat re-
 medium. Sed subintravit lex, quae ostendit languidis vul-
 nera sua, & statim ruptum est silentium: quia coeperunt egri-
 salutem quaerere. Sed considerans homo neminem per le-
 gem

SVPER LIB. SAPIENT.

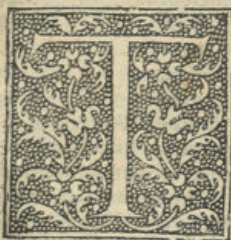
gem posse iustificari, quasi diuturnis clamoribus fatigatus, & iam desperans siluit: & securum est secundum silentium. Tunc ergo omnipotens verbum Dei patris in carnem veniens rupit silentium, locutum est pacem, dedit gratiam, proposuit veniam, promisit misericordiam, & cœperunt egri currere ad medicum: pura fide cordis, & vera confessione oris flagitantes remedium. Et hoc in hac vita agitur, vt homo per Dei gratiam recipiat sanitatem. Sed cum plenam sanitatem receperit, tunc tertium illud beatum, & sine fine silentium subsequetur. Inter primum & medium silentium multa verba sonuerunt, scilicet legis mandata. Inter medium & vltimum sonat vnum verbum, id est gratia Dei. Benè omnia. i. non solū illa quæ in petitione desperabant, sed & quæ in promissione defecerant. Et nox in suo cursu medium iter perageret. Præsens vita nox est, vita futura dies. Nox ista habet vesperam, illa dies auroram. Vespera præsentis noctis, fuit inclinatio vnus diei. Aurora illius diei, inclinatio præsentis seculi. Vespera huius noctis, fuit ex quo Adam peccauit. Aurora sequentis diei, à resurrectione Christi vsque in finem seculi. Videamus quo nox ista currat. Per mortalitatem currit in mortem, per mortem in damnationem. Igitur vita mortalis deorsum currit. i. in infernum. Vita immortalis sursum, id est in cœlum. Iter medium stadium vitæ præsentis, quod nascendo intramus, viuendo percurrimus, moriendo eximus. Quando ergo nox medium iter in suo cursu habuit, nisi quando mors omnes in stadio vitæ præsentis reperit, secum ad inferos traxit? Vide ergo ordinatissimum diuinæ dispensationis consilium. Quando omnis recuperandæ salutis spes perierat, & mors omnia secum deorsum rapiebat, peccatum ad summum venerat: tunc omnipotens sermo mittitur liberandis, vt amplius diuinæ munus gratiæ commenderetur. Venit, inquit. Quis? Vnde? Quod? Sermo altissimi, vnicus patris rex filius regis. De consensu patris ad tolerantiam passionis, de æqualitate maiestatis ad paribulum crucis, de sede regali ad officinam peccati, de lumine cœli ad tenebras inferni. Sed nunquid ideo regnum perdidit, immò eos qui seruierant peccatis liberans, vsque ad conregnandum sibi sublimauit? Et ideo fortassis à regalibus sedibus venit.

Finis.

SE QUITVR ECCLE- SIASTICVS.

GALFRIDVS.

Quòd qui nouissima sollicitè prauiderit,
sapienter media gubernabit.

Timeti Dominū bene erit in extremis Cap. 1.
etc. Non desipiūt qui nouissima A
prima, & prima nouissima faci-
unt: solliciti maximè de extre-
mis, ne extrema gaudii luctus
occupet. Qui nauem regit, non
in prora residet, sed in puppi.
Sic noster etiam nauis guberna-
tor animus, nostræ conuersationi-
nis arbiter, prosperè cuncta di-

rigit, si fuerit intentus extremis. Nam ea memorans non peccabit.

Quòd peccatum timor hominis reprimat, Dei celat.

Timor Domini expellit peccatum. Nam qui timet hominē, B
citò cadit. Humanus etenim timor ad horam fortassis ex-
terius peccatum coërcet & reprimat: sed eo ipso interius im-
primit potius quàm expellit, & occasione sumpta vehemē-
tius mox ebullit quod inclusum fuerat non extinctū, vbe-
rius pullulat quòd præcisum superficie tenus non radicatus
amputatū. Veruntamen etsi nulla videretur vtilitas timēdi
Deum, vnde nobis securitas non timēdi? Quis enim scit
si dignus est amore, an odio? Timeamus itaq; quia in mul-
tis offendimus, & qualiter dominus ea reputer, quanti æsti-
met, qualiter iudicet, ignoramus.

BALDVINVS.

Humilitas in dignitate fit dignitas dignitatis.

Vanto magnus es, humilia te in omnibus. ac si di
ceret: Secundum magnitudinem dignitatis æ
qua fit mensura humilitatis. Humilitas in ho-
nore: honor est ipsius honoris, & dignitas di-
gnitatis. Omnis dignitas ipso dignitatis no-
M

Cap. 3.
C

SVPER ECCLESIASTICVM.

mine digna est, si humilia dedignetur. Humilitas autem sine honore, ipsa sibi sufficit ad honorem. Honor verò sine humilitate, sese perducit ad confusionem. Item quanto magnus es &c. Si egregius es, esto tamen de grege. Si omnibus præes, non dedigneris subesse. Considera teipsum, & magistrum tuum, & in quo opere se confiteatur magistrum. Considera quid fecerit, quid dixerit. Non veni, inquit, ministrari, sed ministrare. Ecce quid dixit, & quid fecit. Humiliauit se vsque ad pedes discipulorum suorum. Quis hoc fecit? Is cuius est terra scabellum pedum eius.

BERNARDVS.

De duplici confusione.

Cap. 4.

D

Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam. Bonus pudor quo peccasse aut certe peccare confunderis: & omnis licet humanus arbiter fortè absit: diuinum tamen quàm humanum tanto reuerentius reuereris aspectum, quanto verius Deum quàm hominem cogitas puriorem. tantòque eum grauius offendit à peccante, quanto constat longius ab illo esse omne peccatum. Huiuscemodi pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dum aut peccatum omnino non admittit, aut admissum poenitendo punit, & confitendo expellit. Quòd si quis confiteri confunditur, id quoque vnde compungitur: talis pudor peccatum adducit, & gloriam de concupiscentia perdit: quando malum quod ex profundo cordis compunctio conatur expellere, pudor ineptus obstruso labiorum ostio non permittit exire.

RADVLPHVS.

Quàm firma, quàm libera debeat esse iustitia prælatorum.

Cap. 7.

E

Oli quæere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Tãquam diceret, ne velis suscipere regimen populi, nisi tantã sis constantiã vt non reueraris personam potentis: sed cù omni fiducia arguas delinquentes, ne fortè scandalizes tibi commissos, si te agilem viderint, & ad nutum humanum flexibilem. vbi & aptè subiungitur: Non pecces in multitudine ciuitatis, nec te im-

mittas in populum, neque alliges duplicia peccata. vt scilicet non tantum pro se, sed pro subditis cogatur reddere rationem. Neque enim in vno erit immunis. i. in aliquo horum: quia & suorū & alienorū luet supplicia delictorū. Quicumque ergo locū iā tenet, caueat necesse est ne adulado potestatibus peccatis se cōtaminet alienis: & dum humanam declinat offensam, diuinam incurrat vindictam.

V V E R R I C V S.

Quòd pauci sunt qui damna perditū temporis magni pendant.

De negligentia tua purga te cum paucis. Omnino si de negligentia nos purgaremus, de paucis essemus. Nunc autem quoniā non modò minima, sed & maxima negligimus, longè à paucis de terra diuisi sumus: & de nobis dicit ille qui paucitatem sanctorū multitudini p̄fert negligentiu: Inter multos erant mecum. Et quid hodie tam proprium simul & commune his quos religiones fouēt vmbra sicut negligentia? vt de meipto loquar, quotiens derident h. s. m? Quotiens dormitauit anima m. p. i? Diēque ferè totum acti reuocabile tempus esset in inertia consumo? Illud autem miserrimum est, quod hodie non putatur iactura sed lucrum. si dies qui nobis ad purgationem dati sunt, elabantur nobis dormiendo, p̄tereant & pereant negligendo. Gentilis, vt aiunt, cū sederet ad mensam, venissetque in mentem nihil strenuum aut memorabile se egisse illo die, cum gemitu graui & dolore mensam repulit exclamans: O amici, diem perdidisti. Nos hodie dicere videmur, Diem lucrifeci, si sine opere totus per inertiam possit elabi. Sic nullus ferè est qui tempori precium ponat, qui cogitet apud se quantum ad comparandam æternitatem valeat dies vna. Putasne est aliquis in nobis qui quotidianam dierum suorum à semetipso rationem exigat? qui cuiusque diei dispendia vel emolumenta sibi diligenter describat? vt si deprehenderit se hodie negligenter egisse, vindicet in semetipsum, de cætero cautius agat? Beatus ille seruus, quem cū venerit dies extremus, inuenerit ita facientem.

B E R N A R D V S.

Quòd iugis mortis memoria faciat timoratum.

Fili memorare nouissima tua, & in æter. non p. Nimirum hæc G

SVPER ECCLESIASTICVM.

maximè recordatio facit timoratum, timor expellit peccatum, & negligentiam non admittit.

Quanta sit hominis, pudoris, doloris,
timorísque materia.

H *Fili memorare no. t. & c.* Recole primordia, attende media, nouissima memorare. Cogita vnde veneris, & erubescere. Vbi sis, & ingemisce. Quò vadas, & contremisce. Agnosce primordia tua, & erubescere comparatum te esse iumentis insipientibus & c. Memorare nouissima tua, & time ne abeas etiam post iumenta. Pro confortio angelorum, sortitus es consortium iumentorum. Erubescere, vis nosse quò deuenisti? In locum vtique afflictionis, vbi dolor & labor, & afflictio spiritus. Nemo in hoc seculo nequam quod vult habere potest. Quandoquidem nec iustus iustitia fatiatur, nec voluptuosus voluptate, nec curiosus curiositate, nec inani gloria ambitiosus. Ecce vnde doleas, quòd in exilio positus es, in deserto moraris, in tenebris ambulas, & in lubrico, & in su. vul. r. vesceris p. t. An non in ama. moratur oculus tuus, quotiens ista consideras & deploras pariter cum propheta dicens: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est, & c. Habes prima, habes media: sed quæ sunt nouissima, ipsa sunt, mors, iudicium, & gehenna. Quid horribilius morte? quid iudicio terribilius? quid gehenna potest intolerabilius cogitari? quid ultra metuet qui ad ista securus est? O homo, si pudorè perdideras, ad nobiles pertinentè: si dolorè nõ sentiebas, quod est etiã carnaliũ: vel timorè non omittas, quod est etiam iumentorum! Oneramus asinum, laboribus fatigamus, & non curat, quia asinus est. At si in ignem impellere, si precipitare velis in foueam, cauet quantum potest, vitam diligens, timens mortem. An non ergo iustum est, vt qui ista non timet, audiat istud verbum increpatorium: Abi post vestigia gregum & c. Time homo, qui in morte separandus es à bonis omnibus huius corporis: cum dulce carnis & animæ connubium amato sit separandum diuortio. Time, quia in terribili iudicio preferuandus es illi in cuius manus durum est incidere, & eo exanimante quem nihil latet: siquidem inuenta fuerit in te iniquitas, tollendus es ne videas gloriam Dei. Time, quia in gehenna cum diabolo & angelis eius æternis es supplicii cruciandus. Et hic est timor qui initium dicitur sapi-
entia,

entia, non dolor, vel pudor. Vnde non primordia, non media iuberis, sed nouissima memorari. Validior enim est ad resistendum peccatum timor, quam pudor, vel dolor: quia & dolor potest de qualibet huius mundi consolatione, & pudor de multitudine consolari. At timor non ita, nam in morte nihil omnino de bonis huius seculi feret secum. In iudicio nec fugere poterit, nec resistere. In gehenna verò sicut nulla redemptio, sic nulla consolatio poterit inueniri.

Quòd homo donec Christus in eo vixerit non laudetur.

E laudes hominem in vita sua. An fortasse non est homo laudandus in vita sua, quæ tentatio est super terram: nec ideo tamen laudandus non est, cum mortuus peccato viuit Deo? Vana quidem laus & seductoria, qua laudatur peccator in desideriis animæ suæ: sed multum commendanda illius vita qui dicere potest: Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Christus. Cū ergo laudatur homo, in quo iam viuit non ipse, sed Christus: non in sua laudatur, sed in Christi vita. Ac per hoc non laudatur, contra sententiam quæ prohibet hominē laudari in vita sua. Cur utique humanis laudibus dignus non erit, quem sui nominis quoque Deus laude dignatur? dicente Dauid: Pauper & inops laudatus. Laudatur Iob, quia patienter sua amisit: dū adhuc viueret in corpore laudatur.

Cap. 11.
I

V V E R R I C V S.

Quòd à sapientia tria soleant auertere cor hominum.

B eatus homo qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia meditabitur &c. Prorsus hæc est beatitudo, hæc sapientia: si moreris in sapientia, ut perseveranter eam teneas. Non enim qui statim inuenerit, sed qui tenuerit eam beatus est. Sed non ibi quieuit, imò addidit: Et qui affluit prudenter, ut scilicet in ea demoreris, & conturbatio atque conuictu ipsius delecteris: nec discedas à magisterio ipsius, donec meditando iustitiam, cogitando circumspectionem Dei affluere prudentia possis. Verum alios repellit à sapientia quam inuenerant superbia cordis. sicut de Pro-

Cap. 14.
K

phetis testatur Apostolus. Alios, sicut in Salomone patet, abstrahit illecebra carnis. Alij in leuitate & inconstantia mentis leui perturbatione offensi eam relinquunt, qui s. ad tempus credunt, & in temp. re. Quare autem recedunt? quia radices non habent quibus teneantur. Quomodo autem radicari poterunt, nisi morentur? Sic iustus plantatus in domo domini nec radicari nec fundari in charitate poterit, nisi mora & stabilitate loci. Si autem radicus non fuerit, nec florem, nec fructum qui maneat afferre poterit. Et si florere visus fuerit alicuius spei initio, diceretur de illo: Ante messem totus effloruit, & immatura perfectio germinauit. Et sicut aliàs dicitur: Si fecerit fructum, alieni comedent eum. Si ergo vis in sapientia morari, stude in iustitia meditari. In iustitia autem meditaris, si in silentio tuo quod est cultus iustitiæ non malitias quas malignus immittit, aut phantasias quas cor tuum parturit, aut inanes philosophias ceu fallaces theorias quæ sunt velut ægri somnia, admittere patiaris. Si autem quasi violentæ irruunt cogitationes noxiæ, pone tibi virilem & fidelem custodiam, quæ omni custodia seruet cor tuum. Dico autem timorem Dei, qui nihil negligit, qui nullum in discursum intrare permittit: sapius interrogans etiam angelum lucis, Noster es an aduersariorum? Vndique enim sibi circûspicit, tanquã omni hora cogitans circûspectiones Dei, quem sine intermissione intueri ac iudicare corda filiorum hominum attendit. Pulchrè autè dictum est, In sem. cogi, quia prorsus sine sensu est: & à corde excessit, qui timorem Dei cogitare negligit, qui pondus tantæ maiestatis ac iudicij sibi imminenti vel incumbentis non sentit. Signanter quoque circûspicere dicitur Deus, qui omnia tam præterita quàm futura habet presentia.

BERNARDVS.

De multiplici aquarum vsu.

Cap. 15.

L

Qua sapientie salutaris potabit illum. Multiplex est aquarum utilitas. Est enim utilis aqua ad lauandum, ad potandum, ad cibos coquendos. Sic aqua sapientie salutaris, quæ hauritur de riuulis scripturarum. Etenim sermo diuinus non modò potat animam sitientem, sed lauat dicente domino: Et vos mundi estis propter ser. quem lo.

l. vo. Sed & crudos carnis cogitatus igne sancti spiritus accedente coquit diuinum eloquium, ac vertit in sensus spiritalis cibos mentis.

G A L F R I D V S.

Quòd etiã in debili corpore diuinis sit laudibus in sistedũ.
Non est speciosa laus in ore peccatoris. In pœnitentis autem ore minus iucunda adhuc. Attamen nemo interim negligat pensum reddere seruitutis, nemo opus Dei faciat negligenter. Sed doleo caput, doleo pectus, deficit corpus, quantumlibet mihi baculum applices, non est vox, neque sensus. Periculosa medela, medicum nunc inuocare. Enimvero non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. Debueras & continuo moriturus auxilium flagitare diuinum. Debueras etiã statim expiraturus sacrificio laudis honorare Deũ, quoniã illic iter quo estendat tibi salutare suũ. Sed omisit iam multo tempore opus Dei, nunquid profuit tibi? Adhuc, vt video, nihilominus fortè etiam amplius doles aut dolere te putas. Expergiscere, exercere in laudibus creatoris. multis affuit in eius opere desperata etiam valitudo. Sed & modicum si oportet in eiusmodi interim exercitio corpus affligi. Vigiliis & labore vbi putas melius possèt infumi, quod in quolibet etiam ocio nec tardius forsità oportuerat mori? Nam & in omni interim fatigatione satis nos debet beata illa expectatio cõsolari, quòd in summa iucunditate animi simul & corporis psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo domini.

R A D V L P H V S.

Quòd vehemens increpatio ramos mali operis non radicem amputet voluntatis.

Vam bonũ est correptum manifestare pœnitentiã? Sic enim effugies voluntariũ peccatum. Hoc fit, cum peccator corripientis se mansuetudine comperta eius piam indignationem gratãter amplectitur, & increpantem diligens aduersus reatum suum in iracundiam suscitatur. Sic enim (inquit) effu. vo. pec. Ergo si violenta & cõtumeliosa adhibeatur increpatio, licet ad tempus propter timorem prauis operis fiat intermissio, volũtatis tamen prauæ mutatio non sequetur.

Quòd magna sit peccatoris angustia, dum nouis vetera vult mutare.

Cap. 27.

O

*S*icut in medio compaginis lapidum palus figuratur sic inter medium venditionis & emptionis angustabitur peccatis. Cum enim homo carnis illecebris assuetus prauæ consuetudini suæ reniti cœperit, & agrum supernæ hereditatis suarū voluptatū continentia cōparare voluerit, magnas patitur angustias: dū hinc caro cōpellit vt ex more sibi obsequatur, hinc spiritus repellit vt magis cœpta perficiēs brauium sancti certaminis fideli perseueratīa cōsequatur. Magne igitur sunt ibi angustia, sicut diximus: sed laboris huius cōsolatio subinfertur, cum dicitur. Cōteretur cū delinquēte delictum. Hoc enim maximē in contritione sua debet hominē releuare: quod dum ipse conteritur, & aculeus carnis retūditur, & quē ex carne traxerat reatus aboletur. Quia tamen periculū est ne fatigatus deficiat: Nisi, inquit, in timore Dei teneris te constanter, citō subuertetur domus tua.

Quōd quidam ad correctionem sic accedant, vt non inde correctio sed corruptio subsequatur.

Cap. 26.

P

*C*oncupiscētia Spadonis deuirginauit inuenculam: ita & qui facit per vim iudicium. Spado ad coitum non spe trahitur posteritatis. Scit enim se gignere non posse: sed ardore concupiscētiæ infligatur. Corruptere itaque potest virginem, imprægnare nō potest. In hunc modū & qui ad proximi increpationem non vilitatis alicuius consideratione ducitur, sed furoris sui impetu raptatur: dum sine mensura culpas vindicat, lædit, non subuenit: & cui semen melioris propositi infundere debuit, grauius corrumpit.

GALFRIDVS.

Quōd peccati occasio etiam longē posita sit vitanda.

Cap. 21.

*Q*uasi à facie colubri fuge peccata. Puto nō quaeret de colubro & peccato qui primam præuariationem introisse meminit per serpentē. Lubrica res est, pectore & ventre graditur, plena veneno mortifero. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur. Noli ergo sustinere donec mordearis: mox vt videris fuge, fuge à facie eius, ne expectaueris morsum eius. Non dicas, Quid mihi nocet, si proximus est coluber. tantū, & me non mordeat, non occidat?

dat? Imò verò quod de colubro non diceres, minus dixeris de peccato. Nec accedentis lenocinia feras, sed vt fugeres à facie colubri etiã lógius positi, sic multò magis à peccati. Et faceres hoc, si tibi charior foret animæ vita quàm corporis.

Item.

Quasi à facie colubri f. p. Ac si dicat, non sis contentus non R. incurere morsum, fuge etiam tactum. Imò etiam non sufficiat tactum euadere, sed etiam & accessum. Parum est serpentem non sentire contiguum, periculosum est vel habere vicinum.

BERNARDVS.

Quòd peruersi vnde debuerant impinguari lapidantur.

E stercore boum lapidatus est piger. Arguere & increpare interdum necesse est. Et quis ignorat fimum esse verbum increpatorium, verbum amaricatorium, verbum improperij: & quòd si non excusat necessitas, ipsum etiam minus deceat proferentem? Sed hoc fimo et si quosdã impinguari, tamen & alios planè & lapidari & indurari videmus. An non impinguatur qui increpatus benignè accipit, mansuetè respondet, libenter emendare conatur? Hæc planè salubris & fecunda impingatio est. Ex ea ergo pinguedine quam generat oleum peccatoris, abundantius pululant spinæ & tribuli. Quid autem faciemus tibi ò piger, qui ad hanc misericordiam irritaris magis & exasperaris? Nónne bonus fimum spargitur in agrum tuum? vnde ergo lapides habet? Sed tu inimice homo: quoniam qui diligit iniquitatem, odit a. s. Tu inquam hoc facis, qui desidiam tuã non excutere sed excusare pergens, fimum tibi perueris in lapides, & vnde impinguari debueras lapidaris.

Quòd decor temporalium non ornet hominem, sed induret.

De stercore boum la. p. Væ misero, qui dum stercoretur putatur ornari. Bos erat Paulus, qui omnia mundana arbitratur vt stercore, vt Christum lucrifaceret. His verò stercorebus lapidatur piger qui ea amplexatur, & Christum lucrifacere negligens, corde vacuo & deserto foras cogitur euagari. Sicut enim exercitij spiritualis & curæ corporis contemptus exteriorum, sic eorundem sollicitudo certum signum est mentis incultæ.

Cap. 22.
S

SVPER ECCLESIASTICVM.

GALFRIDVS.

Sub quibus testibus peccet homo.

Cap. 23.

Arietes cooperiunt me, & sunt vndique. Quis me videt? videt iudex, qui scrutatur Hierusalem in lucernis. Videt aduersarius, qui flagitia suggerit & instigat. Videt cœlestium testium multitudo, execrans & indignabunda recedens. Vide ipse quid facias: quia secundum vulgare proverbium, si fuerit qui faciat, erit qui dicat. & secundum poëtam: Vt serui taceant, iumenta loquentur.

BALDVINVS.

Quòd populus Dei tribus nominibus designetur.

Cap. 24.

Min Iacob inhabitata. In populo scilicet quem dilexi. Iacob enim dilexi, Esau odio habui. Ac si diceretur ei: Inter bonos sit conuersatio tua, & cum iustis sit habitatio tua. Inter malos enim nō est requies: sicut scriptum est: Migravit Iuda propter afflictionē &c. Et de quibusdam scriptū est: Commixti sunt inter Gentes, & di. o. eorum &c. Ergo malorum societas fugienda est animo semper, sed non semper corpore. Lima enim pernecessaria est in officina fabricorum, eradens rubiginem ferri vt elimatum splendet.

Sequitur: *In Israël hereditare.* Hoc est stude, satage vt herediteris in Israël, non in Ægypto. Non inter Gentes quæ ignorant Deum, sed in populo Israël. Sola ergo hereditas Israël requiem quærentibus est quærenda & perseueranter. Nam qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Vnde & additur: In electis m. mit. ra. charitatis scilicet Dei & proximi. Populus ergo iustorum tribus modis & quasi tribus nominibus significatur: in Iacob, in Israël, in electis me. Iacob enim est, secundum simplicem prudentiam in qua simpliciter ambulat: & omnia maligni supplantat molimina, ne supplantatus ius suum perdat. Israël verò est, cum tam fortis est vt Deum sustineat, vel tam beatus vt videat. Electus autem est: quia cum nondum diligeret, prior est dilectus. Dilectus autem est & electus ad requiem à Deo sibi preparatam, quæ in tempore suo ei dabitur: & triplici felicitate consummabitur: hoc est communionem beatissimæ societatis, visione ipsius diuinæ maiestatis, stabilitate interminabilis æternitatis,

ADAM

ADAM DE PERSE.

De laude virginis matris.

Quasi oliua speciosa in campis. Si virginem nostram oliuam **Y** dixerimus, erit oleum partus eius. Virgo sanè nostra est oliua speciosa in campis: quia gratia eius & misericordia omnibus est communis. In campis posita florem campi protulit, ex cuius amœnitate pulcherrima campestria sibi humanæ turpitudinis nuditas procurauit. Campestria sunt perizomata velamenta turpitudinis, quæ de flore isto sibi consuunt, quicumque per fidem & amorem virginei partus criminum verecunda deponunt. Est etiam spe. in campis: quia ecclesiarum pulchritudo specialis. Speciosa quippe facta est & suavis, ex qua spe. for. præ fi. ho. nascitur sancta suauitas vnctionis. Christi ecclesiæ campi congruè dici possunt, quos disciplina cœlestis aratrum colit, doctrina euangelij serit, iustitiæ executio fertiles reddit. In his campis est oliua fructifera mater misericordiæ virgo Maria. De oliua profluit pinguedo olei, fundit gratiæ plenitudinem, misericordiæ vnctionem profert mater Christi. Quàm iucundum, quàm suaue est illi cohærere! quàm salutiferum intra puerperæ diuersorium remorari! Si infirmus es, de diuersorio illo abundanter profluit oleum infirmorum. Si sanus es, & de testimonio conscientiæ aridet tibi iustitiæ fanitas, oleum lætitiæ suscipis ex Maria. Species morum, operum decor, meritorum gloria, totum de gratia Mariæ suscipitur, cum amatur. Cum enim plena sit gratiæ, & tota misericordiæ delitiis affluens, nihil gratiæ omnino accipimus, quod nõ nobis cõferat partus eius. Nostra est virgo, nostra sunt virginis viscera, noster est virginis partus, nostra sunt quæ penes illã de cœlestibus accitatur. Periculosum est ergo ad punctum ab illa discedere, apud quam nostræ suauitatis delitiæ reponuntur. Diuitiæ salutis sapientia & scientia penes virginem nostris vsibus reseruantur. In partu nimirum virginis thesauri sapientiæ & scientiæ ad locupletationem pauperum absconduntur. Propter miseriam inopum & ge. paup. venit de corde patris Christus in cor virginis, & in virginis vtero pauperum gazophilacium collocauit. Inde pauperes spiritu locupletati sunt, quos mundi superbia vanitate & mendacio non ditauit. Filij ho. vsque. gra. cor. à corde virginis elongatis? Vt quid dī. va. & quæ, men, cum
intra

SVPER ECCLESIASTICVM.

intra nostræ virginis vterum mirificauit dominus sanctum suum. Cur non properatis ad oleum? Vestrum est quod hic agitur. Nulla enim ratione diues omnium Deus pauper fieret, nisi vt se pauperibus coaptaret. Nulla ratione oliuam fructiferam in campis poneret, nisi vt misericordiam virginis communem omnibus exhiberet. Hinc est quòd non regibus in palatiis, non diuitibus in vrbibus suis mysterij huius ratio primò innotuit: sed pastoribus qui in campis erant, qui supra gregum suorum custodiam vigilabant. O saluatis benignitas! O nascētis miseratio! O puritas & pietas parientis! O vtinam essem ego de paruulis quibus hæc reuelata & acta sunt, vt philosophari interim de aliis non liberet! Quid dulcius quàm verbi interesse cunabulis? quàm in diuersorio Christi feriatum & liberum esse, & infantie colludere tam felici. Ignoscite quæso, si hubera de cælo plena non deferit, si sacrosanctum pectoris virginalis sacrarium non dimittit ad in contaminata vestigia virginis: piscina posita est pietatis vbi pueri balneantur. Nostis ætatem huiusmodi frequentiori lauacro indigere. facillimè sordes contrahit, & opus est vt materna sollicitudine consuetiori balneo diluantur. Proinde à contubernio sacre virginis longè procedere tutum non arbitror. Quis enim mihi prouideret in talibus, si indulgentissimæ matris misericordiam elongarem? Tenebo illam, non discedam ab illa: quia si misericordie eius sollicitudo defuerit, facilè fecero abortiuum.

VVERRICVS.

Quòd conuenienter vitis odor virgineo partui comparetur.

Z *Ego quasi vitis fructificauit suauitatem odoris.* Hæc verba & Christo & ipsius matri conueniunt. Sed quia primus patet intellectus, quomodo beatæ virgini conueniant videamus. Respondeat ergo Maria blasphemias tam pro se quàm pro filio, cunctasque hæreses solo interimat verbo, & dicat: Ego quasi vitis &c. Acti apertè dicat: Partus quidem meus non habet exemplum in sexu mulierum, sed habet similitudinem in naturis rerum. Quæris quomodo virginitas genuit saluatorem? Sicut flos vitis odorem. Si corruptum inuenis florem, pro eo quòd dedit odorem: violatum crede pudorem, quia edidit saluatorem. Quid potes calumniari

in

in proprietate similitudinis? Quid enim est aliud virginitas quã flos inuiolati corporis? Quid aliud est flos virginitatis, quã suauitas odoris? Tu tamẽ caue ne bono moriaris odore. Glorietur ergo Maria & dicat: Ego quasi vitis &c. Pulchrẽ quasi vitis. Nã botr⁹ cyperi, dilect⁹ suus illi: de quo nõ solũ torcular passionis rubrum mustum expressit precioso sanguinis, quo calix præclarus inebriat: sed & quotidie de uotio sancta sibi vinum exprimit quod læti. cor hominis, & inebriat voluptate gaudij & amoris. Et flo. me. fruc. ho. & ho. Prorsus Iesus est suauitas odoris inuitans, honestans, sanctificans, honor glorificans. Suauitas odoris, qua velut ad viam adducimur: honestas, per quam deducimur: honor, ad quem perducimur. Pulchrẽ autem honestas dicitur quasi honoris status. Neque enim honor ille summæ dignitatis: & gloriæ statim tunc in nobis habitare possit, nisi nunc honestas vitæ & morum sedem ei præpararet. Est ergo Iesus primò suauitas odoris iis quos vocat. Deinde honestas iis quos iustificat. Demum honor illis quos magnificat. Benè autem non ait flos, sed flores: quia cum virgo sancta est, flos virginitatis in ea multiformis est. In Maria tamen gratia singularis præ omnibus multipliciter floruit, quæ tota pulchra intus & foris, tota vernabat quadem florentia & venustate pudoris.

De triplici forma in Christo.

Ego mater pulchræ dilectionis, & timor. & agni. & sanctæ spei. A
 Verè matri notus erat filius, quem tam pulchrè & commodè his virtutum describit nominibus. Verùm alia est in Christo forma corporalis, alia moralis, alia intellectualis. In corporali frater est, in morali magister, in intellectuali De⁹ noster est. Corporalem suscepit, vt impleret sacramentum: moralem exhibuit, vt præberet exemplum: intellectuales ceu diuinam reuelabit ad præmium. Hunc commendans nobis beata virgo Maria sic ait: Ego mater pul. di. &c. Ergone iste est filius tuus ô virgo virginum? Ergone talis est dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? Planè talis est dilectus meus, & ipse est fi. me. ô fi. Ie. Dilectus meus est pulchra dilectio in seipso, dilectus meus est pulcher timor, spes & agnitio in illo qui natus est ex ipso. Ipse enim est non solum quem diligimus, timemus, agnoscimus, & in quẽ speramus: sed etiã hæc omnia operatur in nobis, atque his virtutibus,
 velu-

veluti quibusdam membris & partibus in nobis perficitur & formatur. Tunc enim perfectè pro modulo huius vitæ Christus in te reformatus est, si veritatem quæ ipse est agnovisti, & agnitam glorificasti: timore scilicet & spe: & ne spes confundat, charitas sit diffusa in corde. Sed quia non est talis positio nominum, ipsam etiam videamus, & ex ipsa aliquid ædificationis trahamus. Sicut enim de agnitione timor nascitur, quem ne in desperationem concidat, spes consolatur adiuncta, ipsi quæ spei ne confundat, charitas suffragatur: ita versa vice dilectio parit castum timorem, timor quæ cum dilectione illuminat agnitionem. Secundum illud: Qui timebit dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. Quanto autem verius illuminato corde Deus agnoscitur, tanto fiducialius in eum speratur. Vnde est illud: Sperent in te qui nouerunt nomen tuum domine. Pulchrè autem & propriè dicta est pulchra dilectio, cum charitas Deus sit, ac per hoc summa pulchritudo sit: quia virtus ista ferè tota pulchritudo ecclesiæ. Sed & sanctorum dilectio ab amore hominum fuerat distinguenda, siue turpi, siue officiali, siue etiam naturali.

GALFRIDVS.

Quòd indignus sit sapientia, qui eam concupiscere, pœnam putat.

B *Transite ad me omnes qui concupiscitis me.* Gratia sapientiæ Dei, quæ summâ meriti nostri constituit in concupiscentia sua. Sicut enim mandatum primum & maximum vt diligamus Deum: sic præcipuum meritum animæ, concupiscentia sapientiæ est. Quid graue nobis imponitur, vt diligamus Deum? Quid molestum exigimur, vt sapientiam exigere de beamus? Quid enim Deo amabilius? Quid sapientia concupiscibilis? Nullus videbitur nobis intolerabilior ad sapientiam transitus, si aduertimus quàm optabilis sit accessus. Impossibile est non transire, quocunquè sit transeundum: imus, & sine intermissione transimus. Bonus est Deus (aiunt seculares) qui in proximo iuuat. Væ miseris qui sustinentiã perdiderint. Transeamus ad sapientiam omnia transfiliendo & despiciendo. Ad centuplum pertinet, Spiritus meus super mel dulcis: ad vitam æternam, Super mel & fauum. Hic gratia spiritalis, ibi perennis gloria commendatur. Gratiam enim & gloriam dabit dominus. Spiritus meus super mel
dul.

Dulcis: deuotio s. spiritalis super omnem delectationem gau-
dij secularis. Et hæreditas mea super mel & fauum. Beatitu-
do perennis super omnem materiam cuiuscunque delecta-
tionis terrenæ & temporalis.

BERNARDVS.

Quòd quicquid amarum videtur, vnctio
spiritus dulce facit.

Spiritus meus super mel dulcis. Molestus est quandoque C
nobis pœnitentiæ labor, corporis afflictio grauis, abstinencia onerosa. In vigiliis dormitat anima nostra præ tædio, nõ ob aliud sanè quàm propter inopiam spiritus. Ille enim si adesset, laborem & pœnitentiam nostram faceret non solû non molestam, sed etiam desiderabilem & delectabilem esse. Adeo enim dulcis est, vt ne ipsa quidem dulcedini eius præualere queat amarissima licet mortis amaritudo. Quid igitur non temperat illa dulcedo, quæ mortem quoque facit esse dulcissimam? Quæ resistere possit asperitas vnctioni, quæ mortem facit esse suauissimam?

Quòd qui non delectatur præsentibus, futurorum memoria consolatur.

Memoria mea in generatione seculorum. Quandiu stare D
præsens cernitur seculum, in quo generatio aduenit, & generatio præterit: non deerit electis consolatio Dei memoria, quibus nondum de præsentia plena refectio indulgetur. Memoria ergo in generatione seculorum, præsentia in regno cœlorum. Sed quæ generatio ex Dei capit recordatione solamen? illa scilicet quæ dicere potest: Renuit consolari anima mea. Iustum quippe est, vt quos præsentia non delectant, præsto eis sit memoria futurorum.

Quòd paupertas voluntaria genus martyrij iudicetur.

Beatus vir qui post aurum non abiit, nec spe- Cap. 31.
rauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, E
& laudabimus eum? fecit enim mirabilia in
vita sua. Verè martyrij genus est vo-
luntaria paupertas. Quid enim mirabi-
lius, aut quod martyrium grauius esse
potest, quàm inter epulas esurire, inter ve-
stes multas & preciosas algere, paupertate premi inter
diui.

diuitias quas offert mundus, quas ostētat malignus, quas desiderat noster ipse appetitus? An non meritō coronabitur qui sic certauerit, mundum abiiciens promittentem, irridēs inimicum tentantem, & quod gloriosius est, de seipso triumphans & crucifigens concupiscentiam prurientem?

Quòd non debes à subiectis exigere, quod praelatis nolueris exhibere.

Cap. 32.

F

Principem ceu rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis tanquam vnus ex illis.

Quomodo est tanquam vnus ex illis, manens inter humiles superbus, inter subditos rebellis, immitis inter mansuetos? Vt te putemus tanquam vnum ex illis, videamus tam exhibere paratum, quàm exigere obedientiam: videamus tam libenter praepositis obtemperare subiectum, quàm imperare subiectis. Quòd si semper vis obedientes habere, & nunquam esse: probas te non esse tanquam vnum ex illis, dum vnus esse renuis ex obedientibus. A quibus si te superbiendo segregas, reputari inter illos te noueris, de quibus scriptum est: Quòd alligant onera grauia, &c

GALFRIDVS.

Vtilis expositio super hoc quod sequitur.

Ante grandinē praebit coruscatio, & ante verecundiam praebit gratia &c. Sapiens his verbis à visibilibus ad inuisibilia, & ad moralia à naturalibus sumit exhortandi materiam. Vbi etiam qualitas nobis est attendenda prouincia: in qua scripsit. Nam in ea potissimum coruscationes & tonitrua grando sequitur: sicut legimus signum fore de caelo, & festivo tempore mugire tonitrua. Admonet ergo sapiens, quòd videns quis quòd praecedat coruscatio multum quidem lucida sed breuissima, grandinē frigidam, molestam atque duraturniorem: consideret quòd praeeat transitoria claritas perpetuam confusionē, & horrorem aeternae damnationis lux impiorum breuis. Et bene ait: Non veniet vel aderit, sed praebit: & antequam veniet, illicò praeteribit. Exponens denique quod dixerat, subdit quòd intendebat exinde commendandum. Et ante vere. pra. gratia. O si illam aestimare possemus verecundiam futurae reprobationis, qua conuicti in iudicio impij maximè qui pietatis speciem habuerunt erubescunt! Inde enim sibi interim blandiuntur, quicunque

pec-

peccant in spe, quòd videatur longè vltio à peccatoribus,
 à quibus magis longè est salus. Quamobrem si sapias, non
 qualis interim veniat, sed quid præcat æstimabis, quan-
 libet grata prosperitas parum transiens, sed cõfusionem quæ
 non similiter transeat post se trahens. Et dominus quidem
 reliquit post se benedictionem. Mundus autem scorpius
 est, & cauda pungit, cum inebriatus fueris ponens quod de-
 terius est. Sequitur enim: Et pro verecundia accedet tibi
 bona gratia. Pro confusione videlicet præsentem quam vel
 sibi ipse ingerit, vel ab altero æquanimitèr tolerat: quisquis
 verè interim pœnitèr, bona gratia ei accedet, non subito ir-
 ruens, & illicò transiens: substantia enim festinata minuetur.
 Signanter autem dictum est: Accedet, non tribuetur, vel ali-
 quid simile: vt intelligas quòd in ipsa tribulatione solatium
 capere debeas de ipsius gratiæ accessione: & sic necdum sen-
 tiendo præsentem, iam tamen accedentem præsentendo.
 Vnde illud: Expectatio iustorum lætitia. Et benè æterna
 promissio bona gratia dicitur. Bona gratia quæ pro eo ma-
 ximè grata erit: quia omnino gratuita apparebit. Igitur si
 tibi teipsum debes parare regno quod paratum est ab origi-
 ne mundi, sic accedere ad bonam gratiam quæ accendit: ac-
 cede ergo ad accedentem. Accede vt illumineris, & hora
 surgendi ne te trices, sicut illicò subinfertur: Hora surgen-
 di est, dum bona gratia accedit. Et benè omnis præfens vi-
 ta non tempus dicitur esse, sed hora. Tu ergo dum hora est
 ne te curis aliis implices vel intrices. Inde enim dolosos ho-
 mines tritatores, quòd in modum tricæ implicitæ, & sicut
 in libro Iob legitur, eorum sunt semitæ inuolutæ. Sequitur:
 Præcurre autem prior in domum tuam. Domus nostra,
 mens est nostra, velut piscina cogitationum, velut aqua-
 rum collectio. Benè ergo sapiens admonet in domum suam
 & intra semetipsum priorem præcurrere, & dum expedit
 interim pœnitere. Priusquam inuitum in hac domo ob-
 seratis ostiis, & fenestris colligat, & recludat, quòd mina-
 tur, quòd arguat eum, & statuat contra faciem suam: Præ-
 curre ait, in domum tuam, antequam iudex in lucernis scri-
 taturus adueniat. Scrutare ipse conscientiam tuam, in con-
 fessione faciem eius præueniens. Præcurre prior in domum
 tuam, ne vacuam illam inueniat, & cum vij. nequioribus
 se qui exit spiritus malignus introeat. In ipsa denique do-

SUPER ECCLESIASTICVM.

mo tua quidnam agere debeas subinfertur : Et illic, inquit, auocare, vt scias quid loquatur dominus Deus: illic auocare à curis. Felix Zacheus qui domino vocante festinus descendit, & præcurrens in domum suam suscepit eum gaudens. Auocare ait . Expellitur quis, dum flagellis vrgetur. Vnde cum occideret eos, quærebant eum. Extrahitur, qui beneficiis quasi ligatur: & cum benefecerit ei, domino confitetur. Auocatur autem, qui sciens verbum bonum esse super datum optimum, sola voce monentis vel promittentis auellitur. Sequitur: Et illic lude. Et quomodo, inquires, ludam? Sicut Dauid ante arcam. Lude illic in domo conscientie, intus non foris semper gaudens, & tamen tanquam tristis secretum habens gaudium in testimonio conscientie tue: foris tamen nihilominus grauitatem exhibens disciplinæ. Et signanter ait: Tuas conceptiones age, vt attendas quod tibi congruit, ne maiora præsumas. Inde enim quidam verbis abortiua faciunt, vel etiam monstra pariunt, quòd suis conceptionibus non attendunt. Cauendum tibi, ne easdem conceptiones agas in delictis, aut in verbo, aut in corde. delicto consentias, vel etiam superbias de operibus tuis bonis: sicut qui dicunt, Manus nostra excelsa. Si quidem perniciosa est conceptio, vbi fuerint opera bona: sed verbum superbum siue cordis, siue oris: vt insipienter de bonis actibus glorieris. Peior tamen vbi & opera mala fuerint, & verbum superbum, videlicet si peccata prædicaueris. Vicinior fortè saluti in delictis, & verbo humili, si peccata confitearis. Optima autem in bonis actibus, & verbo humili, secundum monita saluatoris. Cum se, inquit, omnia quæ præ. vo. & c. Delictum est, quæ præcipiuntur non facere: quod plerunque ex pusillanimitate contingit. Verbum autem superbum, præsumere quæ prohibentur, & hoc grauius: sed ab altero in alterum labitur, & paulatim decidit. Jam verò capitulum idem congruo sine concludens, super his omnibus ait: Benedic dominum. Ad hunc enim finem oportet cuncta referrì: vt auctor omnium debeat super his omnibus sine fine laudari. Itaque nec de malis vllomodo, nec de bonis in te glorieris: vt neque in delictis, neque in bonis sit verbum superbum: sed opponatur ei in omnibus his gratiarum actio, & vox laudis. Benedic dominum, non modò tuum, sed vniuersitatis, qui fecit te: vt

hil magnum reputes, si benedicis ei qui fecit te, si factis dicta rependis.

Item aliter vnde supra.

Ante grandinem præbit coruscatio, & ante verecundiã præ- H
bit gratia, & pro reuerẽtia, &c. Cùm in bonũ coopere-
 rentur electis etiam quæ videntur esse non bona: nulli mi-
 rum videri debet, si non semper interpretantur in malum,
 quæ videntur esse molesta. Grauis equidem grando, sed
 tamen non inutilis est, præsertim si intempèstua non fue-
 rit. Sic est spiritus timoris vtiliter affligens, & salubriter
 grandinans, vt ipsius percussione mens timorata frigescat.
 Nam & Dominus ait: Vtinam te cali, aut fri: inue. Huius-
 modi grãdo sensu grauis interim, sed vtilis est effectu, dũ ter-
 rã cordis cõstringit, & noxia perimit germina, vt vberiores
 bonorum proferat operum fructus. Et ipsam tamen eius-
 modi grandinem præeat necesse est gratiæ coruscatio. A-
 lioquin nec dolere, nec erubescere poterit anima semet-
 ipsam, nisi prius illuminata per gratiam. Siquidem nec
 caueri, nec horreri vitia possunt nisi cognita. Quotiens
 ergo dolere hominem, & confundi super peccatis suis, ac
 insolito quodam videris timore rigescere, quem lætari
 cùm malè fecisset hætenus noueras: diuinam illi corusca-
 tionem non dubites affuisse, & præisse gratiam eiusmodi
 confusionem. Quia verò sola in nobis remunerat sua mu-
 nera Deus, pro eadem etiam verecundia rursus accedet
 gratia melior & iucundior quàm præcessit: vt quem prius
 inuenerat dominus timore frigidum ex illa gratia præeun-
 te, inueniat etiam amore calidum ex gratia accedente.
 Non enim inuenit vel frigidum, vel calidum, nisi quem
 ipse facit. Sic ante grandinem horribilis huius timoris præ-
 bit coruscatio, id est diuinæ illuminationis veritatis. Expo-
 nens ergo quod de coruscatione & grandine dixerat: Ante
 verecundiam, ait, præbit gratia. Magna est erubescencia ani-
 mæ poenitentis: quia conuersa & compuncta veluti in scele-
 ribus suis deprehensa per coruscationem, in quibus hætenus
 per dissimulationem latuit, cõfunditur & erubescit. Alioquin
 vix ei, si erubescere noluerit & nescierit, si non fuerit cõfusi-
 one cõfusa, vt meritò cesset ei Deus irasci, & coruscationes

immittere, quibus posset terreri & corrigi. Notádú verò, q̄
 verecundiam hanc gratia praeit. Visitatio si veritatis immil-
 sa gratis, vt sibi imputet homo, vnde erubescit: non autem
 sibi tribuat quòd erubescit, nec desperet quòd sic verecun-
 datur. Si quidem non modò humiliare voluit, sed ad pœ-
 nitentiam pœnitentes animare, qui ait: Et ante verec. praei-
 bit gratia. Quomodo enim de ipsius gratia desperare ani-
 ma quælibet verecunda debet, quam & priusquam vere-
 cundaretur accepit? Et miro Dei munere, miro opere, quan-
 to magis obstupescit ad gratiam, tanto amplius erubescit ad
 culpam: & quo verecundia grauior, eo gratia certior, immò
 & dulcior est.

Sequitur: *Et pro verecundia accedet tibi bona gratia.* Est
 verecundia adducens peccatum, & est verecundia addu-
 cens gratiam & gloriam. Et quæ magis adducere gratiam
 credenda est, quàm quæ ex præeunte gratia orta est? Meri-
 to suæ respondet origini, & pro ea accedit gratia quæ præ-
 cedit. Sic enim verè gratia quæ pro verecundia redditur:
 quia ex gratia etiam verecundia oritur. Itaque & pro præ-
 eunte gratia quæ succedit, accedet vt gratia pro gratia non
 minus gratuita sit quàm prima. Et bona quidem verecun-
 dia, sed grauis magis grata. Hæc autem non modò bona,
 sed etiam grata est & bona. si iucunda. Iam verò ad gratiam
 ipsam prouocat, cùm subiungit: Et hora surgendi ne te
 trices. Horam hanc ipse nouit, qui cùm voluerit clamat: La-
 zare veni foras. Quòd si te grandinans timor afflixit, si pro-
 strauit coruscatio, & illicò iacuisi infirmatus salubriter, &
 confusus, ac mente deiectus: si te ipsum quasi tricando & mi-
 feriam propriam sedulè cogitando iterum atque iterum te
 uoluisti: multo magis accedente bona gratia, & euocante
 te ex hoc lectulo: ex hoc tumulto tuo incunctanter prodire
 te ipsum deserens & ad Deum surgere debes, & ad intui-
 tum bonitatis eius aciem mentis dirigere. Aut tricare, vul-
 gò dicimus decipere, & est sensus: Ne te trices, ne teip-
 sum decipias & defraudes particula boni doni, cùm ve-
 nerit hora surgendi, & summa magis quàm infima medi-
 tandi.

Sequitur: *Præcurve prior in domum tuam.* A præsentí
 tabernaculo priusquam cogaris exi, priusquam te eius rui-
 na ciuiat, siue opprimat, & te mundus expuat. Nec quæras

locū in diuerforio, sed ad domum æternam: quam si nescis, in cœlis habes. & beatam illam mansionem non segniter & cunctanter accede. Et illic, ait, auocare, videlicet ab hoc seculo pariter & à teipso, ab omnibus curis & cogitationibus aliis. Et illic lude iucundus, in his quæ aduocans loquitur tibi dominus Deus tuus. Et, vt quidā ait, lude troco: cuius pars inferior quadā angustia in latitudinē rotunditatis superioris excrescit. Vnde quasi troco ludere est, delectabiliter mente voluere, qualiter præsentis tribulationis angustia surgit in perpetuam abundantiam felicitatis æternæ. Et illic age conceptiones tuas: vt non modò exultes interim cogitando & præuolando, sed æterna gaudia concipias desiderio, quæ tandem parare possis in regno. Illic ergo &, gaudia tua & studia vigeant, & non in delictis, nō in verbo aspero: ne scilicet aut exultes, aut confidas in iniquitate: quod est ludere & agere cōceptiones in delictis; vel in tuorum præsumptione & iactantia meritum, quod est in verbo superbo. Bonum est enim bona habere merita: sed habita Dei dona credere, & in sola gaudere & confidere misericordia saluatoris. Vnde subinfertur: Et super his omnibus benedic Deum qui fecit te. Super coruscatione & grandine, & cæt. Vel quia plurimi codices non super his, sed in his omnibus, habent: Benedic dominum in his omnibus, vt benedicas in omni vita tua, in his perseverans glorifices nomen eius. Siquidem vera est & idonea benedictio, digna operatio & disciplinata conuersatio: ex qua per multorum ora abundat gratiarum actio & diuina laudatio.

CASSIANVS.

De virtute discretionis.

Omnia fac cum consilio & c. Aut: Sine consilio nihil facias. Discretio non solum lucerna corporis nostri, sed etiam sol ab Apostolo nuncupatur, secundum illud: Sol non occidat super i. v. Hæc etiam vitæ nostræ gubernatio dicitur: iuxta illud: Quibus non est gubernatio, cadunt vt folia. Hæc cōsiliū rectissimè nominatur, sine quo agere omnino nihil scripturæ auctoritate permittimur: ita vt ne ipsum quidem spirituale vinum quod lætificet cor hominis, sine illius moderatione sinamur percipere. Secundum illud: *Omnia fac cum consilio, Cum consilio vinum bibe.* Et iterū:

SVPER ECCLESIASTICVM.

Sicut ciuitas muris diruta, & non circumdata: sic est vir qui sine consilio aliquid agit. Cuius priuatio quàm perniciofa fit monacho, huiusmodi testimonij exemplum ac figura declarat, dirutæ eum ac sine muris comparans ciuitati. Denique hæc est solidus cibus, qui nisi tantum à perfectis & robustis potest sumi: secundum illud: Perfectorum autem est solidus cibus, & c. Verum vera discretio non nisi vera humilitate conquiritur. Cuius humilitatis hæc erit prima probatio, si vniuersa non solum quæ agenda sunt, sed etiam quæ cogitantur, seniorum referentur examini: vt nihil suo quis iudicio credens, illorum per omnia definitionibus acquiescat. Tandiu nanque suggestiones noxiæ dominantur in nobis, quandiu celantur in corde. Omni igitur conatu debet discretionis bonum virtute humilitatis acquiri, qua non solum istud obtineamus, sed etiam ab omni nimietate conseruemur illæsi. Vetus nanque sententia est: Omnes nimietates æquales sunt. Ad vnum nanque finem nimietas iciniij ac voracitas peruenit: eodémque dispendio vigiliarum immoderata continuatio monachum quo somni grauissimi torpor inuoluit. Vel immò perniciosius continentia immoderata quàm satietas remissa supplantat. Ab hac nanque intercedente salutari compunctione ad mensuram distractionis conscendi potest, ab illa non potest. Quapropter secundum Apostolum: Per arma iustitiæ quæ à dextris sunt & à sinistris recto moderamine trāseundum. Quicquid igitur gerendum nostra cogitatio suggesserit, omni scrupulo retractantes, atque in nostri pectoris trutina collocantes, æquilibratione iustissima perpendamus. An plenum sit honestate communi. An timore Dei sit graue. An humana sustentatione, aut aliqua nouitatis præsumptione sit leue. An meriti eius pondus inanis cenodoxiæ non immiuerit, vel arrosferit gloria. Et sic ea protinus ad examen publicum trutinantes, id est ad Prophetarum & Apostolorum actus ac testimonia conferentes, vel tanquam imperfecta, nec illorum ponderi consonantia, omni diligentia refutemus.

GALFRIDVS.

Quòd sic sit studendum, vt defectus modis omnibus declinetur.

Nus adificans, & vnus destruens. Quid est nisi labor? Ac si dicat: Proficere in aliquibus, & K in aliis rursus deficere, quis profectus? Sic est omnis cui crescit benignitas erga proximum: sed non similiter charitas erga Deum. Cap. 14.

Cum augetur erga præpositos reuerentia, & non similiter erga subditos disciplina. Qui circûspectior solito in sermone, sed remissior inuenitur in opere. Qui magis obediens, minus patiens. Qui grauiori abstinentia castigat, & in seruitutem redigit corpus suum, sed minori custodia seruat cor suum.

BERNARDVS.

Quòd orationem tepor, timor & temeritas soleant impedire.

Ratio iusti penetrat cælos. Aliter: Oratio humilientis se nubes penetrabit: & donec L propinquet non consolabitur: & non discedet donec altissimus aspiciat. Tria sunt quæ orationis efficaciam soleant impedire. Interdum enim grauius impeditur Cap. 35.

oratio à pusillanimitate spiritus & timore immoderato. Cû sic cogitat homo propriam indignitatem, vt non confideret domini pietatem. Sed cû ad me turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiarum tuarum, & respiro in ea. Et cû introiero in potentias meas, nolo memorari iustitiarum tuarum solum. Verùm sicut periculum est, si fuerit oratio nimis timida: sic contra, periculum est, si fortè fuerit temeraria. Temeritatè enim dico, quâdo is in cuius cõsciencia peccatû adhuc vt vitiû aliquod regnat, ambulat in magnis & mirabilibus super se, minus sollicitus pro periculo anime sue. Tertiu periculum est, si sit oratio tepida, & nõ ex viua affectione procedens. Timida quidè oratio cælum nõ penetrat. quia restringit animû timor immoderatus, vt omnino non dica ascendere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, in eo quòd non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit, quia resistitur ei. Nec tantum non obtinet gratiam, sed meretur offensam. Quæ verò fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: vnde certum est quòd vacua redire non potest.

SVPER ECCLESIASTICVM.

GALFRIDVS.

Quantis calamitatibus vniuersitas huma-
ni generis opprimatur.

Cap. 40.
L

Graue iugum super omnes filios Adam &c. Quē non humiliat cōceptus impurus & lugubris ortus: aut vnde ei gaudium in vita sua, quæ incipit à mœrore? vtinam quos sic præoccupant culpa & pœna, citò anticipet misericordia tua domine. Quid putamus, qui ex vtriusque parentis corruptione cōcipitur, & in dolore parturiētis producitur, ad quid ipse nascitur? Vt ad volandū auis, sic homo nascitur ad laborē. Nemo gloriatur, nemo sese extollat, nemo sibi cōplaceat in seipso. Onus hoc super omnes filios Adā dicitur. Nullus excipitur. Nō persona hominis, sed nec tēporis hora. Quid enim est? Iugū enim, & graue iugū. Super quos? Super pauperes, super ignobiles, super seculi contēptores, vel ab eo fortē contēptos. Parū est: super omnes, inquit, filios Adā, à die ex. de vtero ma. e. vsque in di. se. in ma. o. O qualis mater! qualis ille vterus terræ tumulus sepultura! & tamen paritura est ipsa, quos concipit redditura. Dura omnino conditio, quandoquidem non est nobis excutere à ceruicibus graue iugum, donec ingrediamur sepulcrum: nec euadere vitæ huius laborem, nisi per mortis horrore. Ecce enim ex illo interim graui iugo imminet hominum fames, & sitis, & ardor febrium, & dolor viscerum, & multiplicium agritudinum vel molestus timor, vel meticulosa molestia. Inde homo insipienter extollitur, impatienter atteritur, & aduersitatis indignatione crepat, cū intumuerit præsumptione animositatis. Inde succenditur ira, tabescit inuidia, ebrietate mergitur, crapula suffocatur, inquinatur luxuria, auaritia stimulat. Inde etiam inani sollicitudine & varia suspitione laborat. Inde cum voluptas illicit, curiositas agit, timor contrahit, mœror consumit. Vnde ergo hæc vita, vnde hæc via diligitur: in qua etiam quisquis ille est qui cautissimè graditur, sepiissimè labitur, læditur, impingit, offendit, corrui & quassatur? Nam & sicui fortē ad votum succedere interim vniuersa videntur, delicias cōputat esse sub sentibus. Misera proinde vita quæ sic prodit, sic procedit, sic oritur, & sic progreditur.

Quòd

Quòd menti temporalibus deditæ mortis memoria sit amara.

Mors quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis. Cap. 41.

Amara est: sed salubris, si dulcedinem noxiæ delectationis excluderit. Vtilius absinthium quàm mellitum toxicum, ceu mel toxicatum. Cui tamen spiritualiter est hæc memoria mortis amara? homini pacem habenti in substantiis suis. Substantias dicit opes terrenas, quas substare oportuit homini, & non ipsum hominem eis instare. Super eas est, qui præsidet & dispensat. In eis est, qui delectatur & amando inhæret. Sub eis, qui anxia sollicitudine premitur & laborat. Væ substantiis talibus, imò væ ei qui innititur arundineo baculo, vt contractus manum perforet incumbentis. Pacem, inquit, habenti in substantia s. & sufficientiam sese habere reputanti in eis. Viro, ait, quieto, & cuius viæ in omnibus sunt directæ. Et quis ille est? Nemo in veritate, sed sua æstimatione nonnulli. Viro quieto. Quilibet negligens & piger, sapientior sibi videtur septem spiritualibus, siue omnibus viris proferentibus in eum sententias reprehensionis. Et adhuc valenti capere cibum, videlicet in spe peccandi. Quòd si interim dissimulet cibum sumere spiritalem, & mentem suam reficere verbo Dei, adhuc sese id posse præsumat, & quando volet accepturum nesciens: quòd magis spiritus vbi vult spirat, & non potest homo à semetipso accipere quicquam. Vel quia mors ex morsu pomi prohibiti superuenit, amara est memoria eius, adhuc valenti accipere cibum: non recipere promissum, sed accipere vetitum: vnde delictet adhuc diuinum præuaricari mandatum.

BERNARDVS.

Cur Apostoli viri nunc nominentur.

Illi viri misericordia sunt quorum pietates non defuerunt. Cap. 44.
Planè viri misericordiæ: N siue quia misericordiam consecuti, siue quia misericordia pleni, ceu quia misericorditer à Deo nobis donati. Et vide quàm misericordiam consecuti sunt? Paulus de se ait: Qui fui blasphemus, & persecutor, iniuriosus: sed misericordiam consecutus sum. Verum apud beatum Petrum

SVPER ECCLESIASTICVM.

trum aliud habeo, eo carius quo rarius. Nam peccauit Paulus, sed ignorans. Petrus verò cum cecidit, apertos habebat oculos: & tamen post tam grauem lapsum, ad tantam rediit eminentiam sanctitatis. Potes tamen non inconuenienter accipere viros misericordiæ .i. misericordia plenos: siue viros misericordiæ datos ecclesiæ vniuersæ. Scimus enim quòd viri isti nec sibi vixere, nec sibi mortui sunt: sed ei qui pro ipsis mortuus est, magis autem nobis omnibus propter illum. Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, etiam & mors ipsa. Etenim in conuersatione continentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua patientiam contulerunt. Quartum verò vsque conferre non cessant, quod est suarum fructus orationum.

Sequitur, *Quæ sunt quæ iustitiam soleant interimere.*

○ *Quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt.* Vis vt nec tua accipiat obliuionem? à triplici caue periculo, & florebit in æternum ante dominum. Legis, Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore m. si auerterit se iustus à iustitia sua, &c. omnium iustitiarum suarum non recordabor. Legis, Quibusdam dicèdum est in iudicio, Non noui vos: illis sine dubio qui mercedem suam receperunt. Ergo omnis iustitia tepida, omnis transitoria, omnis vendita, erit in obliuione coram Deo.

Sequitur: *Cum semine eorum permanent bona.* Manent enim in nobis vsque hodie Apostolorum vestigia: & eorū religio, quia ex Deo est, dissolui non potest. Vestes Israëlitiçi populi, xl. annis in deserto perseverauerunt integræ: multo magis vestes Apostolorum super iumentum Christi appositæ. Cum semine, inquit, eorum. Quod est semen eorum? quia mox addit: Hæreditas sancta nepotes eorum: iidem profectò & semen sunt, & nepotes. Meministis legalis mandati: Vt suscitet super semen fratris sui, sine semine defuncti. Quis sine semine? Singulariter ait, Sum ego, do nec tran. Ideòq; resurgens: Vade, inquit, dic fratribus meis. Ac si dicat, fratres sunt: facient quod fratres. Ergo per Euangelium ipsi nos genuerunt: non tamen sibi, sed Christo: quia per prædicationem: sed per adoptionem & hæreditatem, semen Christi, & Apostolorum nepotes.

Quòd

Quòd homo fide Deo placeat, hominibus lenitate.

N fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum. Cap. 45.
 Fide calcatur mundus, Ioanne dicente: Hæc P
 est victoria quæ vin. mun. fi. n. Nam in spi-
 ritu lenitatis dura quælibet aduersa æquo
 animo tolerantur. Qui sic sequitur Chri-
 stū, hinc fide calcat maria, ne capiatur illecebris: inde in pa-
 tientia possidet animam suam, ne molestiis frangatur.

Item.

In fide & lenitate &c. Nunquam hominibus sine leni-
 tate, non plusquam Deo sine fide placere possumus. Meri-
 tō ergo in his oportet nos esse paratos, quibus & Deo cō-
 ueniamus, cuius imaginem visuri sumus: & nobis inuicem,
 vt in nobis eam pariter videamus. Ante omnia tamen fi-
 des quærenda est, vt committat homo se Deo, credat se ei,
 iactet in eo cogitatum suum. Nam sibi ipsi fidere, non fi-
 dei sed perfidiæ est. Is verò fidelis est, qui nec sibi credit,
 nec in se sperat, factus sibi tanquam vas perditum. Porrò
 id quidem facit sola humilitas cordis, vt non sibi fidelis a-
 nima innitatur. Vt autem perfecta sit sanctificatio, etiam
 mansuetudinem & socialis vitæ gratiam à sancto sancto-
 rum discamus oportet.

Finitur liber Ecclesiasticus.

ROSE QVITVR ESAIAS
 PROPHEA.

GALFRIDVS.

Quantis incommodis peccatoris animus sit obsessus.

*M*ne caput languidum, & omne cor mœrens. Cap. 1.
 Caput languidum, est elatio sine sanita- R
 te. Cor mœrens, cogitatio sine consolatio-
 ne. Ideo quidam in corde suo manere ne-
 queūt, ideo foris vagi & profugi sese fugiūt:
 quia intus in semetipsis cor mœrens inueniunt, quotiens
 ad se veniunt.

Se-

SUPER ESAIAM.

Sequitur: *A planta pedis*: actione s. terrena, quæ non est discreta vt planta vituli: vsque ad verticem elationis non est sanitas. Vulnus quippe, & liuor notæ, & plaga tumens impudentiæ, insolentiæ, impœnitentiæ, non est circûligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Inde est enim ex tumore ipso, quòd disciplinæ ligamina, quòd pœnitentiæ medicamina, quòd etiam monita leniora & velut quedam olei fomenta non recipit. Vnde etiam in eodem Propheta: Scio, inquit, quòd durus sis. neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ænea est. Flexibilis enim debuit esse neruus, sed superbiæ vitio neruus ferreus & æneus, inflexibilis fit mens humana. Quòd si peccatorum suorû funibus quisquis constringitur: vâ ei qui ligatus fuerit neruo tali. Non enim facile poterit neruus ferreus solui. Frons ænea, impudêtia est. Licet enim valdè teratur, difficile est vt exeratur. Illorum ergo frons ænea est, qui confusione nō sunt confusi, & erubescere nescierunt.

RICARDVS.

De tribus incommodis generis humani.

S *Omne caput languidum, & omne cor mœrens &c.* Caput, est liberum arbitrium. Cor, consilium. Pes, carnale desiderium. Caput ergo languet: quia liberum arbitrium ad omne bonum torpet. Cor mœret: quia malum quod patitur consilium, sicut nec ignorare, sic nec dissimulare valet. Pes, cū in toto corpore: quia cōcupiscentiæ malum vndique. Consideremus itaque si placet tria ista quæ posuit, languorem, mœrorem, sanitatisque priuationem. Languor, est infirmitas perseuerans, totum corpus eneruās. Mœror, est dolor intus sæuiens acrius, & per lachrymas foras erumpens. Infirmitas autem priuatio sanitatis. Est etiā mœror, lachrymarum effusio, visûsque hebetatio: vnde & omne cor mœret, quia ad omne consilium rationis acumen hebet. Ecce triplex vitium. Fastidium boni. Desiderium mali. Vtriusque ambiguitas discernendi.

De tribus peccati generibus.

T *Vulnus, & liuor, & plaga tumens &c.* Possimus per vulnus intelligere mortuum extra domum. Per liuorem, mortuum intra domum. Per plagam tumentem, mortuum iam putrescentem intra tumulum. Per vulnus, peccatum actionis: per plagam autem intelligimus peccatū cogitationis: per plagam

gam tumentem, peccatum consuetudinis. Et notandū, quia sicut nil aliud est plaga tumens, quā vulnus in tumorem verum: sic peccatū consuetudinis nil aliud est, quā actionis malum in consuetudinem ductum. Peccatum ergo per actionem manifestum, quid aliud est quā vulnus adhuc vel cadauer elatum? Et quid aliud est peccatum apertum in cogitatione latens, nisi liuor sub pelle putrescens, vel cadauer domus suæ latebras necdum deserens? Vel quid aliud est cōsuetudo mala, & iam per infamiam putrida, quā plaga ex putredine iam tumida, vel fœtentis cadaueris membra iam tabida?

Item aliter de eodem.

Vel per vulnus quod est sine tumore, sed & nihilominus sine omni curatione, possumus intelligere peccatum quod accusamus, nec tamē deserimus. Per liuorem, peccatū quod per hypocrisin tegimus. Per plagam tumentem, peccatum quod per contumaciam defendimus. Tribus itaque modis peccati contritio aperitur, tribus modis obducitur, tribus modis inflatur. Aperitur homini in seipso per cognitionē. Proximo per actionem. Deo per confessionē. Hoc de vulnere aperto & crimine manifesto. Item ad liuoris similitudinem peccati contritio nobis absconditur per errorem. Deo per taciturnitatem. Proximo per simulationem. Insuper peccati macula in modum plagæ tumētis tripliciter intumescit. In seipso per malitiam, coram proximo per impudentiam, contra Deum per contumaciam.

Item aliter de eodem.

Item per vulnus, tristitiam. Per liuorē, inuidiam. Per plagam tumentem, iracundiam possumus accipere. Quis enim nesciat quomodo tristitia soleat seipsam totā in verbis producere, & per querimoniam effluere, & iuxta vulneris modum quasi quoddam sanguinis profluuiū & planctu & gemitu effundere? Inuidentiæ autem malū sub silentio se abscondit: quia liuida mens ne contemptui pateat, suum manifestare vitium erubescit. Solet tamen hoc malum semper seipsum certis indiciiis prodere, sed inuitum: eo quod habere soleat toruum respectum, amarum responsum, pallidum vultum: & iuxta liuoris similitudinem exterius euidenter appareat, quanuis sub dissimulationis pelle latens per verbū non erūpat. Ita verò ad illatam iniuriam de indignatione intu-

intumescēs, & plaga tumētis more per minas & cōtumelias foras erūpens, dum pudore aut timore sapē ex magna parte coërceatur, fœuit latius interius per votū quā̄m exterius per verbum. Ecce quanta similitudo tristitiæ cum vulnere, inuidiæ cum liuore, iracundiæ cum plaga tumente.

De triplici remedio trium generalium incommodorum.

Y *Vulnus, & liuor, & plaga tumens, non est circum. n. c. m. n. f. o.*
 Ecce triplex malum: tibi subiungitur triplex remedium, in ligamentis, curamentis, & fomentis. Ligamenta autem intelligimus in mandatis, curamenta in minis, in promissis fomenta. Congrua satis similitudo vinculorum & mandatorum. Vinculis siquidem coarctamur, & mādatis utique duris à nostris voluptatibus coërceamur. Vincula attrahentia præceptiones, retinētia prohibitiones, admonitiones astringentia. Præceptio, est eorum quæ fieri oportet. Prohibitio, eorum quæ fieri non licet. Admonitio, est eorum quæ quidem expedit fieri, cū̄ tamen sine culpa possint præteriri. Item triplex curationis genus, in diuinis s. comminationibus. Comminatio correctionis, reprobationis, damnationis. De primo dictum est: Quem diligit Deus, corripit: flagellat autem omnem filium quem re. De secundo: Ergo cui vult miseretur & q. v. i. De tertio: Tunc dicit illis qui à sinistris eius erunt, Ite maledicti in ignem æternū. Item triplex olei genus, in diuinis promissionibus. Prima olei species, est promissio veniæ. Secunda, promissio gratiæ. Tertia, promissio gloriæ. Primum olei genus fouet salubrius. Secundum ardet clarius. Tertium sapit dulcius.

GALFRIDVS. Vnde supra.

Z *Vulnus, & liuor, & plaga tumens &c.* Vulnus est, cū̄ intus læditur conscientia. Liuor est, cū̄ etiam foris decoloratur vita. Plaga tumens, cū̄ additur impudentia. Vulnus & liuor est, cū̄ minus prouidentur bona coram Deo & hominibus. Plaga tumens, cū̄ nec timor Dei de vulnere, nec erubescencia sequuntur de liuore. Vulnus est sine liuore nonnunquam: vt dum minus castè geritur, tamen cautè. Vulnus & liuor sine tumore: cū̄ cœperint qui excesserunt non alium sapere, sed erubescere, sed timere. Nihil autem sic repellit Samaritanum illum clementissimum, quomodo tumor iste, ne vulnus alliget, ne vinum infundat & oleum: vnde signanter de eadem plaga subiungitur:
 Nan

Non est circumligata, nec curata me. nec fo. oleo. Non est circumligata, quod nemo sit qui coërceat. Non curata medicamine. nemo quippe est qui arguat. Neque fota oleo. nemo enim qui vel leni admonitione eos conuenire præsumat, quanquam foueri fortè videbitur oleo quodam reprobato, oleo peccatoris. fouent enim vitia, qui vitiis fauent. Siquidem ad perniciem non ad salutem plaga hæc fouetur, cum laudatur peccator in desiderijs animæ suæ.

BERNARDVS.

Quod Christus fructus sit seminis patribus repromissi.

Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissimus, & quasi Gomorrae similes essemus. Videtur mihi quasi quoddam semen fuisse diuinæ cognitionis tanquam è cælo iactatum in terras, allocutiones & promissiones factæ cœlitus ad patres, scilicet Abraham, Isaac, & Iacob. Floruit autem hoc semen in mirabilibus, quæ ostensa sunt in exitu Israël de Ægypto in figuris & ænigmatibus, per totum iter in deserto vsque ad terram promissionis: & deinceps in visionibus & variciniis Prophetarum. In ordinatione quoque regni sacerdotij, & vsque ad Christum. Christus autem seminis huius & horum florum fructus esse intelligitur. Sed prodeunte fructu flos decidit. quia veritate apparente in carne, figura pertransiit. Christo enim nascente omnia transferunt quæ in figura contingebant eis.

ODO TVSCVLANVS.

Quod se Christus vt nos meteret, seminauit.

Nisi Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma essemus, &c. Hoc est semen quod rotatibus cœlis in terrâ vteri virginis nubes pluerunt. Hoc semen infidelitate Iudæorum mortificatum, fide populorum multiplicatum est. Hoc semen egressum de cælo, cum fructu suo recurrit in cœlum. Iuxta illud: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc semen, est verbum Dei: quod nisi dominus virtutum nobis reliquisset, à Dei nostri laudibus ora nostra penitus clauderentur: & spinis peccatorum & opum asperitate essemus reprobandi. Sodoma enim muta, Gomorra aspera interpretatur. Iniuriosus est autem suo factori, qui eb eius laudibus obmutescit. Iniuriosus proximo, qui spinosus peccatis, non est ei sociabilis in moribus.

SVPER ESAIAM.

ribus. De quibus ait Apostolus: Sine affectione, absque federe, sine misericordia.

BERNARDVS.

Quòd humilitatis licet zeli boni nigredo, conscientie det candorem.

C Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur &c. Felix nigredo quæ mentis candorem parit, lumen scientiæ, conscientie puritatem. Audi quid per Prophetam Deus promittat istiusmodi nigris, quos aut humilitas patientiæ, aut charitatis zelus tanquam solis æstus decolorasse videtur. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, ait, q. n. d. Nō est contēnenda in sanctis extera ista nigredo, quæ candorē operatur internum, & sedem præparat sapiētiæ. Candor est enim vitæ æternæ sapientia, vt sapiens definit: & candidam oportet esse animam, in qua ipsa sedem elegerit. Quòd si anima iusti, sedes est sapiētiæ: haud dubiè dixerim animam iusti esse candidam. Et fortassis iustitia ipsa candor est.

GALFRIDVS.

Quòd Deus mons in se, vallis hominibus sit effectus.

Cap. 2.

D

Die illa erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes &c. Sed quomodo fluent ad montē? Non enim solent sursum vergere fluida, sed deorsum. Inter medium montium pertransibunt aquæ, ait sanctus Dauid. Sed mons iste præparatus in vertice montium, omnibus quoque vallibus humilior erat. Alioquin quomodo ascendentes angeli & descendentes super filium hominis viderentur? Erat quidem mons præparatus in vertice montium. Iuxta illud: Qui de cælo venit, super omnes est: sed nihilominus oportebat humilitatis doctorem docendis omnibus humiliorē esse. Si igitur in hanc vallem descendis, nihilominus conscendis in montem: quoniam qui se humiliat, exaltabitur. Denique baptizatus est in Iordane, cuius nomē interpretatur descensus eorum. Descendit vt exaltemur. Inde est quòd Iordanis in quo baptizatus est, descensus eorum non eius interpretatur. Fratres, christianam humilitatem & veram conuenit esse & deuotā. Nec simulata, nec in deuota, nec tristis humilitas habet gratiam apud Deum. Siquidem Deus est veritas: & quod verū non est, nihil est coram eo. Sed nec complacere ei potest

in nobis, super eo quod non placet etiam nobis. Non est descensus eorum: non est humilitas eorū qui simulant quod non habent, & pellem subinduunt alienam.

BERNARDVS.

Quòd quæ sanari vult anima, in Christi vulneribus abscondatur.

Ingrederi in petram, & abscondere in fossa humo, à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Infirmæ adhuc & inertis animæ quæ iuxta quod in euangelio quidã de semetipso confitetur: Fodere non valet, & mendicare erubescit: fossa ostenditur humus vbi lateat: donec cõualescat & proficiat, vt possit & ipsa per se sibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad interiora verbi, animi vtrique vigore & puritate. Et si intellexerimus fossam humum illam quæ ait: Foderunt manus meas & pedes meos: non erit ambigendum de sanitate citius adipiscenda animæ vulneratæ quæ in ea demorabatur. Quid enim tam efficax ad curanda cõscientiæ vulnera, nec non ad purgandam mētis aciem, quàm Christi vulnerum sedula meditatio?

Quòd qui Christum nunc viderit humilem, postmodum videat & sublimem.

Idi Dominum sedentem super solium excelsum, Cap. 6.
& plena erat domus à maiestate eius &c. Ma-

gnum spectaculum. Et beati oculi qui viderunt. Hoc quippe contemplari, sanctorum omnium vnicum semper desiderium fuit. Ipse est Deus in quem desiderant angeli prospicere, quem videre vita æterna est. Sed aliã audio eiusdem Prophete & eiusdem domini longè dissimilem visionem. Vidimus enim, & non erat ei similis, neque de. & re. e. t. le. & c. Non sine causa ibi vidimus, scriptum est: Hic vidi. vt scilicet intelligas illam esse communem, hanc verò excellentiæ singularis. Tu quoque si desideras videre sublimẽ, humilem prius Iesum videre curato. Intuere prius exaltatum in deserto serpente, si videre desideras in solio residentem. Ista te humiliet visio, vt illa exaltet humiliatum. Reprimat & sanet ista tumorem tuum, vt illa repleat & satiet desiderium tuum. Exinanitum vides, non sit otiosa visio: quia exaltatum otiosè videre nisi poteris. Similis eris illi, cum videris eum sicuti est. Esto & nunc similis ei, vidēs eum, sicut pro te factus est.

SVPER ESAIAM.

Si enim ne in humilitate quidem similitudinē eius abnuis, certa tibi sublimitatis quoque similitudo debetur. Nunquā ille socium tribulationis à communione gloriæ patietur arceri. Quia ergo si compatimur & conregnabimus: sit interrim meditatio nostra Christus, & hic crucifixus. Ipsum amplectamur brachiis quibusdam vicariæ dilectionis. Ipsum sequamur studio piæ conuersationis. Opportunè siquidem visione prima tanquam hyemali adhuc in tempore non super folium, sed in inferiori atque humiliori habitatione videtur. Duplicem quidem solet habere magna domus quilibet mansionē, ætUALEM superius, inferius hyemalem. Igitur dum ipsa etiam discipulorum corda brumali adhuc glaciē stringerentur, & Petrus quoque non minus gelido corde quàm corpore calefaceret se ad prunas: tempus omnino non erat habitandi in folio. At vbi cantabitur canticum novum: Hyems abiit & recessit: Flores apparuerunt in terra nostra: opportunè tunc iam ascendetur in folium, & habitabit dominus in excelsis. Puta ergo Esaiam cū hoc loqueretur, illius gloriā temporis oculo præuidisse prophético. Vidi, inquit, dominum sedentem super solium excelsum &c. Sed quale est folium istud? Neque enim altissimus in manifestis & manufactis inhabitat. Nulla omnino materia corporalis apta tanto folio, tanto habitatore videtur. Viuis est construenda lapidibus fabrica spiritalis, quam vera & æterna vita sua in habitatione dignetur. Quod si minus tanto sufficit ædificio angelica creatura præuaricatorum minorata præcipitio, suscitetur de terra inopem, & de puluere erigatur pauperem v. s. p. e. f. g. t. Et propterea fortassis ipse qui vidit, non modò excelsum folium, sed eleuatum quoque describit: vt & angelorum stabilis celsitudo, & hominum misericors eleuatio designetur.

- Quod post resurrectionē terra nostri corporis sit replēda.
- G *Plena erat omnis terra maiestate e.* Replebitur maiestate domini omnis terra, quando iam iam voluntatis eius transgressio vlla non erit: magis autem, quando creatura ipsa liberabitur à seruitute corruptionis. Erit enim cælū nouū, & terra noua: vt quoquouersum verteris oculos, in ipsa tibi rerum facie diuina videatur resplendere maiestas. Sed est tibi altera quædam terra propinquior: & super hac amplior iustiorque sollicitudo. Nemo quippe carnem suam odio habuit.

luit. Cōsolare ergo eam, vt & ipsa requiescat in spe: audiēs nimirū quia replebitur maiestate domini omnis terra. Replebitur ergo maiestate domini omnis terra, quando prorsus de medio fiet, & peccati omnis sensus, & debitum mortis. Replebitur inquam omnis terra nostra domini maiestate, quando resurrectionis gloria vestietur, induet immortalitatis stolam. Configurabitur corpore claritatis Christi: Iam verò quid in ipsa visione prophetica sequatur attende.

Quòd humiliare se debeat, qui vult à domino sublimari. *Et ea, inquit, quæ sub ipso erant, x. tem.* Propterea humiliare **H** sub potenti manu Dei, vt t. e. in tempore visitationis: vide vt sub ipso inueniaris. Alioquin non poteris esse cum ipso. Quid enim? putas indifferenter admitet homines in illud tantæ beatitudinis tēplum, qui ne angelos quidem ipso indifferenter reliquit in eo? An nō discernat inter glæbas, qui discreuit inter stellas? Qualem verò putas necesse est hominem inueniri, qui repudiati locū angeli fortiat? Planè immunem ab omni iniquitate: sed ab ea maximè, quæ in ipso quoque angelo inuenta est ad odium sempiternū. Sola Deo placet humilitas, siue in angelo, siue in homine: & qui sedit in throno, solos elegit subditos, è quibus repleat templum. Bene ergo Propheta cū dixisset vidisse se dominum super solium excelsum, & e. l. ne fortè aut excelsum intelligeres, de eo dictū est, qui ait: Ascendam super altitudinem nū. Aut eleuatū referres ad eos homines qui in superbiam eriguntur, addit: Et quæ sub ipso erant, re. tem. vt manifestè intelligas nō eam altitudinem cōmendari, quæ extollitur aduersus eū: sed eos in tēplo siue in folio fore, qui sub eo sunt: Alios quidē excelsos stabilitate solida, alios ex imo leuatos miseratione diuina. Ab initio siquidem creaturæ elegit angelos Deus, in quibus beati templi illius plenitudo constaret: sed in eis fuit qui diceret: Ponam sedem meā ad Aquilonem: & populum qui sibi crederet habuit. Miser ipse qui sine Deo esse maluit, quàm sub Deo. miser & illi qui videntes furem, cucurrerunt cū eo. Exierunt infelices, & vacuus relictus est locus quē accipiat alter: infelix de quo clamabitur: Tollatur impius ne videat gloriam Dei. Vt quid enim hanc lucem temporalem miser vidit, qui gloriam illam nō merebitur intueri? Vtinā nunquā nihil vidisset oculus meus, si illa (quod Deus auertat) frustrādus est visione.

Quòd lux eius stare nō poterit, cuius splendor non pro-
dierit ex ardore.

I Sequitur: *In visione prophetica. Seraphin stabant super illud.*
Seraphin nomen est supernorum spirituum ordinis, vnius
de nouem summi atque supremi. Verùm hoc loco (vt arbi-
tror) nō in ea ponitur significatione. Præsertim cū in-
numera illa sint agmina. Hic duo tantum Seraphin describe-
bantur. Et ego quidem si licet in hac parte vnicuique abū-
dare in sensu suo, in duobus Seraphin duplicē intelligi pu-
to creaturam rationalem, angelicam s. & humanam: nec mi-
reris hominem Seraphin factum: memento quia creator &
dominus Seraphin factus est homo. Ad cōtumeliam tuam,
ô superbe, qui creatus inter angelos, inter angelos stare nō
meruisti: ecce rex noster nouos in terra angelos fabricatu-
rus aduenit. Atque vt tabescas amplius, & liuore proprio
torquearis: non qualescunq;, nec inferioris alicuius ordinis
angelos, sed Seraphin. Audi quid ipse loquatur: Ignem, in-
quit, veni mittere in terrā, & q. v. nisi v. a. Vult ergo Sera-
phin fabricari: vt ibi stent, vnde tu corruisti. Seraphin, in-
quit, stabāt super illud. Vt quid tu qui mane oriebaris Lu-
cifer, in veritate non stetisti, nisi quia Seraphin non fuisti?
Seraphin quippe ardens siue incendens interpretatur. Tu
verò habuisti miser lucem, sed ardorem non habuisti. Bo-
num erat tibi, si ignifer magis esses quàm lucifer: nec tam
immoderato appetitu lucendi, vt eras frigidus ipse, frigi-
dāque eligeres regionem. Ioannes Baptista erat lucerna
ardens & lucens: & voluerunt Iudæi ad horam exultare in
lumine eius: sed non ipse. Quid ergo? Ipsum audi. Amicus,
inquit, sponsi stat, & gau. g. p. v. f. Stat Ioannes, neque enim
arundo est vento agitata. Stat quia amicus, stat quia ardens.
Et Seraphin stare describūtur. Verè amicus sponsi, qui pro-
cedentis de thalamo suo non æmulatur gloriam: sed parat
viam, sed prædicat gratiā. Vt ipse de plenitudine eius acci-
pere mereatur. Lucet ergo Ioannes tãto clarius, quãto am-
plius feruet: tanto verius, quãto minus appetit lucem. Fide-
lis lucifer qui solis iustitiæ non vsurpare venerit, sed præ-
nūciare splendorem. Non sum ego, inquit, Christus: venit
fortior post me. Et illud: Ego baptizo vos aqua, ille bap-
tizabit vos in spiritu sancto, & igne. Ac si manifestè lucifer
dicere videatur: Quid admiramini intuētes splendore meū?
Non

Non sum ego sol, longè alium videbitis eum. In eius comparatione tenebræ sum, & non lux. Ego tanquam sydus antelucanum matutino vos rore perfundo: ille emittet in feruore radios suos, soluet glacies, paludes siccabit, algètes calefaciet, pauperibus erit pro vestimèto. Nec dissonat à verbo iudicis vox præcurforis: sed manifestè ignem à Ioanne promissum Christus exhibet dicens: Ignem veni mittere in terram &c. Dicas fortassis in igne vt feruorem sic & splendorem esse. Non contendo, licet feruor ei substãtialior esse videatur. Ipsum audiamus, quid magis in igne commendet. Ignem, ait, veni mit. in ter. & q. v. n. v. a. Cognouisti certè quid velit. Quid lucere festinas? Perniciosus est iste appetitus lucendi: feruere enim multo melius. Denique si tam vehementer splendere desideras: quod videri vis, esse curato: & primùm quære feruorem, nec dubiũ quin splendor adiiciatur tibi. Alioquin incassum laboras: quia vanus splendor absq; feruore: mutuata, aut magis certè simulata lux est, quæ non ab igne procedit. Quod autem mutatum est, ad modicum poteris vsurpare. Erit maior confusio, quod non erat tuũ, tuũ voluisse videri. Luna (vt aiunt) habet absq; feruore splendore: sed & ipsum mutuatur à sole. Ideòq; tam frequenter, imò semper mutatur, nec vnquam in eodem statu permanet. Sic profectò, sic stultus vt luna mutatur: scilicet. v. l. ille inquam stultus qui in decore suo perdidit sapientiã, id est qui refriguit in splendore. Cecidit ergo Lucifer tanquam fulgur è cælo: Seraphin verò stabãt super illud. Stabant planè Seraphin: quia charitas nunquam excidit.

Quæ sunt alæ Seraphin, quis volatus.

Cùm dixisset Propheta: Seraphin stabãt: adiunxit: *Sex alæ uni, & sex alæ alteri.* Quid sibi volût alæ istæ? Credo sicut in statione immutabilitatem, sic in volatu alacritatem promittit: ne insensibilis quædã & quasi lapidea stabilitas existimetur. Sed dicas, si alas habere necesse est, quare tam multas? Audi quod sequitur: Duabus alis velabãt caput, duabus pedes, & duabus volabãt. In quib; verbis videre mihi videor quod de statione dictum est, volatu manifestius explicari. Quò enim Seraphin volabant, nisi in eum, cuius ardent amore? Vide flammam quasi volantem, & stantem simul, nec miraberis Seraphin stantes volare, stare volãtes: sed quia diximus quò volant, ipsas quoq; quibus volãt alas videamus.

SUPER ESAIAM.

Ego opinor non incongruè pennas istas agnitionem & deuotionem intelligi posse, quibus in eum qui supra ipsos est rapiuntur. Leuat quippe cognitionis ala, sed sola nõ sufficit, Ruit citius qui vna tantum ala volare cõtendit: & quò magis attollitur, peius colliditur. Experti sunt philosophi Gẽtium, qui cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorifi. sed exarserunt in concupiscentiis suis. Traditiq; in reprobum sensum, vsque in ipsas passiones ignominia irruerunt. Sed & zelus absq; scientia quò vehementius irruit, eò corrui grauius, impingēs nimirũ atq; resiliēs. Vbi verò intelligentiã charitas, agnitionẽ deuotio comitatur: volet se cure quicũque huiusmodi est, volet sine fine: quia volat in aternitatẽ. De capitis & pedum velatione extat à patribus probata sententia, Dei caput pedesq; velari: eò quòd lateat quid ante mundũ fuerit, quidve futurũ post cõsummatõnẽ.

Aliter, de sex alis.

L Ut enim testatur interpretis noster, in Hebræo, verbũ est commune quod interpretari possit eius & suã, vt Seraphin iuxta Hebræi sermonis ambiguitatẽ, vel faciẽ pedesq; Dei, vel suã operire faciẽ pedesq; dicatur. Quòd si de ipsis licet accipere, sic pingantur, vt operto capite & pedibus solũ appareat corpus medium: sed & ipsum non penitus propter alas quibus volare perhibentur. Considero siquidem quasi quoddam corpus caput & pedes meos in verbis Apostoli quib⁹ ait: Quos præsciuit, & prædestinauit, c. f. i. f. q. uia quos prædestinauit, hos & vocauit: quos autẽ vocauit, hos & iustificauit: & quos iustificauit, hos & magnificauit. Ita mihi meũ solius gratia est: & non habeo quod mihi in prædestinatione attribuã. Non sic fanè ab opere iustificationis alienus sum: operatur & illud gratia, sed mecum. Vidẽsne quẽ admodum Seraphin in medio appareat aliquatenus? Porro consummatio solius gratia. Velat igitur Seraphin caput suũ duabus pennis, si & veraciter cognouerit, & humiliter fateatur: quia misericordia eum sola præuenerit. Velat & pedes alis quẽ duabus, si misericordia, quã subsequatur est, nec ignarus extiterit, nec ingratus.

Quid sit domini fieri voluntatem.

M *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum. Sedere, præsidẽtis, dominãtis & regnãtis est. Maximè autẽ sedere super solium dãnationẽ notat, Sed nõquid ipsum solium quãlibet excelsum*

cellsum & eleuatum sub ipso non erat? Et quomodo illud replebat templum? Disce ex his quæ audis: solium nõ machinam imaginari corpoream, sed angelicam intelligere creaturam. Si enim sedes sapientiæ anima iusti: quam dignior sedes angeli sancti? Hoc soliu gloriæ eius excelsu per naturã, sed multo magis per gratiam eleuatum. Igitur agmina sunt angelorum in quibus sedet Deus: & quæ sub ipso sunt replu replet: licet omnis terra ipsius plena sit maiestate. Vbi que enim regnat, vbi que imperat, vbi que maiestas eius: sed gratia fortè nõ ita: non sicut potestas, sic & voluntas eius bona, & beneplacês, & perfecta. Fit enim volũtas eius de omnibus, fit per omnes, non in omnibus tamen.

Quid sit stare Dei, Angeli, & hominis.

Sequitur: *Seraphin stabant super illud.* Aliter domini, aliter angel, aliter hominis intelligi cõuenit stationẽ. Stat Christ⁹ pro patre zelans, patris gloriã quærens, & tanquã fidelis vni genitus zelo patris adiuuans & adoptiuos. Sic illum stantem Stephanus vidit, quem habuit adiutorem. Sanè angelica statio, ministratio est; dicere Propheta: Millia millium ministra bāt ei &c. nam hominis stare persistere est in vigore animi, & obseruatione propositi. Sic Moyses stetit in cõfractione in conspectu domini, vt auerteret iram eius. Sic stetit Phinees, & placauit. Sed quid sibi vult quòd non vnũ, nõ plurimos stantes se vidisse Propheta perhibet, sed duos? Hoc constat ex eo quòd adiunxit sex alæ vni, & sex alæ alteri, & bene duo stabant. Væ enim soli: quia si c.n.h. subleuantẽ. Væ tibi superbiæ spiritus solitarie, præsumptionis amator: nõ stetitisti in veritate, expulsus es, pes superbiæ stare nõ potuit.

Item aliter, de præmissis.

Sex alæ vni, & sex alæ alteri. Ad quid multiplicitas ista pennarum? Duabus, inquit, velabant caput eius, & duabus pedes, & d. vo. Grande mysterium dico quod sentio, non affirmans tamen sed coniectans. Quid enim existimare nos vetat deiecto Lucifero ad peruigiles excubias Seraphin constitutos, sicut eiecto homine Cherubin ad custodiam posuit Deus? Nec incongruè Cherubin flammeus gladius traditur: vt à ligno vitæ inciso pariter & incensio, quibus nihil carni terribilius, manum prohibeant corporalem. Por rō Seraphin tantum alas accipiunt, quarum velamine arceat oculum spiritualem. Velatur igitur caput, velantur & pedes

SVPER ESAIAM.

vt nec alta Dei, nec profunda eius iniquius ille valeat contemplari: medium tamen aliquid eidem impio videndum, sed ad inuidendum relinquatur: & velantur alis, quæ sic illum arceant, vt istos sustineant & sustollant. Quærendum tamen est, quibus alis volare dicantur. Alas istas naturæ & gratiæ dicimus, præsertim cum prius in his ipsis, & solij celsitudo & eleuatio à nobis fuerit assignata. Viuaci siquidem intellectu per naturam, & feruenti affectu per gratiam stare per ministerium & volare, sed per studium perhibentur: nec scrutatores sunt maiestatis, vt opprimantur à gloria, quod non minus diligat quàm intelligat. Superbus ille Lucifer alteri tantum innixus alæ casum facere potuit, non volatum. Sustulit eum naturæ viuacitas, sed defectus gratiæ mox deiecit. Ipsi ergo interpositum est velamen, quod nulla naturæ iam viuacitate pertranscat, vt eius qui super solum sedet caput, aut pedes valeat intueri. Sed quis nobis reuelabit hoc caput, & hos pedes, nisi spiritus qui nouit omnia, & scrutatur etiã alta Dei? Ego enim opinor ipsa esse, quæ hoc loco capitis nomine designantur. Secundum hoc caput eius maiestas, eius potestas, eius sempiterna virtus atque diuinitas. Caput eius secundum illum propheticum, Iustitia eius sicut montes Dei. nam quod sequitur: Iudicia tua abyssus multa: non incongruè videbitur pedum posse appellatione signari. Sunt enim velut quidam pedes eius inuestigabiles viæ eius, inscrutabilia iudicia eius, profundum sapientiæ, & irreprehensibilis quedam eius & incomprehensibilis dispositio eius. Ad hos pedes ipsum incarnationis dominicæ mysterium specialiter noscitur pertinere, & omnis operatio nostræ salutis. Quibus verò putamus alas hoc caput Seraphin velant, vt nulla suæ subtilitate naturæ nequam oculus in illam queat irrumperere veri luminis claritate? Duabus ni fallor alis, suæ videlicet ipsorum gloriæ, & felicitatis. Queris quemadmodum? Audi. Quotiens enim sursum dirigit aciem in angelicam statim felicitatem, & gloriam malignus offendit, & effundit oculum pessimus humor, liuor proprius, vt penetrare ultra non possit. Quis enim tam grauis pruritus oculi, quam inuidia est? Sed & pedes domini duabus æque alis Seraphin velant, prudentia scilicet & felicitate. Cum enim fideles ministri sint & prudentes: sic diuina negotia gerunt, & salutem prouident electorum, vt malignus ille deprehendere omnino non possit. Ex hoc pedum velamento factum reor, vt

nesciens dominum glorię fecerit crucifigi. Ex hoc quotidie fieri, vt salutis nostrę negotiis, ignorans seruiat & inuitus. Sic itaque Seraphin duabus (vt dictum est) alis caput domini velant: ipsa s. sua admiratione in qua delectantur feliciter ac veneratione in qua sublimiter gloriatur. Duabus pedes, fidelitate atque prudentia. Duabus autem volant, naturę vt diximus perspicacia, & efficacia gratię. Sanę mediam quasi quãdam longitudinē nudam visibilēque relinquunt, lōganimitatem s. & benignitatē Dei, homines ad pœnitentiam inuitantis. Ceterum nequissimus ille ex hac visione, & in præsenti torquetur acrius, & grauius cruciabitur in futuro.

Item aliter vt supra. GALFRIDVS.

In anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem P
super solium excelsum. Mors Ozia, interitus est synagogę. Ozias enim iste violauit templum, sacerdotium vsurpauit: nec immeritò pro p̄sumptione frontosa in fronte percussus à lepra. Descendit dominus aliquando plebem suam visitans, sed non sedit dignum siquidem in ea suę maiestatis solium non inuenit. In ecclesię folio seder, & sedebit dominus in æternum. Etsi quando fortè concutitur solium hoc, nunquam deiicitur: solidum est, & permanebit in finē. Non videt, non considerat sedentem in folio quę impingit in solium: sed nec ille qui timet ne solium cadat. Boues calcitrāt, inclinari arca videtur. Attamen cõtine, retrahe manum, ora ne percutiaris super temeritate. Ceterum quid impulsor merebitur, si sic multabitur temerarius sustetator? Sessurum ergo (ni fallor) & regnaturum in ecclesia, cū hæc diceret Propheeta p̄quidit, cui synagoga nec cōgruā sedē, nec regiū exhibebat honorē. Quòd autē hoc solium excelsum dicitur, ad actionem spectat: quòd eleuatū, ad cõtemplationē. Quauis & aliter possit intelligi solium hoc excelsum, in his qui innocentiam seruauerunt: eleuatū, in his qui per pœnitentiã redierunt. In vtrisque enim dominus regnat, & vnum solium facit ex vtrisque. Glorificatur per innocentium sanctitatem, sed nec aspernatur pœnitentium satisfactiōē. Ceterum quomodolibet excelsum sit, & eleuatū, opus est vt in omnibus & per omnia inueniatur subditum Deo. Siquidē quę sub ipso erant replebant templum.

Sequitur: *Seraphin stabant super illud.* Quot putas Seraphin

phin stabant? vt liquet ex sequētibus, duo. additur enim: Sex
 alæ vni, & sex alæ alteri. Quid per duo Seraphin intelligim?
 nisi monastica perfectionis viros, ecclesiæque prælatos? Et
 sanè non minus à prælatis quàm à cæteris religiosam vitam
 professis operum perfectio queritur, vt sex alis alter sicut al
 ter Seraphin subleuetur. Nam eiusmodi numerum ad pleni
 tudinè operum nouimus pertinere. Sed quonâ modo dua
 bus faciem domini velant, duabus pedes, duabus volant? ad
 quid enim velant faciem domini, vt nō videant? Sed nihil
 tā cupiunt, quàm videre faciè eius: an alis velant? Sed non
 valet videri, qui voluit inuidere. Quid ergo? videri timent,
 & ob hoc velant faciem domini? Sed omnia nuda sunt, &
 aperta oculis eius. Audi quid sanctus Dauid dicat: Auerte
 faciem tuam à peccatis meis. Item: Caligabant oculi Isaac,
 vt subriperet Iacob benedictionē. Oculi autè huius patris
 caligare nō possunt, an velari possint tu videris. Audi eum
 dicentem per Prophetam: Si impius egerit pœnitentiam ab
 omnibus peccatis suis, omnium iniquitatū eius nō recorda
 bor. Itaq; si sic accipere placet, quòd duo Seraphin duabus
 alis velabant faciem domini: alæ ipse, ni fallor, non incōgruè
 intelligi possunt, satisfactio pœnitentiæ, & correctio iustitiæ.
 vtrunque enim pariter ad indulgentiam est necessarium.
 Quòd si aliter faciè velare intelliguntur, quasi ne videant:
 alæ ipse, quibus faciè sibi velant, timor & pudor possunt nō
 inconuenienter intelligi. Et metuunt enim, & erubescunt
 ad vultum gloriæ magni Dei. An magis velant faciem, dū
 sibi velatam esse cognoscunt, & non valent vt oprant vi
 dere, interim reuelatam? Sed quibus alis volant? vt arbitror
 fide & reuerentia. Fideliter enim & reuerenter per speculū
 & in anigmate eum interim intuentur. Pedes domini aduē
 tus eius. Pedes similes auricalco, sicut habes in Apocalypsi.
 Velut in camino ardenti aurum crat, sed simile auricalco:
 cūm Dei sapientia Christus est inter homines conuerfatus.
 Caminus ardens, tentatio tribulationis. Hos pedes velabat
 Apostolus, cūm dicebat: Mihi absit gloriari, nisi in cruce
 domini nostri Iesu Christi &c. Velant igitur Seraphin pe
 des domini duabus alis, si tegunt iniuriam crucis pietate
 deuotionis & imitatione dominicæ passionis. Duabus au
 tem alis volandum est, cogitatione, & auiditate. Timeo ne
 in nobis hodiè plura sint reptilia, quàm volatilia: dum per

eos qui curā debent gerere spiritualem, terrena potius prædia & ædificia dilatantur, quàm exercitia spiritalia augeantur, vt frugum iustitiæ incrementa succrescant. Clamare autem debent Seraphin, alter ad alterum: Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus Sabaoth. vt non modò se inuicem cohortentur, sed in se inuicem dominum glorificent, & superiores inuicem arbitrentur. Si enim sanctus pater, etiam eos qui patres vocantur, præ se ferre conuenit sanctitatē. Si sanctus filius, non sunt conformes imagini filij, qui noluerunt dare operā sanctitati. Si denique sanctus spiritus sanctus, sanctos necesse est inuenire eos maximè, qui spiritualium gregum inueniuntur esse pastores.

HVGODES. VICTORE.

De duabus piscinis.

Ade, inquit Dominus ad Esaiam, in occursum Cap. 7.
Et de inferiori piscina postea sic ait:
 Congregastis aquas piscinæ inferioris, & domos Hierusalem numerastis. Hierusalē est anima: duæ naturæ animæ, sunt duæ piscinæ. Superior est ratio, per quam cœlestia comprehendit: inferior sensualitas, per quam affectat terrena. Superior aquæ ductum habet in agro fullonis. Fullo est Christus, qui pannos suos calcāt: quia electos suos per tribulationem emundat, vt eos super niuem dealbatos sibi faciat vestimentū. Cumbus fullonis, ista conuallis est lachrymarum: in quam ad conculcandum proiecti sumus: sed dum calcamur, vnimur & mundamur: quia pressura tribulationis, & culpam abluir, & charitatem accēdit. Igitur fullo iste agrum habet vbi flores inueniuntur optimi ad colorādos pannos. Ager est sacra scriptura, vbi pascūtur animalia Dei: in qua inueniuntur diuersarū præcepta virtutū, quasi flores quidam ad animas colorandas: & cardi quoque ad depeledā superflua. Benè ergo per agrum fullonis transit aquæ ductus piscinæ superioris: quia per studium diuinæ lectionis aperitur via cordi nostro vsque ad contemplandum lumen diuinitatis: vt illinc quasi de fonte spiritualium donorum descendant per radium contemplationis ad irrigandū sinū nostræ mentis. Piscina inferior est sensualitas. Hæc habet quinque aquæ ductus, quinque corporis sensus, per quos huius mundi oblectamenta influunt. Sed iam ver-

SVPER ESAIAM.

ba quæ suprà posuimus differamus. Congregastis, inquit, aquas piscinæ inferioris. Non est vitium aquas piscinæ inferioris bibere, sed est vitium congregare: quia licet nobis uti bonis transitoriis ad necessitatem, sed non diligere ad superfluitatem. Domus Hierusalem numerare, est considerata multitudo hominum timere defectum rerū, & non confidere in magnificētia largitoris. Vnde & postmodum subiunxit: Aquas piscinæ veteris collegistis, & non respexistis ad eum qui fecit eam, quasi diceret: Temporalia bona quæ transcunt & veterascunt auarè collegistis, & datorem earum æternum respicere non vultis: sed animas ad perpetuam vitam creatas temporaliter deficere timetis.

R I C A R D V S.

Quòd de verà dilectione & mansuetudine grata mentis refectio præparetur.

R *In illa die nutriet homo vaccam boum, & duas oves, & præ
uertate lactis comedet butyrum.* Labor paruus, sed fructus est modicus. In lacte intelligite cordis dulcedinem. In butyro autem cordis exultationem: & butyrum quidem pinguedo est lactis, & verum gaudium impinguatio est cordis. Sed fortè queritur cuiusmodi nutritura sit, de qua talis fructus sperari possit? Absque dubio ubi non est vera dilectio, non potest esse vera dulcedo: quæ etiam sine perfecta mansuetudine non potest esse perfecta. Dilectio in boue, in oue mansuetudo notatur. Et ouis quidem animal pacificum, & admodum mansuetum: vacca autem præ cæteris penè domesticis animalibus erga foetum suum miro affectu ducitur, intantum vt foetu amisso sæpè lac suum subtrahere videatur. Solent autem prudentiores sceminæ mortui foetus pellem foeno repletam matri ostendere: & ex solo veri foetus simulacro ad lactis sui effusionem ipsam plurimum animare. Sic certè, sic vera charitas pro sola specie simulati amoris veram beneuolentiam rependit, & veræ benignitatis impendit dulcedinem. Ecce lac quod quæsiuimus: & quale omnino querere debemus? Lac benignitatis, de vacca charitatis: de tali boue, lac tale. Habet autè & carnalis dilectio dulcedinem suam, sed foedam, sed fordidam: nam & capra quidem lac habet, sed foetet. Stude ergo seruare pacem & tranquillitatem cordis sub tempore propriæ tribulationis: satage exuberare iucunditate, &

& serenitate cordis in affluentia alienæ commoditatis. Et hoc affluere copia non tam ouini quàm bouini lactis. Dulcedo cordis ex alienis infusa successibus facit lac bouinum: dulcedo cordis inter pressuras proprias custodita facit lac sed ouinum. Butyrum autem vaccinum facit de proximi sui iucunditate lætari, ouinum verò de tribulatione propria glorari. In illa, inquit, die &c. Sed quæ est hæc vacca sola secundum Prophetæ sententiam nutrienda? An fortè in eo quòd vaccam dicit, fœtū illius subintelligi voluit: eo quòd vacca dici non possit, quæ fœtum nunquam habuit? Et fortè secundum hoc in vacca & in vitulo intelligenda est gemina dilectio. Ecce vacca diu quæsitā, & tandem aliquando inuenta: hanc diligenter nutrite, & sollicitè custodite. Sed quid sibi volunt oues duæ, vel quomodo eas poterimus inuenire? De oue certum est quòd nec lædere nouit, nec rebellare. Cornua gerit, & neminem concutit: dentes habet, & neminem mordet, neminem impugnat, nemini repugnat. Sic se habet mansuetudo vera, tamen cum tranquillitate perfecta. Quòd neminem impugnat, est innocentia: quòd nemini repugnat, patientiæ. In his duabus virtutibus mansuetudo perfecta consistit. Hæ sunt duæ illæ oues quas Prophetæ habere nos voluit, & nutrire. In illa, inquit, die nutriet homo vaccam boum. Dies hæc tempus est gratiæ, tempus redemptionis nostræ. Sub huius diei tempore possumus pingua satis & vberima pascua in Christi dictis & operibus inuenire, in quibus valeamus prædicta animalia copiosè nutrire.

GALFRIDVS.

Quòd relicta Christi humilitate, ad diuitias & honores aspiret Christianus.

Pro eo quod abiicit populus iste aquas Syloæ, quæ fluunt cum silentio &c. Abiicit populus iste aquas Syloæ: ille inquam populus qui suscipit, vel suscipere compromisit. Ex magna siquidem parte sui quod manifestum & miserimum est, populus hodie Christianus recessisse videtur ab eius imitatione, cuius sperat passione saluari. Dicitur autem quòd aquæ Syloæ cum silentio vadant, quòd fideles animos saluatoris exempla quàm humana quælibet verba effectuosius moueant, & promoueant efficacius. Quinetiam

Cap. 8.
S

tiam

SVPER ESAIAM.

tiam ad eos vadunt aquæ Syloæ in silentio, quos de omnibus decet vnctio potius quàm eruditio. Hoc silentium est cultus iustitiæ, fortitudo sanctorum, Esaiâ dicente: In silentio, & in spe erit fortitudo vestra. Nempe silentium hoc tranquillitas mentis est, pax & serenitas conscientiæ. In tribulationibus æquanimitas patientiæ. In periculis fiducia certitudo. In pace vadunt aquæ Syloæ: quando in pace vocat nos Deus, & in pace est locus eius: cuius nec turbulenta, nec tumultuosa doctrina. Quid est autè quòd abiiciens aquas Syloæ populus stultus & insipiens Rafin, & filium Romeliæ dicitur assumpsisse? Sicut perhibere maiores, Rafin interpretatur excelsus. Similiter autem Romeliâ excelsum sonat: non simpliciter tamen, sed cum additamento. Nam excelsus domini dicitur interpretari. Esto igitur vt de elatione calumniemur excelsum, de excelsu domini quid dicemus? Nunquid non bonum non est vel excellere, vel conculcari, vel inopiam pati, vel abundare, vel humiliari, vel gloriari tantum in domino? Tibi domine derelictus est pauper, & humiles tuos, pauperes tuos te audire didici, non sublimes. Scio tamen quòd potentes quoque non abiicis, cum tu ipse sis potens. Videtur sanè in his duobus duplex elatio reprehendi. In altero quasi simplex & euidens in gloria seculari. In altero quodammodo palliata, vel fucata nominis vmbra dominici, sanctitatis præsumptione, vel ambitione ecclesiasticæ dignitatis. Nam & in filio iam euidenter arguitur. Siquidem faceret filius Romeliæ transcensus dicitur, vel transgressus. Non bona igitur nec verè domini est celsitudo, vbi fuerit orta transgressio. Alioquin si quis improbè velit adhærere verbo, & excelsum domini contenderit esse vas solidum, quod nullatenus debeat incrustari: sed probatis licet annuere. Neque enim Romeliâ ipsum, sed filium planè degenerem reiector aquarum Syloæ populus assumpsisse culpatur. Sit excelsus domini sanctorum Apostolorum chorus, senatus quoque venerabilium sacerdotum, qui sublimes non minus merito quàm officio, & virtute magis quàm dignitate conspicui vel videntur esse, & nunc vel olim fuisse leguntur. Atque vti nam patris huius terminos nemo transgrederetur eorum qui sapientium & nobilium sese filios gloriantur. Terminos ipsos vultis audire?

Victum

Victum & vestitum habentes (ait vnus pro omnibus) his contenti sumus. Quid ergo dicemus? Tam pauci hodie victum & vestitum habent, quàm pauci contenti sunt his quæ habent. Quænam fuit hæc antiquorum principum inhumanitas, quos commendant historiographi pietate deuotos, & liberalitate magnificos extitisse, quod ministris ecclesiæ ne ad victum quidem & vestitum subsidia necessaria prouiderunt? Quæ tenacia vel ipsorum hodie qui substantiam mundi habent, quod viscera sua claudunt non dico à fratribus, sed à patribus suis quos vident victum & vestitum non habere: nec terrena metunt ab eis stipendia, qui non cessant cœlestia seminare? An habent, & contenti sunt his quæ habent? Quid ergo deinceps tantæ exactiones, artificiosæ munerum emunctiones, pauperum oppressiones, diuitum adulationes, in negotiis circunventiones, in iudiciis subuersiones, meditationes in pecuniis sibi volunt? An potius victum & vestitum quæri tantum, & cum tanta bona habeant? Si in tantis lapidis victu & vestitu, in tantis opibus carent, putas quando sunt habituri? Sine causa laborant paternos transgressi terminos, nunquam sunt inuenturi, quibus valeant esse contenti. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & in laqueos diaboli. Qui volunt, ait, non qui fiunt: nam velle adiacet, perficere autem non inueniunt. Rarus hodie est qui dominicum illud verbum opere prædicet: quia beatius est magis dare quàm accipere. Caterùm qualis erit Rafin, si talis est filius Romeliæ. Si minus illos qui ecclesiastica fiunt dignitate sublimes, dum iudicij timor reprimunt, cuius etiam sunt præcones, diuinæ reuerentia maiestatis, cuius obtinent vices: sanctorum patrum memoria, ex quorum sibi meritis auctoritatis privilegia vendicant. Ipsa denique plena gratiæ & sanctitatis officia quæ frequentant: quid illi faciant quorum sublimitas est & potestas tota de seculo non de cœlo? Quàm difficilè per foramen acus camelus intrabit? Quàm rari hodie diuitum quod iustum & æquum est seruis præstant, quanuis scientes in cœlo dominum se habere? Si super homines positi, quomodo videntur oblitri quòd ipsi sint homines? Reuocans nos ab assumptione huius filij Romeliæ veritas ait: Quæ dicunt facite &c. A quo etiam quanuis aliter reuocabat

cabat ad aquas Syloæ, quibus dicebat: Nescitis quid peratis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Sed vāh miseris qui vanitatibus occupatos, & inani gloriae deditos beatificant, felices existimant, æmulantur. Ipse est populus Syloiticæ aquas abiiciens, & assumens Rafin, & filium Romeliæ.

Quod eum quem Christus reliquerit, diabolus occupabit.

T Propter hoc, inquit, adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes, & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam eius &c. Assyrij dirigentes interpretantur. Quid verò dirigentes, nisi ignita iacula tentationum & emissionum quæ fiunt per angelos malos? Heu quàm grauitè etiam reftos corde fatigant! Misera planè commutatio, ad perditionis auctorem spreto saluatore conuerti. Non enim dubium, per regem Assyriorum, principem dæmoniorum intelligi. Per aquas fluminis nihil aliud quàm superbiam vitium existimo designari. Cuius aquæ fortes & multæ cogitationes sunt, multiplices, & violentæ. Nec aliud est deducere flumen istud quàm regem Assyriorum: quod vbicunque superbia præualeat, ille regnet. Et norandum quod non veniat, nisi adductus: nec tentare valeat, nedum præualeat tentando, nisi domino iudicante permissus. Ad hoc flumen noxia omnia pertinere noscuntur: quod initium sit omnis peccati superbia. Quam euidentius exprimens, ait: Regem Assyriorum, & omnem gloriam eius. Infelix anima super quam gloriatur qui de sola perditione lætatur. Ascendit (ait) super omnes riuos eius, & fluet super omnes ripas eius. Riuos, dicit internos animi cogitatus: ripas autem exteriores, humani corporis artus. Nihil obstat intelligi quibus iidem riuus donec supereffluant continentur. Itaque riuos ingreditur, dum occultis cogitationibus per suggestionem iniquitatis illabitur. Super riuos ascendit, quoties præualeat, & dominatur: necdum tamen super ripas fluat, donec concepta iniquitas per aperta præuarcationis opera demonstratur. Super vniuersas ripas fluat: quando nec Deum timet peccator, nec hominem reueretur. Et ibi, inquit, per Iudam inundans & transiens. Prohdolor! non per Ægyptum, vel per Samariam tantum. Iudas confitens dicitur. Sed verbis confitetur, factis autem negat. vt rex Assyriorum inundet, & transeat. inundat enim nequitias
alias

alias atque alias suggerens, transit, nullum in his quæ suggerit inueniens obicem, nullam contradictionem. Quàm facile illi transitus negaretur, si ascenderet quis ex aduerso & se murum opponeret. In suspirio vno, in vno gemitu, si ex corde procederet, transitus negaretur: in vna elevatione oculorum ad cælum, ille iam impetuosus poterat aduersarius coerceri. Ille enim mendax est, qui nos impetit: incuruatur vt transeat, qui inundat: & transit, dum suggerendo obtinet quod intendit. Sequitur: Et inundans vsque ad collum veniet: nimirum guttur in collo est, & ex guttore vox procedit: venit prorsus vsque ad collum, nec multum iam superest: vt ipsam etiam Iudas vocem suæ confessionis amittat, & emittat potius vocem blasphemiae & infidelitatis. Aliter etiam vsque ad collum venit, quotiens poenitentiae & confessionis remedium præcipit peccatori. Atque vtinam, aut paucos occuparet ista pernicies, quæ sic detinet occupatos: sed non est ita. Sequitur enim: Et erit extensio alarum eius in latitudine terræ tuæ. O Emmanuël! Alas habent electi ad contemplationem, re probi ad electionem: maximè tamen ille omnium reproborum caput, rex Assyriorum, qui sibi visus est ascendere super altitudinem nubium, sed tanquam fulgur de cælo cecidit: sicut postmodum eius discipulus Simon Magus ex alto corruit, sicque contractus est, vt amittere plantas, qui pennas assumpserat: & volare incipiens, nec iam ambulare posset. Eiusmodi sunt pennæ strutionis. vel sicut de mulieribus legitur, quæ sedentem in amphora impietatem leuant, sicut alæ miiui. Adhuc tamen extendit alas suas rex Assyriorum, infelices pullos ad volandū prouocās, prouocans ad ruinam: cuius alæ geminae quædam sunt species vanitatis, appetitus laudis, & elatio cordis. Alarum extensio, ostentatio, vel suggestio vanitatum. Quemadmodum autem latitudinem terræ impleat, quis non videat? Nempè terrena sapiunt, quos lata via ducit ad mortem. Et quod valdè plangendum est, terra ista, ô Emmanuël tua est, tua inquam professione Christianæ religionis, cuius latitudo, populi est multitudo. Tu domine huius conditor es & redemptor: quare data est in manus impij? Visus in terra Emmanuël dici & esse dignaris. Sed quid prodest terræ tanta indignatio? immò quàm plurimum videtur obesse

quamplurimis. Væ terræ à cymbalo alarum istarum, quæ tanquam cymbalū ipsis alis tunditur, & pulsatur. Væ multitudini vocatorū, populo duræ ceruicis, qui abiecit aquas Syloæ, communionem Emmanuēlis, & consortium aspernatur, & in vacuum accipit gratiam saluatoris.

BERNARDVS.

Quòd faciliè donet paruulus nobis natus.

Cap. 9.
V

Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Quis nesciat quòd puer leuiter placari potest, & faciliè donat? Pauperes sumus, parum dare possumus: tamen reconciliari possumus pro paruo illo si volumus. Totum quod dare possumus, miserum istud corpus est. Illud si dederò, satis est. Si quo minus, addo corpus ipsius: nam illud de meo est, & meum est. De te domine suppleo, quod minus habeo in me. O dulcissima reconciliatio, satisfactio suauissima, facilis, sed perutilis, parua, sed non paruipendenda, etenim quàm facilis modò, tam difficilis postea, & sicut modò nemo est qui reconciliari non possit: ita post paululum nemo erit qui possit. Quoniam sicut benignitas apparuit vltra omnem spem, vltra omnem æstimationem: similem expectate iudicij districtiōem.

VVERRICVS.

Quòd ideò verbum patris vnitum sit carni, vt beatitudo miseriam absorberet.

X *Puer natus est nobis &c.* Puer antiquus dierum. Puer forma corporis & ætate. antiquus dierum, incomprehensibili s. æternitate. Quanquam & in ipsa sua dierum antiquitate: & si puer non sit, nouus tamen semper sit: immò non tam nouus sit, quàm ipsa nouitas: in se semper manens, & innouans omnia. A quo quæque res prout recedit inueteratur, prout reaccedit renouatur. Et nouo quodam modo. Vnde antiquus, inde nouus: quoniam quidem æternitatis ipsius sine initio nascendi, ipsa est & antiqua nouitas, & noua antiquitas ipsius. Alia tamen est nouitas huius temporalis natiuitatis: quia puer natus est nobis innouandis, qui ab æterno Deus natus est angelis beatificandis. Illa quidem nouitas amplioris est gloriæ: sed ista profusioris misericordiæ. Ista siquidem pro me: quia misericordia indigebam, quoniam miseria circumdatus eram: & misc-

miseria quam expiare non poteram. Ostende nobis domine misericordiam tuam nostra indutam miseria, & nouo miserandi genere de ipsa miseria, miserorum operantem remedia. Ad hoc siquidem ars misericordiæ beatitudinem Dei, & miseriam hominis in vnitatem mediatoris temperauit: vt operantes sacramento vnitatis per virtutem resurrectionis beatitudo miseriam absorberet, mortemque vita deglutiat, & totus homo glorificatus in diuinæ consortiū naturæ transeat.

A I L R E D V S.

Quòd Christus crucis imperio secularium superbiam subiugauit.

*V*isitabit Dominus super eum regem, felicitet Assyriorū flagellū, iuxta plagam Madian, in petra Oreb: & virgam eius super mare, & leuabit eam in via Aegypti. Flagellato siquidē diabolo & percusso, qui rex est super omnes filios superbiam: leuauit dominus virgā suam super mare, & leuauit eam in via Aegypti. Mare seculū, virga crux, via Aegypti, via illa lata, & spatiosa, quæ ducit ad mortē. Gratiarū tibi domine Iesu: quia exaltaſti virgā tuā super mare, posteriēns cruci tuæ superbiam seculi, principatus & potestates ei subiiciens. Verē crux tua premit fluctus seculi domine, persecutionū sedat tempestates, & mitigat tentationū procellas. Leuasti etiā eam in via Aegypti, vt obstructa via lata quæ ducit ad mortē, illā arctam & angustam ostēdat quæ ducit ad vitā. An nescitis? An non sentitis? Feruet in carne aliquando ælius cōcupiscentiæ, in mente ira defœuit indignationis & amaritudinis, iamiamque prorumpit, & instar maris quod vehemens exagitat ventus, omnia interiora hominis conturbantur. Sed leuante supra hoc mare crucem suam Iesu, sedantur omnia, omnia conuiescunt.

G I L L E B E R T V S.

Quòd per gratiam tam iniquitas quàm infirmitas auferatur.

*C*omputrescet iugum à facie olei. Computrescet graue iugum filiorum Adam à facie olei. Ex quo cœpimus alio nomine vocari, & inuocatum est super nos nomen secundi Adam, cuius vt oleum effusio est nomen eius. Vis au-

dire iugum hoc graue & dirumpi & putrescere? Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui s.o.i.t. Iniquitas tota & semel remittitur, diruptum est iugum. Infirmetas adhuc sanatur, iugum computrescit. denique quod computrescit, lente deficit, non deficit semel. Propositum voluntatis præcidi quidem potest, & quasi dirumpi: sed inueterata passio non tam deciditur quàm dediscitur. Et quando operandæ salutis impossibilitas auferretur per gratiam, tunc quasi dirumpitur captiuitatis iugum: sed quæ resider adhuc boni difficultas, dum paulatim seruatur, eius videtur iugum computrescere. Computrescet, inquit, vt quanuis nõ semel totum, tamen putredine quandoque conficiendum docet intelligi.

BERNARDVS.

Quòd Christus veram de primis parentibus carnem traxit.

Cap. II.

A

Gredietur virga de radice Iesse. Ex omnibus quæ saluandis fuerant populis necessaria, nihil penitus defuit saluatori. Sed illud diligenter attende, quòd florem hunc de radice nõ de virga dixerit ascensurum. Etenim si noua Christi caro in virgine creata esset ex nihilo, quod existimauere nonnulli: non de radice flos, sed forte de virga poterat ascendisse. Nunc autem qui prodiit de radice, sine dubio communi ab origine communem probatur habuisse materiam. Nam quòd super eum spiritus requieuit, nihil in eo cõtradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus, non requiescit: carne nimis aduersus spiritum, & spiritu aduersus carnem concupiscente.

De septem donis spiritus sancti.

De spiritu timoris.

B

Requiescet super eum spiritus Domini. Prima gratia est timor domini: qui hanc habet gratiam, omnem odit iniquitatem. Sine hac gratia gratiarum prima quæ totius religionis exordium est, nullum bonum pullulare vel manare potest. Sicut enim securitas vel desideria causa & mater est omnium delictorum: sic timor domini radix & custos est omnium bonorum. Omne verò virtutum ædificium, illicò vergit in præcipitium, si huius gratiæ amiserit præsidium.

dium. Et quid plura? Connexa sunt timor & religio, non manere potest alterum sine altero. Iste ergo diuinus timor qui eum quem perfectum imbuet paupertati subiicit, & à malo diuidit. Ita est primus in ordine gratiarum, sicut paupertas in serie beatitudinis.

De spiritu pietatis.

Secundum charisma est spiritus pietatis, illi secundæ beatitudini simile, de qua dominus ait: Beati mites, &c. Et illud: Discite à me, quia mitis sum &c. Vnde beatus Gregorius: Qui virtutes sine humilitate congregat, est quasi qui in ventum puluerem portat. Sicut enim puluis validi vēti flatu dispergitur: sic omne bonū sine humilitate inanis gloriæ vento rapitur. Multo etiam melius est peccatorem esse humilem, quàm iustum arrogantem.

De spiritu sapientiæ.

Tertium donum est spiritus scientiæ, de quo Salomon: Qui addit scientiam, addit & laborem. vera nanque scientia est nos mortales esse, & caducos, & fragiles: & in hoc exilio, in hoc ergastulo, in hac peregrinatione dolendum & lugendum esse. Vnde dicitur in tertia beatitudine huic tertio dono congruenti: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

De spiritu fortitudinis.

Quarta gratia est spiritus fortitudinis, quartæ beatitudini similis: qua dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam. Qui enim iusticiam esurit & sitit, contra omnia aduersa fortis insuperabilis & imperterritus existit.

De spiritu consilij.

Quintum donum est spiritus consilij, qui aliis facit com-
pati & misereri, competens quintæ beatitudini qua dicitur: Beati misericordes. Hanc principaliter trifariam exeremus: vel quando sex eius quæ in Euangelio legimus opera implemus: vel quando delinquentes corrigere, & ad bonum reducere studemus: vel quando iniurias nobis illatas faciliè indulgemus.

De spiritu intelligentiæ.

Sexta gratia est spiritus intelligentiæ, sextæ beatitudini congruens qua dicitur: Beati mundo corde &c. Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica ac diuina liquidè intelligere nequit. Qui verò vult sincerum

SUPER ESAIAM.

ac lucidum intellectum habere, prauarum cogitationum phantasias, ac nebulas studeat effugare, omnique diligentia cor seruare.

De spiritu sapientia.

H Septimum donum est spiritus sapientia, scilicet quidam internus sapor ac suauissimus gustus. Hoc diuina sapientia interno gustu superna prægustamus, contemplantes quam amœnum sit cœlicolis interesse, vbi nil poterit quod displiceat esse, nil quod placeat abesse. Hæc septima gratia septimæ beatitudini congruit de qua dominus ait: Beati pacifici. Qui enim mentem pacificam & serenam habent, de supernis dulcius sapiunt, & subtilius vident. Hæc septem gratia, septem sunt mulieres virum vnum apprehendentes, septem spiritus super florem quiescentes, septem in calce labro lucernæ fulgentes, septem in lapide oculi, septem spiritus ante thronum Dei.

ADAM DE PERSE.

I Quod linguæ volubilitas, lege silentij debeat refranari. *Desiccabit linguam maris Aegypti.* Bonum præstolari salutare Dei cum silentio. Salutare Dei mysterium est, & gratia verbi incarnati: cui audiendi aurem non accommodant, qui linguam Aegypti non deficiant: id est qui loquacitatis superflua fluxum non cohibent, & linguam à multiloquio non castigant. Qui dimittit aquam, vt dicit scriptura, caput est iurgiorum. Dimittere aquas, est linguam maris Aegypti non tenere. i. linguæ fluxum amaricantis minimè cohibere. Quid enim tam tumidum, & tam instabile quam mare? Quid tam amarum quam iurgium? Et quid mare Aegyptium, nisi cor amaricans & tenebrosus? Aegyptus enim tenebræ interpretatur. Aquas inquam maris Aegyptij dimittit, qui per linguæ mysterium cordis amaritudinem & tumidam vanitatem effundit. Nonne tibi videtur iurgium esse contra verbi incarnati mysterium? contra regulam præceptum? contra conscientia testimonium? loquentem excedere terminos, & silentij frangere votum? Certè verbum Deus quandam silentij legem indixit, cum de omni verbo otioso in die iudicij, ratione reddendam comminatus est, & prædixit. Silentium enim est, non omnino non loqui: sed ponere custodiam ori tuo, & ostium circumstantia habere in labiis tuis. Vt quomodo & quando oporteat,

vbi & quantum debeas, quid & vnde cōueniat eloquaris. Est enim tempus tacendi, & tempus loquendi. Sit itaque vox domini super aquas, vt aquæ Siloæ: & fluant cum silentio: vt verbis tuis verbum Deus præsideat, & linguæ præcipitis volubilitas lege silentij refrænctur.

BERNARDVS.

De quinque fontibus saluatoris.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Cap. 12.

Fons est nobis Christus Deus qui nūquā poterit exhauriri. Multiplex est aquarum vsus, Sordes abluūt. vnde illud: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis n. in s. s. Sitim extinguit. vnde: Aqua sapientiæ s. p. i. Tertius vsus aquarum, est irrigatio, quam maximè necessariam habent nouellæ plātationes: alioquin aut minus proficiunt, aut ex toto peribunt præ nimia siccitate. Quærat ergo deuotionis aquas, quisquis seminauerit bonorum operum semina, vt feruore deuotionis & dulcedine spiritali cōdiantur. Putas inueniri poterit quartus fons, vt paradysum recuperemus quatuor fontium irrigatione amœnissimum? Nā si paradysum denuo nobis reddendū non speramus, quomodo regnū cœlorū sperabimus? Si terrena, inquit, dixi vobis, &c. Nunc autem vt exhibitio- ne præsentium firma sit expectatio futurorum, paradysum habemus multo meliorem, & longè delectabiliorem quàm primi parentes habuerunt. & paradysus noster Christus dominus est, in quo tres fontes inuenimus: quartū quæramus. Habemus de fonte misericordiæ ad diluendas culpas aquas remissionis, de fonte sapientiæ ad potandam sitim nostram aquas discretionis, de fonte gratiæ ad irrigandas bonorum operum plantas, aquas deuotionis. Quæramus ergo ad decoquendos cibos aquas feruētes, aquas æmulationis: hæ nimirū condiunt & decoquunt affectiones nostras, & ebulliūt de fonte charitatis. Siquidē ex dulcedine deuotionis diligēs iustitiā, ex feruore æmulationis odio habet iniquitatem. Et fortè de fontibus istis prædixit Esaias: Haurietis aquas in gaudio de fontibus s. Hæc autē promissionē præsentis vitæ esse non futuræ, patet ex eo quòd sequitur: Dicitis in illa die: Cōfitemini domino, & inuocate nomen eius. Inuocatio quippe præsentis temporis est, sicut scriptum est: Inuoca me in die tribulationis. Ex his quatuor fontibus tres

propriè conuenire videntur tribus ecclesiæ ordinibus, singuli singulis. Nam primus omnibus communis est. In multis enim offendimus omnes, & necessarium habemus fontem misericordiæ ad diluendas offensionum fordes. De cætero Iob maximè fontem sapientiæ quærat, quando ipse magis inter medios laqueos ambulat. Ita vt magnum videamur si à malo declinet. Daniëli verò currendum est ad fontem gratiæ, cui pœnitentiæ opera, & labores abstinentiæ deuotionis aqua necesse est impinguare. Oportet enim vt in hilaritate omnia faciamus: quoniã hilarem datorè diligit Deus. Fons verò æmulationis Noë conuenit specialius: quia maximè pœlatos decet hic zelus. Quatuor istos fontes adhuc in carne viuens nobis in semetipso Christus exhibet: quoniam qui est fons vitæ post hoc seculum reprobittens. Fortè etiam propter hos quatuor fontes, quatuor in locis vulneratus est adhuc viuens in cruce. Propter quintum, quum iam tradidisset spiritum, transformatur in latere.

Quòd Christus in se nobis quatuor fontium reparet paradisi.

- L *Haurietis aquas in gaudio de fontibus s.* Pro paradiso quem perdidimus, restitutus est nobis Christus saluator. Sicut ergo de vno fonte paradisi deriuatur quatuor flumina ad irrigandũ paradisi: ita de pectoris eius arcano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor aquarũ genera, vnde tota irrigatur ecclesia. Sunt autè quatuor fontes, veritas, sapientia, virtus & charitas. Ex his fontibus hauriuntur aquæ, ex singulis singulæ. De fonte veritatis sumuntur aquæ iudiciorũ, de fonte sapientiæ aquæ cõsiliorũ, de fonte virtutis aquæ pœsidiõrũ, de fonte charitatis aquæ desideriorũ. In aquis iudiciorũ cognoscimus quid liceat, quid nõ: in aquis cõsiliõrũ discernimus quid expediat, quid non. Sed quia electis rectè per hæc gradiẽibus nõ desunt tentationes: tũtantur autè duobus modis. Aut enim blãdimentis seducuntur, aut terroribus cõcutiuntur. Idcirco armãdi sunt contra terrores pœsidiis diuinæ virtutis, contra blandimẽta desideriorũ supernæ charitatis. Quid enim prodest nosse quid liceat, & expediat, si posse perire non cõingat? I deoque post aquas iudiciorum & consiliorum quærendæ sunt aquæ pœsidiõrum. Rursum posse quid valeat, si horum omnium non sit finis charitas? Rectè itaque post iudicia, post
- con-

consilia, post præsidia, hauriuntur de fontibus charitatis desideria: vt quicquid sapimus aut loquimur, quicquid operamur aut patimur, æternæ vitæ finis concludat.

A I L R E D V S.

Quòd tripliciter sub onere seculi laboramus.

Nus Babylonis. Babylon significat mundum, cuius Cap. 17.

O amor cupiditas est, quæ reuera onus est graue, multos premens, & ad inferiora incuruans. Tripliciter autem miseris onerat, labore, timore, dolore. Cum labore siquidem peruenit homo ad id quod eripit, cum timore possidet, cum dolore amittit.

Quòd crux Christi super mundum tripliciter exaltetur.

Super montem caliginosum leuate signum. Mons iste Babylonem significat, id est mundum. Mons propter superbiam, caliginosus propter errorem. Super hunc montem dominus signum eleuauit, cum per crucem suam de mundi superbia triumphauit. Quòd enim alicui rei superponitur, aut premit, aut claudit, aut supereminet. Superposita sunt duo Cherubin arcæ testamenti vt altius eminent. Superpositus est lapis puteo vt clauderet. Superponitur torculari prelum vt premat. Super montem igitur caliginosum vexillum crucis extollitur: vt sua virtute mundi huius potentiam premat: superbis redemptionis nostræ mysteria claudat, apud mites verò & humiles omni mundanæ gloriæ supereminet.

Quòd tam vocem quàm manum tripliciter eleuemus.

Exaltate vocem. Vocem exaltat, qui spiritualia prædicat, qui loquitur diuina, qui cœlestia repromittit. Exaltate vocem, leuate manum. Leuantur manus in oratione, leuantur in bona operatione, leuantur in miraculorum exhibitione. Incumbit quippe prædicatoribus, vt pro ipsis quibus prædicant orent. Primum vt audiant, deinde vt credant, postremò vt in ipsa fide ac bonis operibus perseuerent. Incumbit nihilominus illis, vt iis quæ docent non contraria faciant: vt mens, vox, manusque concordent: intentione, sermone, actione.

Quòd angeli crucis memoriam frequenter imprimant menti nostræ.

Super montem caliginosum leuate signum. Ad angelos credo P vox ista dirigitur, quos dominus animarum nostrarum iussit esse custodes: vt cordibus eorum quos adhuc mundus delectat, vel

SVPER ESAIAM.

vel tentat, recordationem crucis imponant: & singulis vitiis quæ animam vel vastant, vel impugnant, singulas crucis virtutes opponant. Hi sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter nos: qui intersunt psallentibus, assistunt orantibus, legentibus & meditantibus assunt. Isti se spiritibus immundis opponunt, illecebras mundi suadentibus exemplum dominicæ passionis obiiciunt, mentem ira inflammare volentibus, dominicæ patientiæ bonitatem opponunt, elationem illis immittentibus, humilitatem humilis Iesu nobis suggerunt imitandam.

Quod tria remedia tribus peccatorum generibus opponatur. **Q** Præterea contra tria peccatorum genera quibus peccamus, cogitatione scilicet locutione, & opere: tria hæc à nobis ipsis auctoritate prophetica exiguntur: Super montem caliginosum leuate signum, exaltate vocem, leuate manum. Cor quippe nostrum cum per naturam sublime sit, & per profunditatem inscrutabile: mons caliginosus dici potest: quod necesse est crucis semper memoria muniamus, ne cogitatione peccemus. Iubemurque exaltare vocem, ne peccemus sermone: necessarium sanè præceptum, præsertim hoc tempore, quo ferè omnium lingua tota die circa infima vel noxia quæque versatur, & rarus sit qui vocem in sublime sustollat. Eia fratres pudet dicere quomodo conuenientibus multis in vnum detractiones vndique sonent, & ferueant iudicia, feriis vtilibusque prætermisissis, & vana & ludicra in medium proferuntur. Contra hæc enim iubet nos Propheta exaltare vocem: vt sermo noster de cælestibus sit, qui vel Dei timorem incutiat, vel amorem infundat, vel augeat scientiam, vel mores componat. Iubemur & manus leuare, vt thesaurizemus in cælum, vbi nec ærugo, nec ti. de. vt videlicet omnia opera nostra transmittamus ad cælum.

De triplici ordine prædicatorum.

R *Ego mandavi sanctificatis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria.* Tres hic prædicatorum ordines exprimitur. Quorum primus sanctificatos appellat. Secundus fortes in ira sua. Tertium exultantes in gloria sua. Notatur & triplex ecclesiæ status, electionis, persecutionis, & pacis, & sanctificatio ad electionem, ira ad persecutionem, gloria refertur ad pacem. Primum itaque electi sunt Apostoli & discipuli Christi, quos profecto sanctificatos appellat, pro quibus

quibus specialiter illam orationem effudit: qua dicitur: Pater sanctifica eos in veritate. Optimè autem dicit: Ego mādauī. i. pręcepti sanctificationis meis: vt eos hęc intelligas designari, qui ab ipso eius ore melliflūo prędicandi ministerium susceperunt. Secundus ordo martyrum est, de quibus dicitur: Vocauī fortes meos in ira mea. Ira Dei multis modis intelligitur in scripturis. Dicitur enim iratus Deus aliquando cū affligit, aliquando cū parcit, aliquando cū hominū resistit desideriis, aliquando cū fauet. Hęc autē dicitur ira Dei, siue qua electi puniti sunt vt coronarētur, siue qua permissi scire tyranni vt amplius punirentur. In hac enim martyres fortes inuenti sunt, qui ignem, ferrum, bestiasq; perpeSSI fiducialiter proclamabant: Quis separabit nos à charitate Christi? Tertius ordo est doctorū exultantiū in gloria Christi. Iam enim posita erat ecclesia in superbiā seculorū: sed & nos fratres sanctificemur in gloria eius. Hoc autē verē facimus, si castitas expellat luxuriā, fortitudo tērationes euincat, humilitas vanitatē excludat. Habem⁹ pręterei sanctificationē ex fide & sacramētis Christi, fortitudinē ex charitate Christi, exultationē in spe promissorū Christi.

Quōd debeamus semper nostra nouissima memorari

Vlulate, quia prope est dies Domini. Vlulatum peccatoribus Propheta indicit, quos in pœna vel in pœnitentia vlulatos pręuidit. Vlulatus quippe vehementem luctum qui cum clamore fit conuenienter significat: quem nimirum illata miseris extorquent supplicia, vel à cordibus electorum amara elicit pœnitentia. Diem autem domini, diem appellat iudicij, in quo dominus in potentia & maiestate apparet, reddet vnicuiq; iuxta opera sua. Hęc sane dies vnicuiq; tunc incipit, quando egressus de corpore vel futura beatitudinis primitias recepit in requie, vel initia damnationis in anima quam est in corpore recepturus. Hęc vtique dies tāquā vastitas à domino veniet. A domino sanē. Verē enīa domine numerus mensium nostrorum apud te est, & constituisisti terminos nostros qui pręteriri non poterūt. Quid enim dies illa non deuastat? Nudus egressus sum de utero matris meę, ait quidam sanctus, & nudus reuertar illuc. Vbi ergo diuitiæ, vbi lætitiæ, vbi pulchritudo corporis, vbi fortitudo? Omnia certē morientis vastantur. Felix mens à qua diei huius recordatiō non recedit,

Quanta

SUPER ESAIAM.

Quanta mala in extremo iudicio tam corpora quàm mētes occupent reproborum.

T *Propter hoc omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis tabescet & conteretur.* In manibus intelligitur operatio. Oportet ergo nos operari donec dies est. Veniet enim nox in qua nemo potest operari. Aut enim in bonis operibus requiescet, aut in malis punietur. Die itaque illa domini omnes manus dissoluentur, quando alij ligatis manibus & pedibus mittuntur in tenebras exteriores: alij post opera sex dierum excipiuntur à sabbato, id est requie, admissi ad delicias interiores. Proinde cauendum est malum opus. Quotiens enim peccas, materias pœnarū quibus torquearis premitis ad inferos. Tu igitur ignem accendis quo ardeas: tu foetorem suscitās quo crucieris: tu vermes viuificas qui te consumant: tu tenebras paras qui te excæcent. Tunc manus tuæ dissoluentur, vt nec aptæ sint ad operandum, nec validæ ad resistendum, sed dissolutæ ad patiendum. Tunc & omne cor hominis, id est secundum hominem viuētis, tabescet, profluente vndique ex conscientia latebris sanie immunditiarum & sordibus vitiorum, ex quibus & vermis procreatur qui non moritur, & accenditur ignis qui non extinguitur. Et conteretur, vt nec in spem veniæ aliquando respiret. Sequitur: Tortiones & dolores tenebunt eos, vide licet quorum manus fuerint dissolutæ, & quorum fuerit cor tabidum & contritum. Tortiones ventris, sunt dolores mēbrorum. Omnia autem flagitia ex vêtre sumunt originem, & per cætera membra facinora perpetrantur. Anxietatem igitur mentis quæ imminente iam morte ex flagitiōrū recordatione procedit, per tortiones intellige. Illam verò quam facinora memorata parturiēt, per dolores. Quæ enim flagitiosis tunc erit tristitia, cū viderint se valissimæ ac breuissimæ voluptatis putredine æterna supplicia meruisse? Quæ etiam tunc facinorosis anxietas, quorum crudelitati crudelissima tormenta reddentur? Felices proinde quibus ventris delicia, has tortiones non parant: quorum membra hinc circunciduntur, vt hos tunc dolores non sentiant.

Quod multa in extremo examine quæ nunc homines approbant, veritas reprobat.

V *Facies combustæ vultus eorum non transeunt in ventum. Peccata nostra, nec obliuioni traduntur: sed velimus noli-*
mus,

mus, in conscientia nostra exarantur. Dicit enim Apostolus, quosdam cauteriatam habere conscientiam, id est iniquitatis flamma combustam. Quæ quidem combustio plerumque à nobis absconditur, dum vivimus. Sed nec nos, nec ipsos qui aderunt, spiritus poterit latere, quâdo morimur. Meritò igitur aris facies combustæ vultus eorum. Dissolutis quippe manibus, & corde contrito, inter toruiones & dolores quos morte imminente sustinent peccatores, quæcunque non fuerint pœnitentiæ medicamento, aut vnguento contritionis sanata, erumpent in medium: & multa quæ tunc videntur sanissima, tunc apparebunt adusta.

Quodd futuræ calamitatis magnitudo quadrupliciter designetur.

Ecce dies Domini venit crudelis & indignationis plenus, & ira, furorisque. Quatuor futuræ calamitatis indicia hinc notantur, crudelitas scilicet, indignatio, ira, furorque. Crudelitas est, quando pœna modum excedit. Indignatio, quando personæ alicuius qui fecit iniuriam, certa aliqua nota & vilitas innotescit. Ira in voce solet apparere vel vultu. Furor in actu. Dies itaque iudicij crudelis erit: quia in ea maximè crudelitatis species apparebit, quando elemèta ignis calore soluentur, & in conspectu domini ignis exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Plenus erit indignationis, quando diuina maiestas & hominis innotescet infirmitas: manifestumque omnibus erit, quomodo aduersus tantam potestatem, tanta fauerit infirmitas: ut nullum lateat quantum debeat indignari rex gloriæ, qui tantam sit passus iniuriam à vilissimo puluere. Eritque plenus iræ, quando vox illa terribilis audietur: *Discedite à me maledicti in ignem æternû, q. præ. e. d. & an. e.* Quam profectò sententiam iudicis, furor sequitur tribulantis: quando euntibus illis in combustionem æternam, nulla erit effugiendi facultas, nulla spes deinceps euadendi.

GVILIELMVS.

Quòd facillè contemnit omnia, qui se cogitat moriturum.

Non ponet in ea tentoria Arabs. Arabs, Occidens interpretatur. In carnalium deliciarum consideratione mentis affectum non figit, quisquis se tanquam in Occidente constitutum agnoscit: nec corpus suum casto labore reuocare
flu-

SVPER ESAIAM.

studebit ad Ortum, quod quotidie declinare conspicit ad Occasum.

A I I R E D V S.

Quòd terra hominum tripliciter habitetur.

Cap. 14.

Z

*T*requiescere eos faciet super humum suam. Beatitude magna promittitur. Humus nostra, caro nostra est: multi sunt sub ea, multi in ea, pauci super eam. Sub ea sunt, quibus carnis cōcupiscentia dominatur. In ea sunt, qui semper quæ carnis sunt meditantur & agunt. Super eam sunt, à quibus ipsa ne insolescat laboribus, vigiliis atque ieiuniis castigatur. Primus carnalis est. Secundus animalis. Tertius spiritualis.

Quòd ab antichristo sancti tripliciter succidentur.

A *Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos.* Mortuo antichristo non erit qui cedros abietesve succidat. Nō ascēdit. Ascensus, superbiam, vel potentiam, vel prudentiam exprimit: vt intelligas nullum post eum tanta superbia erigi, vel exaltari potentia, vel callere prudentia: vt in paradiso Dei, in ecclesia scilicet, quoslibet profectos quasi cedros & abietes à fidei fundamēto succidet: siue per superbiam fauendo, siue per potētiam opprimēdo, siue per prudētiam seducēdo.

Quòd dormiens diabolus ad nostri perniciem facile succitetur.

B *Vel sic in persona diaboli: Ex quo dormisti, non ascendit qui succidat nos.* Ad regem Babylonis, principem scilicet tenebrarum, vox ista dirigitur: *Obdormisti o Satana, non interisti, nulla ergo securitas.* Facile enim excitatur qui dormit. Pax est & requies, sed perfectis: verum nec ipsis cōtinua potest esse, aut plena, donec nouissima inimica destruaturs mors.

Quòd præcipuè tria pœnarum genera antichristo sunt parata.

C *Subter te sternetur tinea & putredo, & operimentum tuum erunt vermes.* Pœna aeterna quæ totam vel diaboli vel antichristi substantiam occupabit, satis manifestè describitur. A parte inferiori tinea demolietur, à parte superiori vermes corrodent, putredo intus consumet. Vel moraliter: Tinea quæ sic occultè, & quasi insensibiliter consumit, diaboli est suggestio. Putredo quæ horrorem & foetorem generat, immunda delectatio. Vermes qui manifestè corrumpunt, cōsensio,

fenſio. Ex his autem omnibus materia naſcitur ſuppliciorū,
ſiue intus in conſcientia, ſiue exterius in pœna.

Quòd quidam per mentis ſuperbiam etiam perfectis ſe iudicent præferendos.

Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Caue D
te ſuperbiam fratres, caute. Quàm multi enim (quod dolens dico) ſi fortè ſe vident in luce ſapientiæ profeciſſe, verbo etiam & exemplo aliis profuiſſe, vt meritò luciferi nomine digni habeantur, ita vt mane, id eſt in initio ſuæ conuerſationis cæteris eiufdem vitæ cõfortibus clariores habeantur, occulta primū interius elatione tumefcunt, prælatos ſuos deſpiciunt, & nunc eos ſimplicitatis & inſcientiæ arguunt, nunc quòd in temporalibus occupantur derident, & detrahunt. Inferiores ſe cunctos aſpiciunt, omnes denique prælatione iudicant indignos. Tunc & quiſquis talis eſt, dicit in corde ſuo: *Ascendam in cœlum: id eſt, cùm mea conuerſatio ſit in cœlis ſemper, dignus ſum qui in cœleſtibus, id eſt ſpiritalibus præſim. Vt quid perditio hæc? Perditio, inquit, tantæ ſapientiæ, tantæ virtutis & eloquentiæ: quæ ita prodeſſent: ſed quia in inferioribus ſedeo, prodeſſe nõ poſſunt. Supra ſidera igitur Dei ego inſtar Luciferi cæteris exaltabo ſedem meam: in monte teſtamenti ſedens, ſimilitudinem mihi de aliis proficiendo acquiram. Cùm enim teſtamentum ſacra appellatur ſcriptura: mons teſtamenti nõ incongruè charitas dici poteſt: quæ omnibus excellentior virtutibus in ſe totam legem continet & prophetas. Nihil ergo magis arrogans, ambitioſus, quàm in charitate præſſe ſe pollicetur. Vbique contra prælatum ſuum in angulis ſuſurrans, & maximè eum duritiæ & inhumanitatis accuſans. Deſcribit & ante fratrum quaſi depingit oculos qualis debeat eſſe abbas, quàm modeſtus, quàm pius, quàm amans ſubditos, quàm eorum compatiens laboribus, inſirmitatibus conſcendens. Tunc ita charitate ordinandum eſſe reſectoriū, de inſirmitorio tam miſericorditer diſponendum, ſcripturarū auctoritate confirmat: vt audiètes in cordibus ſuis reſpondeant, O ſi iſte eſſet abbas! Qualis abbas iſte! quàm ſapiens, quàm eloquens, quàm miſericors, quàm humanus! Et ille hoc aduertens: *Quis, inquit, ſimilis mihi in nubibus cœli? Talis aliquando cùm fui fuerit compos voti, & ad prælationem quam ambierat, aut propria machinatione,**

SVPER ESAIAM.

aut aliorum factione promotus, Dei gratia spoliatus, de virtutibus fictis vt vitia manifesta prolabitur, & sic exosus omnibus proiicitur, vt mereatur audire: Quomodo cecidisti de cælo qui m.o. Et quia tales ad corpus illius nefandi capitis certum est pertinere, quali pœna digni habeantur, propheticus sermo non tacet.

Quòd ad ruinam proximi mens humana dupliciter inclinatur.

E Sequitur: *Veruntamen in infernum detraberis in profundū laci.* Digna retributio, vt qui cælum voluit elatus conscendere, in infernum trahatur inuitus: nec ad quamlibet partem inferni: sed qui cæli summa petebat, ad ima descendat inferni: hoc est quod ait, in profundum laci. Hoc etiam de membris diaboli dici potest: quòd post huius mundi gloriam imbrisi dominatum sint ad inferos deprehenda. Qui te videntur, ad te inclinabuntur, teque prospicient. Vere trahentes qui viderit oculis cordis, diligentèrque considerauerit ex quanta perfectione & gloria corruerit diabolus, & angelus eius: ex quanta sanctitate in baratrum quotidie turpitudinis corruant superbi: mirum est si non inclinatur, si non humiliatur, si non timet, si non ante oculos & pristinam gloriam, & sanctitatem, & præsentem infelicitatem obicit: vt hanc vel illas videns inclinetur humilitate, atque prospiciat iugi recordatione. Sanè quod dicit: Ad te inclinabuntur: ipsos maximè respicit qui post lucis opera, post bona bonæ conuersationis initia, de cõsortio sanctorum quasi de cælo cadentes, ad tenebrarum opera cõuertuntur: ad quos boni quadam compassione inclinantur, eorum lugentes perditionem, quorum approbauerant sanctitatem.

Quòd hominum tria genera dicuntur tripliciter obdormire.

F *Omnes reges gentium dormierunt in gloria, vnusquisque in domo sua. Tu autem proiectus es de sepulero tuo sicut serpens inutilis pollutus, & obuolutus cum his qui interfecti sunt gladio.* Audite hæc reges terræ: qui concussi à Satana non potueritis subverti. Somnus sanè gloriosus quo reges post victoriam sopiuntur: quia beati qui in domino moriuntur. Verè magnum est obdormire in gloria. Alij enim obdormiunt in contumelia, alij in misericordia, alij in gloria. In contumelia, in peccatis perseverantes. In misericordia, pœnitentes. In

In gloria, martyres & innocentes. Vnusquisque in domo sua. Hæc sunt illa æterna tabernacula, in quibus perfecti recipiunt imperfectos: illos scilicet qui de mammona iniquitatis sibi faciunt amicos. Hæc sunt in domo beatissimæ mansionis: pro varietate virtutum, differentiæ habitationū. Quod autem alia translatio habet: Vt in domo sua: his verbis illud arbitror designari: quod quisque in conscientia sua spreta aliorum æstimatione lætatur, gloriam in semetipso habens, & non in altero. Regibus itaque sic dormientibus, quid erit de eo à quo concussi sunt? Quid erit?

Quod tam antichristo quàm eius membris eorum corpora sint sepulcra.

Tu autem, inquit, proiectus es de sepulcro tuo sicut stirps inutilis. Ipsi autem antichristi omniumque reproborum sepulcra, eorum sunt corpora, in quibus anima illorum putredine vitiorum corrumpitur, & omnium immunditiarum sanie fœdatur. De quibus sepulcris tunc eiciuntur, quando animæ extractæ à corporibus proiiciuntur in tenebras exteriores. Proiiciuntur autem quasi stirps inutilis, cui nil aliud debetur quàm ignis pollutus & obuolutus. Pollutus, propter peccati contaminationem. Obuolutus, propter irrecuperabilem vitæ emendationem. Suis quippe peccatis dicitur obuolutus, qui in sceleribus vitam finiens nulla spe euadendi consolatur. Sed & ille omnium iniquorum princeps proiicietur de sepulcro suo quasi stirps inutilis. Sepulcrum eius, omnes reprobī sunt. A quo tunc proiicietur, quando ipse quoque mitteretur in ignem æternum. Sequitur: Pollutus & obuolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt vsque ad profundum laci. Diabolus igitur pollutus dici potest, sanguine scilicet multorum quos gladio iniquitatis occidit. Obuolutus malitia & desperatione, vt reparari non possit. Cuius sicut quàm cæterorum maior est malitia, ita intolerabilior erit & pœna. Licet enim cum cæteris perditis ad profunda laci, id est ad profunda descendat infernis in ipso tamen profundo acriora expendet supplicia, qui non alièno suggestu peccauit, & aliis peccata suggestit. Vnde & sequitur: Quasi cadauer putridum non habebis consortium, neque cum eis in sepultura. Antichristus enim, vel princeps eius diabolus, sicut nullus est quem non superet in malitia: ita nullus est cum quo consortium ha-

beat in sepultura.

Quòd ad virtutum verticem conscendentes duobus oneribus à dæmoniis soleant onerari.

H *Onus Phylistiim.* Phylistiim qui interpretantur potione cadentes, illos significant qui superbia inebriati ceciderunt ab habitatione cœlesti. Isti miseros onerât, nûc tentatione, nunc afflictione. Phylistiim etiam superbi quique intelligi possunt, qui confidunt in virtute sua, & in multitudine gratiarum spiritaliû gloriantur. Hi sunt qui cum Loth egressi de Sodomis, & montem conscendentes virtutum, inebriantur à duabus sororibus, superbia & vana gloria: & sic insensibiliter ad turpiora illecti, etiam in abominationes pessimas delabuntur: vt meritò dicantur Phylistiim, id est potione cadentes. In anno autem quò mortuus est rex Achaz, factû est onus istud. Quandiu enim in te vitia viuunt, quorum incentor est Achaz: & colluctatio tibi grauis est cum carne & sanguine, crebraque tibi licet optimè pugnant vulnere infligantur: non audet belua illa caput erigere, non audet aduersus timidum & pauidum in prociectu positum, & quotidie mori formidâtem, aut exitialem inire conflictum. At si mortuo Achaz quieuerint incentiua libidinum, & auaritiæ æstum, iræ impetum, horrorem tristitiæ, voracitatê gulæ, liberalitas, tranquillitas, lætitiâ spiritualis, sobrietâsque suppresserint: mox virulentum caput coluber erigit tortuosus: ac veneni sui infusione animam inflans, primò virtutibus reddit inanem, deinde sub ipso tumore vitiorum putredinem generans in ea, quæ se euasile gloriabatur, vitia prosternit.

Quòd Dei contemptum superbia soleat generare.

I *De radice colubri egreditur regulus.* Id est de superbia Dei cõtemptus. Regulus, rex serpentum est: & Dei contemptus, omnium potentissimus vitiorum. Quæ tunc magis dånabilia iudicantur, quândo non ex ignorantia, vel infirmitate, sed potius ex contemptu generantur. Nascitur autem contemptus ex superbia: quia nisi prius mens humana tumuerit, ad sui creatoris iniuriam non erumpit. Et semencius absorbens volucrem. Si enim contemptus desperatio est, quæ confessionem excludit, irridet pœnitentiam, satisfactionem abiurat: Impius enim cùm venerit in profundum, m. c. Per volucrem animal pennatum & celeri vola-

Volatu superiora petentem, spes significatur: per quam æterna temporalibus præponentes, mente in cœlestibus habitamus. Sed hanc volucrem absorbet desperatio: quando auulsis pennis quibus ad cœlestia peruolatur, anima declinat ad infima: vt contemnens præsentia, futura amplectatur: nihilque ultra desideret, cum nihil sit ultra quod speret.

Quod ad curam corporis redire cogatur
quanlibet spiritalis.

Nus Moab. Moab qui interpretatur de patre, naturalem illam exprimit necessitatem, quam semper pater generatione trãfundit in filium, sicut sunt omnia quæ ad corporis pertinent curã. Verùm quale est onus, quò cogimur post solis splendorem; ad carnis huius curam, quasi ad foetidum cadauer redire, & post spiritalis cibos mentis procurare onera vêtis? Taceo de illis quorum Deus venter est: qui sic isto onere prægrauantur, vt ipsam iustitiam ac diuinam doctrinam vanalem habeant, dantes quæque preciosa pro cibo: verùm de illis quid dicam, qui in ipsa sacra professione contristantur, si cibus vilior, si potus minus sapidus apponatur, si præparetur tardius, si negligentius accureretur? Hi sunt qui hoc onus iugiter portant, qui ad ollas carniũ quas comederant in Aegypto suspirant.

Quòd in triplici genere mansionum habitant Moabitæ.

In triuiis eius accinelli sunt sacco super tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus descendit in fletum. De Moabitibus alij sunt in triuiis, alij in plateis, alij super tecta. Qui in triuio est, potest diuertere hac & illac, ne ab omnibus videatur: Platea oculis omnium patet, nec aliquid in ea potest esse occultum. Moris est in terra Hierosolymitana vt tecta domorum non in sublimè erigantur, sed sternantur in latũ: vt qui voluerint populo aliquid denũciare vel prædicare, super tecta cõscẽdãt. Itaq; in triuiis Moab sunt, qui occultè peccãt: in plateis, qui se manifestè sceleribus foedãt: super tecta, qui non solũ peccant, sed etiam & peccata sua excusant & prædicãt. Qui ergo occultè peccat, simplex sufficit ei cordis

SUPER ESAIAM.

corporisq; contritio, quæ per sacco congruè figuratur. At qui manifestè flagitia quæque committit, eget vlulatu: vt eius vera non lateat conuersio, cuius non latuit scelerum magnitudo. Porrò qui peccatum suum sicut Sodoma superbia tumens prædicat, necesse est vt in fletum descendat: vt sicut peccans in montem cõscenderat elationis, ita humiliatus descendat ad vallem plorationis.

De triplici modo peccandi.

M Potest & triuium appellari triplex ille modus peccandi, cogitationis, locutionis, & operis. Sed & tripertita vis animæ per quam fit omne peccatum, memoria scilicet, volûtas, & ratio: triuium potest non incongruè dici. Igitur qui triplici concupiscentiæ cedit, qui cogitatione, sermone, opereque delinquit: cuius memoriam cogitatio scædat, voluntate etiam delectatio maculat, rationem peccati consensus enervat: iste in triuiis Moab misera sorte versatur. Saccus, luctus indicium est. Iste est luctus de quo dicitur: *Væ vobis qui ridetis nunc: quia plorabitis & flebitis vos. Quia itaque in triuiis Moab lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peilimis, accingentur sacco: id est luctu miserabili contabescunt.* Per tecta etiam, si placet, intellige potentiam vel excellentiam mundi. In plateis verò in quibus ludi & spectacula exhibentur, libertatem peccandi. Eis itaque qui in seculi huius sublimitate gloriantur, vel nullo disciplinæ fræno coërciti præcipites in vitia feruntur, sanctus Esaias descensum fletumque prophetat: vt scilicet pro potentia in qua se super cæteros quasi super tecta positi extollunt, & nullo prohibente quasi in plateis positi peccant: sciant se cum vlulatu ad inferos descensuros, prouiciendosque in tenebras exteriores, vbi erit fletus, &c.

Quòd ad vocem pœnitentis à domino misericorditer respondetur.

N *Cor meum ad Moab clamabit.* Gratias tibi Iesu bone. Verè miserationes tuæ super omnia opera tua. Cum propter Deum cor hominis cõteritur, mox cor Dei ad ipsum conuertitur. Per cor Dei affectus pietatis & compassionis eius exprimitur. Cor meum ad Moab clamabit. Moab vlulat in pœnitentia, Christus clamat in misericordia. Moab vlulat confitendo, Christus clamat remittendo. Respondet itaque clamor vlulati, affectus affectui, misericordia misero,

fero, medicus ægro, laboranti & dolenti compassio. Clamas enim domine intus in anima mea: quando desperatum in spem erigis, qui animo iam se corporeis caloribus inclinanti rorem refrigerij salutaris infundis. Sic quotiens in his & pro his anima mea vlulat sibi, totiens cor Dei clamat cõpatiendi mihi. Sed ò domine quandiu aduersum me istarum passionum tentatio molesta defæuiet?

Audi quod sequitur:

Vectes eius vsque ad Segor vitulam conternantem. Segor **O** interpretatur parua: humilitatem vtique significans quæ dediuit pauperem, de inflato gracilem, de magno paruum, de superbo humilem facit. Quæ congruè vitula dicitur: quod genus animalis lactis abundat: quod Deus superbis reficit, humilibus autè dat gratiam. Dicitur autem vitula cõternans, id est tertium ægens annum. Quæ ætas in bobus & apta iugo, & ad fœtum habilis inuenitur.

De triplici humilitate.

Per vitulam igitur trina humilitatis perfectio designatur **P** In tribus enim perfecta consistit humilitas, vt scilicet seipsum homo contemnens subdat se maiori propter Deum, deinde æquali, tertio minori: & omnibus inferiorem ac viliorem se iudicans, subditus sit omni creaturæ propter Deum. Vectes fortitudinem roburque significant, quod vitis peccati tribuit consuetudo. Vectes igitur Moab, id est robur carnalium passionum: vsque ad Segor vitulam conternantem perueniunt: quia vbi perfecta humilitas fuerit, tota illius vis feruorque quiescit.

Quod salutaris mœror fenestram habeat ostium & foramen.

Post ascensum Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis leuabunt. Luith interpretatur genæ. Oronaim foramen mœroris. Per Luith igitur, id est genarum lachrymas, flens ascendit: donec ad foramen mœroris perueniens, leuet contritionis clamorem. Notandum autem quod ait in via Oronaim, id est foraminis mœroris. Quale hoc foramen? Quis cognouit? Habet enim mœror salutaris ostium suum, habet fenestram, habet & foramen. Per ostium frequens est in quamlibet domum ingressus. Per fenestram patens aspectus. Foramen nihil corporis. **Q**

Q. iij

SUPER ESAIAM.

lentum admittit: luci soli & aëri peruium præbens ocu-
lo explorandi libertatem, sed perferutandi adimens facul-
tatem. Per ostium igitur fidem, per fenestram spem. Per fi-
dem secreta Dei & rimamur. Per spem adoramus. Per spe-
ciem tågimus. Fides docet omnia, spes promittit futura, spe-
cies exhibet promissa.

Quòd non sint hypocritarum lachry-
mæ fructuosæ.

R *Aquæ Nemrim deserta erunt.* Nemrim pardus interpre-
tatur. Est enim pardus animal maculosum & varium: quod
vitæ & moribus congruit hypocritarum, qui foris candidi,
intus sunt obscuri: in quorum veste vilitas, sed in mente cu-
piditas. Et vt breuiter dictum sit, qui aliud agunt, & a-
liud simulant, in omnibus operibus suis ventum pascen-
tes. Exitus aquarum deduxerunt oculi eorum. Sed aquæ
istæ deserta erunt: quando veniens ille qui illuminabit
abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium,
lachrymas steriles & infructuosas ob hominum tantum o-
culos exortas, omni gratia & remuneracione ostendet ef-
se priuatas.

De triplici ariditate.

S *Quia aruit herba, defecit gramen, viror omnis interit.* Quasi
herba initium est bonæ conuersationis, quasi gramen fru-
ctus boni operis, quasi viror puritas intentionis, Sed in hy-
pocritis aret herba, quando bonæ conuersationis princi-
pium vanitate corrumpitur. Deficit gramen, quando in lau-
dibus operæ non perseueratur. Omnis viror interit, quan-
do intentionis puritas ardente cupiditate deseritur. Secun-
dum magnitudinem operis & visitatio eorum. Dura valdè
in hypocritas profertur sententia: vt scilicet secundum ma-
gnitudinem scelerum metiatur magnitudo poenarum. Cir-
cumbit clamor terminum Moab. Hic est clamor de quo su-
perius ait: Cor meum ad Moab clamabit. Clamor iste cir-
cuit terminum Moab: quando vox Dei loquentis in no-
bis fines vitiorum discutit, & ipsorum vitiorum horrorem
nobis infundit.

Quòd lachrymæ non purgant, sed inquinant quæ pro té-
poralibus effunduntur.

T *Aquæ Dibon repletae sunt sanguine.* Aquæ Dibon quæ in-
terpretatur fluxus, eorû lachrymas significant, qui pro fluxu

rerum temporalium aut rident si habeant, aut plorant si amittant. Ideo aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: quia ij qui pro temporalibus rident, malo suo rident: & qui pro iis plorant, malo suo plorant. Nihil enim purgationis huiusmodi afferunt lachrymæ: sed insuper abūdantiore eos peccati sanguine scēdant; ideo sequitur: Ponam super Dibon additamenta. Addit quippe dominus dolores doloribus eorum, vt de lachrymis ad lachrymas transeant: ingredianturque terrā duabus viis, & cōtritione duplici cōterantur. Quā misera sors eorum qui nati de muliere breui viuūt tō pore, & hīc replentur miseris multis, & post hanc vitā pccnis traduntur perpetuis!

Quōd Christus quasi de petra deserti ad nos venerit, de duritia Iudæorum.

Mitte agnum Domine dominatorē terra de pe. de. ad mo. si. Sion. Petram deserti, vt existimo, speluncam illam appellant, quæ in locis desertis natura vel arte excisa in petra, Loth excepit de Sodomis fugientem. De hac petra deserti in magna admiratione agnum dicit processurum: quia in ea genit⁹ est Moab, de cuius semine nata est Ruth, cuius filius Obeth, cuius filius Iesse, cuius filius Daurid, de cuius genere natus est Christus. Montem Sion qui erat in Hierusalem, ad literam dicit, vel montem filix Sion, templum vel excellentiam vocat. Allegoricè petra deserti dicitur synagoga: eo quōd quadraginta annis eremi habitatrix effecta bibebat de spiritali consequente eos petra: multi scilicet que in infidelitate pereūtibus, in perfectioribus fidei firmitatem seruauit. Vel certè de petra deserti ad montem filix Sion agnus emittitur, cū de umbra legis ad veritatē tran sit euangelij.

Quōd eos qui Christo voluerint copulari, oporteat quærere quæ sursum sunt, non quæ super terram.

Sicut auis fugiens, & pulli de nido volantes: sic filix erunt Moab in transcensu Amon. Amon interpretatur illuminatio eorum. Vt igitur filix Moab agno illi qui emissus de petra deserti peccata abstulit mundi salutaribus nuptiis copulentur: necesse est de inferioribus ad superiora conscendant, & relictis erroris & ignorantix tenebris salutari nomine perfundantur: dicantque cum Propheta: Si-

SUPER ESAIAM.

gnatum est super nos lumen vultus tui domine. Sic autem ascendentes, aui fugienti, pullisq; de nido volantibus comparantur, quia frustra iacitur rete ante oculos pennatorū. Igitur anima Moabiticis vitis implicata, de tenebris in lucem, quasi in transcensu Arnon progrediens, aui comparatur fugienti, pullisq; de nido volantibus: vt in ea hic intel ligatur fuga quæ abrenunciantium spectat conuerſionē: & volatus ad perfectorum pertinet contemplationem.

De triplici modo, & triplici genere auium.

Y Est autem nidus concupiscentiæ, & est nidus torporis & inertię, est & nidus disciplinæ. Sunt verò volucres quæ volare nituntur, nec volant: & dum pennis velle videntur an niti, mox carnis pondere pressæ ad infima delabuntur. Tales fuere coturnices: quæ vno tantum cubito à terra suspensæ, sed mox instar lapidis ad terram deiectæ, Israëlitarum gulæ desiderata satietate satiſſecerunt. Hæc sunt vitia carnis, voluptatesque corporeæ, quæ in vanam quandam le titiam animam extollunt: sed expleta libidine conscientiam in ima detrudunt. Hæc in nido concupiscentiæ nutriuntur: sed volatum cœlestem nullatenus sortiuntur. Sunt & aliæ aues quas nidi suauitas intantum delectat, vt vix etiam parentum moribus expellantur. Tales sunt animæ pigræ & inertes, quæ infelici quadam quiete adeo dissoluuntur, vt ad nulla virtutum opera vel correptæ quidem nullatenus accingantur. Non sic columba, nec sic pelicanus: nec sic anima quæ se ad nidum contulit disciplinæ, vt in eo sub patre spiritali à matre gratia cibus salutaribus pasta plumesceret: & sic alis innocentię & simplicitatis elata, de tenebris vitiorum ad splendorem virtutum conscenderet: de publico ad solitudinem, per solitudinem ad scientiam, per scientiam ad sapientiam.

Quòd animus tener & parum tenax recti ab his quæ nocere poterant abscondatur.

Z *Fugientes absconde, & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei Moab: esto latibulum eorum à facie vastatoris.* Moab iam conuersum, iam purgatum à vitis, iam virtutibus adornatum sermo diuinus alloquitur: vt sicut ipsum fugientes abscondat, & quod sibi factū est alijs promptus exhibeat & benignus. Fugientes igitur fornicationem, necesse est vt abscondantur. Et qui vagi & instabiles sunt corde

de adhuc & ad vitia proni, cauendum est ne malis doctō-
ribus vel vitiorum incentoribus prodantur. Considera-
re igitur & diligenter explorare oportet singulorum à se-
culo fugientium qualitatem atque naturam: quid magis
possit obesse vni quàm alteri: quo insuper spiritu qui ren-
tetur, quo agitur affectu: sicque prouidere, vt siue à vi-
tiis, siue à dæmonibus, siue à sua ipsius vel natura, vel cor-
ruptione, vel affectu, vel consuetudine, siue ab alicuius ho-
minis societate, vel suggestione, vel exemplo impugnetur,
congruum singulis latibulum præbeat. Alij absconden-
di sunt ab omni exteriori occupatione, alij à quorundam
familiaritate & cohabitatione, alij sub vmbraculo silentij
ab ira & indignatione vtiliter absconduntur, alij sub vi-
ctus parcitate & paupertate à naturalibus incentiuis fa-
lubriter proteguntur, alij sub laborum & vigiliarum vm-
bra à cordis peruagatione & spiritus instabilitate abscon-
duntur, alij psalmis & orationibus meditatione & lectio-
ne à spirituum immundorum insidiis defenduntur. At er-
go: Esto latibulum eorum à facie vastatoris. i. singula vir-
tutum exercitia singulis vitiis quibus subditi impugnan-
tur appone.

Quod in ecclesia Christi diuersitas graduum diuersita-
tem non facit animorum.

Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit. Super A
hoc quod dixit: Ipse Moab venter meus q. c. f. Venter Chri-
sti ecclesia est. In ventre enim viscera continentur. Ibi cor
vitalem motum vniuerso corpori præstans. Ibi hepar calo-
rem corporis nutriens, & vitalem sanguinem per omnia
corporis membra diffundens. Ibi cætera intestina singuli
singulis officiis ad nutrimentum corporis deputata. Ita in
ecclesia dominus ordinauit alios quidem Apostolos, alios
autem Prophetas, quosdam autem pastores & doctores in
opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. In ci-
thara quoque cum multæ sint chordæ, & vnaquæque pro-
prium habeat sonum: ita tamen omnes certis proportioni-
bus & numerorum rationibus disponuntur, vt in vnâ
concordiam omnes conueniant, & pulcherrimus sonus v-
nus fiat de omnibus. Ita ergo cum in ecclesia Christi di-
uersi gradus & diuersi sint ordines, diuersa insuper ha-
beant dona virtutum: omnia tamen in vna charitate fun-
dantur,

SUPER ESAIAM.

dantur, per quam vnum pulcherrimum sonum disputando componunt.

De quatuor chordis citharæ spiritualis.

B Verùm valdè felix est anima in qua instar chordarum citharæ omnia sunt composita & ordinata, vbi virtutes virtutibus conueniunt, & exterioribus interiora respondent. Sunt autem virtutes quasi chordæ spirituales: quæ inter duo ligna, superius s. & inferius extensæ, crucis mysterium præfigurant. Prima omnium chorda temperantia est: per quam homo mortificans membra sua, quæ sunt s. super terram, omnia Christo configit. Hæc chorda profundo crucis infixæ est: vt inchoans à timore grauem sonum compositionis & confessionis emittat. Secunda, iustitia à parte superiori crucem tangit: vt reddens vnicuique quod suum est, in acutissimam vocem charitatis erumpat. At chorda prudentiæ quasi in transuerso ligno crucis inter alias duas consistens, vnius subtilitatem & alterius grauitatem discretionis suauis sono temperat. Porro chorda quarta fortitudo, longitudinem crucis amplectitur, cæteris subsistendi præstans virtutem, & gratum patientiæ sonum emittens. Verùm singulas has plures è latere chordæ comitantur virtutum, & in multarum chordarum diuersitatibus certis spiritualium numerorû rationibus vnâ harmoniam componunt. Moab igitur naturalem corruptionem quæ in membris nostris est, vel eos qui secundum eam viuunt significat. Tunc proinde ad Moab venter Prophetæ instar citharæ sonat: quando aliquis perfectus lubrico culibet virtutum suadet concordiam & discordiam vitiorum: opponens frugalitatem luxuriæ, patientiam iræ, cupiditati charitatem. Sed vnusquisque cum hæc in se persenserit, tangat citharam, & stimulos passionum memoria dominicæ passionis obtundat, & lateritium murum vitiorum qui vsu consuetudinis obduruit, crucis virtute præsternat. Hinc profectò vox ista conuenienter aptatur, Venter meus ad Moab q. c. so. & viscera mea ad murum cocti lateris. Hæc est cithara Dauid, cuius sacratissimus sonus fugat dæmones, iram mitigat, extinguit libidinem.

Quanta miracula in claustris lingua soleat perpetrare.

Nus Duma. Duma interpretatur silentiū. Sci-
tis fratres quā multos silentiū onerat, & gra-
uat quies. Ita vt tacētibus & quiescētibus om-
nia oneri sint. Caput doleat, venter rugiat,
caligent oculi, renes penē soluantur exeunti-
bus, & huc illucque vagantibus & loquentibus iucūda sint
omnia. Tradantur obliuioni dolores, singulis membris sua
reddantur officia. O quāta est virtus linguę, quę cęlos se-
renat, caput alleuiat, consolhdat renes, genua dissoluta cor-
roborat. Hęc infirmum in laboribus infatigabilem red-
dit, patientem in ieiuniis, paratum ad iter, ad obedientiam
promptum. Itaque si videris monachum in claustro resi-
dentem, huc illucque circumspicere, oscitare crebrius, ma-
nus ac pedes extendere, nunc librum ponere, nunc re-
sumere: postremò quasi quibusdam stimulis agitātū de lo-
co ad locum, de auditorio in auditorium curitare: sub one-
re Duma cum suspirare non dubites.

BERNARDVS.

Quòd ira Dei corrigens, misericordia
Dei sit censenda.

Isereamur impio, & non discet facere iustitiam.

M Tunc magis irascitur Deus, cum non irasci-
tur: nec erit amore eius dignus, qui eius indi-
gnus castigatione censetur. Misericordiam hanc ego nolo.
Super omnem iram miseratio ista sepiēs mihi vias iusticię.
Volo irascaris mihi pater misericordiarum: sed illa ira qua
corrigit deuium, non qua extrudis de via.

Cap. 26.
D

RICARDVS.

De his qui pœnitere dissimulant spatium pœnitentię
postulantes,

Manda remanda &c. Taceo de illis qui foris
sunt, qui spiritualē dilectionē necdum scire
potuerunt: qui domini mandata ex doctorū
quotidie dictis vel factis audiūt, nec tamen
acquiescūt, quotidie peccātes, quotidie pœ-
nitentię tēpora dari sibi postulātes. Ex quibus dū quidā ver-
ba vitę libēter audiūt, quid aliud quā studiū, quā mādā re-
māda dicunt? Et dū quotidie peccata peccatis accumulāt,
quid aliud quā expecta reexpecta per desiderii clamant:
quotidie spatium pœnitentię postulantes, & respiscendi
quod

Cap. 28.
E

quotidie tempus proponentes,quotidie prolongātes? Certè ad fatiandum desiderium suum totum huius vitæ spatiū carnali menti videtur permodicum. Et de eiusmodi anima quæ modò in vno vitio, modò in altero multa tempora expendit, totūmque tamen velut momentaneum reputat: quid quæso aliud in diuinæ patientiæ aure, quàm modicum ibi,modicum ibi resonat?

Quāti periculi sit,si in sacra pagina minus sanctitati quàm scientiæ studeatur.

F *Manda remanda &c.* Quid de nobis obsecro dicturi sumus, qui habitum religionis suscepimus, qui spiritualibus exercitiis mancipati sumus, qui nil aliud iniuncti officij habemus,nisi legere,psallere,& ornare, meditari, & contemplari,vacare, & videre quoniam suavis est dominus? Nunquidnam nos non pudebit eadem dicere, & dilectum nostrum in huiusmodi sermonibus fatigare? Manda remanda, ex.re.modicum ibi,mo.ibi. Quotidie,ni fallor,vos qui lectioni vel meditationi insistitis,eius nuncios suscipitis,mandata cognoscitis.Quotiens ex abditis scripturarum recessibus novos intellectus eruimus: quid aliud quàm quosdam dilecti nostri nuncios suscipimus? Sæpè nanque fit, vt vna eadēmq; scriptura dum multipliciter exponitur, multa nobis in vnum loquatur.Moraliter docens quid dilectus noster nos facere velit. Allegoricè admonens quid pro nobis per semetipsum fecerit. Anagogicè proponens quid adhuc de nobis facere disponit.Et quàm multi sunt qui huiusmodi nuncios quotidie accipiunt: de tempore tamen pristino vel negligentia parum aut nihil corrigere volunt! Sciunt sanè vnde possunt gloriari,non autem ædificari. Scientiam quidem non sanctitatem affectant.Et non tam sancti quàm scioli esse desiderant.Dum igitur quotidianis nisibus novos sensus quæritant:quid aliud quàm manda remanda per studium clamant? Verùm quanto magis talium copia nunciorum abundat, tanto sanè acerbius, tanto molestius propria nos conscientia accusat & cruciat. Hinc fit sæpè vt vitam nostram corrigere disponamus: semper tamen differamus: & dum fieri in futuro proponimus, sit vt illud futurum semper sit futurum. Et in his omnibus dilecto nostro cantamus canticum odiosum:Expecta reexpecta.

GALFRIDVS.

Quàm timenda sit pœna vehemens & æterna.

*Q*uis habitabit ex vobis cum igne deuorante &c. Cap. 33.
G
Minus timendus esset, si vel rationabilis esset, vel terminabilis cruciatus. Nunc autem penitus misera habitatio, vbi dolor acerrimus ignis deuorantis, & nullus est terminus in ardoribus sempiternis. Nam humana omnis interim afflictio, aut leuis, aut breuis, aut vtrunque pariter, iuxta illud: Momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ &c. Alioquin aut tolerabilis est si diuturna; aut si qua fortè intolerabilis fuerit, citò transit. Misera habitatio, vbi nulla est cōsolatio, vel de pœna minori, vel de fine supplicij. Siquidem nec lentus erit deuorās ignis, nec in sempiternis ardoribus vllus finis.

VVERRICVS.

Quòd pollutos admittat disciplinæ semita, nō trāsmittat.

*E*t ibi semita & via, &c. Et erit ibi. i. in antiquis cubilibus draconum: in terra vtiq̄ue deserta & inuia, semita & via, sicut hodie cernere est: quia in feris & incultis hominibus qui sine lege viuēbant, in ipsis inuenitur ordo vitæ & disciplina. Et hæc via, inquit, sancta vocatur: quia nimirum sanctificatio peccatorum est, perditiorūq̄ue salus. Quanta verò virtute ac reuerentia sanctitatis præmineat, inde probat Propheta: Quia non transibit, inquit, pollutus per eam. O mi Esaiā! Ibunt igitur polluti per aliam viam. Imò potius hac omnes, hac veniant, hac incedant. Immundis enim præcipuè Christus hanc viā stravit, qui venit querere & saluum facere quod perierat in viis seculi. Quid igitur? Transibit pollutus per viam sanctam? Absit. Veniat quantumlibet pollutus ad eam: non tamen transibit pollutus per eam: quia cum transferit, iam pollutus non erit. Admittit quidem via sancta pollutum, sed statim abluit admissum: quia diluit omne commissum, tanquam verè baptismus alter pœnitentium. Hic planè, hic baptizat, non Ioānes: sed baptizat Iesus baptismō pœnitentiæ. Hic patet fons domus David in ablutionem pecoris & menstrui. Propterea enim via hæc pollutum admittit, sed pollutum non transmittit: quia via arcta est, & quasi foramen illud angustum est, quo serpens innouandus cū exuuiis suæ vetustatis venire potest, sed

Cap. 33.
H

sed cum ipsis transire nō potest: sed nouum suāque nuditate vestitum melius transitus angustia extricans omnem quē attulerat vetustatis squalorem. Benè ergo prudentiam serpentis imitari rogamur, qui nec aliter innouari possumus, nisi per angustum coarctemur. Sanè quōd illius antiqui serpentis insidias euadamus, si per hāc arctam viam huius noui serpentis exemplū sequamur, Esaias promittit, qui de eadem via subdit: Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam. Nec inuenietur ibi. Securi ergo simus, si de hac via nō exorbitamus. Potest leo ille qui circuit quarens quē deuoret, iuxta iter scandalum ponere, laqueum abscondere, viatores rugitu terrere: sed persistentes in via laedere nō potest. quippe cui via ipsa terror, & supplicium: fortitudo simplicis via domini, & pauor his qui operātur malū. Quōd si nimis arctam viam caufaris: prospice finem quō re via ducit. Si enim omnis consummationis videris finem, continuo dices: Latum mādatum tuum nimis. Si minus videre potes, crede videnti Esaiā qui oculus tui corporis est: ipse vtrunque videbat, cū id quod sequitur dicebat: Et ambulabunt hanc viam qui liberati fuerint & redempti a domino, & venient in Sion cū laude, & lætitia sempiterna super capita eorum. Gaudium & lætiam obtinebunt, fugiet dolor & gemitus. Qui satis hunc finem cogitat, puto quia nō solū viam dilatat sibi: sed etiam pennas, vt iam nō ambulet, sed volet, assumit sibi.

G A L F R I D V S.

Quanta sit efficacia lachrymarum.

Cap. 38.

Conuertit se Ezechias ad parietem, & fleuit fleu.
 Secundum literam. vel. Ad templum cōuersus est, cui domus regia iūgebatur. Vnde etiā velut desiderans audiuit die tertia se illuc ascensurum: vel secretum petiit, quale potuit oraturus: vt qui videt in abscondito, videret lachrymam eius. Mysticè verò hic est paries medius inimicitiarum, quē soluere venit in semetipso, qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum. Siquidem peccata nostra separant inter nos & Deum. Dicebat ergo: Obsecro domine memento quāso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto &c. Ac si dicat: Non accipiat obliuionem apud te iustitia mea: iniquitatum autem mea-

rum

tum ne memineris. Ego ad parietem verti faciem, tu à lite. Miseratus dominus sic orantem, per suum ei Prophetâ consolationis verba mandauit: Audiui, inquit, orationem tuam, vidi lachrymâ tuam. Vides quàm sit efficax res oratio? quàm festinus & fidelis legatus lachryma supplicantis? A maxilla ascendit in cœlum, & altissimus non despiciet eam. Quid non poterit, qui propheticum sic mutauit oraculum, diuinam flexit sub omni celeritate sententiam? Necdum quippe in medium atrij processerat Esaias, & iam Ezechia oratio penetrauerat cœlos. Conuertamur nos igitur ad parietem: ploremus corâ domino qui fecit nos. Et si merita fortè non suppetunt illius offerenda memoriæ: instemus lachrymis, & tanto magis precibus insistamus. Denique si diligenter aduertimus, nec illi dictum est: Audiui perfectionem tuam. Memoratus sum iustitiæ tuæ. sed: Orationem tuam audiui &c. Quòd si ille statim auditus est, quoniam iustus erat: & tu tamen si perseueraueris audièris. Non est illa diuina sententia quam legisti: Peccatores Deus nō audit. Imò verò sicut ipse testatur, peccatores vocare venit. Et tu illum metuis inuocare? Vt quid vocat nisi vt audiatur? Audiui, inquit, orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Vtilis res gratia lachrymarum, quando & lachrymam videt Deus, & se eam vidisse commemorat. Infelix ego cui terra datur Australis & aënis, & neutrum datur irriguum postulanti. Fortè quia non sedeo super asinum meum, nec duritiam siue stoliditatem meam sedula meditatione coërceo. Quis dabit capiti meo aquas, & oculis meis fontem lachrymarum? Alioquin timeo ne non adiciat mihi dominus quindecim annos, cuius nec orationem audierit, nec lachrymam viderit. Puto enim per annos quindecim, non inconuenienter intelligi vitam illam beatam, quæ sola est intelligibilis ætas, & non iam tempus, sed æternitas. Puerilis est interim vita nostra, & vt paruuli agimus, vt paruuli sapimus quotquot sumus. Illa verò ætas beata, & æterna, ipsa est dies tertia, qua ascensuri sumus in templum domini, sicut dictum est Ezechia.

Qui sint tres dies, post quos in templum domini ascendemus.

Prima enim in hac vita dies laboris. Secunda post mortem dies requiei. Tertia post resurrectionem dies est felicitatis.

Vnde

SUPER ESAIAM.

Vnde & Osee Propheta promissum cōmunicans Ezechiaz, Viuificabit nos, inquit, post duos dies. In die tertia suscitabit nos, & vi. in conspectu eius. Haud dubium quin in templo eius vbi omnes dicent gloriam, & magna quidem promissio, sed non minus est signum. Siquidem reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat, sicut legitur in Esaiā. Et quidem quod ad literam pertinet, magnum id fuit & singulare: quod ad spiritum, longè amplius, vbi de sole ipso vt arbitror nemo iam dubitat. Neque enim est qui se abscondat à calore eius.

De decem lineis per quas sol legitur descendiſſe.
L Quærendæ igitur lineæ istæ x. per quas descenderit & ascenderit. Nam qui descendit, ipse est & qui ascendit. Et fortassis ordines x. creaturæ rationalis, liceat iuspiciari linearum nomine designari: nouem scilicet angelorum, hominū vnū. Quem admodum autem per easdem lineas descenderit vel redierit, diligentioris eget inquisitionis. Nam quòd descenderit & ascenderit, omnibus iam fidelibus est manifestum. Vsque adeo siquidem semetipsum exinaniuit, vt non modò minoratus ab angelis, sed opprobrium hominum & plebis abiectio videretur. Annon infra homines visus est descendiſſe, cùm ad inferos vsque peruenit? Vnde etiam vt quidam ait, Mirum non erat apud superos tenebras esse, cùm sol descendiſſet ad inferos. Cæterum rediit & ascendit vnde descenderat. Neque inter homines, vel in vno quolibet angelorum ordine stetit. Sic decem lineis creuit umbra, dū inclinatus est sol. Neque aliquid magnum id foret, nisi rediret per eosdem gradus, & decreſceret magis umbra quàm creſceret. Alioquin quid nobis prodeſſet, si remaneret filius hominis in corde terræ? Loquebatur aliquādo beatus Bernardus iucunda quadam deuotione super his decē diebus, quibus post ascensionem domini promissum paraclæti orantes discipuli præſtolabantur: dicebātq; videri poſſe, velut detentum ab ordinibus ſingulis angelorū per dies ſingulos ſaluatorem ad patrem die decimo perueniſſe: & humano quodam more inducebat ſingulos ordines ſolenniſſimas eum proceſſionibus & triumphalibus canticis occupātes. Et cùm vellet tranſire, eos cauſantes quòd apud homines tantam fecerit moram, non modò paſſurus, ſed etiam ſuſcitatus. Ad eos autem nec declinare vellet. iuxta

iuxta illud de euangelio, cogentes illum & dicentes: Mane nobiscum domine, quoniam aduesperascit, & m. e. i. d. Itaque diebus nouem detentus, decimo tandem super omnes choros angelorum collocatus, sine vlla deinceps mora promissum spiritum in filios adoptionis effudit. Quod quidem an possit huic signo redeuntis per decem lineas solis aptari, vos iudicate. Illud tamen omnibus modis constat, quoniam signum est nostræ salutis ascensio saluatoris. Sed quærendum videtur, cum constet duodecim horis diurnum solis cursum constare: cur decem tantum lineas in eodem signo descendisse vel ascendisse dicatur. Fortè enim præter has decem, duæ quædam sunt lineæ, quarum in altera semper stetit, ad alteram non peruenit. Prima siquidem congruè diuinitas intelligitur, initium diei, fons luminis, & totius deinceps claritatis origo. Hanc igitur nunquam transiit, nunquam ab ea descendit Christus Deus noster. Hæc quidem prima linea rationalis substantiæ, non creaturæ, sed creatricis. Ex qua deinceps prodire, quas diximus lineæ decem, per quas sol descendens transiit & ascendit. Nam earum nouissima spiritibus fortè malignis congruè deputatur, in quibus velut crepusculum quoddam diei imitatur & noctis perspicax sensus, sed malitiosus affectus: nec omnimodo luce carens intelligentia, sed voluntas nimirum tenebrosa. Cæterum nam ad eiusmodi lineam sol peruenit. Nunquam enim & nusquam vt ego arbitror, vel corporeus sol in crepusculo noctis apparuit, ne modò malignis spiritibus spiritalis sol illuxit, sed ne hominibus in eorum sorte dånatis. Nec miremur quòd linea dicitur in spiritibus quoque malignis. Licet enim nimia prauitas inueniatur in eis, peruersitas nimia, nimia fortitudo: omnis tamen eorum tam est iusta potestas, quàm iniusta voluntas. Sic ad lineam æquitatis prauitas dirigitur vel inuita: vt nemini vnquam nocere iniuste possint, cum omnibus velint. Et in ipsa demum iustissima vltione qua pereunt qui redire aliquando noluerint, quodammodo ordinetur inordinata voluntas.

Item vt supra.

Reuersus est sol decem lineis &c. Quia duodecim horas constat esse diei: duas quidem nouissimas in cæteris creaturis licet intelligere, vnã in irrationabilibus, in insensibilibus alteram. Cæterum & si illas etiam velut quædam luce per-

SUPER ESAIAM.

fudit, qui sua per hæc inuisibilia patefecit: non tamen ad eas vsque descendit. Illuminat angelos, illuminat homines, cætera quidẽ omnia velut tenuiter attingens, & suauiter vniuersa disponens. Vtinam ab eis quas non attingit, per eas quas transit lineas nos reducat. In vndecimam enim lapsus est lineam, qui post concupiscentias suas vadit: quẽ non ratio regit humana, sed trahit impetus & appetitus quodammodo bestialis. Porrò in duodecimam venit, qui sine affectione, absque scædere, absq; misericordia est: obstinati animi, & duri cordis, apud quem nec verba profunt, nec verbera, nec beneficia, nec flagella. Reducit autẽ ab his in hominem, cum ipsius beneficio de insensibilitate obstinationis, & violentia propriæ affectionis, reuocatur ad arbitriũ rationis. Cæterum nouem lineas quæ sequuntur, sic distinguere possumus: vt in tribus, cordis intentio: in tribus, locutio dirigatur. de quibus idem loquitur Ezechias: Memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate &c. Et quod beneplacitum f. i. o. t. f. Angeli nobis, vt legimus minima, archangeli maiora annunciant. Nec immeritò fortẽ videtur minora dici mandata legis, maiora autẽ cõsilia perfectionis. Deniq; paruulus est, qui sola studet interim obseruare mãdata. Angeli eorũ semper vident faciẽ patris. maior dicendus est qui cõsiliis perfectionis obtemperat. Quòd si illa angeli, hæc archangeli suggerũt: per easdem contendimus lineas, si suo ordine exequi vtraq; satagimus. Per virtutes etiam miracula fiunt. Sed nolo vos talia æmulari. Securius & fortassis vtilius sibi humilitas tua miraculis illustratur: si lucet lux tua corã hominibus, vt videant o. t. b. verbigratia, Præceptum est quòd lex dicit: Non furtum facies. Consilium est quòd Ioannes ait: Qui habet duas tunicas, det non habenti. Miraculum verò est quòd Martinus etiã vnam chlamydem scidit, & dedit egeno. Item præceptum est: Fugite fornicationem. Consilium est: Qui non nubit, melius facit. Miraculum, quòd nostri temporis virgo nobilis nasum sibi præ nimio castitatis amore, ne nubere cogereur abscidit. Cæterum ad exequenda mãdata, consilia vel magnalia Dei, necessaria fortitudo. Jam verò potestates malignos spiritus coërcere, principatus, & bonis operibus facienda disponere. Dominationes obedientibus ceteris mirã quadã potentia præeminere creduntur. Horũ igitur triũ
ordinum

ardinū imitatio quædā nobis in cordis perfectione quærē-
da est. Huius autem primus est gradus, noxios vitiorū affe-
ctus tanquā spiritus coërcere malignos. Secundus, in bonis
etiā affectionibus discernere, & præferre cæteris meliores.
Tertius gradus, qui est summa interim perfectio cordis, vt
mihi videtur suo ipsius animo dominari: vt liberè iam per-
fectus quisq; etiā quod laudabiliter & vehementer cupit,
quotiēs necessitas exegerit, deserat vel omittat: & inueniatur
quodāmodo & ipse spiritus Prophetarū subditus esse Pro-
phetis. Nec mihi errare videbitur, si quis etiā tria hæc iusti-
tiæ tribuēda decreuerit. Deniq; thronos autē diei per quos
diuina iudicia exercētur: Cherubin quoque scientiæ pleni-
tudinē designant, Seraphin ardentēs vel incendentes sunt:
Beatus sanè qui sermones suos disponit in iudicio, ne offen-
dat in verbo, ne quid dicat quod noceat proximo, quod
displiceat Deo. Et quidem iustus, qui in principio sermonis
accusator & iudex est sui. Et vt breuiter tria ista cōplectari
utilis sermo est, fideliter & veraciter iudicare seipsum, vel
etiā alios de excessu sapienter instruere de processu, ac-
cendere de ingressu felicitatis æternæ. In quibus utique tri-
bus prudentia maximè necessāria est, per quam lingua eru-
diatur, discretè, disertè, deuotè loquatur: ad vitia deuitan-
da cum thronis, ad opera instituenda cum Cherubin; ad
inflammanda corda cum Seraphin.

BERNARDVS.

Qui sunt qui consolationem domini mereantur.

Consolamini, consolamini popule meus, dicit do-
minus Deus yesser. Non tantū semel dicit,
consolamini: sed secūdō: vt certi simus quōd
tam corpus quā animam sit saluatorus, qui
neutrum suscipere est dedignatus. Sed in
quibus putas? Planè in populo suo. Ipse enim saluum fa-
ciat non quoscunque, sed populum suum à pec. e. Et post-
modum non omne corpus, sed corpus humilitatis configu-
rabit corpori claritatis suæ. Vis nosse populū eius? Tibi de-
relictus est pauper, ait, homo secūdū cor Dei. Sed & ipse in
euangelio: Væ vobis diuites, qui habetis hic consolationem
vestrā. Quid enim cōsoletur eos, qui suā habēt consolatō-
nē? Non cōsolatur Christi infantia garrulos, non consolantur
Christi lachrymæ cachinantes, non consolantur pannē

Cap. 40.

N

R ij

SUPER ESAIAM.

eius ambulantes in stolis, non consolantur stabulum & prae-
sepe amantes primas cathedras in synagogis. Cæterum an-
geli non alios consolantur: Vigilantibus pastoribus, & cu-
stodientibus vigiliis noctis, s. g. f. euangelizatur gaudium
nouæ lucis, & eis natus dicitur esse saluator. Pauperibus at-
que laborantibus, non vobis diuites qui vestram habetis
consolationem: & nec diuitiū inter ipsas noctis vigiliis dies
sanctificatus, & nox in diem mutata est. Dicente angelo:
Quia natus est vobis hodie saluator, vtique in hac nocte.

G V I E I L M V S D E C A I L L.

Quòd Christus vnicuique iuxta meritorum suorum tri-
buat qualitatem.

O *Qui mensus est pugillo aquas, & cælum palmo pòderauit.* In pu-
gillo digiti còtrahuntur. In palmo extèduntur. Pugillū facit,
qui peretī pauperi manū claudit. Palmū, qui porrigit. Benè
ergo aquas pugillo metitur, cælos verò pòderat palmo do-
minus. quia secularibus qui velut aquæ defluūt in mare ge-
hēnæ, secūdū manū còtractionē: viris verò cælestibus, se-
cūdū digitorū extensionē retribuet. vt & isti pugillo men-
surètur, & isti palmo pòderentur. Scimus etiā quia saluator
noster palmū fecit in cruce, digitos extèdit. Dominus igitur
cælos palmo pòderat: quia pondus vitæ cælestis ex imita-
tione suæ passionis pèsat. Scimus etiā quòd manus in pugil-
lū colligitur, vt aliquid feriat. Aquæ ergo pugilli mēsurā
expectāt: quia carnalis còcupiscētia fluxus extremæ percus-
sionis vindictā còtra se prouocat. Hinc dominus per Pro-
phetam: Super manus meas depinxi muros tuos Sion. Muri
Sion sunt, qui alios custodia muniunt spiritali. Muri itaque
isti super manus domini sunt depicti: quia prelatos ecclesiæ
manus saluatoris vulneribus confossæ aut commendāt, aut
condemnant. Hinc est quòd rationale mensuram palmi ha-
buit, quòd summi pontificis pectus ornauit. Cùm enim sa-
cerdos meditatione dominicæ passionis beneficium secun-
dum vires suas metitur: in eius pectore rationale iudicij
mensuram palmi habere reperitur.

G A L F R I D V S.

Quæ gratiæ significantur
per arbores ecclesiæ solitudini repromissas.

Cap. 41.
P

D

Abo in solitudine cedrū & spinū &c. Horrèdū de-
sertum, & vasta solitudo: cū notus tantū in Iudæa
erat Deus. In cæteris autē nationib⁹ nō erat Deū
intelli-

intelligens, aut requirēs: misera solitudo, vbi regnabāt vitia, colebantur idola, dæmonia adorabātur. Et nūc miseratione dexteræ excelsi misericordia domini plena est terra: idola corruerūt, princeps mūdi eiectus est. Quid retribuimus domino q̄ in tēpus acceptabile & dies salutis sua nos miseratione seruauit? Quāti præcesserūt, præterierūt, & perierunt, quia sine Deo fuerūt? Quid meruimus nos ne cum ipsis eo tēpore nasceremur? Dabo, inquit, in solitudinē cedrū sublimē in prælatis ecclesiæ. Ecclesiæ vitā supereminēs huius arboris altitudo cōmendat: vt nō sit sicut populus, sic sacerdos: sed deorsum gregibus inclinatis, quæ sursum sunt quærentis appareat forma pastoris. Nihilominus etiā fortis cedrus & imputribilis eosdē prælatos admonet, de tolerantia tribulationum & perseverantia puritatis. Quid etiā de cedri huius odore loquāmur? Magnū aliquid & eximiū præfert: delectat homines, serpentes fugat. Sic Apostolus Paulus & eius similes, Christi bonus odor erāt. Odor opinio est, odor testimoniū bonum. Odor præcipuus & immensus, notoria sanctitas, & insignis fama virtutis. Pingit cedrū lingua mea, quā vita nō exprimit: & quā opere non exhibeo, cōmendo ore personā. Sed cū huiusmodi cedro opus est spina, & myrtho, & lino oliuæ: op^o est abiete, vlmo, & buxo simul. In quibus omnibus attēdendū, q̄ cū oēs vel plures ex eisdē arboribus per diuersas regiones in locis inueniātur incultis: tātō magis mysticū sensum requirit, quāto minus iuxta literā digna videtur esse promissio. Itaq; cum cedro opus est spina, vel ipsā cedrū necesse est etiā spinā esse. Dico autē vt peccata delinquētū nō dissimulet: sed pūgere magis studeat quā palpāre. Verūtamen nō modò durū magistrī, sed patris piū ostēdat affectū, vt cū spina myrthū exhibeat. Siquidē lenis huius natura virgulti, tēperatiua, & releuādis apta doloribus. Propter quod inter myrthera Prophetæ apparuit olim qui vēturus erat ad medendū cōtritis corde, & captiuis indulgētā præstiturus. Est & oliua fructifera, qui fuerit efficax in doctrina minister scientiæ salutaris. Facile est ipsis quatuor totidem spiritus assignare virtutis: vt magnanimitas cedro, spinæ iustitia, temperantia myrtho, ligno oliuæ prudentia tribuatur. Sed & facies quatuor animalium eisdem nihilominus congruum: aquilæ, leonis, bouis, & hominis. Excellet in auibus aquila celsiore volatu, sicut inter ar-

SVPER ESAIAM.

bores celsitudine cedrus. Leonina facies & humana, spina
 & myrtho conuenienter aptatur. Sicut enim leo cruentus
 est, spina cruentans: sic humanus dicitur misericors, & mo-
 deratus, & mitis. Exiit hominem, qui humanitatē non ex-
 hibet, & naturæ iniurius existit: ad instar bouis arantis
 conscientiaē terram aperit prædicator strenuus & fidelis. Se-
 cunda promissio illos respicit, quos in tribus saluandis do-
 minus voluit nomine Daniēlis intelligi. Ait enim: Ponam
 in deserto abietem, & vlmum, & buxū. Ad præcedentia re-
 ferendum, vt nouerimus ordinē ipsum, qui in his tribus no-
 uissimis commandatur esse, supparem fore: qui in primis
 fuerat ante promissus. Communis enim & illi Apostolica
 professio est: & si non prælatio, vel prædicatio. Et fortassē
 propter hoc in vigintiquatuor seniorib⁹ duplicatus est nu-
 merus Apostolorum: quod eorū professio Noë & Daniēli
 pariter sit communis. Ponam in deserto abietem & vlmum.
 Abies est qui renunciat mundo, quæ sursum sunt quærens
 & sapiens. Non est abies, qui nō proficit. Minus autem qui
 respicit retro. Abies, est mens deuota Deo. Vlmus, qui pro-
 ximo officiosus existit. Vlmum enim se exhibet, qui steri-
 lē & infructuosum se reputat. Et fructibus alienis opitulā-
 do communicans, perinde suos facit: efficacius sibi præstans,
 dū videtur quærare magis quod vtile pluribus quàm quod
 sibi. Buxus, arbustum magis, quæ arbor non sicut arundo
 vento agitata est in locis humentibus, vbi Leuiatham dor-
 mit: sed in petrosis oritur, in aridis & inaquosis, vbi ille quā-
 tumlibet quærens non inuenit requiem. Attamen viret fo-
 liis, nec hyeme nec æstate marcescēs: quod in viris veræ re-
 ligionis humilitas & patientia dilgat hilaritatem, vt non
 fiant sicut hypocritæ tristes. Insuper & lignum eius cate-
 ris solidius penē osseam obtinet firmitatem: virtutem eius
 non abnegans, cuius præfert speciem pietatis. Libet huic
 promissioni beati Malachiaē conferre versiculos, & tribus
 bona quatuor coaptare, quæ ex bono thesauro proferens
 studuit commendare vir bonus: vt conueniant duo primis
 æquē duobus, vltima referantur ad buxum. Spernere mun-
 dum, spernere nullum, spernere sese, spernere se sperni,
 quatuor hæc bona sunt. Abies velut ex alto deorsum aspi-
 ciens, despicit mundum, & terrena non reputans asper-
 natur. Nullum despicit vlmus, onera aliena suscipiens &
 susten-

sustentans. Buxus in magnis non ambulans difficilè frangitur vel secatur, humilitatis & patientiæ typū gerens. Et quo modo seipsum spernit humilis, sic patiens spernit se sperni. Eisdem tribus illa etiam tria conueniunt, super quibus nos erudiens apparuit gratia saluatoris, vt sobriè, iustè, pièque viuamus. Ad buxum sobrietas pertinet, quòd non in terra suauiter viuentium vbi nec sapientia inuenitur, sed in locis scopulosis & aridis oriatur. Ad vltimum iustitia, quòd exhibeat cuique quod suum est, insuper & seipsam. Ab abietem pietas cultus Dei: quòd ei vacet, ei soli placere contendat.

Sequitur: *Vt videant, & sciant, & intelligant pariter, & recogitent.* Quasi diceret: Ad hoc dabo prelatos subditis, ad hoc ponam in ecclesia viros in religione perfectos, vt non modo sibi ipsis, sed & aliis vita eorum proficit ad veram vitam: & videntes sciant quæ certa sunt, & manifesta recogitent ruminando, & deliberando quæ dubia, intelligant quæ occulta. Sciant reprobare malum, & eligere bonum: quam scientiam tollit amor peccati, dum preiudicium voluptatis arbitrium voluntatis excecat. Terribilis quidem secundum voluntatis examen. Aug. ait nullum esse tam veniale peccatum, vt non fiat criminale, dum placet. quod de eo tamen intelligendum est placito, in quo animi obdurati & impœnitentis obstinatio desperata consistit. Cæterum iuxta nostram reputationē, nihil est tam criminale, vt non fiat veniale, dum displicet. Sic igitur ex visione, videlicet ex cognitione cedri & cæterorum, proficiunt ad scientiam qui vidēt & ex eorum comparatione sibi displicent, & vilescūt. Hæc scientia timori & pietati succedit: quia tunc primùm salubriter quisque compungitur, cum à diuinis iudiciis expauescens pietatis consolatione respirat. Recogitare consilij est: & dicuntur animalia munda quæ ruminant. Et quemadmodum necessaria est fortitudo, vt cognoscens iniquitatem suam, & pœnitens, qui firmū gerat propositum opera deinceps meliora sectandi: sic fortitudini opus consilio, vt recogitando deliberet, quid liceat, quid expediat, & inter ipsa quid maius aut minus. Intellectus ad occulta iudicia pertinet, vt non secundum faciem, sed iustum iudiciū iudicemus. Qui necessarius est maximè propter spinā, vltimū & buxū. Nā cedrus, myrthus, oliua, secūdū faciē acceptatur: abies

SVPER ESAIAM.

abiit & recessit, surrexit, non est hic: commendetur an vitu-
peretur ignorat. Succedit huic intellectui sapientia, vel ma-
gis accedit quę in spiritualium charismatū donis summa est
& suprema. Siquidem sapientia trahitur de occultis. Ipsa est
quę adipe frumenti satiat intelligentē: vt nō modò illustre-
tur lumine veritatis, sed eiusdem etiam sapore fruatur, & de-
lectetur in ea.

A I L R E D V S.

Quòd sancti prædicatores quatuor modis exaltant vo-
cem suam.

Cap. 25.

Q

*Quam pulchri super montes pedes annunciantis
& prædicantis pacem etc.* Sancti Apostoli vi-
ri que Apostolici quos ad debellandum atriū
fortis Christus misit in mundū, vocē suā qua
drifariē exaltarūt: regni Dei prædicatione, bo-
norum cœlestium promissione, contemptu præsentii, inten-
tione futurorū. Inde est quòd de ipsis cū admiratione pro-
pheta exclamat: O quam pulchri super montes virtutum pe-
des, id est affectiones euangelizantium pacem hominibus
bonæ voluntatis, propter bona cœlestia terrena spernentibus.
Pulchri sanē pedes quibus nec saltem pulvis adhæret:
sed velut posita in peluim aqua ab ipso Christo abluitur:
aut in ipsos propter quos contrahitur, ipso domino iubete
excutitur. Quicquid enim prædicatores vel prælati ex occa-
sione officij sui terrenarum affectionum pulueris cōtrahūt,
vel ab ipsa charitate pro qua contrahitur, Christo operante
diluitur, secundum illud: Caritas operit multitudinem pec-
catorum: vel in ipsos pro quibus laborant, si fuerint ingrati
vel inobedientes, excutitur, vt totum nec prædicatori sed ip-
sis potius imputetur.

G I L L E B E R T V S.

Quòd pacem nobis peperit afflictio carnis Christi.

Cap. 53.

R

Disciplina pacis nostra super eum. Disciplinam
debitę nobis pœnę Christus sustinuit, vt no-
bis iustitię pacē refunderet. Ipse punitus, tu
repropiatus. Et tu punitus, sed pœna tua pa-
cem tibi parturire non potuit. Hostia immū-
da contaminatos mūdare nō poterat, nō modò alios, sed ne
seipsa quidē. Et pœna igitur erat, & pax nō erat. O misera &
gravis disciplina super filios Adā, cōterens & nō protegēs,
pu-

puniens & non purgans, consumens & non concilians! Cō sumit, sed carnis substantiam non culpam. Quid illi & paci? Quando pacem conferet, cui est cum peccato commerciū? Quando conferet gratiam, qui non aufert culpam? Iustitia enim & pax osculatæ sunt. Disciplina ergo pacis nostræ super eum, qui nobis attulit fructus pacatos iustitiæ.

S E L L O.

Quomodo sancta ecclesia in terris à domino cōstruatur.

Lecce ego sternam per ordines lapides tuos, & fundabo te in saphiris: ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. Cap. 54
S

Lapides in Hierusalem dominus sternit, cum fideles quosque in aptis officiis in ecclesia disponit. Fundat in saphiris, qui sunt aërei coloris: cum iustos vitam cœlestē ducentes, sustentamentum aliorum constituit. Iaspidem ponit propugnacula, qui est viridis coloris: quia illi qui in fidei viriditate persistunt, & nulla persecutione fuscantur, sunt aliorum in sancta ecclesia defensores. Lapidem sculpti, portæ dicuntur: quia illi qui quod prædicant verbis, factis ostendunt, verè sunt aliorum introductores ad vitam. Hi verè sculpti sunt, qui quod verbis annunciant, in seipsis per bonam operationem demonstrant. Hi lapides desiderabiles termini ponuntur ecclesiæ: quia in omni tempore vel loco placent ei iusti, in officiis ecclesiæ fideliter laborantes.

G A L F R I D V S.

Quòd vehemens desiderium gratiam promeretur.

Mnes sitientes venite ad aquas. Et qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite. Quasi T Cap. 55
diceret, Qui non habetis precium, precium date. Offerte meritum, qui meritum non habetis. Immò qui de merito non præsumitis, desiderium exhibete. Credite domino, si mihi nō creditis. Optimum huius poculi precium sitis: magnum huius gratiæ meritum, feruens desiderium cordis. Benignus spiritus sapietiæ inuitum non coget, voluntarium non fraudabit.

B E R N A R D V S.

Quòd nūmo voluntatis propriæ dona gratiæ sint emēda. *Venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac. Non ignoratis quid lactis dulcedo, quid vini* V
de.

SVPER ESAIAM.

designet austeritas? Quid est autem emere absque argento, & absque vlla commutatione? Non talis est emptio apud amatores huius seculi: sed apud auctorem seculi alia esse non potest. Propheta dixit domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quam igitur ei commutationem dabit homo pro anima sua, qui nullius eger, & cuius sunt vniuersa? Gratia gratis datur; etiam cum emitur, gratis emitur: quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur. Nummo igitur propriæ voluntatis emenda sunt omnia: quam dimittentes, nihil amittimus: & lucratur plurimum commutantes illam in melius, vt communis fiat quæ propria fuit. Porro communis voluntas charitas est. Eminus ergo absque commutatione recipientes quod non habuimus, & quod habuimus melius retinentes. Quando verò compatietur fratri, qui in propria voluntate nescit compati nisi sibi? aut quando amans seipsum, diligit iustitiã, & odio habebit iniquitatem? Simulare quidem potest ante oculos hominum, etiã & semetipsum seducere: vt cum priuato amore vel odio ducitur, compassionis affectu aut zelum putet esse iustitiæ.

GALFRIDVS.

Vbi & qualiter dominus sit quærendus.

- X *Quærite dominum dum inueniri potest: inuocate eum dū prope est.* Inquirendo Deum considerandum est quomodo sit quærendus, qua causa, vbi, & quando. Tribus modis quærendus est. In corde, in opere, in sermone. In corde, per penitentiam delictorum, per contemptum mundanorum, per desiderium supernorum. In opere, misericordiam exhibendo indigenti, humilem obedientiam præsentanti, firmam patientiam disciplinæ cœlesti. In sermone, per confessionem peccati, per laudationem Dei, per ædificationem proximi. Qua causa sit quærendus Deus satis apparet: cum sine eius auxilio nec à malo abstinere, nec in bono perseverare, nec ad ipsum possimus peruenire.

GILBERTVS.

Quòd in sermone diuino & scientiam & feruorem quæ-
rere debeamus.

- Y *Verbum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vatum: sed faciet quæcūque velim, & prosperabitur in iis ad quæ misi illud.* Ad quæ? habes in euangelio: Ignem veni mittere

in terram, & q. v. n. vt ar. Semen est verbum Dei: & in eo (sicut apud Iob legis) & lux æstus spargitur super terram. Sed nescio quo pacto lux ampli⁹ germinauit, Et dilexerūt homines magis lucē quā feruorē: nisi id q̄ ipsi magis sibi de luce placent, qui id ipsum quod lucet non amplectuntur. Annon tibi videtur didicisse naturā ignis non succendens? Cū audis aliquem quasi gloriantem & dicentem, Non me ille scripturæ sacræ sermo ædificat: quid aliud tibi videtur dicere, quàm, Perdidit in me efficaciam verbum ignitum? Sterilitatem suam imputat verbo, quod quantum in se est crescit, & fructificat. Quàm gloriosa frater iactātia, quod nō te sermo diuinus ædificat qui ista loqueris! Forfitan euerſa & euulsa nondum sunt vetera: ideo noua superædificari nō valent, non germinare, non gigni. Felix in quo amoris mundani deficcatus est humor, & viror deficit! In eo facile igni tibi verbi vis operatur. Verbum Dei, & lucet & ardet, neutra in te virtute priuetur, sed geminam de isto semine concipe fœtum. Sterilis reputatur vterus, qui istis fœtibus non grauidatur,

BERNARDVS.

Quòd peccatorē deceat dominum humiliter deprecari.

Lama, ne cesses, quasi tuba extolle vocem tuā.

Cap. 58.

Quasi tuba, inquit: quia in spiritu vehemēti increpādi sunt temerarij. Me etenim ait, quęrunt, qui se ipsos nōdum nouerūt: nec tamen hoc dico, vt peccatoribus auseram orandi fiduciā: sed volo eos orare, tā quā gentem quæ peccatum fecerit, non iustitiā. Orent ergo pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito, & spiritu humilitatis. Temeritatem enim dico, quando is in cuius consciētia peccatum adhuc aut vitium aliquod regnat, ambulat in magnis, & in mi. f. f. minus sollicitus pro periculo animæ suæ.

STEPHANVS. De duritia cordis humani.

Alpinus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis atreclausmus.

Cap. 59.

P Cæcus cū palpat parietem, eū & quidem tangit: sed qualis vel quantus sit paries non deprehendit. Igitur sicut cæcus parietem palpat, qui mortalitatem ac infirmitatem suam attendit & cognoscit: & iadē non humiliatur.

SVPER ESAIAM.

GALFRIDVS.

Quòd Deus & virtutes & virtutum præmia largiatur.

Cap. 60.

Pro ære afferam argentum, & pro ferro aurum, & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum. Acs patientia, ferrum perseverantia animi est: & labor improbus vincens omnia, sicut omnia ferrum domat. Hæc igitur in omni actione viriliter agit. Illa in tribulatione percussione non deficit. Lignum, fragilis & carnalis affectus. Lapis est animus obdurus. Argentum & aurum, diuitiæ salutare, quas promisit Deus diligentibus se. Non ergo daret dominus pro ære argentum, & pro ferro aurum, nisi ante dedisset pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum. Non redderet præmia pro virtutibus, nisi virtutes ante pro vitiis statuisset.

BERNARDVS.

Quòd multiplicem cœlestis medicus attulit disciplinã.

Cap. 61.

A

Pirit⁹ Domini super me, eo quòd vnixerit me. Veniebat vt audis vn gere contritiones nostras, ac lenire dolores. Idcoq; venit vnctus, venit mansuetus, & mitis, & multæ m.o.t.se. Sciebat se ad infirmos descendere, exhibuitque qualem oportuit. Sed quoniam multæ erant infirmitates, multa quoque prouidus medicus medicamenta curauit asferre. Attulit spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum cõ filij & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris domini. Vides quot phialas plenas odoramentis cœlestis medicus præparauit, ad sananda vulnera miseri qui incidit in latrones? Spiritus autem vitæ erat in phialis. Ex his profectò infudit oleum meis vulneribus: infudit & vinum, sed minus quàm olei. Sic nempe congruebat meis infirmitatibus, vt misericordiam superexaltaret iudiciũ, quæ admodum vino oleum superfertur effusum. Attulit proinde quinque cados olei, vini non nisi duos. Vinum siquidem timor tantũ & fortitudo fuere, reliqua quinque oleũ propria suauitate designant. In spiritu fortitudinis tanquam potens, crapulatus à vino descendit ad inferos, contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit, alligauit fortem, & vasa captiuitatis eripuit. Descendit nihilominus in spiritu timoris: sed timendus non timidus. O sapientia, quã ta arte medendi in vino & oleo animæ meæ sanitatem restau-

stauras, fortiter suauiſ, & ſuauiſter fortis! fortis pro me, ſuauiſ mihi.

PETRVS RAVENNAS.

Quòd crucis iniurias Chriſtus ad noſtra nititur merita detorquere.

Expandi manus meas tota die ad populum Cap. 65.
incredulum non credentem, ſed contradicentem mihi. B

Vide miſericordiam ſaluatoris. Rogat Deus: quia non tam vult eſſe dominus quàm pater: rogat per miſericordiam, ne vindicet per rigorem. Tota die, inquit, expandi manus. Nõnne qui manus expandit, i- pſo habitu rogat? Expandi manus meas. Dilatit membra, dilatit viſcera, pectus porrigit, offert ſinus, gremium pandit, vt patrem ſe tantæ obſecrationis demonſtret affectu. Audi & aliter rogantem Deum: Popule meus quid feci tibi, aut quid cõtriftaui te? Nõnne dicitur? Si diuinitas ignota eſt, vel caro ſit nota? Videte, videte in me corpus veſtrum, membra, viſcera veſtra, oſſa veſtra, veſtrum ſanguinem. Et ſi quod eſt Dei timetis, quare vel quod veſtrum eſt non amatis? Si Deũ fugitis, quare non recurritis ad patrem? Sed fortè vos paſſionis meæ quam feciſtis magnitudo confundit. Nolite timere: crux hæc, non meus ſed mortis aculeus. Clauſi iſti non inſigunt mihi dolorem, ſed veſtri mihi altius inſigunt charitatem. Vulnere hæc non educunt gemitus meos, ſed magis vos meis viſceribus introducunt. Extenſio corporis mei vobis dilatatur in gremiũ, nõ meã creſcit in penã. Sanguis meus nõ mihi deperit, ſed vobis derogatur in preciũ. Venite ergo, redite, & vel ſic probate patrem, quem videtis pro malis bona, pro iniuriis amorem, pro vulneribus tantis tantam rependere charitatem.

Cantica ſine titulo.

Quòd Deus electos ſuos centemplationis vberibus conſoletur.

Itur mater conſolatur filios ſuos &c. Sicut enim pu-
S erum deſiderio materni lactis affectum ipſa mã- C
marum ingeſtione genitrix conſolatur: ita Deus
electorum corda deſiderio ſuæ beatæ viſionis fatigata inef-
ſabili cõtemplationis ſuæ manifeſtatione ſolatur.

Finitur Eſaias Propheta.

SEQUITVR HIE:
REMIAS.

BERNARDVS.

Quòd praelati non gloriam vel ocium sectari
debeant, sed laborem.

Cap. i.
D

*T enellas & destruas, & disperdas
& dissipas &c. Quid horum fa-
ctum sonat? Rusticani magis fu-
doris schemate quodam labor
spiritualis expressus est. Disce præ-
late exemplo prophetico præsi-
dere non tam ad imperitandū,
quàm ad factitandum quod tē-
pus requirit. Disce sacculo tibi
opus esse non sceptro: vt opus*

facias Prophetæ. Et quidem non ille regnaturus ascendit,
sed extirpaturus. Putasne & tu inuenias aliquid elaberadū
in agro domini tui? Et plurimum non planè totum qui-
uere emundare Prophetæ. Quando ergo libet gloriarī, v-
bi ociari non licet?

PETRVS DAMIANVS.

Quòd duplici culpæ subiaceat, qui linguæ impetum
non retrahat.

Cap. 2.
E

*Vo mala fecit populus meus, me dereliquerunt
fontem aquæ viuæ, & foderūt sibi cisternas dis-
sipatas, quæ continere non valent aquas. O-
ciosis verbis assuetus, duplici culpæ vide-
tur obnoxius: qui & diuinas laudes ad quas
ex iure tenetur abicit, & superflue loquacitati à qua prohi-
betur insistit: sicut de quibusdā dicitur: Duo mala fecit po-
pulus meus. Qui nimirū derelicto fonte aquæ viuæ, hoc
est postposito verbo vitæ, ora sua cisternas faciunt: ex qui-
bus non noui, sed veteris hominis verba proferunt: quem-
admodum non recentem de fonte, sed sentinosam ponunt
aquā præferūt. Et quia labia sua moderata nesciūt discretio-
ne reprimere, cisternæ dissipatæ aquas nequeunt continere.*

CASSIANVS.

Quomodo vitia debeant extirpari.

Onate vobis nouale, & nolite ferere super spinas. Facilius cuiuslibet arboris noxia latitudo ac proceritas exarescit, si antea radices eius quibus inicitur vel nudatæ fuerunt vel abscissæ. Et infestantes humores aquarû continuò siccabuntur, cû generator earû fons ad profluentes venæ solerti industria fuerit obturatæ. Quamobrè vt acidia vincatur, antè superâda est tristitia: vt tristitia appellatur, ira prius est extrudenda: vt extinguatur ira, philargyria calcâda est: vt euellatur philargyria, fornicatio expellèda est: vt fornicatio subruatur, gastrimargie est vitii castigadum. Inanis verò gloria atque superbia aliter nos impugnant, & aliter expugnâtur. Sola enim humilitas præualet iis duab⁹.

Cap. 4.

F

BERNARDVS.

Quòd scientiæ cibus cõscientiæ grauet stomachum, nisi charitatis ignibus decoquatur.

Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo. Sicut cibus indigestus & qui bonam non habet decoctionem malos generat humores, & corrumpit corpus, non nutrit: ita & multa scientia ingesta stomacho animæ quæ est memoria, si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quosdam artus animæ mores s. atque actus transfusa, atque digesta, quatinus ipsa de bonis quæ nouerit vita attestante & moribus bona efficiatur. Nonne illa scientia reputabitur in peccatum, tanquam cibum cõuersus in prauos noxiõsque humores? An non malus humor peccatum? An non mali humores prauis mores? An non inflationes & tortiones in conscientia sustinebit, qui huiusmodi est, sciens s. bonum, & non faciens? Et fortè in persona talis animæ Propheta plangit dicens: *Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo: nisi quòd ipsa geminatio geminum videtur innuere sensum.* Puto enim quòd & in sua persona potuit hoc dixisse Propheta: quòd videlicet scientia plenus, & æstuans charitate, & omnino effundere cupiens, nõ inueniret qui curaret audire. Et sic quasi oneri sua sibi scientia erat, quam communicare non poterat. Plangit itaque pius ecclesiæ doctor tam illos qui scire contemnunt quomodo sit viuendum, quàm illos qui scientes, malè nihilominus viuunt.

G

SVPER HIEREMIAM:

GALFRIDVS.

Quòd aquam cisterna faciat frigidam, cùm mens in malitia perseverat.

Cap. 6.

H.

Sicut frigidam facit cisterna aquam, sic frigidam fecit malitiam suam. Hoc dicitur de anima in malitiæ stuidiis obstinata: vbi enim in pectore peccatoris efferbuit penitentiæ zelus, nõ culpa frigescit, sed tanquam bulliens aqua consumitur. Frigidam facit cisterna aquam, quotiès in quadã insensibilitate perpetratam conseruat mens obstinata malitiam.

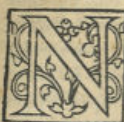
BERNARDVS.

I Quòd pro mensura charitatis aestimetur animæ latitudo. *Et inhabitabo in eis, & deambulabo in illis.* O quanta illi animæ latitudo, quanta & meritorum prerogatiua, quæ diuinam in se præsentiam & digna inuenitur suscipere, & suscipiè capere. Quid illa cui & spatia suppetunt deambulatoria ad opus maiestatis? Non est profectò intricata forensibus causis, curisve secularibus, nec ventri & luxuriæ dedita: sed nec curiosa spectandi, ceu cupida omnino dominandi, vel etiam timida dominatu. Oportet nanque primò his omnibus vacuã esse animam, vt cælum fiat atque habitatio Dei. Sed & odio, siue inuidiæ, aut rancori minimè profus indulgendum. Deinde necesse est eam crescere ac dilatari, vt capax sit Dei. Porro latitudo eius, dilectio eius. Sicut ait Apostolus: Dilatamini in charitate. Nam etsi anima minimè cùm sit spiritus corpoream recipit quantitatem: tamen confert illi gratia quod negatum est à natura. Crescit quidem & extenditur, sed spiritaliter. Crescit non in substantia, sed in virtute. Crescit & in gloria. Ergo quantitas cuiusque animæ aestimetur de mensura charitatis quæ habet: vt quæ multum habet charitatis magna sit, quæ parum parua: quæ verò nihil, nihil: dicente Apostolo Paulo: Si charitatem non habuero, nihil sum. Quòd si quantulanunque habere cœperit, vt saltem diligentem se diligere curet, ac salutare, vel fratres suos, & eos qui se salutant: iam nõ nihil quidem illam animam dixerim, quæ in ratione dacti & accepti socialem saltem retinet charitatem.

GAL-

GALFRIDVS.

Quòd qui in templo malè vixerit, de templi non debeat
confidere sanctitate.

*N*olite confidere in verbis mendacij &c. Quæ Cap. 7.
sunt ista verba mendacij, in quibus nos Pro- K
pheta confidere prohibet? Templum domi-
ni, t. d. templum domini est. Primum quidem
non videntur verba, sed verbum vnum ter-
tiò repetitum. Et si propter repetitionem verba dicuntur,
quomodo verba mendacij? Nonne enim templum domi-
ni est ecclesia Christi? templum domini illud etiam quod
Salomon ædificauit suo tempore fuit? An ideo verba men-
dacij erant, quia fecerant illud speluncam latronum? Time-
amus & nos, & cogitemus quomodo nos oporteat conuer-
sari in domo Dei. Væ nobis, si & nobis propter mala no-
stra opera relinquatur domus nostra deserta. Paués sanctus
Jacob: Quæ terribilis est, inquit, locus iste &c. Vanè & per-
niciose confidit in verba mendacij, qui sic dicit, Templum
domini, templum domini est. ac si ob ipsius gratiam templi
sua prauitas vel nõ appareat Deo, vel displiceat: vel ab eo
puniri non debeat, cuius oculis cum omnia nuda sint & a-
perta, quod in templo suo, in sanctuario suo committitur
ignorabit? non est ipse qui suæ domus vitia vltimus sciat: ne-
que illum si fuerit in sacerdote latebit, qui in angelis repe-
rit prauitatem. An fortè videat & negligit? Imò verò gra-
uius illi displiceat necesse est suorum negligentia ministro-
rum. Et quomodo, inquires, curare credendus est quod tan-
diu tolerat, & dissimulat? O si scires quàm longa est vltio,
breuis tibi dissimulatio videretur. Dissimulat ad pœnitentiam:
tu verò tibi potius iram thesaurizas. Aut fortè secun-
dum multitudinem iræ suæ non quæret, & tibi parceret, qui
peccantibus angelis non pepercit?

Quòd difficile morbus inuidiæ remedium consequatur.

*E*cce ego mittam serpentes regulos, quibus non est Cap. 8.
incantatio, & mordebunt vos. Sciendum est in L
uidiæ morbum difficilius ad medelam quàm
cætera vitia peruenire: nam eum quem semel
veneni sui peste corruerit, penè dixerim ca-
rere remedio. Ipsa nanque est lues, de qua figuraliter dici-
tur per Prophetam: Ecce ego mittam serpentes regulos &c.

SVPER HIEREMIAM.

Rectè igitur mortiferis basilisci venenis morbus inuidiæ cõparatur, qua primus ille omniũ venenotũ auctor & princeps & perit, & peremit. Nam ante sui quàm eius cui inuiderat interemptor, priusquam in hominem mortis virus in funderet, ipsa se perdidit. Inuidia enim diaboli mors introiit in orbẽ terrarũ. Imitantur autẽ eum qui sunt ex parte eius. Sicut enim ille qui primus eiusdẽ mali peste corruptus est, nec medelã pœnitentiæ, nec fomentũ vllius curationis admittit: ita & ii qui iisdem se percutiendos moribus tradi derunt, omnem opem sancti incantatoris excludunt: quia cum vtique non culpa eorũ quibus inuident, sed prosperitate cruciuntur: erubescunt ipsam prodere veritatẽ extrinsecus, quasdã sibi superfluas & ineptas causas offensionis inquirunt, quarũ quia omnimodo falsæ sunt, vana curatio est: cũ illud mortiferũ virus quod non vult prodere lateat in medullis, de quibus ille sapientissimus cõpetenter expressit: Si momorderit serpens nõ in sibilo, nõ est abũdantia incantatori. Isti enim sunt taciti morsus, quibus solis sapientiũ medicina nõ subuenit: nã vsque adeo incurabilis est ista pernicietas, vt blandimentis exasperetur, infletur obsequiis, muneribus irritetur: quia, vt idẽ Salomon ait, nihil sustinebit zelus. Quanto enim amplius aut humilitatis subiectione, aut virtute patientiæ, aut munificentia laude profecerit: tanto ille maioribus stimulis incitatur, qui nõ nisi ruinã aut mortem eius cui inuident, concupiscit. Quis autem est, qui se vt fatissimè inuidenti, à bonis corruere, aut à prosperis alienari, aut calamitate aliqua velit inuolu? Quapropter ne totũ quicquid in nobis inuidum est, vno tanto huius mali morfu basiliscus interimat: diuinum, cui nihil impossibile est, imploremus iugiter auxilium. Cætera etenim venena serpentium. i. carnalia peccata, quibus vt citò inuoluitur, ita faciliè expurgatur humana fragilitas: habent aliqua vulnerum suorum vestigia, quibus quanuis terrenum corpus perniciosissimè contumescat, tamen si theriacæ remedium, aut ipsam salutarium verborum medelam aliquis peritissimus diuinorum carminum incantator admouerit, ad perpetuam animæ mortem pernicietas virulenta non peruenit. Inuidiæ autem quasi à regulo serpente effusum virus ipsam vitam religionis ac fidei priusquam vulnus in corpore sentiat, excludit. Hos autẽ serpentes Deus mittere dicitur: nõ quia
fit

fit auctor inuidiæ, sed quia tales in reprobum sensum tradi iusto Dei iudicio promerentur.

BERNARDVS.

Quòd detractor quantum in se est perimat charitatem.

*M*irauit (aliàs ascendit) mors per fenestras nostras. Tunc mors per fenestras nostras ingreditur, cum prurientibus auribus, & oribus letale poculum detractionis inimicem nobis ministrare contendimus. Non veniat anima mea in còsilio detrahentiù: Cap. 91

quoniam Deus odit eos: dicente Apòstolo: Detractores Deo odibiles. Nec mirum, cum id præcipuè vitium charitatem quæ Deus est, cæteris acrius impugnare, & persequi cognoscatur. Omnis enim qui detrahit, primùm quidem se ipsum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud intèdit, nisi vt is cui detrahitur, veniat in odium vel contemptum ipsis apud quos detrahitur? Ferit ergo charitatem in omnibus, qui audiunt lingua maledica, & quantum est in se necat funditus, & extinguit: non solum autè si in absentibus vniuersis ad quos volans verbum fortè per eos qui præsentés sunt venire contigerit.

CASSIANVS.

Quòd dæmones à nobis superati contritione duplici conterantur.

*N*ædne super eos iram furoris, & duplici contritione contere eos. Nulli dubium est, cum dæmones à nobis fuerint superati, eos contritione duplici conterèdos. Primùm quòd hominibus expetentibus sanctitatem, illi eà possidentes amiserunt, causaque extiterunt perdicionis humana. Deinde quòd spirituales substantiæ fuerint à carnalibus terrenisque deuictæ. Vnde & in eos torquetur illa confusio quæ nos manebat, si ab ipsis fuisset elisi. secundum illud: Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos. Et: Conuertetur dolor eius in caput eius. Sicut igitur & nos quandoque elidunt, & ipsi similiter eliduntur, nec victi sine confusione recedunt. Has igitur ruinas hostium, suas victorias intuens vnusquisque sanctorum, cum exultatione proclamat: Persequar inimicos meos, & cont. Cap. 171

eos, donec deficiant.

SVPER HIEREMIAM.

BERNARDVS.

Quòd Iesus vir etiam in vtero matris fuerit.

Cap. 31.

Nonum creauit Dominus super terram. Fœmina circumdabit virum. Quæ est hæc fœmina? Quis verò iste vir? aut si vir, quomodo à fœmina circumdatus? aut si à fœmina circumdari potest, quomodo vir? Et vt apertius dicā, quomodo simul potest &

vir esse in vtero matris? Hoc est enim à fœmina circumdari. Si dixisset, Fœmina circumdabit infantem vel paruulum: nec nouum videretur, nec mirum. Nunc verò quia nil tale posuit, sed dixit virum: vterò me ad conceptum partuque virginalē. Si fortè inter plurima noua ac mira quæ ibi inspicit qui diligēter inquirat, etiam hanc quam de propheta contuli reperiam nouitatem. Ibi agnoscitur longitudo breuis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Nunquid non facile est inter hæc agnoscere fœminam virum circumdantem, cum Mariam videas Iesum suo vtero circumplectentem? Virum autem dixerim Iesum fuisse, non solum cum iam diceretur: Vir propheta potens in opere & sermone: sed etiā cum tenera adhuc infantis membra Dei mater blando vel foueret in gremio, vel duraret in vtero. Vir igitur erat Iesus, necdum etiam natus: sed sapientia nõ ætate, animi vigore, non corporis, maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. neque enim minus habuit sapientiæ, vel potius non minus fuit sapientia Iesus conceptus, quàm natus paruus, quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandisculus interrogans doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè plenus fuit spiritu sancto.

BALDVINVS.

Quòd per filios Ionadab triplicis ebrietatis abstinentiam doceamur.

Cap. 35.
P

Recepit Ionadab filiis suis vt non biberent vinum. Et illi quidem voto patris sui obediunt. Propter hoc, hæc dicit Dominus: Non deficiet de stirpe Ionadab cunctis diebus stans in conspectu meo. Vnde & in his diebus nostris sunt filij Io-

nadab imitatores Christi, stātes in conspectu domini. Christus enim verus est Ionadab, in omni obediētia spontaneus, &

& deuotus. Abstinētia Nazareorum, & filiorum Ionadab, sacramentum fuit, & exemplum, & signum. Illis siquidē fuit sacramentum ad sanctificationem, & nobis exemplum ad imitationem, & signum ad eruditionē. In hoc enim ad triplicem abstinētiā spiritualiter informamur. Tria siquidem sunt, quæ mentes hominum ebriosa obliuione & obliuiosa ebrietate ab amore Dei alienāt: amor animæ, amor carnis, amor mundi. Hoc est amor proprię voluntatis, carnalis voluptatis, mūdānæ vanitatis. Amor mūdi vanus est, amor voluptatis dulcis, amor proprię voluntatis pertinax. Vix enim anima quicquam plus amare potest, quā propriā volūtatem, propriāve sententiam. Propterea cū à propria volūtate retrahitur, quasi à se auulsā, quasi inflicto vulnere faucia cruentatur. Amor proprię voluntatis, vinū est mētem inebrians, & omnes sensus eius perturbans: vtputa, auditū, ne audiat obedientiam: oculos discretionis, ne videant veritatē: ceterosque sensus suis officiis destituit, in medio eorum miscens spiritum vertiginis. Vinū proprię voluntatis eliquatum est, & expressum in torculari inobedientię, de vua acerrima quam comederunt patres nostri, & dētes filiorum obtupescunt. Adam pater inobedientię vinū hoc miscuit, & poculū mortis filiis propinavit: quasi diceret: Bibite ex hoc omnes. & adhuc quidem bibunt ex eo omnes peccatores terræ. Christus e contra, qui non venit facere voluntatem suam, sed patris, calicem obedientię vsq; ad mortem propinavit nobis dicens: Bibite ex hoc omnes. Iudæi increduli, & inobediētes domino in cruce pendēti, & eorum sitiēti salutem, obtulerunt vinū quale fuit in reprobis moribus eorū: & cū gustasset, noluit bibere, abstinens à vino tanquam Nazareus. Bonum est ergo homini non bibere hoc vinum. Norunt hoc illi, qui omnem volūtatem suam suspectam habent: qui se sibi non credunt, sed alieno arbitrio sese regendos committunt: qui semper trepidant à se & quasi per se aliquid velle: propterea vinculis obedientię sese ligant, & voluntatem suam in necessitatē conuertunt, & libertatem in seruitutem redigunt, sed hæc omnia propter Christum: vt in Christo sit seruitus libera, & necessitas voluntaria.

Finitur Hieremię prophetia.

SEQUUNTUR TRE
NI EIVSDEM.

HUGO DE S. VICTORE.

Quòd prælatos subditi tripliciter alloquuntur.

Cap. 2.

Atribus suis dixerūt: Vbi est triticū & vinū? Sciendum quòd tribus modis vita subditorū prælatis loquitur, per misericordiam, per desiderium, per obedientiam. Petunt quando indigent, quando desiderant, quando audire parati sunt. Vbi est, inquit, triticū & vinū? Non petunt hordeū & aquā: sed triticū & vinū. Per hordeū lex, per triticū Christus intelligitur. Sed quare triticū dicatur, eā per Dei gratiā & legendo discimus, & edendo sentimus. Quatuor autē modis Christū comedimus. Christum comedimus, quādo corporaliter sacramentū corporis & sanguinis eius sumēdo animas nostras spiritualiter saginamus, quādo credendo diligimus, quādo illius opera imitatur, quādo audiendo verbum Dei in nouæ vitæ conuersationem transimus.

Quomodo peccata debeant deplorari.

R. *Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem, & non taceat pupilla oculi tui. Quasi dicat: Qui te multum peccasse consideras, necesse est vt nec in magnitudine, nec in diuturnitate doloris tibi parcas. Vel ita: Deduc quasi torrentem la. &c. Torrens cum magno impetu decurrit: sed quo vehementius defluit, tanto citius pertransit. Rectè ergo compunctionis feruor torrenti comparatur: quia quanto maior vis doloris in compunctione fuerit, tanto citius diuina consolatione superueniente pertransit. Sed quia inchoare bonum parum prodest, nisi perseuerāter teneatur, rectè subiungitur, per diem & noctem. Verūm aliter peccator, aliter iustus plorat: ille nāque ex recordatione peccatorū deorsum lachrymas ducit, iste pro desiderio supernæ patriæ, ex intimis suspiria trahit. Neque taceat pupilla oculi,*

Ver

Verbum misericordiæ est istud. Pupilla, inquit, non solum marginē oculorū, sed ipsum visionis radiū procella lachrymarum irrumpens obtenebret: vt dū id etiam quod tenerū est affligitur, citius ad misericordiā pietas iudicis moueatur.

Quomodo cōfessio, quomodo pœnitentia sit agēda.

Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum tuarum &c. S
 Consurge, lauda. Quam pulcher ordo. Primū transacta mala fletibus tergere, postea ad bona agenda consurgere, deinde laudare: non est enim speciosa laus in ore peccatoris: neque potest veraciter bona agere, qui prius nō studuerit mala præterita efficaciter emēdare. Lauda, inquit, in nocte, in principio. Peccator sub flagello positus gratum Deo sacrificium immolat, si & de sua iniquitate se arguit, & de sua tribulatione Deū laudat. Vnde cū dixisset in nocte, hoc est in tribulatione: statim adiunxit, in principio. Primū enim peccator euigilat, quando mala sua agnoscere incipit. Secundō, quando agnita pœnitendo corrigit. Tertiō, quādo ad bona agenda se conuertit. Quartō, quādo bona opera sua custodit. Sequitur: Effunde sicut aquam cor t. a. c. d. d. r. Cæteri liquores cū effunduntur, vel quadam pinguedine superlinita, vel sapore, infecta vasa relinquunt. Sola aqua sic effunditur, vt munditia vasis nullis eius reliquiis maculetur. Qui ergo peccata sua confitentes aliqua vel negligentia vel erubescētia causa effundere timent, quasi in vasa cordis spissi liquoris reliquias retinent: qui verō peccatum omnino, sed non peccandi affectum euciuunt, in vase saporem noxium adhuc seruant.

GALFRIDVS.

Quare nox dicitur vita præsens.

Consurge in nocte &c. Nox in scripturis sacris, præsentis tēporis aduersitatem significare solet. Ponitur etiam pro tenebris & nigredine peccatorum: quia vt ait beatus Gregorius, Vita peccatoris nox est. Ponitur etiam pro ignorantia. Ambulate dū lucē habetis, ne tenebræ. i. nox ignoratiæ, vos cōprehendant. Si ergo horū triū quodlibet in nocte congruè intelligitur, multo cōgruentius vita præsens quæ tria ista cōplectitur. Multā siquidē aduersitatem habet: quia nō solū corporaliū necessitatū exterius, sed spiritualiū tētationū interius frequēs nos perturbat incurfus. Habet & peccati nigredinē: nā quilibet iustē, quilibet sobriē, & piē viuē-

SUPER THRENOS.

tes: tamen dum in carne corruptibili sunt, omnes peccant, & egent misericordia Dei. Quantam autem boni habeant ignorantiam facile est agnoscere. Nam licet cognitionem Dei, & secretorum cœlestium quis acceperit corpore: tamen quòd corrumpitur aggrauatus obscure adhuc, & sub quibusdam figuris cœlestia contemplatur. Quia igitur hæc tria continet vita præfens, rectè nox vocatur: quemadmodum ob plenitudinem lucis & perfectam cognitionè Dei, itémq; purissimam sanctitatè, futura vita dies domini dicitur. Hanc diem iacèdo nonnulli expectantes còsurgere in nocte contènant. Cùm autem dies illucescere, & sol splendidissimus Christus Iesus in secundo aduentu suo vniuersum orbem irradiare cœperit: tunc primò sed iam serò surgere volét. Nos autè impleamus quod ait scriptura: Còsurge in nocte. In hac nocte dormiūt, qui spiritalia nò attendūt. Vigilāt sed nò surgūt, qui ad bona quæ intelligūt, corda non erigunt. Vigilādū est ergo cogitatione, sed auiditate surgédū. Nec solūmodo surgédū est, sed etiā còsurgendum.

Cum quibus nobis sit in oratione surgendum.

V Surgendum enim est nobiscum, cum Deo, cum proximo. Nobiscū debemus surgere. i. ab ociofis & noxiis cogitationibus mentem restringere, & sic ad Deum cor integrè leuare: nam nisi toto & perfecto & integro corde nequaquā confurgimus. Cum proximo etiam confurgendum est nobis, vt erga aliquem zelum & inuidiam non habentes, solliciti simus seruare vnitatem, s. in vinculo pacis. Hinc Apostolus: Leuantes, inquit, puras manus sine ira & disceptatione. Et dominus: Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quam petierint, fiet eis: nisi autem consenserint, non impetrabunt: nisi conuenerint, non confurgent. Surgere autem cum Deo quàm sit necessarium nullus ignorat: nā licet ad opus bonū totis viribus enitamus, tamen nihil facere possumus sine ipso. si soli attentemus congregi cū diabolo, faciliè nos deiicit, faciliè nos expugnat. Non timet nos solos surgentes contra se, nisi domino confurgente iuuemur. Surgamus igitur cum Deo: nam si soli surgimus, nihil proficimus. Si solus surgit ipse, nihil meremur. Idcirco non dicit surge, sed confurge in nocte. vt videlicet nobiscum per intentionem, cum proximo per concordiam, cum Deo per cooperationem gratiæ confurgamus.

Quo tempore sit surgendum.

Sequitur: *In principio vigiliarū tuarum.* Nōnulli in fine, alij X nec in fine, quidam in medio, pauci verò in principio surgunt. In fine cōsurgunt, qui terrena toto corde scrutantur: nec tamen regnum Dei omnino contēnunt: sed æternis ca- duca, mūdānis cœlestia anteponunt. à præsentī prosperitate cupiunt transire ad regnū: sed illud, aut sine rerum suarum dispendio, aut nullo mercari incōmodo volunt. Sunt autem qui nec etiam in fine vigiliarum suarū cōsurgunt: qui post omniū voluptatū suarū affluentiam, de cœlestibus vel au- dire sermonem, vel meditari fastidiunt. In medio autem vi- giliarū cōsurgunt, qui nunc cœlestia terrenis præferūt, nūc terrena cœlestibus. In principio verò, quorū vna sollicitu- do est bonis operibus & omni spiritali desiderio cœlestia appetere. Nō surgere in fine, pessimū est. Surgere in fine, mi- nus malum. Surgere in medio, insufficiēs bonū. Surgere in principio, est optimum. Sequitur: Et effunde sicut aquā cor tuum, a. c. d. Dei tui. Nō magnipendit aliquis aquam effun- dere. Effudit aquā David, qui cōcupierat eam: & libauit eā domino. Hoc quoq; faciēdū est nobis: vt cum nimium ali- quid affectamus, et si parū domini præceptis obuiat, prauæ voluntati nostræ effectum denegemus, & ipsam concupi- scentiam effundamus, non magnipēdentes nostras frangere volūtates propter amorem Dei & odiū propriæ volūtatis. Nō enim debes æstimare concupitæ rei materiā, sed perse- qui cōcupiscētiā. Effundere etiā debemus corda nostra pia cōfessione ante Deū sicut aquā: vt quēadmodū cū aqua ef- funditur, nihil ibi occultum relinquitur: ita in corde nostro nil relinquamus absconditū, sed omnia in cōfessione dño re- uelemus. Sed cū omnia nuda sint, & aperta oculis eius: quo- modo ei valeo reuelare cōsciētiā meā? Sed reuela ei viā tuā, ne videaris velle celare. Effunde ante eū cor tuū, vt videas quia videt te. Mūda cor tuū cōfitendo ei, vt mūdātō corde videntem te videas. Sola autē confessio non sufficit, sed ad bonum opus assurgendum est: vnde & subditur:

Quomodo manus debeant eleuari.

Eua ad eum manus tuas. Cuius elevationis triplex Cap. 2.
 L est causa. Debemus quippe manus leuare ad ope- Y
 randū, ad accipiēdū, ad offerendum. Ad operandū
 vtrāq; manū leuemus: dexteram opera bona faciēdo, fini-
 stram

SVPER THRENOS.

stram aspera fortiter sustinendo. Qui enim bona agit, sed mala perpeti negligit: dexteram leuat, nō sinistram. Qui autem & benè operatur, & fortiter aduersa sustinet: utraque manu utitur ad salutem, utranque leuat. Leuandæ sunt etiã ambæ manus ad accipiendū, dextera & sinistra. Dextera ad accipienda spiritualia, ut pote intelligentiam scripturarum, reuelationem mysteriorum, timorem vel amorem Dei, & similia. Sinistra ad accipienda victui necessaria, sanitatē corporis, membrorū valitudinem, & cætera ad corpus pertinētia. Qui spiritualia petit à Deo, sed aliunde carnalia: dexteram ad accipiendum leuat, non sinistram. Ad offerendum quoque manus leuandæ sunt: ut non solū spiritualia, sed & carnalia quæ accipimus, gratias pro eis agendo domino offeramus. His ergo tribus modis manus leuantes ad ipsum, misericordiam ipsius promerebimur. Leua, inquit, ad eum manus tuas, & in t. Non præsumas de merito, & miserebitur tibi gratis. non enim meritum habemus, non precium, quibus Dei misericordiam comparemus. Sed cū viderit nos in consurgendo in principio vigiliarum sollicitos, in cordis effusione humiles, in manuum eleuatione fideles, miserebitur nostri Deus noster.

BERNARDVS.

Quòd qui in ætate tenera senem induit, pro eo quòd quieuit à viciniis, iudex cum domino residebit.

Cap. 3.

Z

Bonum est viro, cūm portauerit iugum ab adolescentia sua &c. Sedebit solitarius &c. Non dixit sedet, sed sedebit solitarius, cūm habuerit honorem singularitatis illius. videlicet iudiciariæ potestatis in signe: quod sancti in terra sua possidebunt, cūm lætitia sempiterna erit eis. Sed quare hoc? Quia leuauit supra se. id est, cūm adolescens esset, & ætatis adhuc lubricæ sentiret ardores, senem induit, relinquens quod erat, assumensque quod non erat. Leuauit se supra se: quia non respicit ad se, sed ad illum qui est supra se. Sedebit enim & tacebit, & mouebitur à strepitu diabolicarum tentationum, à strepitu carnalium desideriorum, à strepitu mundi. Felix anima quæ linguas istas non exaudit, audiat licet. Illa multo felicior (si tamen aliqua est) cui penitus non loquuntur.

GAL.

GALFRIDVS.

Quanta sollicitudine actus nostri & studia sint scrutāda. *Scrutemur vias nostras, & reuertamur ad Dominū. Leuemus* A
corda nostra cum manibus ad Deum in cælo. Viæ nostræ, exterior quidē in exercitiis operū, interior autē constat in studiis animorū. Scrutemur in illis quid agim⁹, in istis quid intēdamus. Videat quisq; quid faciat, & cur faciat: qualiter viuat, & ad quid tēdat. Vidēti autē quid faciat, etiam quid nō faciat pariter attendendū. Non est enim qui multū gaudeat, qui se inuenit in his quæ facit faciendis non facienda miscere, aut in his quæ non facit simul etiam cū omittendis omittere facienda. Et prima quidē operū consideratio circa licitum. Secunda circa id quod expedit vel non expedit exercēda. Stricta enim est & imperfecta iustitia, tantū quid liceat intueri: nec facillē stabit in ea, si quis ea velit esse contentus. Amplior autē & abūdantior iustitia, quicquid non expedit pro illicito reputare, & salutaribus quibuscūq; velle parēre consiliis nihilominus quàm præceptis. Hic spatiosus ad manēdum locus, hīc firma statio, māsiso tuta, q̄ nō facillē pereat, qui nō modò periculū declinat, sed etiam & elōgat: facillē enim cauet periuriū, qui nō iurat omnino: mēdacium, qui tanquā iustitiæ cultui studet silētio. Ebrietatē, qui vinū nescit: crapulam, qui ieiunat. Iam verò in studiis ipsiis & secreta cordis intentione cōsiderandum cuique est diligēter, quānā affectio præsideat eius operibus: vtrū videlicet præcipuum sibi in intentione vendicet locum timor pœnæ, an desiderīū gloriæ, an odium culpæ, an amor iustitiæ. Cæterū si quòd absit potestatis alicuius, vel honoris ambitio, si fauor humanus, vel turpis gratia lucri, si terrenæ cuiuspiā necessitatis vel molestiæ metus, si humanæ verecūdiæ timor, si carnalis quælibet concupiscentia, si secularis curiositas, si denique perniciosior omnibus totius peccati fomes voluntas propria dominatur: & non quidem regit, aut dirigit studia: sed subruit, aut subuertit: ne id quidē dissimulādū est, & palpandū. Scrutaberis hæc, si nō desipis: scrutaberis & doloribus. alioquin quomodo leuas, quod vbi iaceat nō requiris? Et sanē scrutāda cuiq; sua imperfectio, vt proficiat: sed multo magis sua iniquitas, vt resurgat. Ecce enim in his quatuor quas prælibauimus causis: etsi aliis aliæ præualent, nulla tamen earum est culpabilis, nulla salubris. Scrutemur itaque,

SVPER THRENOS:

itaque, & videamus vias nostras: ne fortè cùm videantur nobis vel aliis hominibus bonæ, finis earum in profundam demergat inferni. Amemus eum, & magis amare conemur, per quem iam recepimus quod habemus, & adhuc ampliora speramus. Quòd etsi vias nostras & cogitationes inuenerimus logè positas à cogitationibus eius & viis: sicut enim exaltatur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ eius à viis nostris, & cogitationes eius à nostris. Non frâgamur animo, nec desperemus: sed iterum iterum que reuertamur ad dominum, & quantum possumus, per ipsius auxilium leuemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlum.

HUGO DE FOILL.

Quòd quidam quum spiritu cœperint, carne postmodum consummantur.

Cap. 4.

B

Vi nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercorea. Crocus in Oriente nascitur, colorat & saporat. In croceis ergo nutriuntur, qui initio conuersationis suæ interius sapore virtutum reficiuntur, exterius verò boni operis exemplo colorantur. Sed ij qui sic in croceis nutriuntur, amplexantur stercorea: dum post sobrietatis & continentiæ vitam reuocat eos ventris cura.

GILLEBERTVS.

Quòd frequentare secularia, propositum sanctitatis & habitum decolorat.

C

Candidiores Nazareï eius niue, nitidiores lacte ru. e. antiquo saphiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorum. Magna certè collaudatio, sed misera commutatio. Candor niuis, lactis nitor, eboris rubor, pulchritudo saphiri, & puritas carbonis obducitur nigredine. Denigrata est super carbones facies eorum, & nō sunt cogniti in plateis. Non sunt vtique pro Nazareï cogniti iam in plateis. Silebo de aliis: ordinis nostri cernite viros, quàm admirabile erat nomen eorum in vniuersa terra: in initiis, quando vix erant in plateis, statim cogniti pro sanctitatis signo erant in eis. Nunc autem nullo religionis discrimine, nullo priuilegio conuersionis, aut nullo, aut pertenui distincti & signati sunt à cæteris. Ideo non sunt cogniti quasi Nazareï. In plateis. Frequentia platearum decolorat Nazareos, & peregrinam speciem inducit.

BAL-

BALDVINVS. De proprietate lactis.

Nitidiores lacte. Oleum, lac, adeps, pinguedinem habent D
& nitorem. Hæc est misericordia, de qua dominus ait: Mifericordiam volo, & non sacrificium. Nitorem & dulcedinẽ lactis ii habent, qui necessitatibus indigentium misericorditer subueniunt: vt potentur à lacte eorum, & satientur a. v. c. eorum. Oleum verò, qui animas proximorum perfectius Deo zelant, qui pro alienis peccatis dolent, & lugent, & in visceribus charitatis & intima medulla pietatis, proximos suos qui ignorant, & errant Deo, cui in spiritu sancto seruiunt lachrymosis suspiriis commendat. Maior est autem zelus animarum, quàm pius affectus circa passiones corporum. Ille nitor lactis est, hic olei, quod omnibus liquoribus super fertur. Ille quasi exterior pinguedo est in sacrificio: hic est adeps interior.

De ebone.

Rubicundiores ebone antiquo. Rubor in facie, caloris aut E
pudoris indicium præferre solet. Rubicundi sunt Nazarej, calore deuotionis feruidi, & honestatis reuerentia pudibundi: delicatisunt sensus eorum, ad omnem turpitudinem erubescunt. Pudet inhonesta videre. Pudet nõ de se solùm, sed de alijs turpia audire. Pudet turpia dicere, pudet & cogitare. Ebur autem antiquum, fortitudo iustorum est. qualis fuit in antiquis iustis sub lege, & nunc est in his qui eorum imitatores inueniuntur. Verè ebori præferuntur antiquo: nam perfectio euangelij, legis imperfectioni præfertur: lex enim neminem ad perfectum adduxit.

De saphiro, & quatuor gradibus perfectionis.

Saphiro pulchriores. Ordine pulcherrimo perfectionis F
pulchritudo commendatur. Primus gradus perfectionis, est ab omni corruptione vitæ præsentis immaculatum se custodire, quantum permittit humana fragilitas. Secundus, curam proximi omnino non negligere, quantum suppetit humana facultas. Tertius, in calore sanctæ deuotionis, & cum rubore sancti pudoris, dura & indigna fortiter tolerare, quàm sinit humana infirmitas. Quartus, est in bonis agendis, & in malis perferendis, semper oculum intentionis ad Deum dirigere, & ad eius gloriam cuncta referre, quantum præuallet humana possibilitas. In corde ergo Nazareorum sic est puritas intentionis, vt in decoro vultu oculorum pulchritudo,

SUPER THRENOS.

tudo boni operis, ipsa est puritas intentionis. Hæc est autem pulchritudo saphiri. Saphirus nanque cæli habet colorem, puri & sereni cæli speciem imitatur, non tamen assequitur: nam à superiore superatur. Pulchrior quippe est puritas cæli quàm saphiri: sic pia rectaque intentio cum spe cœlesti & desiderio, in aliis habet puritatem puri cæli, in aliis purissimi. Sunt enim qui purissimè Deum diligunt, non cum cæteris, sed præ cæteris: alij verò præ cæteris, sed tamen cum cæteris. In his amor solus est, in illis summus est. Summus amor alterum nõ excludit amorem, solus amor alterius amoris consortium non admittit.

Quid sit verè viuere in vmbra Dei.

Spiritus ante faciem nostram. Vel sic: Spiritus oris nostri. Christus dominus captus est in peccatis nostris. Cui diximus: In vmbra tua viuemus in Gentibus. Quia scilicet nunc videmus per speculum in ænigmate: at istud sanè donec viuimus inter Gentes: nam inter angelos aliter: quando iam indifferenti felicitate cum ipsis videbimus eum etiam nos, sicuti est. Hoc est in forma Dei, & non in vmbra. Spiritus ante faciem nostram &c. Vmbra eius, caro eius, vmbra eius fides. In vmbra, in Gentibus: in luce, cum angelis. In vmbra sumus, quandiu per fidem ambulamus, & non per speciem.

Finiuntur Hieremiæ Threni.

SEQUITUR BARUCH
PROPHETA.

Cantica sine titulo.

Quanta mala parere consuevit obliuio Dei.

Cap. I.

G

Vid est Israel quòd in terra inimicorum es? Inueterasti in terra aliena, commoratus es cum mortuis, deputatus es cum iis qui in inferno sunt.
Terra nostra est memoria creatoris nostri, in qua dignis moribus conuersando, semina fidei & sanctitatis sollicitè seminamus, & ex ea fructum contemplationis diuinæ, & æternæ beatitudinis.

itudinis metimus: aliena verò terra, quæ & inimicorum dicitur, obliuio Dei est, quæ diuina postponentes mandata ab illa supernæ pacis regione captiuos abducit, & æternorum bonorum penuriæ miserabiliter supponit. In hac terra tepidus Iiræi damnabili vetustate vilescit, cum homo ad Dei contemplatione conditus bonum ad quod creatus est quætere negligit: & terrena in quæ merito suæ transgressionis proiectus est, infideliter amplectitur & diligit. Cum mortuis commoratur, cum praua consuetudine peccatis quibus mors æterna debetur inuoluitur. Cum iis qui in inferno sunt deputatur, cum ex abundantia malorum mortifera desperatione deprimitur. Et quæ talium malorum causa? Dereliquisti, inquit, fontem sapientiæ. In fontes solent inspicientes suos vultus agnoscere. Quod autem exterior homo in fonte, hoc agit interior in veritatis contemplatione.

Finitur Baruch Propheta.

SEQUITVR EZECHIEL
PROPHETA

GALFRIDVS.

Qualis prælatus esse debeat, cui plebem subditam oportet conformari.

Similitudo quatuor animalium. In Cap. 1.
specie horum animalium quæ Propheta apparuisse leguntur, solos pastores & prædicatores ecclesiæ credimus designari. In quibus simul apparuit facies leonis, bouis, & hominis, & aquilæ, vt ex his quatuor commédaretur quales eosdem deceat inueniri. Oportet enim vt omnis qui præest populo Dei, leonem se exhibeat terribiliter configédo delicta, bouem strenuè tractando terrena, hominem benignè hominibus compatiendo, aquilam sublimiter euolando,

do, & subtiliter contemplando diuina. Si enim singula congruè dispensarentur in eis quæ videntur in ecclesia gerere principatum: vna etiam quatuor habens facies super terram rota iuxta hæc animalia appareret, nec tam faciliè sancta ecclesia scinderetur. Licet enim singulis ecclesiis singuli videantur præesse pastores, & animalia sancta trahere quodammodo rotas plures: esse tamen debet aspectus earum & opera, velut si sit rota in medio rotæ: vt omnes simul ecclesias vnus catholice inueniatur ambitus contineri. Sit ergo aspectus velut si sit rota in medio rotæ, ad fugiendam dissimulationem: sint & opera, ad euitandam simulationem. Quidam enim dissimulant quod sentiunt, & non habent aspectum: quidam fortè simulant quod non sunt, sed opera non inueniuntur in eis. Cæterum cum euntibus animalibus irretet & rotæ, & cum stantibus staret, & cum eleuatis à terra pariter leuaretur: si spiritu vitæ esset in rotis: alioquin quilibet in virtute proficiat pastores, quilibet perseueret, quilibet quarat quæ sursum sunt, nunquam eos plebes eorum industria præualente, nisi spiritu trahente sequentur. Nunc autem quod miserandum est, & dolendum pluribus in locis, cum retrocedentibus animalibus reuertuntur simul & rotæ, & cum cadentibus cadunt, & cum incuruatis ad terram pariter incuruantur.

Item aliter vnde supra.

I *Euntibus animalibus ibant simul & rotæ eorum &c.* Bene dicit euntibus, magis quam loquentibus. Licet enim loqui & prædicare prælatis incubat, ire tamè magis est necessarium. Eundem est enim tam prælatis quam subditis pariter post obedientiam. Standum verò & resistendum est, ne post concupiscentiam abeat. Credimus enim quòd sicut animalia sancta pastores, sic intelligi possunt rotæ congregationes: quæ vtinam sicut decet & expedit inueniantur volubiles.

R A D V L P H V S.

Quòd in spectaculi virtute virtus hominis non virtutis nomine sit censenda.

K *Dum fieret vox super firmamentum stabant animalia & sub alas suas:* ad vocem desuper venientem. Alas deponere, est cognita superna potentia virtutes proprias humiliare, & consideratione creatoris nil aliud de se quàm abiecta sentire. Quòd

Quòd qui mentem in vnum colligit, sursum diuinitus rapiatur.

Missa similitudo manus apprehendit me in cinnocino capitis mei, & leuaui me spiritus. Quid per cinnocinum in quo capillorum multitudo conglobatur, nisi cogitationum adunatio designatur nostrarum? Propheta igitur per cinnocinum apprehensus & eleuatus est: quia quisquis multitudinem corporeorum phantasmatum à se abicere & mentem suam constringere non negligit, manu superni adiutorij ad altiora conscendit.

Cap. 8.

GALFRIDVS.

De sex viris qui interius vasa gestabant.

Propropinquauerunt uisitationes vrbis, & vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et deinde de sex viris: Vniuscuiusque autem interitus in manu eius. Licet enim angeli fuerint qui Prophetæ apparuerunt, ipsa tamen verba hoc videtur innuere, quòd homines ipsi singuli quique sese interimunt. Iuxta illud: Quod est dicere: Tu tua perditio, sed salus in me est. Possunt tamen sex intelligi vitia, vt medius septimus virtutis speciem gerat. Sic enim habes: Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem. Vtinam hæc nobis via spinis & maceria sepiatur. Forte enim à porta superiori poterat aliquid boni esse, nisi ad Aquilonem respiceret, vnde panditur omne malum. Væ eis qui ad Aquilonem respiciunt, ad quos inimicus sibi viâ facit, ad quos liberè venit, & de quorû cordibus verbum rapit. Væh quibus ille est porta, qui per eum non nisi ad mortem intrant: porta superior, nam inferior, forsità homo malus suggerens mala.

Cap. 9.

M

Quòd in plerisque religiosis vanitas interiora corrumpit.

Quia grandis magnarum alarum, & longo membrorum ductu & c. Aquila hæc, vana gloria est: grandis sua æstimatione, nõ veritate. Magnarum alarum, scilicet cogitationum, quibus ambulat vel magis volat in magnis & mirabilibus super se. Longo membrorum ductu describitur, dū terrenis facultatibus dilatatur, & longitudinem sibi promittit dierum. Plena plumis & varietate, id est vanitate & mu-

Cap. 17

N

SUPER EZECHIELEM.

tabilitate. Libanus, candidatio vel dealbatio dicitur. Sicut olim quidam lauantes vestimenta sua vidit in spiritu, quorum facies postmodum in Cisterciensi cœnobio inter eius initia recognouit. Ad huius libanum accedit aquila ut tollat medullam cedri, & summitatem frondium eius euellat. Dum subducit interdum robur animæ ignorantis, & exterioris etiam conuersationis, & honestatis excellentiora dispergit, sola ei de specie pietatis infima & abiecta relinquens.

HVGODES. VICTORE.

Secundum aliam literam. Quòd pœnitentia non sit in vice criminum differenda.

Cap. 33.

Quacunque hora peccator ingemuerit, saluus erit.

Non dixit, bido aut biennio ante mortem si ingemuerit: sed, quacunque hora ingemuerit. Noli ergo ponere tempus misericordie Dei, ne fortè iudicium tuum tibi aduersetur. Noli ponere legem quæ tibi non expedit. Peccator es, ama misericordiam: quia si non amas, non mereris. Nec tamen sub hac spe tibi securè peccandum est. Nam quanuis in fine si verè pœnitueris, tibi venia promittitur: tamen quòd in fine verè pœnitebis non promittitur. Valdè siquidè difficile, ut vera sit pœnitentia quæ tam fera venit. Quàdo enim cruciatus membra ligat, & dolor sensum opprimit, vix homo aliquid cogitare potest. Ergo si vis esse securus, age pœnitentiam dum sanus es: dum mens sibi vacare potest, exerce illam in opere suo. Valdè suspecta debet esse pœnitentia, quæ coacta esse videtur. Facile est ut homo se quod posse non datur, velle putet.

DAMIANS.

Qua cautela nostro debeamus corpori prouidere.

P *Proiecisti me post corpus vestrum.* Deum post corpus suum proiicit, qui pro vitæ huius necessariis vel incommodis à proposito rectitudine vel dignitate naturæ suæ in honorè vel amorem corporis sui finit in aliquo aliquando degenerare spiritum suum. Ideoque durius quidem tractandum corpus ne rebellet, ne insolescat: sic tamè ut seruire sufficiat quia ad seruiendum spiritui datum est. Debemus ergo habere corpus nostrum, sicut agrum nobis commendatū: cui etiam multum volenti inutilia sunt negada, vtilia verò ingerenda etiam nolenti: sicque de eo agere, sicut de non nostro,

stro, sed eius à quo precio magno empti sumus: vt glorificemus eum in corpore nostro.

GALFRIDVS.

Cur sancti ossibus, lignis reprobis comparentur:

Ossa arida audite verbum Domini. Ossa nos oportet esse, non ligna: & ossa quidem arida, quæ nec noxio humore putrescunt, nec lenta teneritudine in fragmenta dissoluantur. Sunt enim quidam ligna non ossa, & alij ligna humida, alij ligna arida. Sunt quidam ossa humida, quidam arida. Ligna sunt & non ossa, in quibus nihil est solidum, nihil firmum. Ligna humida sunt, quos presentis vitæ prosperitas irrigat, & foliis ac floribus transitorie felicitatis exornat. Et ij subito flatu cuiuslibet tribulationis arescunt. Ligna verò arida sunt, quos nec temporalis prosperitatis humor irrigat, nec spiritualis gratiæ dulcedo confortat: qui tanto dignius perpetuis ignibus referuantur, quanto diutius à bonorum operum facultate & spiritualiter & temporaliter aruerunt. Cæterum ossa humida sunt, quibus rebus quidem terrenis abundant, sed contra noxias & illicitas voluptates firmi nihilominus & stabiles perseverant. Ossa verò arida, sunt viri religiosi, qui carne pariter & cute deposita nil carnale sapiunt. Nihil de claritate transitoria quærunt: ita quidem humore presentium voluptatum vacui, vt maneat semper internæ virtutis firmitate robusti. Os humidum erat Iob, quando erat ei familia celebris, & sub stantia multa nimis. Quia verò in tanta bonorum affluentia nunquam non respexit datorem conseruatoræque bonorum: nil ei prosperitatis humor nocuit, quo minus eum in fortitudine sua timoris domini soliditas retinuerit. Denique orbatus pignorum, rebus spoliatus, carne pariter & cute nudatus, aridum os efficitur: tãtòque fortius in immensa illa tribulatione persistit, quanto in eo durus affluentiæ prioris humoris estus tentationis excocit. Talia sunt ossa arida, vel quondam ossibus prefignata, quæ Ezechiel in campo vidit, & ad ea viuificanda à quatuor ventis spiritum euocauit. Ossa enim arida in campo, sunt viri religiosi in mundo: qui igne diuino vehementer afflati, dum presentibus solatis consolari renuntiant, ad æternam dulcedinem feruentius inardescunt. Vt

Cap. 37
Q

SVPER EZECHIELEM.

autem hæc ossa viuificentur, prius singula ad iuncturas suas accedunt, denique ligantur neruis, carnem suscipiunt, cutis velamine vestiuntur. Accesserunt, ait Propheta, ossa ad ossa &c. ad se inuicem ossa de campo accedunt: cum viri religiosi de diuersis mundi partibus congregantur. Accedit post eam iunctionem ossium tenax ligatura neruorum: si postquam viri religiosi simul habitare conueniunt, obedientiæ quæque ac stabilitatis professione ligantur, vt propositum teneant, vt præpositis pareant, vt in suscepti ordinis disciplina iugi firmitate persistant. Sed quoniam expedit vt seruitio conditoris spontaneus quis intendat potius quam coactus, nec velur ex tristitia aut necessitate obediat, non solum neruis alstringimur, sed & carne vestimur. Illa scilicet de qua dicitur: Auferam à vobis cor lapideum &c. vt quos in Dei seruitio neruis obedientiæ retinet, afflictionis etiam voluntariæ caro desuper induta confirmet. Postremò necesse est vt superextendatur & cutis, honestas videlicet religiosæ conuersationis, in qua & edificetur proximus, & Deus glorificetur.

Qualiter à quatuor ventis spiritus sanctorum mentibus infundatur.

- R Quia verò tota ista compositio nihil adiuuat, nisi Deus nobis virtutè gratiæ spiritalis infundat, quãdoquidè caro nõ prodest quicquã, sed spiritus est qui viuificat: desiderandus est spiritus, & à quatuor ventis iuxta mysteriũ prophetiũ euocandus. Porro ex quatuor ventis à quibus spiritus est vocandus, duo tantum ponuntur in Cantico. vbi dicitur: Surge Aquilo, & veni Auster &c. Significat enim Aquilo timorè iudiciorũ, Auster verò desiderii præmiorũ: vt ille à malo reuocet, iste ad bonum inuitet. Vnde etiam Aquilo quasi cũ turbine surgit, Auster flatu suauißimo venit. Vehementer enim iudicij timore concutimur, sicut desiderio regni suauius delectamur. Et quia non solũ ex timore pœnæ & auiditate gloriæ gratiam spiritalem accipimus, sed in ea etiam tam ex memoria beneficiorũ Dei, quàm ex peccatorũ nostrorũ recordatione proficimus: superest vt non solum ab Aquilone & Austro, sed etiam ab Oriente & Occidẽte salutarẽ spiritũ expectemus. Tunc enim ab Oriente spiritus venit, cũ ex diuinorũ beneficiorũ memoria, ad charitatẽ Dei irreuocabiler animamur. Tunc ab Occidente, si peccatorum nostrorum recordatione salubriter compungamur. Re
 &c

Et autem per Occidentē peccata nostra, per Oriētē beneficia diuina signantur: quia & nos peccando de statu rectitudinis cadimus, & Deus quotiēs nos in benedictionibus præuenit, velut sol iustitiæ iucundum nobis radium suę dignationis ostendit. Sic igitur ex omni parte possumus proficere: si vndique nouerimus spiritum attrahere, & gratiam eius exquirere. Quod autē recepto spiritu super pedes suos ossa rediuiua steterunt: id significare videtur, quod viri sancti recepta spiritali viuaci, quadam hilaritate ad laudes cōditoris exiliunt, & à timore iudicij ad spem gratiæ cœlestis assurgunt.

Quod in nobis virtutum profectus domini bonitas operetur.

Ecce aqua egrediebantur à latere templi dextro. Aqua ista multitudo dulcedinis Domini est: quæ à latere dextro emittitur, & ad filios dextrę mittitur. Ea autem vsque ad talos peruenit, dum nos afficit & instruit, vt gressus rectos faciamus pedibus nostris. Proce- dit vsque ad genua, cū ad tolerantiam tribulationis & viriliter standum pro iustitia debilia genua roborauerit. Pertingit etiam vsque ad renes, si carnalis fomitem voluptatis vel ex maxima parte refrigerat, vel etiam prorsus extinguit. Nimirum aqua ista vnicuique crescit, secundum quod metiri ipsē voluit qui emittit. Prima aquæ huius egressio per fidem sacramentorum, secunda per obedientiam mandatorum, tertia per tolerantiam tribulationum, quarta per mortificationem agitur voluptatum. Quia enim mortua est sine operibus fides: tunc primū prima eius mensura completur, cū ad talos aqua peruenerit. Et quia sine patientiæ virtute infirma titubat actio: & qui genu flexerit vt aquam hauriat ad numerum trecetorum, & sacramentum Tau sub Gedeone non peruenit: tunc plenum erit & solidum opus nostrū, cū ad genua aqua peruenerit. Quia verò vt perficiatur in nobis etiam cōtra voluptatum illecebras, eadem nobis est exercenda fortitudo: necesse est vt ad renes aqua perueniat. Postremò quia supereffluentem mensuram lætitiæ spiritalis sola obtinet mortificatio perfecta carnalis voluptatis: post quartum tandem millenarium in immensum aqua confurgit. In quibus etiam quatuor millenariis, virtutum totidem

Cap. 47.

S

SVPER EZECHIELEM.

spiritus intelligere licet. Primus ad prudentiam fidei. Secundus ad iustitiam actionis. Tertius ad magnanimitatis constantiam. Quartus ad temperantiam pertinet castitatis. Et quia solus est Deus qui in his omnibus nouit singulorum vires, & mensuras omnium comprehendit: rectè de eo Propheta ait: Mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquã vsq; ad talos. Itè mensus est mille alios, & traduxit me vsq; ad genua. Rursus mensus est mille, & traduxit me vsque ad renes. Iterum mensus alios mille, & torrentem non potui pertransire, quoniam inundaerunt aquæ torrentis &c. Nimirũ ipse torrens voluptatis, est torrens inundans gloriæ.

Quod superbia sterilis, humilitas sit fœcunda,

T *Aqua ista quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, descendunt ad plana deserti. Infelix synagoga comparata quidem Oriënti, quia salus ex Iudæis est: sed tumida simul & sterilis, tanquam tumulis sabuli plena. Nempe ad eam egressa est doctrina Christi: sed conuersa ad Gentes, ad deserti plana descendit. Caueamus sabuleos tumulos: quia sterilis semper elatio est, & frumento valles abundant. Poterit etiã arbor sterilis succensionem euadere, declinare securim, si fuerit circumfossa, & mittantur stercore subter eam. Et verè talia nobis species, talia pigmèta nunquam desunt. Multum verò multos impingat ad gratiam, ad gloriam prouehit suorum memoria, & confusio peccatorum.*

Finitur Ezechiel Propheta.

**SEQVITVR DANIEL
ITIDEM PROPHETA.**

RICARDVS.

De mysterio statuæ aureæ.

Cap. 2.

V

V Rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis. Ecce vt videre potes, imago illa quæ per visionem cernitur, varia permutatione semper in deteriora ducitur. & quæ in summo à preciosissima materia inceptit, per multiplicia detrimenta decurrens tandem in vilissimam materiam desinit. Quod enim inchoatur ex auro,

guro, ad vltimum consummatur in luto. Vt igitur breuiter constringam quid super his iuxta generalem quandam considerationem sentiam, vnumquenque oportere puto iuxta propositam ostensæ visionis formulam, apud semetipsum à propria æstimatione decrescere, & à sui confidentia magis magisque, si regnum cælorum in semetipso edificari exoptat, illud vtique regnum quod nunquam possit finire. Omnis homo naturaliter seipsum amat & approbat: & sanè inquantum diligit, intantù & magnipendit. Et quia modus dilectionis est sine modo, sine mensura est æstimationis propriæ magnitudo. O quàm rarù vt homo inueniri possit, qui contra Apostoli sententiam non se putat aliquid esse, cum nihil sit! Sed nunquid saltem aliquid paruum? Immo verò & valdè magnum, vt singulariter loquar, penè plusquam aurum, cum sit veraciter vile lutum. Reuera magna peruersitas de seipso præsumere, & de pietate domini desperare. Si enim multum de tua virtute confidis, ibi te in altum erigis, & quasi adinstar montis intumescis, vbi te submittere & vallem facere debuisses. Bonum est ergo dicere huic monti tollere, & mittere in mare. Propter huiusmodi conturbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Econtrario si de domini protectione diffidis, ibi proculdubio satis prauè & peruersè vallem efficis, vbi montem excelsum habere debueras. Vbi igitur sunt praua in directâ, & aspera in vias planas: eiusmodi omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et tunc temporis eleuabitur mons domus domini supra verticem montium. O quanta mentis altitudo & firmitas, in sola Dei pietate confidere, & in eiusmodi confidentia fixum manere! Hic est ille mons, qui post statuæ deiectioem propriæque confidentiæ exterminationem, ex modico in immensum crescit, vt in æternum moueri non possit. Qui confidit, inquit, in domino sicut mons Sion &c. Hic igitur mons quem oportet vniuersam terræ superficiem implere, ita vt nil audeat homo de sua industria, nil omnino nisi de domini virtute præsumere. In hoc eminenti, metropolin & sedem imperij debet habere, regnum charitatis, quod iuxta Danielis sententiam non dissipabitur in æternum. Ecce quid tibi statuæ huiusmodi erectio proponat vel deiectio. Quid est statua, nisi effigies huma-

SUPER DANIELEM.

na? Quid est itaque statuam, hoc est similitudinem humanam per visionem cernere, nisi hunc vitæ modum vel ordinem quasi per speculum & in ænigmate oculo contemplationis aspiceret? Tu rex, inquit, videbas, & ecce statua vna grandis. Si modum vel qualitatem humanæ vitæ perscrutari velis, si ad dignitatem conditionis, si ad facilitatem corruptionis, si ad difficultatem reparationis, ad quodlibet horum te verteris: videbis te in singulis deficere, & nihil horum ad plenum posse comprehendere. Et statua quæ grandis, sublimis, terribilis describitur, ad triplicem considerationem merito adaptatur. Attende ergo magnitudinē statuæ, in consideratione culpæ, originalis scilicet & actualis. Altitudinem, in consideratione gratiæ, iustificantis scilicet, confirmantis, & glorificantis. Terrorem, in consideratione pœnæ, secundum iudicium, scilicet corruptionis, reprobationis, & damnationis. Quod autem dicitur, stabat contra te, non multa eget expositione. Tunc proculdubio contra vnumquemlibet huiusmodi statua erigitur, quando speculantis animi sceleritas, infirmitas, calamitas oculis eius ingeritur: & qualis sit vel esse possit, ei per revelationem ostenditur: ut eius impudentia confundatur, humilietur superbia, duritia conteratur. Hæc statua caput habet aureum, & sinem testæum. Prima pars aurea, secunda argentea, tertia ærea, quarta ferrea, quinta testæa. In auro intelligitur charitas, in argento veritas, in ære similitas, in ferro crudelitas, in testæa fictili fragilitas. Testæa enim facile frangitur, & per eam rectè impatientiæ fragilitas designatur. Ferrum quod cætera omnia metalla comminuit & domat, crudelitatis violentiam designat, quæ resistentia quæque premit ut opprimat. Aes autem argentum imitatur in sono, sed multum dissonat in pretio. Sic & simulatio suavem adulationis tinnitum habet in sermone, & dulciter resultat in opere: sed per consilium & desiderium verè pallet in corde. Argentum quoque quo frequentiori vsu atteritur, eo utique clarius redditur. Sic veritas quo magis discutitur, eo melius commendatur. Charitatis claritatem auri fulgor exprimit, quæ cælestis desiderij igne flammescit. Et sicut aurum cæteris metallis præfertur, sic charitas virtutes ceteras supergreditur. O quantum est inter testam & aurum, inter sinem statuæ & prin-

cipium. Ex auro incipit, in testam desinit. Puro quia nemo repente fit turpissimus. Sed qui minima negligunt, paulatim defluunt. O confusibiles operarios, qui initio conuersionis suae opus suum inchoant ex auro, & tandem consumant ex luto! Quam multos videmus in initio suae conuersionis spe gaudentes, spiritu feruentes, int. p. sollicitos in opere, studiosos in lectione, deuotos in oratione! Quid isti videntur tibi, nisi in auro operari, & in charitate initiari? Sed cum paulatim à pristino desiderio tepescunt, nec tamen inchoata deserunt: caput aureum in argenteum pectus conuertunt. Aliud est enim bonum sequi ex desiderio, atque aliud ex solo consilio. Studeat tamen in argento operari, cui fortè deest copia auri. Si non potes bona agere ex dilectione, age tamen saltem ex veritate, & veritas liberabit te. Vide tamen quomodo sermo diuinus illum arguat, qui opus aureum in argenteum commutat. Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam. Ecce opus bonum, ecce brachia, ecce corpus argenteum. Sed vide quod sequitur: Sed habeo, inquit, aduersum te quòd charitatem dereliqueris. Arguitur ergo qui bonum opus agit: quòd charitatem primam reliquit, & aureum caput in pectus argenteum deflexit. Quicumque huiusmodi te esse perpendis, memor esto unde excideris, & age poenitentiam, & prima opera fac: alioquin time quod loquitur: Sin autem, inquit, venio tibi, & mo. c. t. d. l. f. nisi poenitentiam egeris. Time ergo, nisi ad priora bona redeas, ne adhuc in deteriora cadas. Non enim potest homo in eodem fixus diutius stare. Quid enim per candelabrum gestatorium luminis, nisi opus bonum, opus veritatis? Huiusmodi candelabrum stat in loco suo, quando opus bonum surgit ex proposito bono. de loco autem suo transfertur, quando bona boni operis intentio in malam commutatur. Notandum verò quòd lumen extinguere non minatur, sed mouere candelabrum: quando non cessant opera, sed intentio deprauatur. Sic igitur opus argenteum in aureum transit, & est quidem frequens hoc malum inter filios hominum. Sæpè enim quod prius quis ex veritate agebat, ad laudes hominum resolutus ex vanitate postmodum operatur. Talis igitur æris more suauiter tinnuit extrinsecus: sed volun-

SVPER DANIELEM.

Iuntatis deprauatione pallefcit intrinsecus. Hunc eti-
am dominus increpat, cum ait, Scio opera tua, quia no-
men habes, quod viuas, & mories. Nec te, quicumque hu-
iusmodi es, latere existimes. Immo audi quid tibi per Pro-
phetam dicatur: Denuda turpitudinem tuam r.c.t.f. &
tunc reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium
tuum. Denudata autem turpitudine tua, cum iam cœpe-
rint venter & femora ærea apparere, incipies mox adu-
latoribus tuis immo irrisoribus tuis fordescere, & de die
in diem magis magisque vilescere. Iam tunc vel irasci in-
cipies, indignari, & crudeliter persequi, quibus antea mul-
tum fauere studuisti. Et quam blandus eras prius, tam e-
ris postmodum asper & durus. Sic æs tuum mutabitur in
ferrum: diceturque tibi: Quomodo conuersus es in ama-
ritudinem vitis? Hoc autem est in istis præ omnibus mi-
rabile, quod sicut prompti & audaces ad mala inferenda,
sic sunt pusillanimes supra modum impatientes ad tole-
randa illata: vt rectè mirari possis, quonammodo conue-
nire possit ferrum cum testa, tanta crudelitas cum tanta
impatientia. Ecce statua in qualem finem definit, quæ
post caput aureum fictiles plantas accepit. Filij Sion in-
clity & amicti auro primo quomodo re.i.v.t. op.in. fi.
Quomodo obest au.m.c.opus? Quid est auro tractabilis,
quid testa fragilis? Quomodo se charitas attrectare, quomo-
do attenuare permittet? quæ omnia suffert, omnia sperat,
omnia sustinet. Quid autem voluptate contemptilius? quid
delicata mente deterius? quæ semper & in prosperis per
concupiscentiam resoluitur, & in aduersis per impatien-
tiam frangitur? Væ illis, ait scriptura, qui perdiderunt su-
stinentiam, qui dereliquerunt vias rectas, qui diuerterunt in
vias prauas. Vt igitur ea quæ diffusius diximus, ad com-
pendium reuocemus: In capite aureo intelligitur deuo-
tio. In membris argenteis discretio. In æreis simulatio.
Item per caput intelligitur intentio, per peccatum delibe-
ratio, per brachium exercitatio, per vëtre[m] compassio, per
femur humilitas, per tibiam seueritas.

Item aliter vnde supra.

- X Si quis autem quod de statua dicitur, in malum velit
accipere, eius assertioni facilè cedo: sic tamen vt hic sen-
sus minimè condemnetur. Secundum hanc itaque acce-
ptio-

ptionem, per aurum potest intelligi arrogantia, per argentum iactantia, per æs pertinacia, per ferrum sæuitia, per testam impatientia. Aurum siquidem omnia metalla precij sui dignitate præcedit: & superbia mens cæteros omnes in sui comparatione despicit. Argentum suauem & admodum dulcem sonum habet: & iactantia in suæ laudis præconio blandam iucundamque se exhibet. Aes eo quod valde durabile existat, pertinaciam figurat, quæ suo proposito vix vel nunquam deflecti queat. Ferrum eo quod cætera metalla domare soleat, sæuitiam satis conuenienter designat, quæ cæteros premere solet. Per testam autem quæ facile frangitur, rectè impatientia designatur. Aureum itaque caput sibi fabricat, qui sibi arrogat sanctitatem. Pectus argenteum & brachia argentea circumferre videtur, qui de consilij & operis sui rectitudine gloriatur. Quasi ventrem & femora habet ærea, qui in his etiam pertinax permanet, quæ propter vilitatem despiciere, vel propter inhonesta erubescere deberet. Tibias ferreas habere se ostendit, qui contra superiores per audaciam se erigit, & inferiores per sæuitiam premit. Testeis plantis nititur, qui terrenorum amoris immoderatus incumbens ad impatientiam effrenatur. Væ igitur talibus. Quid enim his iam poterit fieri, vel quæ iam spes vterius haberi, qui propter arrogantiam nullo modo possunt à suo tumore deiici, nec propter pertinaciam de suo errore conuinci, nec propter ferri duritiam de suo torpore redargui? Sed nec horum tamen ferream seu lapideam duritiam despice. Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Ab. Vide enim quod sequitur: Videbas, inquit, donec abscessus est lapis de monte sine manibus, &c. Ecce lapis sine manibus absconditur, vnde ferri duritia conteratur. Et quidè rectè. Quæ enim manus talem lapidem incidere seu etiam abscondere possit, qui ferrum conterere vel comminuere præuuleret? Sed quod nõ potest humana industria, fit in voluntate diuina. Sed quid est quod sine manibus voluit hoc perficere? An fortè in huiusmodi ferreis & obduratis mētibus melius operatur inspiratione quàm percussione: corrigunturq; sepè interna illustratione, quem non possunt flagella corrigere? Percussi, inquit, vos, & non doluistis; renuistis

reci-

SUPER DANIELEM.

recipere disciplinā. Sed cū multo sit leuius apud nos dicere, quā facere: sēpē tamen in his etiam mentibus in quibus videtur percutientis manus defecisse, operatur quodā miro & incomprehensibili modo interno suo verbo vel sibilo. Lapis itaque sine manibus abscissus, timor domini diuinitus inspiratus. In istu huius lapidis statua deicitur, & opus destruitur monstruosum. Sicut per tumorem mens deicitur à proposito bono, sic sanè per timorem excutitur à proposito malo. Sicut enim initium omnis peccati superbia, sic initium omnis sapientiæ timor domini. Percussit, inquit, statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos. In inferiorib⁹ & deterioribus suis utiq; statua cōcutitur: quando mens elata atque peruersa, per spiritum timoris domini, ad iniquitatis & infirmitatis suæ considerationem reuerberatur. Tunc contrita sunt, inquit, pariter ferrum, resta, æs, argentum, & aurum. Vidisti superius quibus gradibus bonitas defecit, creuit peruersitas. Vide nunc quomodo gradatim proficiat totius bonitatis fundamentū humilitas. Prius erubescimus vera mala, postea ficta bona. Nouissimè etiā vera bona, cū sint imperfecta & incōsummata.

Sequitur: *Et redacta quasi in fauillam asinae area &c.* Quid per æstium tempus, nisi seruorē spiritus? Et quid per arē, nisi prudentiam spiritus intelligimus? Quid itaque arē, nisi spiritualis intelligentia? In hac arē veritatis grana à figurarum paleis, virtutis annona à vitiorum aristis, æterna bona à falsis transitoris vehemētis discussionis trituratione eiciuntur. Verūtamen paleas excutere non sufficiat nobis: sed studeamus etiam earum tumulum igne supposito vertere in fauillam, & transeuntium nitorem mutare in nigredinem, & affectum nostrum in eorum contemptū vel odiū transformare. In hac arē desudat, quisquis spiritualis esse desiderat. Spiritualis enim iudicat omnia &c. Quæ rapta sunt à vento, nullūque locus inuentus est in eis. Rapti à vento nullus locus eis inuenitur: quia post diu quæsitam vixque impetratam veniā, contra similes tentationes mens non solum cautiore sed & robustiore inuenitur. Nullus igitur locus eis potest inueniri: cū ad similem corruptelam nec sensus decipi, nec affectus potest corrumpi. Sed quid est quod lapis in quo statua percutitur, non crescit in rupem, sed mutatur in montem? Sed scimus quia perfecta charitas foras

mittit

mittit timorem. nescit enim perfectio augere formidinem, sed mutat & magnificat in confidentiæ montem. Qui confidunt in domino sicut mons Sion &c. Hoc somnium Nabuchodonozor vidit, sed Daniël exposuit: quia profectò alia est gratia per quam cognoscimus iudicia diuina, atque alia per quam diiudicamus merita propria vel aliena. Felix autem cui vtranque habere contingit, & cui eo adhuc tempore visio hæc ostenditur, eiusque interpretatio reuelatur, dum adhuc rex est, & passionibus suis dominari potest. Tu, inquit, rex regum es &c. Rex regū, est rationalis -ōsensus qui omnibus cordis corporisq; motibus præsidet, & in traditionis suæ iura, accepta tamē diuinitus potestate coërct.

Qualiter à diabolo in nobis multiplex puritas impugnet̃.

Ecce rex Nabuchodonozor statuam auream, & præcepit vt quicumq; non adoraret eam, statim mitteretur in fornacem ignis ardētis.

Cap. 3.
Y

Tres autem pueri qui statuæ flectere genua noluerunt, eius imperio in ignem mittuntur.

Puer à puritate dicitur: & qui purus est, puer meritò nuncupatur. Est autem alia puritas mentis, alia puritas oris, & alia actionis. In corde simplicitas, in ore veritas, in opere synceritas. Hos igitur tres pueros habere credimur, cū sanctum est quod meditatur, verum quod loquimur, iustum quod operamur. O felix nimium & Deo nostro grata horum trium puerorum sancta ætas, propter vnam puritatis concordiam in voluntate, sermone pariter & actione! Videt hoc rex Babylonis, & inuidet, & equidē ad adorandam statuam suam auream compellit: sed detrectantibus adorare, fornacis incendiū præcepit præparare. Facile enim eorum sanctitatem deridet & despicit, si eos ex sua sanctitate in superbiam erigere possit. Quid enim est statuam auream adorare, nisi superbix & vanæ gloriæ in talibus studiis deseruire? Tunc enim eos in regno suo libenter patitur, cū elationi militare eorum studia intuetur. Sed cū hoc videt despici, iubet incendium præparari. Quos enim per gloriæ elationis superare non potest, arbitratur se posse per flammam libidinis. Rex Babylonix, est ille qui est rex super omnes filios superbix. Ministri qui ad tale opus diriguntur, fornicationis spiritus appellatur. Ab his fornax acceditur, quando caro nostrā ardore libidinis in flammatur.

Accē-

Accēsa fornace pueros ligant, & in ignem proiciunt. Pueri extra fornacem inueniuntur: quia studiis spiritualibus & cœlestium contemplationi intenti, penē in carne se esse obliuiscuntur. Esse enim pueros, est quodammodo extra carnem esse, nil corde, nil lingua, nil manu carnali tractare. Sed tunc quasi ligantur, quando tentationibus violentis deprehensi à suis studiis præpediuntur. Tunc velut intra fornacem sunt, quando carnis stimulo fatigati, nil altum cogitare, plangere, & flere possunt. His angelus Dei in adiutorium venit: quia diuina protectio fideles suos nunquam in certamine dereliquit. Ab his flamma excutitur, quando diuina virtute ardor libidinis extinguitur. Medium fornacis angelus quasi ventum roris flantem efficit, & puerorum linguam in laudem creatoris resoluit. Medium fornacis, est intimum cordis. Flante ergo spiritu sancto, rore cœlesti perfunditur, & ex diuina inspiratione conscientia tota refrigeratur. Pueris liberatis Chaldæos flamma succendit: quia cū bonis præualere non possunt, insidiantes malignos inuidiæ flamma consumit.

SELLO.

Quòd auream statuam adorare, est voluptatibus carnis adhærere.

Z Fecit Nabuchodonozor rex *Babyloniæ* statuam auream, & iuxta fornacem. Nabuchodonozor diabolus designat, qui rex est *Babyloniæ*. i. omnium confusione malitiæ degētium. Facit hic rex pessimus statuam quam suis proponit adorandam de pluribus metallis: de operibus sc. carnis & desiderijs huius mundi, quæ auri claritas non inconuenienter designat. Parat similiter & fornacem: vt quos per deceptionem non potest attrahere, per tribulationes destruat & dolores. Porro instrumenta musica, illius suggestiones sunt, quibus ad vanitatem reprobos allicit & incautos. Præcipit igitur vt auditis musicis instrumentis adorent statuam: quia per suggestiones suas corda terrenorum nititur inclinare: vt relicto legitimo Dei cultu, opera carnis & desideria huius mundi venerando sequantur. Quod enim quisque plus diligit & honorat, hoc illi Deus est: sicut aurum avaris, libido luxuriosis. Faciunt enim quidam deos phantasmata & vanas imaginationes in cordibus suis: & sic templum demonum efficiuntur. Sequuntur igitur Deo contempto *Babyloniæ* opera carnis, & in his statuam venerantur, sic sen-

tiant æstum ignis. Iidem fornacem sequuntur, id est desideria mundi, ne penuriam patiantur. Filij autem Hebræorum exemplo Moyfi magis eligunt affligi cū populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem. Isti contententes statuum in fornacem mittuntur. Quicumq; enim volunt piè viuere in Christo, necesse est vt ab impijs multa patiantur. In hoc igne tantum vincula eorum comburuntur, non corpora: quia si quæ sunt in eis maculæ abluuntur, & eorum animæ expurgantur. Idem ignis fornacis comburit Babylonios. Nā sicut sub eodem igne aurum rutilat, palea fumat: & sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, & frumenta purgātur: Ita eadem vis tribulationis bonos purgat & viuificat, malos damnat & deuastat. In eadem siquidem tribulatione mali Deum detestantur & blasphemant, boni deprecantur & laudant. Sic pari motu exagitatū horribiliter exhalat cœnum, & suauius fragrat vnguentum.

R I C A R D V S.

Quid domus, quid palatium spiritaliter designent.

Go Nabuchodonozor quietus eram in domo Cap. 4
mea, & florens in palatio meo. Quid per &

domum intelligimus, nisi conscientiam: & quid per palatium, nisi conscientia securitatem, securitatisq; fiduciam? Nā & palatium domus est: non quælibet tamē domus palatium dici potest. Palatium nanq; est domus quædam fortis, sublimis, atque regalis. In domo itaq; sua quietus sedet, quem sua conscientia non remordet. In flore, fructus speratur: & per florem, certa bonorum futurorum expectatio figuratur. Flos, est inchoatio fructuum futurorum: & per florem innouatio notatur profectuum. In flore ergo figuratur vel certa præmiorum expectatio, vel noua promotio meritorum. In palatio itaque suo floret, qui sub bonæ conscientia testimonio coronam gloria securus expectat. In palatio etiam sedet & floret, qui inter magna opera sua quælibenter facit, adhuc maiora & meliora in corde proponit. Somnium, inquit, vidi quod perterruit me: & cogitationes in stratu meo, & visiones capitis mei conturbauerunt me. Somnium videre, est in diuinæ contemplationis arcana, mente transire. Huiusmodi somniorum alia deterrent, alia demulcent. Demulcet sanè nec mirum æternorum

rum

SVPER DANIELEM.

rum cōtemplatio gaudiorum: terret verò iudiciorum spe-
culatio diuinorū. Cogitationes meæ, inquit, in stratu meo.
Quid hīc intelligitur per stratum, nisi intīmæ quietis otīū?
Vtīo verò capitis, illuminatio sensus intellectualis. Cogita-
tiones itaque suæ in stratu suo, & visiones capitis sui non-
nunquam perterrēt: cūm ex eo quod secum post diuinæ re-
uelationis arcanum meditationis suæ otio negotioso per-
tractat ad salubrem sollicitudinem, vtilēque formidinem
euigilat. Visio, inquit, capitis mei in cubili meo.

De mystica arbore.

A *Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia.*
Visio capitis in cubili percipitur, quando in secreto otio
mens humana aspiratione subleuatur diuina. Videbam, &
ecce arbor &c. Quid intelligimus per magnitudinem ar-
boris, nisi immeritum robur virtutū? Nōne magna illa ar-
bor fuit, quæ plenitudinem gratiæ & fortitudinis accepit?
Stephanus, inquit, plenus gratia & fortitudine. Ecce arbor
magna, arbor robusta, arbor procera. Magna ad bona agē-
da, fortis ad mala toleranda, procera ad sublimia contem-
planda. Sed vide quisquis hæc audis vel legis, si fortē alti-
tudo tua est magna. Vide inquam, & diligenter attende, ne
sit fortē & nimia. Hoc fortassis in hac descripta arbore re-
prehensibile fuit, & causa succisionis extitit, quòd altitudo
eius nimia fuit. Sequitur: Et aspectus illius erat vsq; ad ter-
minos vniuersæ terræ. Aspectus eiusmodi arboris vsque ad
terminos vniuersæ terræ porrigitur: quando nominis eius
dignitatem qui eiusmodi est, morum similitudine propin-
qui, & morum dissimilitudine longinqui pariter reuerētur
auctoritasque eius tam à malis quàm à bonis timetur. Fo-
lia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & esca vniuer-
forum erat in ea. In foliis verba, in fructu scientia, in esca
doctrina. Foliis fructus vestitur, & verbis compositis scien-
tia adornatur. Os enim sapientis ornat scientiam. Fructus
bonus sapit & pascit, & scientia spiritalis spiritualem esu-
riem per sacram admonitionem suauiter reficit. Esca vni-
uersorum, est plena eruditio omnium, discreta admonitio
singulorum. Et fructus eius, inquit, nimius. Vbiq; nimie-
tas noxia est. Fructum nimium arguit, qui dicit: In super-
uacuis rebus noli scrutari multipliciter.

Sequitur: *Subter eam habitabant animalia & bestia, & in*
yamis

ramis eius conuersabantur volucres cæli, & ex ea vescebatur omnis caro. Per animalia & bestias, homines intellige animales, mentes carnales, & penitus seculares. Per volucres accipe spiritales, studiorum bonorum & sanctorum desideriorum alis ad cœlestia volantes. Per animalia intelligimus mentes voluptati deditas. per bestias, iracundas. de quibus rectè dicitur: Subter eam habitabant animalia &c. Eo quòd huiusmodi mentes per concupiscentiam vel iracundiã dissolute, iustè quidem premi debeant rigore disciplinæ. Rectè in ramis & quasi sublimioribus conuersabantur volucres cœli, quòd spiritales viri & cœlestibus desideriis succenssi, meritò debeant & in auctoritatem erigi, & digno honore sublimari. Subter eam, inquit, habitabant &c. Ergo in imis bestias coërcebat, spiritales verò subleuabat in alta.

Quòd afini loco volatitum hodie ridiculè statuuntur.

Dicant prælati nostri, discât hîc quid facere debeant. **Di-**
scant inquam indisciplinatos premere mores, honorare & attollere bonos. Quid quæso hoc genus monstri est, quòd nostri tēporis arbores, vrsos, & leones portât in ramis? Volucres verò cœli & qualibet animalia pennata contra conditionis iura premunt in ramis? Quid quæso est quòd facitis, qui eiusmodi bruta & bestialia corda in sublime attollitis, & velut in aère suspenditis? Si verè eos diligitis, cur eis non parcitis? Nam dum eos ad alta suspenditis, eis ruinam vtiq; præparatis. Cōuersentur volucres cœli in ramis, locumque teneant in summis, quos penna subleuat sanctitatis. Bestiæ in imis resideant, & qui pronos vultus habêt per appetitum carnis, districtiōnem sentiant piæ seueritatis & iustæ humiliationis. Audiamus quid adhuc de hac arbore dicat, & quid quisque timere debeat, discat, & ingemiscat. Et ecce, inquit, vigil & sanctus de cœlo descendit, & clamauit fortiter, & ait:

Qualiter arbor spiritualiter succidatur.

Succidite arborem & præcidite ramos eius &c. Alia sunt quæ **C**
 boni angeli per seipsos faciunt, alia quæ fieri permittunt: vt nulla omnino sine eorum dispositione & sapientia fiant. Bona itaque fiunt eorum cooperatione, mala autem eorū permissione. Quoniam ergo rectitudinis statum subuertere malum esse cognouit, bonus angelus præcidere arborem noluit. Verūtamen quòd hoc vnus meritum vel vnus

SUPER DANIELEM.

terfuitatis bonum exigere cognouit, fieri permisit. Quod autem dicit: Præcidite: permissionem intelligite, non autem præceptionem. Neque enim hoc est malignis spiritibus obedientia iniuncta, sed licentia indulta. Hoc siquidem eos tandem aliquando facere permisit, quod eos diu desiderasse minimè ignorauit. Hinc est quod Iudæ à domino dicitur: Quod facis, fac citius. Vnde patet quod sine Dei permissione nil in nostra sectatione præsumunt, qui non nisi permitti hanc arborem succidunt, quando constantiæ virtus tentationibus paulatim attenuatur, tandemque funditus tollitur. Succisa arbore præcidentur & rami: quia virtute animi deficiente, paulatim bona opera subtrahuntur. Arbor succiditur, & ramus præciditur: quando animi virtus in occulto, & virtutis opus deficit in aperto. Succisa igitur arbore, ramisque præcis, folia excutuntur, fructusque dispergitur: quia deficiente virtutum proposito, virtutumque exercitio, prius gratia bene loquendi tollitur, tandem & gratia rectè intelligendi subtrahitur, & meritò. Plus enim scandalizat quàm ædificat audientes castigatio prædicatoris peruersi.

Sequitur: *Fugiant bestia qua subter eam sunt, & volucres de ramis eius.* Bestia siquidem quæ prius subter eam erant fugiunt: quando subiecti ipsius eius obedientiæ detractant, & carnales quique magisterium eius contemnunt. Volucres cœli de ramis eius fugere, est spiritales quosque viros vitæ illius horrere infamiam, consortia declinare. Veruntamen germen radicum eius in terra finite. Tunc arbor quasi radicitus auellitur, quando post perpetrata mala etiam in desperationem præcipitatur. Quasi enim radices suas arbor amittit, quâdo omnem correptionem perdit, & in desperationem cadit. Quid itaque aliud est huiusmodi arboris germen radicem post ruinam remanere, nisi post lapsum pœnitentię propositum retinere, & pœnitentiæ fructum de diuina pietate sperare? Et alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis quæ foris sunt, & rore cœli tingatur, & cum feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei, & septem tempora mutantur super eum. Quid autem intelligitur rectius in vinculo ferreo & æreo, quàm peruersitatis indomabilis consuetudo? In ferro audacia. In herbis terræ bona infima, bona terrena. Quasi ergo vinculo fer-

ferreo in herba terræ mens deprauata alligatur, quando in carnaliū voluptatum amore ex praua cōsuetudine obduratur. Et rore cœli intingatur. Quid intelligimus per rorem cœli, nisi subtiles & vix intelligibiles suggestiones diabolice? Rore itaque cœli mens deprauata intingitur, quando per suggestiones diabolice diuersis erroribus imbuitur. Qui igitur in herbis terræ foris alligatur, oportet vt rore tingatur. Nā post deprauationem morū, etiam sensus deprauatur, & multis erroribus facile implicatur. Hinc est quod in euerfione Hierusalem rex prius filios, postea oculos amisit.

De triplici inquietudine cordis.

Idebā in visione mea nocte, & ecce quatuor ventu cœli pugnabāt in mari magno &c. Videamus nunc quid sit hoc mare magnum in quo Daniel vidit hanc quæcunque sit pugnam ventorum. Quis autem nescit mare quā sit instabile & inquietum, quod semper mouetur ad omnem flatum impulsūque ventorum? Rectè itaq; in eo cordis mutabilitas & inconstantia figuratur, eo quod verè sit similis fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. Est autem hoc malum triplex. Est enim mutabilitas propositi promissi & voti. Propositum est quod quisque statuit apud semetipsum. Promissum quod apud proximum. Votum quod apud Deum. De primo dicitur: Vult & non vult piger. De secundo: Nubes, & ventus, & pluuia nō sequentes, vir gloriofus & promissa non complens. De tertio: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. Stulta promissio est, quæ fit de eo quod fieri nō licet, vel quod Deus facere prohibet. Infidelis promissio est quam pœnitentia sequitur, vel cordis duplicitas comitatur. Nec tamen qui tali voto se obligant, pro libitu eiusmodi vinculū abrumpere debent: sed ad arbitriū corū absoluendi sunt, qui potestatē ligandi atq; soluendi acceperunt & habent. In mutabilitate propositi, notatur vitiū inconstantis animi. In mutabilitate promissi, scandalum proximi. In mutabilitate voti, contemptus & iniuria Dei.

Cap. 7.
D

Quæ sit pugna ventorum.

Quæ est autē ista pugna ventorum, nisi fortis impulsus & vehementia tētationum? Diuersitas verò ventorum cœli, cōtrarij sunt affectus animi. Aliter enim spirat cōcupiscētia,

& aliter fiat iracundia. Aliter autem & aliter confidentia vel diffidentia. Sæpè inter fortes concupiscentiæ æstus violenti&que impulsus animus ad semetipsum redit, atq; acriter reprehêdit, sibi irascitur, sibi indignatur, & cōcupiscentiæ flatibus iracundia ex aduerso stando reluctatur fortiter & resistit. Sed cū post momentaneam quietem violentior surgit, & solito validius impellit mentis statum, penè euertit: intantum vt iam iam deficiat, & in diffidentiam cadat. Flante itaque diffidentiae vento, miserabilius quàm prius animum periclitari contingit. Timendum nanque valdè, ne ventus iste vehemens repente irruat è regione deserti, & concutiens conscientiae domum, totum mentis statum euertat. Sed Deo aspirante vires resumit confidentiae ventus: & ad diuinam misericordiam recurrens animus, iactat in domino curam suam, & sic in se mentis reparat constantiam. Ecce pugna ventorum, quam in nobis verius experimur, & sapius quàm legamus in libris.

De pugna quatuor bestiarum.

- F *Quatuor, inquit, bestiae ascendeant de mari diuersae inter se.* Quid quæso est bestias post ventorum pugnam de mari ascendere, nisi bestiales motus & irrationabiles impetus, post tentationum violentiam, de cordis instabilitate exurgere, & prorumpere in apertum? Quasi bestialem enim formam sibi induit, qui bestialiter viuit. Quid nisi bestiae sunt, qualibet vitia, vel quælibet praua desideria? Eiusmodi bestiae mores lacerant, virtutes iugulant, animas suffocant.

De prima bestia.

- G *Prima bestia quasi leona, & alas habebat vt aquila.* In descriptione primae bestiae intelligimus vitium insolentiae. Insolitum quasi non solitum dicimus, vel contra solitum: & inde Insolentia dictum putamus. Rectè ergo insolentia dicitur, quando passim & temerè præter solitum præsumitur. Prima, inquit, bestia quasi leona. Dicitur leo tantae feritatis esse, vt prouocatus nec mortem timeat, nec periculo mortis à furoris sui impetu se retardet. Leo, inquit, fortissimus bestiarum ad nullius pec. oc. Vides in leone quàm stulta audacia, & quàm audax stultitia? Nonne leoninae videtur audacia, ad faciendum sibi nomen, ambulare in magnis & mirabilibus super se? Omnia ultra vires præsumere, contempto maiorum præcepto, ieiunia, vigiliae, & huiusmodi obseruan-

uantias ultra modum extendere, & nec saluti parcere, nec animæ mortem in debita obedientiæ contemptu horrere? Nota quòd non leoni, sed leonæ assimilatur: quia hic sexus impetus sui vehementia proteruior & pertinacior inuenitur. Vide ergo quàm bestiale & verè leonæ simile sit, nullius consilio, nullius acquiescere præcepto: sed in temeritatis suæ audacia pertinaciter perdurare.

De duabus alis primæ bestiæ.

Vultis & hoc breuiter audire quid sentiam de huiusmodi H bestiæ alis? Videtur mihi vna esse præcipationis, altera præsumptionis. Ecce alæ duæ, & ambæ aquilinæ. Quis hoc de aquila nesciat, quòd cæteris penè omnibus auibus celerius vel celsius volare soleat? In præcipatione atrède celeritatem volatus. In præsumptione volatus celsitudinem. Dicitur autem aquila rex auium, & leo bestiarum. Nunquid non ergo ille videtur aliquid habere leonæ, & aliquid aquilæ, qui præsumit tam in actiua quàm in contemplatiua vita præcedere cunctos, & in viraque singularem & summum locum tenere? In terra est leonæ. In cælo est aquila. Qui se præsumit cæteris omnibus incedere fortius, volare sublimius: incedere per actionem, volare per contemplationem.

De auulsione alarum.

Aspiciebã donec auulse sunt alæ eius, & sublata est de terra. I
Prius alæ auelluntur, postea & ipsius bestiæ corpus de terra subleuatur. Prius contèplatiuæ, postmodum actiuæ etiã vitæ gratia amittitur. Quid enim est alas suas perdere, nisi sublimes contèplandi volatus amittere? Cùm enim post multos ieiuniorum & vigiliarum excessus ceperit corpus tabescere, caput dolere: velis nolis oportet alas deponere, ad terram redire, & carnis curam agere. Et melius est vt sponte deponantur, quàm inuito auellantur. Quid est alas auelli, nisi amittere cū dolore ingenti & sine vlla spe recuperandi? Sic itaque post alarum auulsionem & terræ inhabitatio denegatur: quia post subtractam cõtèplationis gratiam, etiam benè operadi gratia animo superbienti subtrahitur. Sed vbi quæso de cætero erit hæc bestia de cælo amissis alis deiecta, & sublata de terra? An fortè iterum in mare descèdet, qui de mari ascendit? Sic vtique, sic sæpè quod ex cordis præsumitur leuitate, post multam mētis fluctuationē in amaritudinem terminatur. Sic de terra in mare transitur, si montes in

cor maris transferuntur. Quid enim est mōtes in cor maris transire, nisi de magni conaminis culmine in nimiam cordis malitiā cadere? Et supra pedes quasi homo stetit. Et vtinam vel serō desinat se angelum credere, & tandem aliquando desinat supra hominem præsumere. Iam non volat vt angelus, nec ambulat vt homo: sed stat vt nunquam requiescat. Assiduè ergo stat, quia sine intermissione laborat. Pedes sine incessu fatigar, sine fructu laborat. Supra pedes stetit vt homo. Grande spectaculum: sed sc̄dum miraculum videre quadrupedem bestiam, leoninam denique formam supra duos pedes contra cœlum erigere, & contra naturam erectam stare. Quæ est ista erectio monstruosa, nisi enormis quædã & nimis detestãda superbia! Cōtra cœlum se erigit, qui diuina iudicia reprehendit. Et cor eius datum est ei. Cuius eius? Non lænæ, sed hominis. i. carnaliter sapientis, vel tunc veraciter cor hominis accipit: quando per multam experientiam errorem suum intelligit, & tamen suum defectum quàm aliorum profectum plenius recognoscit.

De secunda bestia.

K *Et ecce bestia alia similis vrsō in parte stetit, & tres ordine &c.* In hac secunda bestia rectè intelligitur inuidentia. Est enim remota & abditis solet habitare, & in hoc ipso formam gerit inuidiæ. Nam & ipsa quidem vtpote sc̄ditatem suam erubescēs semper studet latere. Est enim vrsus animal malitiosum, & sauum, & fortè est eiusmodi inuidiæ vitium. Inuidia est odium alienæ felicitatis. Est autem vrsus animal plurimum inquietum: ita vt ad stipitem ligatus nunquam penè desinat vel in circuitum pergere, vel pedibus fixis caput nunc in hanc nūc in illam partem iactare: & in hoc habet formam non modò inuidiæ, sed inuidentiæ, quæ animus nullo penè momento finit requiescere. Dicitur enim de hac bestia quòd in parte stetit. Nemo enim repente fit turpissimus: sicut è contrario, nemo repente fit summus. Quasi adhuc itaque in parte consistit, quãdo ad aliqua bona agenda antiqua adhuc consuetudo trahit.

De tribus ordinibus dentium.

L *Et tres ordines erãt in ore eius, & in dentibus eius.* Ipsa scriptura denunciat quomodo tres ordines erant in ore eius. i. in dentibus eius. Quid autè in dētibus rectius intelligimus, quàm

quàm malitiæ & inuidentiæ morsus? Est autem propriū inuidentiæ, alienam vitam rodere, & obrectationum moribus lacerare: quod tribus modis tanquam in ore tres habens ordines exequitur. Solet enim liuida mens semper manifesta mala multiplicius exaggerare. Dubia quæque in deteriore partem vertere. Aperta autem bona quia negare non potest, arge qua præualet offuscare, & de eis aliquid minuere. Primum est obloquutionis, secundum derogationis, tertium detractionis. Obloquutio, est malæ opinionis disseminatio. Derogatio, bonæ opinionis euacuatio. Detractio, bonæ opinionis attenuatio. Sequitur: Surge, comede carnes pluras. Quid est carnes comedere, nisi aliena infirma dente maledico lacerare? Sed quod dicitur: Surge, comede. Quid quæso erit? Præceptio, an permissio, suggestio, an instigatio? Sed si à bonis angelis dictum putamus, permissionem tantum intelligere debemus. Si autem à malis, tam suggestionem quàm instigationem vera ratione intelligere compellimur.

De tertia bestia.

Post hæc, inquit, aspicebam, & ecce altera quasi pardus, & M
habebat alas auis quatuor super se, & quatuor capita erant super bestiam, & potestas data est ei. Certè cum volucres volant, seipsas supra semetipsas leuant, & per inane suspendunt. In pardo autem hypocritarum fraudulentia figuratur, qui per totum corpus maculis quibusdam respergitur. Nam hypocritæ quidam sanctitatem prætendunt, sed peruersum est quod diligunt. Nonne igitur eiusmodi mentis seipsas supra semetipsas attollunt, & per inane suspendunt: cum propter ambitionem & inanem gloriam duræ distractionis obseruantias penè vltra humanæ possibilitatis mensuram extendunt? Et quid aliud est multa capita habere, quàm nil simpliciter agere? Omne enim quod hypocrita agit vel agèdo intendit, ambitioni deseruit.

De quatuor capitibus bestię tertiæ, & quatuor alis.

Prima itaque species huius mali, est affectatio libertatis. N
Secunda, affectatio dignitatis. Tertia, auctoritatis. Quarta, potestatis. Primò, vt subesse refugiat. Secundò, vt de gradu in gradum ad maiora conscendat. Tertio, vt vir magni consilij appareat. Quarto, vt in domo Dei summum locum & honorem obtineat.

De quatuor alis.

De alis verò vt breuiter exprimã quod sentio: Vna dicatur simulationis. Alia, dissimulationis. Tertia, ostentationis. Quarta, excusationis. Simulatio, est de occultis bonis. Dissimulatio, de occultis malis. Ostentatio, de bonis manifestis. Excusatio, de manifestis malis. Ostentatio & simulatio à dextris existunt, & his duabus volant, dum se proximis commendantes gloriam suam circunquaque dilatant. Excusatio & dissimulatio remanent à sinistris: quia in his duabus corpus suum velant, & secluatem occultant. Et potestas data est ei. Et absque dubio miro Dei occultoque iudicio, maiora sunt penè quæ hypocritæ facere possunt, & faciunt, districter vitæ obseruantias custodiunt, quã qui propter Deum se affligunt. Et cum constet quòd omnis caro scænum, & omnis gloria eius quasi flos agri: plus tamen laborant sæpè sectatores vanitatis pro vana gloria & transitoria, quã veri æmulatores iustitiæ pro vera gloria & æterna.

De quarta bestia.

P Nunc de quarta bestia breuiter perstringamus. Post hoc, inquit, aspiciebam in visione noctis. Et ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis & fortis nimis. Dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans. Dissimilis autem erat cæteris bestiis quas videram ante eam, & habebat cornua decem. Vide quòd genus monstri in vitis sit, cui nullum inter alia comparabile inuenitur. Scimus autem quòd mens quæ inuidia & impudentia corrupta fuerit, de cætero nulli omnino nec sibi nec aliis parcit. Nam inuidia tollit huiusmodi amorem & compassionem proximi. Impudentia verò moderantiam & circumspectionem sui. Et sæpè qui eiusmodi sunt, multos labores & dolores patiuntur: immò libenter tolerant vt alios affligant, & malunt ipsi miseriam sustinere, quàm aliis non inferre. Vide ergo quàm sit mirabile, quàmve horribile, hominem humanitatis oblitum, hominem exuere, & cor induere beluinum. Fortis etiam nimis est, qui ob mala proximis inferenda, tam patiens est ad ipsa etiam toleranda. Dentes autem & vngues ferreos habere dicitur, qui ad omnem crudelitatem verbis & operibus in proximos effrenatur. Denique omnia comminuit & conculcat, qui non solum aliorum infirma, sed & fortia carpit & damnat, & pro posse
ad.

adnihilat. Omnia iraque per diffamationē lacerat, & quod infamare non potest, per despectum calcit. Vt autem cætera taceam, in hoc maximè videtur hæc bestia cæteris dissimilis esse, quod in hoc nouissimo statu nescit mens improba erubescere.

Quod per Dei gratiam qui modò bestia fuerat, in hominem reuertatur.

Aspiciebam donec throni positi sunt. Et antiquus dierum sedis. Vbi abundauit iniquitas, superabundauit & gratia. Ex hoc loco facile est aduertere, quoniam nulla nostra malitia diuinam misericordiam vincere potest. Quid enim est quod post succedentes sibi bestias posito throno antiquus dierum sedit: nisi quod post multa vitiorum detrimenta ille qui est ante omnia tempora æternus, per visitantem gratiam cor lubricum infirma propositi stabilitate figit, & sibi mansionem constituit? Et quid est quod bestiarum potestas aufertur, nisi quod per visitantem gratiam vitiorum sopita tyrannide regnum peccati destruitur?

GALFRIDVS.

Quomodo intelligitur Belis destructio.

Uit Daniel picem, & adipem, & pilos, & co-
xit pariter, fecitque massas, & dedit in os dra-
conis: & diruptus est draco. In passione Chri-

Cap. 4.
R

sti diruptus est draco magnus, qui inter pilos picem, & adipem deuorauit ignarus. Siquidem inter peccatores occisus est, qui peccatum non fecit: inter eos qui insensibiles & sine spiritu vitæ voluptatibus dediti sola radicantur in carne, & eos qui tenaci malitia tetri ex procerâ arbore prodeunt: quod crudelitas oritur ex animositate superbiæ, si solos tales vorasset, minimè crepuisset. Sed cum pice & pilis adeps coquitur, & eorum peccata expiat, quibus dignanter gratia Dei sese communicat. Si propter admixtum ipse draco crepuerat, vt ipsi etiâ exeant qui fœdi prius & fluxi extiterât. Quod si de solius Christi persona id intelligimus, ex qua dictum legimus: Ero mors tua ô mors: in pilis caro siue concupiscentia licet orta de carne, in pice similitudo culpæ significatur, diuinitas in adipem. Sed quid dicimus, quod ante draconem istum sanctus Daniel etiam Bel destruxit? Vtinam ante mortem nostram domine destruas vetustatem. Hoc enim interpretatur Bel.

Da-

Daniel iudicium Dei est, in quo princeps mundi huius eicitur, & veritate cognita à vanitate liberamur. Rex Cyrus qui hæres interpretatur, humana ratio: quoniam hereditario iure configit interiores animi motus, & exteriores tegit corporis sensus. Huius regis conuiua Daniël præ cæteris honorat amicum, cum cœperit mens humana in quantum iam comperit iustum approbare iudicium, & acceptam habere notitiam veritatis: sed ex magna parte quos regere & cœercere debuerat, confusos adhuc affectus, vanitatem vetustatis adorans. Idololum intus luteum, foris areum, nostra est vanitas ad prioris hominis pertinens vetustatem. Lutum luxuria est. Aes loquacitatē vel auaritiā notat: quarum vtrāque sectantur foris, quos interius libido corrumpit. Nec comedit idololum hoc: quia nescit vtralibet concupiscentia refici, quanuis videatur suis quibusdam epulis ad esuriam potius prouocari. Templum huius idoli, sua cuiusque concupiscentia peccatoris: in quo vt occultum deprehendamus introitum, & appareant nobis impressa vestigia: crebra mortis meditatio, cineris aspersio est.

Finitur prophetia Danielis.

SEQUITVR OSEE.

STEPHANVS. De pœnitentia.

Cap. I.

S

*T*abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim. Gomer consummata. Debe. voluptas. Et sæpè dominus illam animam quæ in voluptatibus est consummata carnalibus, ad pœnitentiam vocat. Nõne dominus assumens Magdalenam, assumpsit Gomer filiam Debe. Multi veniunt in Baby. & ibi curantur. Vbi abunda. de. f. gra. Eruiſti a. m. ex inferno infe. De execratione & me. an in conser. Dixit dominus ex B. & m. c. f. fi. bu. Nõne vulgariter dicitur, quòd castra munitissima non fiunt in locis amœnis, sed asperis &

& horribilibus? Alia interpretatione Debelaim dicitur palata, & est massa ficuum siue caricarum. Hanc massam Esaias hulceri Ezechiaë iubet apponi. Secundum hoc filia Debe. est filia peccati. Per ficus enim peccata intelliguntur. Vnde primi parentes post peccatū, de foliis ficus fecerunt sibi perizomata. Quod adhuc faciunt, quicūque peccatum per circumstantias sicut folia fructus tegunt. Peccata quidem sicut ficus dulcia videntur delinquentibus. Apponenda est ergo massa ficuum vulnere, vt peccatum curetur recordatione peccati. Sic verus Dauid caput Goliae proprio illius amputauit ense. Sic Iudith caput Holofernis. Sic Hester Amā, proprio patibulo iubet suspendi. Sic infructuosa ficulnea iterorum appositione pinguescit. Sic Lazarus aperto suscitatus est monumēto, vt locum in quo iā quatrduanus iacebat agnosceret. Itē Iudas misit Thamar hœdū: & Isaac libenter hœdū comedit. De capra fœtida nascitur hœdus sapidus.

De humilitate.

Voca nomen eius Tezrael. Tezrael, semen Dei. Quia bonū opus quod prælati vel per eum conuersus facit, non sibi sed Deo debet attribuere, quia semē Dei est, non hominis. Et benè bonū opus semen dicitur quia quātūcūque aliquis sit perfectus, semper debet semen Dei in terram liberi arbitrii iacere, & tāquam de nouo inchoare. Vnde & dixit: Nūc cœpi. Item: Toto die contristatus ingrediebar. Itē: Cū consummauerit homo, tunc incipiet. Et Apostolus: Posteriorū oblitus, in interiora me extendi.

De ambitione.

*A*fferat fornicationes à facie sua, & adulterium. *de m. n. s.* Per fornicationes, vitia subditorū. Per adulterium, prælatorū. Per hoc notatur quòd sicut adulterium, grauius est quàm fornicatio: ita peccatum prælati grauius est quàm subditi. Adulterium est in medio vberū, conscientia vertitur in ambitionem & lucrum.

Da passione Christi.

Agricolæ nolentes segetes suas à viatoribus conculari, X caput viæ spinis claudunt. Sic Iudæi ne locum & gentem amitterent, caput Christi spinis confixerunt.

Cantica sine titulo. Quomodo sancta anima à domino per vias iustitiæ deducatur.

Ecce

Cap. 2.
V

Y *Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & dabo ei visitores eius ex eodem loco, vallem Achor ad aperendam spem.* Lactat dominus animam, quando suæ bonitatis gratiâ eius inspirat affectibus. Et eam in præsentis & peccatorum venia releuandam, & virtutum gratia confirmandâ, & in futuro beatitudinis æternæ gloria sublimandam misere recorditer pollicetur. Item lactat eam, cum suauitatis æternæ refectam dulcedine, ad appetenda summa regni cœlestis gaudia vehementius accendit. In solitudinem ducit, cum suauitatis intimæ iucunditate gustata tumultus omnis vitæ mortalis ne degustatis priueter bonis, ei suggerit deuitare, & quieti mentis toto desiderio interna aspiratione hortatur intendere. Ibi loquitur ad cor eius, cum eam à vitiorum opprobriis liberatam de secretis cœlestium gaudiorum per contemplationis intimæ gratiam & licentius instruit, & infundit vberius. Dat ei visitores eius ex eodem loco. i. ex ipso mentis tranquillo statu discretioni militantes cogitationes producit, quæ vinitorum more quicquid in corde lingua & opere superfluū pullulat amputare, & quod ad edificationem proficiat plantare satagant & nutrire. Et quoniam qui apponit sci. & do. dat ei vallem Achor quod interpretatur cōturbatio, ad aperiendâ spem, cū eâ ad hoc excitat, vt in humilitatis exercitio sâctis semper laboribus insistat, & omnē à se nociuæ securitatis torporem abiiciat.

GALFRIDVS.

Quæ sunt iudicia animæ quæ à domino desponsatur.

Z *Desponsauit te m. in iudicio & iustitia &c.* Animas sibi fin gulorum Christus desponsat, cum sua illas dignatione Christus præueniens benedictione subarrat. Præcipua siquidem eius munera, & certissima quædam desponsationis eius iudicia sunt hæc, de quibus etiam Iudæos increpans veritas ait: Reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. In iudicio & iustitia nos ipsos arguere & castigare, in misericordia & miserationibus proximis subuenire, in fide cum Deo sollicitè ambulare debemus. Sanè tria hæc grauiora legis auctoritate non ponderentur, videlicet potiora & preciosiora sunt, & verè bona. In quibus quæcunque sese inuenerit anima se Deo placitâ, & ab eo nouerit desponsatam.

Item. STEPHANVS. De pœnitentia.

Esponsabo te. Ter dicit spōsabo, ad notādū triplex dilecti A
onis testimoniū, sc. cordis, oris, & operis. Vnde ter quæsitū
est à Petro, an diligeret dominum. Ter etiam dicit sponsa-
bo, quia tripliciter desponsatur anima peccatrix Christo .s.
per contritionem, confessionem, & satisfactionem. Hiero.
Nota misericordiam Dei: meretrix diu fornicata ad virum
reueritur, nec reconciliari viro, sed sponsari dicitur. & vi-
de distantiam inter Dei & hominū coniugia. Homines de
virgine non virginem faciunt: sed Deus meretricibus iun-
ctus virginales reddit.

De malitia mundi.

Maledictio, & mendacium, & homicidium, &
furtum, & adulterium inundauerunt. Signan- B
ter dicitur inundauerunt, vt notet peccato-
rum abundantiam. Tunc fluuius inundare di-
citur, cum alvei sui ripas excedit, & vicina lo-
ca occupat. Similiter cum peccatum publicè perpetratur, &
alios corrumpit, tunc dicitur inundare. Item fluuius in ma-
re fluit, & peccatum in inferni amaritudinem. Dicitur etiā
peccatum inundare, vt per hoc notetur eorum origo. .s.
quòd ex aquis temporalium proueniunt. In cuius rei signi-
ficatione aquæ Egypti conuersæ sunt in sanguinem: quod
fit quotiens ad vsum peccandi temporalia convertuntur,
& sanguis san. tetigit, & vnum peccatum aliud attraxit.

De adulatione.

Et ad iniquitatem subleuauit animas eorum. Glossa: quia C
non solum non corrigunt, sed & laudant, & impunitatem
promittunt: vnde illi ad peccandum subleuantur. Signan-
ter ait subleuantur, qui enim aliquem subleuat, efficitur ve-
ctor eius. Et sicut homo qui vehitur, facilius & cum mino-
ri labore transit viam, quàm si incederet pedes: sic facilius
peccat, qui adulationis vehiculo inducitur ad peccandum.
Item qui reum iudici ostendit, nonne idem facit, ac si di-
cat vt in eum animaduertat? Similiter qui adulando pec-
catorem subleuat, idem est ac si Deo dicat, vt in eū animad-
uertat, cuius etiam damnationis participem se ostendit.

De luxuria.

Fornicatio, & vinum, & ebrietas aufert cor. Verè forni- D
catio aufert cor, etsi quædam alia peccata sint maiora. Vn-
de ille in euangelio, qui se vxorem duxisse dixit, non se ex-
cusa-

cusauit. Certè vxor & amor vinum moderabile suadent:
Illa pudore caret, Liber, amorque metu. Deniq; in Cātile-
na dicitur: Domine Deus quis meum cor furatus est!

De cupiditate.

Cap. 5.

Atti estis sicut rete expansum super Thabor.
Thabor interpretatur veniens lumen. Hoc lumen est sacramentum dominici corporis & sanguinis, quod quotidie ad nos venit. Rete igitur super Thabor expandit, qui mysterium nostre redemptionis conuertit in ministerium suæ cupiditatis, celebrando missas obolarias. Et cum Iudas Christum mortalem & passibilem triginta argenteis vendiderit, nostri sacerdotes iam sedentem ad dexteram patris pro vno obolo vendunt.

De poenitentia.

F *Ego quasi tineam Effraim, & quasi putredo domui Iuda.* Tria sunt principalia propter quæ comeditur à tineam vestimētū. Vel quia vetus est, vel quia in usum non assumitur, vel in tali loco ponitur, quod solis radiis non exponitur. Vestimentum nostrum, est corpus nostrum. Hoc vestimentū vetus est, cum inueteratum est in peccatis. In usum non assumitur, cum ieiuniis non affligitur, nec Dei seruitio mancipatur. Radiis solis non exponitur, cum per confessionem veri solis radiis non patet. Item mala ligna putrida vocantur. Putridū lignum lucet in nocte, sed non solidū siue sanū. Nox est vita præsens, in qua lucent mali siue florent, & boni vix apparent. Sed sicut putredo lignū putridum consumit, sic eos dominus in pœna consumet. Vel potest accipi in bono. Dominus enim nobis est vermiculus, vel putredo, cum virorem temporalium vel amorem in nobis depascit. Tinea etiam & putredo nobis est, cum facit nos considerare quod putredo consumet corpora nostra. Vnde: Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tineam.

Cantica siue titulo.

G *Quomodo Deus sit homini tinea & putredo.*
Ego quasi tinea Effraim, & sicut putredo domui Iuda. Tinea de velle nascitur, & eandem vestem de qua nascitur dissipat & corrumpit. Effraim verò fructificatio interpretatur. Sunt itaque qui bonis fructificantes operibus, sed per ostent-

ostensam religionem secularia magis commoda consequi quam diuinam adipisci gratia cupientes. Quibus plerumque contingit, vt hac occasione quod cupiunt assequantur, & ad exteriora prouecti, dum multiplicibus curis desideranter inseruiunt, bona quae non recta intentione inchoauerant, derelinquunt. Dum igitur suscepta cura quae eis ex occasione extensa religionis imponitur, eiusdem religionis studia dissipat: quasi tinea vestem de qua nascitur lacerat & consumit. Cum autem ad hoc peruenerint, vt etiam diuina coeperint fastidire, & ad fabulas se conuertentes auditum a veritate auerterint: & sicut solent homines ab introitu putredinis auferre faciem, sic illi a spiritalibus intensione amouerint: tunc eis dominus putredo & tinea non immerito fieri praedicatur. Quod quia dominus iusto iudicio fieri permittit: ipse facere dicitur, quod eius permissione perficitur.

GALFRIDVS.

Enite, & reuertamur ad Dominum. De sanctis a- Cap. 6.

V nimalibus dictum est, quod ibant & non reuertebantur. Hic autem dicitur: Venite, & reuertamur ad dominum. Sed cum dicitur: Ibant & non reuertebantur, non impenitentia, non commendatur perseverantia, non impenitentia denotatur. Ibant enim & reuertebantur ad dominum. Bonum est enim semper ad eum vel eundo vel redeundo accedere. Nam ab eo recedere nunquam bonum. Venite, & reuertamur ad dominum. Si diceret: Ite, lapideum signum miliarium videretur, quod non mouetur, & viam docet. Herodianum est verbum: Ite, & interrogate diligenter de puero. Si vero diceret: Reuertamur, venite, & non diceret reuertamur: in veniendo se socium exhibere videretur, sed in reuertendo non ita. Nunc vero ait: Venite, & reuertamur ad dominum. Simul inquam reuertamur, & ipse similiter opus habeo. Dominus vniuersorum est verus dominator, & durus domitor eorum qui auertuntur & non reuertuntur ad eum.

Idem.

Ipsa cepit, & sanabit nos. Quare incipit dominus, & non continuo sanat? Subest enim ei cum voluerit posse, sed cooperatore expetit, & expectat vt cooperetur quisque ei in sua & proximi sanitate: & hoc ipsum solus dignationis. Opus eius est

SUPER LIB. OSEE.

in Psalmo: Cùm auerterit dominus captiuitatem Sion: per pœnitentiam exultabit Iacob in statu iustitiæ, & lætabitur Israël in statu gloriæ. Debet enim homo esse nux, cuius cortex amarus, testa solida, & nucleus dulcis. Per amarum corticē pœnitentia: per testam solidam, iustitia: per dulcem nucleum, dulcedo gloriæ. Vel prædicti dies possunt omnes accipi de præsentī, vt primus sit contritio, secundus confessio, tertius satisfactio. Vnde Moyses: Ibimus viam triū dierum in so. Vel cogitatio, locutio, operatio. Hoc est triduum Sauli, triduum quo parentes inuenerunt Christum, triduum Ionæ, triduum Christi in sepulcro.

BERNARDVS.

L *Vniſcabit nos post duos dies i. d. t. s. n.* Decet vt quemadmodum caput præcessit, sequantur membra. In patibulo, vj. feria redemit hominem, ipsa die qua fecerat hominem in initio. Sequentē die sabbatizauit in monumento, consummato opere quod susceperat. Tertia verò, quæ prima dierum est, primitiæ dormientium, nouus homo apparuit mortis victor. Ita & nos quicumque sequimur caput nostrum, tota hac die, qua plasmati & redempti sumus, non cessemus agere pœnitentiam, non cessemus tollere crucem nostram, perseuerantes in ea, sicut ipse perseuerauit, donec dicat spiritus vt requiescamus à laboribus nostris. Perſistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non nostra leuitate. Caput nostrum deposuere viri iusti. Nos verò dignatione sua deponant angeli sancti vt consummata viriliter die crucis, secunda quæ post mortem est, quiescamus suauiter, dormiamus feliciter in sepulcris, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei.

STEPHANVS.

De exemplo malorum.

Cap. 7.

M

Reuelata est iniquitas Effraim, & malitia Samaria: quia operati sunt mendacium. Hic manifestè habetur, quòd peccata principū & prælatorum, salutem impediunt subditorum. Nota quòd ait reuel. quia non sufficit eis peccata latenter: immò iniquitates suas reuelant, vt alios corumpant. Vnde Esa. Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti vt immolares hostias. Operati sunt mendacium: id est terrena sequuntur,

quantur, in quibus nihil est nisi mendacium. Promittunt enim felicitatem quam conferre non valent. Vnde Hierem. Verè mendaces erant colles, & multitudo montium fuit mendax. Colles, sunt minores dignitates: montes, maiores.

De tentationibus diaboli.

Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente. **N**
Cor malum meritò dicitur clibanus à coquente succensus. Sicut enim accendens clibanum intus non intrat, sed exterius ignem facit & ministrat: nec ignis exit de clibano, sed gyrat interius, & clibanum ad coquendum panem calefacit: sic diabolus per suggestionem cor hominis accendit, ita quòd substantialiter in cor hominis non intrat. Hoc enim facere non potest. Vnde quòd dicitur intrasse in cor Iudæ, intelligendum est per suggestionem, non per essentiam. Ille ignis non procedit exterius, quousque succensus sit cor ad coquendum panem impietatis, & totum cor sit exustum. Vnde Hierem. Pellis nostra exusta est quasi clibanus. Panis impietatis, est ipse homo: qui primò frangitur in farinam, per diuersos circuitus & curas huius mundi. Deinde farina aqua conspergitur, & fermento fermentatur. Aqua & fermentum, duæ sunt filiæ Loth. i. declinantis: quæ ipsum inebriant, s. concupiscentia & superbia. hoc est quod dicitur: Pectore & ventre repes.

De ambitione.

Vnra dederunt amatoribus suis. i. adulatoribus, & etiam spiritibus malignis. Sed etiam cum mercede conduxerunt nationes. i. causa promotionis, prece vel precio sibi fauorè laicorum acquirunt.

Cap. 8.

O

De obstinatione malorum.

Iudas multiplicauit vrbes munitas. i. seipsum in malitia mu- **P**
nitiuit & confirmauit. In ciuitate malorum murus est quadratus: cuius vnum latus est mala spes, siue malus amor. Aliud est malus timor. Tertium est malum gaudium. Quartum est malus dolor. Iste murus ædificatus est magnis lapidibus quadris, & quibusdam minutis cæmento coniunctis. Lapidis minores & maiores, sunt minora & maiora peccata. Cæmentum autem calceum fit de lapidibus in

clibano coctis, & in puluerem redactis admixta aqua. Lapis durus in clibano coctus, & tandem in puluerem redactus, cor est humanum, quod in clibano curarum mundi decoctum, in puluerem cupiditatis redigitur. Cui aqua concupiscentiæ admixta fit cæmentum: quod est tenacius si admisceatur harena: quod valdè mirabile videtur. Harena quidè sterilis est & arida, & ideo dissoluta. Et tamen cæmentum calceum tenacius facit & durabilius. Quid per harenam, nisi temporalis abundantia? Quæ licet in se arida sit, sterilis & dissoluta, tamen cæmentum ex cupiditate & luxuria factum tenacius reddit.

Cap. 9.

Vid facietis in die solen. Hæc solénitas est dies iudicij: quia tunc solennizabunt sancti. Et nota quòd duplex festum solet dici solennitas. Modò quidem simplex festum est, s. in stola animæ. Sed tunc erit duplex festum: quia boni recipient duplicem stolam, s. animæ & corporis. Et mali operientur diploide confusionis.

R Profundè peccauerunt, sicut in diebus Gabaa. Nota sicut per nullum factum antiquorum expressius potuit Esaias notare pugnam & victoriam Christi contra diabolum, quâ per factum Gedeonis, cum dixit: Iugum oneris eius, & virgâ humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. sic per nullum factum flagitiosorum antiquorum expressius potuit Osee magnitudinem peccati, quâ per factum Beniamitarum violèter opprimentium uxorem Leuitæ: & per factum eorum qui in ira petierunt regem, s. Saulè in Gabaa inunctum. In his duobus notatur abominabilis luxuria atque superbia.

De perfectione bonorum.

S Quasi vvas in deserto inueni Israël, & quasi prima poma ficulneæ. Ex vvis vinum elicitur per pressuram: & religiosi per pressuras tentationum tanquam vinum ab acino eliquatum in cellario domini reponuntur. Et sicut vva in deserto non crescunt, sed illuc aliunde afferuntur: sic viri perfecti non sunt de hoc mundo. Et quasi prima poma ficul. Quæ gratius & auidius sumuntur. Serotina enim poma non ita sunt grata sicut prima. Hæc enim primos radios solis plenè suscipiunt, unde & citius matura sunt. Tales fuerunt Apostoli & primitiui fideles, qui æstum persecutionis plenè susceperunt, & ideo prematuri siue prima poma fuerunt. Tales sunt hodie etiam

etiam contemplatiui, & ideo gratiores. Nota quòd per vñ
cuius sapor pungitius est, amaritudo siue punctio habita
de peccatis in carnis maceratione signatur. Per poma ve-
rò ficulneæ, quorum sapor dulcis, interna dulcedo, animi-
que iucunditas designatur.

De inani gloria.

Efraim ad interfectores adducet filios suos. Quidam non T
adducunt, sed interfectorem expectant. Ad interfectorem
adducunt filios suos, qui occasione peccandi non expectât,
sed querût. Interfectore expectât, qui occasione peccandi nò
querût, sed cū se obrulerit suscipiunt. Aliter: Ad interfect.
fi. ad. qui bona quæ faciunt, mūdo ostendunt. Vnde Ezech.
Quia thesauros suos ostēdit Babyloñis, ipsos amisit. Certè
qui bona quæ agit, mundo ostendit, similis est simiæ, quæ
fætum suum vrlo ostendit, quem ille protinus deuorauit.

B E R N A R D V S.

Quòd præproperè studet scientiæ, qui conscientiam nò
purgauit. Secundum aliam literam.

Eminate vobis ad iustitiam, metite spem vitæ, Cap. 10.
& il. vobis lumen scientiæ. Vltimam posuit sci- V
entiam tanquam picturâ, quæ statum habere
nequeat super inane. Et ideo illa duo præmi-
sit, & subiecit illi, tanquàm si solidum aliquid
picturæ substerneret. Securus iam intendam scientiæ, si vitæ
prius per beneficium spei securitatem accepero. Tu ergo
seminasti tibi ad iustitiam, si ex vera iustitia, notitia tui eui-
gilasti timere Deum: temetipsum humiliasti, sudisti lachry-
mas, eleemosynas profudisti, cæterisque pietatis actioni-
bus mancipasti, si ieiuniis & vigiliis afflixisti corpus, si pe-
ctus tusionibus, cælos clamoribus fatigasti: hoc seminare
ad iustitiam est. Semina sunt bona opera, bona studia: semi-
na lachrymæ sunt. Ibañt, inquit, flentes mit. se. sua. Sed ve-
nient cum exultatione portantes manipulos suos. Meritò
cum exultatione, cū reportant manipulos gloriæ. At istud
inquam in resurrectione, in nouissimo die: & est nimis lon-
ga expectatio. Noli animo frangi, noli deficere à pusillani-
mitate spiritus. Habes interim de primitiis spiritus, quod
ad præsens in exultatione meras. Metite, ait, spem vitæ. Nò
te modò mittit ad diem nouissimum, quando res iam erit
in re, & non in spe: sed de præsentī loquitur. Profus ma-

gna lætitia, & exultatio multa nimis, cùm vita venerit. Sed nunquid tantæ lætitiæ spes erit sine lætitiâ? Spe gaudentes ait Apostolus. Quisquis itaque post amara & lachrymosa cõuersionis suæ primordia respirasse in spẽ atque in quodam serenum supernæ consolationis, pennis gratiæ subleuatum se euolasse lætatur: is profectò iam metit suarum recipiens fructum temporancum lachrymarum. Felix qui tantum iam messuit, habēs interim fructum sanctificationem, finem verò vitam æternam.

STEPHANVS.

De passione.

Cap. 10.

X

EGO quasi nutrix Effraim. Sicut nutrix frangit linguam suam, vt contemperet se puero balbutienti: sic Christus cõdescendit nostræ infirmitati, vt contemperaret se nobis. Præterea paruula re allicit paruulũ ad se amplexandã: sic Christus paruula re, s. tẽporalibus, allicit nos ad suũ amorem. Et hoc est: Ego quasi nutrix Effraim por. e. in brachio, in cruce distentis. Ibi enim extẽdit dominus brachia sua ad amplectendum nos & portandum. Et sicut nutrix ad alliciendum paruulum plenè extendit brachia, & quantum potest, cùm tamen paruula extensione possit eum colligere & amplecti: sic & Christus fecit. In funiculis Adam traham eos &c. Duobus modis trahit nos: comminando s. & promittendo. Aliter: In fun. &c. Duo præcipuè retrahunt hominem à peccato, memoria passionis domini, & consideratio finis.

VVERRICVS.

Quòd qui nondum capit cœlestia, suspendatur interim à terrenis.

Y

Pendebit populus ad reditum meum. Pulchrè omnino & propriè pendebit, tanquã inter cœlũ & terram: vt licet adhuc apprehendere cœlestia non valeat, non velit tamen tangere terrena. Et si aliquando tangit, non nisi summis articulis. i. extremis partibus animæ propter necessitatem corruptionis nostræ cui seruire cogimur: quãdiu vanitati creaturæ subiecta est non volens. Vulgò dicitur: Malè expectat qui pender. Ego autẽ dico: Feliciter expectat qui sic pëdet. Quamobrẽ elegit hoc suspendiũ animæ meæ, & in ipso suspendio mortem ossa meæ, vt perseueranter in cruce ista pendere merear, donec immoriar.

STEPHANVS.

De duritia cordis humani.

Quasi leo rugiet. Mirum est quòd leone rugiente anima-
lia irrationabilia figunt gressus suos, & ultra non audent
procedere. Ex Christo verò leone per comminationem ru-
giente, non est in nobis qui rationales sumus, qui gressus
suos figat, & dicat: Cogitavi vias meas &c.

De memoria incarnationis.

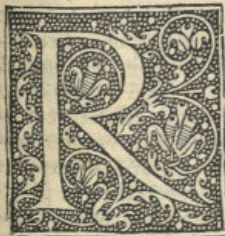
Adducat Dominus ventum vrentem. Id est pater Cap. 13.
filium peccata tollentem, & ad sui amorè ac- A
cendentem. Meritò Dei filius dicitur ventus
vrens: quia nihil est quod a deo debeat in no-
bis nociua vrere, sicut memoria incarnatio-
nis. Vnde: Proba me domine & r. m. & c. Nihil est etià quod
tatum debeat ad amorem accèdere, quàm humilitas incar-
nationis. Vnde cū dixisset Psal. In sole posuit tabernaculum
s. subiunxit: Nò est qui se abscondat à calore eius. i. còsidera-
to quomodo in sole. i. in æstu persecutionis, posuit taberna-
culum suum: quis est qui se neget amorì eius? Inde est, quòd cū
ventum est ad illum locum symboli: Et homo factus est: fle-
stimus genua: quia illud specialiter nos prouocat ad amorè.

Finitur Osee.

SEQVITVR LIB. IOHEL.

GALFRIDVS.

Quòd per quatuor pestes, quatuor vitia designentur.

Residuum eruca comedit locusta &c. Cap. 1.
Eruca toto corpore repens luxu- B
ria est. Sed huius quoque residuum
quantuluncūque fuerit, locustam
sanè non effugit. Sed quantum
hoc erucæ residuum inuenitur?
vbique serpit, vbique sæuit, vbi-
que lenocinatur. Non vrbanos
ciues, non barbaras præterit na-
tiones, non muratas vrbes, non
altas rupes, non tuguria pauperum, non castra militum, non

SVPER IOHELEM.

mercatorum nundinas, non prætoriam iudicium, non palatia regum, non omnes forsitan cathedras magistrorum, sed nec huius quidem residuum omne saluabitur. Et ait locusta: Iam salio, impatienter portionem quæ contingit expectans. Et interdum cum eruca incipit conuiuari: sed multo magis, vbi fortè pigrior illa defecerit, alacrior ista confurgit. Quæ est enim locusta, nisi vana gloria? Deditur pedibus ambulare, & quibus volare possit pennas non habet: inanes saltus velociter occasura sectatur. Sic vbi floret amygdalus, ibi etiam locusta pariter impinguatur. Et notandum quòd erucæ locusta conuescitur, cum turpiter sordet quis, & inaniter gloriatur. Residuum eius comedit, quotiens is qui luxuriam fugit, vanam gloriam non euadit. Cæterum quid putamus, & illa aliquid deserit? Siquidem & brucus esurit: nimirum magnus ei venter est in paruo corpore, vel magis solus ei venter est in toto corpore. Et vt arbitror gastrimargiam indicat. Frequenter enim homines quos ab elatione & ambitione desperatio retrahit, gulæ vitium tantam sibi relictos occupat & assumit: alioquin ne huius quidem residuum omne saluabitur. *Ærugo* adest, & tanquam audior & insatiabilior omnium residua omnia præstolat. Si quis enim gastrimargiam fortassis euasit, frequenter hinc auaritia dominatur: nisi quòd interdum etiam velut impatiens & multum improba non expectat vt residuum bruci comedit: sed ipsa rapit, & sibi tollit, ac deuorat. Nonnullos enim videmus præ amore pecuniæ, vt minus appetant satisfacere gulæ. Non inconuenienter auari animam ærugo comedere dicitur, quæ terrenis incubat, vel metallis, vel frugibus. In ipsis denique rebus tota versatur, quas ærugo & tinea demolitur. Igitur erucæ residuum à locusta subsiliente perquaditur, cum pudicitia bono non bene facta virgo extollitur. Residuum locustæ brucus comedit, cum velut de magnis & mirabilibus super se iam desperans miser totum se gastrimargiæ vitio tradit. Residuum bruci ærugo consumit, cum insipienter alteri quis reponit quod sibi nequiter subtrahit: siquidem cui congreget nescit.

PETRVS LOMBARDV.S.

De quatuor ducibus aduersariæ potestatis.

C *Residuum erucæ comedit brucus &c.* Quatuor sunt duces in exercitu diaboli, qui per has pestes quatuor designantur.

gnantur, luxuria, vana gloria, gastrimargia, iracundia. Multi per hos principes de pusillo grege domini præciduntur, & alij quidem trahuntur inuiti, alij trahuntur illecti, alij abeunt seducti, alij recedunt spontanei. Habent & duces isti satellites suos. Primus itaque est negligentia. Secundus curiositas. Tertius carnis concupiscentia. Quartus consensus. Quintus consuetudo. Sextus contemptus. Septimus malitia. cum iam datus in reprobum sensum, non solum iam facit iniquitatem, sed & diligit. Ex primo vitio fit piger ad bonum, & negligens conscientie propriæ. Itaque negligentia tardat, curiositas impedit, concupiscentia ligat, consensus stringit, consuetudo trahit, contemptus præcipitat, malitia incarcerat carcere desperationis. Sed habet rex noster duces in exercitu suo, habet & milites, quorum arma potentia Dei. Contra ergo quatuor illa vitia, virtutes æquè quatuor opponuntur, Iustitia, Fortitudo, Prudentia, Temperantia. Illis qui inuiti trahuntur, necessaria fortitudo, illectis temperantia, seductis prudentia, iustitia spontaneis. Sequuntur autem duces istos septem gratiæ spiritus sancti, quarum virtute & industria aduersæ partis fortitudo conteritur.

STEPHANVS. De vitio gula.

Vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perit ab ore vestro. In dulcedine, id est ad delectandum, non ad satisfaciendum naturæ. Quoniam perit ab ore vestro. Postquam enim transit iudicium palati, non melius sapit optimum, quàm mediocre vel vile. Et nota quòd signatius dixit, perit, quàm dixisset perit vel peribit: quia adeo est instantanea delectatio gula, vt potius dicenda sit præterita, quàm futura vel duratura, licet sit in præsentia.

De pœnitentia.

Accingite vos ad pugnam, & plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris. Nota cum minores inuitantur ad planctum, prælati inuitantur ad vlulatum: per quod grauius esse notatur eorum peccatum. Ingridimini in pœnitentiam, cubate in sacco, id est in cilicio. Per hoc quòd dicit cubate, notatur quòd hilariter sit amplexanda pœnitentia, tanquam refectio grata, vt dicat pœnitens: Cibabis me pane lachrymarum &c. Per cilicium autem benè pœnitentia designatur. Fit enim de pilis caprarum, & designat peccati circun-

SVPER IOHELEM.

stantias: quia sicut capra tegitur pilis, sic peccatum circumstantiis. Ex capra, id est ex voluntate peccandi, nascitur hœdus sapidus, qui postea fit hircus fœtidus: quia primò dulce & sapidum videtur peccatum in præguustatione, sed postea fœtor est in consuetudine. Istos pilos caprarum pœnitens tondere debet: quia non solum peccati substantiã confiteri debet, sed etiã circumstantias peccati. Ex pilis istis debet sacerdos cilicium texere: quia secundum peccati circumstantias pœnitentiam debet iniungere.

BERNARDVS.

Quòd paruulum Christum nõ nisi paruulus apprehēdit.

Cap. 2.

Conuertimini ad me in toto corde vestro &c. Quid sibi vult quòd præcipit dominus vt conuertamur ad eum? Vbique enim est, omnia replet, & cõplectitur vniuersã. Quã mevertã, vt conuertar ad te domine Deus? Cõfilium est istud, est secretũ quod solis credatur amicis. Mysterium regni Dei Apostolis reuelatur in aure. Nisi conuerſi fueritis, inquit &c. Agnosco planè quã velit vt conuertamur. Ad paruulum conuerti necesse est. Ad hoc siquidem paruulus datus est nobis. Quid tu inflaris ò homo? quid extolleris? Sublimis quidem dominus, sed non ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Eleuata est magnificentia eius, & non poteris ad eã, nec si te ruperis apprehendes. Excelsus quidem dominus, sed humilia respicit: humiliare, & apprehendisti. Hęc planè est lex pietatis. Si fortè sublimitatis esset via proposita, & illic iter quo ostenderetur salutare Dei: quanta facerent homines vt exaltarentur? quã crudeliter inuicem sternerent? inuicem conculcarent? quã impudenter reperent manibus, & pedibus conarentur in altum, vt imponerent sese homines super capita aliena? Et certè qui contendit supergredi proximos, multas inueniet difficultates, multos habebit amulos, multos patietur contradictores, ascēdentes equidem ex aduerso. Nihil verò facilius est volenti, quã humiliare seipsum. Hoc verbum est quod omnino nos reddit inexcusabiles, vt ne tenue nobis velamen prætereundum liceat. Sed iam ad hunc paruulum quonammodo conuerti necesse sit videamus.

Quo-

Quomodo fit ad Christum conuertendum.

Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro. Si dixisset **G**
 conuertimini, nihil addens, esset nobis forsitan liberè respondere: Factum est, iam aliud propone mandatum. Nunc autem spiritualis vt audio conuersionis nos admonet, quæ non vna die perficitur: vtinam vel in omni vita quam degimus in hoc corpore valeat consummari. Corporis nanque conuersio si sola fuerit, erit nulla. Forma siquidem conuersionis est hæc, non veritas vacuum virtute gerens speciem impietatis. Miser homo qui totus pergens in ea quæ foris sunt, ignarus est suorum interiorum. Exteriorem quippe superficiem intuens, salua sibi omnia suspicatur, non sentiens vermem occultum qui interiora corrodit. Manet tonsura, vestis necdum mutata est. Ieiuniorum regula custoditur, statuis psallitur horis, sed cor longè est à me dicit dominus. Attende solerter quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas, aut contristeris: & sub habitu religionis animam secularem, sub pannis conuersionis inuenies cor peruersum. Totum enim cor in his quatuor affectionibus est, & de eis accipiendum puto, quod dicitur vt in toto corde conuertamur ad dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omnino diligas, nisi ipsum, aut propter ipsum. Conuertatur etiam ad ipsum timor tuus: quia peruersus est timor omnis quo metuis aliquid præter eum, aut propter eum. Sic & gaudium tuum & tristitia æquè conuertantur ad ipsum, vt non nisi secundum eum doleas aut læteris. Si enim pro tuo siue proximi peccato doles, benè facis, & hæc tibi tristitia est ad salutem. Si gaudeas ad munera gratiæ, hoc gaudium sanctum est, & securum gaudium in spiritu sancto. Debes & in dilectione Christi fraternis congaudere prosperitatibus, aduersitatibus condolere. Verum nec ipsa corporalis conuersio paruipèdenda est, quia spiritualis adminiculum noscitur esse non paruum. Inde est quòd in loco hoc cum dominus dixisset in toto corde, additur protinus in ieiunio, quod vtique corporis est. Volo tamen admonitos vos, esse obseruandum illud, non escis tantum, sed ab omnibus illecebris carnis, & vniuersa corporis voluptate: imò verò ieiunandum est longè à vitiis quàm ab escis: sed est panis à quo vos ieiunare nolo. Panè dico lachrymarum. Sequitur enim, in ieiuniis, & fletu, & plâctu. Exigit enim à nobis plâctum conuersionis

SUPER IOHELEM.

fationis preteritæ poenitentia. Exigit fletum desiderii futuræ beatitudinis. Parum ei placet huius vitæ nouitas, qui necdum vetera plangit, necdum plangit admissa peccata, necdum plangit tempus admissum. Si non plangis, planè nõ sentis animæ vulnera, conscientiæ læsionem: sed nec futura satis gaudia concupiscis, si non quotidie postulas ea cum lachrymis. Minus tibi nota sunt, si non renuit consolari anima tua donec veniant. Sequitur: Et scindite corda vestra, & nõ vestimenta vestra. Quibus verbis manifestè prior ille populus Iudæorũ & duritia cordis & vanæ superfluitionis arguitur. Crebra siquidem apud eos scissio vestium sed non cordium esse solebat. Quando enim scinderentur corda lapidea, quæ non poterant nec circumcidi? Scindite, inquit, corda vestra. Quis in nobis est, cuius voluntas circa vnum aliquid solet obstinator inueniri? Scindat cor gladio spiritus quod est verbum Dei, & in multas festinet minutias dissipari: alioquin non est conuerti ad dominum in toto corde, nisi scisso corde. Donec enim vnã illã accipias in Hierusalem cuius est participatio in idipsum, multa tibi interim præcipiuntur. Et si in vno offenderis, factus es omnium reus. Spiritus enim domini multiplex, ait Sapiens: nec potes sequi multiplicem, sine multiplici scissione. Scindamus itaque corda nostra, quatinus integra vestimenta seruemus. Vestes enim nostrę virtutes sunt. Bona vestis charitas. Bona vestis obedientia est. Beatus qui custodit vestiméta hæc, vt non ambulet nudus. Nec modò seruat integram vestem scissio cordis, sed & talarem facit & polymitam. Hinc nõpe virtutum perseverantia, hinc cõuersationis pulchrę discolor vnitas. Hinc illa gloria filiæ regis in simbrijs aureis. Potest tamen & aliter hæc scissio cordis intelligi: vt si prauum fuerit, scindatur ad confessionem: si durum, ad compassionẽ. Quidni scindatur hucus, vt sanies effluat? Quidni scindatur cor, vt visceribus affluat pietatis? Vtilis profus vtraque scissio, vt nec peccati lateat virus in corde, nec indigenti proximo claudamus viscera misericordiæ, vt misericordiam consequamur.

STEPHANVS.

De prælatis.

H Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem. Sol prælati, luna principes. Hi sunt duo luminaria magna: quorum vnum præest diei, alterum nocti. Sed cum sol iste sæpè passus

fus sit eclipsin per vmbra[m] terræ obnubilantem, & solis splendorem & lunæ auferentem: modò ad hoc deuenit res, quòd sol conuersus est in tenebras peccatorum, & luna in sanguinem rapinæ.

De cupiditate claustralium.

F ilios Iuda & filios Hierusalem vèdidistis filiis Græcorum, vt longè faceretis eos de finibus suis. Filij Iuda & Hierusalem, sunt viri religiosi, qui filijs Græcorum venduntur, cum causas & lucra mundi sectantur: & ita longè fiunt de finibus suis. Cap. 3

Finitur Iohel Propheta.

SEQUITVR AMOS PROPHETA.

Cantica sine titulo.

Quòd iuxta mores hominum diuinæ similitudinis variatio comparetur.

Poce ego stridebo super vos sicut plaustrum onustum fœno. Diuersis in locis rebus diuersis se spiritus assimilat. in nuptialibus verò mysterioriis non se flori similem, sed ipsum se florem esse demòstrat. Ego sum, inquit, flos campi. Quia enim in flore pulchra, suauia, læta monstratur: se florem non immeritò nominauit, qui summa pulchritudo, summa suauitas, summa lætitia est. In carnali verò & duro populo se plaustro assimilat, tineæ & putredini comparat, non suam vilitatem quæ omnino nulla est pronuncians, sed illorum indignitatem declarans. Quorum vno pœnitentibus consultit, altero negligentes terrori adiicit. Plaustrum nanque onustum fœno in transitu suo portat & stridet. Cum igitur pœnitentes fœnum carnalium delectationum per quas iu se peccata cumulabant (omnis enim caro fœnum)

num) ad memoriam reuocant, & longanimum patientiam Dei qua eos in tantis malis diu tolerauit mirantur, & laudant: in eorum cordibus Deus quasi plaustrum onustum fœno incedit. Cùm verò terrorem tremendi iudicij eius quo impœnitentes condemnandi sunt cogitant, & vt damnationem euadant, districta se semper castigant pœnitentia: in eis Deus non solum onustus sed stridens etiam transit: onustus per sustentationem misericordiæ, stridens per seueritatem iustitiæ.

STEPHANVS. De periculo prælatorum.

Cap. 3.

L

Vomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auricula &c. Summa est, quòd sicut de ore leonis modicissima pars eruitur, & maxima cõsumitur: sic cùm multi sint prælati maior pars peribit, & consumetur à leone, scilicet à diabolo. Et paruæ reliquæ saluæ fient per illum pastorem qui dicit: Ego sum pastor bonus. Duo crura, duplex contentia, mentis & corporis. Extremum auriculæ, obedientia perseverans: quia vt dicit Legis spiritus, Non intelligitur iurisdictioni parère, qui quod extremum est in iurisdictione nõ facit.

M

Percutiam domum hyemalem. Id est illos prælatos qui docent & non faciunt. Sicut Aquilo ventus hyemalis sonorus est & asper, & stridet, sed non pluit cum domo æstiuale, id est cum illis prælatis qui faciunt & docent, immò sunt muti quod non sufficit in prælatis, immò bifores debent esse valuæ, scilicet vt benè viuant, & benè doceant: quia vt ait Hieronimus. Innocens & absque verbo conuersatio, quântum prodest exemplo, tantum nocet silentio.

De ternario vitiorum.

Cap. 4.

N

Ercussi vos in vento vrente &c. Hæc tria ponuntur scilicet ventus vrens, aurugo, eruca. Ventus ille vrens, asper & siccus, est superbia. Aurugo ad literam dicitur, quasi aure rubigo, quæ apud Iohannem dicitur erugo, sed hoc nomen duas habet significationes: quia dicitur erugo quasi æris rubigo, scilicet cuiusque metalli vitium. Item dicitur aurugo, quasi æris rubigo: & sic accipitur hinc in Amos, & est segetum vitium ex aura siue ex aère proueniens, stringens culmum, & sic impediens, ne humor perueniat ad granum. Aurugo hæc, auaritia est stringens cor avari, & impediens ne

hu-

hūmor compassionis perueniat ad pauperes quæ sunt grana electa. Hęc autem prouenit ex aura fortunę, quę modò fiat leniter, modò penitus cessat. Diuitiæ enim modò veniunt, modo recedunt. Vel ex aëre, id est ex temporalium vacuitate. vnde bene hoc vitiū vacuo insidet culmo. Eruca, vermis quasi immobilis olera virētia depascens, est luxuria quę virorem temporalium & ipsius hominis vigorem depascit.

De compunctiōe.

Facti estis quasi torris raptus ab incendio. In bono sic: Raptus ab incēdio torris fumat. Similiter qui aqua spiritus sancti irrigati de incendio vitiorum rapiuntur, fumant per la-
chrymosam compunctiōem. Fumus enim post incendium remanens, id est memoria peccati, prouocat lachrymas. Itē torris in parte de incendio raptus consumptus est, & in parte manet integer. Similiter peccator de incendio peccatorum ereptus in parte est consumptus: quia tempus quod in peccato consumpsit amisit: sed in parte manet integer: quia tempus satisfaciendi Deus illi referuauit. Vel sic in malo: Non formidet cor tuum à duabus caudis titiōnum. Nota quòd titio quanto est viridior, vel propter lutum in quo diu iacuit, pinguior, imò sordidior, tātò peiorem ex se fumum emittit. Sic qui diutius & feruentius in amore seculi virent, vel in cœno luxuriæ iacent, peiorem & magis amarum in fine fumum emittunt.

Quapropter hoc faciam tibi Israël. Non determinat quę sunt illa quæ comminatur. Infigit enim Deus penam temporalem, & comminatur æternam, licet non determinet. Quod facit, vt sic suspensi in incertitudine comminationis credant quæcunque deteriora sibi infligi, vel ideo comminatio non determinatur: quia secundum quod homo hęc se finaliter habet, fiet ei.

De fuga seculi.

In omnibus plateis erit planctus, & in cunctis qua foris sunt dicetur, Væ væ. In omni platea, quia in omni siue pro omni latitudine vitæ secularis punietur homo, & in c. qui fo. c. di. Væ væ, propter peccatū scilicet & delictū. id est propter perpetratiōem mali, & omissionem boni. Istud duplex væ, est biuium in quo sedet Thamar, in quo religatus erat asinus qui ad Hierusalem addu-

Cap. 5.

Q

adductus est. Vel duplex vā dicitur, propter diploidem cō-
fusionis : quia induentur in corpore, & in anima qui foris
sunt. Malum ergo foris esse. Cain vt fratrem occideret, fo-
ras est egressus. Dina foras egressa corrupta est. Esau foras
egressus benedictionem amisit, & Iacob domi manens be-
nedictus est. Hebræi in domibus suis manētes non sunt ta-
cti ab angelo exterminatore. Et discipulis inus congregatis
apparuit Iesus.

De die iudicij.

- R *Reuelabitur quasi aqua ad iudicium.* Benè iudicium aquæ
comparatur: quia sicut aqua sordes abluit, & deliuuium se-
quitur, & in vno subsistit: sic iudicium sordes in electis pur-
gabit, & ab eis descendens ad reprobos perueniet, morabi-
turque in eis.

De hypocrisi.

- S *Migrare vos faciam trans Damascum.* Damascus interpre-
tatur bibens sanguinem, vel sanguis cilicij. Et significat eos
qui sudore cilicij, id est pœnitentiæ, afflicti & macerati san-
guinem domini bibunt. Et sic Damascus in bono accipitur
sed dominus malos quibus hîc cōminatur nō faciet in Da-
mascum migrare, & pœna eorum in infinitum excedet pœ-
nam quā pro Christo hîc patiūtur sancti. Vel sic in malo, s.
vt nomine sanguinis pœna intelligatur, vt in Sophonia: Ef-
fundetur sicut humus sanguis eorum, & corpora sicut ster-
cora eorum. Malos ergo facit dominus transire in Damascū
id est in potum sanguinis, vt s. bibant pœnam æternam. Sed
hypocritas faciet migrare trans Damascum, id est grauius
aliis puniet eos. Et benè pœna æterna sanguis cilicij dicitur.
sicut enim cilicium fit de pilis caprarum foetidorum: sic pœ-
na æterna de circumstantiis peccatorum.

De vanitate temporalium.

Cap. 6.

T

*Transite in Calanē, & videte si latior ē. Sū-
ma hæc est. Viris ecclesiasticis dicitur vt con-
siderent si seculares habeant ampliores diui-
tias & possessiones, quàm habeant ipsi. Et de-
scendite in Geth Palæstinorum. Benè ista iū-
guntur. Geth enim interpretatur torcular, & significat do-
loris tunctionem quam habent amatores mundi. Palæstini
verò interpretatur potione cadentes. Potione s. secularis fe-
licitatis. qui benè cum Geth iungitur: quia omnis tēporalis
feli-*

felicitas amaritudine & dolore est resperfa: vnde filij Israël voluerunt reuerti in Aegyptum ad pepones & allia. Pepones vt dicit Grego. dulces sunt. Allia verò prouocant lachrymas. In Aegypto enim. i. in mūdo, non est dulcedo sine amaritudine.

De adulatione.

Tollit eum propinquus suus, & comburet eum vt efferat ossa V
de domo. Hæc est iumma, quòd quidam carnes mortuorū comburunt, & efferunt ossa. Carnes foetidas in domo adulatorum comburunt, cū vitia eorum quibus adulantur tegetunt & abscondunt. Ossa efferunt, cū opera quæ fortia esse videntur prædicant & extollūt: velut si prælatus vel princeps pauperem spoliat, adulator illud vel omnino tacet, vel crimē esse negat, & causa iustitiæ factum esse affirmat. Si verò ad ecclesiam pergat, vel pauperibus aliquid tribuat, illud fatagit prædicare & efferre.

De perfectione.

Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis? Petra istæ, viri sunt sancti, & maximè claustrales: de quibus Zach. Lapidem sancti eleuabuntur. Item dominus Ezechieli ait, Vt adamātem & silicem posui te. Vnde sciendum est quòd viri sancti, interdum lapides, interdum vermes dicuntur. Vnde: Noli timere vermis Iacob. Vermes quidem molles sunt, lapides verò duri. Sic qui sanctis vult coniungi, inuenit eos molles: sed qui eos vult impugnare, inuenit eos duros & fortes. In his petris, equi, id est dæmones, currere non possunt: nec in his bubalis terrenorum curioſitas exerceri. Sicut enim bubalus circulum habet in naribus quo regitur: sic claustrales odorem vitæ æternæ, quo in huius vitæ præsentis exilio reguntur.

De pœna reproborum.

N *omni loco proicietur silentium. Hoc est quod* Cap. 8.
dicitur: Impij in tenebris conticescent. Item: Y
Amice quomodo huc intraſti non habens vestem nuptialem? At ille obm. Nō erim damnatus dabitur remedium colloquij, quo possint alleuiare supplicium.

Finitur Amos propheta.

Y

SEQUITUR IONAS.

De utilitate tribulationis.

Cap. 1.

Z

Isti Dominus ventum magnum in mare &c. Ecce Ionas fugitiuū tenuit mare, & ad Deum rediit. Quod fit quotidie, dum illi qui à Deo recesserant, per pressuras & tribulationes ad ipsum reuertuntur.

A

De negligentia praelatorum.

Ionas descendit ad interiora nauis, & dormiuit in somno graui.

Attende quòd cæteris periclitantibus & multum timentibus Ionas dormiebat: quia sapè qui à bono statu cadunt, cum vanis huius seculi curis inuoluuntur, longè peiores fiunt, quàm illi qui semper fuerant mali. Et accessit ad eum gubernator & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? Quid est hoc, nisi quòd ille qui caput fuerat malorum, quandoque malum redarguit prelatum, tanquam peiorem se? Hoc est quòd asina subiugale animal alloquuta est Balaam. Item Nauis: Niniue quasi piscinæ aquarum aquæ eius. Ipsi verò fugerunt, stante, stante, & non est qui reuertatur. Ecce Niniuite, id est mūdāni, Israëlitis, id est prelati dicunt, stante vita, stante doctrina, & non est qui reuertatur.

Contra inanem gloriam.

Cap. 3.

B

Prædicauit in ea iuxta verbum Domini. Id est eo modo quo præcepit dominus. Si enim des elemosynam, non ut reficias viscera indigentis, sed ut careas tedio interpellantis: facis quidem quod dominus præcipit, sed nõ sicut dominus præcipit. Et ideo rem & meritum perdis.

C

Albuc xl. dies. Id est adhuc est locus penitentia, & Niniue subuertetur, id est peccatum orietur. Vnde & signanter ait, subuertetur, id est subter veretur. s. quod deorsum est fiet superius, & e conuerso. Propter quod dicitur: Vniuersum stratum eius ver. in in. c. Item: Mulier quærens dragmā domum euertit.

Surrexit rex de folio suo. Nota ordinem pœnitentiæ, atque D
progressum. Primò surrexit rex, per compunctionem: dein-
de abiicit vestimentum, per confessionem: postea indutus
est sacco, & sedit in cinere, per humilem satisfactionem.

De vsu temporalium.

Aranit Dominus Deus hederam. Hedera quæ nõ Cap. 4.
P sine adminiculo surgit in altum, & si caret ad- E
miniculo, serpit in terram: est viror temporalium,
cuius adminiculum est virtus, qua subtracta, viror tempora-
lium serpit in terram, quia terrena appetere facit: & alcédit
super caput Ionæ, vt esset super caput eius umbra, non ve-
rum corpus: sed in futuro erit super caput Ionæ solidū cor-
pus. Laborauerat enim prædicâdo, & iam solatium tempo-
ralium erat ei necessarium. Et lætatus est Ionas super hede-
ra lætitia magna: & quia magna, ideo dolet de eius amit-
tione. Quod enim cum amore possidetur, cum dolore amit-
titur. Et parauit Deus vermem, id est ablationem tempora-
lium: vel vermem, Christum, qui depascit virorem hederæ.
Considerata enim Christi paupertate, omnia temporalia vi-
lescunt. Et ita percussa est hedera, & exaruit.

Finitur Ionas.

SE Q V I T V R M I C H A E A S.

De doctrinâ christiana.

Verbum Domini quod factum est ad Cap. 1.
Michæam Morasthiten. Michæas, F
humilis: Morasthites, hæres. Re-
quæ igitur verbum domini factū
est ad Michæam Morasthiten:
quia humilibus & coheredibus
Christi proponendum est verbū
vitæ. Et valles abundabunt fru-
mento. Item: Declaratio sermo-
num tuorum illuminat, & intelle-
ctum dat paruulis, id est humilibus. Itē: Si quis non sus. reg.

Dei sicut puer, non intrabit in illud. Regnum Dei ibidem dicitur sacra pagina, quam si quis non susceperit sicut puer, id est humilis, non intrabit in illud, id est in eius intelligentiâ.

Contra praelatos.

G *Quod scelus Iacob?* Id est coniugatorum & laicorum, luctantium & laborantium. Nonne Samaria? id est prelati custodes aliorum. Et quæ excelsa, id est superbia, Iudæ, id est confitentis ecclesiæ. Nonne Hierusalem? id est literati, qui per scientiam sunt visio pacis, sed operibus carent.

H *Ponam Samariam in acervum lapidum in agro.* Id est praelatos duos & inutiles, nec solidatos glutino charitatis.

De perfectione.

I *Decalvare & tondere.* Hoc est, o tu claustralis decalvare, id est omnia temporalia pro Christo relinque, vt sis filius Choræ, id est Christi in Caluaria crucifixi, qui nihil propriū habuit in terris. vnde: Vulpes foueas habent &c. Et tondere, hoc est, tu quilibet homo tondere, id est temporalia tibi imminue, si non vis penitus decalvari. Alterutrum enim fieri oportet, aut caluitium scilicet omnia relinquendo, aut tōsuram partem diminuendo: hoc est quod Iosue iussus est equos hostium subneruare. Decalvare dico super filios deliciarum tuarum. Filij deliciarum sunt, qui voluptatibus gaudent: vel sensualitatis motus illiciti, pro quibus reprimendis debes decalvari. Vnde bene sequitur: Dilata caluitium. sicut faciunt boni claustrales, qui omnia pro Christo relinquunt, quod & ostendit tonsura capitis, quæ maior est in illis quàm in clericis, & in clericis maior quàm in laicis. Dilata caluitium. Non quocunque modo, sed sicut aquila, designando mentis intuitum in verum solem, non habendo respectus ad ambitionē, vel fauorem popularem. Et meritò hoc facere debes, quoniam captiui ducti sunt ex te: quia non solum de actiuis quidam à diabolo captiuantur, sed etiam de contemplatiuis.

De perfectione claustralium.

Cap. 4.

K

Tu turris gregis nebulosa filia Sion vsq; ad te veniet: & veniet potestas prima regū filia Hierusalē. Ad literā, turris gregis, est tēplū siue locus tēpli, propter multitudinē ouīū quę ibi immolabātur, & propter eminētiā tēpli. Vel turris gregis, dicitur locus iuxta

Beth-

Bethleem, in quo cecinerunt angeli, Gloria in excelsis Deo. Mistice turris dicitur claustralis conuersatio, propter virtutū fortitudinē, & eminentiā sanctitatis. Cōuersatio verò actiuorum villa dici potest, quā hostes inuisibiles tāquā nō munitā de facili expugnant. Gregis dicitur, propter simplices, quibus sicut turris præsunt maiores. Hæc turris nebulosa dicitur: quia sicut nebula solē obscurare videtur, sed ea diffusa sol gratius lucet: sic vita claustralis, quæ quasi sol ariditate cibi & asperitate habitus apud seculares obscurari videtur. vnde & eam contemnunt, tandem hæc nebula in morte corporali discussa grauior apparebit. Et hæc turris est filia Siō, id est speculationis. Vsq̄ue ad te specialiter veniet. Licet ad omnes veniat Christus, ad illos tamen specialiter venire dicitur, qui eum spiritalius imitantur, nudi nudum sequentes. Et notandum quòd hoc verbum veniet geminatur, ad signandum geminos Christi aduentus. In secundo autē potestas ponitur, non in primo: quia in primo pauper & humilis apparuit, in secundo magnus & terribilis apparebit. Et hæc potestas est regum filia Hierusalem.

De paupertate.

N virga percutiēt maxillā iudicis Israël. Pau Cap. 5.
peres dicuntur maxilla Christi: quia sicut in L maxilla cognoscitur qualis sit homo: sic in pauperibus qui specialius quā alij Christū imitantur, apparet qualis fuit Christus. Hos in virga potentes percutiunt, dū imperiū & auctoritate premunt.

De vtilitate persecutionis.

Et tu Bethleem &c. Bethleem domus panis dicitur, quæ M prius dicta Effrata, quod sonat furorem vidit. Si ergo vis esse Bethleem, id est domus panis qui de cælo descendit, & vis habere illum panem, oportet vt sis prius Effrata, id est vis furorem persecutorum. Omnes enim qui piē volunt viuere, persecutionē patiētur. Prius est enim esse Bennoni, id est filium doloris, quā m Beniamin, id est filium dexteræ.

De vsu temporalium.

Auferam equos tuos de medio tui. Id est abundantiam temporalium de corde tuo: non dicit de stabulo, sed de animo. quia si equi sunt in stabulo ad necessitatem, nunquam debent esse in animo per amorem, vel superfluitatem. vnde:

Diuitiæ si afflu, no. c. a.

BERNARDVS.

Querimonia saluatoris de populo Christiano: sed Esaiæ quinto videntur hæc congruere.

O *Popule meus quid debui tibi facere & non feci? Quid cau-
se quòd inimico meo vestroque libet magis seruire quàm
mihî? neque ille creauit vos, aut pascit, aut tempora vestra
disponit. Si parua hæc videntur ingratis, non ille, sed ego
redemi vos. Sed quo precio? non argento vel auro, nō sole
vel luna, nō saltem aliquo angelorum, sed cruore proprio.
Ceterùm si neque tam multiplici iure debitū à vobis est di-
cere famulatū, ommissis omnibus his mecū saltē ex diurno de-
nario conueniente. nihil vobis ille nocuerit, nihil ipse videar
profuisse. Illi obtēperate qui plurima vobis & potiora pol-
licetur, apud quem certior copiosiorque remuneratio est:
vt illud quoque benignissima miseratione dissimulē, quòd
bonorū vestrorum non egens vobis tantūmodo velim esse
consultum: ne presentia suscipere detractetis, quæ nunc of-
fero dona gratiæ, futuris gloriæ muneribus eadem augenda
promittens.*

H V G O.

Quòd homines à Deo ingratiitudinis arguantur.

Cap. 6.

P

*Opule meus memento quaso quid cogitauerit
Balach rex Moab, & quid responderit ei Ba-
laam filius Beor de Sechim vsque Galgalim, vt
cognosceres iustitiam Domini. Scimus, inquit
Apostolus, quoniam diligētibus Deum o.
co. in b. &c. Propheta ergo iniquus maledi-
cere volens populo Dei, ad benedicendum licet inuitus cō-
pellitur: quia mala quæ reprobi bonis inferunt, illorū saluti
domino disponente cooperantur. Dicit ergo: Popule meus
&c. Erubescere miser homo. Tu nunquam obliuisci debueras
quòd tantum dilectus es à Deo, vt tibi maledictionem ini-
micorum tuorum non tantūmodo nocere nō permetteret,
sed eam quoq; tibi in benedictionē cōmutaret. Verū qui te
horū reminisci rogat, ingrātū & immemorē beneficiorū es-
se demōstrat. Balach interpretatur elidēs, ipse est Sathanas.
Moab ex patre illorū. s. reprobiorū. Balaā popul⁹ van⁹, Beor
in pelle, Sechim spina, Galgalim volutabrū. i. cura & volu-
ptas, Vt cognosceres iustitiam domini, ac si diceret: Ideo ad-
uer sa-*

uersarij isti contra te ex parte relaxati sunt, vt agnosceres pe-
riculū. Ideo prohibiti sunt, vt intelligeres vnū esse tibi præ-
sidium. Tantis ergo beneficiis acceptis, nil aliud restat, nisi
vt protectori tuo incessanter gratias agas.

Quòd diuinę trinitati triplex ab homine sacrificium de-
beatur.

Indicabo tibi ò homo quid sit bonum, & quid Deus querat Q
à te: Vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solli-
citum ambulare cum Deo tuo. Tria hæc sunt quæ offerre de-
bes: quia Deus trinitas est, & non nisi trino sacrificio placari potest. Offer ergo iudicium filio iudici, misericordiã spi-
ritui sancto charitati, sollicitudinem paternitati. Nunc aus-
culta quale sit iudiciū quod facere iuberis. Primū est de te-
ipso. Secūdū inter te & proximū. Tertiū de proximo tuo. In iudicio de teipso debes esse districtus, de te & proximo iustus, de proximo pius. Teipsum sic iudicare debes: quod si ita est, gaude, sin autem time. Inter te autem & proximū sic, vide quid illi facis, & quid ille tibi. Si ille tibi bonū, & tu illi bonum red-
dis, malus non es. Si ille tibi malum, & tu illi malum, bonus non es. Si ille tibi malum, & tu illi bonum, bonus es. De proximo verò sic, vide quid ille facit. Si certum bonum parū, magnū existima, magnū maius iudica: si dubium bonum, verum puta. Si certum malum est, magnum parū, parū minus iudica. Si dubium malum est, bonum puta: hoc est iudicium verum, bonū, Deo placitum. Sequitur: Diligere misericordiam. Non solum facere, sed diligere: quia magis facit qui affectu pietatis compatitur, quā qui ex debito perceptionis miseretur. Oportet ergo te primū facere iudiciū, vt quod rectè discernis, opere compleas. Deinde diligere misericordiam, vt bonum quod agis, nō ex timore facias sed amore. Postremò sollicitum incedere, ne vel bonum quod necdum habes, non merearis accipere, vel bonum quod habes amittas.

STEPHANVS.

De inani gloria.

Tu calcabis olivam, & oleo non ungeris. .i. tu venaberis gloria humanam, de qua dicitur, Oleum adulationis, & tamen eam minimè assequeris.

CASSIANVS.

Cur & silenter & breuiter sit orandum.

Y iij

Cap. 7.

S

Bea que dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. Cùm ad orationem stamus, cum summo nobis est orandum silentio, non solum ne fratres astantes nostri susurris vel clamoribus aduocemus, & orantium sensibus obstrepamus: sed vt ipsos quoque inimicos nostros qui orantibus nobis maxime insidiantur, lateat nostræ petitionis intetio. Ita enim præceptum illud implebimus: Ab ea quæ dormit in sinu tuo c.c.o.t. Ob quod frequenter quidem sed breuiter est orandum, ne immorantibus nobis inserere aliquid nostro cordi insidiator valeat inimicus.

Finitur Michæas propheta.

SEQVITVR NAVM
PROPHETA.

STEPHANVS. De ira Dei.

Cap. I.

T

Vlscens Dominus & habens furorem, vlscens Dominus. Bene dicit bis Vlscens dominus. Primò, propter pœnam præsentem. Secundò, propter pœnam futuram. Vel bis, propter pœnam corporis, & pœnam animæ. Habens furorem. Istud signâter dictum est: quia qui furorem non cohibet, immò cum impetu furoris agitur, potius potest dici quòd habeat eum furor, quàm ipse furorem. vnde super illud Iob: Cùm apprehenderit eum. s. gladius, non poterit ei resistere neque hasta, neque thorax. Dicitur qui per abrupta furoris graditur, non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi: sed quia talis impetus in Deum non cadit, rectè dicitur habens furorem. Licet enim sit iratus, nulla tamen ira dominatur ei. Veruntamen graue est, cùm pro peccatis hominum ille qui misericordia est, irasci cogitur. vnde Esaias: Sicut in valle quæ est in Gabaon irascetur, vt faciat opus suum. Alienû est opus eius. Quasi alienum est hoc opus ab eo, cui proprium misereri est semper & parcere.

De memoria peccatorum.

Et

Et inundans non faciet innocentem. .i. quanuis inundat, tamē V illum quem inundat, nocentem ostendit esse sibi, vt peccatorum suorum iugiter recorderetur. Hoc est quōd Iudas postquam grauidam fecit Thamar, misit ei hōdum .i. exprobratio peccati. vel sic: Mundans abluendo culpam, non faciet innocentem liberando à pœna.

De humilitate.

T facies omnium sicut nigredo olla. Olla ex- Cap. 2.
terius ignis ardore nigrescit, sed interius ci- X
borum cōctione pinguescit. Sic qui cibos
spirituales in se decoquunt, quanto magis
in virtutibus crescunt, tanto plus in oculis
carnalium vilescunt.

De amore temporalium.

Lures fecisti negociationes tuas quàm stella sint Cap. 3.
cæli. Sicut stellas negocia multiplicat, qui Y
plus cumulandis diuitiis quàm bonis operi-
bus multiplicandis inuigilat. Illæ etiam sunt
negociationes mercatorum Babylonis, qui
ob vilissimam voluptatem & momētaneam, preciosissimas
animæ suæ dotes exponunt.

Finitur Naum.

SEQUITVR ABACHVC.

Idem, in libro De contemptu mundi.

Nur quod vidit Abachuc prophe- Cap. 1.
ta. Abachuc interpretatur ample- Z
xus, siue amplexatio: quia quasi
disceptando luctatur cum domi-
no. Vel quia diligens dominum,
& ab eo dilectus. Et tu si fueris
Abachuc, & cum angelo magni
consilij luctari volueris, & anima
tua cum sapientia colluctetur,
multa videbis onera contra Ba-
bylonem & Chaldæos. .i. contra mundum & mundi ama-
tores:

SUPER ABACHUC.

tores: quia quod mundus delicias, tu onus graue reputabis. Et benè Abachuc propheta dicitur, quod sonat videns. Non est enim videns qui terrena amplectitur, sed qui Deum.

Idem ibidem.

A *Ex semetipso iudicium, & onus eius egredietur.* Quia sicut iudicant alios iudicio terribili, sic & ipsi iudicabuntur. O homo si inimicus odio esset habendus, nemo magis tibi inimicus teipso. Homo tibi subtrahit terram, tu tibi celum: tu ipse thesaurizas tibi iram in die iræ.

De voluptate carnis.

B *Totum in hamo subleuabis.* In hamo esca voluptatis desiderabilis ostenditur: sed vncus tenax latet, qui cum esca comeditur. Sic in concupiscètia carnis ostendit diabolus escam voluptatis, sed latet aculeus peccati: vel si videatur, propter voluptatem amplectendam paruipenditur. Sic in quibusdam regionibus caupones nolunt alicui bonum vinum vendere, nisi emat & de corrupto.

De imitatione Christi.

Cap. 3.

C

Domine audiui auditum tuum, & timui. Domine au. aure interiori. auditum tuum, qui est de te, & à te. Auditum s. incarnationis & passionis. Et timui, præ magnitudine operis & admiratione. Sed nonne deberet exultare Propheta, & quilibet nostrum consolari audita incarnatione Christi? Certè si benè agimus, incarnatio nobis est solatium atque remedium. Si verò malè, valdè nobis est timendum. Quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Nobis autem commissà est villicatio magna, scilicet beneficium incarnationis. Et ideo reddituris villicationis rationem timere necesse est. Nam qui eam nobis tradidit, dicit: Nonne oportuit pecuniam meam dari ad vsuram, & e. ve. cum vs. ex. illam? Pecunia ista, est imitatio humilitatis Christi. Vsuram verò, est quod superexcreuit incedendo per semitas consiliorum. Sed quomodo vsuram persoluemus, cum ad fortem non perueniamus? Meritò ergo timendum est.

De triplici anno.

D *In medio annorum viuifica illud.* Triplex est annus: culpæ, gratiæ, & gloriæ. De primo: Anni nostri sicut a. me. De secundo:

secundo: Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. De ter-
tio: Annus retributionis meæ venit. In medio annorum i-
storum, scilicet in anno gratiæ venit Christus. Ante faciem
eius ibit mors. i. diabolus: sicut in triumphis victis ire solêt
ante victorem.

De pœnitentia.

Incuruati sunt colles mundi. Cùm aliquid incuruatur, me- E
diũ conculcatur. Et extrema versus conculcantẽ incuruan-
tur. Similiter cũ dominus per gratiã vitam peccatoris con-
culcat: peccator sua extrema, scilicet principiũ & finem con-
siderat. i. ad Deum incuruatur & humiliatur.

GALFRIDVS.

Quòd ab eo qui æterna diligenter inspexerit, faciliẽ bo-
na vel mala temporalia contemnuntur.

Incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. Sũt F
colles mundi, sicut & montes Dei. Sed isti non cõmouebũ
tur in seculum seculi, illos necesse est ab æternitatis itine-
ribus incuruari. Qui sunt colles mundi, nisi tumor gloriæ,
& cumulus miseriæ temporalis? Et certè huiusmodi colles
quantuluncunq; videantur stabiles & sublimes: incuruen-
tur tamen necesse est, & in nihilũ redigantur, si æternæ glo-
riæ, & perpetuæ pœnæ, temporalis felicitas & aduersitas cõ-
parentur. Hoc enim saliens in montibus veritas indicat,
quòd nõ sunt cõ. p. huius t. ad f. gl. Et væ eis quos voluptas
breuis addiderit cruciatibus sempiternis. Sic nimirũ incur-
uat colles mundi ab itineribus æternitatis, & eosdem transi-
it, dũ salit in montibus: quia cũ æterna nobis vel bona vel
mala proponit, quàm sint contemnenda tam prospera quã
aduersa vitæ presentis ostendit. Siquidem huiusmodi nobis
faltus, & vt ita dicam transfultus, commendans beatus Gre-
gorius papa ait: Si bonum diligitur, mens in bonis meliori-
bus. i. cœlestibus, delectetur. Si malum meruitur, mala om-
nino æterna proponantur. vt dum illic esse cõspicit, & am-
plius quod diligit, & amplius quod pertimescat, hĩc omni-
no non hæreat.

STEPHANVS.

De vanitate mundi.

Veniens vt turbo ad dispergendum m. Reuera vt tur G
bo: quia superbi huius mundi cum impetu opprimunt,
sed citò transeunt. Vnde in prouerbio: Quasi tempestas nõ
erit impius. Iustus autem quasi fundamentũ sempiternũ.

Opti-

SUPER ABACHUC.

Optima comparatio. Fundamentum enim immobile est & firmū. Vnde Esaias: Et erit vir sicut qui absconditur à vento. Et sicut riui aquarum in siti. Et sicut vmbra petrae prominentis. Ecce triplex remedium contra ternarium infelicem, scilicet, Abscondio à vento cōtra turbinem superbiæ, riui aquarū contra sitim auaritiæ, vmbra petrae contra æstū luxuriæ. Item remediū designatur, cū dicitur: Super omnem gloriam protectio & tabernaculum erit in vmbra culm diei ab æstu cupiditatis, & in securitatem & abscondionem à turbine superbiæ & à pluuia luxuriæ. Cū ergo sit fundamentum ita immobile & munitum, cur metuat turbinem? Turbo enim non nisi puluerem & paleas rapit.

Abscindetur de ouili pecus. Id est de ecclesia fatuus. Tales autem qui non sunt in ecclesia, meritò etsi numero sint, dicuntur pecora cāpi. Benè autem stolidi oues dicuntur, quarum hæc est natura, vt videntes domum ardere, in ignem se præcipitent, nec exire volunt etsi possint.

Finitur Abachuc.

SEQUITVR LIBER SOPHONIE.

STEPHANVS. De prælatis.

Cap. i.

H

In nomina ædituorum cum sacerdotibus disperdam. Æditui, sunt custodes templi. s. sacerdotes. Æditui ergo cum sacerdotibus, id est æditui & sacerdotes, sunt qui episcopi esse volunt, & simul regibus deseruire. Et attende quod ait, Disperdam nomina ædituorum. Quasi dicat, Ideo dico nomina, quia non inuenio rem nominum. Vel ideo dicit se disperdere eorū nomina, quia nihil est quod magis tales appetant, quàm sua nomina celebrari. De peena reproborum.

I *Et erit in die hostie.* Id est perditionis malorum, quæ dicitur

citur hostia, quia Deo placebit & omnib⁹ electis. Visitabo in malo, specialiter super principes & super filios regis. Attende quòd dominus nò est contentus comminatione generali præmissa, sed specialiter nobilibus huius seculi comminatur: quod non solùm hic, sed in pluribus locis scriptura hæc obseruat. Et super omnes qui induti sunt veste peregrina. Hoc ad literam, contra illos qui vestes variant & incidunt, contra illos etiam qui non sunt contenti communi modo peccare, sed faciunt adinventiones in peccatis. Vnde Esaias: Multiplicasti pigmenta tua, id est voluptates, misisti legatos tuos procul.

De ambitione.

Et visitabo super omnem qui arrogãter ingreditur limen. Hebraicum habet transierunt limen, quod faciunt qui confessione neglecta quæ est intrãdi ad Deum, dignitatem ecclesiasticam vel ordines assumunt, imitantes sacerdotes Dagon, qui limen templi calcare nolebant, sed transibant. Vnde limen est sensualitas, quam qui non calcauerit, conculcabitur in æternum.

De pœna reproborum.

Vox clamoris à porta piscium, & vlulatus à secunda, & contritio magna à collibus. Quia dicitur in textu à secunda porta, & secundum dicitur respectu primi. Intelligitur porta piscium, porta prima. Porta prima est visus. Secunda auditus. Dammati quidem clamabunt in iudicio à prima porta, quando omnia scelera præ oculis videbunt. Et vlulabunt à secunda, illam terribilem audientes sententiam: Ite maledicti &c. Benè autem visus porta piscium dicitur, quia per pisces curiosi signantur. Curiositatis autem oculi sunt ministri. Vel sicut habes in glossa: Prima porta est baptismus, secunda pœnitentia. Vnde à prima porta clamabunt infideles: quia nunquam receperunt baptismum. A secunda verò vlulabunt mali christiani. Illi itaque clamabunt, & isti vlulabunt: quia pro eodem genere peccati grauius punientur. Hinc Petrus: Melius est viam veritatis non agnoscere &c. Item Esaias: Vlula porta, clama ciuitas. Vel prima porta, est egressus de sepulcro. Secunda verò, ingressus in infernum. Clamor ergo erit à porta prima, cum dicetur: O vos mortui qui iacetis in sepulcris &c. Vlulatus autem erit à secunda, cum dicetur: Ite maledicti &c. Et contritio non qualifcunque,

SUPER SOPHONIAM.

eunque, imò magna erit à collibus, id est à potentibus huius seculi & superbis.

De obstinatione malorum.

- M** *Ululate habitantes pilæ.* Pila, est vas in quo tunduntur grana ut suis folliculis exuantur. Pila ista est mundus. Grana tam boni quam mali. Pilum, persecutio quam faciunt mali. In hac pila boni exuunt folliculum verustatis, & puriores redduntur: mali verò quanto amplius tunduntur, tanto amplius indurantur. Vnde in proverbio: Si contuderis impium in pila, quasi tip. de super. feri. peri. non au. fe. ab eo stultitia sua. Inuitantur ergo ad ululatum habitantes pilæ, id est qui in mundo multipliciter atteruntur, & ipsum nihilominus amplectuntur.

BERNARDVS.

- N** Quòd tremenda in futuro iudicio subtilitas sit iudicatis. *Scrutabor Hierusalem in lucernis.* Valdè timèdum est scrutinium iudicis. Acuto visu est, nil inscrutum relinquet oculus eius. Scrutabor, inquit, Hierusalem. Quid tutum in Babylone, si in Hierusalem manet scrutinium? Puto hoc loco Prophetam Hierusalem nomine, designasse illos qui in hoc seculo vitam ducunt religiosam, mores supernæ illius Hierusalem conuersatione honesta & ordinata pro viribus imitantes, & non veluti hi qui de Babylone sunt, vitam in turbatione vitiorum scelerumque confusione vastantes. Denique illorum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: & non egent scrutino, sed supplicio. Mea autem, qui videor esse monachus & Hierosolymita, peccata, aut certè occulta, sunt nomine & habitu monachi adumbrata. Et idcirco erit subtili ea inuestigari discussione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi.

De pœna reproborum.

- O** *Et erit fortitudo eorum in dnectionem.* Multiplex est fortitudo malorum. Nam aliter diripi non posset. Quidam enim fortes sunt ad luxuriam, quidam ad rapinam: & sic de aliis vitis. Sed in iudicio, spiritus luxuriæ diripiet partem suam, & spiritus avaritiæ suam. Et sic de cæteris spiritibus malis, quorum quisque ostendet quid lucratus fuerit in homine.
- P** *Dies ira, dies illa &c.* Si rectè computes, vndecim gentiuos in hac enumeratione inuenies, per quos transgressio siue pœna transgressioni debita designatur. Vndenarius enim

enim numerus est transgressionis : quia excedit denarium, nec peruenit ad duodenarium. Hinc est quòd Pfalmus ille qui principaliter de transgressionibus agitur, vndecimus est: Saluum me fac Deus, quoniam de. f. Similiter Apostolus dicit: Certus sum quia neque mors, neque vita &c. Vndecim enumeravit, dans per hæc intelligi, quòd nulla transgressio potest ecclesiam separare à charitate Dei. Propter hoc etiam in tabernaculo vndecim saga fuerunt, quæ designant pœnitentiam transgressiones delentem. Item in vndenario fuerunt Apostoli tempore passionis, quando defecerunt à fide. Item persecutores ecclesiæ comparantur sic: Cogitauerunt vnanimiter simul aduersum te, dispoſuerunt ta. Idu. &c.

GALFRIDVS.

Quòd per quatuor ciuitatum nomina, quatuor vitia designentur.

Varite Dominum omnes mansueti terra &c. Et post pauca: Gaza destructa erit &c. Cap. 2.
 Qaza interpretatur fortitudo eorū, propter propriam fortitudinem superborum. vnde Propheta:

Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem, vt in sua videlicet destruantur. Aschalon, ignis est homicida. Azotus, ignis generationis. Nec dubium per hæc nomina crudelitatem & libidinem designari. Aschalon, sicut aiunt, eradicata interpretatur, & curiositas nunquam fixa vel stabilis, vaga semper & profuga super terram circumquaque vagatur. Diuertamur ergo ab his quatuor ciuitatibus perituris. Reuertamur à superbia, à malitia, à luxuria, à curiositate: vt non supra, non contra, non infra, non extra nos ambulemus, sed intra nos, vbi est regnum Dei. Feliciter enim reuertitur & conuertitur, qui secū, & in se vertitur. In nobis videtur veritas, tanquā in imagine sua: in nobis sapientia, tanquā in sede sua: in nobis Christus, tanquā in domo sua.

STEPHANVS.

De duritia cordis humani.

Ve prouocatrix ciuitas redempta. Sermo propheticus cōtra ecclesiam dirigitur, quæ Deū misereri volentem sibi in amaritudinem cōuertit, & prouocat ad puniendum: quantum ad quosdam qui in ea sunt numero, non merito.

Cap. 3.
 R

SVPER SOPHONIAM.

rito. Redempta sanguine Christi. O peruerfitas, prouocatrix, & redempta! Quid enim tam arguit malitiam nostram, quàm redemptionis nostræ modus & causâ? Vnde cū Esaias de beneficio redemptionis humanæ agens dixisset: Rorate cœli desuper &c. vsq;: Ego dominus creauit eum: mox subiunxit: Væ qui contradicit factori suo, testa de faniis terræ. Nunquid dicit lutum figulo: Quid facis? dicens. Item: Corpus meum deli. per &c. vsque: Et scio quando non confundar: subiunxit, dicens: Iuxta est qui iustificat me, quis contradicet mihi? Stemus simul. Quis est aduersarius meus? Accedat ad me. Accedat inquam, & videat propter se multarum morte, turpatum cruce, sputis illitum, plagis liuidum, spinis coronatum, lancea perforatû: & esse aduersarius erubescat. Hinc dominus per Zacha. Sibilabo eis, & congregabo eos, quia redemi eos. Quasi solo sibilo opus est, nō prædicationis turba. Ait igitur. Væ tibi &c. Deinde ex indignatione mutat personam, dicens: Columba non audivit vocem Dei sui.

Finitur Sophonias.

SEQUITVR AGGAEVS.

PETRVS LOMBARDVS.

Quæ sint tres viæ quibus itur ad mortem, quæ sint quibus reditur ad vitam.

Cap. i.

Onite corda vestra super vias vestras. Ascendite in montem. Portate lignum, & adificate domum: & acceptabilis mihi erit dicit Dominus. Notandum valdè quod dicitur: Ponite corda vestra. Et nō dicit, videte, aut considerate. Vt sciat vnusquisque quanta cura & sollicitudine ambulare debeat vias cordis. Tres sunt viæ quibus itur ad mortem, tres quibus reditur ad vitam. Prima via mortis est à Dei voluntate, quæ omnium causâ est & magistra,

stra, recedere. Et hoc fit duobus modis. Pede, & manu. Pes superbiæ est affectus, vel motus ex ipso ortus. Manus peccatoris, suggestio pravi suavis. Pede à Deo recessit angelus, manu homo primus. Secūda est, curam carnis facere in desideriis. Tertia, non esse suis contentum, sed more fluentis aquæ ad omnia effluere. Ecce triplex via mortis. His tribus dietis infelix homo ad illa, magistra omnium voluntate recedit. Prima dieta facit remotum, secunda remotiorem, tertia remotissimum. Prima est propriæ volūtatis vsurpatio. Secunda carnalium voluptatum abusus. Tertia cæca & excacans terrenorum ambitio. Prima verò via redeundi ad dominum, est terrena abdicare, & velut stercorea iudicare. Secunda carnis desideria mortificare. Tertia diuinæ voluntati nostram subiicere. Prima via est abdicatio temporalium. Secunda mortificatio carnalium. Tertia impletio spiritualium, id est obedientia. Obedientia verò in tribus consistit, in humilitate cordis, in patientia operis, in perseverantia bonitatis.

STEPHANVS. De vanitate mundi.

Comedis, & non esis satiati. Mundi delitiæ non satiant: quia omnis voluptas huiusmodi famem sui patitur. Nec implet hominem, sed exhaurit. Aquam enim purei Samaria qui biberit, sicut iterum. Econtra inebriantur conuiuæ Ioseph.

Idem ibidem.

Quis est in vobis derelictus, qui viderit domum istam in gloria sua? Et nunc qualem vos videtis eam? Sic & tu si consideres terrorem ecclesiæ primitiæ, & teporem præsentis, exclamabis gemens: Et nunc qualem videtis vos eam? Hinc est quòd ecclesia dicitur, vt castrorum acies ordinata: quorum talis est dispositio, vt sarcinæ & pedites & quæque vilia in medio, in fronte & in fine fortiores quique ponantur.

Idem in eodem.

Adhuc vnum modicum, & ego commouebo non solum cæ, sed & ter. Id est aërem & terram: quia quantum ascendit curiositas hominum in altum, tantum ascendit ignis iudicij. Quid ergo fiet de curiosis, si propter eos videntur elementa puniri? Sciendum verò quòd aqua & aër penitus consumentur, cælum verò & terra in melius mutabuntur.

Z

Cap. 2.
V

SEQUITUR ZACHARIAS.

Idem STEPHANVS.

De quatuor affectionibus.

Cap.1.

Y

Euani oculos meos, & vidi, & ecce quatuor cornua &c. Quatuor hæc cornua, quatuor sunt affectiones. Hæc sunt cornua quæ ventilaerunt Iudam, id est clerum, & Israël, id est laicos, & Hierusalem, id est contemplatiuos.

Z

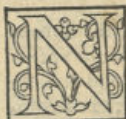
Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros: qui sunt quatuor euangelistæ, qui meritò quatuor cornua deiicere dicuntur: quia quatuor habent facies, quarum quælibet deiicit vnum cornu. Facies hominis, id est memoria incarnationis & natiuitatis, deiicit amorem temporaliu. Facies vituli, i. memoria resurrectionis, deiicit amorem mundanum. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Quia capillus de capite vestro non peribit. Facies aquilæ elidit spem falsam, dum erigit veram: quia est eleuatus nubibus, & spem fecit credentibus.

nua deiicere dicuntur: quia quatuor habent facies, quarum quælibet deiicit vnum cornu. Facies hominis, id est memoria incarnationis & natiuitatis, deiicit amorem temporaliu. Facies vituli, i. memoria resurrectionis, deiicit amorem mundanum. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Quia capillus de capite vestro non peribit. Facies aquilæ elidit spem falsam, dum erigit veram: quia est eleuatus nubibus, & spem fecit credentibus.

De humilitate.

Cap.3.

A

Vnquid non iste est torris erutus de igne? Meritò sacerdos vel quilbet Christianus torris dicitur erutus de igne: quia torris in parte combustus est, in parte non: & propterea fumat & sætet: sic quilbet christianus debet esse torris reputatione sua, s. vt igne peccati credat se esse consumptum: & sic fumat fumo compunctionis, & sætet sibi per exprobrationem peccati.

De vanitate mundi.

Cap.4.

B

Vis enim despexit dies paruos? Id est breuem seculi voluptatem. quasi dicat, rarus. Dies nostri sicut ara. me. Cùm enim numerus annorum nostrorum octogenarium vix excedat, nos tam en sicut aranea meditatur: quæ vt muscas capiat, euiscerat semetipsam.

De

De auaritia.

Hæc est amphora egrediens. Sicut amphora os patulum habet, & duas ansas: sic auaritia non expletur. Ansæ verò eius sunt, sua retinere, rapere aliena. Est bona amphora pœnæ scilicet vel pœnitentia. De qua in euangelio: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret homo amphoram aquæ portans. Amphora aquæ, est pœnitentia lachrymosa. Vnde benè in domo portantis hanc amphorâ, sibi iubet dominus pascha parari: quia secura mens quasi iuge conuiuium.

Vidi, & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earû. D
Duæ istæ mulieres, iuxta Gregorium, sunt superbia & vana gloria. Possunt tamen congruè dici, superbia & luxuria, vt illum Ioannis in Canonica ternarium habeamus. Et merito dicuntur portare auaritiam: quia omnes auari ideo congregant, vt habeant vnde pascant luxuriam suam: quia non habet vnde suum paupertas pascat amorem: vel vt cæteris dominantur. Quæ benè dicuntur alata, quia veloces sunt ad effundendum sanguinem. Et alæ istæ, sunt dignitatis inflatio, & honoris elatio. Hæ sunt alæ superbiæ: alæ luxuriæ, sunt gula & incontinentia.

Cantica sine titulo. Quomodo Deo militet spiritus electorum.

*I*n prima quadriga equi rufi. In secunda nigri. In tertia albi. In quarta varij & fortes. Equi illi quoslibet sanctos designant qui Christum in corpore suo circumferunt, & honorant. Si quidem vnusquisq; electus corpus suum diuino mancipat officio. Aut honore virginitatis candidum, aut triumpho martyrij rubicundum, aut humilitatis exercitio nigrum, aut diuersarum virtutum varietate decorum. Sed iam interioris æquitatis gratiâ videamus. Eques itaque Dei animus est, deuorè superius intētus obsequis, qui castra virtutum sollicitis perlustrat excubiis, vt vitiorum ab eis retudat imperus, accessus propellat. Quod vt efficacius exercent, facilius expleat, equum cœlestis desiderij ascēdit, & hostiles cuneos intrepidus adire cōtēdit. Sed ne tale desiderium indiscrète feruens cum periculo fessoris discurrat: considerans quia dominus mansuetos in iudicio dirigit: sellam ei mansuetos

SVPER ZACHARIAM.

tudinis imponit. In qua vt securus sedeat, striuilia ei à dextris inserit & sinistris: humilitatem conseruans in prosperis, fiduciam in aduersis. Calcaribus etiam, s. timoris & amoris diuini. Pedes affectionum suarum eques iste exercitus fatagit communire. Tunc demum arma Apostolicae traditionis assumit, in omnibus gerens scutum fidei & galeam, spem salutis, indui festinans lorica iustitiæ, & gladiu spiritus quod est verbum Dei exercituum, in manibus tenens.

STEPHANVS. De timore domini.

Cap. 8.

F

Nusquisque malum contra amicum, id est proximum suum, non cogitatis, nedum faciatis. Vnde in Ecclesiastico: Memento nouissimorum, & desine inimicari. Certè si dominus & seruus in eodem carcere positi idem expectarent iudicium, dominus caueret diligenter ne opprimeret ibi seruum. Et nos in eodem sumus ergastulo colligati. s. in mundo, vel in corpore mortis huius.

Cap. 9.

G

Xulta satis filia Sion &c. Satis dicit, propter quosdam qui non exultant sed desperant: & alios qui nimis exultat, nimiù de venia præsumentes. Illi satis exultat, qui de Dei misericordia cum operum satisfactione præsumunt.

De imitatione sanctorum.

Cap. 11.

H

Proiice eos ad statuarium. Statuarius iste, fusor videlicet statuarum, est dominus pater. Statua, est exemplum quod fit ad memoriã alicuius rei. Vnde Deus pater fudit in te statuã Petri vel Pauli, cum mēti tuæ imprimit memoriã & imitationem alicuius eorum. Quòd autem statua accipiatur pro memoria alicuius rei, ostēdit vxor Loth, quæ versã est in statuam salis, vt nos condiret. Item in libro Regum legitur quòd Salomon fecit in templo duo Cherubin opere statuario: quia plenitudo veræ scientiæ est sanctorum imitari exempla. Vnde in Leuitico præcipitur, vt corpus vituli atque omne holocaustum super struẽ lignorum comburatur. Item in Iosue: Cum videritis arcam domini transeuntem, & sacerdotes Leuiticæ stirpis eam portant, confurgite, & sequimini præcedētes. Ait itaq; Christus: Proiice argenteos quibus venditus sum, id est passionis meæ memoriã, ad statuarium, id est ad patrem meum, vt

ipse

ipse imprimat eam tibi, & faciat imitari non solum substantiam, sed etiam praeludia passionis, decorum precium quo appreciatus sum ab eis, scilicet Iudæis, vel ab eis qui passionem meam parupendentes, in lucrum temporale conuertunt eam, vt cupidi sacerdotes. Et proieci illos in domum domini, id est in cor meum, ad statuarium, vt inde statuam fundat, Christi passionem imprimens menti meæ.

De prælatis.

Sume tibi vasa pastoris stulti. Scilicet peram & baculum, s. I stulam & sibilu. Vasa ista prudentis pastoris sunt, cum vsum eorum habet, & in eis se exercet. Sed tunc dicuntur esse stulti pastoris, cum quis dignitatem habet, sed dignitatis officium non exercet. Vsum istorum vasorum exponit Apostolus in epistola ad Thessal. prima, dicens: Rogamus vos fratres corripite in quiete, consola, pusill, susci, infirmum, patientes estote ad omnes. Corripite, inquit, ecce vsus peræ, id est sacre scripturæ. Vnde David sumpsit lapidẽ quo prostravit Goliath. Conso. pusill. ecce sibilus. Susci. infirmum, ecce baculus. Patientes estote ad omnes, ecce fistula qua labores releuantur.

RADVLPHVS.

Quod planctus sanctoru quatuor gradibus distinguatur.

M die illa planctus erit magnus in Hierusalem, sicut planctus Adramon in campo Magedon. Hierusalem designat ecclesiã. Adramon iuxta L X X. malogranatum interpretatur, vel vt expressius dicamus, ortus malorum granatorum. Roon quippe Græcè posuerunt, quod signat non vnã arborem malorum granatorum. i. mali punici, sed locum his arboribus consitum. Magedon quoque pomorum eius interpretatur. Quis autem est ortus malorum granatorum, nisi ecclesia cui sponsus in Canticis loquitur dicens: Ortus conclusus soror mea, s. ortus conclusus. Emissiones tuæ para. ma. punicorum. Hæc autem ciuitas, hic ortus in campo Magedon situs est, videlicet in campo frustrifero, in loco pomorum eius: quia totum occupas orbem, locu prius sterilem ferilem reddidit & iucundum. Iuxta hanc urbem Iosias rex qui interpretatur domini salus occisus est: quia Christus dominus dum nobis per compassionem iunctus est in carne mortali, qua nobis conformatus est, mortem susce-

Cap. II.
K

SUPER ZACHARIAM.

pit, & moriens viuentibus causa salutis fuit. Sicut ergo ciuitas ad Adramon Iosue mortem planxit, sic & nos regis nostri: non quòd doleamus quia mortuus est, imò gratias agamus quòd pro nobis mori dignatus est: sed in contemplatione crucis in lachryma soluihur, dum perpendimus quantum fuerit pondus captiuitatis nostræ, quæ sine tanto precio solui non potuit. Et charitate illius compungimur, admirantes quæ vicerit eum clementia, vt nostra crimina ferret tantus, & nostræ mortis ignominiam sustineret. Non est tamen vnus omnium planctus: quia diuersis affectibus agimur singuli. Et dissimilis est nobis gemedi materia, dum quidam timore compunguntur, quidam amore. Vnde & ibi subiungitur: Et planget terra familiæ, & familia seorsum. Familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum. Familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum. Familiæ domus seorsum, & mulieres eorum seorsum. Familiæ do. Le. f. & m. e. f. Fami. Semei f. & in. Omnes familiæ, reliquæ fa. & fa. f. & m. e. f. Per Dauid igitur, qui post adulterium & homicidium digna satisfactione veniam meruit; eorum designantur lachrymæ, qui reatus sui magnitudinem perpendentes, timore cõpuncti, graui mœrore torquentur. Nathan verò propheta, cuius alloquutione Dauid peccatum suum agnouit & planxit: vtique eos figurat, qui de proximorum salute solliciti, eorum peccata lachrymis prosequuntur, nunc orando pro ipsis, & nunc agendo pro illis, à peccati voragine reuocare nituntur. Iam verò tribus Leui qui interpretatur assumptus, tribus sacerdotalis & sancta, nonne euidenter illorum typum gerit, qui iam per spiritum sanctificati, & in amorem virtutum assumpti amplius plangunt, quòd bonis perenibus defunt, quàm plangebât prius, quâdo adhuc æterna supplicia memorabât? Quia verò charitas sanctorum sicut proximorum peccata deplorat, sic & bona pereniam proximis exoptat. Sequitur tribus Semei qui interpretatur auditio mea. L. XX. nãq; pro Semei, vt sensum propheticum aperirét, Simeon posuerunt. Qui igitur per Semei ipsi & per Simeon rectè intelliguntur: quia qui Deum audiunt precipientem vt benigni proximis existant, ipsi quoq; petentes à domino exaudiuntur, vt quod aliis impeditur, citius assequantur. Date enim, inquit, & dabitur vobis. Dilectio enim fraternæ ipsa est quæ diuinam singulariter meretur exauditionem,

tionem, iuxta quod dominus ipse promittit dicens: Si duo ex vobis confen. &c. Omnes ergo hęc familię plangere perhibētur, & seorsum tamē, & seorsum, quoniā aliis atque aliis affectibus in lachrymas resoluunt. Quia verò spiritalium virorū affectionibus aliquid simile habēt etiā perturbationes carnaliū, sicut sanctorū lachrymę, quibusdam ab inuicē gradibus distinguuntur: sic carnaliū fletus à spiritalis dignitate compunctionis longius separatur. Iusti nanque vel sua vel aliena desinent peccata: sed mūdi amatores vulnus quidem peccati non sentiunt, temporalia tamē flagella quę pro peccatis suis Deo iudicante patiuntur, vel sibi vel aliis pertimefcunt. Vnde dicitur, Et mulieres eorum seorsum.

STEPHANVS. De imitatione Christi.

Turre Ananhel edificabitur Hierusalem vsque ad torcularia regis. Ananhel interpretatur gratissimus domino, & designat claustrales. A turre Ana. edificatur &c. cum vita claustral. agit ad imitationem passionis Christi. Et bonē iungitur turris cum torculari: quia semper iuxta prædictam turrim debet esse torculari pœnitentię.

Cap. 14.

L

De pœnitentia.

Et erunt lebetes in domo Domini quasi phiala coram altari. M
Isti lebetes sunt peccatores: quia sicut lebetes vruntur exterius, & carnes vrunt interius: sic peccatores vruntur exterius suggestione diaboli, & interius vrunt & decoquunt malas cogitationes, quas conantur in actū producere, & ita sunt interius quasi clibanus accensus. Hic est lebes de quo Moab: Lebes seu olla spei meę. Peccatores enim persequēdo fideles quodammodo licet nō intēdāt, dominū reficiunt purgādo amicos eius. phiala in domo domini multos potās, est larga prædicatio siue Paulus perlucidus larga prædicatione siue eminētia vitę. Lebes ergo factus est phiala in domo domini, quando Saulus factus est Paulus. Hinc est quod de Magdalena canitur: Post fluxa vitę scādala de lebe te fit phiala. Et sument ex eis, scilicet lebetibus, & coquēt in eis. Multi sunt qui ex istis lebetibus sument, sed pauci coquunt in eis. Nā ex Magdalena quę prædicto modo lebes fuit sument, qui eius lachrymas legūt: sed solū ea coquunt, qui ad eius imitationem pœnitentiam agunt.

Finitur Zacharias.

Z iiij

SEQUITVR MALACHIAS.

STEPHANVS. De praelatis.

Cap. 1

N

Nus verbi Domini ad Israel in manu Malachia. Malachias angelus Domini dicitur, & significat praelatos. Onus ergo verbi domini ad Israel in manu Malachia, est correctio ad laicos qua debet esse in operatione sacerdotis. Melius enim instruunt exempla qua verba. Vnde: Volabunt in humeros Phylistiim & praefio.

De his qua retrahunt hominem a peccato.

O *Si ego Dominus, ubi est timor meus? Tria sunt qua praecipue retrahunt a peccato, Amor, pudor, & timor: qua notauit dominus in euangelio Ioannis ubi ait: Cum venerit paraclerus, ille arguet mundum de peccato, de iustitia, & de iudicio. De peccato, quia non crediderunt in me. De iustitia, quia ad patrem vado. De iudicio, quia princeps mundi huius iam iudicatus est. De peccato nos arguit primus aduentus Christi. Amor enim quem tunc nobis exhibuit, nos debet retrahere a peccato. De iustitia nos arguit vita & exempla iustorum. Cum enim legimus quot & quanta passi sunt pro Christo, pudor nobis esse debet quod tam degeneres sumus. De iudicio vero nos arguit vltimus Christi aduentus incutiendo timorem. hinc est quod ad accendendum Christi amore, & incutiendum timorem, saepe fit metio de duplici eius aduentu: sicut & hic patrem se vocat & dominum.*

BERNARDVS.

Quod sacrilegium sit sacerdotum nugis & scurilibus occupari.

Cap. 2.

P

Abia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requiram de ore eius. Legem inquam, non nugas, profectum vel fabulas. Item seculares nugas, nugas sunt: in ore vero sacerdotis blasphemiae interdum tamen si incidat, ferenda fortassis, referenda nunquam. Magis inter-

teruc-

rerueniendum cautè & prudenter nugacitari. Prorumpendum sanè in serium quid quod non modò vtiliter, sed & libenter auditur. Consecratum est os euangelio, talibus aperire illicitum, assuescere sacrilegū est. Verbum scurrile quod faceti vrbaniue nomine colorant, non sufficit peregrinari, ab ore procul & ab aure relegandum est. Fœdè ad cachinnos mouetur sacerdos, fœdius mouet. Porrò detrahere, aut detrahentem audire, vtrum horum damnabilis sit, non facile dixerim.

VVERRICVS.

Quòd si diuinus ignis plenè in nobis arserit, quid in nobis puniat ignis purgatorius non habebit.

*I*psè autem sedebit quasi ignis conflagrans & emundans ar. p. f. Le. Satius est atque suauius fonte purgari quàm igne. Verùm qui fonte modò purgati non fuerint, igne habent purgari. Si tamen purgari meruerūt: quando s. iudex ipse quasi ignis conflagrans sedebit &c. Nunc Christus aqua diluens, tunc ignis consumens. Modò fons patens in ablutionem peccatoris & menstruata, tunc flamma sæuiens & ignis vorans vsque ad medullas animæ. De ardore siquidem irati foris ille purgatorius ignis exardescat in conspectu eius, & inflam. &c. Ascendit, inquit, fumus in ira eius, & ignis à facie eius exardescit. Inde cadent super eos carbones pœnaliter purgatorij, quibus modò nō adhibentur carbones salubriter desolatorij: qualem illum fuisse reor qui de altari sublatus propheta læbia emundauit. Si igitur ignis ille quem dominus noster Iesus misit in terram vehementer, sicut est volūtas mittentis, in nobis arserit: ignis ille purgatorius qui in iudicio filios purgabit Leui, non ligna, non scœnum, non stipulam consumeda reperiet in nobis. Vterque quidem ignis purgatorius, sed satis differenti modo: iste siquidem vngendo purificat, ille vrendo: hic refrigerium roris, ille spiritus iudicij, & spiritus ardoris.

Cap. 3.
Q

Finitur Malachias Propheta.

SEQUITVR MACCA
BÆORVM LIB. I.

STEPHANVS.

Cap. I.

R

Ocauit Alexander nobiles qui se-
cum erant nutriti, & diuisit illis ve-
gnum. Sic faciunt mali diuites
cū moriuntur: opes sub testa-
mento diuitibus relinquunt, nō
pauperibus. Item: Roboam ac-
quieuit consilio iuuenum & no-
bilitium, & ideo diuisum est re-
gnum eius.

HUGO DE FOILL.

Quomodo virtutū vasis fidelē animā diabol⁹ deprædetur.

S Antiochus illustris filius Antiochi regis qui fuerat Roma ob-
ses, ascendit Hierosolymam in multitudine graui &c. Ascen-
dit in Hierusalem rex Antiochus, quando in ecclesia domi-
natur diabolus, vel in anima carnalis appetitus. Ascendit au-
tem in multitudine graui, in abundantia delictorum, in gra-
uitate cuiuslibet criminalis peccati. Intrat in sanctificationē
cum superbia, quando sanctificata per confessionē elationis
spiritus aperit sibi corda. Accepit altare aureū, & cadelabrū
luminis i. puritatē orationis, & lucē diuinę cōtēplatiōis. Ac-
cepit vniuersa sanctificationis vasa: diuersas videlicet virtutū
genera. Et omnia cōminuit, quādo diuersas virtutū species
in nihilū redigit. Et accepit thesauros occultos quos inue-
nit, & sublatis omnibus abiit in terram suam. Thesaurus est
sapientiæ intellectus, occultus diabolo, sed notus Deo. Quē
tunc diabolus inuenit, quādo per iactantiæ spiritum ceteris
manifestum reddit. Sublatis omnibus in terram suam Antio-
chus abiit, quotiens diabolus sublatis virtutibus ad terrena
desideria mentes fidelium reducit.

Contra clericos. STEPHANVS.

T Fecerunt sibi preputia. Pelliculas sibi aptabant ne viderē-
tur circūcisi. Sic faciūt clerici, cū sibi aptāt fallacias militares
Vt regnaret super duo regna, s. Syriæ & Aegypti. Antio-
chus regnat super Syriā, cū diabolus repit in pectore quo ad
superbiam: super Aegyptū, quādo in vtre quo ad luxuriā.

De

De tributo diaboli.

Post tres annos misit Antiochus principes tributorum. Quia V
 completis cogitatione mala & loquutione, cum superaddi-
 tur opus malum perfectum, obinet diabolus in homine do-
 minatum, & tributum exigit peccatorum.

H V G O D E F O I L L.

Quomodo in anima destructis virtutibus diaboli muni-
 tio construat.

Post duos autem annos misit principem tributorum in ciuita- X
tes Iuda. Cupiditas tributa recipit, quia & in ecclesia &
 in qualibet anima exactiones complures agit. Cum magna
 turba venit Hierusalem, ut cōturbet simplicium pacem. Su-
 per ciuitatem irrui, & populū simplicium cogitationū ex
 Israël perdit. Et accipit spolia ciuitatis, quādo mētē virtutū
 spoliat indumentis: & eam igni succendit, dum concupiscen-
 tiæ flammis comburit. Interius destruit domos, & in circui-
 tu eius muros, id est intus conscientias, & in circui-
 tu operationes perfectas, Et captiuas duxerunt mulieres, imperfectas
 s. mentis affectiones; & natos, id est actus imperfectos. Pecto-
 ra eorū possidēs: cum diabolus vel carnis appetitus in pote-
 stare sua irrationabiles animi motus retinet. Et quæ filij Is-
 rael custodire consueuerāt, Antiocheni mactāt & māducāt.
 Ciuitatem Dauid ædificant, dū mentē cuiuslibet manu for-
 tis, id est bene operantis, in partē contrariam mutant. Muro
 magno & turribus firmis muniunt, dum peruersa opera &
 eorum defensiones in circui- tu ponunt. Et facta est illis in
 arcem, id est in summā peruersæ mentis elationē. Et posue-
 runt in gētē peccatorū viros iniquos in anima. s. gētē vitio-
 rum: in ecclesia verò hæreticos graues, christianæ fidei ini-
 micos, Et posuerunt cū illis arma & escas. Arma, defensionis
 verba. Escæ, delectationes terrenæ. Huiusmodi cibus arcem
 muniunt, qui terrenis delectationibus mentem pascunt.

S T E P H A N V S. De discretionē.

In sit filios relinquere incircuncisos. Omnia opera hominū Y
 vult diabolus esse incircuncisa, id est discretionē carentia: vt
 sic ea in sortem suam valeat vendicare.

De periculo prælatorum.

Princeps es & clarissimus in ciuitate. Fac ergo prior ius Cap. a.
 P *sum regis.* Gyro falco bonus primam gruem niti Z
 tur apprehendere. sic pastores diabolus primò nititur

CIR-

circunuenire. Vnde totū pondus prelij versum est in Saule. Rex Syriæ præcepit seruis suis dicens: Non pugnabis contra maiorem vel minorem quempiam, sed contra regem Israël solū.

Contra ociositatem.

- A** *Et statuentes aduersus eos bellum in sabbato.* In festis præcipue diabolus fideles decipere machinatur, & occasione festi facit eos oberrare à rectitudine. Vnde: Sol. v. od. i. a. m. & non responderunt illis. Cū diabolus surgit per tentationes, tentati debent illis respondere. Hoc est contra infultus eorum multiplicare remedia, fundere deuotas orationes, & se mortificare. Simeon frater noster vir consilij est, ipsum audite. Semper in omnibus operibus nostris auditus mœroris sit consiliarius noster.

De confessione.

Cap. 3.

B

Vrrexit Iudas pro Matathia. Matathias, donum Dei. Mortua siquidem gratia Dei per peccatum in homine, non est aliud remediū nisi bellatrix cōfessio. Cognouit Iudas, & exiuit obuiam Apollonio. Apollonius miraculum siue mirabilis dicitur, & significat mundum. Nam mundani casus viro iusto sunt in miraculum & stuporem. Vnde: Babylon di. m. posita est mihi in mi. Item: Mundus mirabilis est, qui quasi prestigiator phantasmata mouet. Iudas ergo primò exiuit contra Apolloniū: quia confitens primò pugnat cōtra mundū. Et reuera non est verè Iudas, nisi occurrat Apollonio: non est verè Iudith, nisi amputet caput Holofernis. Ille occidit Apollonium, qui potest dicere, Mihi mundus cru. est, & ego mundo. Gladius Apollonij, miseria vel prosperitas est mundi. Iudas pugnat cum gladio Apollonij, cū confitens attendit quanta sit miseria mundi, quàm breuis voluptas, & per talem considerationem cauet sibi. Et congregauit argentum multum. Argentum sine auro habet diabolus: quia eloquentiam sine sapientia amat in ministris suis. Vnde: Ossa eius sicut fistulæ æris, i. illi qui sonitum tantū habent, & sensum benè viuendi non retinent.

HVGO DE FOILLETO.

- C** *Quomodo inter confessionem & luxuriam bellum fiat.*
Rex Anthiocus volens ire in Persiden, reliquit Lysiam boni-
neri

nem nobilem de genere regali super negotia regia, & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de habitantibus Iudæam & Hierusalem: vt mitteret ad eos exercitum ad euertendam virtutem Israel, & reliquias Hierusalem &c. Lysias ab Antiocho ad destruendam Iudæam & Hierusalem mittitur, quãdo spiritus luxuriæ ad subuertendam confessionis pacem à diabolo destinatur. Lysias enim generans interpretatur: luxuria siquidem plures filios generat, quia diuersos motus carnis ex se creat. Et venerunt in Iudæã, & castra posuerunt in Bethoron. Veniunt in Iudæam, dum ingrediuntur confessionis terram. Et in Bethoron castra ponunt, quãdo per iram, terram confessionis inuadunt. Bethoron enim domus irę interpretatur. Est autem Bethoron superior & inferior. Superior, ira prælatorum: inferior, ira subditorum. Quancunque istarum alienigenæ obtineant, terram confessionis turbat. Et occurrit illis sudas cum decem millibus viris. Iudas exercitui Lysię cum decem millibus viris occurrit, quãdo vera confessio fulta decem præceptis legis diuersis luxuriæ motibus viriliter resistit. Et commiserunt, & ceciderunt de exercitu Lysię quinque millia. Cum exercitu Lysię Iudas committit, dum mens totis viribus luxuriæ cõtradicit. Et sic de exercitu Lysię quinque millia corruunt, dum quinque sensus corporis in ore gladij confessioni succumbunt. Videns autem Lysias fugam suorum, & Iudæorum audaciam, abiit Antiochiam. Antiochiam Lysias abiit, quia luxuria diuitiarum abundantiam quærit. Antiochia enim paupertatis silentium interpretatur. Ibi paupertas filere dicitur, vbi diuitiæ dominantur.

STEPHANVS.

Enit Gorgias in castra nocte, & neminem inuenit. Et quærebat eos in monte. Quando diabolus neminem inuenit in lectis de sociis Iudæ, quærit eos in monte: quia cū non potest per luxuriam confitentem deuicere, vult domi-

nari per elationem,

Contrita sunt Gentes, & fugerunt in campum. i. in latam & spariosam viam. Per viam horti fugit Sedechias, & captus, excaecatus est.

Quomodo sanctuarij distinctio multiformis per confessionem & pœnitentiam restauretur.

- E** *Ecce contriti sunt inimici nostri. Ascendamus nunc mundare, & renouare sancta. Et ascenderunt in montem Sion, & viderunt sanctificationem desertam &c.* Iudas fugato Lyfia. i. destructa luxuria, & contritis hostibus luxuriæ, s. operibus, in montem Sion ascendit, dum confessio per gradus virtutum sublimia quarit. Ascendit mundare sancta & renouare. Cor mundū (inquit) crea in me Deus &c. A vitis mūda, virtutibus innoua. Et viderunt sancti desertam san. Sanctificationem desertam conspicit, qui sanctitatem mentis à Deo derelictam esse cognoscit. Templum enim, sicut in eodem libro dicitur, luxuria & comestationibus erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se vltro ingerebant. Téplum luxuria plenum esse dicitur, dum luxuriæ cogitationibus voluptuosis animus delectatur. Comestationes verò in eo fiunt, dum vitia carnis inuicem diuersis delectationum ferculis mentem pascunt. Scortantes cum meretricibus in eo habitant, dum viria carnis cogitationibus animi concordant. Sacratæ ædibus vltro se mulieres ingerunt, dum mollities & blandimenta carnis in secreto mentis sese licenter abscondunt. Altare prophanatum & plenum illicitis esse legitur, dum mens ea desiderat, quæ lege diuina prohibentur. Portæ combustæ iacent, dum sensum aditus ardenti desiderio succensi meuntibus vitiis omnino patent. Virgulta verò in atrijs nata, sunt illicita desideria: quia sicut virgulta nullo colente crescunt. Sic in animo vitia sponte surgere non desistunt. Pastophoria diruta, sunt mentis secreta, ab alienigenis. i. à spiritibus immundis destructa. Pastophoria siquidem, sunt cellulæ in intus gazophylacio- rum factæ.

Quæ virtutes per filios Matathie signentur.

- F** *Postquam igitur Iudas missum ab Antiocho fugauit Lyfi- am. i. confessio Luxuriam: dixit ad fratres suos: Ecce contriti sunt inimici nostri &c.* Fratres Iudæ quatuor dicuntur, Simon, Ionathas, Ioannam, & Eleazarus. Hi quinque sunt filij Matathie, Matathias interpretatur donum Dei. Iudas confitens, Simon obediens, Ionathas columba dans, Ioannam

nam gratia, Eleazarus auxiliū Dei interpretatur. Hi autem filij Matathie sunt, quia ex dono Dei hæc omnia procedūt. Iudas igitur mūdāt, Simon ædificat, Ionathas renouat, Ioā nam ornat, Eleazarus protegit & conseruat. Iudas templū mundat: quia confessio mentem à vitis purgat. Simon ædificat: quia ad hæc obedientia laborat, vt ædificiū boni operis in alterum crescat. Ionathas sancta renouare nō desinit: quia columbina simplicitas ædificat, quod calliditas antiqui hostis quotidie destruit, & in primo homine destruxit. Ioannam faciē templi coronis aureis ornat: quia notitiā virtuosæ mentis gratia moribus cōmendat. Sed hæc omnia nihil proficiunt, nisi quando per Eleazarū. i. auxiliāte Deo, & ordinante fiunt. Si enim quod agis, non Deo, sed tibi ascribis, non ædificas, sed subuertis.

Quod mirum sit vt virtutū populus ciuitatem possideat, arcem teneant inimici.

Ordinavit Iudas viros vt pugnarent aduersus eos qui erant in arce donec mundarent sancta. Per arcem possumus intelligere mentis rationem, quam totiens alienigenæ possident, quotiens menti vitia dominantur, vt eam à virtutibus alienent. Mirum est tamen quod filij Israēl Hierusalem obtinent, alienigenæ verò dominantur in arce. Et nisi Apostolus nodum quæstionis solueret, dubitaret fortè aliquis qualiter hoc fieri posset. Video (ait Apostolus) aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ &c. Ecce alia lex in membris, & alia est lex mentis. Caro enim concupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnē. Sic aliquando alienigenæ dominātur in arce. Et etiā multi de populo qui aduersātur Iudæ manēt in ciuitate. Multa enim cum ipsa confessione in mente sunt quæ nocent, & tamen expelli non possunt. Multa etiā ex mala consuetudine procedunt, quæ rationi non obediunt, sed quadam assiduitate mentem vincunt.

Quas virtutes ad capiendam arcem ordinet confessio. *Ordinavit igitur Iudas viros &c.* Viri sunt viriles affectus animi, qui aduersus eos qui sunt in arce pugnant, quando virtutes vitis viriliter repugnant. Iudas ad pugnandum viros ordinat, dum vera confessio suis in locis virtutes ordinatè locat. Pōnit igitur in primo loco timorem pœnæ, in secundo dolorem culpæ, in tertio laborem pœnitentiæ.

Sed

Sed ne desperet, adiungit spem veniæ timori, consolationem dolori, retributionem labori. Adiungit etiam ieiunium compunctioni, vigiliis orationi, lectionem meditationi: & sic in circuitu Iudas arcem obsider, donec à vitiiis mentem confessio purget.

Qui sacerdotes in templo domini debeant ministrare.

K *Et elegit Iudas sacerdotes sine macula, voluntatem in lege Dei habentes: & mundauerunt sancta, & edificauerunt domum intrinsecus &c.* Sacerdotes sine macula Iudas elegit, quando virtutes quæ in ara pectoris Deo ministrant, immaculatas reddit. Qui in lege Dei voluntatem habent, quia aliter medullatum sacrificium non offerent. Et mundauerunt sancta. i. deuotionem ab omni malitiæ culpa. Et edificauerunt domum intrinsecus, ipsam videlicet conscientiam diuersis qualitatibus morum. Et sanctificauerunt ædem & atria: intus mentem, & exterius opera. Et fecerunt vasa noua sancta. Vasa noua sancta faciunt, qui in nouitate conuersationis iuxta præceptum noui hominis. i. Christi corda sua componunt.

L *Et intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.* Per candelabrum possumus accipere verbum Dei: per lumen candelabri, doctrinam verbi. Per altare incensorum deuotionem orationum: per mensam, diuinę scripturæ memoriam. Sicut enim aliquis in iis quæ ponuntur in mensa reficitur: sic animus iis quæ ad memoriã reducit quasi diuersis ferculis saginatur. Et obtulerunt sacrificium super altare holocaustorum nouum. Super altare holocaustorum, dū in contritione cordis carnis desideria macerant.

STEPHANVS. De confessione.

Cap. 5.

M

Enit Iudas tribus ordinibus post eos. Et exclamauerunt turbis, & clamauerunt in oratione. Cū inimici adducunt prædam, Iudas sequitur: quia confessio animas captiuas à potestate diaboli liberat. & tribus ordinibus venit: quia peccata tripliciter insequitur. In primo ordine milites sunt, omnia quæ ad contritionem pertinent, s. singultus, gemitus, lachrymę, suspiria, desideria. In secundo quæ confessionem circumstant, locus, tempus, qualitas peccati, & aliæ circumstantię. In tertio quæ exiguntur ad satisfactionem, s. ieiunium, elemosyna, peregrina-

tegrinatio, & his similia.

Idem de eadem.

Si transferit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia N
poteris poterit aduersum nos. Si diabolus percipit quod
 praelatus non timeat iacturam temporalem, qui stat constan-
 ter pro defensione ecclesie, tunc scit quod non poterit pre-
 ualere aduersus eum. Si verò senserit praelatum pusillani-
 mem, tunc securus est quod eum tentationibus suis deiice-
 re poterit. Concluserunt se qui erant in ciuitate, & obstru-
 xerunt portas lapidibus. Similiter qui adherent mundanis
 delitiis, & confidunt de affluentia temporali, tanquam de
 munitione: portas aurium obturant obstinatione peccati,
 ne prae-dicatores audiant. Tales enim sunt qui nolunt con-
 fiteri: quia sequelam confessionis eliminat mundi.

De perseverantia.

Præcepit Iudas ut applicarent vnusquisque in loco in quo e-
rat. Omnes insultus debemus facere in Effron quod inter-
 pretatur pulvis mœroris, in vanitatem, videlicet mundi.
 Applicare se ad muros Effron secundum locum stationis
 suæ, est vnunquenque manere in ea vocatione in qua voca-
 tus est. Vnusquisque in loco suo Effron impetit. Vnde via
 facta: sunt per mare Rubrum: quia per diuersas vias exitur
 à seculo.

HUGO DE FOIL.

Quomodo superbia sui opprimat oppressorem.

ut Eleazarus sub pedes elephantis, & suppo
suit se ei, & occidit eum: & cadens in terram p
oppressit eum. Eleazarus elephantem occidit,
 & ab elephante est occisus. Cecidit enim
 elephas super Eleazarum, & mole sui corpo-
 ris oppressit eum. Per Eleazarum, illi qui
 mundi fastus tripudiant: per elephantem, superbia mundi
 designatur. Dum enim vestis asperitatem, vilitatem cibi li-
 benter patimur, dum labore callosa squalent manus, & frigo-
 re cutis riget, & sole nigrescit, tunc Eleazarus elephantem
 occidit. Cum verò in huiusmodi fauorem quærimus, tunc
 Eleazarum cadens opprimit elephas. Et pulchre per elephatem
 figuratur superbia. vtriusque enim natura simile habet com-
 positionem. Elephatis natura talis esse dicitur, ut ossa illius
 iuncturis careant, & ideo flectere membra sua nequeat,
 &

Cap. 6e

sed semper stet. Et si aliquando quietem corpori suo velit inferre, stando latus suum inclinatur ad arborem, & sic somno vitur, & quiete: sed homines regionis illius in qua habitant huiusmodi bestiarum, in die solent arborem succidere: ut cum nocte venerit, cadat uterque, & elephas occidatur. Vtrunque fit, succiditur arbor, & occiditur bestia. Cuncta ista superbiae conueniunt, & talis est eius compositio: membra enim superbiae inflexibilia sunt. Cum enim aliquis superbus loquitur, si imponas ei silentium, non acquiescit: sed, ut ait Salomon, totum spiritum suum profert: si confabulationibus aure praebuit, & reprehendas, negligit. Si aliquid operatur, & contradicis, non cessat. Et sic flecti nequeunt artus superbiae. Stat semper, sed male: ad propria voluntate quasi ad arborem latus inclinatur superbus, ut quietem recipiat. Quod enim per dispositionem propriae voluntatis facimus, hoc quieto suscipimus animo. Si autem aliter ordinetur, pro labore reputatur. Succidatur ergo arbor propriae voluntatis, ut cadat & occidatur bestia superbiae. Cauendum tamen ne occisa occisus reoccidat.

STEPHANVS. De misericordia Dei.

Cap. 7.

Olite mibi ostendere facies eorum. Verba sunt Demetrii, qui vehementer innectens vel nimium persequens interpretatur. Hic est diabolus qui sibi prohibet facies peccatorum ostendi: quia crudelis est, & nescit misereri. Ecce contra dominus in conspectu suo peccatores apparere desiderat: quia semper paratus est eis misericordiam impartire.

Cap. 8.

R

Taeperunt eum vitium. Antiochum, magnum regem Asiae. Antiochus, paupertatis silentium dicitur. Hic est fomes peccati, qui saepe facit silere a laude Dei. Hic vitium potest capi: quia primi motus non possunt ex toto periri, sed comprehendi. Porro eis tributum abstinentiae debemus imponere, & toti sequelae ipsorum. Ratione enim primorum motuum homo se mortificat & affligit.

Cap. 9.

S

P

Ost obitum Iuda emerferunt viri iniqui in omnibus finibus Israel. Sicut post mortem Gedeon filii Israel fornicati sunt cum Baal. Item mortuo Iuda impij surgunt: quia mortua confessione in homine, mali metus oriuntur in mente.

Onathas habitauit in Hierusalē, & cepit ædificare & innouare ciuitatē. Quicquid familiaritatis habuit cū Demetrio, retulit ad ædificationē sanctę ciuitatis. Similiter prelati gratiā quā adepti sunt, debēt cōuerte re ad ædificationem ecclesię. vnde Nectarias factus pincerna regis expalluit corā rege, & ædificādi ciuitatem licentiam impetrauit.

Audiuimus de te quōd vir sis potens viribus, & aptus vt amicus regis voceris. Felix quem dominus dignatur in amicitia recipere. Mihi tibi purpurā, imitationē passionis meę. Paulus: Stigmata Iesu Christi porto. Et coronā aureā, spem immarcessibilis glorię: vt quę nostra sunt sentias: iuxta illud: Hoc sentite in vobis, quod est in Christo Iesu.

Onathas non dedit eis spatium vt intrarent in terram suam. Simile est in Iudith: Timeptes Holofernem preoccupauerunt angusta montium. Spiritus maligni regionem nostram intrant, quando tentationes in nobis oriuntur. Quidam expectant donec tentatio veniat, & tunc reprimunt: sed nos cum Ionatha orationes tentationum vt possumus recenseamus.

De virtute incarnationis Christi.

Cecidit murus qui erat super torrentem ad ortum solis. Murus super torrentem, est munitio sita in delitiis seculi. Murus ille cadit ad ortum. i. ad respectum dominicę natiuitatis: quia si attendamus pauperulam natiuitatem domini, nō lætāmur de munitioe seculari.

GALFRIDVS.

Ædificauit Simō super sepulcrū patris & matris suę ædificium aliūm visu &c. Simon Christū significat, cuius pater secundum carnem fuit beata illa progenies de qua ipse natus est per successiones marię, eadēque mater secundum profāpiam scēmarum.

Quōd per structurā sepulcri sensus historicus designetur. Sed quid dicimus esse sepulcrum patris, & matris, & fratris Simonis? Mihi quidem videtur, saluo meliori intellectu, sepulcrum hoc esse textum simplicem literalis historię, vbi gesta priorum veluti ossa mortuorum condita delitescunt: aliqua verō de illis ad euidentiorem intelli-

gentiam, proferenda videntur in medium. Primus parens soporatus à Deo, costa in mulierem formata diuinitus euigilat. Rogo quæ causâ extitit vt immitteret dominus soporem in Adam? Quasi verò id facere non possët vigilante Adam, & minimè sentiente. Quid dicemus de Noë inebriato, nudato atq; irriso? Quid de simulata infania David? quid de saltatione ipsius ante arcam domini? Quid in his quæso atque huiusmodi viuidum, quid forte, quid denique habens spiritum vitæ: immò si sola superficies literè attendatur, quid non exangue, quid non ridiculum, quid non denique mortuum videatur? Hæc & huiusmodi textus præmit historiæ, quasi mortuos fabrica sepulturæ. Superstructum est postmodum ædificium euangelicæ perfectionis, sublimitas Apostolicæ conuersationis, reuera altum visu. Vnde vnus pro omnibus, Nostra, inquit, cõuersatio in cælis est. Patet quantum fuerit hoc ædificium altum visu, nec ociosum, quod subditur lapide polito retro & ante: reuera lapides sancti eleuantur super terram eius, super sepulcrum illud. vis nosse apertius quid sint lapides isti? Vos, inquit, tanquam la. vi. s. m. d. semper. Itè: Superædificati super fun. Ap. & Proph. Apostoli ipsi lapides erant huius ædificij, & preciosissimi quidem, multimodis tribulationum maleis fuere perpoliti & nitidi. Vnde & vox illarum est: Per multas tri. o. n. in. m. regno Dei. Item alibi: Nullam requiè habuit caro nostra. Politur ante, politur & retro lapis iusti, vel melius lapis iustus. Ante quidè, cū prætendit quidè oculis disciplinæ formam, & virtutis exemplū. Sed ne sepulcrū appareat dealbatū, politū esse curat à retro, idque præcipuè quo humanus non penetrat visus, verū ille oculus qui scrutatur corda & renes. Quod vtique fit, cū abdicamus occulta decoris, habentes fidè & bonā conscientiā. Quā quidam repellentes, etsi iustificent se corā hominibus, circa fidè nati fragantur soli. s. fidei fundamèto sine operibus innitètes. Si quis inuentus fuerit disciplinatus, in opere contritus, & mundus corde, dignus est hoc ædificio. Politus enim est ante & retro. Et statuit, inquit, vij. pyramides, vnam contra vnam.

Quòd per septè pyramides septiformis gratia designetur.
D Septem pyramides, sunt septem spiritualia dona. Quod verò dicitur, vnam contra vnam, germanam quandā societate

tatem & concordia ipsarum gratiarum designat, non discrepantiam aliquam, vel oppositam habentem qualitatem: id autem cuiusmodi sit, opere precium est demonstrare. Hæc dona de quibus loquimur, & de quibus utinam dignè eloquamur, combinatum nominat Esaias. Spiritus sapientia & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientia & pietatis. Iunguntur sibi sapientia & intellectus, utpote naturali quadam cognatione vicini. Nanque sine altero, non est satis alterum possidere: quandoquidem & sapientia sine intellectu cæca est. Et nihilominus si non affuerit sapientia, insipidus est, immò ut magis propriè loquar insipiens intellectus. Ut ergo cooperentur sibi inuicem ad salutem, nestantur mutuo fœdere charitatis, quatinus & sapientiam intellectus illustret, & sapientia intellectum condiat & dulcoret. Spiritus quoque consilij spiritui fortitudinis sociatur: eo quòd & consilium inefficax sit, nisi fortitudinis roboretur, & fortitudo nisi regatur consilio, suo plerunque impetu conquassetur. Itaque se iuuent alterutrum: nève fortitudo ruat, dum ruit in comitata consilio: nève sit imbecille consilium fortitudine destitutum. Iam verò videndum est quemadmodum scientia & pietas se inuicem consalutent. Pietatem sanè hæc arbitror illam dici, quæ Græcè theosebia dicitur, i. Dei cultus. Hæc ne fatuo errore ducatur, comitatu proculdubio eget scientia. Vnde ad Samaritanam dominus, Vos, inquit, adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. Sed & scientia damnabilis est sine pietate: quia scienti bonum & non facienti, peccatum est illi. Docet proinde scientia, ut pietas non sit erronea. Pietas agit, ut non sit scientia inutilis vel damnosa. Hoc itaque modo constitutæ sunt pyramides vna contra vnam, dum suas sibi efficientias, in pace in idipsum spiritus sancti dona comunicauerint. At verò spiritus timoris vallatur vndique in medio constitutus: quippe cõmunis omnibus & necessarius. nanque sicut initium sapientia timor domini, sic plenitudo sapientia timere Deum. Hinc est illud: Nisi in timore domini tenueris te, instanter citò subuertetur domus tua. Denique de timore dicitur, quod de nullo aliorum dictum facillè reperitur: Beatus vir qui timet dominum, vel qui intelligit. Septem ergo pyramides super ædificium & sepulcrum statuuntur à Simone vna contra

ynam: quia spiritalis intellectus ab ipso erigitur in concordia charitatis, super historias noui ac veteris testamenti. Quæ nimirum scripturæ sacræ palam est quanto suscipiantur honore, quo complectatur amore, qua reuerentia, qua diligentia pertractentur à successoribus Apostolorum sanctis doctoribus. Hæ sunt illæ magnæ columnæ quæ circumpositæ dicuntur à Simone, iuxta illud: Circundate Sion & com. Super istas etiam arma Simon circumposuit ad memoriam æternam. Arma doctorum quæ sunt ostendit Paulus ipse bellator armis inclytus. Arma, inquit, militiæ n. nō c. sed sper. d. Item: Alij per spiritum datur sermo sapientiæ. De his armis loquitur sponsus in laudem sponsæ: Nasus tuus sicut turris Libani. Mille clypei pendent ex ea. Nasus ecclesiæ, eminentes spiritalis viri in facie ecclesiæ, qui occultorum veluti remotorum cognitionem contemplando quasi odorando trahunt, dum attrahunt spiritum unde totum corpus vegetatur & viuit. Hi sicut turris Libani recipiunt & defensant eos qui fugiunt à facie arcus. Ex illa depēdent mille clypei, vniuersa testimonia scripturarum. Omnes arcus fortis. i. exempla sanctorum. Sunt in ecclesia diuersæ conditiones, multæ linguæ, variæ professiones, quibus filia regis decora varietate circumdatur. His quasi nauibus vitæ procellosum huius pelagus transmeatur, & vnus terræ portus omnibus aperitur. Hæ sunt naues quæ iuxta columnas positæ à Simone referuntur. Sculptæ tamen esse memorantur, nec modò petra fide, verum ipsæ petræ fuis se creduntur: quippe quibus viuere Christus est, & mori lucrum. Petra enim Christus. Non tanguntur fluctibus in alto, non sunt etiam remotæ. Nec ventorum turbine concutiuntur, immaculatos se custodiunt ab hoc seculo sancti, nec ad eos spumea iniqui æquoris amaritudo pertingit. Insultus nequam spirituum quasi circumstrepentium flabra ventorum constanter frangunt, & prudenter elidunt. O quot credentium millia, quot cateruas animarum sanctorum naues istæ portauerunt ad portum salutis æternæ! Sunt autem iuxta columnas à quibus nimirum accipiunt tutamen spei, robur fiduciæ, fidei munimentum. Videntur ab hominibus nauigantibus mare, quæ in mari non sunt: & alij quidem sunt odor mortis in mor. a. b. vi. m. vi. Hoc est sepulcrum quod fecit Simon in Modin vsque in hodie-

diernum diem. Sepulcrum dicit apertè totam illam fabricam superiectam, eo quòd tota facta sit ornandi gratia. Modin interpretatur iudicium, per quod congruè designatur eos fore idoneos ad arcana contemplationis, qui iudicare nouerint inter diem & noctem, inter pollutum & mundum. Absoluimus vt potuimus allegoriarum mysteria: nunc stylum ad moralia conuertamus.

Moraliter vnde supra.

Attendendum igitur nomen, & opus, & officium Simonis Maccabæi. Si obediens in simplicitate cordis tui prælato tuo fueris, Simon eris: si per obedientiæ fortissima atque præclara arma non cesseris carni, vt obedias concupiscentiis eius, nec spiritalibus nequitiis, Maccabæus es qui pugnans interpretatur. Sed & opus Simonis exercebis, si à te primò, dehinc à fratribus tuis iugum Gentium, iugum dæmonum, iugum vitiorum potenter excusseris, & edu-xeris te, & quos potueris in libertatem filiorum Dei, dux nihilominus fies piorum affectuum, idémque sacerdos mactator carnalium desideriorum. Attende tamen vigilantissimè, nequãdo generum tuum facias carnis affectû, tradendo illi filiam tuam in coniugium, id est cogitationem tuam. Occidet enim te inebriatum vino luxuriæ: quia mors iuxta introitum delectationis posita est. Fac itaque ædificium super sepulcrum patris, ac matris, fratrumque tuorum, & statue septem pyramides super illud. Quid superbis terra & cinis? Quid eleuaris fili putredinis? quem putredo genuit, putredo peperit, mox futurus ipse putredo. Vnde tibi ceruicis erectio? Vnde extollentia oculorum? Ij sunt pater & mater Simonis. Quinimo & Cæsaris & Platonis, diuitis æquè & pauperis. Qui verò sunt fratres? Fratres quatuor, quatuor humores corporis, eodem patre, & eadem matre progeniti. Horum vnum sepulcrum est continentiæ virtus, per quod mortificanda sunt mēbra nostra quæ sunt super terrā. Super sepulcrum hoc ædificium est faciendū id, est diuersarum virtutum, seu lapidum multorum exercitium apponendum: non enim sufficit declinare à malo per mortificationem membrorum, sed studendum virtutibus, & iustitiæ operibus insistendum. Hoc autem de lapide polito, singulari posito pro plurali. Qui sunt hi lapides? Monstrat

SUPER MACCAB. LIB. I.

Apostolus, monens & instruens nos ædificare debere super fundamentum aurum, argentum, lapidem preciosum. Porro lapides politi, lapides preciosi, & tali fundamento digni, sunt honesti mores, preciosæque virtutes. Politi & nitidi retro & ante. Anteriorem partem dico, ubi iusti faciem habent ante iudicem, quem formidant: ante dominum, quem semper adorant. retro verò sunt ea quæ foris sunt, quibus tergum obuertunt. Videndum sanè ne fortè aliquid nobis inuatur requirendum ordo ipse verborum. Videtur namque præposterè positum, cum dicitur retro & ante. Mone-mur autem per hoc mundare prius quod intus est calicis & parapsidis, ut fiat & id quod foris est mundum. retro enim sunt quæ non videntur, ante verò quæ patent. Primò itaque mutandus est animus, mundandus affectus: quatenus ex simplici oculo cordis, lucidum prodeat corpus operis. Poliendi igitur sunt lapides intus, poliendi sunt ante: ut in occulto fulgeant ad meritum, & foris luceant ad exemplū. Hoc est quod super hoc ædificium vij. pyramides statuuntur: quatenus admoneamur spiritali deuotione, non temporali retributione: & mala declinanda esse, & bona opera facienda. Septiformis est enim spiritus, qui nos septem-plici gratiarum suarum collustratione viuificat: nam per spiritum sapientiæ nostram illuminat cæcitatem. Per spiritum intellectus nostram acuit hebetudinem. Per spiritum consilij nostram informat & instruit dubietatem. Per spiritum fortitudinis adiuuat infirmitatem. Per spiritum scientiæ erudit ignorantiam. Per spiritum pietatis delet iniquitatē nostram. Per spiritum timoris refrænât & cohibet cupiditatem nostram. Pyramides ab igne dicuntur, & spiritus sanctus ignis est. Super ædificium sepulcri septem pyramides statuuntur: quia spiritus septiformis bonis nostris moribus, & actionibus, ut actor, inspirator, & conditor superfer-tur. Quemadmodum autem vna sit contra vnam, satis est superius explanatum. Et iis circumposuit columnas magnas. Gratia salui facti estis, ait Apostolus. Nos verò non erimus ociosi si sapimus, ne tantæ gratiæ inueniamur in-grati. Magnæ columnæ animæ, sunt potētiae naturales, qui-bus omnis illa spiritalis fabrica sustentatur. Hæ sunt autem, ingenium, memoria, ratio, voluntas, & cæteræ animæ do-tes, in quibus liberum quoque arbitrium numeratur. Co-lūnas

Columnas magnas circa pyramides ponimus, cum operantem
 in nobis spiritum Dei rotis viribus adiuuamus. Quia verò
 in expeditione versamur, inermes in acie stare non possu-
 mus. Columnas has sicut spirituales sunt, ita spiritualibus ar-
 mis oportet adornari. Septem ni fallor armorum genera
 reperi in scripturis, quibus iusti depugnant, necessaria mi-
 litibus Christi. Horum quinque in Apostolo sunt, vbi mo-
 net assumere armaturam Dei, scilicet lorica[m] iustitiæ, scu-
 tum fidei, galeam salutis, gladium spiritus quod est ver-
 bum Dei. Et cal. inquit, pe. in prin. & pri. Oportet & nos
 armatos habere pedes, vt ambulare & calcare possimus il-
 lusi super serpentem & scorpionem. Calceamenta in pe-
 dibus, sunt sacramenta incarnationis Christi in fide, & in
 affectibus nostris. Restant duo genera armorum, quorum
 alterum in Iob inuenio, alterum in Dauid. Iob: Gloria
 mea semper innouabitur, & arcus in manu dextera instau-
 ratur. Dauid quoque non sperat in arcu suo, nec salua-
 ri se asserit gladio suo. Fundam quoque legitur habuisse
 puer Dauid, ex qua emissio lapide Philistæum percussit. In
 arcu duo sunt, lignum & nervus. Lignum, nouum est tes-
 tamentum in quo lignum crucis dominicæ predicatur: ner-
 uus qui de carne extrahitur verus est: quod animalium sa-
 crificiis occupatur. Ex his duobus quasi arcus conficitur,
 cum assertiones nostras vtriusque testimoniis communi-
 mus, & fortes sententias quasi sagittarum missilia iacula-
 mur. Funda verò quæ in gyrum circumacta lapides mittit,
 humanæ ratiocinationis argumenta designat, quæ non si-
 ne rotatu quodam, crepituque verborum ponderosas ia-
 cit sententias. Septem ergo genera spiritualium armorum
 sunt, sicut æquè toridem vitia spiritualium nequitiarum: quæ
 tamen per satellites suos nos infestare non desinunt: nam
 & hæretici contra quos arcu & funda pugnandum est, &
 gladio spiritus, maximè typo superbiæ contra nos conci-
 tantur. Hinc memoria nobis æterna conquiritur: quia si
 memores fuerimus nominis domini, memor erit & ipse no-
 minis nostri: quia nomina nostra scripta sunt in cælis, in-
 nuit. Hic scriptura composita dicit arma super columnas
 ad memoriam æternam. Verùm ij qui Mariæ professi sunt
 ocium, & Marthæ negocia, declinarunt saltem obedi-
 tiâ compellente quandoque contemplationis secreta dese-
 rere,

rere, & exterioribus coguntur intendere. Añiones itaque quibus vel ad horam religioſi intendunt, ipſæ ſunt naues, quæ iuxta columnas poſitæ ſunt: neque enim ſancti viri in vita ſua proiciunt intima ſua: ſed tunc præcipuè iuxta ſe ſunt, cum remoti videntur à ſe: iuxta columnas ergo naues, quoniam cum terrena diſpenſant, cœleſtia non omittunt. Benè autem naues iſtæ ſculptæ dicuntur: res enim ſcripta eius rei veritatem non geſtat, cuius imaginem re præſentat. Inde eſt quòd iſ qui non accepit in vano animam ſuam, ſiquando foras exit, non tam occupatus eſt quàm videtur exterioribus curis. Cæterum ſi quiſpiam petulans negociis ſecularibus ac ſi amaris fluctibus ſe multiplicauerit corde & animo, iam non ſculpta nauis, ſed vera eſt: nec ſuper petram ſtat, ſed iactatur in aquis. Videre eſt nonnullos hodiè qui diuinam militiam habitu profitentur, & ſe non erubescunt monachos dici, nihil magis abhorere quàm clauſtrum, nihil æquè vt monachum deteſtari, pulſare palatia, circuire forum, exercere lites, lucris incumbere. Et ſub prætextu monaſtica vtilitatis, gyrare vrbes, municipia frequētare. Idque ſui putant officij, reuerentiam exigunt monacho quem foris gerunt, ſed interius abiecerunt. Pro nepotibus, pro conſanguineis, pro amicis, cauſis ſe ingerunt, de connubiis placitant modò contrahendis, nunc ſi diſplicuerint reſcindendis, doctores de genealogiis hominum quàm de euangelis diſputare. O naues iſtæ quomodo videntur ab hominibus nauigātibus mare! quàm notantur ſubtiliter! quàm hoſtiliter irridentur ab hominibus ſeculi! quantum illarum minima non pro minimis reputantur! Et quantum bonorū quos honorant atq; ſuſpiciūt ædificātur exēplis, tantū imò verò amplius deſtruūtur à prauis.

De compaſſione prælatorum.

Cap. 14.

F

Ccepit Symeon Ioppen in portum. Per Ioppen quæ interpretatur pulchritudo, dignitas aliqua figuratur. Hanc bonus prælatus in portum accipit, cum in eius adminiſtratione ſecuritatē præſtat vexatis. ſicut enim portus ſolacium eſt nauigantium, ſic bonus prælatus anguſtiatis reſugiū. Vnde: Cum eſſem quaſi rex circūſtate ex, eram tamē merē conſo. Ecce iſte Ioppē in portū acceperat, qui potētia & numeroſam familiā cōuerterat in ſolatiū miſerorū.

Item.

Item.

*P*ermittit tibi facere percussuram proprij numismatis in regione tua. Antiochus primò pacificè scripsit Simoni, postea ab eo recessit. Sic diabolus cum homine ad tempus pacem simulat, vt post validiùs insurgat. Regio nostra, caro nostra est. Proprium numisma Simonis, id est obedientiæ, est maceratio carnis. Tunc ergo sinit facere percussuram proprij numismatis, quando per tentationes non irruens carnem macerare permittit.

GALFRIDVS.

Quòd de Iudæis ad Gentes transit scutum fidei.

Misit Simon Romam clypeum aureum habentem pondus miliarum mille &c. Si millenarius intelligitur consummatio numerorum, sapientia aurum, fides scutum: liquet eo munere mysticè figuratum, & multiplicem consummatam sapientiam fidei transiturem ad caput Gentium. Vnde etiam ab olim prædixerat, qui per fidem habitat in suorum cordibus electorum: Eripies me de contradictionibus populi, cõstit me in caput Gentium.

Finitur Maccabæorum liber I.

SEQVITVR MACCABÆORVM LIBER II.

STEPHANVS. De igne deuotionis,

*I*lij sacerdotũ non inueniunt ignẽ, sed aquam crassam. Primitiui parentes absconderunt ignẽ in valle, id est reposuerunt dilectionem Christi in mente. Sed si à successoribus eorum, modernis s. prælatis, modò requiratur ignis, non inuenietur, nisi aqua crassa. s. voluptas carnis, quæ citius inquinat quàm emundat.

De pœnitentia.

Accensus est ignis magnus post aspersionem aquæ. Quia cum pœni-

SVPER MACCAB. LIB. II.

pœnitens benè recordatur peccati, accèditur in eo feruens dilectio Dei. Vnde Ezechiel : Flumina Aegypti quasi oleū adducam . Flumina Aegypti, sunt voluptates, quæ quasi oleum adducuntur, cum ex recordatione voluptatum anima spiritaliter illustratur. Benè autè dicitur ignis magnus: quia vbi abundauit delictum, supera. & gratia.

HVGO DE FOILI.

Quanta mala pariat in ecclesia Christi, ambitio prælatorum, ambitus prælationum.

Cap. 4.

Um suscepisset Antiochus regnum qui nobilis appellatur, ambabat Iafon frater Onia summum sacerdotium &c. Ambiebat Iafon frater Onie &c. Extunc ira tua domine. Extunc venale sacerdotium. Extunc, & nunc: adhuc enim in ecclesia est Iafon cum Onia: adhuc precibus & precio, quorundam celebratur electio. Qui hoc ordine in ecclesia magistri fiunt, gymnasium & ephebia in Hierusalem, id est in ecclesia quandoque construunt. Gymnasium, est domus in qua solebant fieri ludi Gentilium. Gymnasiū in Hierusalē ædificant prælati, qui inter fratres secularia narrant, qui cū suis exhortationibus auditores ad fletum mouere deberēt, ad risum mouent. Ephebiā vērō in Hierusalem cōstruūt, qui secum suspectas personas & notabiles habere nō erubescunt. Eos qui Hierosolymis sunt Antiochenos volunt scribi: quia diuites esse cupiunt & videri: & qui ante cōuersionē seculi cū paucis ire cōsueuerant, nūc in multitudine magna & apparatu copioso curias frequētāt. Et per hoc simplicibus dāt intelligi, q̄ paupertas nō cōueniat prælationi.

STEPHANVS.

M *Hac in sacrificiis Herculis expediuntur. Herculi. i. fortitudinis Deo sacrificant, qui intuitu potentia fortibus excellentibus adulantur. Sicut dicitur de Iafone quod miserit dragmas trecentas in sacrificium Herculis. Item Osee de Efraim: Fœdus cū Assyriis inuit, oleum in Aegyptū ferebat.*

Cap. 6.

N

C

Ogebatur hædera coronari. Per hæderam viros teporalium. Hædera coronantur, qui se totos amoris temporalium impendunt.

Cap. 7.

O

R

Ex ei iussit qui primū locutus fuerat linguā amputari. Fabianus: Quid gloriosius potuit matri cōtingere? Lingua professā, nomen domini prior debuit

debut proficisci ad dominum.

*Q*ui cum Iuda erant, rogabant ne hostibus reconciliaretur. Pacem cum diabolo faciunt, qui partem peccati relinquunt, partem retinent. Ied qui Iudæ, id est verè confessioni adherent, nullatenus diabolo cedunt, vel cū eo foedus incunt. Cap. 8.
P

Reuersi sunt hora conclusi, nam erat ante sabbatum. Non solum malè agentes arctantur hora, sed boni quãdoq; rapiuntur antequã cõfecerint hostes. Mulieres quæ paraerunt vngueta ad vngendum dominum, nõ potuerunt perficere imminente sabbato, sed post sabbatum suppleuerunt. Q

Va die ab alienigenis templum pollutum fuit, contigit eadem die purificationem fieri. Consequens est vt quisque se purget satisfaciendo ea die tẽpore reuoluto qua se polluit peccando. Cap. 10.
R

*A*pparuit eques præcedens eos in vestibus candidis, aureis armis, hastam vibrans. Eques qui præcedit fideles tẽdentes ad pugnam spiritualẽ est Christus: vestis eius cãdida, est puritas carnis eius: arma aurea, opera egregia: hasta vibrata, comminatio iudicij, hasta longa est, & ferrum habet in capite. Dominus patiens redditor. Dominus patiens, ecce longas: redditor ecce ferrum. Cap. 11.
S

Quomodo Christus ad prælium suos milites antecedit.

H V G O.

*A*pparuit autem vir in veste candida, & armis aureis, hastam vibrans, &c. Vir iste dominus Iesus est, cuius vestis candida, vita purissima: cui, sicut in euangelio est legere, similẽ fullo nõ possit facere super terrã, quod nullius pœnitentis cõtrito ad illũ valeat peruenire cãdorẽ. Arma aurea, fides inuicta. nõpe vt aurũ in igne, sic fides in tribulatione probatur. Et de ea monemur, vt fortes in fide rugiẽti aduersario resistamus. Hasta vibrata, vel prædicatio veritatũ, vel virtus exitit passionis: vtraq; enim potestates aërias debellauit, sed fortius hasta crucis. Et beati q; sic equestre validũ præcedẽtẽ se & prouocãtẽ cõspiciunt, vt ipsi quoque animis cõualescãt. Et quẽadmodum ibi legitur, non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos penetrare, paratos sese imitatione eius exhibeant. Fortẽ enim per homines illos, nobis licet intelligere tentationes, quẽ velut ratiocinãdo suadeant, T

de nr,

dent, & tāquam humano blādiuntur affectu. Quibus si quis negligit resistere intemperantiæ vitio, candorē suæ vestis, sanctimoniam factionis amittit. Bestias autem ferocissimas tunc nobis arbitremur opponi, cum aduersum nos insurrexerint aduersarij violenti, vbi necessaria iam arma aurea fidei sunt, vt eidē violentiæ debeat animi virtute resisti. Murus ferreus, mortis horror non inconuenienter accipitur: quam dum velut hasta vibrata fortitudo martyrum penetrat, nihil illis amplius obstat.

HUGO DE FOILLET O.

Cap. 14.

V

Quid per animas Iudæ & Nicanoris spūaliter designetur. *Ex Demetrio Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iudæam, datis mandatis, vt ipsam Iudam Maccabaum caperet, & eos qui cū eo erant dispergeret. Demetrius nimirū persequens, Nicanor lucerna stans, Iudæa confesio, Iudas confitens interpretatur. Quid igitur per Demetrium persequentem neminē possumus intelligere, nisi diabolū? Et quid per lucernam stāte, nisi mentis elationem? Nicanor itaque elephantorum turmis præponitur, quoties incorrigibilū mentibus superbia dominatur. Ossa siquidē elephantorum iuncturis carent, vnde superbis assimilantur, qui à suo proposito flecti nequaquam valēt. Mittitur itaque Nicanor à Demetrio, id est spīritus elationis à diabolo mittitur in Iudæam, vt destruat confessionis terrā, vt Iudā capiat, & eos qui cū eo sunt dispergat, vt eos s. qui peccata sua confitetur curiositate teneat, & peruersa consuetudine liget. Et eos qui confitentes cōsolantur, impediāt ocio, & cogitatione turbet. Audiens tamen Nicanor virtutem comitū Iudæ, & animi magnitudinē, sanguine facere iudiciū metuit. Habet Iudas comites: diuersas videlicet corporis & animæ virtutes. habet enim comites cordis gemitum, laborem & ieiunium, & alios innumerabiles, opera s. penitentia, & humiliatē mētis cogitationes. Contra hos Nicanor. i. superbiæ spīritus, viribus nō resistit, hæc enim sunt quæ carnī & sanguini cōtradicūt. Quāobré Nicanor tres nuncios misit qui dextras darent & acciperent. Tres nūcios mittit, quoniam peccator in aliquo bono cogitationis, locutionis, & operationis confessioni consentit. Dextras dant & accipiunt, quando inuicem bonis se consentire promittunt. Et sic dicitur*

de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium fuit vna sententia amicitias annuere. Diu consilium agitur, vt Iudæ Nicanor reconcilietur. hoc enim vix aut nunquam euenit, vt superbus humiliter confessioni sociari possit. Sed cùm res ad hoc perducitur, vt amicitias annuatur: tunc diem constituerunt, quo secreto inter se agerent. Inter Iudâ & Nicanorē dies constituitur, quando cuiuslibet animus confitendi peccata desiderio inflammatur. Dies constituitur, dū ad lucē confessionis peccator inuitatur. Et tunc inter ipsos res agitur, quando aliquis pœnitens peccatū confitetur. Et congruū colloquium Iudas & Nicanor faciūt, quando peccator quod malè gesserat detegit, & confessor diuersos pœnitentiæ modos ponit. Morabatur autem Hierosolymis, & nihil iniquè agebat: gregesq; turbarū quæ cōgregatæ fuerāt dimisit. In Hierosolymis Nicanor manet, quādo post pœnitentiā pacē tenet peccator: & nihil iniquè agit: quia ab iis quæ malè gesserat in pace quiescit. Greges turbarum quæ cō. f. dimittit: quia de præteritis turbari nequit: sed ea quæ prius egrè tulerat, post confessionē æquanimiter portat. Habebat autē Iudā semper charum, & ex animo erat viro inclinatus, Nicanor Iudam diligit, dum peccator de his quæ recolit, sæpè ad confessionem recurrit.

H V G O.

Quibus tribus confessio soleat de diabolo triumphare.

*N*idas Maccabæus & qui cum eo erant, inuocato Deo per orationes, congressi sunt manu quidem pugnantes, sed Dominum corde exorantes. Hæc sūt in cōfessione necessaria, lingua s. cor, & manus: vt in corde cōtritio, in lingua sit oratio, in manu operatio. In contritione autem doleat peccator culpam. In oratione petat veniam. In operatione agat pœnitentiam.

Et cognouerunt Nicanorem ruisse in armis suis. In hoc bello Nicanor moritur, dū in corde culpa cognoscitur, dū lingua veniam precatur, dū quod per pœnitentiam iniungitur, manus humiliter operatur. Cùm hoc agitur, Nicanor moritur quia tunc superbus ad humilitatem reuocatur.

Præcepit Iudas caput Nicanoris & manum cum humero abscissam Hierosolymis perferri: linguam etiam Nicanoris præcisam insit particulatim quibus dari. Caput Nicanoris,

Cap. 15
X

Z

ris,

SVPER MACCAB. LIB. II.

ris, est intentio peruersæ operationis. Manus, peruersum opus. Lingua, detractionis verba. Caput Nicanoris amputat, qui intentionem peruersi operis damnat. manum abscindit, qui peruersum opus iudicat & reprehêdit. lingua præciditur, dum malus sermo per silentium amputatur. Lingua Nicanoris aibus particularim datur, dum à pœnitente pro his quæ malè gesserat, sanctorum suffragiis quæruntur. Hęc autem Iudas Hierosolymis perferri iussit: nihil enim proderit, nisi pacem teneat qui peccata præscidit.

Allegoriarum in vetus testamentum

FINIS.

